

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

АСОЦІАЦІЯ РЕКТОРІВ
ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЄВРОПИ

ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

І НАУКА УКРАЇНИ:

ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ

ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

КИЇВ
ЗНАННЯ УКРАЇНИ
2010

УДК 378(477)
ББК 74.58(4УКР)
В55

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Херсонського державного університету
(протокол № 7 від 29.03.2010)

Рецензенти:

Кічук Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Ізмаїльського державного гуманітарного університету;

Кондрашова Л.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету;

Сущенко Т.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Науковий консультант – Петро Тронько,
доктор історичних наук, професор, академік НАН України

В55 Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Херсонська область / Ред. рада вид.: В. Г. Кремень (голова) [та ін.]; Редкол. тому: Ю. І. Беляєв (голова) [та ін.]. – К.: Знання України, 2010. – 447 с.

ISBN 978-966-316-284-3

У монографії висвітлюється характерні риси педагогічної освіти Херсонської області на тлі історії розвитку, природно-географічних і економічних умов Херсонщини. Простежено історичний розвиток педагогічної освіти області, основні етапи становлення та розвиток Херсонського державного університету. Дослідження завершується аналізом сучасних проблем і перспектив подальшого розвитку педагогічної освіти і науки в Херсонській області.

ISBN 978-966-316-284-3

ББК 74.58(4УКР)
© Академія педагогічних наук України, 2010

•• РЕДКОЛЕГІЯ ••

Беляєв Ю.І. – кандидат філологічних наук, професор, ректор Херсонського державного університету

Федяєва В.Л. – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету

Самсакова І.В. – старший викладач, директор народного, зразкового музею історії Херсонського державного університету

•• ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ ••

Зубко А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, ректор Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти

Кедровський Б.Г. – кандидат технічних наук, професор, декан факультету фізичного виховання та спорту Херсонського державного університету

Климович М.В. – директор Бериславського педагогічного коледжу

Кузьмич В.І. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, декан факультету фізики, математики та інформатики Херсонського державного університету

Левченко М.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету

Мішуков О.В. – доктор філологічних наук, професор, перший проректор Херсонського державного університету

Олексенко В.П. – доктор філологічних наук, професор, директор Інституту філології та журналістики Херсонського державного університету

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

Руденко Л.М. – доктор філологічних наук, професор, директор Інституту іноземної філології Херсонського державного університету

Співаковський О.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, інформаційних технологій, міжнародних зв'язків Херсонського державного університету

Стеценко Н.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач науково-дослідним сектором Херсонського державного університету

Тюхтенко Н.А. – кандидат економічних наук, професор, декан економіко-юридичного факультету Херсонського державного університету

Чепок В.І. – кандидат педагогічних наук, професор, декан інженерно-технологічного факультету Херсонського державного університету

Шапошникова І.В. – кандидат філологічних наук, професор, директор Інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Шмалей С.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту природознавства Херсонського державного університету

•• АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ ••

Беляєв Ю.І., Беляєва О.Ю., Баран Г.П., Берман В.П., Блах В.С., Ванькова І.Д., Волкова С.А., Воробйова В.М., Зубко А.М., Кедровський Б.Г., Климович М.В., Кузнецов С.В., Кузьмич В.І., Лебідь Т.І., Левченко М.Г., Лимаренко Л.І., Місяк Н.В., Мішуков О.В., Олексенко В.П., Пентилюк М.І., Петухова Л.Є., Руденко Л.М., Савченко А.В., Самсакова І.В., Співаковський О.В., Стеценко Н.М., Тюхтенко Н.А., Федяєва В.Л., Цибуленко Л.О., Чепок В.І., Шапошникова І.В., Шмалей С.В., Югай К.П.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
Розділ 1	
Херсонська область: природа і люди, історія становлення, виробничий комплекс, проблеми розвитку	10
1.1. Загальна характеристика регіону	10
1.2. Стародавня історія краю	16
1.3. Козацтво на Херсонщині.....	21
1.4. Херсонщина імперської доби	24
1.5. Економічний розвиток краю в кінці XVIII – на початку XIX ст	36
1.6. Суспільне, духовне та побутове життя на Херсонщині.....	47
1.7. Становлення освітянського середовища	52
1.8. Херсонщина доби національних виборювань та радянсько- комуністичного будівництва	67
1.9. Сучасна Херсонщина.....	72
Розділ 2	
Науково-освітній і культурний потенціал Херсонської області	79
2.1. Вищі навчальні заклади Херсонщини та їх роль у розвитку освіти і культури України	79
2.2. Культурний потенціал Херсонщини.....	105
2.3. Культурно-освітні заклади естетичного спрямування.....	136
2.4. Фестивалі як явище культурного життя Херсонщини.....	148
2.5. Пам'ятки Херсонщини	166
Розділ 3	
Педагогічна освіта на Херсонщині: історія становлення та розвитку...	177
3.1. Херсонська учительська семінарія.....	177
3.2. Від Юр'ївського учительського інституту до Херсонського державного університету	181
3.3. Видатні освітяни Херсонщини	267
3.3.1 Ректори Херсонського державного університету	267
3.3.2 Професори Херсонського державного університету	279
Розділ 4	
Сучасна педагогічна освіта Херсонщини	290
4.1. Херсонський державний університет	290
4.2. Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті	465
4.3. Бериславський педагогічний коледж.....	484
4.4. Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів.....	517

Розділ 5

Перспективи розвитку педагогічної освіти на Херсонщині.....	578
5.1. Наука і практика в державному університеті	578
5.2. Інноваційні технології в педагогічній освіті.....	606
5.3. Розвиток мовних стратегій.....	635
5.4. Міжнародна діяльність університету.....	640
5.4.1. Підготовка та реалізація міжнародних проектів у сфері науки та освіти.....	643
5.4.2. Співробітництво з закордонними вищими навчальними зкладами	649
5.4.3. Співпраця з міжнародними освітніми організаціями	664
5.4.4. Євроклуб.....	665
Післямова.....	668
Список використаних джерел.....	670

ВСТУП

На тлі швидкоплинного сьогодення, яке виразно віддзеркалює нові цивілізаційні виклики, особливої ваги набуває суспільне усвідомлення значущості сформованих в часовій ретроспективі набутків української педагогічної науки і практики. Узагальнення освітянського досвіду не тільки не заперечує, а навпаки – підносить на вищий рівень розуміння невід’ємності навчання і виховання молоді від історії держав, націй і регіонів.

З огляду на це «Історія педагогічної освіти і науки Херсонщини» являє собою першу спробу детального опису поступового насичення суспільного життя колись периферійного краю великої держави педагогічною, навчально-науковою складовою, яка виводить регіон на магістральний шлях загальнолюдського цивілізаційного поступу.

Херсонщина!

В уяві кожного українця постають безмежні, залиті золотом сонця і хлібів степи, мальовничі заплави Дніпра, теплі хвилі Чорного та Азовського морів, скіфська і козацька минувшина, цілюще повітря, настояне на різнотрав’ї, високі зорі і вогні маяків...

Херсонська область це аграрно-промисловий регіон України, який має великий природно-ресурсний потенціал і вигідне географічне розташування. Запорукою поступального розвитку сучасної Херсонщини є інтенсивне впровадження перш за все в практику економічного життя краю результатів наукових та дослідно-конструкторських досліджень, реалізація інноваційних проектів, що значною мірою забезпечується прискореним розвитком освітніх закладів і науково-дослідних установ.

Херсонщина сьогодні має вагомий освітянський та науковий потенціал, визнані у світі академічні школи, сучасну мережу навчальних закладів, розвинуту систему підготовки кадрів. Освітньо-виховну діяльність області ведуть 491 дошкільний навчальний заклад (96,5% комунальної, 0,4% державної та 3,1% приватної власності), 516 загальноосвітніх, 26 професійно-технічних навчальних закладів Науково-технічною діяльністю в області займається 21

установа. Серед них: 10 (47,6%) галузевого профілю, 5 (23,8%) – академічні наукові установи, 5 (23,8%) – заклади вищої освіти, 1 (4,8%) – організація, що відноситься до заводської науки.

Серед них Інститути: землеробства південного регіону УААН, південного овочівництва і баштанництва УААН, тваринництва степових районів «Асканія - Нова», рису УААН, Степова філія українського науково-дослідного інституту лісового господарства, науково-дослідний та проектний інститут землеустрою; університети: державний, національний технічний та державний аграрний, філія Миколаївського національного університету кораблебудування; ВАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування» та ін.

В області налічується 13 організацій, в яких працюють 108 докторів наук: 6 вищих навчальних закладів, 3 науково-дослідних інститути, 1 філія науково-дослідного інституту, 1 заповідник, 1 промислове підприємство та ін.

Більшість докторів наук – 86,1% – у штаті вищих навчальних закладів, 11,1% – науково-дослідних інститутів. Вчене звання академіка та члена-кореспондента мають 36,1% докторів наук, професора – 42,6%. Науково-дослідні роботи виконують всього 90,7% докторів наук. З них у галузі сільськогосподарських наук – 15,7%, у галузі технічних наук – 17,6%, у галузі економічних наук – 8,3%, у галузі фізико-математичних та педагогічних наук – 10,2%.

Близько 74% загальної чисельності докторів і кандидатів наук, зайнятих науково-технічною діяльністю, працюють в наукових установах академічного профілю, 8,5% – у галузевих науково-дослідних і проектно-конструкторських організаціях, 16,2% – у наукових частинах та лабораторіях вищих навчальних закладів і лише 2 кандидати наук залучені до виконання науково-технічних робіт у заводському секторі науки.

Система освіти Херсонської області об'єднує 26 вищих навчальних закладів (17 – I – II рівнів акредитації та 9 – III – IV рівнів акредитації). У вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації навчається 41 945 студентів.

У 2009 році вищими навчальними закладами (ВНЗ) різних рівнів акредитації було підготовлено 974 магістри, 4629 спеціалістів, 4187 бакалаврів і 4285 молодших спеціалістів. На початок 2009/10 навчального року у ВНЗ працювало 3 679 педагогічних і науково-педагогічних працівників, з них 98 докторів та 872 кандидати наук, 105 професорів і 590 доцентів ¹.

На реалізацію завдань освітньої галузі в області найдовше працюють 3 провідні вищі навчальні заклади: Херсонський державний аграрний університет, Херсонський державний університет, Херсонський національний технічний університет.

Сьогодні ці університети певною мірою впливають на весь Південний регіон України, успішно функціонують, працюючи на перспективу – розбудову міста, області, країни.

Майбутнє України починається сьогодні. Тож, інтелектуальна і фінансова потужність херсонських ВНЗ спрямована на процвітання нашої держави, підвищення її міжнародного статусу, що можливе за умови високої якості професійної підготовки спеціалістів у різних галузях науки, виробничо-господарської діяльності, творчості, ініціативи і культури молодших поколінь.

На організацію навчання і виховання для забезпечення держави висококваліфікованими та висококультурними фахівцями, збереження наступності у науці, створення розгалуженої системи спеціальностей різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і ступенів скерований увесь професорсько-викладацький склад університетів, усі їх відділи та служби.

*Ректор Херсонського державного університету,
професор*

Ю. Беляєв

Розділ 1

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ:

ПРИРОДА І ЛЮДИ, ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ, ВИРОБНИЧИЙ КОМПЛЕКС, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

1.1. Загальна характеристика регіону

Херсонська область розташована на півдні України у межах степової зони Причорноморської Низовини.

На сході вона межує із Запорізькою, на півдні – з Автономною Республікою Крим, на заході – із Миколаївською, на півночі – із Дніпропетровською областями.

На півдні Херсонщину омивають Чорне й Азовське моря, а також озеро Сиваш.

Ріка Дніпро поділяє область на дві частини – правобережну і лівобережну, яку називають Таврією.

Територія області становить 28,5 тис. кв. км, протяжність із півночі на південь – 180 км., із заходу на схід – 258 км.

Херсонщина – це 1/5000 частина суші землі, 1/2000 частина Євразії, 4,7 % території України. За площею область така ж, як ряд країн світу, з-поміж яких – Албанія, Вірменія, Бельгія, Македонія, Руанда.

Найважливішою особливістю економіко-географічного розташування Херсонщини є широкий вихід до Азово-Чорноморського басейну та Дніпровської водної магістралі.

Найбільші ріки – Дніпро та його притока – Інгулець. Майже на 200 км простягнулося по кромці області морське узбережжя. Уздовж нього розкидані піщані острови, півострови і коси.

Ґрунти – південні чорноземи, які змінюються темно-каштановими. У приморській зоні – каштанові солонцюваті ґрунти, перемежовані солонцями.

Ліси, в основному сосна, біла акація, займають площу понад 200 тис. га.

У степах і лісах багато дичини, зокрема мисливської – оленів, диких свиней, козуль, дроф, сірих куріпок, фазанів, перепілок, а в ріках й озерах риб – осетрових, лящів, сомів.

На теренах Херсонщини розташовано два унікальні заповідники – «Асканія-Нова» та «Чорноморський біосферний».

Витоки «Асканії-Нова» беруть початок у 1841 році, коли в урочищі Великі Чапли було засновано селище Асканія-Нова як маєток німецького герцога Фердинанда Ангальт-Кетенського. У 1856 році герцогський маєток придбав німецький колоніст Фрідріх Фейн. Він успішно займався розведенням овець, його отари сягали 100 тисяч голів, а в окремі роки й 400 тисяч. Своєю світовою славою Асканія-Нова завдячує правнуку Фрідріха Фейна – Фрідріху Едуардовичу Фальц-Фейну (1863-1920), ім'я якого з 1994 р. носить біосферний заповідник «Асканія-Нова». Саме він започатковує зоологічний і ботанічний парки та природничий музей.

З 1985 року «Асканія-Нова» міцно закріпилась у системі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Сьогодні це природоохоронна, науково-дослідна установа державного й міжнародного значення. Біосферний заповідник «Асканія-Нова» найбільший еколого-освітній центр на півдні України. Щорічно його відвідують десятки тисяч школярів, студентів, учених, просто громадян, що приїждять з метою ознайомитись із системою збереження довкілля, вивчати та спостерігати природні процеси. Неповторні краєвиди степу із розсипаними на його полотні стадами екзотичних та аборигенних копитних тварин, чудова природа штучної оази з деревної рослинності серед безкраїх степів створюють дивовижні почуття її безмежжя й сприйняття людиною свого місця у біосфері планети Земля. Загальна площа заповідника 33.397,6 га. До його землекористування входять: цілинний степ і перелоги (11 054 га), дендрологічний парк (196,6 га) і зоопарк (61,6 га).

Флористи виявили тут 478 видів квіткових рослин. Досить велику частку становить група рідкісних, ендемічних видів та тих, що зникають (85), з яких 33 занесено до Червоної книги України, а 12 – до міжнародних списків.

Аборигенна фауна налічує 28 видів ссавців, з них третина гризунів. Серед аборигенної фауни 19 видів комах, плазунів, птахів та ссавців занесено до Червоної книги України. З широкого довкілля в захисних зонах степового резервату щорічно збираються багатотисячні зграї мігруючих птахів – сірих журавлів (9 – 15 тис. особин), сірих (5 – 10 тис. особин) і білолобих гусей (20 – 500 тис. особин), десятки тисяч крижнів і безліч іншого птаства.

Сучасний дендрологічний парк складається з двох частин: старої, закладеної у 1885 – 1902 роках та нової – з насадженнями 20 – 30-річного віку. Колекційний фонд дендропарку становить 1647 видів, форм і сортів деревних та квітково-декоративних рослин з 56 родин (із них 1087 інтродукованих видів). Тут культивується майже 90 видів реліктових, рідкісних рослин та тих, що зникають, із них 68 занесено до Червоної книги України, 3 – перебувають під міжнародною охороною.

Зоопарк «Асканія-Нова» (акліматизаційний зоопарк тут було засновано ще у 1874 році) за масштабами утримання тварин у напіввільних умовах, технологіями акліматизації, реакліматизації немає рівних собі серед країн СНД і є одним із найкращих у світі. Його спеціалізація – розведення і вивчення біології копитних тварин степів, саван, пустель і гірських районів, навколоводних птахів та рідкісних птахів степової зони. У зоопарку утримуються 114 видів тварин, у тому числі 15 аборигенних і 99 екзотичних, серед яких багато рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення. Деякі з цих видів – журавель степовий та сірий, орел степовий та інші – розмножуються в умовах зоопарку.

Важливою складовою Асканійського природозаповідного комплексу є науково-дослідний центр. Установу було засновано в 1931 році на базі зоотехнічної станції та інших відділів заповідника як Науково-дослідний інститут гібридизації та акліматизації тварин «Асканія-Нова». У 1940 році він отримав статус Всесоюзного та ім'я академіка ВАСХНІЛ Михайла Федоровича Іванова, який вивів одну з найкращих у світі тонкорунних порід овець – асканійського мериноса, створив українську степову білу породу свиней, нові

породи овець типу кориделей, гірський меринос та ін. Михайло Федорович заснував наукову школу, завдяки якій «Асканія-Нова» перетворилася на великий науково-дослідний центр. У 1956 р. установу було реорганізовано в Український науково-дослідний інститут тваринництва степових районів «Асканія-Нова», в 1992 р. – перейменовано в Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» Української академії аграрних наук, а в 1998 році йому надано статус Національного наукового селекційно-генетичного центру з вівчарства.

У цьому центрі крім виведення нових тварин активно займаються й одомашненням диких. Одним із найблисучіших проєктів стало одомашнення африканської бикоподібної антилопи кана, яка займає екологічну нішу в Ефіопському зоогеографічному регіоні. На основі результатів виконаних досліджень розроблено рекомендації щодо приручення, утримання, годування, штучного виховання та роздою антилопи.

«Чорноморський заповідник» розташований на північно-західному узбережжі Чорного моря між Дніпровським лиманом та Тендрівською косою у межах Голопристанського району Херсонської та Очаківського району Миколаївської областей. У 1998 році, згідно з Указом Президента України, заповідник розширено до сучасних меж (площа понад 100 тис. га, з яких 77.900 га становлять акваторії Тендрівської й Ягорлицької заток, а також кілометрова смуга відкритого моря). На сухопутну частину припадає лише 14.148 га. Це найбільший в Україні заповідник, територія якого складається з кількох ділянок, що репрезентують різні ландшафти приморського півдня України: азонального лісостепоного, азонального піщано-степоного, зонального пустельно-степоного, приморського солончакового. Головною метою заповідника є охорона зимуючих гніздових і перелітних птахів, а також унікальних комплексів піщаних арен і спустелених степів Нижньодніпров'я.

Реліктові лісові колки в заповіднику є залишками давньої Гілеї – лісового краю пониззя Дніпра, описаної у V ст. до н. е. Геродотом. Справжньою перлиною заповідника є Тендрівська коса, котра вузькою смугою пісків

простягнулася на 80 км. Давні греки називали її Ахіллесовим шляхом. У ті часи на ній стояв храм, присвячений Ахіллесу. На косі росте багато ендемічних видів, у тому числі з вузьким ареалом. Вони ніде більше у світі не трапляються і тому занесені до Червоної книги України та Європейського червоного списку видів, що зникають у світовому масштабі. Усього до Червоної книги України та до Європейського Червоного списку занесено 41 раритетний вид флори заповідника, 37 видів хребетних, 57 видів – птахів, 14 – ссавців.

Заповідник є справжнім царством птахів, яких тут відомо 305 видів. З них 110 видів гніздяться на його території, а решта зустрічаються під час зимівлі та перельотів. Загальна кількість птахів, що зимують у затоках, – більш як 120 тис. особин. Найважливішим для птахів є прибережно-острівний комплекс, на якому зареєстровано 125 водно-болотних видів. Острівний орнітокомплекс є найціннішим. Чисельність його пташиного населення становить 60 – 70 % загальної кількості морських птахів півдня України. Заповідник є базовим місцем гніздування мартина чорноголового у Європі. Орнітокомплекс лісостепових ділянок налічує 100 – 120 видів, з яких гніздяться 40, ще 60 відвідують ці місця як кормовий біотоп і місце відпочинку. В соснових лісах живуть сова вухата, горлиця звичайна, дрімлюга. У приморському степу зустрічається до 180 видів. Це жайворонки степовий і польовий, чубатий, на озерах – лебідь-шипун, норець великий, численні качині, чаплеві зграї, у літній період сюди прилітають зграї куликів, дрібних горобиних та хижих птахів.

Заповідник відіграє особливу роль у збереженні рідкісних птахів, які становлять близько 18,7 % його видового складу. Він є центром гніздування таких рідкісних видів, як кулик-сорока, морський зуйок, гага звичайна, ходуличник, крохаль довгоногий, реготун чорноголовий. Менш численними є орлан-білохвіст, дрохва, пелікан рожевий та інші. Почали гніздватися баклан великий та біла чапля мала.

З рідкісних комах у заповіднику трапляються емпуза піщана, жук-олень, дибка степова, скарабей священний, бражник мертва голова, білянка Зегрис, прозерпіна тощо. З плазунів до Червоної книги України занесено полозів

жовточеревого та мідянку чотиризмугу, гадюку степову; із ссавців – вечірницю малу, борсука, видру річкову, мишівку степову, всі три види дельфінів, тюленя-монаха, що став з'являтися останніми роками, та інших; з риб - білугу чорноморську, лосося чорноморського, коника морського, півня морського, судака морського та лаврака. Цей дуже короткий перелік засвідчує, що територія Чорноморського біосферного заповідника є унікальним природним комплексом.

Клімат Херсонщини помірно-континентальний. Літо жарке, сухе, зими малосніжні. Клімат краю сприятливий для вирощування зернових, олійних, баштанних культур, винограду.

Надра краю багаті на нерудні копалини – пісок, цегельно-черепичні глини, торф, вапняки, мергель, каоліни.

На Арабатській стрілці є газ, геотермальні води. Ведуться пошуки нафти. В області є кілька солоних озер, ропа й грязі яких використовуються у лікувальній практиці.

Територією Херсонщини, яка належить до транзитного регіону, проходять два міжнародно-транспортні коридори – Євразійський і Чорноморської Економічної Співдружності.

Важливе значення в організації перевезень відіграє морський транспорт, представлений насамперед флотами Херсонського морського, річкового портів та паромною переправою Скадовськ – Зонгулдак (Туреччина). За підсумками Всеукраїнського перепису 2001 року, чисельність населення області становить понад 1 млн. 200 тис. осіб. Нараховується 9 міст (Херсон, Нова Каховка, Каховка, Генічеськ, Скадовськ, Цюрупинськ, Гола Пристань, Берислав, Таврійськ), 30 селищ міського типу, 654 села.

Основна частина населення – українці (82%). Живуть також росіяни, білоруси, татари, вірмени, молдовани, кримські татари та інші.

Центром області є місто Херсон – значний адміністративний, економічний і культурний центр Півдня України.

1.2. Стародавня історія краю

Досить давно на Херсонщині ведуться дослідження схованих глибоко в землі та під високими курганами історичних багатств далеких часів. Початок цьому поклав відомий культурний і громадський діяч краю В.І. Гошкевич, який у 1890 р. заснував Херсонський історико-археологічний музей. Саме музей став потужним науковим центром вивчення краю, де разом з В.І. Гошкевичем працювали його учні й послідовники. Але тільки в середині минулого століття ця робота набула планомірного характеру. Розгортання широкого фронту робіт зі спорудження Каховського водосховища, а потім Краснознам'янського та Північно-Кримського зрошувальних каналів дало змогу розкрити широкі площі на поселеннях і велику кількість курганів. З 1971 року в області розпочала роботу Херсонська постійно діюча археологічна експедиція АН УРСР.

Встановлено, що межиріччя Інгульця і Дніпра та обидва береги Дніпра були заселені, починаючи з часів пізнього палеоліту (20 – 12 тис. років тому). Найдавніші поселення первісних мисливців виявлено поблизу села Любимівки, а також Софіївки Каховського району. Поблизу сіл Каїри Горностаївського району, Князе-Григорівки Великолепетиського району та в Каховському районі відомі також поселення мисливців доби мезоліту (12 – 8 тис. років тому) – часу виникнення лука й стріл із крем'яними наконечниками та вдосконалення полювання. Ці ж місця були заселеними і в добу неоліту в VI – IV тис. до н.е., коли людина від збиральництва й полювання зробила крок до землеробства й скотарства. Неолітичні поселення та могильник скотарсько-мисливських племен частково досліджені поблизу села Каїри Горностаївського району. Крім того, виявлено поселення поблизу Михайлівки Нововоронцовського району та Великих Копанів Цюрупинського району, могильник – неподалік села Республіканця Бериславського району, а поблизу села Великої Кардашкинкі Голопристанського району досліджено майстерню для обробки кременю.

У добу міді й бронзи наприкінці IV – на початку I тисячоліття до н.е. територія Херсонщини була заселена значно густіше. Відомо близько 90 поселень та могильників цього часу, головним чином, у північно-західній

частині області поблизу рік і в південно-східній її частині – в Нижньосірогозькому, Генічеському, Чаплинському, Каланчацькому, Скадовському районах. На території краю активно розвивалася бронзова металургія, про що свідчать майстерні й чисельні клади. Найвидатнішою пам'яткою цієї епохи вважається поселення біля Михайлівки Нововоронцовського району, що розташовувалося на трьох пагорбах і займало площу 1,5 га. В поселенні були житла, загони для худоби, святилища.

Першим населенням Херсонщини, про яке збереглися писемні джерела, були киммерійці. Саме вони принесли в цей край залізобудовну традицію і високорозвинене кочове скотарство. Вправні й відважні воїни, киммерійці, здійснили низку походів на Близький Схід, де залишили по собі славу непереможних вершників. Виготовлення із заліза зброї та реманенту, висока продуктивність скотарства й грабіжницькі походи прискорили майнове розшарування, що розпочалося ще за доби бронзи. Із загального середовища виділяється багата верхівка, що сконцентрує в своїх руках і матеріальні засоби, і владу.

На зміну киммерійцям у VII ст. до н.е. у Причорноморських степах з'явилися кочові племена – скіфи. Вони й поклали початок першому державному утворенню в Причорномор'ї. Херсонські степи входили до володінь Скіфської держави. Тут знайдено і досліджено більше 120 пам'яток.

Серед численних поселень і могильників Херсонщини більш дослідженими є скіфські поселення біля сіл Шевченка Великолепетиського району, Нижнього Рогачика Верхньорогачицького району, Зміївки Бериславського району, Широкої Балки Білозерського району. Тут виявлені залишки кам'яного будівництва, зернові ями, зернотерки тощо. У широко відомих скіфських курганах поблизу Нижніх Сірогозів (Огуз, Малий Огуз, Діїв курган), а також нещодавно розкопаних поблизу сіл Любимівки й особливо Архангельської Слободи та Вільної України Каховського району знайдено поховання багатих скіфів з набором золотих прикрас, серед яких є шедеври ювелірного мистецтва. Особливо відзначається чоловіче поховання V – IV ст.

до н.е., розкопане в селі Архангельській Слободі, та два жіночі поховання IV ст. до н.е. з с. Вільної України, де знайдено близько 800 золотих фігурних бляшок із зображенням міфологічних тварин та рослинного орнаменту.

Найвідомішим серед скіфських царських курганів є Огуз (IV ст. до н.е.). Це найбільший курган євразійських степів. Його висота становить 21 м, а в діаметрі 130 м. Курган було оточено ровом і він мав під насипом кам'яну огорожу. В кургані було знайдено біля 6 тис. золотих прикрас, серед яких мініатюрні античні вироби із зображеннями грецьких богів і героїв, зображення яких можна розгледіти тільки у збільшувальне скло. Мистецькі твори скіфів являють великий художній інтерес і є значним внеском до скарбниці загальноєвропейської та світової культури.

У II ст. до н.е. в Причорноморські степи зі сходу ринула нова хвиля кочівників – сарматів, які частково витіснили скіфів і, потроху змішуючись з ними, почали тут осідати. Нижнє Подніпров'я стало зоною конфліктів і контактів скіфів, що об'єдналися в державу Мала Скіфія з центром у Криму й сарматськими племенами, що хвилями котилися далі на Захід у Подунав'є, де вступали у боротьбу з Римом. В області відомо понад тридцять скіфо-сарматських поселень та городищ. Найбільш відомими з них є Любимівське городище Каховського району та городище поблизу Гаврилівки Нововоронцовського району, а поблизу села Золотої Балки цього ж району розкопано сарматське поселення та могильник. Згадані розкопки засвідчують, що вже в II столітті до н.е. із Середнього Подніпров'я в степову частину проникають, змішуючись із скіфо-сарматськими, ранньослов'янські племена зарубинецької культури.

Скіфо-сарматська людність Херсонщини постійно вступала в контакти з населенням потужного грецького полісу Ольвія, хора якого захоплювала землі гирла Дніпра.

У перших століттях нашої ери на території Нововоронцовського району з'являються стійкі землеробські поселення їх нащадків – слов'янських племен черняхівської культури, що існувала в Середньому Подніпров'ї протягом II –

VI ст. н.е. Вони виявлені поблизу сіл Золотої Балки та Гаврилівки. Крім того, на могильнику неподалік Гаврилівки розкопано 97 слов'янських поховань. Слов'яни проживали також на поселеннях, досліджених поблизу Дудчан й Осокорівки Нововоронцовського району та Берислава, Каїрів Горностаївського й Дар'івки Білозерського районів.

З початком великого переселення народів херсонськими степами на захід покаталися орди готів, гунів, авар і болгар. З середини IX ст. східні слов'яни вступають у період державного існування. Цей процес розгорався за умов панування над значною частиною східнослов'янських племен Хозарського каганату. Та попри це, за твердженнями М. Грушевського, східнослов'янські племена сіверян, полян, уличів та тиверців активно колонізують лісостепову й навіть степову зони та будь-що прагнуть там утримуватися. Після виникнення держави – Київської Русі – на території Херсонщини, так само як і в Подонні й Подунав'ї, у небезпечному оточенні кочівників виникають перші поселення тих часів. На одному з них поруч із сучасним селом Зміївкою Бериславського району досліджено слов'янське житло X – XI ст. Виразні сліди проживання слов'ян виявлено також поблизу Каїрів, а в пониззях Дніпра в X – XIII ст. існувало не раз згадуване в літописах слов'янське торговельне місто Олешшя. Це був один із важливих центрів риболовецького промислу в Причорномор'ї, значний порт і пристань, яка відкривала вихід у море й ставила під певний контроль Київської держави основну комунікаційну магістраль. Володіння нею робило Київську Русь фактичним господарем пониззя Дніпра. Ці місця здавна цікавили і Візантійську імперію, котра всіма доступними їй способами чинила опір заселенню їх слов'янами. Лише із послабленням Візантії в XI ст. Київська Русь остаточно й міцно тут закріпилася. В гирлі Дніпра в цей час виникають нові слов'янські поселення. Одне з них виявлено 1972 року на Великому Потьомкінському острові поблизу Херсона.

Та все ж головною людністю, що заселяла Херсонщину в X – у першій третині XIII ст. були тюркомовні народи – печеніги та половці. Саме ці

степовики здійснювали активні напади на руські землі й прагнули взяти під контроль славнозвісний шлях із варяг у греки, що проходив Дніпром.

Спроби Русі запобігти цьому лиху виявлялися марними. І попри те, що під орудою переяславського князя Володимира Мономаха об'єднані руські сили здійснили блискучі військові походи у 1103, 1105, 1107, 1111, 1116 рр. вглиб половецьких територій, в тому числі в пониззя Дніпра й Приазов'я, що примусило кочовиків тимчасово відступити за Дон і Волгу, вони продовжували свої набіги та активно втручалися у міжусобні війни руських князів. У перервах між конфліктами на ґрунті торгівлі й династичних шлюбів та співпраці відбувалося поступове зближення половців і русичів, яке зазнало потужного випробування під час вторгнення монгольських орд у Північне Причорномор'я у 1223 р.

Прихід у Східну Європу у 1236 р. монголо-татарських військ Батия, погром Руських земель, винищення населення, руйнація міст і селищ та встановлення в степах влади золотоординського хана знову призупинило просування слов'ян у пониззя Дніпра.

Скориставшись прагненням поневолених земель звільнитись від монголо-татарського іґа, Литовське велике князівство в другій половині XIV ст. захопило більшу частину українських земель, у т. ч. і правобережжя Нижнього Дніпра, де почалося будівництво укріплених замків.

У другій половині XV ст. значна частина території правобережжя краю була захоплена Туреччиною, а вся площа лівобережжя опинилася під владою Кримського ханства, що виникло 1449 року внаслідок політичного розпаду Золотої Орди і з 1478 р. перебувало у васальній залежності від Туреччини.

З цього моменту територія степової Херсонщини стала плацдармом грабіжницьких нападів кримських татар, які, виходячи з Перекопу, спрямовували свої орди на схід Муравським шляхом на східноукраїнські і російські землі та на захід через таванську переправу Чорним і Кучманським шляхами на Наддніпрянські та західноукраїнські землі. На зворотному шляху в пониззі Дніпра татарські чамбули з'єднували захоплений полон і гнали його

для продажу на рабовласницькі ринки Криму, звідкіля людей продавали в країні Середземномор'я. Ця кривава й жахлива історія збереглася в народних піснях і легендах про долю бранців, що йшли, вмираючи, степами.

Наприкінці XV ст. турки й татари для укріплення в цьому регіоні та забезпечення свого захисту розпочали споруджувати в пониззі Дніпра фортеці. Були побудовані Тягин на острові навпроти с. Тягинки, Бургун в районі села Бургунка, Кизикермен (Дівоча фортеця) на місті сучасного Бериславу (Бериславський район), на о.Тавань – Мубереккермен і Муслімкермен та на місті сучасної Каховки Ісламкермен (Свята фортеця). Навколо цих фортець з часом розселилися орди малих ногаїв – Єдисанська, Єдичкульська та Джамбуйлуцька, поселення й поховання яких збереглися в степах Херсонщини. Так ногайське поселення Дженіче або Єніче чи Геніче (Тонка протока) з колонізацією цього краю у кінці XVIII – на початку XIX ст. українцями та росіянами перетворилося на Генічеськ.

1.3. Козацтво на Херсонщині

Та як би не посилювалася сила кочовиків у степах землеробське українське населення поступово розпочинає проникнення в пониззя Дніпра. У першій половині XVI ст. було засновано Запорізьку Січ, яка відігравала велику роль у боротьбі проти іноземних загарбників. Запорожці стали зачинателями в справі заселення та господарчого освоєння території Нижнього Подніпров'я. Чимало місць на Херсонщині пов'язано з їх діяльністю. Запорозькі перевози й переправи існували поблизу сучасних міст Голої Пристані («Голий Перевіз»), Берислава («Таванська переправа»), сіл Микільського («Перевізка»), Бургунки, Дримайлівки, Тягинки, Давидова Броду.

Переправи містилися також біля Рогачика й Каїрки (лівих притоків Дніпра); Кам'янська переправа – біля балки Кам'янки, Вірьовчина й Білозерська переправи – поблизу впадіння річок у Дніпро. На узбережжі Дніпра й Інгульця, де були сприятливі умови для ведення господарства, поблизу сучасних сіл Білої Криниці, Давидова Броду, Милового, Золотої Балки, Осокорівки тощо розташовувались запорізькі зимівники. В основі економічної

діяльності запорожців було скотарство, полювання, видобування солі в Прогноях, частково землеробство, рибальство у Дніпровському й Бузькому лиманах. У козацькій пісні говориться про це так:

*Дніпровий, Буговий, обидва лимани,
Із вас добувались, справлялись жупани.*

Створення Січі та широке освоєння території пониззя Дніпра сприяли успішній боротьбі запорожців проти ворога. Вже 1523 року козаки перешкодили татарам перейти через Тавань на правий берег Дніпра. У споконвічній боротьбі проти турків і татар козаки нерідко діяли разом із російським військом. Так, 1556 року путивльські козаки разом із українськими (черкаськими й канівськими) захопили одну з таванських фортець. Це був спільний значний удар по агресору.

У XVII – XVIII ст. Херсонщина стала форпостом у боротьбі проти турецько-татарських загарбників. Боротьба особливо загострилась після 1654 року. Спільний похід запорожців і донських козаків до таванських фортець восени 1657 року спинив 60 тис. татар від походу на Україну. Бої запорожців проти турків і татар очолювали кошові Іван Сірко й Михайло Ханенко, полковник Семен Палій. У 1573 році Іван Сірко очолив великий загін запорожців, що пішов до Кизикермену. Під ударом козаків гарнізон фортеці відступив, її начальника було взято в полон. Загін Сірка рушив далі до турецької фортеці Тягин (поблизу сучасного села Тягинки), атакував її й зайняв околиці.

Вирішальні бої проти загарбників відбулися в 1695 році, коли на ворожі фортеці спільно пішли російські війська на чолі з фельдмаршалом В. Шереметьєвим, українські лівобережні полки й запорожці. Зробивши підкоп під стіни Кизикерменської фортеці, при допомозі якого вибухом було зруйновано частину стіни і фортечну башту, козаки й солдати після п'ятигодинного штурму оволоділи нею, а гарнізони інших фортець втекли без бою. Так спільними діями військових сил були знищені ворожі плацдарми в пониззі Дніпра.

Після того, як у 1709 році царське військо зруйнувало Чортомлицьку Січ, запорожці заснували на території сучасної Херсонщини в гирлі балки Кам'янки (поблизу нинішнього села Республіканця) Кам'янську Січ. Але царат, вбачаючи в Січі осередок антикріпосницького визвольного руху, був проти її існування. В 1711 році запорожців силою примусили покинути Кам'янську Січ, і їм довелося перейти на лівобережжя, щоб на території, підвладній Кримському ханству, в районі сучасного Цюрупинська, заснувати Олешківську Січ. Але тут козаки всіляко утискувались татарами, що знову змусило їх перейти на Чортомлик. І попри те, що Гордієнкові й пощастило полагодити відносини запорожців з ханом й султаном, та проте останній через якийсь час прислав бендерського пашу, який наказав, щоб запорожці перейшли з Січчю далі від російського кордону. Змушені знову покинути Стару Січ, запорожці не схотіли повертатись у піскуваті Олешки й у 1730 р. осіли Січчю у гирлі річки Кам'янки, з котрої їм було зручніше, ніж з Олешок, приєднатися при нагоді до російського війська. А події справді йшли до такого єднання. По перше запорожців хотіли долучити до захисту на новій оборонній «Українській лінії», яка за указом цариці Анни Іванівна від 25 червня 1731 року почала будуватися. Від імені цариці граф Вейсбах послав кошовому отаманові Івану Малашевичу таємного листа, застерігаючи, що вже наближається час, коли цариця згодиться знову прийняти запорожців у свою службу. Такий час справді хутко наближався. Із розгортанням боротьби за владу у Речі Посполитій після смерті короля Августа II, претендент на корону Лещінський, шукаючи собі підтримку, звернувся за допомогою до турецького султана, кримського хана та кошового отамана Війська Запорозького Малашевича. Не знаючи, як викручуватись, Малашевич звернувся за порадою до російського фельдмаршала Мініха, а той вдався до цариці, радячи їй скоріше прийняти запорожців під свою протекцію, не довести їх до служби ворожій стороні. Саме тому 31 серпня 1733 року на Січ була послана царицина грамота, котрою провини запорожців прощались і вони приймались у російське підданство.

Певно, що та царська милість не впала б на Гордієнка, одвертого й запеклого ворога російської держави, та він не дожив до того дня, коли Запорожжя віддавалося на ласку цариці. Він помер у Кам'янській Січі 4 травня 1733 року. Січове товариство, пригадуючи одверту душу, завзяття й лицарство свого кошового отамана, поховало його, як годилося лицареві, з мушкетною пальбою й на північ од Січі, де було січове кладовище, насипало над його домовиною таку саму могилу, яка була насипана над домовиною Івана Сірка у Чортомлицькій Січі.

Тільки 1734 року царський уряд дозволив запорожцям заснувати Нову Січ на річці Підпільній. З цього моменту активізується проникнення козаків у пониззя Дніпра.

Цей славний період закарбований на теренах Херсонщини унікальними пам'ятками. Це залишки Кам'янської та Олешківської Січей і могила славного кошового отамана Костя Гордієнка.

1.4. Херсонщина імперської доби

У другій половині XVIII ст. Росія прагне до континентального панування, що зумовлює її агресивну експансію на Захід, з яким змушені були рахуватися правителі європейських держав. Паралельно гостро постає питання про просування Росії на Південь. Зона Причорномор'я та Приазов'я стала одним із головних об'єктів експансії. Визначалося це також і прагненнями поміщиків України та прилеглих до неї губерній Росії оволодіти родючими територіями та отримати вихід через морські порти до західноєвропейських ринків.

У 1768 р. Османська імперія оголосила війну Росії. Кримсько-татарські орди здійснили напад на південні володіння Росії. Це зразу ж визначило зону пониззя Дніпра й Південного Бугу одним із театрів бойових дій. Саме тут козацькі підрозділи у складі другої армії флотилії запорожців та Азовської флотилії на чолі з віце-адміралом О.М. Сенявіним (одним із перших визначав місце розташування майбутнього Херсону) блокували потужну фортецю й морську базу турків – Очаків і перекрили переправи через Дніпро.

З початком другого етапу війни у 1773 р. на території майбутнього Херсона генералом О.І. Румянцевим – командувачем першої армії – закладається Олександр-Шанц, що отримав назву на його честь. Це й стало початком формування Російською імперією стаціонарного військового форпосту.

10 червня 1774 р. Російсько-турецька війна закінчилася укладанням Кючук-Кайнарджійського миру, за яким Росія отримала нові території, в тому числі пониззя Дніпра та Південного Бугу, Кінбурн; Кримське ханство отримало незалежність. Усе це робило Росію потужним гравцем у Чорноморському регіоні. В той же час війна показала, що успіхи Росії дратують західноєвропейські країни, які прагнули її послабити. Зберігалася загроза з боку Османської імперії та ускладнювалося питання з Кримськими татарами. Саме тому особливої актуальності набула проблема створення потужного форпосту на завойованих територіях.

Отримавши вихід до Чорного моря, Росія намагалась захистити свої рубежі, забезпечити їх безпеку. З цією метою й вирішено було будувати місто. 18 червня 1778 р. імператриця Катерина II видала іменний, адресований Новоросійському генерал-губернатору указ. Саме на підставі цього указу і було засновано місто, яке отримало назву на честь давнього Херсонесу, з якого розповсюдилося на Русі християнство. Після тривалих дебатів про місце розташування нового міста будувати його вирішили при укріпленні Олександр-Шанц. Це стало початком освоєння Херсонщини.

Головним будівельником міста, фортеці та верфі указом імператриці від 25 липня 1778 р. був призначений Іван Абрамович Ганнібал – «син арапа Петра Великого», генерал-цейхмейстер морської артилерії, герой численних морських битв, двоюрідний дід О.С. Пушкіна по материнській лінії. 15 жовтня він прибув у Херсон і невдовзі повідомляв князя Потьомкіна, що 19 жовтня 1778 р. у його присутності фортеця й місто, а також два корабельні елінги було закладено й роботи продовжувалися з усією можливою швидкістю. Будівництво фортеці було дуже важливою справою, тому що під її надійним захистом планувалось

безпечно будувати в Херсоні флот і розвивати торгівлю. Спорудження фортеці розпочалось у 1778 році й продовжувалось дев'ять років. У середині фортеці розміщувались казарми, майстерні, порохові льохи, склади, монетний двір, будувались приміщення адміралтейства, яке було відкрито в Херсоні у 1785 році. У володіння міста було відведено 40 тис. десятин землі. Воно поділялося на три частини: фортецю та два форштадти – воєнний та грецький або купецький. У зв'язку з від'їздом у 1783 р. І.А. Ганнібала в столицю, головним будівельником міста й фортеці був призначений інженер-полковник М.І. Корсаков, головним будівельником флоту – віце-адмірал Ф.О. Клокачов, який 13 травня 1783 р. для удосконалення економічних справ утворив контору порту. Місто розвивалось як база Чорноморського військового флоту та торговий порт і було плацдармом колонізації краю.

На будівництво фортеці й порту було спрямовано значні ресурси. У 1782 р. на будівництві працювало 10 тис. чоловік. На 1787 р. їх чисельність збільшилася вдвічі. Також до будівництва були залучені солдати і матроси гарнізону, який складався з 8 полків та 12 мастерових рот. У цілому чисельність військових становила 24,6 тис., з яких 22,2 тис. були армійські, а 2,4 тис. – флотських. Також на верфях працювало близько 4 тис. каторжан.

Попри те, що роботи велися виключно вручну до січня 1779 р. було вирито рови та споруджено вали, на яких було встановлено батареї. На 1784 р. на території фортеці, що складала 99,2 га було побудовано 61 кам'яну будову – казарми, квартири офіцерів, резиденція генерал-губернатора Потьомкіна, артилерійське управління, порохові льохи тощо. У 1787 р. будівництво Херсонської фортеці завершилося. Вона була повернута одним боком до Дніпра й мала рavelін із цитаделлю, 220 гармат у 9 бастіонах та редути. У середині розміщувались арсенал з 600 гарматами й адміралтейство (вони мали свої рови, вали й бастіони), а також колодязі глибиною 70 м.

Не менш активно розвивався Херсон як база Чорноморського флоту. Ще до заснування верфі 660 тис. крб. було виділено для будівництва й озброєння військових кораблів. Херсонське адміралтейство – верф, майстерні, кузні,

лісопилки, шкіряні, канатні мануфактури, склади, казарми й навіть уведений у 1791 р. ливарний завод для виготовлення гармат – зводились одночасно з містом. Верф була величезною мануфактурою з широким поділом праці, де практично все виконувалося вручну.

Уже на початку 1779 р. було закладено 60-гарматну «Св. Катерину» й фрегат «Григорій Богослов», а 26 травня почалось будівництво 66-гарматного корабля «Слава Катерини». Проте існувало безліч проблем: не вистачало майстрів, коштів (останні розкрадались), матеріалів, лютувала чума, перший закладений корабель так і не був спущений на воду, бо ще на елінгу (на суші) прогнів. Призначений у 1783 р. для наведення порядку командуючим Чорноморським флотом бойовий адмірал Ф.О. Клокачов дуже негативно оцінив стан речей. Він активно взявся за наведення порядку і вже 16 вересня 1783 р. на дніпровській хвилі заколихався первісток – 66-гарматна «Слава Катерини». Корабель оснастили в Глибокій пристані, озброїли в Очакові й у серпні наступного 1784 р. він увійшов до Чорноморського флоту.

У Херсоні сформувались висококваліфіковані кадри суднобудівників. За проектами й під керівництвом корабельного майстра С.І. Афанасьєва протягом 14 років було побудовано більше 20 кораблів (у т.ч. і первісток херсонських корабелів «Слава Катерини»), а талановитий практик і теоретик О.С. Катасанов у 1793-1798 рр. збудував низку чудових 74-гарматних лінійних кораблів типу «Захарій та Єлизавета» оригінальної конструкції. Збудовані херсонцями кораблі склали бойове ядро Чорноморського флоту, а Херсонське адміралтейство стало школою морського суднобудування.

Для підсилення нової бази в Херсоні у 1780 р. Катериною II сюди було спрямовано 3 кораблі з Балтики. У серпні 1783 р. загін із 700 моряків і 3000 робітників привів у Херсон Ф.Ф. Ушаков (1744 – 1818) – видатний російський флотоводець. Він доклав чимало зусиль для побудови корабля «Св. Павло».

Такі активні дії були надзвичайно доречними тому, що визначалися напруженістю ситуації в регіоні. Викликано це було прагненнями Туреччини до реваншу та повернення Кримського ханства, яке у 1783 р. змушено було

визнати зверхність Росії. Херсон знову опиняється у вирі нової російсько-турецької війни 1787 – 1791 рр. План війни, розроблений російським командуванням, мав на увазі утримати Херсон-Кінбурнський район і Крим, а після зосередження достатньої кількості військ оволодіти Очаковим і розгорнути наступ уздовж Чорноморського узбережжя в напрямку Дунаю та Балкан.

У контексті виконання цього плану в Херсон прибув О.В. Суворов, призначений командувачем Херсонським корпусом. Ним було розгорнуто активні дії щодо підготовки фортеці й мешканців міста до оборони. Уздовж узбережжя будувалися редути і ретраншементи. З херсонців сформували бойовий загін числом 500 добровольців, а 10 торговельних суден були озброєні гарматами для спільних дій із флотом проти турків.

1 липня 1783 р. вийшов циркуляр князя Г. Потьомкіна про створення з колишніх запорожців команди відданих козаків, для яких місцем збору було визначено Херсон. Козаки, що виявили бажання «к служенію в Козачьем званні» були об'єднані у військо, організацію якого було покладено на колишніх січових старшин: осавула Сидора Білого, полковника Захарія Чепігу й полкового старшину Антона Головатого. На початок військових дій під проводом Потьомкіна вже зібралося 12 тис. козаків-добровольців. У листопаді 1787 р. перша команда «верных запорожцев» на чолі з Сидором Білим прибула із Херсону на Кінбурнську косу й заснувала Кіш в урочищі Васильковому поблизу Прогноїв (нині с. Геройське Голопристанського р-ну).

17 лютого 1788 р. новостворене військо отримало великий білий прапор і 7 курінних значків та військову печатку. Кошовим отаманом став Сидір Білий.

Першим випробуванням для російського війська та козаків стала битва, що розгорнулася на Кінбурнській косі. Восени 1787 р. турецька ескадра з Очакова зробила декілька спроб прорватися до Херсона. Тут їй на перешкоді стала козацька флотилія. В результаті кровопролитних боїв кращу частину турецького флоту було знищено: 6 кораблів було спалено, 2 – сіли на мілину, 30 – розбито. Втрати запорожців були незначними, але Сидір Білий отримав

смертельне поранення. Поховали його у гарнізонній церкві Кінбурнської фортеці. 21 серпня 1787 р. турецький флот у складі 3 лінійних кораблів, 4 фрегатів, 4 бомбардирських суден (плавучих батарей), 14 канонерських човнів напав на російські кораблі та розпочав обстріл Кінбурнської фортеці. 1 жовтня Гасан-паша висадив 6-тисячний десант на узбережжя коси, який було відбито військами О. Суворова.

Другим випробуванням стали бойові дії на суші й на морі під час облоги Очакова, куди відправилися на чолі з новим кошовим Захарієм Чепігою козаки. За настановою Катерини II віддані запорожці були зорганізовані у Чорноморське козаке військо. В ході війни козаки відзначилися у боях під Очаковом (1788), Хаджибеєм (1789) та Ізмаїлом (1790). За це Потьомкін пожалував їм землі між Дністром і Кінбурнською косою, де вони заснували три паланки: Подністрянську (Одеська обл.), Березанську (Миколаївська обл.) і Кінбурнську (Херсонська обл.).

Успіхи у війні з турками віддалили бойові дії на захід, залишаючи Херсон у глибокому тилу.

Із завершенням другої російсько-турецької війни й укладанням Ясської угоди у 1791 р. володіння Російської імперії поширилися до Дністра, що віддалило Херсонську фортецю від ворожого кордону. Крім того, з часом відбулося переміщення адміралтейства до Миколаєва, а бази флоту у Севастополь. У 1835 р. фортецю у місті було ліквідовано.

Це поставило крапку на періоді існування міста Херсона як головного форпосту Росії у Північному Причорномор'ї, коли навколо нього розгорталися бойові дії й фортеця та адміралтейство були не тільки фактором присутності імперії, а й були осередком формування флоту, суднобудівельного та кадрового потенціалу й військовим плацдармом нових завоювань.

Під час Кримської війни (1853 – 1856 рр.), що велася царською Росією проти коаліції держав у складі Англії, Франції, Туреччини та Сардинського королівства за розширення й зміцнення позицій у районі Близького Сходу та Балкан, Херсонщина виявилась одним із найближчих тилів, де зосереджувалися

військові резерви, склади боєприпасів. Через Херсон, Каховку, Берислав, Генічеськ та інші пункти проходили війська й ополченці на захист Севастополя. Жителі Олешок безвідмовно надавали воїнам засоби переправи й продовольство. У Херсоні, Бериславі, Олешках, Чаплинці, Каховці розміщувались госпіталі для поранених солдатів.

Захопили територію Херсонщини й прямі бойові дії. 17 жовтня 1855 р. спільні сили британського та французького флотів, у складі яких були важко вразливі броненосні батареї здійснили напад на Кінбурнську фортецю, яка, не витримавши масованого бомбардування, капітулювала.

У жовтні 1802 року відбулися чергові адміністративні зміни. Правобережна частина сучасної Херсонщини входила до складу Миколаївської губернії, а лівобережна – у складі Дніпровського й частково Мелітопольського повітів – до утвореної Таврійської губернії. У травні 1803 року було створено Херсонську губернію та повіт з центром у Херсоні.

З новоросійських генерал-губернаторів найбільший вплив на наш регіон мали князь Г.О. Потьомкін (обіймав посаду у 1776 – 1791 рр.), герцог Рішельє (відповідно 1815 – 1822 рр.) та князь М.С. Воронцов (1823 – 1854 рр.).

Першим цивільним губернатором Херсона у 1806 р. став К.С. Гладкий, а взагалі до 1861 р. на цій посаді перебувало 15 осіб – найдовше А.Ф. Комстадіус (1821 – 1828 рр.) та В.І. Пестель (1839 – 1848 рр.).

Губернаторам, яких призначав особисто імператор і яким належала вся адміністративно-виконавча влада, допомагали чисельні губернські установи з жорстким відомчим підпорядкуванням відповідним імперським інститутам. Губернська система адміністративних органів була вельми ефективною та проіснувала до березня 1917 р. Так, канцелярія херсонського губернатора контролювала все політичне й економічне життя, наглядаючи за губернськими, повітовими і міськими установами; херсонське губернське правління на чолі з губернатором було вищою адміністративно-поліцейською установою, херсонська казенна палата опікувалась фінансами та вела облік промислових і

торговельних закладів тощо. Вищою губернською судовою установою з усіх цивільних справ була губернська палата цивільного суду.

У кінці XVIII ст. почалося інтенсивне заселення південних степів України. Попит на пшеницю, вовну та іншу продукцію сільського господарства привертав на південь все нових і нових людей, які селились на вільних землях та заводи господарства. Прагнучи якнайшвидше заселити пониззя Дніпра й впровадити тут кріпосницьку систему, царський уряд роздавав російським та українським поміщикам, чиновникам й офіцерам величезні земельні площі, здебільшого від 1,5 до 12 і більше тис. десятин: князь В'яземський володів 52,2 тис., а князь Потьомкін – 42,2 тис. десятин землі. Тільки у Херсонському повіті 34 поміщикам належало 550 395 десятин землі.

Одержавши землю на Херсонщині, поміщики переселяли сюди своїх кріпаків із російських і українських губерній. Таким чином виникло чимало приватновласницьких сіл. Так, кріпаками графа Строганова з Полтавської губернії засновано в Дніпровському повіті села Дмитрівка й Наталівка. В тому ж повіті поміщицькими селами були Рибальче, Чорнянка, в Херсонському повіті – села Тягинка, Золота Балка, Понятівка, Осокорівка та інші. Кріпаки князя Волконського із Саратовської та Нижньогородської губерній заснували село Новорепівку (1809 рік).

Але кріпосницькі відносини на території, що освоювалася, були порівняно слабо розвинуті, тому водночас відбувався процес стихійного заселення південних степів України. Сюди, «на вільні землі», тікали кріпаки з різних місцевостей. Збігли селяни селились на державних (казенних) землях, засновуючи т. зв. казенні села. Ця група населення становила категорію державних селян. До казенних сіл належали Станіслав, Велика Олександрівна, Каїри, Кардашинка, Раденське, Малі Копані, Костогризове та багато інших. Слабо освоєний Південь став місцем примусового переселення селян. У 1794 році в Північну Таврію було вислано частину учасників повстання 1789 року в селі Турбаях на Полтавщині проти поміщиків Базилевських. Ними засновано на

Херсонщині казенні села Каланчак, Чаплинка, Чорна Долина, Буркути, Чалбаси.

На Лівобережжі Херсонщини, що становило більшу частину краю, наприкінці першої чверті XIX ст. налічувалось 69 казенних і 55 поміщицьких сіл. У 50-х рр. тут мешкало 49,5 тис. державних селян або понад 70 % всього населення Дніпровського повіту. В Херсонському повіті 47,1 тис. чоловік сільського населення становили кріпаки, 27,5 тис. чоловік – державні селяни.

Щоб прискорити заселення Півдня України й водночас стримати переселення сюди селян-утікачів, царський уряд закликав на Південь іноземних колоністів. Вони крім того, що одержували чималу кількість землі – 60 і більше десятин на двір – мали багато інших привілеїв: не обмежувались у громадянських правах, звільнялись від військової служби та на 20 – 30 років від будь-яких податків, їм надавалось право мати промисли та приписувати до них українських і російських селян. Виникали великі господарства колоністів. Одним із таких був маєток німецького герцога Ангальта-Кетенського на площі понад 48 тис. га, що виник у 1828 році та був названий Асканією-Новою. З другої половини XIX ст. тут господарювали найбагатші поміщики Південної України, «королі вівчарства» Фальц-Фейни. Шведи в 1782 році заснували село Старо-Шведське (нині Зміївка). У 1810 році німці-колоністи заснували село Костирку та інші села. Всього на території Херсонського повіту лише німецькі колоністи в 1804 – 1883 рр. заснували 41 село, їм належало в повіті 64 613 десятин землі.

Крім колонізації уряд активно проводив політику вичавлювання корінного тюркського населення. Уважаючи тюрків потенційними зрадниками, які при нагоді перейдуть на бік Туреччини, російська адміністрація піддавала їх соціальному й релігійно-ідеологічному тиску. Прадідівські землі віддали колоністам, залишивши для «добровільного осідання» 285 тис. дес. Масове обезземелення й фактичне закріпачення значної частини, тиск з боку переселенців і безправ'я, відрив від центрів мусульманської культури, репресії проти мурз та мул, заборона хаджу, насильницька християнізація тощо стали

ключовими інструментами царизму проти корінного населення. Незначні пільги не змінили становище. Тому не дивно, що еміграція тюрків, особливо ногайців, не вщухала, а в роки російсько-турецьких війн ставала масовою. Так, до 1787 р. емігрувало до 8 тис., після Ясського миру почалась перша хвиля масової еміграції, друга – восени 1812 р. Остання, практично поголовна, еміграція прийшлася на 1860 – 1863 рр. – до Туреччини переселилось 60 тис. ногайців. До звичних причин додалися побоювання репресій царату, який пояснював поразку в Кримській війні «татарською зрадою», та негативні соціальні наслідки війни. Крім того, Туреччина використовувала «ногайську карту» в своїх інтересах, спекуюючи на їх релігійних почуттях. У підсумку ногайці зазнали чимало горя: втрата батьківщини, майна, жертви при переселенні.

Напередодні реформи 1861 року територія Херсонщини була в основному заселена. Найбільш численну групу населення становили українці – переселенці з Полтавської, Чернігівської та Київської губерній. У 1859 році в Херсонському повіті було 217 населених пунктів, що налічували від 1 до 25 дворів, 160 сіл, що мали від 26 до 250 дворів, і 28 – з кількістю понад 250 дворів. На початок 60-х рр. сільське населення Херсонського повіту становило 168,25 тис. чоловік. У Дніпровському повіті налічувалось 126 сіл з 66,2 тис. жителями.

Як і раніше локомотивом колонізації Нижнього Подніпров'я залишався Херсон. Місто розвивалося досить стрімко, про що йшлося вище, і що було визначено прагненням уряду розбудувати військово-морський форпост імперії на Півдні. Проте, разом із поселенням у місті великої кількості військовослужбовців зростало швидкими темпами й цивільне населення. В основному до 1830 р. приріст міського населення відбувався переважно за рахунок переселенців. Херсон набув великого значення через значне скупчення тут купців з України, Росії, Польщі, Фінляндії, Австрії.

Греки займались торгівлею й ремеслами. Після виселення з Криму кримські греки (руми, тауруми) теж опинились у Херсоні. В 1784 р. у Херсоні

з'явилися караїми, від яких одна з вулиць звалась Караїмською. Міщани-караїми займалися ремеслом, хлібопекарством, торгівлею.

Вихідці з Росії займалися землеробством, ремеслами, торгівлею, відзначалися працездатністю, рухливістю й здатністю до підприємництва. Вони зберегли в господарському побуті, попри переважання запозичених рис, чимало національного.

Чисельною була й єврейська громада міста. У середині XIX ст. у Херсонському повіті було 18 єврейських колоній. Проте, залучення євреїв до землеробства ускладнювалось законодавчими обмеженнями, відсутністю у колоністів необхідних навичок, необхідністю значних вкладень, і головне, усвідомленням євреями-землеробами нестабільності свого положення, оскільки їх неодноразово виселяли. Саме тому на кінець 1850-х років євреї-колоністи склали лише 1,5% землеробського населення Херсонщини. Водночас влада заохочувала їх переїзд до міст і з 1866 р. припинила поселення євреїв на казенних землях. Тому більшість євреїв займалась звичною працею в містах: ремеслом, торгівлею, підприємництвом. Кількість євреїв зростала внаслідок посиленої міграції. Наприкінці 1850-х років у містах Херсонської губернії мешкало 60 тис. євреїв. Значна єврейська община була в Херсоні, про що свідчить наявність 23 синагог, з яких першу було побудовано вже у 1780 р. У Херсоні вони займалися торгівлею, тримали трактири.

Переселення італійців на Південь України, за спостереженнями А. Скальковського, відбувалося в два етапи. Перший припадає на 1783 – 1794 рр., коли на Херсонщину прибули переселенці з островів Менраки та Корсики. Другий етап італійської колонізації охоплює 1805 – 1818 рр., коли в Херсоні з'явилися переселенці з Генуї й Ліворно. Більшість італійських переселенців стали суднобудівниками, дехто з них займався харчовим виробництвом. Основна частина італійців згодом русифікувалась та прийняла православ'я.

Важливу, але невелику за кількістю, частину населення Херсона представляли французи. Вони з'явилися на початку будівництва міста. Це й

комендант міста граф де Вітте, граф К.Ф. Сен-Прі, який у 1816 – 1821 рр. був губернатором Херсона, кухар Г. Потьомкіна Дофіне, який пізніше став купцем та землевласником, каменотеси Лелеман і Віктень, архітектор К. Буржуа, інженери Вадони. На початку ХХ ст. їх сім'я нараховувала майже 50 чоловік, які переважно займалися сімейним бізнесом.

Була у Херсоні й нечисельна польська громада. Найвідоміші її представники: О. Петражицький – культурно-громадський діяч, Е. Держинський – вчитель математики Херсонської гімназії (батько відомого революціонера Ф.Е. Держинського).

Така етнічна різноманітність населення вразила навіть Катерину II, яка під час свого перебування в місті згадувала, що «Народа здесь, кроме военных, великое множество, и разноязычных, с большей части Европы».

У 1828 р. третина запорожців-задунайців, які поверталися в Росію, оселилися в Херсоні.

Проте, головною опорою царату в місті, як і у цілому в регіоні, виступало російське дворянство. Саме воно отримувало із земель міста значні «дачі».

З часом, у місті у зв'язку зі зменшенням його військового значення та зростання його ролі як адміністративного, торгового й промислового центру зменшилась кількість військових і збільшилась кількість та питома вага цивільних. Так, у 1843 р. серед 28.963 чоловіків-херсонців дворян було 235 (0,8% населення міста), духовенства – 100 (0,3%), різночинців – 318 (1,1%), купців – 385 (1,3%), в т.ч. 4 дворян-купців, відставних солдат і матросів – 849 або 3% херсонців. Найбільшими верствами були міщани (11.713 чоловік або 49,3% херсонців), селяни (8.712 і 30,0%) та нижні військові чини – 3.344 і 11,5 % відповідно. У 1846 р., вже без урахування військових, у Херсоні було 810 дворян (3,4% херсонців), 227 священників (1,0%), 427 купців (1,8%), 14.571 міщан (61,1%), 319 різночинців (1,8%), 2.613 селян (11,0%), 560 вільних матросів (2,4%), 1.549 відставних нижніх чинів (6,2%), 314 кантоністів (1,2%), 731 іноземець (3,1%) та 1.483 іногородніх мешканців (7%) і т.п. У 1857р. найбільшими групами міської людності були селяни – їх було 11.474, міщани –

8.970 і 2.790 осіб, які не обкладались подушним податком – дворяни, священники, різночинці тощо. У 1897 р. міщани вже становили 69,4%, селяни – 17,5%, а дворянство – 6,0%. У місті мешкала 41 етнічна група, серед яких переважали росіяни – 47,23%, потім йшли євреї 29,05% й українці – 19,62%. Така етнічна структура різко відрізнялася від загальногубернської, де українці становили в середині XIX ст. 73, 52%, у 1914 р. – 53.5/65%.

Таким чином, місто стало зосередженням значних людських ресурсів, які виступали однією з головних сил колонізації та втіленням політики сили в регіоні. Також місто зосереджувало в собі найбільш активну частину населення в особі дворянсько-чиновницького та торговельно-ремісницького контингенту.

1.5. Економічний розвиток краю в кінці XVIII – на початку XX ст.

З кінця XVIII ст. провідною галуззю економіки було землеробство. Великі землевласники починають освоювати величезні площі цілинного степу. Виробництво товарного зерна (головним чином пшениці), яке мало збут всередині країни, а також йшло на експорт, штовхало поміщиків відводити величезні площі землі під пшеницю. Лише в Приморському та Краснянському маєтках поміщика Овсянико-Куликовського (Дніпровський повіт) у 1857 році засіяно 9 тис. десятин землі, продано 14 255 четвертей хліба.

Попит європейського ринку на вовну спонукав місцевих поміщиків та колоністів з початку XIX ст. розводити овець, переважно тонкорунних. У Дніпровському повіті величезні отари належали поміщикам Рув'є та Вассалу; в Херсонському – овець налічувалось 560,6 тис. голів (1852 р.). З часом, наприкінці XIX ст. вівчарство занепало.

Продукти сільського господарства реалізувалися через численні ярмарки, що діяли на Херсонщині. Одним із таких став Каховський ярмарок, який у першій половині XIX ст. набув великого значення для розвитку внутрішньої торгівлі Півдня України. В 1817 році, наприклад, на ярмарку в Каховці було продано товарів майже на 75 тис. крб. З ярмарків, а також безпосередньо з

поміщицьких маєтків до Одеського, Миколаївського і Херсонського портів вивозилися хліб і вовна на експорт.

Прагнучи одержати якомога більше товарного зерна, поміщики розширювали посівні площі за рахунок землекористування селян. Доведені до зубожіння, найбільшні селяни вели свої господарства дуже примітивно. Більшість з них не мала ніякого реманенту. Великим лихом була посуха, часті неврожаї. З 1799 по 1856 рік посухи в Херсонській губернії повторювались 21 раз, тобто частіше одного разу за три роки. Отже, степ конав від спраги, селяни – від голоду. Змальовуючи картини тяжкого життя трудящих у цьому краї, Олесь Гончар у романі «Таврія» так описує ці безводні, «беззахисні таврійські степи»: «Репалась розпечена земля, лежала в таких тріщинах, що коні виламували ноги на скаку. Трава, пригоряючи, скручувалась, злягалась над степом, мов повсть. З цілинних земель гарячі вітри вже розносили по всій Таврії насіння найживучішої з ковилів – тирси. Здавалось, що з усієї степової рослинності лише вона, тирса, яка здавна взяла собі в спільники суховії, зможе перенести оцю люту спеку, вижити й продовжити себе в потомстві».

Однак у краї зростали нові міста й містечка. Так, напередодні реформи 1861 року в Олешках мешкало 6,5 тис, Бериславі – 6,6 тис. чоловік. Тут виникало чимало невеликих підприємств, головним чином, для переробки сільськогосподарської сировини. В поміщицьких і майже в усіх казенних селах працювали вітряки й олійниці. У Голій Пристані в 1786 році працював цегельний завод. У Кінбурнських і Генічеських озерах видобувалась сіль. У першій половині XIX ст. у Бериславі, Олешках і Голій Пристані діяли невеликі суднобудівні верфі.

Як і по всій Росії, внаслідок реформи 1861 року, на Херсонщині більшість землі залишилася у поміщиків. За встановленими розмірами душових наділів поміщицькі селяни Дніпровського й Мелітопольського повітів одержали по 6,5 десятини, а Херсонського – по 5,5 десятини на ревізьку душу. Фактично селяни одержали менше тієї кількості, якою користувалися до реформи.

Державні селяни, на яких згодом були поширені всі основні засади реформи 1861 року, виявились у дещо кращому становищі, ніж кріпаки. Їх земельні наділи становили пересічно від 6,7 до 9,7 десятини на ревізьку душу. Приватновласницька земля належала, головним чином, поміщикам. Так, у 1904 році селянам Херсонського повіту (79 % населення) належало 18,5 % приватновласницьких земель, дворянам (0,22 % населення) – 40,2 % землі.

Після реформи у поміщицьких господарствах все ширше впроваджувались різні машини й удосконалені знаряддя праці. Але дрібні селянські господарства й далі користувалися примітивними знаряддями, яких теж не вистачало. Низький рівень агротехніки, особливо на землях селян, хижацьке використання землі поміщиками й орендарями призводили до того, що середня врожайність зернових у Херсонському повіті за 18 років (з 1887 по 1904) становила всього 34,3 пуда з десятини.

З часом херсонські степи стали «золотим дном», хлібним краєм. В останній чверті XIX ст. Херсонська губернія посідала перше місце серед губерній Новоросії по освоєнню земель. У господарствах поміщиків було розорано 78,2, у селян – 79,2 %. Навіть казенні землі освоєно на 70,7%. У 1913 році в Херсонському повіті було засіяно землі на 37,4 тис. десятин більше, ніж у 1912 році.

У другій половині XIX та на початку XX ст. посилювався процес розшарування селянства на куркулів та сільських пролетарів.

У 80-90-х роках XIX ст. деякі міста й містечка Херсонщини, такі як Берислав, Генічеськ, Херсон, стали досить великими робітничими ринками. Капіталізовані поміщицькі, куркульські та фермерські господарства колоністів широко використовували найману працю. Одним із найбільших робітничих ринків була Каховка, куди у 80-х роках минулого століття приходило до 40 тис. робітників, які здебільшого прибували сюди партіями по 10-50 чоловік. Тут наймали на строк наймитів.

Становище заробітчан було тяжким. Тривалість робочого дня залежала від хазяїна, праця сільськогосподарських робітників оцінювалась мізерно. В

1904 році, наприклад, чоловік одержував у середньому за місяць 9,67 крб., жінка – 5,63, а підліток – 3,54 крб. Земські лікарі, обстежуючи умови сільськогосподарських робітників, приходили до висновку, що «поряд з ідеально чистими приміщеннями для економічних тварин, приміщення для робітників економіч є зразком антигігієнічної неохайності».

Але основна промисловість вже з кінця XVIII ст. зосереджувалась у головному місті краю – Херсоні.

Дуже швидко Херсон став важливим центром морського суднобудування та першим портом Росії на Чорному морі, а в подальшому головним торговельним портом на Чорному морі, з якого вивозили збіжжя до Західної Європи.

Саме цивільне суднобудування стало визначальною галуззю промисловості Херсона. Вже 28 жовтня 1781 р. адміралтейство спустило на воду перше Херсонське комерційне судно «Борисфен» (тоннаж – 384 т) на приватне замовлення. З 1797 р. почалось систематичне цивільне кораблебудування (вітрильники, баржі, солевозні човни, плоты) і до 1810 р. було збудовано до 200 суден.

У 1797 р. на березі р. Кошової влаштовано міську верфь торгового суднобудування, де до 1822 р. збудували біля 200 суден і човнів. У 1806 р. у Херсоні почала діяти купецька верфь торгового суднобудування, що до 1830 р. спустила на воду 356 суден і човнів. У 1830 р. за указом і допомогою уряду роботу верфі перебудовано і з 1831 р. вона стає казенною, об'єднавши всі верфі міста. За 1833 – 1843 рр. вона збудувала 177 каботажних, 43 морських суден, переважно бригів та корветів.

У першій половині XIX ст. Херсон став найбільшим центром суднобудування на півдні країни, де будувалось до 80% каботажних суден чорноморського басейну. Цьому сприяла й підтримка уряду, в першу чергу, матеріальна. За свідченням О.С. Афанасьєва-Чужбинського, херсонські корабели відзначилися майстерністю й добрими заробітками. Збудовані та відремонтовані судна відзначалися добротністю через міцний дубовий набір та

якісну обшивку. Тому верф отримувала численні замовлення з портів Азово-Чорноморського басейну та з-за кордону. Але коштували кораблі недешево через дороговизну лісу. Тому замовники прагнули здешевити будівництво за рахунок якості, що приводило до трагічних наслідків – судна гинули у шторм.

Найважливішим осередком морської й дніпровської торгівлі краю був Херсон. З 1780-х років він, у першу чергу, став важливим перевалочним пунктом лісу, зерна, вовни тощо, які тут вантажили на морські й каботажні судна. Порт обробляв, головним чином, вантажі, що йшли на придніпровські пристані та в порти Одеси, Миколаєва й Криму.

О.С. Афанасьєв-Чужбинський свідчить, що навесні зверху Дніпра в Херсон прибували численні баржі й приходили невеличкі місцеві судна та човни. Восени з придніпровських сіл надходили гори овочів, кавунів, динь, груш, яблук, винограду тощо. Приміром, у 1858 р. до Херсона прибуло 784 вітрильника (з них 131 з вантажем) та 79 пароплавів (рейсів), відійшло в каботажні рейси 780 суден (з вантажем – 745) і 78 пароплавів. Через міський порт вивозилось товарів на 6,7 млн. крб. Значним був й обіг міської торгівлі – 4 млн. крб. у 1857 р., який забезпечували 263 лавки, 123 винні льохи, трактири, кондитерські, готелі, заїжджі двори тощо.

М'який клімат і практично незамерзаюче гирло Дніпра дозволили Херсону стати важливим (а до появи Одеси основним) центром зовнішньої торгівлі. У 1782 р. було дозволено експорт і судно «Архіпелаг» відійшло до Франції. Тоді ж у місті відкрив торгіву фірму француз С.-Ж. Антуан, який у 1783 р. почав експортно-імпорتنі операції. Поступово зростала роль вітчизняних суден у зовнішній торгівлі. Спочатку це були перероблені військові (той же «Архіпелаг»), згодом – спеціальні судна. У 1785 р. з Херсона до Марселя пішло 20 вітчизняних кораблів.

Обсяг зовнішньоторговельного обігу зростав – у 1787 р. до Франції було відправлено 19 суден, з Франції до Херсону – 18. У місті скупчувалися купці з України, Росії, Польщі, Франції, Австрії та Неаполітанського королівства, перебували австрійський та неаполітанський консули й були регулярні торгіві

зв'язки з Францією, Італією, Єгиптом і Грецією. У чорноморській торгівлі брало участь більше 200 кораблів. Основна маса експортних сільгосптоварів надходила з Правобережжя, Лівобережжя й Слобожанщини, лісу та промислових – із Центральної Росії. Так само більшість імпорту йшла транзитом у внутрішні райони країни.

У XIX ст. Херсон через мілководдя гирл Дніпра, брак зручних шляхів підвозу й, головне, конкуренцію одеського порто-франко втратив роль головного порту Північного Причорномор'я. Тому обсяг зовнішньої торгівлі був незначний – у 1858 р. за кордон відійшло 11 суден.

Водночас підвищилась роль власної економіки краю у зовнішній торгівлі. Експортувались вовна та збіжжя, роль останнього зростала. Так, у 1847 р. з Чорноморських портів його вивезли 800 тис. т., а у 1859 р. пшениця становила 81% обсягу й 68% вартості експорту. В цілому на середину XIX ст. дніпровський експорт оцінювався у 8 млн. (у т.ч. через Херсон – 7), імпорт – у 2 млн. крб. Це сприяло появі крупних судовласників. Так, у Херсоні купець А. Шавалда належав до власників суден найбільшої тоннажності у губернії.

Занепад Херсона поглиблював також і розвиток залізничних шляхів у напрямку портів Чорного та Азовського морів, які перебрали на себе вивіз деревини з районів лісової промисловості, що значно скоротило сплав вантажів Дніпром і вилучало Херсон з транспортної мережі Півдня.

Єдиним, що ще зберігало певну транспортну вагу Херсона, була найбільша водна артерія України – Дніпро. Він був найголовнішим і досить дешевим шляхом сполучення, яким йшли вантажі, роблячи місто великим складським і перевантажувальним пунктом. Частина коштів від цієї сфери діяльності залишалася в Херсоні й слугувала його подальшому розвитку.

Суттєвою перепоною для прискореного й широкомасштабного економічного розвитку міста на основі ефективної експлуатації водної транспортної артерії був неглибокий фарватер, що постійно заносився піском. Це унеможливило вхід до порту морських суден із глибокою осадкою, які приймали Одеса та Миколаїв. До 1866 р. ініціатива щодо поліпшення

судноплавства в Дніпровському гирлі належала місцевій адміністрації й була спрямована на поліпшення його по Збур'ївському гирлу. У 1866 р. питання щодо поліпшення судноплавства Дніпровського гирла, будівництва порту, відкриття митниці підняло Херсонське повітове земство. У 1869 р. до клопотання земства приєдналася міська громада. У 1871 р. міська дума підтримала утворення означеного комітету й ухвалила клопотати перед міністерством шляхів сполучення про виділення 150 тис. крб., мотивуючи це тим, що Дніпро протікає через весь південний край і дає вигоду не тільки Херсону.

У 1874 р. означене міністерство ухвалило рішення про виділення 279.239 крб. на роботи для поглиблення Білогрудівського гирла до 15 футів. Відповідальність за виконання всіх робіт і ремонтне утримання гирл протягом 6 – 7 років за певну допомогу від казни покладалося на міське управління. У 1875 р. ним створюється комісія з контролю за розчисткою гирл, що отримала в своє розпорядження лише 236.739 крб. Міською управою було укладено контракт на очищення гирл з фірмою «Гідротехнік». Проте фірма, не закінчивши роботи, у 1878 р. оголосила про свою неспроможність. Прагнучи мати зручний фарватер для проходу морських суден, й особливо іноземних з осадкою в 15 футів, міське самоврядування Херсона докладало максимум зусиль для завершення робіт у цьому напрямку. Але відсутність достатніх технічних потужностей та коштів не давали дуже довго вирішити це питання.

Незважаючи на всі труднощі, наприкінці XIX – на початку XX століття, значення Херсонського морського та річкового портів стало зростати. Кількість вантажів, що пройшли у 1891 р. через Херсон, виросла втричі порівняно з 1861 р. Протягом наступного десятиліття з 1891 по 1901 рр. вантажообіг порту зріс до 400.000 тонн, з яких 250.000 тонн припадало на зерно, 50.000 тонн – на вугілля, метал та різні вироби.

24 березня 1903 р. Державною Радою було дозволено розпочати роботи з поглиблення підходів до Херсона для суден з осадкою в 22 фути, завершення яких планувалося на кінець 1906 р. Окрім того було завершено будівництво

дерев'яної пристані для пароплавів. Загальна довжина причальної лінії становила 140 погонних сажнів. У результаті проведених робіт діяльність порту значно похвалилася. У 1904 р. до порту заходило 40 закордонних пароплавів, у 1905 р. – вже 125. Після проведених робіт відбулося збільшення вантажообігу до 960.000 тонн на рік, що відразу наблизило місто за обсягом експорту збіжжя до головних портів Миколаєва, Одеси та Новоросійська.

Зростання притоку суден створило нові проблеми. Портова територія не відповідає протяжності причальної лінії, була відсутня залізнична гілка, для її обслуговування, а щорічне затоплення дерев'яної пристані виводило її з дії. Все це викликало потребу дообладнання порту шляхом збільшення території та розширення інфраструктури (залізничні колії, склади, пакгаузи, елеватори). Міське громадське управління неодноразово зверталося до відповідних міністерств з поданнями про переобладнання порту та розчистку річки Кошової для розвантаження Дніпровського рейду.

Серед багатьох проблем, які потребували вирішення, першочерговою стала проблема будівництва кам'яної набережної. На підставі постанови Херсонської міської думи від 23 березня 1906 р. міською управою було порушено перед міністерством торгівлі та промисловості піклування про будівництво набережної з передачею цієї нової портової споруди іноземному відділу порту. Уряд погодився вести будівництво своїм коштом, але за це він вимагав права повної власності на смугу портової території, яку місто зобов'язувалося не продавати і не віддавати в користування. Прагнучи благоустроїти місто й розширити порт, управа, не витримавши трирічного тиску, змушена була в 1910 р. віддати означену територію у власність міністерства. Відчуження відбулося безкоштовно. Міський бюджет втрачав 17.776 крб. щорічних прибутків, а за підрахунками управи й більше. Єдиною вимогою міста, яку вдалося відстояти, було збереження права на оренду двох причалів для Російського товариства пароплавства й торгівлі, що орендувало їх з 1901 р. Ціною за втрату володіння важливим транспортно-торговельним комплексом була часткова модернізація порту та облаштування кам'яної

набережної довжиною 525 погонних сажнів, на що держава витратила 915 тис. крб.

Одним із перших підприємств у місті з 1789 р. стала ливарно-гарматна казенна мануфактура, на якій за перші 5 років відлили 88 гармат. З часом вона перетворилася на потужне виробництво, що мало вузьку будівлю в 220 м з ливарнею, інструменталкою, слюсарнею, кузнею й ангаром для обробітку гармат, де їх машини свердлили й обточували. За 1791 – 1805 рр. ця казенна мануфактура випустила 431 гармату.

Разом із верфями адміралтейства це було надзвичайно потужне виробництво. Взагалі промисловість Херсона у значній мірі визначалась потребами суднобудування – до 1853 р. працювала казенна канатна мануфактура (випускала до 1,5 т. канатів силами 500 моряків, адміралтейських селян і 24 коней), в різний час діяло декілька приватних канатних заводів.

Херсон славився як центр вовномийного виробництва, оскільки дніпровська вода в районі о. Карантинного добре мила вовну. Перша вовномийня виникла у 1822 р., а в кінці 1850-х років 11 заводів промили 3,2 тис. т. вовни вартістю 1,5 млн. крб., що перевищило загальну вартість продукції всіх інших підприємств міста. Ціни на вовну постійно зростали. Тут працювало й найбільше робітників – майже 3 тис. Галузь будувалась на послідовно капіталістичних засадах – першу вовномийню заснував купець Демининтару, а на середину XIX ст. деякі з купців мали до 500 робітників.

Розвинутим було шкіряне виробництво. У 1840-і роки працювали два казенних шкіряних заводи, з якими з 1852 р. почав конкурувати приватний за участю іноземного капіталу. На ньому обробляли овечі шкури й виготовляли «замшу», «лайку», шкіру для взуття, у т.ч. для військового флоту. Закономірно, що казенні заклади не витримали конкуренції з приватним.

Щорічно навесні Дніпром сплавляли ліс, який після розпиловки відправляли за кордон, на верфі, на будівництво. У 1851 р. купець П. Гортроп відкрив перший у Херсоні лісопильний завод, у 1859 р. брати-купці Вайнштейни – другий. Промисловість будівельних матеріалів була

представлена чисельними дрібними заводами – у середині 1850-х років у Херсоні було за різними даними 7 – 10 цегельних заводів. Виникали й невеличкі, але численні заклади з обробки рослинної та мінеральної сировини, розраховані на потреби місцевого населення – вапнякові, гончарні (2) й черепичні. Зростання цієї галузі міської промисловості визначалося у кінці XIX – на початку XX ст. бурхливим будівництвом.

Основна кількість промислових заводів регіону була у Херсоні. Так, у 1843 р. у місті та його околиці налічувалось 33 (без суднобудівництва) заклади (два канатних, 6 свічкових, 15 цегельних і т.д.), які дали продукції на 614,3 тис. крб. сріблом.

Особливо прискорився промисловий розвиток Херсона з початком промислового перевороту. У 1853 р. підприємець Вадон заснував на березі Дніпра велику механічну майстерню, яка у 60-х рр. XIX ст. переросла у чавуноливарний та механічний завод, згодом нові цегельні, лісопильні, ковальсько-механічні, гончарні, тютюнові, кісткомольні та інші заклади.

У 1859 р. у місті було 53 промислових заклади, їх продукція збувалась переважно у місті та окрузі й лише помита та перебрана вовна йшла на експорт.

Значного, а в кількісному відношенні найбільшого, поширення набули галузі, пов'язані з обробкою продуктів сільського господарстві: гуральні, млини, олійниці, салотопки, крупорушки, маслобійки. Вони були найтісніше пов'язані з основою економіки – сільським господарством – і зростали по мірі його товаризації й спеціалізації, чуттєво реагували на кон'юнктуру ринку. Так, у 1790-х роках у Херсонському повіті виникли 4 горілчані заводи, згодом торговий будинок Антуана збудував салотопний завод (виготовляв сало для свічок). У 1843 р. у місті діяло два салотопних, шкіряний заводи. У 1850-х роках 111 херсонських салотопок витопили 192 т. свічкового сала на 20 тис. крб. З нього на 5 свічково-сальних заводах виготовили 102 т. свічок на 23 тис. крб.

Завдяки інтенсивному розвитку хліборобства чільне місце посіло млинарство. Мололи зерно на різних млинах – вітряних, кінних, парових.

Перший паровий млин збудували у 1859 р. брати Вайнштейни, у 1861 р. 40 його робітників дали продукції на 200 тис. крб. У 1850-х роках у Херсонському повіті налічувалось 1.323 млинів, у т.ч. 1267 вітряків. У Херсоні район, де було особливо їх багато, отримав назву «Млини». У місті було 124 вітряків і 8 кінних млинів.

Збіжжя було сировиною й для винокуріння, центром якого – як й інших галузей – був Херсон. У 1846 р. броварня та 15 винокурень виробили продукції на 45 тис. крб.

Значно погіршила економічне становище трудящих Кримська війна. Медична допомога для переважної більшості населення краю була недоступною. Через недоїдання, тяжкий незвичний клімат, незадовільні житлові умови, відсутність будь-якого благоустрою населених пунктів широко розповсюджувалися епідемічні хвороби. У 1811 – 1812 рр. у Херсоні лютувала холера, що з невеликими інтервалами тривала до 1856 року; під час Кримської війни в місті спалахнула епідемія тифу. У 1857 році всю губернію, площа якої становила 63,2 тис. кв. верст (до неї входило 6 повітів), обслуговували 25 лікарів, 12 фельдшерів та 15 аптекарів. У сільській місцевості Херсонського повіту в 1860 році працював один лікар і не було жодної аптеки.

На початок ХХ ст. у Херсоні діяло 20 фабрично-заводських підприємств, на яких працювало 1218 робітників і вироблялось продукції на 2,8 млн. крб. Найбільшим залишався завод Вадона, на якому на 1912 р. працювало 500 чоловік, було побудовано док і розпочалося суднобудування. Завод виробляв продукції на 750 тис. крб. Потужним виробництвом була й тютюнова фабрика Лермана, на якій працювало 87 робітників і виготовлялося продукції на 186 тис. крб.

Херсонська губернія на початку ХХ ст. стала найбільшим в Україні центром машинобудування, в тому числі й сільськогосподарського. У Херсоні в цей час у 1908 р. створюється чавуноливарний, механічний та машинобудівний завод І. Гуревича.

Значно зросла вага Херсона у зв'язку із розгортанням у Росії торгівлі зерном, в якій вага української пшениці становила 40%, жита й ячменю – 50%. А розгортання хлібозаготівельних операцій 1914 – 1916 рр. активно залучило до участі в них кооперативи, отримуючи державні та земські кошти, започаткувавши потужне єднання селянського кооперативного виробництва й міської торговельно-промислової бази на паритетних засадах.

У цілому на початок ХХ ст. Херсон перебував у ряду найрозвинутіших міст України. У 1906 р. у місті діяло 331 підприємство. Продукція більшості промислових підприємств призначалася для місцевих потреб та вивозилася в найближчі населені пункти. За межі регіону йшли, головним чином, вироби великих підприємств – Херсонського ливарного та суднобудівного заводів. Місто було головним зосередженням економічного розвитку всього краю.

1.6. Суспільне, духовне та побутове життя на Херсонщині

Важливу роль в успішному розвитку краю відіграли реформи 60 – 70-х рр. ХІХ ст., у першу чергу, земська та міська.

1864-го року в Росії було впроваджено земське самоуправління. Один із найкращих знавців земства в Україні, О. Моргун, писав так: «Земське самоврядування було одним із найвидатніших явищ у суспільному, економічному й культурному житті України кінця ХІХ ст.» Земське самоуправління охоплювало все економічне та культурне життя губернії. У ньому брало участь все населення, що мало земельну власність: дворянство, духовенство, міщанство та селяни. Ця вимога обмежувала участь у самоуправлінні постійних мешканців повіту. Раз на рік на загальних зібраннях депутатів обирали земську повітову управу, яка діяла постійно. Повітові земські управи обирали губернську управу. Функції земств були дуже широкі, а їх кошти склалися з «самообкладання» населення з кожної десятини.

Поява губернської та повітової управ у Херсоні, значною мірою, зв'язало місто з регіоном. Саме ці підрозділи сприяли проникненню передових

технологій та ідей, інформації, просвітництва в навколишнє селянське середовище та стало зосередженням провідних спеціалістів.

Земства дбали про санітарію та гігієну, утримували шпиталі, лікарів, фельдшерів, акушерок. Медична допомога була безкоштовною для всієї людности.

Велике значення мала діяльність земств у галузі сільського господарства. Земство мало багато досвідчених агрономів, ветеринарів, виписувало сільськогосподарські машини, які давало селянам «на прокат» або організовувало продаж їх на рати. Крім того, воно мало «розплідні пункти» з племінними «плідниками», завдяки чому підносилося якісно та кількісно скотарство. Щоб заохотити селян до плекання худоби, земства влаштовували скотарські виставки та преміювали кращі експонати.

Земства сприяли піднесенню рільництва, поширюючи ліпші гатунки збіжжя та пропагуючи нові сільськогосподарські культури. Багато уваги зверталось на меліорацію – осушування багнищ, заліснювання ярів, вирощування лісів. У функції земств входило піклування про шляхи сполучення, про налагодження торгівлі рільничими продуктами, головно збіжжям. Вони тримали зв'язки із закордоном і мали елеватори для експорту збіжжя.

Така була загальна картина діяльності земств. Але була ще дуже важлива риса. Протягом 50-ти років роботи земств у різних їх установах влаштовувались люди, які з причини «політичної неблагонадійності» не могли знайти роботи в державних установах: лікарі, вчителі, статистики, ветеринари тощо. Земства були тісно пов'язані з українськими громадами. У 1885 р. в Херсоні з діячів губернської та повітових управ формується осередок української громади, в якій працювали Олександр та Софія Русови, Андрій Грабенко, Дмитро та Олена Марковичі, Феофан та Людмила Василевські, Лев Падалка, Марія Ганенко, які активно пропагували ідеї українізації, висуваючи пропозицію викладання у земських школах українською мовою. Вони активно вивчали життя краю й формували традиції і методи статистичних досліджень.

Також треба відмітити, що для Херсонського губернського земства було характерним, попри всі обмеження влади, високий показник єврейського представництва (15 осіб 7,4%), що пояснювалося входженням до земства значної кількості міських представників, у тому числі й від громади Херсона.

Не можна не брати до уваги, що найбільші податки на земство платили великі землевласники, бо податки, як згадано вище, йшли з десятини, але користь від земських установ мали передусім селяни та дрібні землевласники.

Із заснуванням міста було запроваджено систему міського управління. Наприкінці XVIII – першої половини XIX ст. самоврядування не припускало владного статусу й повної господарської самостійності, не було чітко визначено й не мало конкретизованих механізмів відносин з адміністративними установами. Яскравим прикладом безправності міщанства та безконтрольності чиновників міського управління стала боротьба міщанина Семена Щека, який у 1798 р. вступив у судову тяжбу з міською думою й магістратом через завищування ними збору з купців і міщан. І тільки втручання у процес імператорів Павла, а потім Олександра I дозволило, хоч і м'яко, покарати винних, попри те, що самого Щеку було несправедливо засуджено і він загинув. Міське господарство формувалося зверху відповідно до державних інтересів. Крім того, міська дума змушена була постійно координувати свою діяльність з різними органами станового самоврядування, такими як купецька та міщанська управи. В той же час у Херсоні були відсутні ремісничі управи, що значно звужувало соціальну базу міського самоврядування.

Усе це викликало у міського населення впровадження реальної системи самоврядування. Піднявши це питання у 1821 р., громадськість Росії зуміла добитися від царату впровадження експериментальних самоврядних систем у Санкт-Петербурзі (1862 р.) та Москві й Одесі (1863 р.).

Глибокі зміни в житті міста спричинила реформа 1870 р., яка запроваджувала систему міського самоврядування.

Нова реформа замінила станове міське управління, яке залишалося під контролем місцевої адміністрації. На підставі закону від 16 липня 1870 р. у

Херсоні в квітні 1871 р. введено нове міське положення. У зв'язку з тим, що згідно закону право участі у виборах мали лише власники, виборчі права отримали 2.458 чоловік. До складу думи потрапили лише представники дворянства та великої буржуазії. Проте, з часом, формування в депутатському корпусі чіткого усвідомлення потреб розвитку всіх сфер і верств міста значно сприяло його розвитку. Прикладом цього може бути діяльність видатних представників міського самоврядування М. Блажкова, С. Волохіна, В. Коника, М. Беккера, П. Белякова.

Значне зростання міських надходжень, які за своїми показниками забезпеченості населення не поступалися Одесі та Миколаєву, дозволило розпочати розбудову муніципальних підприємств міста: скотопереробні, видобувні підприємства, електростанцію, трамвай, водогін тощо. Тому можна визнати провідну роль міста у формуванні адміністративної системи влади й розвитку органів самоврядування та концентрації управлінських ресурсів краю в цілому.

Духовна культура населення Херсонщини формувалася під впливом місцевих традицій запорозьких козаків і традицій, що були занесені на Херсонщину наприкінці XVIII та у першій половині XIX ст. переселенцями з Київської, Чернігівської, Полтавської та російських губерній. Це яскраво простежується на прикладі звичаїв, обрядів, на мотивах народного декоративно-ужиткового мистецтва. За традицією тут відзначали новорічні свята з водінням «кози», щедруванням, повіванням розписували стіни хат. В останній чверті XVIII ст. – на початку XIX ст. набув розвитку такий промисел як плетіння кошиків із соломи й верби.

Для фольклорних творів типові історичні, козацькі, чумацькі й наймитські пісні («Зажурився чумаченько», «Ой, на горі-горі», «Ой, стоїть явір над водою»). На Херсонщині у 30 – 40-х рр. XIX ст. записано думу про велике народне повстання проти польських гнобителів («Ой, чи добре пан Хмельницький починав»), у якій розповідається про визвольний рух у 1648 році.

Відомий український і російський письменник та етнограф О.С. Афанасьєв (Чужбинський), описуючи свою подорож по Південній Україні наприкінці 50-х років XIX ст., приділив багато місця опису Херсонщини.

У кінці XVIII та в першій половині XIX ст. Херсонщину відвідав ряд діячів культури. Наприкінці XVIII ст. у Херсоні побували художники Ф.Я. Алексєєв та І.Г. Мюнц, які присвятили йому кілька своїх творів. У 1818 – 1819 рр. – поет Д.В. Давидов написав у Херсоні кілька віршів. Двічі цей край відвідав О.С. Пушкін: у 1820 – проїздом з Криму до Кишинєва та в 1824 – під час об'їзду районів, що потерпіли від сарани. 1846 року гістьми міста Херсона були В.Г. Белінський та актор М.С. Щепкін, який виступав у місцевому театрі. Подорожі по Херсонщині І.К. Айвазовський присвятив одну із своїх картин.

Нелегким були життя та побут поселенців. Степова цілина виявилась дуже важкою для оранки, часті посухи, суховії, а з ними й неврожаї, ставали постійними супутниками їхнього життя. Особливо дошкуляли безлісся, нестача води. Російський вчений-натураліст і мандрівник В.Ф. Зуєв, який відвідав Херсонщину на початку 80-х років XIX ст., писав, що переселенці «...повинні задовольнятися... комишем, палити ним, з нього ж будувати хати або рити землянки; котрі ж вирішили жити в степу або при дорозі, де ні лісу, ні комишу не родить, ті задовольняються курганами».

У побуті трудящих мас Херсонщини XVIII – першої половини XIX ст. було багато характерного для побуту всіх східнослов'янських народів. Разом з тим, в укладі життя населення степової України бачимо й своє, специфічне, оригінальне. Житла тут, як правило, будували з саману, вальків овальної форми, глиносолом'яної маси, рідше з каменю, бо основними будівельними матеріалами були глина, лоза, комиш. Найбідніші поселенці споруджували землянки без стелі, на сохах. Свого часу в таких житлах мешкали запорозькі козаки. Багатії споруджували будинки з цегли або каменю, вкривали їх черепицею чи залізом. Двори були здебільшого відкриті, що зумовлювалось переважанням зернового господарства (тік, клуня, комора у протипожежних цілях розташовувались окремо). Бідняки з господарських будівель, як правило,

мали один хлівець, який найчастіше розміщувався в глибині садиби. Двір обносився невисокою огорожею з глиносоломи або каменю. В поселеннях, розташованих поблизу очеретяних заростів, її виготовляли з очерету.

На Херсонщині побутували характерні гніздові поселення (паралельно прокладені вулиці з частими розривами-провулками, побудовані за урядовими проектами). Це, як правило, села, де оселялися державні й поміщицькі селяни. Але там, де народна колонізація випередила урядову й поміщицьку, існували поселення без спеціального плану.

Основною їжею більшості населення був хліб, його порівнювали з сонцем, називали святим. Говорили: «хліб – усьому голова». Біднякам хліба й кукурудзи із зібраного ними врожаю ледве вистачало на 6 – 8 місяців. Тому випікали його із суміші різного борошна – ячмінного, просяного та висівок. Навіть у середняцьких господарствах пшеничний і житній хліб споживали не весь рік. Яйця, масло, птиця йшли на продаж, щоб сплатити податки й придбати найнеобхідніші знаряддя та хатнє начиння. Селяни вирощували солодкий перець, який засолювали на зиму. У прибережних селах сушили й в'ялили на сонці рибу, також солили її.

В елементах одягу населення Херсонщини спостерігалось сполучення українського, російського, а також міського одягу, вплив якого тут був більш інтенсивним, ніж в інших районах. Жінки носили сорочку з чотирикутним викотом для шиї, керсетку з тим же викотом, сарафан, прямовисні свити й пальто. Чоловічий костюм являв собою сполучення елементів традиційного селянського костюма з міським. Поширеними були прямовисні свити, кожушки, пальта, косоворотки, жилетки, картузи.

1.7. Становлення освітянського середовища

Повільно зростала початкова школа. Навіть у Херсоні лише у 1813 р. відкрились повітове та приходське училища, які до 1856 р. закінчили 840 чоловік. У 1855 р. в них налічувалось 7 учителів і 128 учнів, причому казна

утримувала тільки частково повітове училище – 1,3 тис. крб. надавала казна, а учні платили по 2,5 крб. щороку.

Уявлення про початкову освіту дає Олешківське повітове двокласне, згодом 4-х класне училище, відкрите у 1812 р. У середині XIX ст. в ньому налічувалось 7 учителів і навчалось 110 учнів, які вчили арифметику, геометрію, священну історію й катехізис, російську мову, всесвітню та російську історію, географію й природознавство, початки технології й правила життя у суспільстві. Майбутнім гімназістам викладали латину. Учні поділялись за здібностями на розряди й кращі опитували своїх товаришів. Училищу допомагали благодійники – Л.М. Овсяніко-Куліковський подарував будинок і надав кошти, а Я.Я. Скадовський у 1813 – 1846 рр. був почесним спостерігачем та опікувався ремонтом, закупівлею підручників, нагородами учням тощо, витративши на це понад 12 тис. крб.

Повітові училища – Херсонське, Олешківське надавали освіту в обов'язку молодших класів гімназії. Вони утримувались у повному обов'язку казенним коштом, попри те, що позабюджетні надходження були чималі.

Сільські приходські однокласні училища утримувались на «голодному пайку» казною та сільськими громадами. Так, у середині XIX ст. у державних освітянських установах Херсонської губернії працювало лише 52 вчителів. В цілому нестача вчителів суттєво гальмувала розвиток початкової освіти. Приходські училища працювали в Каїрах (1814 рік відкриття), Знам'янці (1814), Збур'івці (1844), Агаїманах (1844), Білозерці (1844), Верхньому Рогачику (1844), Новій Маячці (1844), Горностаївці (1854), Великих Копанях (1859), Козачих Лагерях (1860), Чаплинці (1860), Рубанівці (1861) тощо. Вони були невеликі – 1 вчитель та 16-20 учнів. Найбільшим було Бериславське, яке за 1839-1855 р. закінчило 176 учнів. У 1855 р. у ньому було 2 вчителів й 56 учнів, у 1864 р. в училищі навчалось 190 хлопчиків і 78 дівчаток.

З 1842 р., після реформи Кисельова, почалось відкриття парафіяльних шкіл у державних селах – по одній на волость. Вони утримувались на кошти місцевих громад і незначні асигнування міністерства державних маєтностей. Ці

школи були в Юзкуях, Великій Лепетисі, Красному, Князе-Григорівці, Нижніх Сірогозах, Генічеську, Верхньому Рогачику, Великій Олександрівці тощо. В деяких центрах волостей було дві школи. Так, у Рубанівці парафіяльна школа відкрилась у 1842 р., сільське приходське училище – в 1861 р. Подекуди самі селяни, розуміючи значення освіти, на свої кошти засновували школи. Зокрема, у Станіславі на додаток до парафіяльної школи у 1861 р. було відкрито ще одну на кошти сільської громади.

У Херсоні в 1843 р. у загальноосвітніх закладах було 444 учня (один учень на 65 чоловік), у 1853 р. – 760. Понад 80% херсонців було неписьменними. На селі письменні були рідкістю.

Деякою мірою ситуацію поліпшували професійні та приватні заклади. Наприклад, у 1831 р. почала працювати приватна школа герцога Ангальт-Кетенського в його маєтку Чаплі (Асканія Нова), у с. Завадонки було приватне училище князя М.В. Кочубея, в 1861 р. Л.М. Овсяніко-Куликовський відкрив школу у Каховці. В 1818 р. відомий поет-партизан Д. Давидов заснував Херсонську ланкастерську школу – вона базувалася на запозиченому в Англії методі взаємного навчання учнів. До школи приймали сиріт і дітей солдат, загиблих на війні. З середини XIX ст. почали відкриватись чимало приватних шкіл, пансіонів, які готували дітей дворян, купців і вищого чиновництва до гімназій. Діти заможних верств отримували початкову освіту за допомогою гувернерів і домашніх учителів.

Царат проводив реакційну освітянську політику – не вистачало шкіл, підручників, навчального приладдя та вчителів, кріпакам було заборонено доступ до гімназії та вузів, посилювався ідеологічний тиск. У 1824 р. міністр освіти Шишков наголошував, що «народна освіта по всій імперії нашій має бути російською». Відповідно було посилено викладання російської мови й освіта користувалась російською мовою, а гарні успіхи в її опануванні стали обов'язковими для державних службовців. Освітянське керівництво і більшість вчителів призначалися з росіян й ідея «обрусіння на околицях» стала метою

навчання. В 1840 р. було проголошено обмеження освіти народу, щоб не порушити «порядок суспільних станів».

У початковій школі панував релігійно-містичний напрям виховання й навчання. За реформою О.С. Шишкова в повітових училищах було ліквідовано викладання природничої історії та скорочено курси географії та історії, а латина й німецька стали обов'язковими лише для майбутніх гімназистів.

У XIX ст. почала формуватись і професійна освіта. Так, у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ було Херсонське училище для дітей канцелярських службовців, де готували дрібних чиновників для державних установ. Частково училище фінансувало місто. На додаток до основних гімназичних предметів учням викладали російське законодавство. Випускники отримували призначення у південноукраїнські губернії відповідно успіхам у навчанні. На середину XIX ст. в училищі було 5 викладачів та 164 учня.

З 1834 р. у Херсоні існує училище торгового мореплавства, яке розміщувалось в Адміралтействі. Воно готувало шкіперів та штурманів на купецькі морські судна та суднобудівників комерційних суден.

Для боротьби з поширенням Нижньодніпровських пісків було розпочато роботу з підготовки спеціальних кадрів. У 1852 р. відкривається Олешківська школа (фактично інтернат) лісничих на 30 учнів. Це були переважно сироти та напівсироти, які вчилися коштом казни чи сільських громад. Школа мала все необхідне для підготовки висококваліфікованих лісників. Практику учні проходили в лісі та розсаднику.

З 1804 р. основним типом середньої загальноосвітньої школи в країні стала гімназія. В 1780-х роках у Херсоні деякий час існувала гімназія для дітей іноземців, а 12 березня 1815 р. урочисто з літургією, кантатами й збором пожертвувань відкрилась Херсонська губернська чоловіча гімназія.

Чи не найболючішою для освіти була проблема коштів. Головним джерелом фінансування гімназії була казна – 8,2 тис. крб. у 1816 р., 12,3 тис. крб. у 1861 р. Дещо заробляла й сама гімназія – здавання в оренду актової зали

та плата за навчання. Так, у середині XIX ст. із 155 гімназистів 140 платили по 86 крб. на рік. Значні кошти виділяла й громадськість, для чого дворяни з 1835 р. обирали 2-х попечителів. Вони відразу ж зібрали 711 крб., Я.Я. Дорошенко надав 2 тис. крб. на підручники бідним учням, адмірал М.П. Лазарев подарував колекцію мінералів і коралів тощо. Позабюджетні кошти зросли з 16 тис. крб. у 1818 р. до 84 тис. у 1833 р., а їх банківські відсотки витрачали на поточні потреби. У 1861 р. бюджет гімназії складав 29 тис. крб., зокрема державні кошти складали – 43 %, плата за навчання – 4 %, місто надало 3 %, а позабюджетні кошти склали 50 %. Додаткові надходження дозволяли поступово підвищувати оплату праці вчителів і відкрити в 1832 р. пансіон для іногородніх учнів.

Зростала й кількість учнів: у 1815 р. їх було 16 (здебільшого кращі учні поштового училища), у 1834 р. – 42, у 1861 р. – 221, а до 1855 р. гімназія випустила 250 чоловік. Збільшенню кількості випускників сприяв пансіон, учні якого на 1861 р. складали 1/3 від загалу. Діти вчителів утримувались у пансіоні безкоштовно, інші – за 200 крб. на рік. Гімназія була значною мірою становою. Так, у 1842 р. діти дворян складали 45% учнів, офіцерів – 31 %. Поступово склад учнів дещо демократизувався: в 1861 р. дітей дворян було 19 %, чиновників – 60 %, купців – 11 %, міщан – 6 %, різночинців – 1 %. Більше 80 % учнів складали росіяни й українці, решту – іноземці: греки, євреї, німці, караїми тощо.

Спочатку гімназія була 4-х річною, а після 1828 р. поступово реорганізувалась у 7-річну з поділом на початкову (I – IV класи) та спеціальну.

Зміст навчання змінювався для розмежування з іншими ланками освіти. Так, у I – IV класах вивчали Закон Божий, мови (російську, французьку, німецьку), математику, географію, чистописання, малювання й креслення. У старших класах була спеціалізація: майбутні службовці вивчали практичні курси російської мови, математики й законодавства, студенти – класичні мови, вчителі початкових шкіл – педагогіку. Всі учні опановували Закон Божий, фізику, математику, географію, всесвітню та російську історію, мови.

За рахунок пансіону навчались танцям, музиці, співам, гімнастиці, теслярській і палітурній справі. В імперії не існувало українських гімназій, а за статутом 1828 р. активізувався процес русифікації навчання. Метою навчання, поряд із підготовкою до університету, проголошувалась освіта дворян. Середня освіта вважалась зайвою для дітей нижчих станів, а тому було збільшено плату за навчання.

Директорами гімназії були високоосвічені педагоги з університетськими дипломами – В.Е. Якубовський (перший директор у 1815 – 1817 рр.), П.І. П'янков, М.В. Позняков, З.В. Копиленко. Навчальною та виховною роботою керувала педагогічна рада. Вчителями були переважно випускники університетів із навантаженням у 18 годин на тиждень. У I чверті XIX ст. зарплата складала: директора – 800 – 1000 крб. на рік, учителя «наук» – 550 – 750 крб., мов – 400 крб., вихователя пансіону – до 300 крб. Учителі мали відносну свободу викладання й виховання, а тому кращі з них розвивали індивідуальні здібності учнів, прищеплювали любов до науки, закладали міцний життєвий підмурок.

Виховання та навчання були нерозривними внаслідок гуманітаризації та високої духовності освіти, обов'язкового читання книг, різноманітної позакласної роботи. Водночас з 1828 р. допускались тілесні покарання (різки) учнів. У навчанні рекомендувалось уникати механічного заучування, домагатися свідомого засвоєння й використання виховних можливостей навчання. Засобами розширення індивідуальної свободи вважали мову та літературу, природознавство й історію. Християнське вчення глибоко проникало в освіту, а тому Святе Письмо намагались викладати якомога повніше.

Заняття тривали з 9-ої ранку до обіду (3 уроки по 75 хвилин), навчальний рік – з серпня по червень. Іспити були публічні – на урочистих актах і приватні – за білетами для кожного учня окремо. Така система забезпечувала для випускників фундаментальні знання переважно гуманітарного характеру,

володіння іноземними мовами й надавала можливість вступу до університетів або працевлаштування на державну службу та вчителями початкових шкіл.

Разом із цим за своєю структурою гімназія була переважно авторитарним закладом освіти, що формувала слухняну еліту для імперських структур. Певна річ, що згідно з «уваровською концепцією» виховання відбувалось на ґрунті православ'я, самодержавства та народності, тобто на засадах російського великодержавного шовінізму, що для українців за походженням через спорідненість мови, культури, значної частини історичної пам'яті та віри не створювало відчуття відчуження, а відкривало можливості для навчання. У різні роки в гімназії навчалися історик Є. Тарле, письменник Б. Лавренков, краєзнавець С. Сільванський.

Природно, одна гімназія не задовольняла потреб. Зрушення відбулись завдяки приватній ініціативі – у 1855 р. у Херсоні діяли приватна школа хлопчиків (2 вчителі, 14 учнів) і два пансіона шляхетних дівчат (20 педагогів, 90 вихованок).

Чималий внесок в освіту зробила православна церква, дбаючи передусім про підготовку кадрів для місіонерської, проповідницької та богословської роботи. Так, у Херсоні було відкрито повітове й приходське духовні училища. Рівень викладання в них, як і в парафіяльних школах, якими опікувалась церква, був низьким. У них працювали вчителі широкого профілю – священики, диякони та семінаристи-старшокласники. У штатах повітового училища були смотритель, учитель 1-го та учитель 2-го класів. У духовних закладах любов до навчання прищеплювали різкими та іншими фізичними методами.

Підручниками духовні училища України забезпечувались централізовано, що було формою імперського контролю. Учні повітових училищ користувались докладним катехізисом, підручником нотного та церковного співу, латинським виданням Корнелія Непота «Про відомих іноземних полководців», російською, слов'янською, скороченою грецькою та латинською граматиками, вивчали арифметику, священну історію. В

парафіяльних школах підручниками служили церковний і світський букварі, скорочений катехізіс, російський правопис та коротка граматики, арифметика, церковний спів, часослов і Псалтир.

Для більшої об'єктивності оцінювання знань учнів оцінковий ряд складався із 17 положень: «препохвальные», «достохвальные», «похвальные», «прекрасные», «преизрядные», «очень изрядные», «изрядные», «очень хорошие», «довольно хорошие», «хорошие», «непоследние», «нехудые», «посредственные», «не совсем худые» та «невеликие».

Духовні училища зіграли певну роль в освіті й русифікації духовенства та населення, але не змогли істотно підвищити культурно-освітній рівень православного духовенства. Тому з середини ХІХ ст. священників готували переважно духовні семінарії.

Чималу роль відіграли національні освітні та релігійно-освітні заклади. Добрим був стан освіти в німецьких колоніях, де навчання та виховання молоді було систематичним, глибоким і продуманим. В усіх колоніях були початкові школи, які утримувались на кошти приходу. Так, у Кранау (Високопілля) початкову школу відвідувало 50 учнів. У деяких колоніях (Ландау, Маріїнське тощо) існували 4 класні «центральні училища» на кошти з відрахування сільських громад, внесків просвітницьких установ і пожертвувань. Вони надавали своїм учням (їх було 70 – 250 у кожному) повну середню освіту й готували вчителів початкових шкіл і чиновників.

Традиційно високою була й освіченість (переважно релігійна) єврейської людності. В 1844 р. було дозволено відкривати єврейські заклади 3-х розрядів: талмуд-тори – початкові школи для бідних і сиріт, що утримувались за рахунок пожертвувань; хедери – початкові платні школи, які утримували вчителі (домашні) – меламенти та еишботи – приватні учбові заклади для навчання равнів. У цих закладах вчили єврейській грамоті та основам релігії й усі вони перебували під управлінням попечителя учбового округу. У Херсоні було два казенних єврейських училища, два приватних пансіони для дівчат і 31 початкова школа. Певний час у місті працювало караїмське училище. Гірше

було з освітою ногайців та кримських татар. У Ногайському училищі, у вкрай поганих умовах, дітей мурз вчили лише читати й писати російською і татарською мовами.

З 1807 р. у Херсоні працювало військово-сухопутне училище для солдатських дітей (офіційна назва – гарнізонне воєнно-сирітське солдатське відділення). Вихованці-кантоністи одержували загальну початкову та спеціальну військову підготовку й служили в армії унтер-офіцерами чи писарями.

Існували й благодійні навчально-виховні заклади для сиріт. Так, у Херсоні були казенні сирітські будинок і притулок, сільські громади Таврії вчили частину сиріт в Олешківській школі лісничих, про офіцерських та солдатських сиріт дбав Воєнно-сирітський будинок, частину сиріт доглядала церква. Проте, більшість сиріт простого люду була приречена на жебрацтво й злидні.

Радикальні зміни у царині освіти відбулися з активізацією роботи земств. Вони організовували школи: чотирирічні, початкові, гімназії, професійні, технічні, курси для підвищення освіти вчителів, курси українознавства. Земські школи користувалися доброю славою. Земства визначили своїм завданням повністю охопити освітою молодь.

Повітові земські збори постановили приступити до побудови шкіл у всіх значних населених пунктах Херсонського повіту. На той час становище міської управи й усі її дії знаходились у повній залежності від губернської адміністрації, та ще й до того місто не мало своїх коштів. Губернське управління затверджувало кошторис, за межі якого вийти було неможливо. Земство ж отримало право піклуватися про народну освіту. Воно першим поклато початок до подальшого розвитку початкової освіти. Земством відкрито в Херсоні в 1866-1867 роках на околицях міста дві школи, а в 1876 році – школу й на міському хуторі Музикіно.

Фінансування цих трьох шкіл забезпечувалося земством і містом. Повітове земство щороку віддавало на школи 2,3 тис. крб. Земство оплачувало

роботу вчителів, а місто забезпечувало наймання приміщень, опалення, освітлення, утримання сторожа та інші господарчі витрати. Такий порядок існував до 1883 року, коли міське самоуправління повністю взяло справу освіти в місті до своїх рук.

У 1863 (1965) році Херсонську чоловічу гімназію переведено в краще спеціальне приміщення (сучасна школа-гімназія № 20). Найбільша кількість учнів у ній припала на 1870 рік і становила 356 осіб.

У 1871 р. було відкрито Херсонську чоловічу прогімназію, в яку виокремилися 4 початкові класи гімназії. З 1874 р. класів стало 6. У такому становищі прогімназія проіснувала до 1 червня 1893 року.

На кінець 1870-х років у Херсоні власні приміщення мали дві школи, в 1880 р. було побудовано велике приміщення для парафіяльного училища. В 1881 році отримало власну будівлю по Вітовській вулиці перше міське училище. В 1884 році було відкрито училище на хуторі Кіндійка. У 1887 р. на честь святкування 900-ї річниці утворення Русі міська управа відкрила училище св. Володимира, постійне приміщення якого вступило в дію у 1895 році. Особливою інтенсивністю відзначалась діяльність міського самоуправління у 1895-1896 роках. У ці два роки побудовано нові приміщення для трьох нових шкіл: на Військовому форштадті, Забалці, Сухарному.

Таким чином, у 1886 році Херсонська міська управа утримувала 13 шкіл, з яких 11 мали власні приміщення. В усіх цих школах на 1896 рік навчалось близько 2000 дітей. Крім витрат на початкову освіту міське управління виділяло субсидії й на урядові середні заклади. У 1895 році витрати міста на народну освіту склали суму біля 65 тис. крб., що складало 1/5 частину всього міського бюджету, внаслідок чого стан освіти значно покращився.

За сприяння міської думи в 1871 р. відкрито Реальне училище у складі трьох класів, у 1878 році додано ще один клас. З 9 червня 1888 року воно стало семикласним.

Губернські земські збори на черговій сесії у 1872 р. вирішили відкрити сільськогосподарське училище в Херсоні. Земське сільськогосподарське

училище відкривалося з метою підготовки кадрів для сільського господарства на кошти земства Херсонської губернії, а міська дума виділила безкоштовно місце для будівлі училища. Вихованців було 60 для трьох і 80 – для чотирьох класів. Весь курс продовжувався 3 роки. Його засновником та організатором діяльності став А.О. Ніколаєв.

Прийом учнів до училища був відкритий 1 вересня 1874 року, заняття почалися 17 вересня. Директором училища було призначено професора Є.Г. Котельникова. Метою заснування цього навчального закладу була підготовка «досвідчених працівників та власників дрібних господарств». За статутом 1882 року Херсонське сільськогосподарське училище перетворилося на заклад II-го ступеню з 6-річним та 7-річним практичним навчанням.

Херсонське 3-х класне морехідне училище було відкрито в 1872 році на спільні кошти уряду, земства та міста. Головним мотивом при відкритті було бажання ліквідувати нестачу освічених, теоретично й практично підготовлених шкіперів і штурманів. З дня відкриття й до кінця XIX ст. було вручено 249 дипломів курсантам, які закінчили училище.

У 1864 р. сестрами Газоліновими відкрито Маріїнінську жіночу гімназію як приватний навчальний заклад у складі шести основних класів і двох підготовчих. На 1867 р. усі організаційні заходи щодо організації роботи було завершено.

У Херсоні наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. існували також жіноча прогімназія, учительська семінарія, фельдшерська школа та повивальний інститут. Проте, народна освіта не стала «народною» у повному розумінні цього слова. Причина полягала, перш за все, в недостатній кількості шкіл, хоча їх чисельність у період від 1885 по 1900 рік поступово зростала. На межі XIX – XX століть у губерньському центрі діяло п'ять спеціальних середніх закладів: земське сільськогосподарське училище, учительська семінарія, комерційне училище, училище торговельного мореплавства, фельдшерські школи. Саме життя диктувало необхідність створення спеціалізованих навчальних закладів.

Всі ці заклади забезпечували, головним чином, потреби в середній освіті й переважно були недосяжні для дітей нижчих класів.

У середині 1890-х р. земські діячі порушили питання про введення в народних школах української мови. «Цілковите ігнорування місцевих мов» прогресивні земці вважали однією з найголовніших перешкод поступу освітянської справи. А. Конощенко у своїх спогадах «До історії земської школи на Херсонщині» описав відвідини школи, в якій він навчався, земськими інспекторами П.А. Зеленим і О.С. Любовичем: «З того часу дізнавсь я, що є якесь земство і що наша школа – «земская школа». А. Конощенко далі пише: «Що ж нам дала та нова «гражданська» вже школа? Навчилися ми арихметики, знали всі чотири «правила» з «простими» та «іменованими» числами; добре читали, голосно й швидко, самі писали на бумазі стальним і гусячим пером, вміли розповісти «своїми словами» про що написано в книзі, а змісту, духу того, що читали, не розуміли. Чужа мова була для нас низкою слів, здається й схожими з нашими, мужицькими, а проте інших. Учителі були вже пани, балакали з нами по-панському, і треба було добре дослухатися, щоб зрозуміти, чого хоче від тебе «господин учитель». І балакали ми з ними якимсь «язичієм», псували й рідну, й чужу мову, брали всю науку пам'яттю, а не розумом і не душею, й коли в нас залишалося що-небудь від тієї науки, то тільки те, що одбували з великою працею й зараз же прикладали до живого життя, «пускали в життєйский оборот». Од усього іншого зоставалися тільки якісь уривки, попсовані, понівечені, без складу й ладу, пригодні лише на те, щоб надрукувати в яким-небудь юмористичнім журналі, тим самим довести, який «дурак этот хохол»: не розуміє самих звичайних речей».

Влада змушена була імітувати намагання піти на певні поступки. Хоча й було дозволено використовувати українську мову при вивченні російської, в школах все залежало від учителя. Саме він міг зробити крок, до якого його ніхто не зобов'язував, проте який міг багато чого йому коштувати. Тож, значна частина вчителів вибирала «панську», а не «мужицьку» мову, особливо у містах і містечках губернії. Щодо сільських шкіл, де позиція вчителя передусім

залежала від його походження, сімейного та матеріального стану, то там більш активно використовувалася українська мова.

Із розгортанням роботи губернської та повітової управ не тільки було налагоджено контроль за діяльністю освітніх установ, а проведено широкомасштабну операцію з покращення рівня викладання. Було створено у 1903 р. губернське довідково-педагогічне бюро. Важливе значення мали й губернські учительські з'їзди, й організовані курси. Все це дало позитивні результати. На 1915 р. у місті діяло 55 початкових (земських, церковноприходських та міністерства народної освіти) шкіл. У цілому робота губернського земства у цій царині вивела губернію на одне з перших місць з 4 губерній Одеського навчального округу.

Крім освітянських закладів важливу роль у розвитку освіти та популяризації знань відігравали бібліотеки та музеї.

Громадська бібліотека в Херсоні своїм народженням зобов'язана прогресивній інтелігенції міста. Ідея щодо її створення належить братові видатного художника Миколи Ге – Григорію Миколайовичу й була проголошена на засіданні місцевого гуртка діячів просвітницького руху на початку 1871 року. Цю ідею підтримали члени гуртка Катерина Павлівна Банова (Змунчило) та Михайло Євгенович Беккер. До числа засновників бібліотечного товариства поряд з ентузіастами увійшов і місцевий губернатор, генерал Сократ Іванович Старинкевич. Було розроблено демократичний для того часу статут, затверджений Міністерством внутрішніх справ у січні 1872 року, а 26 березня відбулися перші загальні збори засновників, на яких обрали дирекцію бібліотеки. До її складу увійшли К.П. Банова, Н.К. Кузнецова, К.І. Моравська, Г.М. Ге, М.П. Каверін, Г.К. Бернатович. Ця подія докладно висвітлювалася у місцевій пресі. Газета «Юг» розповідала про перші збори по затвердженню бібліотечного статуту.

Кошти бібліотеки складались із вкладів за читання і з добровільних пожертвувань. До січня 1895 року бібліотека нараховувала 110 членів.

Важливу роль у створенні бібліотеки відіграв незмінний протягом багатьох років міський голова Херсона М.Є. Беккер (1842 – 1909), аристократ і колишній товариш по військовій службі у Севастополі Л.М. Толстого. Він був званою в місті особистістю, подарував бібліотеці чимало книжок з приватної колекції. У 1891 році його обрано до складу дирекції бібліотеки й протягом 18 років М.Є. Беккер брав активну участь в управлінні установою. Певний час був відповідальним бібліотекарем, наглядав за будівництвом приміщення.

На колишній Старообрядовій площі за проектом академіка Новоросійського університету архітектора М.К. Толвінського в серпні 1896 року було розпочато й восени наступного року завершено спорудження будинку бібліотеки, в якому вона знаходилась 90 років (зараз вул. 21 Січня, 24). Приміщення розраховувалось на 50 тис. томів і 75 читацьких місць. На момент завершення будівництва фонд бібліотеки налічував 15561 одиниць.

Зручності нового приміщення все більше приваблювали відвідувачів, зростав попит на літературу. Фонд книгозбірні значно поповнювався за рахунок подарунків приватних осіб, місцевих організацій та установ, інших бібліотек. Серед дародавців – відомий поет О.М. Плещеев, брати Гошкевичі, Тарле, Падалка, Осадчий, Тезяков та ін. Відомий московський книговидавець К.Т. Солдатенков надіслав продукцію свого видавництва. При бібліотеці ще у 1892 р. до 100-річчя з дня смерті князя Г. Потьомкіна утворено обласний відділ його імені. Тут були широко представлені книги, брошури, рукописні матеріали, зібрана та пожертвована Платоном Осиповичем Бурачком цінна колекція предметів місцевої старовини (медалі, плани тощо).

У приміщені громадської бібліотеки проводилися концерти, художні читання, музично-літературні вечори, вистави, читання лекцій. Тут виступали Шульгін, Афанасьєв, Маркевич, Кирпічніков та інші діячі науки й культури, відбувалися зібрання соціал-демократичного гуртка та засідання Херсонського товариства лікарів.

Херсонський історико-археологічний музей почав своє існування в 1890 році під назвою «Археологічний музей при Херсонському губернському

статистичному комітеті». Його засновником був Віктор Іванович Гошкевич – вчений, археолог, краєзнавець, музеєзнавець і громадський діяч.

Основну частку музейного зібрання склали знахідки самого Віктора Івановича, який розгорнув небачені на Херсонщині археологічні дослідження. Проте, до справи поповнення музею йому вдалося залучити багато добровільних помічників: учителів, поміщиків, аматорів-краєзнавців, учнів, селян, пастухів тощо. Першою до музею надійшла колекція речей (110 предметів) Н.В. Левицького з Пантікапею, потім були збірки-колекції учителів А.Л. Сорокіної, Н.В. Ерделі, А.Є. Горського, А.П. Лагуна та ін. Вже у 1893 році музейне зібрання нараховувало майже тисячу експонатів. У 1897 році музей значно розширився і зайняв три зали Херсонської громадської бібліотеки. Надходженню дарунків сприяла величезна науково-популяризаторська робота фундатора музею, його блискучі лекції, зростаючий із кожним роком у широких колах громадськості авторитет.

У 1909 році музей, за рішенням думи та завдяки наполяганням В.І. Гошкевича, став власністю Херсона. Музею було передано будинок по вул. Говарда (нині пр. Ушакова, 16), в якому завдяки невтомній праці вченого у жовтні 1911 року було офіційно відкрито музейну експозицію. Музей став називатися «Міський музей старожитностей Херсонського краю».

Природно-історичний музей відкрився у Херсоні 29 січня 1906 р. по вулиці Вітовській (зараз вулиця Горького, 5). Невдовзі він став науковим центром вивчення природи Півдня України. Заснування й становлення музею пов'язано з ім'ям видатного вченого-натураліста, ентомолога Йосипа (Юзефа) Конрадовича Пачоського.

Педагогічний музей імені Миколи Івановича Пирогова виник на потребу жителів та за ініціативою прогресивної інтелігенції міста Херсона. Робота по його створенню розпочалася у 1909 р. членом училищної комісії Е.І. Яковенком. Музей відкрився у 1912 р. У приміщенні музею товариство «Вісник знання» проводило систематичні читання для робітників, учителів початкових училищ міста.

1.8. Херсонщина доби національних виборювань та радянсько-комуністичного будівництва

Кривавими стали для Херсонщини часи національно-революційних змагань і громадянської війни. Краєм котилися хвилі інтервентів і власних борців за кращу долю. Полк Українських Січових Стрільців витіснив з Херсона загони радянсько-більшовицьких сил. Німецько-австрійські, а за ними франко-грецькі інтервенти намагалися закріпитися на цих землях. Пронеслися херсонськими степами загони отамана Григор'єва, батьки Махна, «Червоного козацтва» Примакова. Зтикалися у непримиренній боротьбі білогвардійські війська Денікіна, згодом Врангеля, збройні сили УНР, частини Української Галицької Армії, Червоної Армії. Вогнем і мечем проходили через Херсонщину різні сили, закликаючи боротися за «Єдину й неподільну», «Владу трудящих», «Національну державу», «Анархію – мати волі», «Свободу й рівність». Саме в степах Таврії у 1920 р. у районі Каховки, Нікополя, Перекопу та Сивашу розгорнулася остання визначальна битва громадянської війни між червоними й білими. Населення краю опинилося по різні сторони барикад. Батько йшов проти сина, брат на брата. Цю криваву братовбивчу війну в херсонських степах блискуче відображено у творах Ю. Яновського «Вершники» та О. Гончара «Перекоп».

Величним пам'ятником цього смутного часу став монумент «Легендарна тачанка», що був встановлений у самому центрі колишнього Каховського плацдарму, де розташовувався штаб В.К. Блюхера. Ця споруда занесена до Державного реєстру пам'яток монументального мистецтва. Вона має разом із курганом 15 м заввишки та 15 м у ширину. «Піснею у бронзі» назвали свого часу цей пам'ятник.

Зазнала Херсонщина й жахи колективізації та розкуркулення, вбивчі голодомори 1921 – 1923, 1932 – 1933 рр. Але попри це населення через велику й невмирущу жагу до життя прилаштовувалося до найгіршого, виживало та

великими жертвами створювало нову соціально-економічну дійсність, збагачуючи край.

Головними напрямками стали розвиток його сільського господарства та промислової бази. Першим напрямком стало будівництво електростанцій, оскільки 2 маленькі електростанції, що існували на той час, не могли забезпечити індустріалізацію регіону. На кінець 30-х р. ХХ ст. було побудовано 120 електростанцій, які забезпечували потреби на 50%. Другим напрямком стало розгортання сільськогосподарського машинобудування. Шляхом об'єднання машинобудівних, ливарних і ремонтних підприємств Херсона було створено потужний комплекс – завод ім. Г.І. Петровського, а в Бериславі було розширено завод сільгоспмашин «Червоний хлібороб». Третім напрямком стало продовження розвитку традиційної галузі – суднобудування та судноремонт. У 1921 р. Херсонське управління водного транспорту приймає рішення про об'єднання суднобудівельних і судноремонтних підприємств та створення ремонтно-будівельної бази, яка б відновила Нижньодніпровський річковий флот. В об'єднання, яке одержало найменування «Майстерні Ш Комінтерну», було передано завод «Елінг». У 1931 р. майстерні реконструюються та на їх базі створюється завод ім. Комінтерну. Протягом двох років освоюється серійний випуск самохідних і несамохідних річкових суден. З 1931 по 1941 рр. виробнича потужність заводу збільшилась у 10 разів. У 1930 р. у Херсоні розпочалося будівництво нової верфі (з 1935 р. судноверф ім. Куйбишева). У 1936 р. у Херсоні було засновано ще одне суднобудівельне підприємство – завод по будівництву доків – один із перших у країні заводів залізобетонного суднобудування. У 1938 р. в дію вступив нафтопереробний завод.

Важким випробуванням стала Друга світова війна. Наступ німецько-нацистських сил, під час якого територія Лівобережної Херсонщини була плацдармом для штурму Перекопу та удару на Крим 11 армії Манштейна, штаб якого розміщувався в Асканії-Новій, розорення та руйнація, евакуація й репресії окупаційного режиму, повернення Червоної Армії, нові репресії,

загибель безвинних, депортації залишили глибокі рани на тлі землі й у серцях людей.

На кінець 1943 р. завершилось визволення від німецьких окупантів Лівобережної Херсонщини. На початку березня 1944 р. розпочалося форсування Дніпра й визволення Правобережжя та Херсона. 13 березня 1944 р. місто було звільнено 49-ю гвардійською та 295 стрілецькою дивізіями, а 30 березня 1944 р. створено Херсонську область у її сучасному вимірі.

Херсонці у ті лихоліття продемонстрували, що вони вміють воювати. Героїчне підпілля, партизани, червоноармійці – всюди демонструвалася відвага та героїзм. 100 тис. херсонців воювало на фронтах, з них 53.538 чоловік не повернулися з тієї війни, віддавши свої життя за врятування людства від фашистської чуми. 89 уродженців та жителів Херсонщини стали Героями Радянського Союзу. П. Покришев отримав це звання двічі, а П. Дубинда став Героєм Радянського Союзу та повним кавалером ордену Слави.

Після війни Херсонщина активно лікувала рани та долала наслідки війни й розорення. Край швидко відбудовувався. У 1945 р. відновили свою роботу більшість підприємств, видавши 22% довоєнного рівня. В сільському господарстві відбувалося відновлення колгоспів та МТС, які забезпечили збір урожаю. Цей високий трудовий героїзм держава відзначила нагородою орденами та медалями 43-х херсонців.

Завершивши до 1953 р. відбудову народного господарства, Херсонщина перейшла до широкомасштабного нарощування потужностей.

У 1950 р. розпочалося будівництво Каховської гідроелектростанції, яка вступила в дію через п'ять років і стала потужним енергетичним комплексом регіону, який дозволив розширити промислову базу. Для забезпечення будівництва та роботи ГЕС побудовано нове місто – Нова Каховка, в якому передбачалося проживання 12 – 15 тис. жителів.

У 50 – 70-ті рр. ХХ ст. нарощують потужності суднобудівний та машинобудівний заводи. Вступають у дію нові підприємства – бавовняний комбінат (Херсон), електромашинобудівний завод (Нова Каховка), газопровід.

У 50-ті р. ХХ ст. завершено будівництво другої, а в 70-ті р.– третьої черги нафтопереробного заводу. 31 січня 1972 р. вступив у дію нафтопровід Кременчук-Херсон, що дозволило збільшити переробку нафти до 8,6 млн. тон на рік і вийти на третє місце в Україні з виготовлення нафтопродуктів, збільшивши їх обсяг у чотири рази.

Будівництво греблі Каховської ГЕС дозволило забезпечити збереження водного ресурсу у створеному Каховському водосховищі. На виконання рішення керівництва країни щодо розвитку сільського господарства на Херсонщині розгортаються потужні роботи з меліорації. Зона ризикового землеробства потребувала великої кількості води, для чого розпочалося будівництво каналів. У 60-х р. минулого століття було збудовано Північно-Кримський та Краснознам'янський зрошувальні масиви. У 1967 р. почалося будівництво магістрального каналу Каховської зрошувальної системи. Вода прийшла в сухі степові райони Херсонщини та до Криму (Північно-Кримський канал). Розпочалося бурхливе зростання обсягів виробництва традиційного зернового господарства, розгорнулося вирощування рису. Зрошувальні магістральні канали й системи в земляних руслах значною мірою вплинули на меліоративний стан Херсонщини, де утворилася найбільша в Європі зрошувальна система, що охоплювала 425 тис. га земель.

Херсонський край з кожним роком набував ознак потужного індустріально-аграрного регіону, одного з найрозвиненіших не тільки в Україні, а й у СРСР.

Встановлення радянської влади на Херсонщині внесло значні корективи в формування освітянської системи. Визначаючи примат єдиної ідеології, руйнуючи старі духовні та культурні традиції, нова влада, усвідомила потребу в необхідності підвищення рівня грамотності населення, активно взялася за розбудову шкільної мережі.

Використовуючи надбання попередників, радянська влада, проголосивши гасло «ліквідації неписьменності», взялася за навчання дітей і дорослих. У 1923 – 1924 навчальному році було організовано 298 шкіл лікнепу, в яких училося

4213 дорослих. На 1924 – 1925 рр. чисельність дітей, які навчалися, досягла 26,7 тис. Навчання проводилося у 415 школах, з яких 387 були чотирирічні й 28 – семирічні. Викладання в школах забезпечувало 913 вчителів.

Багато уваги приділялося професійній освіті. Було засновано 12 профшкіл, профкурси для робітників-підлітків і школи фабрично-заводського навчання. У цих закладах навчалися та набували робітничих професій 1477 чоловік. З метою підготовки професійних кадрів для сільського господарства у 1922 р. Херсонське сільськогосподарське училище реорганізовано у технікум на правах вищого навчального закладу, а у 1929 р. на його базі зорганізовано Херсонський сільськогосподарський інститут ім. О.Д. Цюрупи.

Важливий внесок у розвиток тогочасної освіти Херсонщини здійснив видатний письменник-драматург М. Куліш, уродженець села Чаплинки, який з 1921 р. очолював Дніпровський повітовий відділ народної освіти. Характеризуючи тогочасний стан забезпечення шкіл, М. Куліш писав: «Пишуть між рядків, пишуть крейдою по підлозі, пишуть гусячим пір'ям, загостреними паличками, сажую на молоці, буряковим соком і настоєм на бузині».

За повоєнне п'ятиріччя на Херсонщині вдалося не тільки відновити освітянську мережу, а й розширити її. На 1950 р. уже діяло 825 денних (з них середніх було 58, семирічних – 294) та 95 вечірніх загальноосвітніх шкіл, у яких навчалось більше 145 тис. учнів. Налагодили роботу 15 технікумів та інших середніх спеціальних навчальних установ, у яких готувалося 5.699 спеціалістів для різних галузей народного господарства й соціально-культурної сфери. У Херсонських педагогічному та сільськогосподарському інститутах вчилось 2.106 студентів.

У подальші роки радянська влада активно сприяла розширенню системи середньої та спеціальної підготовки. Особлива увага приділялася подальшому розвитку в місті вищої школи. У грудні 1980 року на базі філії Одеського технологічного інституту харчової промисловості відкрився Херсонський індустріальний інститут, який розпочав своє зростання з навчального консультативного пункту Київського інституту текстильної і легкої

промисловості, що був відкритий у 1957 р. при збудованому бавовняному комбінаті.

1.9. Сучасна Херсонщина

Сьогодні Херсонщина володіє достатньо могутнім промисловим потенціалом. Його основу становлять суднобудування та судноремонт, машинобудування, у тому числі наукомісткі електротехнічна й приладобудівна галузі, паливно-енергетичні виробництва, також скляна, деревообробна, целюлозно-паперова, легка та харчова промисловості. Вони охоплюють більш, як 200 підприємств.

Суднобудування для Херсонщини традиційне. Воно найстарше в Україні, бо виникло у Херсоні 230 років тому одночасно із заснуванням міста. У 1951 р. уведено в дію найбільший суднобудівельний завод у Херсоні. Він прославився випуском найсучасніших морських суховантажів, танкерів, контейнеровозів, ліхтеровозів, науково-промислових і криголамно-транспортних суден.

Інший завод «Паллада» спеціалізується з випуску доків, у тому числі композитних, яким немає аналогів у світі.

В області функціонує великий комплекс машинобудування та металообробки.

Лідером електрозварювальної галузі в Україні визнано Каховський завод електрозварювального устаткування. Його продукція експортується у США, Німеччину, Японію, Південну Корею (95 країн світу).

Відома зернозбиральна техніка, яку випускають комбайнобудівники Херсона. Нині вона працює на чотирьох континентах світу, крім Австралії. Кукурудзозбиральні комбайни удостоєні багатьох міжнародних відзнак. На заводі освоєно виробництво першого в Україні зернозбирального комбайна «Славутич».

Природнокліматичні умови Херсонщини дозволяють розвивати в широких масштабах сільськогосподарське виробництво.

У сприятливі роки тут можна збирати з одного гекара по 40 – 45 центнерів озимої пшениці, 25 – 27 центнерів соняшника, 800 – 1000 центнерів помідорів, 250 – 300 центнерів кавунів та багато іншої продукції.

Аграрний сектор економіки області – це великий комплекс, який тісно пов'язаний з природними умовами, технічними можливостями та підготовленими висококваліфікованими людськими ресурсами.

На сьогоднішній день створено понад 400 нових агроформувань. Нині в області працює 3000 фермерських господарств – найбільше в Україні. Формується інфраструктура аграрного ринку.

Створено 15 агроторгових домів, близько 40 оптових плодоовочевих ринків, відкрито понад 500 заготівельних пунктів, більше 200 магазинів і кіосків фірмової торгівлі.

Пріоритетними напрямками розвитку рослинницької галузі є нарощування виробництва зерна, насамперед озимої пшениці, соняшника та сої.

Але Херсонщина має унікальні можливості і для вирощування екологічно чистої надранньої плодово-овочевої продукції. Цьому сприяє найбільша в Україні площа зрошувальних земель – понад 400 тисяч гектарів або 26 % до наявних сільськогосподарських угідь.

Поряд із рослинницькою важливою галуззю аграрного комплексу в області є тваринництво. У зв'язку з реформуванням аграрного сектора тепер понад 70% поголів'я худоби та птиці утримується у господарствах населення.

Велика рогата худоба представлена такими основними породами як червона степова, молочна та ін. Їх генетичний потенціал – понад 6 тисяч кілограмів молока на рік, 800 грамів приросту живої ваги за добу.

Ученими науково-дослідницького інституту тваринництва степових районів України ім. М. Іванова виведено асканійську м'ясну породу свиней, яка за м'ясними властивостями є однією з кращих у Європі. Цим же інститутом активно ведуться пошуки високопродуктивних порід овець.

Область володіє значним технічним потенціалом. У господарствах є майже 14 тис. тракторів, більше 2 тис. зернозбиральних, понад 500 кормозбиральних комбайнів, більше 10 тис. автомобілів різних марок.

Переробна та харчова галузь є найстарішою галуззю промисловості області. Розпочала вона розвиватися водночас із заселенням Таврійського краю. До сьогодні збереглися виноробні заводи, засновані ще в ХІХ сторіччі князями Л.С. Голіциним та П.М. Трубецьким на схилах Дніпра у Бериславському районі.

У 1900 році на Всесвітній виставці у Парижі сухе вино «Рислінг» з Херсонщини отримало найвищу нагороду – Гран-прі. У 1908 році на виставці у Веймарі найвищої відзнаки заслужив херсонський пастеризований сік.

І сьогодні в акціонерних товариствах «Князя Трубецького» та «Кам'янське», створених на базі цих господарств, примножують славу знаменитих марочних сухих таврійських вин.

На лівому березі Дніпра в селі Основа біля м. Нова Каховка 70 років тому виникло не менш прославлене нині кон'ячне виробництво «Таврія».

Широко відомі на сучасному ринку й торговельні марки «Вина Олешшя» акціонерного товариства «Цюрупинське», «Білозерське».

Широкого розвитку набула в області молочна галузь. У більшості районів є власні масло-, сирзаводи. Молочна продукція області успішно конкурує з продукцією інших виробників на внутрішньому ринку, поставляється в усі регіони України та близьке зарубіжжя.

Особливою гордістю Херсонщини є кондитерська фабрика. Про це свідчать високі міжнародні нагороди, здобуті кондитерами, такі як: «Міжнародний приз за якість» (Париж), «Арка Європи», «Ертсмейкер».

Томати, солодкий перець, огірки та інші овочі, як і персики, абрикоси, яблука, виноград, вирощені в екологічно чистих умовах Таврійського краю, надзвичайно цінуються в Україні та за кордоном. Клімат Херсонщини сприяє розвитку консервної галузі.

У 1996 році під Каховкою створено спільне українсько-шведське консервне підприємство, що тепер широко відоме під торговельною маркою «Чумак». Ця компанія стала провідним в Україні виробником кетчупів, майонезу, соусів, томатної пасти, натурального томатного соку та соняшникової олії, а також консервованих овочів і фруктів. Свою вітамінну продукцію вона поставляє на експорт.

Високу ефективність роботи у ринкових умовах підтверджують зернопереробні підприємства області.

Після реконструкції акціонерне товариство «Херсонський комбінат хлібопродуктів» стало найбільшим підприємством на Півдні України з переробки зерна й перевалці сільськогосподарської продукції. Про його нинішні потужності можна судити з того, що млин, обладнаний швейцарським устаткуванням фірми «Мюллер», спроможний перемолоти за добу понад 400 тонн зерна.

Найбільш динамічними видами економічної діяльності, що розвивається високими темпами, є торгівля та сфера послуг. Ними займається близько 20 тисяч індивідуальних підприємців і більше 1000 підприємств. Вони задовольняють усі потреби населення. Понад 1000 підприємств надають побутові послуги населенню. Їх забезпечує в основному приватний сектор. Процес зростання кількості підприємств триває.

Вигідне розташування Херсонщини дозволяє їй не тільки легко підтримувати тісні зв'язки з усіма регіонами України, а й виходити на світовий простір, чому й сприяють широкі транспортні можливості.

Херсонська область належить до найбільших морських регіонів України. На її території розміщені Херсонський морський торговельний порт у низов'ї Дніпра, Скадовський – на березі Чорного моря, в Херсоні та Новій Каховці – річкові порти на Дніпрі.

Херсонський морський торговельний порт – один із найстаріших на Півдні України. Він виник 230 років тому у зв'язку із заснуванням м. Херсона.

Сьогодні це потужне морське підприємство. Щороку воно переробляє до 3 мільйонів тонн різних вантажів.

Активно заявляє про себе Скадовський морський торговельний порт. Заснований понад 100 років тому графом Борисом Скадовським, від якого пішла назва міста, в котрому розташований порт. Він упевнено набуває статусу міжнародного. Діє паромна переправа до турецького міста Зонгулдак. Важливу роль у наданні транспортних послуг відіграє Херсонська дирекція залізничних перевезень. Щороку залізничним транспортом перевозиться понад 5 млн. тонн вантажів і більше як 3 млн. пасажирів.

Територією Херсонщини пролягають два міжнародні автомобільні транспортні коридори, зокрема Євро-Азіатський (Одеса – Херсон – Сімферополь) і Чорноморський (Одеса – Мелітополь – Новоазовськ). Далі обидва ведуть до Російської Федерації, на Кавказ і в Середню Азію, а з Одеси в Європу та на Близький Схід. Вони допомагають області виходити як на Європейський, так і на Азіатський простір.

Глибокі соціально-економічні перетворення, що здійснюються в Україні, торкнулися й Херсонщини в такому аспекті: нині в області діє майже 800 акціонерних товариств закритого і відкритого типу, 24 кредитні спілки, 3 фонди підтримки підприємництва, 19 інвестиційних фондів і компаній. Зареєстровано майже 50 тис. суб'єктів підприємницької діяльності, з них 7 тисяч юридичних і 43 тисячі фізичних осіб.

Для утвердження ринкових відносин в області працює понад 30 товарно-сировинних бірж, 14 агроторгових домів, 4 сільськогосподарських ринки, 5 речових, 1 автомобільний і більше 40 змішаних. Роздрібною торгівлею займаються 2300 магазинів, лотків, кіосків. Центром зв'язків із суб'єктами господарювання є Херсонська торгово-промислова палата. Уся наведена сфера дає можливість активніше проводити на Херсонщині економічні реформи.

Позитивним моментом у зовнішній торгівлі товарами є розширення кола партнерів до 100 країн. Основними країнами-партнерами області в експорті є Російська Федерація, Німеччина, Литва, США, Туреччина, Угорщина,

Словаччина, Білорусь, Грузія. В імпорті країнами-партнерами є Російська Федерація, Німеччина, Туреччина, США, Польща, Китай, Аргентина, Казахстан, Франція та інші країни.

Найбільшим торговельним партнером області впродовж багатьох років залишається Російська Федерація. Особливо перспективними є сьогодні співробітництво із зарубіжними партнерами в таких галузях, як геологія та використання надр, сільське господарство, будівництво, науково-технічна сфера, легка промисловість, машинобудування, транспорт, суднобудування.

Сучасна стратегія економічного та соціального розвитку регіону має за мету створення умов для динамічної, збалансованої будови всіх адміністративних утворень області та визначає послідовність реалізації завдань їх економічного, соціального та гуманітарного поступу.

Фундаментальними основами та напрямками складових прийнятої «Стратегії економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року» є реалізація й використання ресурсів та потенціалу (у тому числі й освітянського) регіону для забезпечення життєвих потреб кожного громадянина, умов проживання та соціальних гарантій відповідно до життєвих стандартів країн ЄС.

Для вирішення цих завдань сучасна Херсонщина має високоякісну систему освіти, де провідну роль відіграють флагмани регіону: Херсонський державний університет, Херсонський Національний технічний університет, Херсонський державний аграрний університет, Новокаховський політехнічний інститут, Херсонський державний морський інститут, Херсонська філія національного університету кораблебудування ім. Адмірала Макарова, Херсонський юридичний інститут Харківського Національного університету внутрішніх справ, Міжнародний університет бізнесу і права, Херсонський економіко-правовий інститут. У цих закладах формуються культурна, технічна, політична, економічна, юридична, управлінська, господарська еліти, в руках яких майбутнє процвітання Херсонщини та виведення нашої країни на вищі

рубежі й створення нових суспільно-політичних, соціально-економічних і духовних традицій народу України.

Розділ 2

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ І КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Вищі навчальні заклади Херсонщини та їх роль у розвитку освіти і культури України

Регулярні моніторинги освіти в Україні свідчать, що Херсонська область завжди перебуває серед лідерів даної галузі. Саме тут, на Півдні України, виникла у 1833 році школа мореплавання, яка на базі коледжу переросла у морський інститут; агрошкола, зараз аграрний університет, якому вже більше 130 років. З 1917 року в місті розпочав підготовку фахівців для народної освіти нинішній Херсонський державний університет.

Сьогодні освітня мережа Херсонщини включає у себе понад 1200 навчальних закладів. У тому числі біля 500 дошкільних закладів, 516 загальноосвітніх шкіл, майже 80 позашкільних закладів, 26 професійно-технічних і 26 вищих навчальних закладів. Уся науково-педагогічна система спрямована на формування високого рівня освіченості сьогоденного населення області.

Здійснюються заходи з реформування змісту навчально-виховного процесу в школі. Запроваджуються особистісно орієнтоване навчання, комп'ютерно-інформаційні технології. Про достатній рівень підготовки учнів свідчить той факт, що вже протягом кількох останніх років майже половина випускників шкіл області вступає до вищих навчальних закладів.

Для обдарованої молоді створено більше 10 гімназій, близько 10 ліцеїв, майже 20 спеціалізованих шкіл. У всіх типах освітніх закладів поглиблено вивчає основи наук кожний восьмий учень.

Удосконалення системи загальноосвітніх закладів здійснюється з урахуванням історико-культурної спадщини, етнічного, мовного і духовного розвитку Херсонщини. Створено всі умови для навчання дітей рідною мовою.

В області працює 446 шкіл з українською мовою викладання, 31 – з російською мовою викладання, 18 – двомовне викладання, відкрито класи з вивченням кримсько-татарської, польської, івриту, грецької мов. Триває процес розширення партнерських зв'язків із навчальними закладами Франції, Німеччини, Швеції, США, Голландії, Туреччини. Значною мірою цьому сприяє участь учителів області в міжнародних проектах і програмах, а також можливість спілкування через мережу Інтернет, до якої підключена більшість закладів освіти Херсонщини.

Розвитку особистості учня, здобуттю знань, умінь і навичок за інтересами сприяє розгалужена система позашкільних закладів. За цим показником Херсонщина посідає четверте місце серед 27 регіонів України.

Вихованці гуртків, секцій, клубів позашкільних закладів постійно беруть участь у міжнародних, всеукраїнських і регіональних конкурсах, виставках, змаганнях, науково-дослідних проектах і програмах. Зокрема, за підтримки Міжнародного інституту води (США), Малої академії наук України, УЕДНЦ в області працює освітня програма «Моніторинг якості води Херсонщини». Юні дослідники визначають рівень забрудненості водоймищ, якості питної води, пропонують методики її очищення. Центр удруге одержав тест-лабораторію з визначення якості води від Посольства США в Україні.

Важливою складовою єдиного освітнього простору є професійно-технічна освіта. Навчальні заклади цієї системи працюють за сімома напрямками, готують кваліфікованих робітників для промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі, громадського харчування і побутового обслуговування населення. Професійно-технічні училища навчають учнів більш, як 100 спеціальностям. Значна частина випускників разом із професією здобуває загальну середню освіту.

Система професійно-технічної освіти постійно вдосконалюється відповідно до потреб нинішнього дня. Профтехучилища реорганізуються у навчальні заклади нового типу: професійні ліцеї машинобудівного,

суднобудівного і аграрного профілю, в них відкрито майже 20 нових спеціальностей.

Навчально-виховний процес у 8 коледжах Херсонщини спрямовано на розширення можливостей одержання учнями протягом навчання двох і більше професій, що дає змогу випускникам бути більш захищеними і конкурентоспроможними на сучасному ринку праці.

Процес розширення потенціалу і кількості вищих навчальних і наукових закладів постійно триває на Херсонщині. Херсон наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. став університетським містом. Основу університетського комплексу становлять аграрний, державний класичний, національний технічний та приватний Міжнародний університет бізнесу і права. Вони готують фахівців з майже 100 спеціальностей, здійснюють продуктивну наукову роботу; стали вагомим чинником розвитку економіки і культури регіону.

Херсонський державний аграрний університет (ХДАУ) – один із найстаріших провідних вищих навчальних закладів Півдня України, який готує фахівців для агропромислового комплексу, екології, водного господарства, будівництва та інших галузей економіки, здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Університет засновано 1 вересня 1874 року. Сьогодні Херсонський державний аграрний університет має IV рівень акредитації ВНЗ в Україні. Про його давню і славетну історію свідчить хоча б те, що в СРСР було 108 сільськогосподарських вищих навчальних закладів, але тільки 8 кращих (у тому числі, й Херсонський сільськогосподарський інститут імені О.Д. Цюрупи) були відзначені державними нагородами за досягнення в підготовці фахівців сільського господарства. У 1998 році інституту присвоєно статус університету, а з 2008 року всі спеціальності мають вищий рівень акредитації.

На даному етапі у складі університету 5 факультетів: агрономічний, біолого-технологічний, еколого-рибогосподарський, економічний, будівельно-гідромеліоративний; 2 навчально-наукових інститути: Інститут післядипломної освіти та дорадництва, Інститут агробізнесу і конкурентоспроможності; Центр

системи дистанційного навчання та міжнародних науково-технічних проєктів, Скадовський технікум, дві спеціалізовані вчені ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій, три проблемних науково-дослідних лабораторій (екомоніторингу, рибництва та гібридизації тваринництва), Центр довузівської підготовки, Центр культури і мистецтв.

Напрями підготовки Херсонського державного аграрного університету: агрономія; технологія виробництва та переробки продукції тваринництва; водні біоресурси і аквакультура; екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування; будівництво; гідротехніка (водні ресурси); облік і аудит; економіка підприємництва; менеджмент.

Ступенева підготовка здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр. Працює аспірантура, докторантура.

Професорсько-викладацький склад являє собою 305 науково-педагогічних працівників, серед них: 1 академік Академії УААН, 2 член-кореспонденти УААН, професорів, докторів наук – 31; доцентів, кандидатів наук – 205. У творчому доробку вчених університету більше 300 патентів, понад 200 авторських свідоцтв, 120 монографій.

Ректор Херсонського державного аграрного університету, Віктор Ушкаренко, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік УААН, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений працівник вищої школи України, автор 590 наукових праць, серед яких: 7 підручників, 6 навчальних посібників, 7 практикумів.

В університеті навчається близько 5000 студентів. Форми навчання: денна, заочна, екстернатна, дистанційна.

В університеті плідно діє 18 наукових шкіл: «Зрошеного землеробства», «Селекції і генетики в тваринництві», «Штучного відтворення промислових видів риби», «Біоекології і технології південного рослинництва», «Екологічних основ систем зрошеного землеробства», «Еколого-меліоративна», «Меліоративного ґрунтознавства і агрохімії», «Біологічного землеробства», «Стабілізації еколого-генетичних основ виробництва зернових

культур», «Біологічного і альтернативного ландшафтного землеробства», «Удосконалення типів годівлі сільськогосподарських тварин», «Виробництва продуктів тваринництва», «Генетики популяції, розведення та селекції овець», «Селекційно-технологічних методів виробництва продукції тваринництва високої якості», «Економіки АПК», «Системного аналізу і його оптимізації», «Оптимізації управлінських рішень». Саме вони є базою магістратури, аспірантури і докторатури з кожної спеціальності.

Учені університету зробили вагомий внесок у розвиток «Стратегії соціально-економічного розвитку Херсонської області на період до 2015 року», спрямованої на ринкову трансформацію економіки АПК Південного регіону України.

Херсонський державний аграрний університет – базовий центр навчально-наукового виробничого комплексу (ННВК) «Херсонський агроуніверситет», до якого входять науково-дослідні інститути, центри і підприємства, зокрема, Інститут землеробства Південного регіону УААН, Інститут тваринництва імені Н.Ф. Іванова «Асканія-Нова», Інститут Південного овочівництва та баштанництва УААН, Інститут рису УААН та інші.

Нині триває успішний розвиток навчального закладу. За рейтингом МОН України, що проводиться за методикою ЮНЕСКО і визначає 200 кращих ВНЗ України, університет уже три роки стабільно посідає високі місця в першій сотні ВНЗ. У 2008 році – 84 місце серед усіх університетів України і 6 місце серед аграрних вищих навчальних закладів.

Херсонський національний технічний університет (ХНТУ) – один із авторитетних вищих навчальних закладів України, який у 2009 році відзначив свій 50-річний ювілей. Університет здійснює підготовку інженерів, економістів, менеджерів, бухгалтерів, фінансистів, програмістів, кадрів для державної служби та органів місцевого самоврядування, виконує науково-дослідницькі роботи для підприємств і організацій машинобудування, текстильної, харчової та легкої промисловості, технічної і економічної кібернетики, електроніки, менеджменту, економіки, комп'ютерних наук, комп'ютерної інженерії тощо.

Пріоритетним напрямом діяльності Херсонського національного технічного університету є педагогізація навчально-виховного процесу, що передбачає посилення ролі та відповідальності викладачів і студентів за якість професійної підготовки, послідовне й цілеспрямоване створення умов для творчої самореалізації особистості, забезпечення духовного розвитку та виховання студентської молоді, здатної сприймати, високо цінувати та всебічно примножувати матеріальні, громадські, морально-правові, художньо-естетичні цінності українського суспільства.

Ректором Херсонського національного технічного університету є доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, автор понад 200 наукових робіт Юрій Бардачов.

Університет пишається своєю історією, що бере початок з 1959 року. Саме у цей час у місті Херсоні, за ініціативою групи студентів-заочників, які працювали на Херсонському бавовняному комбінаті, було організовано навчально-консультаційний пункт (НКП) Київського технологічного інституту легкої промисловості. Відкриття пункту й стало першим кроком на шляху створення майбутнього університету. А від 15 листопада 2004 року Указом Президента України Херсонському державному технічному університету надано статус національного.

Нині Херсонський національний технічний університет акредитовано за IV рівнем акредитації.

Навчальний процес в університеті забезпечують сім базових факультетів: економіки, кібернетики, технології і дизайну, машинобудування, міжнародних економічних відносин, заочного та дистанційного навчання та перепідготовки кадрів, а також регіональні факультети, де навчаються більше, ніж 5000 студентів: Феодосійський, Перекопський, Керченський, Генічеський, Таврійський регіональний факультети та Ялтинський навчально-консультаційний центр.

До складу університету входять також й інші академічні підрозділи, зокрема: економіко-технологічний технікум, Центр довузівської підготовки (Центр тестових технологій).

Загальна кількість співробітників університету складає 1148 осіб. На 38 кафедрах працюють: 42 доктори наук, професори, більше 250 кандидатів наук, доцентів, 18 академіків та член-кореспондентів галузевих академій наук, заслужені діячі науки і техніки України – Ю. Бардачов, В. Ходаков, А. Хомченко, заслужені працівники освіти України – В. Крючковський, І. Лопушинський, Ф. Рогальський, В. Трущ, Л. Чурсіна, лауреати Державної премії – В. Гнідець, В. Коваленко, Г. Сарібеков, винахідники СРСР – О. Костогриз, С. Кричмар, заслужений винахідник УРСР – В. Лубяний, 36 відмінників освіти України.

Загальний контингент студентів – близько 7 тисяч осіб. Це майбутні фахівці машинобудівної, електронної, хімічної, текстильної, харчової та інших галузей промисловості, а також економіки і підприємництва, менеджменту, дизайну, інформаційних технологій, систем управління тощо.

Матеріально-технічна база Херсонського національного технічного університету становить 7 навчальних корпусів, науково-технічну бібліотеку, комп'ютерний центр, три гуртожитки, їдальні, буфети, спортивний комплекс, базу відпочинку на Дніпрі, студентську поліклініку.

Херсонський національний технічний університет – це сучасний потужний навчальний і науково-методичний комплекс, лідер вищої технічної освіти Херсонщини. За високі показники в навчальній, науковій, методичній і виховній роботі університет нагороджено такими відзнаками: дипломами «Золота книга України» (номінант видання «Золота книга ділової еліти України»), «Золота фортуна» (титул «Лауреат Рейтингу» Міжнародного відкритого Рейтингу популярності та якості товарів і послуг) та призом «Золотий Борисфен» як кращий ВНЗ області.

Своїм головним завданням університет вважає підготовку не лише фахівців високої кваліфікації, але й формування громадянина, культурно

розвиненої інтелігентної особистості. Це насамперед досягається за рахунок гуманітаризації освіти шляхом взаємопроникнення відповідних дисциплін. В університеті розроблено ґрунтовну концепцію культурно-виховної роботи зі студентами, що передбачає виховання патріотизму, усвідомленої поваги до держави, почуття громадського обов'язку та відповідальності за доручену справу й готовність працювати на благо Українського народу, захищати та зміцнювати міжнародний авторитет Української держави.

У 2008 році у Херсонському національному технічному університеті відкрито кафедру державного управління, педагогіки та психології, магістратуру державного управління та створено гуманітарний комплекс університету, пріоритетним напрямом діяльності яких є здійснення навчальної, науково-дослідної, методичної та виховної роботи студентів, підготовки магістрів за спеціальністю «Державна служба», психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення професійно-педагогічної майстерності викладачів, кураторів академічних груп та підготовки науково-педагогічних кадрів.

Підготовка бакалаврів, спеціалістів, магістрів заочної (дистанційної) форми здійснюється як на базі університету, так і в регіональних структурних підрозділах, проводиться за всіма спеціальностями, акредитованими в Херсонському національному технічному університеті.

Для 1500 студентів та екстернів факультету заочного та дистанційного навчання доступна сучасна матеріально-технічна база, яка дозволяє на якісно новому рівні організувати навчальну діяльність студентів без відриву від виробництва. У Херсонському національному технічному університеті створено корпоративну комп'ютерну мережу з використанням супутникових телекомунікаційних технологій, що являє собою спеціалізований програмно-апаратний комплекс, призначений для упровадження дистанційної освіти у навчальний процес регіональних структурних підрозділів університету.

Для науково-методичного забезпечення підготовки фахівців в університеті розроблено та затверджено компоненти стандартів вищої освіти

(освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми підготовки фахівців), засоби діагностики вищої освіти, варіативної частини освітньо-професійних програм, навчальні плани, програми навчальних дисциплін; програми всіх видів практик, підручники, навчальні посібники, навчально-методичні матеріали для проведення різних видів занять; індивідуальні семестрові завдання для самостійних занять студентів з навчальних дисциплін; контрольні роботи з навчальних дисциплін для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу; пакети комплексних кваліфікаційних завдань; контрольних завдань та тестів; методичні матеріали та рекомендації з питань виконання дипломних та курсових робіт (проектів) тощо.

Упровадження новітніх навчальних технологій є одним із пріоритетних напрямів діяльності Херсонського національного технічного університету. За останні роки основними досягненнями в цій сфері стало створення сучасного комп'ютерного центру обробки даних та побудова швидкісної оптоволоконної мережі зв'язку, яка завдяки використанню найновіших клієнт-серверних технологій дала можливість під'єднати всі будівлі, підрозділи та гуртожитки університету до єдиної потужної комп'ютерної системи Херсонського національного технічного університету.

Для навчання студентів в університеті створені комп'ютерні класи, що оснащені найсучаснішим обладнанням і ліцензійним програмним забезпеченням. Детальна інформація з питань навчальної, наукової, культурної та іншої діяльності Херсонського національного технічного університету розміщується на багатофункціональному Інтернет-порталі університету.

Університет постійно розвивається, підвищує свій міжнародний імідж і впевнено крокує в майбутнє. Загальною характерною рисою є активізація та індивідуалізація самостійної роботи студентів та пошук ефективних форм контролю та обліку знань. Науково-методичне супроводження навчального процесу спрямоване на підвищення його ефективності шляхом участі студентів

в управлінні процесом навчання та особистої відповідальності за якість здобутих знань.

З 1987 року в університеті існує аспірантура, що здійснює підготовку науковців за 20 спеціальностями з 5 галузей наук, які охоплюють практично всі наукові напрями університету. На сьогодні в аспірантурі Херсонського національного технічного університету навчається близько 150 аспірантів та здобувачів. Щорічний план прийому до аспірантури складає 25-30 осіб. Ефективність роботи аспірантури щороку зростає і нині складає 55%.

На базі університету 1997 року було відкрито докторантуру з 4 наукових технічних спеціальностей. Щороку випускники аспірантури та докторантури захищають біля 28 кандидатських і 3 докторських дисертацій.

З 1992 року в університеті функціонують три спеціалізовані Вчені ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій з технічних спеціальностей: дві ради з правом захисту докторських і кандидатських дисертацій і одна рада з правом захисту кандидатських дисертацій.

За роки існування спеціалізованих вчених рад у стінах університету відбулося більше 250 захистів кандидатських та докторських дисертацій.

При університеті діють 5 спеціалізованих науково-дослідних лабораторій, наукові лабораторії при кожній кафедрі, 10 наукових шкіл. За обсягом наукових досліджень та випуском друкованої продукції Херсонського національного технічного університету належить до складу провідних вищих навчальних закладів України.

Ученими Херсонського національного технічного університету, які мають значний досвід роботи у вищих навчальних закладах, інститутах Академії наук України, на підприємствах, видано біля тисячі підручників і монографій, понад 20000 наукових публікацій, отримано близько тисячі авторських свідоцтв, патентів на винаходи.

Міжнародне співробітництво – один із пріоритетів діяльності Херсонського національного технічного університету. Сьогодні партнерами Херсонського національного технічного університету є вищі навчальні заклади

Австрії, США, Нідерландів, Польщі, Китаю, Франції, Швеції, Німеччини, Чехії, Росії, Молдови. Підтримуючи міжнародні зв'язки, Херсонський національний технічний університет активно розвиває нові форми кооперації між університетами-партнерами шляхом участі в міжнародних проектах. За останні роки університет – координатор двох проектів за програмою Tempus-Tacis і учасник багатьох інших.

На Міжнародному форумі вищих дружніх навчальних закладів, що відбувся у КНР, Херсонський національний технічний університет став одним із засновників Асоціації азійсько-європейських країн. У червні 2009 року на ювілейному XX Міжнародному Харбінському ярмарку (КНР), у якому брали участь близько 50 країн, наукові розробки вчених Херсонського національного технічного університету привернули до себе велику увагу. Крім того, провідні вчені університету плідно працюють у рамках українсько-китайського технопарку.

При кафедрі філософії і соціології Херсонського національного технічного університету створено потужний осередок міжнародної діяльності. Тут діють Центр дослідження південноукраїнського прикордоння, що розробляє тему врегулювання молдово-придністровського конфлікту, Херсонська обласна організація Асоціації європейських студій.

Учені кафедри «Механічна обробка волокнистих матеріалів» тісно співпрацюють у галузі розробки нових структур, технологій і композитів для текстильних виробів з ученими університетів Америки, Східної та Західної Європи.

Науково-дослідницька робота здійснюється у сферах науково-технологічного розвитку та виробництва, визначених пріоритетними в науці та техніці, і містить фундаментальні, прикладні дослідження та наукові школи. Основним напрямом наукових досліджень є роботи в 10 наукових школах провідних учених університету в галузі текстильної, хімічної промисловості, автоматизації, інформаційних технологій та машинобудування.

Результативність роботи наукових шкіл підтверджується щороку 50 патентами України та Російської Федерації.

На базі Херсонського національного технічного університету як провідної наукової організації в галузі текстильної промисловості з метою концентрації наукового та виробничого потенціалу для прискорення розробки, упровадження у виробництво високоефективних технологій створення текстильних матеріалів, розробки технічних засобів та обладнання, необхідних для реалізації принципово нових технологічних процесів, створено технологічний парк «Текстиль».

Для публікації результатів наукової діяльності університет видає 4 журнали республіканського значення, що належать до переліку наукових видань ВАК України: «Вісник ХНТУ», журнали «Проблеми легкої і текстильної промисловості України» та «Автоматика. Автоматизація. Електротехнічні комплекси та системи», «Проблеми інформаційних технологій». У 2009 році вийшов 1-й випуск збірника наукових праць «Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології».

Університет бере активну участь у міжнародних, всеукраїнських, регіональних, виставково-презентаційних заходах, що підтверджено численними дипломами і відзнаками.

Складовою частиною наукової діяльності Херсонського національного технічного університету є науково-дослідна робота студентів. Сьогодні нею охоплено понад 3000 осіб. У всеукраїнських олімпіадах з дисциплін та спеціальностей, конкурсах студентських наукових робіт бере участь студентське наукове товариство. В 2009 році 16 студентських дипломних робіт відзначено на конкурсі «Місто і наука». Щороку кращі молоді науковці університету з науковою метою виїжджають за кордон (до Литви, Чехії та інших держав).

Важливим підрозділом університету є науково-технічна бібліотека. Вона забезпечує повну та своєчасну інформаційну підтримку навчального та навчально-дослідницького процесів. Бібліотечний фонд Херсонського

національного технічного університету вирізняється багатогалузевістю, загальна кількість книжок складає 420 000 примірників, зокрема, наукової літератури – понад 40000 примірників, навчальної – до 250000. У бібліотеці Херсонського національного технічного університету записано 10000 читачів: студентів, слухачів, аспірантів, викладачів та співробітників ВНЗ.

У центральному корпусі Херсонського національного технічного університету функціонує читальна зала на 200 місць. Абонемент бібліотеки нараховує більше 250 тис. підручників, а фонд періодичних видань – 70000 примірників. За рік бібліотека університету отримує більше 400 найменувань газет та журналів. До послуг читачів – довідковий апарат на книжковий фонд та фонд періодичних видань, каталоги, картотеки. Бібліотека з метою входження до культурного світового простору для задоволення різноманітних потреб студентів та викладачів, розвитку науки, освіти з використанням сучасної техніки активно впроваджує комп'ютеризацію бібліотечних процесів.

Силами колективу бібліотеки щомісяця проводяться огляди нових надходжень, тематичні виставки матеріалів до конференцій. Для більш повного інформаційного забезпечення кафедр в університеті проводяться Дні інформації. При бібліотеці Херсонського національного технічного університету з 1986 року регулярно працює клуб «Спадщина», засідання якого проводяться щомісяця та присвячені культурній спадщині слов'янських народів. «Літературна вітальня», що працює при читальній залі, гостинно збирає всіх, хто володіє поетичним даром. Літературно-музичні вечори, конференції, презентації книг бібліотека проводить разом з кафедрами, студентським клубом, профкомом.

За прикладом європейських країн та США, де найпрестижніші навчальні заклади є приватними організаціями, у Херсоні засновано **Міжнародний університет бізнесу і права**. Ректором даного закладу є Білоусова Світлана Валентинівна – кандидат технічних наук, професор, академік Міжнародної Академії економіки та екотехнологій. Нагороджена Почесним Знаком Міністерства освіти і науки «Відмінник освіти України», Знаком «За розбудову

освіти», кавалер ордена «За трудові досягнення» IV ступеня та державною нагородою «Ордена Княгині Ольги» III ступеня, орденів Української Православної церкви «Святого преподобного Нестера Літописця», «Святої Великомучениці Варвари», лауреат Міжнародного відкритого рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна».

Сьогодні Міжнародний університет бізнесу і права (МУБіП), що нещодавно відсвяткував своє п'ятнадцятиріччя, є вищим навчальним закладом III рівня акредитації. Він складається з трьох інститутів – Інституту міжнародної економіки, Інституту права та Інституту інформаційних технологій. У цьому навчальному закладі готуються майбутні спеціалісти за такими напрямками, як: менеджмент організацій, маркетинг та дизайн, фінанси та банківська справа, облік та аудит, міжнародні економічні відносини, правознавство. Випускники університету – управлінці, банкіри, дипломати, маркетологи, бухгалтери, юристи – представники престижних професій, що мають вагомий статус у суспільстві та відповідні заробітки.

Міжнародний університет бізнесу і права має все необхідне для здійснення успішного навчального процесу. Навчальні програми відповідають світовим стандартам освіти. Маючи розвинену матеріальну базу, Міжнародний університет бізнесу і права став Лауреатом конкурсу « Золота фортуна « (2000 рік). Таким успіхом університет завдячує тому, що має три навчальні корпуси, які мають вигідне розташування, відповідають всім вимогам навчального процесу і вміщують 75 навчальних аудиторій. Окрім того, що студенти навчаються в комфортних умовах, вони мають також можливість добре відпочити та відновити сили на території університету. Для цього працює студентська кав'ярня «Екватор» та їдальня – улюблене місце студентів під час обідньої перерви. Ідеальний фізичний тонус студентів підтримується завдяки найсучаснішій спортивній залі, тренажерному клубу для хлопців та аеробіки для дівчат, а також басейну. І хлопці, і дівчата мають можливість грати у збірних університету з футболу, волейболу, тенісу, легкої атлетики, беручи участь у змаганнях на рівні міста, області та України. До структури

навчального закладу належать: 10 кафедр, з яких 7 випускаючих. На денній та заочній формах навчання – біля 2000 студентів.

Для урочистих заходів університет має студентський палац на 500 місць. Також Міжнародний університет бізнесу і права має свій психологічний центр «Альфа». Дівчат зацікавить наявність Центру мод «Імідж зірок», що входить до швейного кластеру, а також лабораторії модельного бізнесу. Для студентів та викладачів функціонує база відпочинку на Чорному морі «Лагуна». Іногородні студенти мають можливість проживати у гуртожитку, що забезпечений всіма умовами для життя.

Університет бізнесу і права має шість сучасних комп'ютерних класи, що відкривають студентам шляхи до безмежної бази знань, якою є Інтернет. Інформаційно-технічне забезпечення Міжнародного університету бізнесу і права сприяє тому, що випускники університету – впевнені користувачі персональних комп'ютерів. Вони спроможні виконувати будь-які завдання за допомогою нових обчислювальних технологій, адже знання ПК – безсумнівна перевага при працевлаштуванні. Крім цього, Міжнародний університет бізнесу і права має власний видавничий центр, завдяки якому з'являються нові книжки, журнали та інші навчальні матеріали, друкується журнал «Бізнес навігатор», затверджений ВАК України.

Вагомим важелем Міжнародного університету бізнесу і права є його педагогічно-викладацький колектив. В університеті працюють 6 докторів наук, професорів, 37 кандидатів наук, доцентів, 16 старших викладачів. Викладачі університету – це досвідчені спеціалісти, що мають не лише педагогічний хист та теоретичні знання, а й практичний досвід у галузях, що пов'язані з їх дисциплінами.

Свій міжнародний статус університет підтверджує тим, що в навчальному закладі навчається молодь з Туреччини, Німеччини, Пакистану. На базі Міжнародного університету бізнесу і права постійно проводяться міжнародні конференції та симпозіуми, присвячені проблемам світової економіки, соціальним проблемам, розвитку України та її потенціалу. В Міжнародному

університеті бізнесу і права значна увага приділяється співробітництву з такими закордонними навчальними закладами: Інститут ринкової економіки, соціальної політики й права (Москва, Росія), Утрехтський університет (Нідерланди), Вища економічна школа (Варшава, Польща), Руанський інститут інтернаціональних інформацій (Франція). Досвід роботи з міжнародними партнерами дозволяє вдосконалювати освітній процес в університеті та використовувати передові технології навчання.

Серед випускників Міжнародного університету бізнесу і права відомі керівники підприємств Херсонщини: І. Бебко – директор автосалону «Бебко-Авто»; О. Урсуленко – директор фірми «Оса», що виготовляє заморожені полуфабрикати; В. Міроненко – начальник Херсонського річкового порту; В. Кононенко – керівник філії ТОВ «Укрпромбанк» та інші.

Отже, починаючи з 1991 року, населення Херсонщини вперше дістало можливість здобувати якісну вищу освіту у приватному навчальному закладі.

Слід зазначити, що сучасну університетську мережу Херсонщини ефективно підтримують навчальні заклади інших рівнів акредитації. До їх числа належать: 4 інститути, 4 коледжі, 7 технікумів і 7 училищ.

Серед вищих навчальних закладів виділяється **Херсонський державний морський інститут** – найстаріший навчальний заклад цього профілю в нашій державі, якому в 2009 році, враховуючи рік заснування його попередників – морехідної школи, училища, коледжу, виповнилося 175 років. Інститут забезпечує підготовку фахівців за третім рівнем акредитації. Ректор інституту – кандидат історичних наук, професор Володимир Ходаковський.

Друга чверть XIX століття, а саме 1834 рік, у Херсоні ознаменована відкриттям училища торгівельного мореплавства. За роки існування в ньому було підготовлено понад 32 тисячі фахівців.

Серед випускників – десять Героїв Радянського Союзу та Соціалістичної Праці, 9 адміралів морського флоту та 2 генерали сухопутних військ, 3 лауреати Державної премії СРСР, 12 учених, 3 начальники пароплавств, 4 начальники портів, керівники міністерства морського флоту СРСР, 2 директори

судноремонтних заводів і 2 начальники морських училищ, 2 заступники міністра морського флоту СРСР, заслужені вчителі Української РСР, автори підручників для морехідних училищ СРСР, 3 письменники.

За свою історію морське училище реорганізовувалося сім разів. Підсумком восьмої перебудови у 2007 році стало об'єднання в єдину структуру Херсонського державного морського інституту морського коледжу та професійно-морського ліцею.

Унікальність новоствореного навчального закладу полягає в тому, що в його стінах курсанти та студенти мають можливість навчатися всім необхідним на сучасному судні професіям: від рядового складу – матроса, моториста, кухаря, бармена до висококласних спеціалістів морської справи – капітана, старшого механіка, електромеханіка.

Він готує морських фахівців на рівні бакалаврів і спеціалістів за спеціальностями: «Судноводіння», «Експлуатація суднових енергетичних установок» та «Електричні системи і комплекси транспортних засобів». В інституті діють 2 факультети – судноводіння та енергетики суден і заочного навчання, а його структурні підрозділи забезпечені висококваліфікованими спеціалістами морської справи і викладачами вищої кваліфікації.

На одинадцяти кафедрах інституту працюють 132 викладачі, серед них – 14 докторів наук (професорів) і 62 кандидати наук. У морському коледжі та професійно-морському ліцеї працюють 136 викладачів, серед яких 43 – викладачі вищої категорії.

Особливу увагу – щодня протягом усього курсу навчання – тут приділяють викладанню англійської мови, яка, як відомо, є міжнародною морською мовою. Це одна з переваг у порівнянні з іншими подібними навчальними закладами, що забезпечує випускникам конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

Свідченням цього є плідна співпраця інституту і його підрозділів не тільки з вітчизняними підприємствами (АСК «Укррічфлот», «Українське Дунайське пароплавство», «Чорноморнафтогаз»), а й з іноземними

крюїнговими компаніями, зокрема, з однією з найбільших у світі – німецькою «Марлоу Навігейшн» (Marlow Navigation), яка об'єднує понад 800 суден 200 компаній світу.

Навчально-матеріальну базу морського інституту складають: 5 навчально-лабораторних корпусів, 3 навчально-виробничі майстерні, 2 спортивні та 2 актові зали, бібліотека, 3 читальні зали, їдальня, 4 гуртожитки, водноспортивна база на Дніпрі, база відпочинку на Чорному морі. 55 лабораторій та кабінетів відповідають вимогам стандартів освіти зі спеціальностей та дають можливість забезпечувати виконання навчальних планів у межах державних стандартів.

У навчальному процесі використовуються сучасні комп'ютерні класи і лабораторії.

Навчальну та виробничу практики студенти проходять не тільки в лабораторіях та майстернях інституту, а й на матеріальній базі національних судноплавних компаній, провідних підприємств суднобудування України, а також на сучасних суднах іноземних компаній Німеччини, Греції, Голландії, Великої Британії, США, Ліберії та інших.

Користується популярністю серед абітурієнтів **Херсонський юридичний інститут Харківського Національного університету внутрішніх справ**, який створено згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 року. Очолює Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ Микола Пихтін, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України.

Як навчальний заклад Міністерства внутрішніх справ інститут існує з 1973 року. Пройшовши тривалий час становлення та розвитку, інститут став одним із провідних профільних вузів регіону, створив власні традиції, набув значного досвіду у сфері підготовки висококваліфікованих кадрів для ОВС. Його випускники представлені в Україні та за її межами керівниками і відповідальними працівниками практичних органів і підрозділів внутрішніх справ різних рівнів, міліцейськими династіями.

За час свого існування особовий склад навчального закладу декілька разів залучався до виконання державних завдань: забезпечення громадського порядку та громадської безпеки в м. Баку в період масових заворушень, викликаних територіальним конфліктом між Азербайджаном і Вірменією; охорона громадського порядку в 1986 році під час Ігор доброї волі (м. Москва); в 1988 році курсанти та співробітники відряджалися на ліквідацію наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, де з честю виконали свій службовий обов'язок. На той час Уряд та Міністерство внутрішніх справ країни дали високу оцінку підготовці курсантів до самостійного несення служби.

У період з 1973 по 2008 рр. навчальним закладом підготовлено і випущено 6525 осіб, а саме: 4426 фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», 2099 фахівців – освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», з них за денною формою навчання – 1292 особи, за заочною – 807 осіб.

Інститут здійснює освітянську діяльність, пов'язану з: підготовкою фахівців за напрямом «Право», за спеціальністю «Правознавство», кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст» за спеціалізаціями: за державним замовленням – слідство і дізнання; за госпрозрахунковою формою навчання – господарсько-правова; підвищенням кваліфікації працівників органів внутрішніх справ (ліцензійний обсяг – 250 осіб); підготовкою до вступу у вищі навчальні заклади громадян України (ліцензійний обсяг – 300 осіб).

Головним завданням інституту є підготовка згідно з державним замовленням і договірними зобов'язаннями висококваліфікованих фахівців для підрозділів слідства та дізнання органів внутрішніх справ України, інших правоохоронних органів, а також для підприємств та установ.

Навчальний процес в інституті забезпечують 3 факультети (факультет підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, факультет заочного та дистанційного навчання працівників ОВС, юридичний факультет) та 15 кафедр: кафедри з підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання (кримінального процесу; криміналістики; кримінального права та кримінології);

кафедри юридичного факультету (загальноправових дисциплін; цивільного та екологічного права; економіки і фінансів); загальноінститутські кафедри (оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки; адміністративного права та адміністративної діяльності; соціально-гуманітарних дисциплін; спеціальної фізичної та вогневої підготовки; тактико-спеціальної підготовки; основ управління та інформаційно-технічного забезпечення; іноземних мов; державно-правових дисциплін; цивільного права та процесу).

В інституті також діють курси післядипломної освіти. Щорічний набір у навчальному закладі становить: курсантів денного навчання – 140 осіб; студентів денної форми навчання – 70 осіб; студентів заочної форми навчання – 100 осіб; слухачів заочної форми навчання – 110 осіб.

У навчальному закладі створено потужний науково-педагогічний потенціал. Так, штатна чисельність постійного складу інституту складає 299 одиниць, у тому числі: атестованого складу – 151 особа; керівників, фахівців, службовців та робітників – 148 осіб.

Фактична чисельність постійного особового складу – 217 осіб, із них науково-педагогічного складу, що забезпечує навчальний процес – 77 осіб. У тому числі 51, які мають науковий ступінь або вчене звання. З них: докторів наук – 5 осіб (юридичних – 2, історичних – 1, технічних – 1, філологічних – 1); кандидатів наук – 46 осіб (юридичних наук – 17, педагогічних наук – 10, філософських – 4, філологічних – 1, політичних – 1, економічних – 5, історичних – 2, технічних – 2, психологічних – 2, медичних – 2). Серед них: професорів – 4 особи; доцентів – 22 особи. Мають кваліфікаційний рівень магістра – 31 особа, почесне звання «Заслужений юрист України» – 4 особи.

На теперішній час над здобуттям наукового ступеня доктора наук працюють 3 співробітники інституту (2 – з юридичних наук), кандидата наук – 18 (17 – з юридичних наук). У магістратурі навчаються на заочній формі навчання 3 працівники інституту, в ад'юнктурі на денній формі навчання – 1, на заочній – 7, є здобувачами – 11 працівників.

Навчальний заклад займає територію у 3,5387 га, на якій розміщено два

5-поверхових корпуси, де знаходяться 7 лекційних залів на 730 місць, навчально-методичні спеціалізовані кабінети, комп'ютерні класи, навчальний райвідділ, 40 навчальних аудиторій; криміналістичний полігон; стройовий плац; гуртожиток (на 380 місць); три спортивні зали та баскетбольний майданчик; тир; актові зали; їдальня на 560 місць, дві бібліотеки (спеціальна та загальна), які повністю задовольняють наявні потреби. Для харчування постійного складу в інституті є обідня зала, торгівельне обслуговування здійснюється через буфети.

Навчально-методичне забезпечення в інституті постійно оновлюється. Так, науково-педагогічним складом у період з 2003 по 2008 рр. підготовлено 114 навчальних, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з проблем педагогіки та наукової організації навчально-виховного процесу та за результатами міжкафедральних наукових досліджень (з яких 7 отримали гриф «Допущено МВС України», 2 – гриф МОН України).

Науковцями інституту в зазначений період опубліковано 16 монографій, понад 250 наукових статей у фахових виданнях, організовано і проведено 32 наукових форуми.

Робота науково-педагогічного складу інституту спрямована на створення методичного забезпечення навчальних дисциплін відповідно до вимог організації навчально-виховного процесу в умовах кредитно-модульної системи.

Науково-педагогічним складом кафедр інституту вдосконалюється методичне забезпечення самостійної роботи курсантів, студентів та слухачів інституту. Розробляються методичні рекомендації щодо виконання завдань для самостійної роботи з навчальних дисциплін; збірники завдань для підготовки до практичних занять; тестові завдання.

Для покращення методичного забезпечення у навчальний процес інституту запроваджено програмні комплекси, які дозволили використовувати комп'ютерну техніку як засіб програмованого контролю знань. Для надання доступу до інформаційних ресурсів, правової пошукової системи «Ліга-Закон»,

ресурсів Інтернет, електронної пошти в інституті працює локальна комп'ютерна мережа, яка поєднує 177 комп'ютерів, що становить близько 80% від їх загальної кількості у навчальному закладі. Локальна мережа інституту має швидкісне підключення до Інтернет з використанням комунікаційної мережі ВАТ «Укртелеком». Усі категорії користувачів, у тому числі курсанти та студенти, мають право доступу до цих ресурсів; можливість оновлення опублікованих документів та додавання нових мають співробітники кафедр – у межах свого підрозділу. Керівництвом інституту вжито заходи щодо покращення матеріально-технічного забезпечення. Так, у 2008 році, було придбано: 2 цифрових проектори, якими обладнано лекційні аудиторії інституту; 50 одиниць сучасної комп'ютерної техніки, з яких 26 – для загальноінститутського комп'ютерного класу, 5 – для читальної зали загальної бібліотеки інституту, 5 – для навчально-методичного кабінету кафедри цивільного права та процесу. В діяльності інституту використовуються 10 автоматизованих інформаційних систем, з них 5 – власної розробки.

Система автоматизованого контролю знань «Екзаменатор», розроблена фахівцями інформаційно-технічного відділення навчально-методичного відділу, надає можливість викладачам створювати комп'ютерні тести для проведення проміжного та підсумкового контролю знань курсантів, студентів і слухачів та визначати особистий рейтинг суб'єкта навчання в межах групи або курсу.

У діяльності навчально-методичного відділу використовується АІС «Розклад занять», призначена для автоматизованого складання розкладу занять, та АІС «Аналіз успішності», призначена для накопичення поточних та підсумкових оцінок, аналізу успішності шляхом складання передбачених звітів або в інтерактивному режимі. АІС «Навантаження», призначена для автоматизації складання планів навчального навантаження науково-педагогічного складу кафедр і звітів з його виконання, придатна використовуватися в рамках кредитно-модульної системи.

Під час проведення вступних іспитів використовуються, як у всіх інших ВНЗ області, інформаційні системи «Абітурієнт» та «Вступні іспити», призначені для автоматизації обліку особових справ кандидатів на навчання, аналізу результатів складання вступних іспитів і складання регламентованої та внутрішньо-інститутської звітності.

У розвитку багатоступеневої аграрної освіти чільне місце посідає **Новокаховський агротехнічний коледж**, директором якого є заслужений працівник освіти України Геннадій Іванов.

Педагогічний колектив коледжу активно працює над упровадженням в освітній процес новітніх технологій навчання: кредитно-модульної системи, комп'ютеризації навчання, ідей особистісно орієнтованої педагогіки і ін.

Новокаховський технікум гідромеліорації, механізації і електрифікації сільського господарства заснований у 1953 році. Статус коледжу отримав у 1993 році. З 1962 по 1992 роки Новокаховський агротехнічний коледж готував спеціалістів з гідромеліорації, механізації і електрифікації сільського господарства не лише для всіх республік Радянського Союзу, але і для зарубіжних країн. За роки існування коледжем випущено 20 тисяч фахівців для потреб агропромислового комплексу, 2 тисячі фахівців післядипломної освіти, 1400 – для 42 країн Азії, Африки, Латинської Америки.

Нині в коледжі навчається більше 1200 студентів на стаціонарному і заочному відділеннях.

У коледжі здійснюється підготовка юнаків та дівчат із 8 спеціальностей: «Механізація сільського господарства»; «Правознавство»; «Організація виробництва»; «Електрифікація та автоматизація сільського господарства»; «Будівництво, обслуговування і ремонт гідромеліоративних споруд»; «Землевпорядкування»; «Економіка підприємства»; «Обслуговування інтелектуальних інтегрованих систем».

Коледж має сучасні навчальні корпуси, де одночасно можуть навчатися 2000 студентів, будинки для викладачів, кафе, їдальню, потужні навчальні майстерні, пункти технічного обслуговування тракторів і автомобілів,

необхідну сільськогосподарську техніку, навчально-дослідне господарство загальною площею 740 га, на якому проводиться робота з удосконалення вирощування нових сортів пшениці, бобових та ін.

Організація побуту і відпочинку студентів у коледжі – турбота всього колективу. Чотири гуртожитки розраховані на 920 студентів. У них створені всі умови для навчання та відпочинку: обладнані кухні, буфети, кімнати для занять спортом, самопідготовки, працюють клуби за інтересами.

Свої творчі здібності студенти та працівники коледжу можуть виявити і розвинути у клубі художньої самодіяльності. Працюють гуртки технічної творчості, предметні та науково-дослідні, клуби за інтересами, спортивні секції.

Спортивний комплекс коледжу включає футбольне поле, бігові доріжки, тир, зали атлетичної гімнастики та ігрову спортивну.

Бібліотека коледжу налічує 60508 примірників навчальної літератури та періодичних видань. У читальній залі, розрахованій на 100 місць, проводяться тематичні виставки, конкурси, конференції, зустрічі.

Покращити своє здоров'я, відпочити студенти та викладачі коледжу можуть на базі відпочинку «Промінь», що розташована на березі Азовського моря.

Коледж входить до науково-виробничого комплексу у складі Таврійської державної аграрної академії, Херсонського державного аграрного університету. Педагогічний колектив коледжу активно працює над упровадженням в освітній процес новітніх технологій навчання, підвищенням педагогічної майстерності.

У 1998 році на базі коледжу створено Регіональний навчально-практичний центр і консультаційний пункт для фермерів області.

Навчальний заклад – учасник кількох міжнародних проектів: німецько-український проект «Реформування професійної сільськогосподарської освіти»; українсько-французький проект співробітництва аграрних вищих навчальних закладів; співпраця з інститутом «Agricultural Development in central and eastern Europe».

Коледж – учасник виставок «Сучасна освіта в Україні – 2001», «Сучасна освіта в Україні – 2002», «Сучасна освіта в Україні – 2004», «Сучасна освіта в Україні – 2005», Міжнародних виставок-ярмарків «Агро – 2001», «Агро – 2002», «Агро – 2004», «Агро – 2005».

Навчальний заклад нагороджено бронзовою медаллю за впровадження інноваційних технологій навчання, багатьма дипломами.

Зауважимо, що на українському ринку праці користуються попитом фахівці, яких готують такі херсонські навчальні заклади, як: **медичний, економіко-правовий, політехнічний, Херсонське морехідне училище рибної промисловості та інші.**

В цілому, у вищій школі області щорічно навчається близько 40 тисяч студентів. За цим показником Херсонщина входить до групи лідерів серед регіонів України.

Про науково-освітній розвиток Херсонщини свідчать наступні факти. Навчально-виховний процес у закладах вищої освіти забезпечує майже 3 тисячі висококваліфікованих викладачів. Із них більше 50 академіків, понад 100 докторів і близько 800 кандидатів наук, майже 700 професорів і доцентів. Це той високоінтелектуальний фонд, який робить значний внесок у розвиток економіки, культури й духовності регіону.

Така ґрунтова навчальна база дає можливість широко розгортати наукову роботу. Ведуть її, крім вузівських шкіл, 10 науково-дослідних установ. В агропромисловому комплексі наукове забезпечення здійснює регіональний центр, заснований на базі Інституту землеробства Південного регіону України. До складу центру входить 6 науково-дослідних підрозділів.

Провідним у центрі є Інститут з питань зрошуваних і неполивних земель Півдня України. У даній дослідній установі зосереджено значний науковий і виробничий потенціал. Завдяки йому розроблено новітні ресурсо і енергозберігаючі технології вирощування сільськогосподарських культур, створено близько 40 нових сортів і гібридів озимої пшениці, кукурудзи, сої,

люцерни, бавовнику, багаторічних злакових трав, які занесені до реєстру сортів рослин України, а 6 із них визнані національними стандартами.

У складі центру – Інститут південного овочівництва і баштанництва. Основним напрямом його діяльності є створення нових сортів і гібридів овочевих і баштанних культур, придатних для лікувально-профілактичного харчування, розробка екологічно чистих ресурсо- і енергозберігаючих технологій їх вирощування, переробки і зберігання. Плідна робота ведеться на дослідних станціях рису, сорго та інших культур.

У тваринницькій галузі наукову і науково-технічну роботу здійснюють Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» і Херсонський державний аграрний університет. Протягом останніх років інститутом «Асканія-Нова» виведено нові породи овець.

Наукові дослідження здійснюють Степовий філіал Українського науково-дослідного інституту лісового господарства імені В.М. Виноградова, Чорноморський біосферний заповідник, біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна, Азово-Сиваський національний природний парк, Південний науково-виробничий біотехнологічний центр.

Вже більш півстоліття триває плідне співробітництво інституту природознавства Херсонського державного університету та Чорноморського біосферного заповідника щодо підготовки висококваліфікованих фахівців біологів, географів, екологів, захисників та пропагандистів охорони природи.

Співпраця здійснюється у декількох напрямках. Це проходження польової практики студентів інституту, підготовка дипломних, магістерських та кандидатських робіт на матеріалах, зібраних на заповідних теренах.

Щорічно співробітники заповідника разом із викладачами та студентами інституту проводять спільні екологічні акції: зокрема 30 жовтня Міжнародний день Чорного моря, 2 лютого – Міжнародний день водно-болотяних угідь, остання декада березня – щорічний Міжнародний Марш парків.

Тісна співпраця освітян та науковців надає змогу підготувати екологічно грамотних фахівців, що надає вагому підставу для вирішення багатьох важливих екологічних проблем сьогодення.

2.2. Культурний потенціал Херсонщини

Потужний пласт духовного життя Херсонщини становить культура, яка, ґрунтуючись на народних традиціях, звичаях, стала основним джерелом духовного відродження і становлення національної свідомості громадян області.

У 2009 році здійснено цикл заходів, спрямованих на подальший культурний розвиток населення, підтримку фестивального руху, аматорської творчості, поліпшення матеріально-технічного стану обласних закладів культури і мистецтва, охорону та збереження культурної спадщини.

Мережа культурно-мистецьких закладів системи Міністерства культури і туризму області складає: 443 заклади культури клубного типу, 477 публічних бібліотек, 2 обласних театри, обласну філармонію, 6 музейних установ, 36 шкіл естетичного виховання, музичне училище та училище культури.

Провідними є театральні-видовищні та концертні заклади, підпорядковані управлінню культури та туризму, зокрема, Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр імені Миколи Куліша, обласна філармонія, театр ляльок.

Перлиною сучасного театрального мистецтва не тільки Херсонщини, але й всієї України є **обласний академічний музично-драматичний театр імені Миколи Куліша**, який у 2010 році відкрив свій 75-й ювілейний сезон.

Витоки театрального мистецтва Херсона сягають тридцятих років XIX століття. Перші вистави проходили на різних сценах міста, а вже 1 квітня 1889 року відбулося офіційне відкриття професійного театру в новому приміщенні.

Так склалося, що відлік історії Херсонського театру ведеться з 1936 року. Саме 6 листопада 1936 року відбулася прем'єра вистави «Переможці смерті» (п'єса В. Власова) і в Херсоні відкрився новий театр. Називався він

Херсонський міський український драматичний театр, потім Херсонський обласний український музично-драматичний театр.

З того часу минули десятиліття. Театр переборов немало труднощів і досяг мистецьких висот. На його сцені розквітнув талант багатьох великих акторів, якими і на сьогодні пишається Херсонщина.

Новий етап у становленні мистецького закладу розпочався зі здобуттям Україною незалежності. У 1990 році театру було присвоєно ім'я талановитого українського драматурга, нашого видатного земляка Миколи Куліша, а в 2005 році театр удостоєний почесного статусу академічного. Тепер щороку колектив кулішівців дарує своїм шанувальникам до п'ятнадцяти нових прем'єрних вистав на великій та малій сценах театру.

У різні часи в театрі працювали: В. Лучицький-Данченко, Л. Свободіна, І. Гранкін, В. Светланова, О. Каро, Г. Шевченко, М. Литвиненко, А. Щітка, Д. Короленко, М. Микуцький, Г. Микуцька, А. Дмитрієва, Л. Мосейчук, О. Галл-Савальська, Н. Литвиненко та багато інших.

Безумовно, що минуле театру імені М. Куліша – невід'ємна частина великої історії української культури. Так, вистава «Фаворит Князь Потьомкін Таврійський» (п'єса Г. Бадикіна, режисер Сергій Павлюк), приурочена до 230 річниці з дня заснування Херсона, визначена кращою виставою 73-го театального сезону. Отримавши грант Президента на постановку «Страшної помсти» (за М.Гоголем), режисер Сергій Павлюк та художник-постановник Сергій Ридванецький створили яскраву молодіжну виставу, яка принесла театру визнання XI Міжнародного театального фестивалю «Мельпомена Таврії».

Для створення нових вистав дирекція театру запрошує талановитих українських та закордонних режисерів.

Театр плідно співпрацює з Херсонським державним університетом, зокрема, з факультетом культури та мистецтв. Спільно здійснені такі творчі проекти, як: феєрична комедія «Ревізор» (за М. Гоголем), вистава-концерт «Пам'ять серця», комедія «Вовки та вівці» (за О. Островським) у постановці заслуженого діяча мистецтв України професора Олега Мішукова.

Маючи давню і славу історію, колектив театру опановує нові форми роботи з глядачами. З метою популяризації театрального мистецтва, піднесення його авторитету, ознайомлення глядачів з музичними театральними прем'єрами і найцікавішими знахідками як українських театрів, так і театрів країн близького зарубіжжя у 1999 році засновано Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії». У фестивалі щороку беруть участь близько двадцяти кращих театрів з України, Росії, Білорусі, Молдови, Угорщини, Польщі та інших країн. До складу журі фестивалю входять відомі театральні діячі. Журі визначає та нагороджує кращих акторів і режисерів вистав. Крім показу конкурсної вистави, кожен із запрошених колективів бере участь у карнавальній ході вулицями міста, у гала-концертах, присвячених відкриттю та закриттю фестивалю.

XI Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» був присвячений 200-річчю з дня народження Миколи Гоголя, на який приїхали театри з 14 міст України, а також з Румунії та Росії. Вперше у рамках фестивалю було проведено Міжнародну конференцію на тему: «Проблеми розвитку сучасного театрального мистецтва», участь у якій взяли відомі режисери України та зарубіжжя.

Упродовж останніх десяти років Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр імені М. Куліша є не лише активним учасником, а й переможцем багатьох всеукраїнських і міжнародних фестивалів. Крім того, театр започаткував вручення щорічної премії «Успіх» кращим акторам, режисерам, музикантам, художникам та меценатам. У 2007 році засновано акторську премію імені Євгена Матвеева – народного артиста СРСР, видатного актора сучасності, земляка херсонців.

Колектив мистецького закладу постійно залучається до проведення культурно-масових заходах області. Дні міст, свята вулиць, календарні свята, низка фестивалів («Купальські зорі», «Олешківські забави»), свята для дітей, творчі зустрічі – це далеко не повний перелік тих заходів, у яких активну участь бере славний творчий колектив театру.

Серед акторів театру народні артисти України: Василь Черношкур, Анатолій Толок, Анатолій Манойло, Олена Галл-Савальська; 12 заслужених артистів України і, що особливо важливо, багато співучої, талановитої, цілеспрямованої молоді великого творчого потенціалу. Повноправними творцями вистав театру є також його симфонічний оркестр та балет.

Невтомним генератором нових ідей і творчих пошуків упродовж двадцяти років є директор та художній керівник театру, заслужений діяч мистецтв України Олександр Книга, який віддає багато сил для збереження мистецьких традицій Таврійського краю.

Сьогодні обласний академічний музично-драматичний театр імені Миколи Куліша є важливим осередком культурного та мистецького життя Херсонщини.

Постійні гастролі, святкування знаменних дат, фестивалі, творчі звіти артистів, музичні свята, тематичні вечори, лекції-концерти в навчальних закладах міста та області – це основні напрями діяльності **Херсонської обласної філармонії**, яка створена у 1944 році.

Творчий колектив філармонії під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України Юрія Іваненка має високий професійний рівень, веде активну роботу з пропаганди кращих музичних надбань української та світової класики, естетичного виховання молоді та здійснює концертну діяльність, плідно співпрацює з обласним телерадіокомітетом, громадськими організаціями, навчальними закладами.

Кожний рік філармонія проводить понад 300 концертів, обслуговує 33 тисячі населення Херсонщині, здебільшого, це лекції-концерти музичного лекторію, який працює за затвердженою тематикою, у першу чергу, для учнів шкіл, студентів середніх та вищих навчальних закладів. Лекції-концерти наближені до навчальних програм закладів освіти. Останнім часом проводяться тематичні концерти: «Л. Українка – Дитинство. Юність. Романси та пісні на вірші Л. Українки. Музика в житті Л. Українки»; «М.В. Гоголь у музиці. До 200-річчя з дня народження»; «Я так її люблю...». Романси та пісні на вірші

Т.Г. Шевченка»; «Пісні нашої долі. Історія створення старовинних українських пісень»; «Романси на вірші О.С. Пушкіна»; «Різдвяна програма для дітей»; «Музика театру та кіно» та інші програми.

Великою популярністю серед прихильників класичної музики користуються фестивалі музичного мистецтва: «Жовтневі гармонії», фестиваль камерної та симфонічної музики «Amadeus», фестиваль вокальної музики «Травневі зорі». До участі запрошуюються виконавці з різних країн, зокрема, Ф. Рошіньо (Італія), О. Запольський (Данія), Р. Казарян (Франція), В. Лученко (Швейцарія), В. Ворона (Росія).

Велика увага приділяється вихованню талановитих дітей та молоді м. Херсона. Юні виконавці проводять репетиції з камерним оркестром «Гілея» та виступають на заключному концерті фестивалю дитячої музики. На Херсонщині відомими є імена молодих виконавців класичної музики: Тетяни Жужи, Любові Дмитрієвої, Лізи Гурович, Романа Холматова, Віталія Баріляка, Олександри Тоткалової.

Активну творчу діяльність проводить лауреат національних премій камерний оркестр «Гілея» (диригент В. Белявський). Оркестр щорічно бере участь у Міжнародному фестивалі «VIVAT, MUSICA!» у м. Нова Каховка, фестивалі «Amadeus», національних конкурсах-оглядах камерних оркестрів України.

У 2006 році колектив «Гілеї» відзначив 30-річчя від дня заснування, провів вечір пам'яті свого колишнього головного диригента, народного артиста України Георгія Вазіна, творчі вечори заслуженого артиста України Харіса Ширинського, херсонських авторів Валерія Кулика, Валентина Плаксеева. Артисти філармонії неодноразово нагороджувались грамотами Міністерства культури і мистецтв України, обласної ради, обласної державної адміністрації та міської ради.

Велику зацікавленість викликають у слухачів програми оркестру: «Різдвяні зустрічі», «Ніч у Буенос-Айресі», «Музика кіно», «Музика ХХ століття».

Філармонія постійно проводить творчі вечори своїх провідних солістів. Так, у лютому 2009 року пройшов ювілейний вечір соліста-вокаліста, заслуженого артиста України Харіса Ширинського. У червні – вечір, присвячений пам'яті народної артистки ССРСР Євгенії Мірошниченко. «Хотіла б я піснею стати» – так назвала свою концертну програму заслужена артистка України Наталія Лелеко, в якій прозвучали романси і пісні українських композиторів. Відкриттям для слухачів був виступ Валерія Головецького (баян) у програмі «Ніч у Буенос-Айресі».

Херсонська обласна філармонія активно співпрацює з громадськими організаціями міста. Спільно з «Обласним російським культурним центром» традиційно проводиться низка тематичних вечорів, присвячених Дню Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Артисти філармонії постійно беруть участь у фестивалях національних меншин м. Херсона, у концертах міської та обласної організації ветеранів війни.

Херсонський обласний театр ляльок розпочав свою діяльність 15-го грудня 1971 року. У становленні театру брали участь молоді актори Тамара Юрковець (Шумаріна), Олександра Тарновська, Валерій Бородавко, Олександр Селябін, Валерій Демідко. Творче керівництво закладу в перші роки його роботи здійснювали режисери Наталя Бучма, Віталій Карпенко, Тадеуш Варжало.

Плідна праця колективу театру привернула увагу громадськості Херсонщини. У 1986 році, за ініціативою обласного управління культури, було прийняте рішення про створення (на базі клубу імені Ю. Шумського) театру ляльок.

Трупа театру постійно перебуває у творчому пошуку. Це стосується як репертуару, так і стилістики створення вистав. Творча робота колективу має декілька напрямів, які об'єднуються у завдання всебічного охоплення потенційного глядача театральними заходами з метою естетичного виховання дітей та підлітків інтерактивними формами дозвілля. Але основним завданням

театру залишається створення нових вистав, відновлення найціннішої частини старого репертуару.

У 1988 році до театру приходять Борис Чуприна, який згодом стає головним режисером. Він приніс нове бачення театру та подолав «межу стереотипу» лялькового театру.

У 1989 році херсонський театр здійснює обмінні гастролі з театром ляльок м. Шумен (Болгарія), а у 1990 році – спільний проект із театрами міст Шумен та Тирново (Болгарія). У цьому ж році колектив бере участь у Міжнародному фестивалі театрів ляльок «Золотий дельфін» (м. Варна), де отримує почесний диплом та бронзову медаль за виставу «Останній страус» (режисер Б. Чуприна, болгарський художник-постановник Г. Табаков). З цієї пори розпочинається новий етап творчості Херсонського обласного театру ляльок.

Багато разів режисура зверталась до першопрочитання матеріалу. У 1989 році вперше здійснено сценічне втілення п'єси Ю. Чорі «Веселка над озером». У 1991 році театр звертається до постановки матеріалу київського драматурга О. Клековкіна «Куди пішли запорожці, або Райські острови», а в 1994 році – «Цирк Шардам» видатного драматурга ХХ-го століття Д. Хармса.

У цьому ж році керівництвом театру та адміністрацією області спільно з театрами поріднених міст Шумен (Болгарія) та Залаегерсег (Угорщина) започатковано Міжнародний фестиваль театрів ляльок поріднених міст «Кришталеві вітрила». У фестивалі взяли участь 10 театрів, ініціатором започаткування був директор театру Олександр Сердюк. З виставою «Русалонька» (режисер – Б. Чуприна) херсонський театр посів перше місце. Наступного 1993 року театр їде на другий фестиваль «Кришталеві вітрила» з виставами «Цирк Шардам» та «Русалонька» (режисер – Б. Чуприна), який відбувся у м. Залаегерсег (Угорщина). Серед учасників фестивалю були театри ляльок з різних країн (Угорщина, Росія, Україна, Болгарія). Для професіоналів це була справжня школа, жива творча лабораторія, а для малечі – велике, яскраве, несподіване свято, що не припинялося.

У 1994 році театр бере участь у Державному огляді «Прем'єри сезону» у м. Києві. У цьому ж році театр запрошено на Міжнародний фестиваль театрів ляльок «Інтерлялька 94» у м. Ужгороді. Фантастична реалізація незвичайної теми та оригінальність постановки вистави «Гонець у пекло» (режисер Валерій Скакун) не залишають байдужими ні глядача, ні фахівців. За сценографію вистави головний художник театру Ольга Гоноволіна отримала почесний диплом фестивалю.

З 1995 по 1998 рр. театр працює над спільним творчим проектом з англійською компанією «Трестл театр компанії». Оригінальну виставу «Віра жебраків» за живописними творами художника П. Брейгеля (старшого) було показано в театральному турне містами Англії та України у 1998 році.

З метою поширення форм роботи з молодими глядачами, літературно-педагогічною частиною театру були запроваджені та проведені конкурси дитячого малюнку «Моя мама», «Ми малюємо світ», «Малюнок улюбленому театру».

З 2000 року театр плідно співпрацює з кафедрою театального мистецтва і української культури (нині культурології) Херсонського державного університету. За ці роки спільно з навчальним театром «Студі-Арт» (художній керівник та режисер-постановник – Лідія Лимаренко) створено драматичні вистави для юнацтва: «Клітка» Л. Корсунського, «Діоген» В. Константинова та Б. Рацера, «Ніч на полонині» О. Олеся, «Пан де Пурсоньяк» Ж.Б. Мольєра, «На перші гулі» С. Васильченка, «Всі хлопці дурні» К. Драгунської та інші.

Творчий колектив театру бере участь у різноманітних оглядах, всеукраїнських та міжнародних фестивалях: «Кращі прем'єри сезону» (м. Київ), «Інтерлялька» (м. Ужгород), фестиваль театрів ляльок у (м. Брайтон, Великобританія), «Золотий Телесик» (м. Львів), «Слов'янський базар» (м. Вітебськ, Білорусь), фестиваль Української народної казки «Чарівні обрії» ДМЦ. «Артек», «Лялькове рандеву в Чернігові» та багатьох інших.

За останній час у репертуарі театру з'явилися вистави: «Казка про Діда, Бабу та курочку Рябу» (за п'єсою А. Макеева); «Лис-хитрун» (за п'єсою В. Павловскіса); «Старая сказка на новый лад» (за п'єсою С. Єфремова).

Театр має у репертуарі вистави, що йдуть іноземними мовами: «Русалонька» (англійська, турецька), «Героїчні пригоди Котигорошка» (угорська, французька).

Сьогодні керівниками театру є: директор – заслужений працівник культури України Віктор Морозов, головний режисер – народний артист України Борис Чуприна.

У театрі плідно працюють талановиті актори, серед них: заслужена артистка України Тамара Шумаріна, Тетяна Чуприна, Олег Яковлев, Ольга Шаламова, Андрій Нестерюнок, Павло Коновалов, Галина Герасименко та інші.

У скарбниці театру біля 100 вистав для дітей різної вікової категорії. Попереду дуже багато творчих планів та проектів, які зможуть втілитися в життя завдяки плідній праці колективу.

Картину культурного життя Херсонщини неможливо уявити без діяльності Херсонського музичного училища та училища культури.

Херсонське музичне училище є одним із найстаріших навчальних музичних закладів Півдня України, який засновано в 1908 році на базі музичних класів при Херсонському відділенні Імператорського Російського Музичного Товариства. Ініціатором відкриття училища та його першим директором був Яків Дюмін (1870 – 1938) – випускник Санкт-Петербурзької консерваторії, блискучий співак і диригент, чудовий організатор, культурний діяч. Протягом 20 років він очолював навчальний заклад у нелегкі часи початку ХХ століття. До роботи в музичних класах Я. Дюмін запрошував відомих музикантів – випускників провідних консерваторій Росії та Західної Європи: Санкт-Петербурзької, Московської, Брюссельської, Празької, Лейпцігської, Віденської. Більшу частину свого життя цей талановитий музикант присвятив справі розвитку музичної освіти на Херсонщині. І ось вже понад 100 років

навчальний заклад є центром професійної музичної освіти Херсонщини, осередком культурного життя міста та області.

На сьогодні училище є вищим навчальним закладом I рівня акредитації і здійснює освітню діяльність за спеціальністю «Музичне мистецтво». Очолює педагогічний колектив музичного училища кавалер ордену княгині Ольги III ступеня Олена Липа.

Основним завданням навчального закладу є підготовка професійних музикантів. Херсонське музичне училище готує молодших спеціалістів з 8 спеціалізацій: фортепіано, оркестрові струнні інструменти, оркестрові духові та ударні інструменти, народні інструменти, спів, хорове диригування, теорія музики, музичне мистецтво естради. Крім цих традиційних напрямів музичної підготовки, відкрито спеціалізацію «Народна інструментальна музика»; понад 25 років працює клас композиції.

Випускники одержують кваліфікації за дипломами: викладач музичної школи, концертмейстер, артист оркестру, ансамблю, хору, керівник оркестру, ансамблю, диригент хору, вчитель музики загальноосвітньої школи.

З 2001 року училище надає освітні послуги, пов'язані з одержанням повної загальної середньої освіти.

Навчальний процес здійснюють висококваліфіковані викладачі-музиканти, серед них: 15 старших викладачів, 20 – викладачів-методистів, 5 заслужених працівника культури України (В.С. Бендюг, В.І. Кисіль, В.В. Шаповаленко, О.К. Шевелюк, Д.А. Сірий) та заслужений діяч мистецтв Бурятії – М.І. Лисенко, 3 заслужених артисти України (О.Ч. Гоноболін, Х.Г. Ширинський, Н.В. Лелеко).

Дуже важливим напрямом діяльності педагогічного колективу завжди була і залишається методична робота. Семінари, конференції, обласні конкурси з виконавських спеціальностей, обласні музично-теоретичні олімпіади, майстер-класи, відкриті та показові уроки – ось далеко не повний перелік форм методичної роботи училища.

Значний внесок у музичну педагогіку України протягом усього періоду існування училища зробили викладачі: фортепіанного відділу – С.А. Зюзіна, О.В. Дрель; струнного – І.Г. Курлян, О.К. Шевелюк; духового – В.В. Павловський, Л.А. Дзевіонтковський; народного – М.С. Могілевський, П.М. Башмаков; теоретичного – В.В. Павкович, Ю.В. Валерштейн, Е.І. Добрикін, І.О. Муравська; хормейстерського – М.В. Алейніков.

Студенти училища мають змогу розвивати свою виконавську майстерність, працюючи у творчих колективах: симфонічному оркестрі, хорі, оркестрі народних інструментів, духовому оркестрі, камерному оркестрі, оркестрі української музики, ансамблі скрипалів, ансамблі бандуристів, джазовому оркестрі. В училищі діють: школа педагогічної практики, обласна дитяча музична школа, на базі яких з 2002 року успішно діє дитячий оперний театр.

Цікавим та насиченим є творче життя училища. Різноманітні концерти, творчі вечори, звіти художніх колективів, музичні фестивалі, конкурси, серед яких: конкурс учнів шкіл естетичного виховання міста та області «Херсонський первоцвіт», Всеукраїнський конкурс вокалістів імені О. Петрусенко, Всеукраїнський конкурс-огляд піаністів пам'яті професора Одеської державної музичної академії О.М. Бугаєвського.

Студенти училища щорічно виборюють звання лауреатів та дипломантів міжнародних, республіканських, регіональних музичних конкурсів, фестивалів, музично-теоретичних олімпіад. Серед випускників навчального закладу – імена обдарованих музикантів, що відомі в Україні та за її межами.

Концертні зали училища завжди гостинно відкриті для шанувальників мистецтва. Різноманітні програми виступів складаються з кращих творів вітчизняної та світової музичної класики.

Протягом останніх двох десятиліть училище встановлює міжнародні зв'язки з навчальними закладами країн Європи та США. У 90-х роках було започатковано співробітництво з Руанською консерваторією (Франція); 2003

рік – з Університетом Кларіон (США, штат Пенсільванія); 2004 рік – з університетом Хаммонд (США, штат Луїзіана).

Херсонське музичне училище сьогодні демонструє традиційно високий для навчального закладу професійний рівень. За роки плідної роботи Херсонське музичне училище виховало близько 8 тисяч фахівців. Багато хто з випускників училища сьогодні плідно працює або продовжує навчання в Україні, Росії, Білорусії, Данії, Мексиці, Ізраїлі, Німеччині, Франції, США. Серед відомих в Україні випускників є: Георгій Вазін – народний артист України, засновник та диригент камерного оркестру «Гілея» Херсонської обласної філармонії; Фемі Мустафаєв – народний артист України; Віктор Герасимов – заслужений діяч мистецтв України, віце-президент міжнародної асоціації естрадного мистецтва; Ольга Соломонова – доктор мистецтвознавства, доцент Національної музичної академії України; Валентина Кузик – кандидат мистецтвознавства, секретар Спілки композиторів України, старший науковий співробітник інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Рильського; Наталя Лелеко – заслужена артистка України; Олександр Бондурянський – народний артист Росії, професор, проректор Московської консерваторії, президент Міжнародної асоціації камерної музики; Валерій Ворона – заслужений діяч мистецтв Росії, професор, ректор Московського музичного-педагогічного інституту імені М. Іполітова-Іванова, президент фонду «Російське виконавське мистецтво»; Володимир Попов – заслужений діяч мистецтв Росії, керівник Санкт-Петербурзького оркестру народних інструментів імені В. Андрєєва; Олександр Запольський – заслужений артист України, професор Датської Королівської Академії Музики; Антоніна Драган – професор, завідувач кафедрою спеціального фортепіано інституту музики університету м. Монтерей (Мексика).

Випускники училища щорічно поповнюють ряди працівників культури Херсонщини, України, ближнього та дальнього зарубіжжя. Більша частина творчого колективу філармонії, художніх колективів Херсонщини, викладачів

музичного училища та училища культури є випускники даного закладу різних років.

Херсонське училище культури – вищий навчальний заклад з підготовки молодших спеціалістів у галузі культури, створений у 1944 році як технікум політосвіти з відділеннями бібліотечної та клубної роботи, пізніше технікум був перейменований на культурно-освітнє училище з відкриттям відділень: підготовки керівників хорових колективів, оркестру народних інструментів, духових інструментів, театральних колективів та бібліотечної справи. А вже в 1963 році, за ініціативою директора училища Антоніни Кержковської та начальника Обласного управління культури Георгія Пахомова, відкрито хореографічне відділення, яке очолила відомий на той час балетмейстер Херсонщини Тамара Ерліх. У 1991 році навчальний заклад перейменовано на училище культури. Змінилась не лише назва училища, а й взагалі, вся система підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі культури і художньої самодіяльності. Училище перейшло на 4-річний курс навчання. З 1997-го року змінилися навчальні плани, в яких особлива увага звертається на творчий розвиток фахівців.

Нині училище має можливість проводити набір відповідно до потреб області в кадрах тієї чи іншої спеціальності. Відповідно до наказу Міністерства освіти України від 19 липня 1995 року про результати ліцензування, Херсонське училище культури отримує право готувати молодших фахівців у галузі культури.

Рішенням ДАК від 23 листопада 1999 року Херсонському училищу культури надано ліцензію (підтверджено у 2005 році), яка засвідчує право на проведення освітньої діяльності, пов'язаної з наданням вищої освіти на рівні кваліфікаційних вимог до молодшого спеціаліста з напрямів: «Народна художня творчість», «Бібліотечна справа», «Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво», «Хореографія».

Діяльність Херсонського училища культури ґрунтується на збереженні досягнень і традицій національної вищої школи, інтеграції системи вищої

освіти у світовий освітній простір, розширенні доступу до якісної вищої освіти та мобільності студентів, забезпеченні працевлаштування випускників. Робота закладу спрямована, перш за все, на методологічну переорієнтацію процесу навчання та розвиток особистості студентів із використанням їхніх потенційних творчих можливостей.

До проблем, над якими працює училище, належать: модернізація вищої освіти в контексті Болонського процесу; психологічно-педагогічні аспекти впровадження рейтингово-модульної системи навчання; використання сучасних методів та інноваційних технологій у підготовці молодших спеціалістів.

Особлива увага в училищі культури приділяється молодим викладачам. Для них постійно працює «Педагогічна майстерня» (об'єднання досвідчених викладачів), «Школа викладача-початківця», клуб кураторів «Співдружність», а також проводяться семінари-практикуми, фестивалі ідей, презентації власних методик, «круглі столи». Вся ця робота коригується методичною радою закладу.

Високий рівень підготовки педагогів училища дозволив отримати статус кращого навчального закладу України, а 2005 рік приніс колективу звання Лауреата рейтингу популярності «Золота фортуна».

В училищі працюють творчі об'єднання: клуб мистецьких зустрічей «Крила», клуб любителів театрального мистецтва «Мельпомена», клуб любителів кіно «Екран», клуб веселих і допитливих студентів. Проводиться багато цікавих заходів та зустрічей.

Творчі колективи училища стали відомими не тільки у регіоні, Україні, а й за її межами. Так, жіночий вокальний ансамбль «Тавричанка», створений заслуженим працівником культури України Аллою Домарацькою, свого часу з концертами відвідав Болгарію, Чехословаччину, Угорщину, Росію, став Лауреатом Всесоюзного телевізійного конкурсу «Алло, ми шукаємо таланти», був учасником передачі Центрального телебачення «Ширше коло».

Хореографічний ансамбль «Тронка», засновником якого є заслужений працівник культури України Олександр Величко (нині колективом керує Віктор Кізяков), був неодноразовим переможцем обласного конкурсу хореографічних колективів «Херсонщини весняні візерунки», брав участь у творчих звітах майстрів мистецтв області на сцені Національного Палацу «Україна» у місті Києві, став Дипломантом I-го Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені Павла Вірського.

Не менш відомий в Україні й народний хор училища, який створив і довгі роки очолював заслужений артист України Микола Кисіль, пізніше народним хором керував викладач хорових дисциплін, музикант, майстер обробки та аранжування Віктор Соломко, нині колективом керує заслужений працівник культури України Михайло Варгун.

Училищні традиції підтримує академічний хор під керівництвом Анатолія Неруша (нині художній керівник – Альона Неруш); оркестр народних інструментів під керівництвом заслуженого працівника культури України Олени Новаковської; ансамбль народних інструментів під керівництвом Людмили Святенко; студентський інструментальний гурт «Родео» (керівник – Любов Корнієнко); духовий оркестр, яким керує Валентин Чосс; джаз-бенд на чолі зі Світланою Мезенцевою; студентські театри «Я вірю» (керівник – Ольга Чумаченко) та «Диво» (керівник – заслужений діяч мистецтв України Світлана Думінська); ансамбль сучасного танцю «Ексклюзив-данс» (керівник – Леся Макогон); камерний вокальний ансамбль під керівництвом Олени Неруш; прикрасою всіх концертних програм училища є вокальний дует «Мальви» (керівник – Олена Баранова).

Викладачі та студенти спеціалізації «Декоративно-прикладне мистецтво» неодноразово ставали переможцями конкурсів та вернісажів, учасниками всеукраїнських художніх виставок.

Багато викладачів училища за високий рівень творчої та педагогічної діяльності отримали почесні звання. Серед них: заслужені діячі мистецтв України Станіслав Капустян – засновник комісії видовищно-театралізованих

заходів і режисер багатьох театралізованих дійств Херсонщини та Світлана Думінська – голова комісії видовищно-театралізованих заходів; заслужений артист України Микола Кисіль – засновник школи народного співу нашого краю; заслужені працівники культури України Микола Могилевський – фундатор оркестрової школи гри на народних інструментах на Херсонщині; Алла Домарацька – сподвижник особливої школи ансамблевого співу; Тамара Ерліх – засновник професійної хореографічної освіти на Херсонщині; Валерій Жиленко – колишній директор училища культури; Михайло Варгун – нинішній директор училища, керівник відомого в області й за її межами фольк-гурту «Свічадо»; Олександр Величко – засновник театру сюжетного танцю «Тронка», у минулому художній керівник заслуженого ансамблю танцю України «Світанок» Херсонського Палацу культури суднобудівників, нині художній керівник училища культури; Леонід Кривицький – викладач народних інструментів та незмінний концертмейстер народного аматорського хору «Калиновий цвіт» (с. Чернобаївка); Олена Новаковська – керівник зведеного оркестру народних інструментів.

Гордістю училища є випускники минулих років, які мають високі урядові нагороди. Це заслужені працівники культури України та Росії, керівники кращих вокально-хорових, інструментальних, хореографічних колективів провідних закладів культури міста та області.

За роки свого існування училище випустило майже 15 тисяч фахівців. Колектив пишається тим, що 1 його випускник удостоєний високого звання заслуженого діяча мистецтв України; 8 – заслуженого працівника культури України, 3 – заслуженого артиста України, більш, ніж 50 випускників нагороджено орденами і медалями. У експозиції музею училища є розділ, присвячений випускникам.

Уся діяльність училища спрямована на забезпечення фундаментальної, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, що є частиною формування інтелектуального потенціалу області, всебічного розвитку особистості та духовної культури українського народу.

Значний внесок у розвиток, збереження та популяризацію культури Херсонщини робить колектив **обласного Центру народної творчості**, директором якого є Лауреат Міжнародного Рейтингу популярності «Золота фортуна» Світлана Аляб'єва, заступник – Оксана Степанова – ініціатор та організатор багатьох відомих у місті культурно-розважальних заходів.

У Херсонському обласному Центрі народної творчості плідно працює декілька відділів: аматорського мистецтва (керівник – Валентина Розум); театрального мистецтва (головний режисер ОЦНТ Валентина Сапожникова); фольклору та етнографії (заслужений працівник культури України Валерій Другальов); хореографічного мистецтва (Олександра Кравцова); образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва (Юлія Бичкова); іноетнічної творчості (Лариса Варєга); культурно-дозвілдової діяльності (Євгенія Коваль).

У червні 2009 року обласний Центр народної творчості відсвяткував своє 65-річчя. Щорічно ОЦНТ проводяться широкомасштабні огляди художніх колективів, які охоплюють більше 5 тисяч аматорів. Кожного року центром упроваджуються нові заходи, відроджуються старовинні обряди, забуті свята.

Працівники ОЦНТ опікуються 443 клубними установами, з яких 395 – у сільській місцевості. При закладах культури області діють 3212 художніх аматорських колективів і клубів за інтересами, з них 193 – мають звання «народний аматорський» та «зразковий».

Вокально-хорове мистецтво на Херсонщині презентує ціла низка пісенних фестивалів та конкурсів. Регіональні фестивалі: хорового виконавства «Чорнобаївський заспів», української пісні «Таврійські передзвони», духовно-патріотичної пісні «Сонячні дзвони»; обласні фестивалі: військово-патріотичної пісні «Опалені війною», козацької пісні «Слобідський козачий круг», обласний конкурс фольклорних колективів, ансамблів народної пісні, вокальних ансамблів та малих форм «Пісенна веселка Херсонщини».

З метою розвитку театрального жанру проводяться конкурси: драматичних колективів «Театральна весна Херсонщини», читців, присвячений

пам'яті Т.Г.Шевченка, театрів місцевого факту «За краще життя голосуємо – ЗА!», театрів мініатюр та читців-гумористів «Сміх людський – чудесна штука».

Потужний пласт народного музикування представляють: обласний фестиваль «Грай, гармонь!», Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної музики «Чумацький шлях». Родзинкою заходу є окрема номінація – виконавці на нетрадиційних музичних інструментах: косах, пилах, рубелях, пляшках та ін.

Розвитку хореографії на Херсонщині сприяють: Всеукраїнський фестиваль-конкурс авторських хореографічних творів «Верховинця степова криниця», відкритий конкурс танців народів світу «Танцювальні меридіани», фестиваль-конкурс виконавців естрадного та спортивного танцю «Травневий зорепад», обласний конкурс хореографічного мистецтва «Весняний розмай».

Кабінет фольклору ОЦНТ має у своїх фондах більше 5 тисяч зразків народного співу, описів традицій, звичаїв і обрядів. Результатом фольклорно-етнографічних експедицій є численні збірники та музично-етнографічні видання: «Три шляхи широкії докупі зійшлися...», «Грає весілля наш Херсонський край» та багато інших, в яких зібрано та систематизовано зразки місцевого пісенного матеріалу.

Центр проводить виставки робіт майстрів декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва, започатковано новий культурно-мистецький проект – виставка-ярмарок декоративно-ужиткового мистецтва та народних ремесел «Каховський ярмарок».

Для іноетнічного населення проводяться: фестиваль кримсько-татарської культури «Дружба», концертна програма «Ой ты, Русь моя, соловьиная» до Дня єдності російського народу, фестиваль німецької культури «Маленька Баварія у великому Херсоні» та багато інших. Найбільш масштабним серед цих заходів є Всеукраїнський фестиваль національних культур «Таврійська родина», який щороку згуртовує під своїми прапорами до півтисячі учасників – представників близько двадцяти національностей з різних регіонів України, а також зарубіжних гостей з Латвії, Росії, Грузії.

В області проводиться низка масових заходів, що ґрунтуються на народних традиціях: «Вечорниці на Андрія», «Хто Миколая любить», «Щедрий вечір, добрий вечір!», «Водохреща», «Масляна» та Всеукраїнський фестиваль народної творчості «Купальські зорі».

Упроваджуються сучасні, інноваційні видовищні програми та шоу-проекти: конкурс зачісок та візажу «Фігаро-шоу», фестиваль молодіжних культур «Екстрим-фест», конкурсно-розважальні програми: «Лицарські турніри», «Зірковий дует», «Міс 165» та багато інших.

З 2005 року ОЦНТ видає методично-репертуарний альманах «Культура – це ми». З 2008 року ОЦНТ та обласною організацією профспілки працівників культури започатковано Почесну відзнаку «За вагомий внесок у розвиток культури на Херсонщині», якою щороку нагороджуються кращі культпрацівники області.

Основною метою діяльності фахівців Центру є підтримка, примноження та плекання перлин дивовижного світу народної творчості херсонського краю – складової національної культури.

Носієм національної самобутності, хранителем великої культурної спадщини вікових традицій українського народу є **Херсонський обласний Палац культури** на чолі з директором Світланою Івановою.

Творчий колектив Палацу вважає головною метою своєї відданої, натхненної праці розвиток усіх галузей мистецтва зі збереженням колориту української землі.

Сьогодні обласний Палац культури – це 24 художньо-творчі колективи, які налічують у собі більш, ніж 1100 учасників і охоплюють вікові категорії від школярів до пенсіонерів. Серед найкращих колективів слід назвати: хор української народної пісні клубу ветеранів «Патріот Вітчизни»; народний самодіяльний ансамбль народної пісні «Берегиня»; народний самодіяльний хор народної пісні; народний ансамбль «Журавка»; народний ансамбль «Червона калина»; фольклорний гурт «Свічадо»; хор «Наша пісня».

У Палаці культури працюють клубні об'єднання, серед яких: клуби ветеранів війни та праці «Патріот Вітчизни» та «Оптиміст».

Користуються популярністю серед населення джазовий оркестр та народний самодіяльний оркестр народних інструментів. Сім колективів Херсонського обласного Палацу культури мають звання «народний».

Традиційними напрямками роботи Палацу є: проведення різноманітних за формами обласних масових громадських заходів; забезпечення культурно-дозвіллевих потреб громадян; створення нових форм мистецької діяльності; розвиток усіх видів та жанрів самодіяльної народної творчості та професійного мистецтва.

Головними здобутками Палацу є щорічне проведення більш, ніж 500 культурно-масових заходів, серед яких: державні мітинги та урочистості, новорічні ярмарки, творчі вечори, професійні свята; участь і допомога у організації та проведенні всеукраїнських та обласних фестивалів, різноманітних конкурсних програм. І, як результат, – здобуття безліч нагород творчими колективами у міжнародних, всеукраїнських конкурсах.

Колективи Палацу стали постійними гостями, лауреатами, переможцями міжнародних джазових фестивалів, фестивалів-конкурсів «Радовилів», «Слобожанський Спас», «Ялтинський берег», «Сорочинський ярмарок» та ін.

Адміністрація та творчий Центр Палацу постійно працюють над підвищенням своїх професійних якостей, розширенням напрямів діяльності та щиро сподіваються, що у недалекому майбутньому обласний Палац культури стане Центром культури, мистецтв і дозвілля Таврійського краю.

Структурною організацією Херсонщини є **комунальне підприємство «Кіновідеопрокат»**, до складу якої входять: кіноконцертна зала «Ювілейна» – архітектурний гігант, оригінальна за конструкцією будівля, найбільша кіноконцертна зала у місті (1500 місць), що є візитівкою Херсона, та кіноцентр «Ілюзіон» – невеличкий (50 місць), але затишна кінозала, де кожен завжди зможе переглянути улюблений фільм у теплій, домашній обстановці. На

сьогодні директором комунального підприємства «Кіновідеопрокат» є Євген Максимов.

КП «Кіновідеопрокат» надає широкий спектр послуг у сфері кіновідеопоказу: здійснює кінопокази за допомогою сучасного мультимедійного обладнання (мультимедійні проектори, звукове обладнання, проекційні екрани різних видів); співпрацює зі школами міста та області (допомагає школам у наочній презентації різних дисциплін відповідно до шкільної програми; за попереднім замовленням здійснює виїзди до шкіл з власним обладнанням та приймає школярів у своїх кінозалах; пропонує спеціальні тематичні фільми у рамках шкільних місячників); організовує та проводить кіномистецькі заходи спільно з учнівськими та педагогічними колективами.

«Кіновідеопрокат» приймає замовлення на показ різноманітних стрічок із власного фільмофонду, який налічує понад 15 тис. фільмокопій та постійно поповнюється сучасними зразками вітчизняного та зарубіжного кінематографу. Відповідно до фільмофонду було складено каталог фільмів, який можна отримати у користування. Комунальне підприємство організовує та проводить різноманітні за тематикою корпоративні заходи на базі кіноконцертного залу «Ювілейна». Також займається організацією та проведенням різноманітних тематичних заходів для шкільної аудиторії: до Дня захисника вітчизни – «Твоє майбутнє у твоїх руках», до дня Чорнобильської трагедії – «Чорнобиль – до, під час та після трагедії», до дня Перемоги – «Херсонщина у Другій світовій війні» тощо.

Однією з головних сфер діяльності КП «Кіновідеопрокат» є організація прем'єрних показів кінострічок на базі найбільшого кінотеатру міста: «Іронія долі. Продовження», «Так, ні, можливо», «Адмірал», «Тарас Бульба», «Залюднений острів. Сутичка» та ін.

Основним досягненням підприємства є фестиваль непрофесійного кіно «Кінокімерія». Фестиваль розпочав свою роботу у 2006 році. Засновником і

головою фестивалю є член Національної спілки кінематографістів України Євген Максимов.

Перший Всеукраїнський кінофестиваль аматорського кіно «Кінокімерія» – це щорічний конкурсний спеціалізований фестиваль кіно та відеофільмів, створених аматорами кіновідеомистецтва за участю аматорських кінопрограм, що представлені українською діаспорою. Метою фестивалю є відродження кіноаматорства в Україні, налагодження міжнародних культурних зв'язків, згуртування талановитої ініціативної молоді, для якої кіномистецтво – засіб творчого втілення своєї життєвої позиції. Місце проведення фестивалю – м. Херсон. Гасло фестивалю: «Заради життя на землі».

З цього року громадська організація «Фестиваль Кінокімерія» є членом міжнародної організації непрофесійного кіно «UNIKA» та має право представляти Україну на конгресах та фестивалях «UNIKA».

Активну роботу з розвитку культури і піднесенню духовності ведуть обласні краєзнавчий і художній музеї.

Херсонський обласний художній музей імені О.О. Шовкуненка – кращий культурний осередок, у якому, окрім виставок, проводиться значна науково-дослідна робота. Результатами її діяльності стають міжнародні наукові конференції і виставки, зокрема, «М. Скадовський та Товариство південноросійських художників», «Михайло Андрієнко та європейське мистецтво ХХ сторіччя» та багато інш. Нинішній директор музею – Аліна Доценко – заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України.

Художній музей імені О.О. Шовкуненка розташований у самому серці історичного центру, в будинку колишньої Міської Думи, який ще 100 років тому отримав статус «візитної картки» міста.

Музей урочисто відкрито 27 травня 1978 р. Проте, незважаючи на молодий вік, він має одну із найцікавіших художніх колекцій у країні, що налічує понад 8000 одиниць. Її основу складають: приватне зібрання відомої Санкт-Петербурзької колекціонерки Марії Корніловської; колекція колишнього

художнього відділу Херсонського краєзнавчого музею; твори з музеїв та приватних колекцій Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Одеси, Херсона; твори, що були передані Міністерствами культури СРСР та України тощо.

У 1981 р. художньому музею було надано ім'я уродженця Херсона, відомого українського живописця і майстра акварелі, народного художника СРСР Олексія Олексійовича Шовкуненка. Тепер у фондах зберігається 155 його творів, що є найбільшою в Україні колекцією його творчого доробку.

У постійній експозиції можна завжди побачити старовинні ікони і металопластику, полотна видатних російських та українських художників XVIII – початку XX століття: Михайла Шибанова, Миколи Пимоненка, Сергія Світославського, Петра Левченка, Євгена Столиці, Костянтина Крижицького, Бориса Григор'єва, Миколи Кримова, Костянтина Коровіна, майоліки Михайла Врубеля, зразки литва з чавуну та бронзи Петра Клодта, Євгена Лансере, фарфорову пластику та посуд заводів Матвія та Семена Кузнецових, Олексія Попова, Франца Гарднера тощо.

У невеликому розділі західноєвропейського мистецтва зберігається справжня перлина колекції – портрет невідомої англійської аристократки XVII ст. пензля Пітера Лелі, учня славетного Ван Дейка. Зацікавлення відвідувачів завжди викликає і картина «У монастирського настоятеля» німецького художника II-ої половини XIX століття Августа фон Байера, твори якого не зберігаються в жодному українському музеї.

За різноманіття видів і жанрів, масштабність імен, цінність експонатів колекція музею заслужила високу оцінку експертів. Завдяки ініціативним крокам наукових співробітників музею було атрибутовано чимало творів анонімних авторів.

Експозиційна діяльність музею налаштована на популяризацію власного зібрання та співпрацю з музеями та закладами культури України і закордону. У музеї проходять конференції, симпозіуми, наукові читання та урочисті масові заходи, презентації найпрестижніших культурних подій міста, проводиться

наукова обробка та дослідження колекцій, видаються збірки наукових статей, каталоги та буклети з виставок.

Сьогодні Херсонський обласний художній музей імені О.О. Шовкуненка пропонує оглядові та тематичні екскурсії на виставки, музейні вечори за участю творчої інтелігенції міста, лекторії з історії світового образотворчого мистецтва, проведення концертів класичної музики, поетичних зустрічей.

Неодноразово колектив музею представляв Херсонську область на всеукраїнських та міжнародних виставках.

У 2008 р. Херсонський обласний художній музей імені О.О. Шовкуненка відсвяткував 30-річчя від дня свого заснування. Саме цього року місто побачило будівлю музею оновленою та відреставрованою. Музей був і залишається осередком культурного та духовного життя нашої області. Колектив музею багато років працює для всіх шанувальників образотворчого мистецтва, ретельно зберігаючи і примножуючи його колекцію.

Музейний комплекс історичного, природознавчого, літературного та етнографічного напрямів являє собою **Херсонський обласний краєзнавчий музей**, заснований у 1890 році відомим українським громадським діячем, археологом і краєзнавцем В.І. Гошкевичем. Нині директором музею є заслужений працівник культури України Тетяна Братченко.

У фондах музею зберігається понад 150 тис. предметів, зокрема: одне з кращих в Україні археологічних зібрань, у якому вік найдавніших знахідок – понад 20-19 тис. років від наших днів, репрезентативна колекція монет античних міст Північного Причорномор'я, великий комплекс зразків холодної і вогнепальної зброї XVI–XX ст.; колекція мисливських рушниць XVIII–XIX ст., що приваблює витонченістю форм і високим мистецтвом майстрів-зброярів, чудові зібрання порцеляни, антикварних меблів.

Усе розмаїття старовини краю представлене у відділі історії: від трипільських знахідок, скіфських золотих прикрас і давньогрецьких мармурових скульптур до козацької зброї, перших креслень Херсонської фортеці й мистецьких творів минулих століть. Центральне місце належить

експозиції, присвяченій заснуванню Херсона та видатним історичним особистостям: Г.О. Потьомкіну, О.В. Суворову, Ф.Ф. Ушакову, С.Г. Білому, А.А. Головатому.

Привертають увагу відвідувачів предмети етнографічного характеру – свідчення багатонаціонального складу краю.

Унікальні книжкові видання, найцінніші зібрання екслібрисів та гравюр, рукописи, оригінальні живописні полотна, історичні та меморіальні речі видатних митців, які увійшли до світової культурної еліти – О.С. Пушкіна, Л.М. Толстого, Д.Д. Бурлюка, Б.А. Лавреньова, М.Г. Куліша, О.П. Довженка, О.Т. Гончара, – експонуються в літературному відділі музею. В основі природознавчого відділу – унікальна колекція флори та фауни Херсонщини, створена наприкінці ХІХ ст. відомим ученим-біологом Й.К. Пачоським.

Цікавою для херсонців та гостей міста є виставка «Рідкісні та зникаючі тварини світу», на якій можна побачити уссурійського тигра, леопарда, снігового барса, ведмедів різних видів. Справжньою перлиною є експозиція, присвячена дивовижному світу Нижнього Дніпра, Дніпро-Бузького лиману, Азовського та Чорного морів. Центральним експонатом виставки «Таємниці світового океану» є найбільший музейний предмет України – 30-метровий скелет синього кита.

Щодня музей приймає відвідувачів. Окрім традиційних екскурсій, мешканцям та гостям міста пропонують театралізовані заходи, військово-історичні реконструкції, цікаві автобусні маршрути.

На сьогодні Херсонський обласний краєзнавчий музей є безцінною скарбницею Півдня України.

Важливу соціально-інформаційну функцію виконують бібліотеки. Вони несуть знання у народ, задовольняють потреби освіти, науки і культури. Послугами книгозбірень користуються біля 900 тисяч читачів, для яких в обласних бібліотеках створені безкоштовні Інтернет-центри, відкрито регіональні інформаційні портали, проводиться низка тематичних заходів для

різної категорії читачів та ін. На поповнення бібліотечного фонду обласних бібліотек протягом 2008 року виділено понад 246,5 тисяч гривень.

Центром бібліотечної системи на Херсонщині є **Обласна універсальна наукова бібліотека імені Олесья Гончара**, генеральним директором якої є заслужений працівник культури України Надія Коротун.

Створена у червні 1872 року, Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олесья Гончара пройшла славетний шлях від маленької провінційної бібліотеки з фондом у кілька десятків книг і журналів до сучасного інформаційно-культурного центру європейського рівня.

Сьогодні вона є провідним регіональним інформаційним закладом, фонд якого налічує майже 1 млн. друкованих, електронних, аудіо- та відеодокументів більш, ніж на 60 мовах світу. Справжнім скарбом і окрасою фондів є колекції стародруків, тобто книжок, що вийшли у світ не пізніше 1825 року, та мініатюрних видань.

Близько 40 тисяч читачів щорічно користуються книжковими скарбами бібліотеки. До їх послуг інформаційні ресурси Інтернет і розгалужений довідковий апарат (електронні бази даних, фонд енциклопедичних і довідкових видань, каталоги і картотеки), який дозволяє швидко знайти будь-яку інформацію. Крім того, читачам надаються послуги зі сканування та ксерокопіювання інформації, пошуку інформації в Інтернеті, запису її на електронні носії, а також послуги студії звукозапису.

Свого часу читачами бібліотеки були: академік Є. Тарле, актор Ю. Шумський, письменники Б. Лавренцов і О. Гончар та інші видатні діячі науки, культури, мистецтва. Неодноразово книгозбірня приймала гостей не лише з України, а й з інших держав світу, зокрема, Угорщини, Нідерландів, Норвегії, Великої Британії, США тощо.

Підтримуючи традиції минулих років, бібліотека активно співпрацює з різними міжнародними організаціями: Британською Радою, Гете-інститутом, Посольствами США, Норвегії, Пакистану, Міжнародними благодійними фондами. Створені за підтримки міжнародних грантодавців, для відвідувачів

книгозбірні активно працюють такі інформаційні центри, як: Інтернет-центр, ресурсно-інформаційний центр «Вікно в Америку», Регіональний інформаційний центр, Центр європейської інформації, Канадсько-український бібліотечний центр, Центр екологічної інформації.

Особлива увага приділяється обслуговуванню соціально незахищених верств населення. Забезпеченню інформацією цієї категорії користувачів сприяє Центр обслуговування людей з особливими потребами. Унікальне обладнання, спеціальне програмне забезпечення та фонд, що включає аудіодокументи, документи на електронних носіях та видання шрифтом Брайля для людей з проблемами зору, а також наявність вільного доступу до світових інформаційних ресурсів Інтернет дозволяє людям з фізичними вадами задовольняти свої освітні, культурні та професійні потреби, полегшує адаптування у соціумі.

Результатом пошуку ефективних шляхів покращення бібліотечно-інформаційного обслуговування населення стало створення сайту бібліотеки. З метою поширення краєзнавчої інформації бібліотека впроваджує Інтернет-проект «Херсонщина: час, події, люди», який здобуває все більшу популярність у користувачів з усього світу.

Багато років у книгозбірні успішно працюють літературно-мистецький клуб «Ліра», літературні клуби «Кулішева криниця» та «Літературна вітальня», клуб здоров'я «Зціли себе сам» та фотоклуб «Свіжий погляд».

Самовіддана праця багатьох поколінь фахівців стала запорукою визнання та авторитету бібліотеки серед місцевої громади та бібліотечної спільноти України.

Сьогодні Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека імені Олеся Гончара посідає вагомe місце в інформаційно-культурному просторі регіону. Бібліотека має унікальні власні ресурси: сайт бібліотеки, регіональний інформаційний портал «Кавун» та «арт-Кавун». Саме на регіональному інформаційному порталі бібліотеки постійно розміщується інформація про проведену роботу закладами культури і мистецтв.

З метою висвітлення культурних та мистецьких заходів **Херсонською обласною державною телерадіокомпанією «Скіфія»** проводиться ціла низка телепередач: «Починайте день з нами» (керівник проекту – Василь Середюк), «Вечірня студія», «Театральне кафе» (автор – Тамара Муравицька), «Time.NET.» (автор – Рустам Авдєєв), «Мистецькі діалоги», «Імена в історії» (автор – заслужений діяч мистецтв України Валерій Кулик), «Портрети в інтер'єрі часу» (автор – Оксана Яворська).

У випусках новин радіо, яке здійснює своє мовлення на область уже 65 р., започатковано рубрику «Діалог культур». У ній беруть участь провідні спеціалісти управління культури і туризму обласної державної адміністрації, письменники, керівники творчих колективів, науковці, голови національних громад та інші. Зазначені заходи також обговорюються у галузевих програмах «Таврійські самоцвіти», «Книжкова шафа», «Театр перед мікрофоном», «Аудиторія» і ін.

Велику творчу роботу на Херсонщині проводять громадські організації такі як, Херсонська організація Національної спілки письменників України та Херсонська обласна організація Національного союзу художників України.

У 1959 році на базі літературного об'єднання, що діяло у Херсоні з 1944 року, створено Херсонську організацію Національної Спілки письменників України.

Біля джерел її народження стояв український письменник, перший заступник голови президії республіканської організації Олесь Гончар.

Першим керівником організації був П. Резніков. У 1968 – 1971 роках її очолював Н. Білоконь, у 1971 – 2006 роках – М. Братан. Сьогодні Херсонською організацією керує В. Загороднюк.

Нині письменницька організація нараховує 23 літератори.

З них за кращі літературні твори удостоєні:

- Національної премії імені Т.Г. Шевченка – А. Кичинський;
- Міжнародної премії імені В. Мисика – М. Василенко;

– Премії імені А. Малишка – М. Братан; імені В. Симоненка – В. Жураківський; імені Я. Славути – М. Василенко;

– Обласної премії імені М. Куліша – Ю. Голобородько, В. Мелещенко, А. Кичинський.

За 38 років Херсонська обласна організація Національної Спілки художників України пройшла цікавий і плідний шлях. Творче об'єднання професійних митців примножило культурне надбання Херсонщини, створило правдиві образи сучасників, проникливі пейзажі, пластично-вивірені скульптурні пам'ятки, монументи, мозаїки, розписи, неповторні витвори декоративно-ужиткового мистецтва, виняткові приклади поліграфії. Своєю постійною наснагою автори мистецьких творів завдячують рідній таврійській землі, її людям.

15 січня 1971 року відбулося урочисте засідання з приводу відкриття в Херсоні обласної організації Спілки художників. На урочистостях були присутні посадові особи області, представники Республіканської Спілки, гості з Криму, Миколаєва, Одеси.

Утворення організації дало можливість проводити більш плідну творчу роботу в колективі, готувати нових кандидатів до вступу в Спілку, активніше розгорнути виставкову діяльність.

За період від 1971 року склад правління і, звичайно, його голова змінювалися декілька разів. Найтриваліший час плідно працював на посаді голови правління Д.Катинін: як людина чесна, сумлінна, високоінтелігентна, він зумів згуртувати навколо себе творчий колектив і спрямувати його зусилля на творчу працю.

З художниками Херсону поталанило. Особливо із старшим поколінням, які стали фундаторами місцевої організації – Г. Курнаков, І. Ботько, К. Московченко, Л. Штирмер, А. Платонов, І. Шапко, Е. Спицевич, Д. Катинін, І. Білокур, В. Шкуропат. Характерно, що формування колективу проходило з дивовижною логікою, хоча цим процесом ніхто не керував, а спеціалісти

прибували в місто, як на замовлення, і невдовзі представили всі види образотворчого мистецтва.

Із Київського художнього інституту в Херсон прибули скульптори І. Білокур і В. Шкуропат, до них приєднався випускник Одеського училища В. Потребенко, а в місті вже працював І. Шапко, потім його син Юрій: організувалася талановита група скульпторів, яким під силу було задовольняти будь-які потреби у монументальному мистецтві Таврії. Пізніше група скульпторів поповнилася молоддю, що вже сповідувала зовсім нові мистецькі уподобання: це випускники Київського художнього інституту А. Микитюк, В. Тишкевич та випускник Петербурзького вищого художнього училища ім. А. Мухіної Ю. Степанян. Щоправда, В. Тишкевич до Спілки художників був прийнятий за живописними роботами.

Скульптори виконували багато робіт, які прикрасили населені пункти області. У Херсоні споруджений пам'ятник першим корабелям (І. Білокур, В. Шкуропат, В. Потребенко), пам'ятник Т. Шевченку (І. Білокур), низку меморіальних комплексів на території Херсонщини.

Фундаторами графічного цеху стали випускники Харківського художнього інституту Д. Катинін, В. Ваганов, Е. Спицевич, до них згодом приєднуються Р. Браїлов, Ф. Кідер, Ю. Діденко, І. Христич, С. Курак. Цим майстрам притаманне глибоке розуміння специфіки графічного мистецтва. Їх роботи завжди залишаються гордістю колективу херсонських художників.

Декоративно-ужиткове мистецтво прийшло в місто разом з відкриттям величезного текстильного комбінату (60-і роки). Сюди із Львова та інших міст прибула група митців, серед яких особливо талановите подружжя Шнайдерів та їх дітей Андрія та Юрія. Згодом приєднується перспективна молодь: О. Бринцева, М. Бринцев, О. Катиніна, О. Ковач, Н. Логачова. З їх майстерень виходять гобелени, шовкографія, батік, керамічні вироби. Завдяки їм Херсон вигідно відрізняється від інших обласних центрів розвитком саме цього виду.

Основу Херсонської обласної організації Національної Спілки художників України складають живописці. Кожен із них у роботах розвиває

традиції, закладені ще О. Шовкуненком, Г. Курнаковим, І. Шульгою, І. Ботьком. Крім цього, вони у творчості зберігають особливості тієї школи, де отримали художню освіту.

Скажімо, А. Платонов зберіг досягнення колористичної одеської школи, а його декоративність – підсумок серйозного вивчення раннього періоду творчості Г. Курнакова. Разом це дало високий небачений ефект. Недаремно у часопису «Образотворче мистецтво» (№1/2001) академік О. Федорук ім'я А. Платонова в українському колоризмі ставить поруч з іменами Т. Яблонської, Ф. Захарова, В. Цвєткової.

У творчості К. Московченка і Л. Штирмера, особливо у портретному жанрі, простежується серйозна школа, гідна пензля О. Шовкуненка.

Ф. Загороднюк залишається вірним академічній школі Київського художнього інституту. В. Трапенюк прекрасний колорист, його тональний живопис побудований з урахуванням найтонших кольорових переходів. В. Машницький мав солідну московську школу, і не дарма вважався майстром тематичної картини. Є. Толкунов пошуковий художник, котрий, як губка, всмоктує нові течії в мистецтві. В. Такаєва та Г. Петров – неперевершені майстри акварелі.

На окреме добре слово заслуговує молода, творчо обдарована жінка Ксенія Стеценко. За такими, як вона, майбутнє мистецтва. Мистецтво сценографії представляють достойно народний художник України В. Балаш і молода здібна художниця О. Гоноболіна.

Своє 35-річчя херсонська Спілка зустріла вагомими творчими здобутками. Усіма поколіннями художників за цей період створена величезна галерея талановитих творів, які знайшли своє постійне місце проживання в багатьох музеях, приватних колекціях, вони презентують Херсонщину на усіх світових рівнях.

2.3. Культурно-освітні заклади естетичного спрямування

Система підготовки мистецьких кадрів у Херсонській області спрямована на створення сприятливих умов для пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді.

У Херсоні та області діє понад 40 шкіл естетичного виховання, навчається в них 6954 учні. Навчальний процес забезпечують маже 787 викладачів. Лише протягом останнього часу відкрито відділ хореографії в Генічеській дитячій школі мистецтв, відділ декоративно-ужиткового мистецтва у Станіславській школі мистецтв Білозерського району, Великолепетиській дитячій школі мистецтв відкрито клас вокалу, відділ духових та ударних інструментів, у Новотроїцькій музичній школі відкрито відділ струнно-смичкових інструментів.

Серед шкіл естетичного спрямування слід відзначити Таврійський ліцей мистецтв, приватні школи «Ювента» (м. Херсон) і «Центр музичної творчості» (м. Нова Каховка).

Херсонський Таврійський ліцей мистецтв відкрито у 1991 році як навчальний заклад нового типу з метою реалізації поліхудожнього розвитку особистості та стимулювання художньо-творчої діяльності дітей у різних видах мистецтва, індивідуалізації процесу художньо-естетичного виховання, створення умов для навчання талановитої молоді у сфері мистецтва, пошуку альтернативних моделей навчальних закладів, які забезпечують реалізацію індивідуальних творчих здібностей дитини.

Очолує ліцей заслужений працівник культури України, відмінник освіти України, вчитель-методист Олександра Альохіна.

Навчальний процес у ліцеї вибудовується відповідно до Державного плану загальноосвітньої школи та плану для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу.

Навчання організовано за чотирма напрямками: музичним, образотворчим, хореографічним, театральним.

Мета музичного відділення – формування і розвиток музично-аналітичних здібностей, творчих і виконавчих навичок гри на музичних інструментах.

Мета образотворчого відділення – розвиток творчих здібностей учнів засобами образотворчого професійного мистецтва.

Мета хореографічного відділення – надати основу народно-сценічного, класичного, бального та сучасного танцю.

Мета театрального відділення – надати спеціалізовані навички акторської гри, сценічної мови, постановки лялькової вистави.

Перевага такої моделі навчального закладу полягає в тому, що в основі системи художньо-естетичного навчання й виховання школярів лежить циклічність предметів. У навчальному плані цикли предметів музичного, хореографічного, театрального й образотворчого відділів виділені окремо. Це дозволяє вчителю не тільки прилучити учня до мистецтва, але й допомогти дитині зрозуміти різноманітність його видів, отримати базові знання, уміння й навички в художній діяльності. Оволодіння основами конкретного виду мистецтва відбувається поступово і передбачає вивчення суміжних видів мистецтва.

На розвиток творчої активності дітей, уяви, асоціацій, спрямовані такі новітні курси: «Історія мистецтв», «Світова художня культура», «Композиція й імпровізація в музиці», «Практикум літературної творчості і основи драматургії», «Основи лінійної перспективи», «Гармонія».

Поліхудожня спрямованість змісту навчання стимулює художньо-творчу діяльність дітей і дозволяє їм керуватися естетичними принципами в реальному житті – у спілкуванні, творчості, праці, побуті.

Усі досягнення ліцеїстів – це результат натхненної праці, постійного творчого пошуку вчителів, які одночасно є і митцями, і педагогами. У ліцеї працюють 6 учителів-методистів, 5 старших учителів, 37 учителів вищої категорії, 9 учителів нагороджені почесним званням «Відмінник освіти України».

Створено 25 творчих колективів, серед яких: народний театр юного глядача «Арт-ліцей» (художній керівник – заслужений працівник культури України Ольга Каганова) та зразковий колектив оркестру народних інструментів (художній керівник – Олександр Яценко). Творчі колективи ліцею є лауреатами міжнародних, всеукраїнських, обласних фестивалів і конкурсів. З незмінним успіхом вони демонстрували свої здобутки не лише в Україні, а й за кордоном: Німеччині, Польщі, Японії, Франції, Італії, Туреччині, Греції.

Ліцей плідно співпрацює з Херсонським державним університетом, зокрема, факультетом культури і мистецтв. Ця співпраця має на меті наукове, творче, кадрове, навчально-методичне об'єднання потенціалу університету та ліцею. Спільна діяльність сприяє координації навчально-творчій діяльності, а також упровадженню системи ступеневої підготовки фахівців у сфері мистецтва.

Випускники Херсонського Таврійського ліцею мистецтв стають гідними студентами багатьох вузів України, а саме: Київської академії образотворчого мистецтва, Київського національного університету культури і мистецтв, Київського національного університету внутрішніх справ, Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука, Харківської державної академії культури, Київського хореографічного училища, Київського музичного училища імені Р. Глієра, Херсонського державного університету і ін.

Таврійський ліцей мистецтв – ровесник нашої молоді незалежної держави. За період діяльності він став школою творчості, яка, окрім того, що дає загальну освіту, створює всі умови для всебічного розвитку особистості. З нагоди 10-річчя Незалежності України заклад нагороджено ювілейною медаллю Президента України. І це не випадково, адже Таврійський ліцей мистецтв – це забезпечення поліфонічної освіти і права дитини на реалізацію своїх творчих інтересів.

Яскравою сторінкою в культурному житті Херсонщини є **школа мистецтв «Ювента»** – перша в Україні приватна школа, яка була заснована в 1994 році як альтернативний навчальний заклад.

Засновником та директором Херсонської школи мистецтв «Ювента» є заслужений діяч мистецтв України Фируза Тимофєєва.

Взявши за основу все найкраще з радянської системи художньо-естетичного доробку, директор, разом з колегами-однодумцями, внесла сучасне звучання, створивши особливу, неповторну атмосферу в школі.

Заняття, побудовані на індивідуальній роботі з кожним учнем, дають свої вагомі результати. У школі займаються діти від трьох до сімнадцяти років.

Навчання організоване за наступними напрямками:

- музичне відділення: фортепіано, вокал, гітара, а також факультатив із класу композиції, імпровізації, сценічному руху;

- художнє відділення: живопис, ліплення, графіка, декоративно-прикладне мистецтво;

- хореографічне відділення: класичний, народний, сучасний танець;

- театральне відділення: акторська майстерність, ораторське мистецтво, постановка дитячих спектаклів;

- відділення іноземних мов: англійської, німецької;

- школа раннього розвитку дітей від 3-х до 5-ти років: музичний розвиток, розвиток мови, хореографія, образотворче мистецтво.

Значимою подією в житті школи, а також і міста Херсона став фестиваль «Музичні асамблеї», який щорічно, з 1998 року, проводиться у День захисту дітей.

Великою популярністю користується колектив школи «Театр пісні» – постійний учасник міських та Всеукраїнських концертів.

За роки існування школа мистецтв «Ювента» виховала лауреатів міжнародних, всеукраїнських і обласних конкурсів. Найбільш значимі з них – це гран-прі й перші місця на конкурсах вокалістів «Українське бельканто» у Донецьку, Ялті, Одесі, Києві.

З незмінним успіхом виступають вихованці школи на фестивалях у Франції, Туреччині, Румунії, Польщі, Росії. Перші місця на конкурсі піаністів «Пам'яті С.Ріхтера» у Парижі, на конкурсі піаністів в Італії.

Більш десяти років школа співробітничала з діячами культури Парижу. Французький композитор Ігор Нікіфоров є меценатом і організатором концертів для учнів школи мистецтв у Парижі. За благодійну діяльність композитора Франції визнано «Почесним громадянином міста Херсона».

Випускники школи мистецтв «Ювента» стали гідними студентами різних вузів як в Україні, так і за кордоном: Київського національного університету театру, кіно й телебачення імені І.К.Карпенка-Карого; Одеської музичної академії імені А.В. Нежданової; Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка; Балтійського університету екології, політики й права (факультет дизайн середовища, Санкт-Петербург); Слов'янського музичного інституту імені З.О. Долуханової (м. Москва); Херсонського державного університету; Київського хореографічного училища.

Усі досягнення учнів – це результат натхненної роботи й постійного творчого пошуку педагогів школи.

У школі працюють педагоги-методисти, педагоги вищої категорії, багато років веде свій майстер-клас заслужена артистка України Наталія Лелеко.

Маємо надію, що педагогічний колектив школи виховає не одне покоління талановитих дітей, таких як: Лауреат першої премії Міжнародного конкурсу піаністів в Італії Ірина Карпова; Лауреат першої премії Міжнародного конкурсу піаністів у Парижі Олександра Лук'яненко; Лауреати першої премії Міжнародного конкурсу вокалістів у Донецьку Олена Крутієнко, Катерина Кудим та багато інших.

Своєрідним явищем Таврійського краю є **приватний «Центр музичної творчості»** – школа естетичного виховання в місті Нова Каховка. Школу-центр засновано у 2000 році композитором, членом Національної спілки композиторів України Любов'ю Працюк. На сьогодні вона є директором даного

закладу, який спеціалізується на навчанні фортепіанному мистецтву та розвитку композиторських здібностей у дітей.

До школи естетичного виховання набираються діти від чотирьох років. Кожен учень має особистий індивідуальний план навчання, до якого входять академічні форми шкільної роботи та концертні виступи у містах Нова Каховка, Херсон, Київ; зарубіжні гастролі у місті Берлін (Німеччина).

Серед учнів ЦМТ багато лауреатів та дипломантів міжнародних, республіканських, обласних, міських конкурсів та фестивалів. Деякі з них продовжують фахову освіту у відомих спеціалізованих музичних закладах: Київській середній спеціальній музичній школі імені М. Лисенка, Херсонському та Донецькому музичних училищах, музичному відділі Одеського університету.

З метою поліпшення роботи за фахом залучаються консультанти: Олександр Дрель – завідувач фортепіанним відділом Херсонського музичного училища; Вероніка Сахарова – піаністка, доцент Білоруської Академії Музики; Станіслав Зелінський – концертуючий піаніст, лауреат міжнародних конкурсів, викладач кафедри спеціального фортепіано Національної музичної академії України (м.Київ).

З фаху композиції консультації проводять провідні діячі українського мистецтва: Жанна Колодуб – композитор і піаністка, Лауреат премії імені М. Лисенка, Лауреат премії «Золота фортуна», Лауреат премії імені В. Косенка, народна артистка України, заслужений діяч мистецтв України; Богдана Працюк – композитор, лауреат міжнародних конкурсів та інші.

Окрім виховної роботи з учнями, школа ЦМТ друкує та розповсюджує збірки сучасних та юних починаючих українських композиторів. Ця робота високо оцінена Міністерством культури і туризму України та Державною бібліотекою України.

Уже більше 20 років в Херсоні працює **дитяча художня школа**, яку очолює член Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України Анатолій Сліпич.

Принципи викладачів художньої школи базуються на індивідуальному підході до кожної дитини. На слова великої вдячності заслуговує педагогічний колектив художньої школи. Дітей вчать не лише малювати, а ще любити природу, цінувати народні традиції, розвивають образне бачення.

Після закінчення Херсонської дитячої художньої школи її випускники вступають до кращих навчальних закладів України.

На Херсонщині також широко розвинена мережа позашкільної освіти, яка здійснюється з урахуванням індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, їх віку, психофізичних особливостей у різноманітних організаційних формах. Позашкільні заклади працюють з учнями загальноосвітніх шкіл, дітьми-сиротами, дітьми з малозабезпечених сімей, дітьми-інвалідами, дітьми з багатодітних сімей.

Найбільшим позашкільним навчальним закладом, підпорядкованим управлінню освіти Херсонської міської ради є **Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості**, який очолює Любов Окатова.

Палац дитячої та юнацької творчості – комплексний, позашкільний навчальний заклад, головним завданням якого є надання знань, вмінь та навичок за інтересами, що спрямовані на розвиток особистості, задоволення потреб вихованців, учнів і слухачів у професійному самовизначенні, творчій самореалізації та підготовці до активної фахової, громадської діяльності.

Позашкільний навчальний заклад розпочав свою діяльність як Палац піонерів та школярів 28 серпня 1935 року. В 2004 році Палац змінив назву на Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості (ПДЮТ).

Аналіз становлення і розвитку ПДЮТ свідчить про наявність досягнень і позитивний вплив на творчий розвиток особистості. Заклад став невід'ємною частиною цілісної системи освіти міста.

Основні напрями освітньої діяльності Палацу: художньо-естетичний, соціально-реабілітаційний, дослідницько-експериментальний, оздоровчий, гуманітарний.

Складовими, на яких побудована робота закладу, є навчально-виховна, організаційно-масова, інформаційна та психолого-методична діяльність.

Навчально-виховний процес здійснюється за 18 авторськими, 21 типовими програмами Міністерства освіти і науки України. Програми передбачають групові та індивідуальні заняття, спрямовані на творчий розвиток особистості.

Протягом останніх трьох років реалізовано проекти для лідерів учнівського самоврядування, зокрема, «Інформаційний центр – Термінал» за підтримки Благодійного фонду імені Стефана Баторія (Польща), «Толерантність – як шлях до Європи», «Подаруй посмішку» та ін.

Під час гурткової роботи активно використовуються інноваційні та інтерактивні форми навчання: тренінги, проекти, майстер-класи у музеях, виставкових залах (мозковий штурм, рольові ігри, акваріум та інше).

Важливе місце в діяльності Палацу належить проведенню масових заходів та організації змістовного дозвілля для дітей, учнів шкіл міста, а також гуртківців ПДЮТ. Пріоритетами організаційно-масової діяльності Палацу є:

- організація міських фестивалів, конкурсів, виставок («Театральна весна», «Кришталеві нотки», «Творчість. Фантазія. Мистецтво», «Осінь рідного міста», «Таврійські розмаїття», міжетнічний фестиваль «У дружньому колі», фестиваль для дітей з обмеженими можливостями «Ми все можемо», фестиваль-конкурс українських національних традицій «Чисті джерела» та ін.);

- організація активного дозвілля як гуртківців, так і школярів міста в позашкільний та канікулярний час (ігрові, розвиваючі, розважальні, конкурсні програми, новорічні шоу-програми, відзначення різноманітних свят, творчі зустрічі та ін.);

- співпраця з громадськими організаціями міста та області, державними установами, навчальними закладами (Херсонські обласні громадські організації: «Дія», «Успішна жінка», «Нова генерація»; Херсонський обласний краєзнавчий музей; Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр імені М. Куліша; Херсонська міська організація

для дітей з обмеженими можливостями «Світло надії»; Херсонське училище культури; музичне училище, Херсонський державний університет);

- координація організаційно-масової роботи у місті (засідання творчих груп, семінари, конференції).

Щорічно масовими заходами Палацу охоплюється близько 17000 дітей міста та області.

Вихованці ПДЮТ – постійні учасники та переможці різноманітних фестивалів, конкурсів, виставок, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт різного рівня: міських, обласних, всеукраїнських, міжнародних.

У Палаці працюють 4 творчі колективи, які мають почесне звання «народний художній колектив»; ансамбль танцю «Веселі чобітки» (керівник – відмінник освіти України Ірина Близнюкова), ансамбль танцю «Візерунок» (керівник – відмінник освіти України Жанна Шпитальна), оркестр народних інструментів (керівник – Світлана Путіло), оркестр духових інструментів (керівник – заслужений працівник культури України Семен Ривкін) та три зразкових художніх колективи центру декоративно-прикладної творчості: гурток «Майстриня» (керівник – Поліна Кулішова), гурток «Сувенірна майстерня» (керівник – Зоя Жменько), гурток «Образотворче мистецтво. Батік» (керівник – Ірина Зенкова).

Диксиленд Палацу (керівник – заслужений працівник культури України Семен Ривкін) при народному художньому колективі – оркестрі духових інструментів – є неодноразовим лауреатом міжнародних дитячих джазових фестивалів (Одеса, Київ, Коктебель). Вихованець оркестру Рома Купріянов став переможцем Всеукраїнської премії «Гордість країни – 2007», у номінації «Рідкісний талант», ініційованою газетою «Факти» та Новим каналом, а Микола Рева удостоєний щомісячної стипендії, яка присуджується Благодійним фондом з підтримки обдарованих дітей.

Народний художній колектив ансамбль танцю «Веселі чобітки» є Лауреатом Міжнародного фестивалю дитячої творчості «Зірковий Сімейз»

(Ялта); Всеукраїнських фестивалів «Сузір'я мрій» (Дніпропетровськ), «Обрій» (Миколаїв), «Оберіг» (Херсон) та ін.

Народний художній колектив ансамбль танцю «Візерунок» є Лауреатом Міжнародного фестивалю мистецтв «Весна 2008» (Київ); Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості «Королівство мистецтв» (Львів); фестивалю-конкурсу дитячих колективів народного танцю (Харків); Всеукраїнського конкурсу української пісні, танцю, народної музики та образотворчого мистецтва «Джерело талантів» (Донецьк) та ін. Виконавська майстерність вихованців народного художнього колективу відзначена на Всеукраїнському фестивалі-конкурсі народної музики «Чумацький шлях» (Нова Каховка), Міжнародному дитячому фестивалі народної творчості «Золота рибка» (Севастополь).

Художньо-естетичний центр також включає в себе такі колективи: театр «Модерн» (керівник – Світлана Бурдужа), театр естрадної пісні «Тік-так» (керівник – Юлія Платонова), хореографічний гурток «Первоцвіт» (керівник – Наталя Комкова), хореографічний колектив «Біоритми» (керівник – Аліна Лушкіна).

Інформаційно-методичне забезпечення діяльності педагогічного колективу здійснюється через проведення методичних об'єднань, семінарів, педагогічних конференцій, засідань клубу педагогів «Спілкування» з підвищення професійної майстерності, на яких обговорюються актуальні питання: «Оволодіння європейськими методиками виявлення творчого потенціалу учасників освітнього процесу та забезпечення умов для подальшого розвитку», «Дитячі неформальні об'єднання» (субкультури, готи, скінхеди та ін.), «Особливості девіантної поведінки підлітків» та ін.

Психолого-методичною службою видано інформаційно-методичний посібник (на допомогу педагогам позашкільного закладу), збірник «Дитяча та юнацька творчість – шлях до обдарованості», розроблено методичні рекомендації: «Радість експериментування» (на допомогу гурткам образотворчого мистецтва), «Навчальні програми – важлива умова якості

позашкільної освіти», «Спільна творча робота дитячих колективів центру художньо-естетичного виховання з вивчення народних обрядів, традицій», «Вимоги до проведення виховних масових заходів», «Педагогічний процес у сфері дозвілля» (на допомогу керівникам гуртків, педагогам-організаторам шкіл та слухачам курсів РШО) та ін.

Протягом шести років Палац є організатором Всеукраїнських будівельних забав за підтримки державної корпорації «Укрбуд» спільно з ЛОК «Маяк» смт. Залізний Порт Херсонської області, метою яких є органічне поєднання оздоровлення, дозвілля та знайомство з професіями будівельної направленості через різноманітні форми роботи: майстер-класи, гуртки, конкурси, фестивалі, свята та ін.

Палац організовує розширені тематичні концертні програми та програми окремих творчих колективів до різноманітних свят. Творчо співпрацює з засобами масової інформації міста.

Діяльність закладу висвітлюється телеканалами місцевого, державного рівня. За рік виходить біля 25 репортажів, циклів передач за участю педагогів та гуртківців. Систематично транслюються репортажі на обласному радіо в рамках передачі «Крок до дорослого життя».

При методичному кабінеті Палацу створена відеотека концертів та основних заходів.

ПДЮТ функціонує в колишній резиденції губернатора, яка була передана дітям у 1963 році. Це нетипове приміщення має три поверхи, 30 навчальних кабінетів, актову залу, 4 хореографічні зали, комп'ютерний клас, ігротеку, бібліотеку, 3 костюмерні.

Для організації концертної діяльності заклад має комплект підсилювальної апаратури та розбірну сцену. За останні три роки матеріальна база поповнюється за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів.

Велику допомогу у розвитку та підтримці юних обдарувань, стимулюванні їх творчого вдосконалення надає школам естетичного

спрямування позашкільний навчально-виховний заклад – **Херсонський державний будинок художньої творчості.**

Основні напрями діяльності: реалізація державної політики в галузі освіти; створення умов для гармонійного розвитку особистості; задоволення потреб дітей і підлітків у додатковій освіті, організація дозвілля; виявлення, розвиток і підтримка юних обдарувань, стимулювання їх творчого самовдосконалення; задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей.

Одним із напрямів діяльності будинку творчості, як методичного центру, є стимулювання та заохочення творчих колективів області, підвищення їх рівня майстерності. Одна з форм заохочення – присвоєння колективам почесного звання. За станом на 1 січня 2009 року в навчальних закладах області нараховується 53 художніх колективи, які мають почесні звання, в тому числі 12 з них мають звання «Народний художній колектив», 41 – «Зразковий художній колектив».

Директором закладу є Валерій Висовень – ініціатор багатьох обласних оглядів-конкурсів дитячої та юнацької художньої творчості, серед яких найбільш популярні конкурси: «Таврійський барвограй», «Надія-Молодість-Майбутнє», майстрів художнього читання «Наша земля – Україна», виконавців естрадної пісні «Карусель мелодій», конкурс дитячої моди «Силует», «Мельпоменочка», «Скадовськ збирає друзів», «Поетичний вернісаж» тощо. Заступник директора з виховної роботи – Валентина Петрова.

Кожен із напрямів художньої творчості у позашкільному закладі ведуть фахівці за жанром: методист із театрального мистецтва – Людмила Бервецька; методист із образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва – Поліна Гімпель; методист із вокалу – Еліна Белова; методист з організаційно-масової роботи – Світлана Біневська; методист із хореографії – Сніжана Власова; методист із музичного напрямку – В'ячеслав Гайчев.

У закладі працюють художні колективи: клуб спортивного бального танцю «Адеона», гурток образотворчого мистецтва «Палітра», гурток

декоративно-прикладного мистецтва «Соняшник», театральний гурток «Діалог», хореографічний гурток «Капелька», вокальний гурток.

Чільне місце в культурно-освітній сфері Херсонщини належить **обласному Палацу молоді** – базовому культурному і методичному центру нових форм і засобів культурно-масової роботи серед дітей, молоді та населення Херсона та області. Директор Херсонського обласного Палацу молоді – заслужений працівник культури України Володимир Яценко.

На базі Палацу молоді працюють 6 громадських організацій.

Центр культурологічних програм палацу підходить до вирішення проблем клубної роботи комплексно, об'єднуючи в одне ціле різні напрями діяльності закладу культури, які стосуються питань сім'ї, побуту, естетичного виховання, розвитку самодіяльної творчості. Для цього проводяться різноманітні конкурси, яскраві шоу-програми, вечори відпочинку тощо.

Сьогодні «фірмовим знаком» Палацу молоді стали: відкритий конкурс юних та молодих виконавців «Маленькі зірки», Всеукраїнський конкурс-фестиваль патріотичної творчості «Оберіг», конкурс краси «Міс Херсон», дитячий творчий конкурс «Міні-міс – міні-містер Херсон».

Конкурс «Маленькі зірки» існує вже 20 років, його занесено до Музичного реєстру України. Учасниками конкурсу стали понад 10 тисяч виконавців не тільки з Херсона й області, але й з інших міст України. Найяскравіші «зірочки» цього конкурсу стали лауреатами та володарями гран-прі найпрестижніших Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів та фестивалів «Веселад», «Чорноморські ігри», «Пісенний вернісаж», «Червона рута», «Молода Галичина», «Пісня на біс», «Посмішки моря – 2004» (Болгарія), «Діти 21 квітня» (Туреччина) та інші.

2.4. Фестивалі як явище культурного життя Херсонщини

Фестиваль – це явище культурного життя, який відзначається масовим характером і вимагає для свого проведення мобілізації всіх видів ресурсів, у тому числі фінансових, організаційних, інтелектуальних тощо. Підготовка і

проведення фестивалю включає цілий комплекс завдань, які повинні бути вирішені організаторами. Саме фестивалі вносять різноманітність у культурне життя міста. І це безсумнівно. Тому, що поява в одному місті на певний період часу багатьох діячів культури, мистецтва викликає підвищений інтерес до заходів, що проводяться.

Як культурне явище фестивалі існують достатньо давно, але активізація фестивального руху почалася лише в останнє десятиріччя.

Безперечно, що фестивалі сприяють збагаченню та розвитку української культури. Вони є могутнім стимулом для розвитку молодих талантів, зростанню виконавської майстерності художніх колективів, а також сприяють подальшому розвитку традиційної народної культури. Саме фестивальний рух активізує мистецьке життя нашої держави, є найважливішим чинником утвердження України у світі як держави високо розвиненої культури.

Велику роль у становленні професійного та аматорського мистецтва відіграють фестивалі міжнародного та всеукраїнського рівнів. Здійснює цю об'ємну роботу на Херсонщині майже 5 тисяч працівників культури. В їх розпорядженні понад 1000 закладів культури і клубів, бібліотек, дитячих шкіл естетичного виховання. У близько 3 тисячах аматорських колективів об'єднано майже 40 тисяч любителів самодіяльного мистецтва.

Найбільш масштабний і найпрестижніший фестиваль в Україні зі своїми традиціями, історією, з незабутніми враженнями, з живим звуком, найкращими виконавцями України і найвідомішими музичними зірками зарубіжних країн – **Міжнародний музичний фестиваль «Таврійські ігри».**

Цей фестиваль проводиться в Україні щоліта з 1992 року. У 1992-2006 роках місцем проведення фестивалю була Каховка Херсонської області. У 2007 році фестиваль оголосив про своє відкриття у столиці України, на Співочому полі. Вперше на Співочому полі збирається понад 500000 глядачів, уперше музичний форум стає подією національного масштабу. 2008 року фестиваль повернувся до Каховки.

Автором ідеї, почесним президентом, головою оргкомітету Міжнародного музичного фестивалю «Таврійські ігри» є Микола Баграєв.

Традиційно фестиваль включає конкурс краси, півний конкурс, спортивні змагання та шоу-програми, в яких беруть участь учасники з різних країн. Триває фестиваль упродовж трьох днів. Згідно зі статистикою, щодня фестивалні концерти відвідують близько 80000 глядачів, значна кількість спостерігають за фестивалем через прямі теле - і радіотрансляції.

Фестиваль «Таврійські ігри» – це «живі легенди» української, російської та світової естради! Серед них: Samantha Fox, Slade (Англія), «Дорогое», «Кармен», «Електроклуб», «Полиция нравов» (Росія), «ВВ», «Брати Гадюкіни», «Брати По», «ЯЯЯ», Сергій Шмат (Україна), Кріс Норман, Каппелла, «Корона», «Браво», «Моральний Кодекс», «Чай вдвоєм», Олександр Буйнов, Гарик Кричевський, «Грін Грей», Женя Власова, «Deep Purple», «Status Quo», Doctor Alban, Мо-Do, Ottawan, Run DMC, N-Trance, Tarkan, Afric Simon, Sash!, «Скрябін», Руслана, Наталка Могилевська, Ірина Білик, «Машина времени», «Наутилус Помпилиус», «ЧайФ», «Агата Кристи», «Мумий Тролль», «Любе», «Ногу свело», Анжеліка Варум, Філіп Кіркоров, Валерій Меладзе, Крістіна Орбакайте, «Земфира», «Ляпис Трубецкой», Алла Пугачова та інші.

Музичному фестивалю «Таврійські ігри» всього 17 років. Він ще такий молодий, а вже дуже відомий і популярний. Його по праву називають головною музичною подією року, яка дарує стільки чудової музики, створює неперевершену атмосферу грандіозного свята і незабутні враження.

Засновники фестивалю в 1992 році навіть не думали, що невеликому місті Каховка на Херсонщині призначено щороку на три дні перетворюватися на гомінкий вир, стати центром сучасного музичного життя України. І подивитися на це диво, полинути на пісенних хвилях приїжджатимуть не тільки з усіх куточків України, а й з близького та далекого зарубіжжя. За ці роки на фестивалі побувало близько 3 мільйонів 500 тисяч глядачів.

На найбільшій, оснащеній найсучаснішою музичною апаратурою і світловими ефектами, фестивальной сцені України виступило понад 200 зірок з 22 країн світу.

Традиційними стали виступи цікавих талановитих молодих команд. Щодня протягом усіх фестивальных днів на денній сцені виступають молоді українські виконавці. За час свого існування фестиваль жодного разу не повторився. Він постійно розвивається, з кожним роком збільшуючи кількість своїх прихильників.

На сьогодні «Таврійські ігри» – не просто фестиваль, це цілий світ музики, краси, змагань, нових зустрічей, творчих планів і звершень. Щоразу, по закінченню фестивалю, Микола Баграєв, підводячи підсумки, каже: «Фестиваль завершено. Нехай буде наступний фестиваль!» А це означає, що на Херсонській землі будуть нові відкриття, нові досягнення, нове Свято музики і краси.

Щороку навесні з 1998 року у Херсоні проходить **Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії»**. На сцені фестивалю грають свої вистави професійні театри України, близького зарубіжжя і кращі аматорські колективи.

Основна мета фестивалю – популяризація театру, піднесення його авторитету, обмін досвідом між творчими колективами, ознайомлення глядача з музичними театральними прем'єрами й найцікавішими знахідками театрів різних областей України та країн зарубіжжя.

«Мельпомену Таврії» було задумано як фестиваль музичних вистав. Та з роками він розширив свої жанрові можливості та географічні межі. Нині в його діапазоні музично-драматичні постановки, рок-опери, оперети, пластичні, драматичні, моно-вистави, але майже в кожному сценічному творі ваговою складовою є музика.

Тож, одинадцять років тому театральна муза Мельпомена тихо постукала у двері Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша і впевнилася, що в Херсоні є велика кількість шанувальників театального мистецтва, є професійні актори і режисери, є

талановита студентська молодь, небайдужі до сцени театральні педагоги, непосидючі керівники, здатні організувати незвичайний проект – новий фестиваль на Херсонщині. Так, Мельпомена вирішила назавжди оселитися в нашому місті – краю театральних корифеїв. І це дійсно так!

З Херсонщиною пов'язане творче життя видатних постатей української та російської сцени, зокрема, Марка Кропивницького, Михайла Старицького, Юрія Шумського, Оксани Петрусенко, Всеволода Мейєрхольда. Саме в херсонському театрі розпочав свою кар'єру Євген Матвеев – найяскравіша зірка радянського кіно, наш земляк, народний артист СРСР. Саме Євген Матвеев відкрив VI Міжнародний фестиваль «Мельпомена Таврії».

Перший фестиваль виник під впливом «Таврійських ігор». Ідея створення нового театального проекту належить генеральному директору обласного академічного музично-драматичного театру, заслуженому діячу мистецтв України Олександрю Книзі. Спочатку команда «Таврійських ігор» завзято допомагала «Мельпомені Таврії». Сьогодні при театрі створено «Фестивальний центр», який протягом року готується до свята – знайомиться з репертуаром театрів, переглядає вистави, веде попередні перемовини з майбутніми учасниками та гостями.

У фестивалі дні Херсон перетворюється на великий театр просто неба. Місто прикрашене театральними афішами. Урочисте відкриття фестивалю «Віват, Мельпомена!». Театралізована, яскрава карнавальна хода вулицями міста, театральний капусник, майстер-класи театральних зірок, вечори-знайомства, конференції для керівників театрів, дискусії, спілкування з колегами, прес-конференції, феєрверк під зоряним небом і найкращий дарунок глядачам – вистави українських, російських та світових класиків.

Театральна площа під час фестивалю перетворюється на місце, де під зорями Таврійського неба лунають музика, пісні, гомін та відчувається атмосфера єдності сердець артистів і глядачів.

Постійними учасниками всіх фестивалів є театри зі Львова, Миколаєва, Одеси, Сімферополя, Тернополя, Донецька, Луганська. П'єси таких відомих

драматургів, як: Андрій Афанасьєв, Олександр Мардань, Анатолій Крим, Гарольд Бадикін, Андрій Курейчик, Михайло Бартенєв були показані в різні часи на фестивалі «Мельпомена Таврії».

За попередні роки Таврійська земля зустріла багато гостей не тільки з України, а й з Росії, Білорусі, Молдови, Румунії, Угорщини, Польщі.

Калейдоскоп фестивальної афіші пильно розглядає журі фестивалю, до складу якого входять провідні фахівці України в галузі театрального мистецтва, представники Міністерства культури і туризму України, Національної спілки театральних діячів України, Академії мистецтв України, мистецтвознавці та театральні критики.

Таким чином, Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» відкриває глядачам нові художні напрями, надихає митців на творчість, надає можливість поринути у прекрасний, незабутній світ театрального мистецтва.

«Мельпомена Таврії» упевнено та професійно підтверджує свій міжнародний статус, сприяє зміцненню мистецьких відносин.

Непересічною подією Херсонщини є **Всеукраїнський благодійний дитячий фестиваль «Чорноморські ігри»**, що проходить у місті Скадовську.

Головна мета фестивалю «Чорноморські ігри» – не просто пошук і розкриття обдарованих дітей, але й подальша підтримка молодих талантів України незалежно від їх національного походження і соціального статусу.

Безкоштовна участь у фестивалі дає можливість привернути увагу до «Чорноморських ігор» дітей з малозабезпечених сімей, сиріт і дітей, що проживають у сільській місцевості. Юні дарування мають безпрецедентний шанс заявити про себе на такому престижному форумі й можливість виходу на велику сцену.

У рамках «Чорноморських ігор» проходить конкурс серед вокалістів, вокальних груп, танцювальних колективів, а паралельно з основною програмою організатори запланували дитячі дискотеки, конкурси малюнків, скульптур з піску, графіті.

З 15 до 21 червня 1998 року в місті Скадовську, на березі Чорного моря, відбувся I-ий Всеукраїнський благодійний дитячий фестиваль «Чорноморські ігри», який проходив під патронатом Президента України Леоніда Кучми. Меценатом дитячого фестивалю виступив Благодійний Таврійський Фонд. На фестивалі «Чорноморські ігри» виступило 95 виконавців та 17 гуртів з 24 областей України.

Глядачами попереднього прослуховування стали діти, які відпочивали в дитячих таборах довкола Скадовська, а за концертами спостерігали щодня близько 15 тисяч глядачів – мешканців і гостей Скадовська.

Щодня відбувалися супутні заходи, які супроводжували фестиваль. Особливо цікавими видалися конкурси скульптури з піску, графіті – міського малюнку на стіні.

Кульмінацією розваг стала урочиста карнавальна хода, в якій взяло участь понад 600 дітей, переодягнених в казкових героїв, мешканців заморських країн, козаків і чумаків, у супроводі духових оркестрів, великих машин і глядачів.

Усі учасники фестивалю отримали дипломи лауреатів та пам'ятні відзнаки, а переможці стали володарями I, II, III премій у різних номінаціях. Серед переможців (у номінації солісти дівчата до 18 років) – наша землячка – Інна Шустваль (м. Скадовськ).

Усі переможці «Чорноморських ігор» отримали найціннішу відзнаку – право виступити на сцені фестивалю «Таврійські ігри».

Гостями фестивалю «Чорноморські ігри» були популярні українські виконавці – Олександр Пономарьов, «Скрябін», Юрко Юрченко, Ірина Сказіна, Каріна Плай, Віктор Павлик, Ольга Юнакова, «Океан Ельзи», Лілія Білоус, «Аква Віта», Ельзара Баталова.

У цьому році (22-24 серпня 2009 р.), за підтримки прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко, відбувся XI Всеукраїнський благодійний дитячий фестиваль «Чорноморські ігри». Це велике дитяче свято, присвячене 18-ій річниці Незалежності України.

На Херсонщині цілий ряд фестивалів та конкурсів з вокально-хорового жанру проводиться **Центром народної творчості та клубними закладами області.**

З 1998 року у селі Чернобаївка Білозерського району проходить Регіональний фестиваль хорового виконавства **«Чернобаївський заспів»**. За десять років у фестивалі взяли участь понад 150 хорових колективів з 8 областей Південного регіону України – це понад 7 тисяч учасників.

Набув статусу регіонального молодіжний фестиваль української пісні **«Таврійські передзвони»**, що проходить щорічно в липні у смт. Нововоронцовка. Фестиваль проводиться серед малих вокальних форм, гуртів та окремих виконавців від 16 до 35 років.

Уже три роки поспіль у Горностаївському РБК успішно проходить обласний фестиваль **«Опалені війною»**. У ньому беруть участь ветеранські колективи, самодіяльні автори, воїни-інтернаціоналісти, дитячі колективи та виконавці пісень військово-патріотичної тематики. За роки проведення у фестивалі взяли участь більше сотні виконавських одиниць.

Щороку в серпні місяці у селі Хорли Каланчацького району проводиться Регіональний фестиваль духовно-патріотичної пісні **«Сонячні дзвони»**, на який з'їжджаються хорові колективи, вокальні ансамблі та окремі виконавці світської та духовної музики. Фестиваль триває кілька днів на відкритій сцені біля моря і завжди закінчується гала-концертом та святковим феєрверком.

Традиційно до Святої Покрови у Новотроїцькому ЦКД проводиться обласний фестиваль козацької пісні **«Слобідський козачий круг»**, учасниками якого є ансамблі та окремі виконавці пісень козацької тематики. Фестиваль має свій неповторний колорит і користується великою популярністю у глядачів та самих учасників.

Своєрідним підсумком роботи серед фольклорних колективів, ансамблів народної пісні, вокальних та малих форм є обласний конкурс **«Пісенна веселка Херсонщини»**, що проводиться на базі Скадовського РБК наприкінці кожного року. Він є найбільш масштабним серед вокально-хорових заходів і дає змогу

оцінити загальний стан та проблеми розвитку жанру, зробити необхідні зауваження та висновки і націлити керівників колективів на їх вирішення.

Стали традиційними національні свята: День Незалежності Польщі, фестиваль кримсько-татарської культури **«Дружба»** в Новотроїцькому ЦКД, свято турко-месхетинської культури в с. Радянське Білозерського району, до Дня єдності російського народу **«Ой ты, Русь моя, соловьиная»**, фестиваль німецької культури **«Маленька Баварія у великому Херсоні»**, Дні вшанування пам'яті жертв репресій, шахові турніри між представниками общин, виставки декоративно-ужиткового мистецтва.

Найбільш масштабним серед цих заходів є Всеукраїнський фестиваль національних культур **«Таврійська родина»**, який проходить в місті Генічеську і щороку згуртовує під своїми прапорами до півтисячі учасників – представників близько двадцяти національностей з різних регіонів України, а також зарубіжних гостей з Латвії, Росії, Грузії. Основні події заходу – багатонаціональна **«Хо́да дружби»**, імпровізовані **«національні подвір'я»**, виставки декоративно-ужиткового мистецтва, презентація національних кухонь, конкурси національних красунь і гала-концерт.

З метою відродження та збереження національної культурної спадщини, ОЦНТ спільно з закладами культури області проводиться низка масових заходів, що ґрунтуються на народних традиціях: **«Вечорниці на Андрія»**, **«Хто Миколая любить»**, **«Щедрий вечір, добрий вечір!»**, **«Водохреща»**, **«Масляна»** та Всеукраїнський фестиваль народної творчості **«Купальські зорі»**. Цей захід став уже традиційним та значно розширив свою жанровість. Щорічно фестиваль збирає понад 200 творчих колективів зі всієї України та країн близького зарубіжжя.

На узбережжі Азовського моря в місті Генічеську щорічно відкриває свої обійми Всеукраїнський фестиваль творчості дітей села **«Селянські зірочки»**, куди приїжджають обдаровані діти з усіх регіонів України. Постійно проводяться дитячі конкурси **«Міні-Міс та Міні-Містер»**, **«Пан і Панночка – супер-парочка»**.

Для молодого покоління ОЦНТ проводить акцію обласного масштабу **«Молодь обирає життя»**, метою якої є пропаганда здорового способу життя, боротьба зі СНІДом, наркоманією, алкоголізмом та альтернативне проведення вільного часу.

Фестиваль молодіжних субкультур **«Екстрим»** залучає до участі кращі колективи сучасних напрямів: театри боді-арту, графіті, хіп-хоп, стріт-данс та брейк-данс колективи, рок- та поп-гурти.

ОЦНТ плідно працює над пошуком та впровадженням сучасних видовищних програм та шоу-проектів. У цьому напрямі успішно проводяться конкурс зачісок та візажу **«Фігаро-шоу»**, конкурсно-розважальні програми: **«Лицарські турніри»**, **«Зірковий дует»**, **«Ідеальна пара»**, **«Стиль-бой»**, **«Міс 165»** та багато інших.

ОЦНТ проводить тематичні експозиції робіт майстрів декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва у виставковій залі обласного відділення Національної спілки художників України. У 2008 році тут були представлені експозиції **«Херсонщина талантами багата, як візерунками зима»** до календарних свят зимового циклу та **«Український Великдень»** до Пасхальних свят.

У місті Каховка започатковано новий культурно-мистецький проект – виставку-ярмарок декоративно-ужиткового мистецтва та народних ремесел **«Каховський ярмарок»**, до участі в якому запрошуються не тільки самобутні майстри народних ремесел, а й промислові підприємства-виробники, підприємства громадського харчування, приватні підприємці.

Масштабні виставки-ярмарки проходять у місті Гола Пристань під час проведення Всеукраїнського фестивалю народної творчості **«Купальські зорі»**. Цікаво відбуваються тут і конкурси на кращий оберіг та купальський вінок.

Генічеський район став ініціатором проведення на своїй базі фестивалю ковальського мистецтва **«Ковальське сузір'я»**. А на Всеукраїнському фестивалі національних культур **«Таврійська родина»** проводяться етнічні

виставки ужиткового мистецтва та національної кухні різних народностей, які проживають на території нашої області.

Щороку до Дня Незалежності України біля ККЗ «Ювілейна» проходять виставки народного мистецтва, де задіяні кращі майстри Херсонщини зі своїми творчими доробками.

На базі ОЦНТ обладнана виставкова зала, в якій відбуваються персональні, колективні, іноетнічні виставки різної тематики.

Створюються сприятливі умови для відродження національних культур, всіляко популяризується творчість народних майстрів, відкриваються майстерні та крамниці з продажу виробів народних художніх промислів.

З метою розвитку театрального мистецтва обласним Центром народної творчості проводиться конкурс драматичних колективів **«Театральна весна Херсонщини»**, обласний конкурс читців, присвячений пам'яті Т.Г. Шевченка, конкурс театрів місцевого факту **«За краще життя голосуємо – ЗА!»**, театрів мініатюр та читців-гумористів **«Сміх людський – чудесна штука»**, а також низка семінарів та творчих лабораторій на базі основних жанрових конкурсів та фестивалів.

У 1997 році на Херсонщині розпочав своє життя обласний конкурс хореографічних мініатюр **«Осінні фантазії»**. Він став традиційним, а з 2003 року творчу естафету перейняв I Всеукраїнський фестиваль-конкурс авторських хореографічних творів **«Верховинця степова криниця»**. Головною метою заходу стало збагачення та популяризація хореографічної спадщини, залишеної нам видатним хореографом-фольклористом Василем Верховинцем. Його ім'я згуртовує талановиту молодь з усіх регіонів України.

Відкритий конкурс танців народів світу **«Танцювальні меридіани»** проводиться з вересня 2006 року на базі Каховського міського Палацу культури з метою популяризації національного хореографічного мистецтва. Під час проведення заходу на сцені вирує яскраве дійство, в якому представлено танцювальні традиції усіх народів світу.

Розвитку сучасного хореографічного мистецтва сприяє фестиваль-конкурс виконавців естрадного та спортивного танцю «**Травневий зорепад**», який проходить у смт. Князь-Григорівка Великолепетиського району. Цей захід було започатковано обласним Центром народної творчості у 2004 році спільно з обласним осередком Національної хореографічної спілки України. Фестиваль збирає під свої вітрила виконавців сучасного танцю з усієї області. У 2008 році у конкурсі взяли участь 35 аматорських колективів. Загальна кількість учасників – близько 400 осіб.

Останнім часом усе частіше звертається увага на народне музикування, проводяться свята та фестивалі баяністів, гармоністів, частівочників.

У багатьох районах проходять конкурси народної музики і підсумком цієї діяльності є обласний фестиваль «**Грай, гармонь!**», який традиційно проходить на базі Великоолександрівського РБК. Фестиваль об'єднує баяністів, гармоністів, частівочників, малі музичні форми та ансамблі з усіх куточків Херсонської області. Херсонщина підтверджує статус Березині народних талантів, проводячи в м. Нова Каховка Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної музики «**Чумацький шлях**».

Яскраве мистецтво самодіяльних колективів об'єднує митців народної музики з багатьох регіонів України. У конкурсних програмах беруть участь капели бандуристів, оркестри та ансамблі народних інструментів, окремі виконавці.

Особливої уваги заслуговують **фестивалі в навчальних закладах**, що є не лише святом, а й приводом до спілкування творчих особистостей на високому рівні, справжньою школою для молоді. Хвилювання і азарт, радість і сум, сміх і сльози... Хоча, в таких конкурсах і фестивалях не буває переможених, кожен учасник є яскравою особистістю, яка горить творчим натхненням, бажанням досягти високої майстерності у мистецтві.

Важливим перемогам молодь завдячує педагогам, які демонструють майстерність, професіоналізм, феноменальну працездатність, закоханість у

мистецтво і докладають багато зусиль, щоб навчити своїх вихованців усім тонкощам високого мистецтва.

У Херсонському державному університеті на факультеті культури і мистецтв у 2000 році кафедрою хореографії проведено I Регіональний конкурс хореографічних постановок **«Пробудження»**. Наступний конкурс хореографічних колективів проходив у 2002 році вже під назвою **«Надхнення»** і став традиційним. Ідея проведення конкурсу належить заслуженому працівнику культури України, завідувачу кафедри народно-сценічної, сучасної хореографії, професору Василю Чубі.

Мета конкурсу – створення та популяризація сучасних напрямів хореографічного мистецтва, пошук нових яскравих балетмейстерських робіт та молодих талановитих виконавців, поповнення репертуару хореографічних колективів.

У конкурсі беруть участь як окремі виконавці, так і танцювальні колективи закладів культури, спеціальних навчальних закладів мистецтва та освіти.

Конкурс проводиться за трьома віковими категоріями: до 12 років; від 13 до 16 років; від 16 років у номінаціях «Хореографічна мініатюра» (соло, дуети, камерні ансамблі до 5 осіб), «Масова композиція» (кількісний склад постановки не обмежений). Номінації визначаються за жанрами хореографічного мистецтва: класичний, народний та сучасний танець.

Журі оцінює виступ колективів, окремих виконавців за такими критеріями:

- художній рівень постановки з урахуванням вікових можливостей учасників;
- самостійність балетмейстерського вирішення хореографічної композиції;
- оригінальність утілення задуму постановки, багатство композиційних рішень та прийомів;

- відповідність хореографічного вирішення використаному музичному матеріалу, художньому оформленню (реквізит, костюм тощо);
- рівень виконавської майстерності учасників колективу, відповідність стильовим особливостям хореографічних композицій, що виконуються.

У першому конкурсі брали участь 16 хореографічних колективів Херсона та Херсонської області, а зараз кількість танцювальних ансамблів зросла до 30, це близько 600 дітей, які займаються хореографічним мистецтвом у дитячих танцювальних колективах України. За цей період зросла не тільки кількість учасників, але й розширилася географія конкурсу.

Сьогодні «Натхнення» є вже Всеукраїнським конкурсом хореографічних колективів. Серед учасників конкурсу «Натхнення» танцювальні колективи Херсона, Херсонської області, Львова, Рівного, Черкас, Одеси, Миколаєва, Ніжина, Автономної республіки Крим тощо.

У 2001 році в Херсонському державному університеті на факультеті культури і мистецтв започатковано конкурс **«Музична Таврія»**. Засновник цього конкурсу – заслужений працівник культури України, диригент симфонічного оркестру Херсонського державного університету, професор Святослав Марцинковський.

До участі в ньому запрошуються студенти старших курсів і випускники музичних, педагогічних та училищ культури, музичних коледжів і ліцеїв, шкіл мистецтв. У конкурсі учасники змагаються за двома номінаціями: виконавці на музичних інструментах та вокалісти.

Значною подією в історії проведення конкурсу стала участь у роботі журі народної артистки України, солістки Національного оперного театру України імені Т.Г. Шевченка Світлани Добронравової.

Основною метою конкурсу є збереження престижу високого професійного мистецтва, виявлення та підтримка музично-обдарованої молоді. І тому багато талановитих виконавців із Донецька, Сімферополя, Білгород-

Дністровська, Артемівська, Дніпродзержинська, Миколаєва, Херсона взяли участь у конкурсі та отримали дипломи за високу майстерність виконання.

Професор Гамбурзької Академії Музики М. Стріхарж відзначив, що «цей проект підіймає Херсонський державний університет на рівень відомих європейських центрів освіти».

У 2009 році конкурс «Музична Таврія» набув нового статусу як І-ий фестиваль диригентського мистецтва. Саме у травневі дні Херсонський державний університет відкрив свої двері учасникам І-го фестивалю диригентської майстерності «Музична Таврія».

Учасники конкурсу – кращі студенти-музиканти із вищих навчальних закладів України (з Київської національної музичної академії імені П.І. Чайковського, Одеської музичної академії імені А.В. Нежданової, Донецької музичної академії імені С.С. Прокоф'єва, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Дніпропетровської консерваторії імені М.І. Глінки тощо).

Оцінювати диригентську майстерність запрошуються відомі виконавці, диригенти та педагоги, а саме: Сергій Мацюян – професор, академік, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри симфонічного диригування Одеської державної музичної академії імені А.В. Нежданової; Василь Федоришин – заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри інструментального та оркестрового виконавства Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

У концертній залі, де проходив І-ий фестиваль диригентського мистецтва «Музична Таврія», панувала творча, емоційно насичена атмосфера свята. Кожний конкурсант вклав у свій виступ душу, спрямував своє натхнення на розкриття художнього образу музичного твору, продемонстрував власний рівень досягнень у царині диригентської майстерності.

Музичні твори виконавців звучали по-новому, залежно від особистості, яка творила за диригентським пультом. Кожен конкурсант силою свого таланту

захоплював слухачів, відтворював усю палітру оркестрового звучання й особистою манерою диригування, яка притаманна певній школі.

За пультом молодь дивувала індивідуальною манерою диригування – від точних жестів до емоційно вольових рухів. Керівництво таким великим і незвичайним «організмом» під назвою «симфонічний оркестр» ставило молодого диригента в центр мистецької тріади розуму, серця та волі, що вимагало від конкурсанта великих душевних зусиль та майстерності досвідченого музиканта. Голова журі – завідувач кафедри інструментального виконавства та теорії музики, професор, заслужений працівник культури України Святослав Марцинковський висловив думку про те, що для кожної людини, яка пов'язала свою долю з музичним мистецтвом, участь у такому фестивалі є серйозним професійним і життєвим випробуванням.

Міцно закріпився на Херсонській землі та став одним із улюблених **Міжнародний конкурс академічного мистецтва юних «VIVAT, MUSICA!»**

Міжнародний конкурс юних піаністів та композиторів «VIVAT, MUSICA!» проводиться раз на рік у місті Нова Каховка з 2001 року. Тут зустрічаються та гучно заявляють про себе юні таланти. Вони вже в ранньому віці досягають високих творчих здобутків та майстерності.

Концертні програми конкурсу надають можливість познайомитись з класичною фортепіанною, камерною та симфонічною музикою, серед якої значне місце посідають твори сучасних українських композиторів.

Ідея народження конкурсу виникла серед композиторів-виконавців Національної спілки композиторів України. Її підтримують провідні діячі української культури, серед яких: Жанна Колодуб – композитор і піаністка, Лауреат премії М. Лисенка, Лауреат премії «Золота фортуна», Лауреат премії В. Косенка, народна артистка України, заслужений діяч мистецтв України; Богдана Фільц – композитор, Лауреат премії М. Лисенка, Лауреат премії В. Косенка, доктор музики, заслужений діяч мистецтв України; Геннадій Сасько – композитор, Лауреат премії ім. В. Косенка; Юрій Глущенко – концертуючий піаніст, Лауреат Міжнародних конкурсів, доктор

мистецтвознавства; Богдана Працюк – композитор, Лауреат Міжнародних конкурсів; Валентина Кузик – музикознавець, доктор філософії музики, Лауреат премії імені М. Лисенка; а також зарубіжні діячі культури: Ярополк Ласовський – композитор і виконавець, доктор музикознавчих наук, диригент симфонічних оркестрів США; Тетяна Воларова – переможець методичних конкурсів, композитор із Словаччини; Вероніка Сахарова – піаністка, доцент Білоруської Академії Музики, Олександр Дрель – завідувач фортепіанним відділом Херсонського музичного училища.

Очолила роботу з організації та проведення Міжнародного конкурсу юних піаністів та композиторів «VIVAT, MUSICA!» Любов Працюк – президент конкурсу, композитор, член Національної спілки композиторів України, директор «Центру музичної творчості» міста Нова Каховка.

В організації конкурсу допомагають Міністерство культури і туризму України, Національна спілка композиторів України, Національний музичний комітет України Міжнародної музичної ради, Юнеско, Всеукраїнська музична спілка, Херсонська обласна державна адміністрація, Херсонське обласне управління культури і туризму, Херсонська обласна державна телерадіокомпанія, Херсонська державна філармонія, Новокаховська державна адміністрація, Новокаховський відділ культури і туризму, школи мистецтва та Центральний Палац культури міста Нова Каховка, місцеві заводи: товариство обмеженої відповідальності «Енергомаш», закрите акціонерне товариство «Завод важких електричних машин», спонсори, меценати міста та області.

З 23 по 27 травня 2010 року відбудеться Десятий Міжнародний конкурс «VIVAT, MUSICA!». За попередні дев'ять конкурсів дістали звання лауреатів та дипломатів 454 особи. Переможці конкурсу взяли участь у концертних програмах фестивалів «Music Fest» (Київ, 2002 р.), «Музичні прем'єри сезону» (Київ, 2004 р.), «Карнавал зірок» (Херсон, 2003, 2004 рр.), мали концертну подорож до Берліна (Німеччина, 2007р.). Вони з честю несуть своє звання, бо й далі підтверджують його нагородами не тільки на конкурсах України, в містах: Києві, Харкові, Ужгороді, Дрогобичі, Полтаві, Донецьку, Сімферополі, Ялті,

Одесі, а й за кордоном: Будапешті (Угорщина), Кракові, Варшаві (Польща), Парижі (Франція), Афінах (Італія). Деякі з лауреатів вступили й навчаються нині у спеціалізованих музичних закладах для талановитих дітей (школи-десятирічки Харкова, Одеси, Києва, Братислави).

Відеофільми про конкурс з показовими виступами переможців демонструються в Америці, Словаччині, Росії, Білорусі, Україні. Вони допомагають здобувати професіоналізм та майстерність.

У 2004 році відкрито міжнародні представництва конкурсу «VIVAT, MUSICA!» у Пенсільванії (США), Братиславі (Словаччина), Мінську (Білорусь), а також у п'ятнадцяти областях України.

Для поліпшення процесів навчання та підвищення рівня культури малих міст та областей України міжнародним конкурсом у липні проводиться Літня музична академія, до якої долучаються спеціалісти. У ній навчаються не тільки учні, а й викладачі. За сім проведених Літніх музичних академій підвищили свій професійний рівень 38 учнів та 43 викладачі музичних шкіл.

Міжнародний конкурс академічного мистецтва юних «VIVAT, MUSICA!» проводиться організаторами на благодійні кошти, не приносить їм жодних прибутків, але всупереч труднощам, конкурс продовжує жити і відкривати юні таланти державі.

Отже, фестивалі та конкурси на Херсонській землі відіграють суттєву роль у вітчизняній культурі, сприяють активізації мистецького життя не тільки нашої області, але й в цілому держави.

Сподіваємося, що мистецький фестивальний рух на Херсонщині розвиватиметься і в майбутньому, сприятиме встановленню культурних зв'язків українських творчих колективів, розширюватиме діапазон обміну творчими здобутками між видатними особистостями сучасного як професійного, так і аматорського мистецтва не тільки України, Європи, а й усього світу.

2.5. Пам'ятки Херсонщини

З Херсонщиною пов'язане життя та діяльність багатьох видатних діячів культури, мистецтва, літератури. Одні з них жили і працювали тут, а інші – були проїздом. Але в їх пам'яті залишилися хвилюючі враження та спогади про природу нашого краю, його людей, що знайшло відображення у творах мистецтва.

На території Херсона на державному обліку знаходиться 183 пам'ятки, з них: 162 пам'ятника історії та 21 пам'ятка мистецтва. Ці пам'ятки відображають історію нашого краю від заснування міста до сучасності. Група пам'яток, пов'язана з трагічними сторінками історії нашого краю: з Великою Вітчизняною війною. Чимало пам'яток присвячено видатним діячам науки, мистецтва, літератури, життя яких пов'язане з Херсоном.

У числі пам'яток монументального мистецтва два пам'ятники національного значення: «Пам'ятник Джону Говарду» (проект архітектора В.П. Стасова) – видатному англійському філантропу, мандрівнику та «Пам'ятник Ф.Ф. Ушакову» (автори пам'ятника – скульптори М.Г. Кравченко, П.Г. Кравченко та А.Ю. Чубін) – великому російському флотоводцю, адміралу, учаснику російсько-турецьких війн. Цікавими є «Пам'ятник О.В. Суворову» (автор – скульптор М.І. Рукавишников) – видатному російському полководцю, генералісимусу російської армії; «Пам'ятник першим корабелям» (автори – скульптори В. Шкуропат, І. Білокур, В. Потребенко), встановлений на місці першої суднобудівної верфі в Херсоні.

Щодо пам'яток історії, найбільш яскравими є залишки колишньої фортеці – «Очаківська, Петербурзька брами та вали», що є оборонними спорудами фортеці; одна з перших пам'яток у Херсоні – «Спаський собор та дзвіниця», що розташовані на території колишньої фортеці; «Пороховий льох колишньої фортеці».

Постійно ведеться робота з виявлення та взяття на державний облік нових пам'яток, згідно розпорядження голови Херсонської облдержадміністрації №242 від 13.03.2009 взято на попередній облік 9 нововиявлених пам'яток, 6

пам'яток історії та 3 пам'ятки мистецтва. Серед найбільш значних пам'яток монументального мистецтва є відновлений у 2003 році «Пам'ятник Г.О. Потьомкіну» (автори – скульптор Ю.Г. Степанян, архітектори В.М. Громихін та Г.М. Ходін) – дипломату, генерал-фельдмаршалу, генерал-губернатору Новоросійської, Азовської та Астраханської губерній, засновнику м. Херсона; пам'ятний знак «Пектораль» (автор – скульптор Ю.Г. Степанян); «Пам'ятник Шандору Петефі» (автор – скульптор Петер Сабальч) – угорському поетові, прозаїку, публіцисту; з пам'яток історії – одна із закладених у Херсоні Греко-Софійська церква; «Могила колишнього ректора педагогічного інституту Є.П. Поліщука».

Пам'ятник **Джону Говарду** – пам'ятка історії національного значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року.

Говард Джон (2.09.1726 р. – 1790 р.) – англійський гуманіст, громадський діяч та філантроп, який присвятив своє життя допомозі знедоленим у різних країнах. Вивчав географію, природознавство, медицину.

У 1781 році вперше відвідав Росію, а в 1789 Д. Говард перетнув кордон Росії вдруге і через Петербург та Москву потрапив на Південь. У жовтні він прибув до Херсона, де оселився у домі купця Дофіне на теперішній вулиці Суворова (будинок не зберігся). Декілька разів на день він навідувався до воєнного лазарету, тюремного замку і карантинного шпиталю, де надавав допомогу. 6 січня 1790 року Д. Говард на прохання поміщика Федора Комстадіума погодився оглянути його тяжко хвору двоюрідну сестру. Смерть хворої від сильної застуди, котрій він так і не зміг допомогти, призвели до тяжкої хвороби і смерті самого Д. Говарда.

Пам'ятник виготовлено в кінці травня 1820 року за проектом відомого архітектора В.П. Стасова та встановлено при в'їзді в місто, навпроти каторжно-пересильного замку. Власником пам'ятки є територіальна громада.

Пам'ятник адміралу Федору Ушакову – пам'ятка монументального мистецтва національного значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року.

Ушаков Федір Федорович (26.02.1745 – 02.10.1817 р.) – видатний російський флотоводець, адмірал (1799). У 1766 закінчив Морський кадетський корпус одним із кращих та одержав чин мічмана.

Ім'я Ф.Ф. Ушакова тісно пов'язане з Херсоном. У 1783 році до Херсона з Петербурга прибула команда з 700 матросів для будівництва флоту та комплектування екіпажів військових кораблів, яку очолив капітан 2-го рангу Ф.Ф.Ушаков. Становище у Херсоні було вкрай тяжким. Епідемія чуми ставила під загрозу зриву не лише будівництво кораблів, а й власне існування фортеці. Активні дії Ф.Ф. Ушакова (введення карантину та інші санітарні заходи) допомогли зупинити розповсюдження епідемії. Восени 1784 року збудовані кораблі були відправлені до Севастополя, а в серпні 1785 туди ж прибув Ф.Ф. Ушаков, уже в чині капітана I рангу. Він багато сил віддав будівництву Чорноморського флоту і головної бази флоту – Севастополя. Його труди були відзначенні імператрицею Катериною II. На час перебування імператриці у Херсоні (травень 1787 р.) Федора Ушакова було призведено у капітани бригадирського чину. Повний розгром турецького флоту, зміцнення позицій Російської імперії на Півдні – це результати вмілого та талановитого командування контр-адмірала Ф.Ф. Ушакова. Власником пам'ятки є територіальна громада.

Пам'ятник першим корабелям Чорноморського флоту – пам'ятка монументального мистецтва місцевого значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року.

Пам'ятник присвячено першим будівникам кораблів Чорноморського флоту. 18 вересня 1778 року було закладено фортецю та одночасно з нею два елінги. Будівництвом керував генерал-цейхмейстер І.А. Ганнібал. Уже наступного року тут було закладено перший лінійний корабель – 66-гарматний фрегат «Слава Катерини», спущений на воду 16 вересня 1783 року. Цей фрегат

був першим із восьми подібних, спущених на воду до 1799 року. Тоді ж на верфі будувалися фрегати «Херсон», «Хоробрий», «Легкий», «Скорий», «Обережний», «Крим», бомбардирський корабель «Страшний» та інші. Очолював будівництво суден корабельний майстер С.І. Афанасьєв, який приїхав із Петербурга. На початку 1787 року Херсонська верф складалася з 5 доків, для будівництва яких був розчищений кам'яний берег Дніпра. За 20 років на верфі було побудовано 16 лінійних кораблів (від 66 до 110 гармат), 16 фрегатів, бомбардирський корабель, багато галер, плавучих батарей, транспортів та інших.

Місто Херсон завжди було тісно пов'язане з суднобудуванням. У ХІХ столітті суднобудування перебазувалось на Карантинний острів, де було декілька приватних заводів. На верфях будувались торгівельні великі та малі судна.

Значного розмаху набуло суднобудування на Херсонських верфях за радянських часів, особливо у 1950 році, після введення в дію Херсонського заводу – крупного центру морського суднобудування. Пам'ятник першим корабелям Чорноморського флоту встановлено на місці колишнього першого елінгу. Власником пам'ятки є територіальна громада.

Пам'ятник Г.О. Потьомкіну – пам'ятка монументального мистецтва місцевого значення.

Потьомкін Григорій Олександрович (13.09.1739 – 05.10.1791) – видатний російський державний та військовий діяч, дипломат. Із 1784 – генерал-фельдмаршал, учасник російсько-турецької війни 1768 – 1774 років. Під час російсько-турецької війни (1787 – 1791) – головнокомандувач російської армії. Талановитий адміністратор і організатор будівництва армії та флоту.

Із 1776 року Г.О. Потьомкін – генерал-губернатор Новоросійської, Азовської та Астраханської губерній. Під його керівництвом у Північному Причорномор'ї, а після об'єднання з Кримом, і в Таврії почалось освоєння приєднаних земель, будівництва міст та фортець. Григорієм Потьомкіним було засновано: Херсон, Миколаїв, Катеринослав. За його проектами відбувалося

заселення земель, будувалися монастирі. За сприяння видатного діяча було організовано Військо Чорноморських козаків.

Помер Григорій Потьомкін в Яссах 5 жовтня 1791 року. Поховано Світлішого князя Таврійського за розпорядженням імператриці Катерини II у місті Херсоні на території фортеці у Єкатерининському соборі 23 жовтня 1791 року. Власником пам'ятки є територіальна громада.

Пам'ятник О.В. Суворову – пам'ятка монументального мистецтва місцевого значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року.

Суворов Олександр Васильович (13.11.1730 р. – 06.05.1800 р.) – полководець, один із основоположників російського військового мистецтва, генералісимус російської армії (з 1799 р.), військовий теоретик.

Життя та діяльність Суворова тісно пов'язані з Херсоном. Уперше він прибув до Херсона в 1782 році, коли місто ще будувалося, потім відвідав його у 1783-1784 роках та 12 травня 1787 – під час візиту до міста російської імператриці Катерини II. З початком російсько-турецької війни 1787 – 1791 рр. у чині генерал-аншефа (1786 р.) керував захистом Херсон-Кінбурнського району. Діяльність Суворова в Херсоні була спрямована на організацію захисту як самого міста, так і Кінбурнської фортеці. 8 серпня 1787 року О.В. Суворов переніс у місто свою штаб-квартиру. За короткий строк оборонні роботи, що велися під його керівництвом, були завершені. Поряд із Херсонською фортецею були закладені артилерійські батареї. На підступах до міста будувалися редути. Перемога О.В. Суворова під Кінбурном та взяття штурмом Очакова відіграли велике значення в російсько-турецькій війні, закріпили території за Російською імперією. Власником пам'ятки є територіальна громада.

Спаський собор та дзвіниця – пам'ятка історії місцевого значення, взята на державний облік розпорядженням голови Херсонської облдержадміністрації №244 від 03.03.2000 року.

У 1781 році в Херсонській фортеці за наказом генерал-губернатора Новоросії Світлішого князя Г.О. Потьомкіна було закладено кам'яний собор «в

память присоединения к России Новороссийского края и Таврического царства», на честь святої мучениці Катерини (друге найменування храму на честь Христа Спасителя було надано після приїзду до Херсона імператриці Катерини II). Побудований у стилі класицизму, собор складав єдиний ансамбль із фортецею. Проект собору пов'язують із ім'ям видатного архітектора І.Є. Старова. Будівництво здійснив архітектор І.М. Ситніков. 17 травня 1786 було освячення архієпископом Словенським та Херсонським Никифором. Власником пам'ятки є релігійна громада.

Меморіал Слави – пам'ятка монументального мистецтва місцевого значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року.

Меморіал Слави увічнює пам'ять воїнів-херсонців та воїнів-визволителів міста, які загинули у роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945). Розташована пам'ятка на високому правому березі Дніпра. Вона є головною частиною ландшафтного парку.

У середині серпня 1941 року під натиском німецьких військ лінія фронту наблизилася до міста Херсона. Обороняли місто дві частини 9-ї армії під командуванням генерал-полковника Я.Р. Черевиченка та моряки Дунайської флотилії (командир – контр-адмірал Н.О. Абрамов). 15-18 серпня монітори «Ударний», «Железняков», «Мартинов», 16 бронекатерів і морська піхота флотилії стримували наступаючого противника та сприяли переправі залишку піхотних частин на Лівобережжя Дніпра. 18 серпня радянські війська залишили місто Херсон. Звільнення Херсона розпочалося в ніч з 11 на 12 березня 1944 року: бійці 295 стрілецької дивізії під командуванням полковника О.П. Дорофєєва почали переправу через Дніпро. Форсування основних сил почалося близько 4 години ранку. 13 березня 1944 року німецька оборона була прорвана. До кінця дня воїни 49-ї гвардійської (командир – полковник В.Ф. Маргелов) і 295-ї стрілецької дивізій, які входили до 28 армії 3-го Українського фронту, визволили місто.

На фронтах Великої Вітчизняної війни воювало 18900 херсонців, із них 7593 загинуло. У боях за Херсон 6000 солдат та офіцерів отримали нагороди, а 15 воїнам за мужність і героїзм, проявлені при визволенні міста, присвоєно звання Героїв Радянського Союзу.

Важливою духовною подією в Херсоні стало встановлення 10 травня 2009 року у відновленому сквері біля центрального міського РАГСу **скульптури «Покрова Матері Божої»**. Ідея встановлення пам'ятника належить суспільній організації – жіночому клубу «Ініціатива», Скульптура Пресвятої Богородиці «Покрова» виконана з білого штучного каменю.

Фінансування виготовлення, встановлення пам'ятника та відповідних робіт із відновлення скверу, його благоустрою повністю виконано на кошти благодійних внесків небайдужих людей, які підтримують відродження духовності Херсонщини. Пам'ять про добродійну справу херсонського суспільства буде зберігати надпис на постаменті.

На урочисте відкриття скульптурної композиції образу Пресвятої Богородиці «Покрова» зібралася велика кількість херсонців та гостей міста. Сім'ї з маленькими дітьми, люди похилого віку, молодь, духовенство і віряни, представники влади і просто перехожі з захопленням спостерігали як з під білого шовку з'явилася довгоочікувана скульптура Пресвятої Богородиці, а в небо злетіли білосніжні голуби – символ благої весті.

Обряд освяти скульптури здійснив Архієпископ Херсонський і Таврійський Іоанн. Владика Іоанн привселюдно подякував меру Херсона, клубу «Ініціатива», всім меценатам, які надавали кошти для зведення скульптури, благоустрою скверу і звернувся до присутніх зі словами: «Сьогодні, у цей воскресний день, коли ми продовжуємо святкувати Пасху Христову, ми зібралися у святому місці. Тут стояв величний Покровський храм, тут служили Божественні літургії, тут люди очищалися від гріхів... Аж ось на місці зруйнованого храму постає нова святиня – скульптура «Покрова Божої Матері». Хочеться вірити, що це буде не тільки улюблене місце відпочинку херсонців, але й місце молитви».

Територія Херсонської області теж багата різноманітними пам'ятками. Станом на 2009 рік на державному обліку знаходиться 2259 пам'яток, серед них: 130 пам'яток монументального мистецтва та 3 національного значення. Це й пам'ятки періоду освоєння території Херсонщини, пам'ятники та поховання, пов'язані з іменами видатних діячів історії, культури, пам'ятки Великої Вітчизняної війни.

Серед пам'яток археології, яких на території області налічується 3418 (з них – 29 національного значення), переважають кургани. Збережено біля двох десятків пам'яток, переважно пізньоскіфські городища, античні та окремі стоянки періоду давнього кам'яного віку, а також поселення доби бронзи. Саме вони складають золотий фонд історико-культурної спадщини Херсонщини. Адже є не тільки цінними науковими та пізнавальними об'єктами, а й реальною базою для активного використання у туристичній сфері.

Кам'янська Січ (Кам'янська Запорозька Січ) – пам'ятка історії національного значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року. Пам'ятка знаходиться за 50 м на схід від села Республіканець.

Історія появи та функціонування Кам'янської Січі безпосередньо пов'язана з подіями національно-визвольної боротьби української патріотичної еліти під проводом славного гетьмана Івана Мазепи. Як відомо, 12-14 травня 1709 року припинила своє існування Чортомлицька Січ, з якою була пов'язана більш як півстолітня героїчна історія Війська Запорозького Низового. Через підтримку запорожцями Івана Мазепи царські війська, скориставшись відсутністю більшої частини січовиків, приступом узяли січові укріплення, знищили Січ та зруйнували розташовані поблизу неї козацькі зимівники. У тому ж 1709 році було закладено Кам'янську Січ, значно нижче по Дніпру.

Проіснувала Січ недовго – усього два роки – царські війська вигнали козаків на лівобережжя Дніпра. Біля сучасного Цюрупинська, на тодішній території Кримського ханства, вони заснували Олешківську Січ.

Запорожці повернулися на Кам'янку, де було в 1730 році відновлено статус Січі, яка існувала до 28 березня 1734 року.

За своєю структурою Кам'янська Січ є унікальною історико-археологічною пам'яткою запорозького козацтва, оскільки тут збереглися усі три основні складові її частини: Кіш, до складу якого входили курені, скарбниці, січова площа; передмістя з виробничими майстернями, житловими будинками, шинками; козацький цвинтар, на якому збереглася могила видатного кошового Костя Гордієнка, з насипаним на ній курганом. У центрі розташовано площу для січової ради, з обох сторін її – курені-напівземлянки, господарські будови, склади зброї. Археологи виявили залишки глинобитної печі, обкладеної кахлями. Крім кахля, знайдені глиняні трубки, скляні кубки, шматки смоли.

Пам'ятка знаходиться у власності управління культури (Державний акт на право постійного користування земельною ділянкою серія ЯЯ №328503).

Половецькі кам'яні скульптури XI-XIII століття – пам'ятка монументального мистецтва національного значення, взята на облік розпорядженням Обласної державної адміністрації №244 від 03.03.2000 року.

Половці вперше з'явилися в південноукраїнських степах у середині XI ст. і протягом 170 років (до 1223 року) залишались їх абсолютними власниками. Кам'яні скульптури були розкидані у великій кількості широкими східноєвропейськими степами. Ареал розповсюдження скульптур: Крим, Приазов'я, Придніпров'я. Пам'ятники половецького образотворчого мистецтва – кам'яні скульптури – були найважливішим елементом обряду поховання і становлять собою пам'ятники померлим предкам.

Монумент **«Легендарна тачанка»** – пам'ятка монументального мистецтва національного значення, взята на державний облік рішенням Херсонського облвиконкому №59/2 від 21.01.1983 року.

Влітку 1920 року генерал Врангель, очоливши біля 150 тисяч солдатів і офіцерів, вів бої з Червоною армією на Каховському плацдармі. Бої Червоної армії з військами Врангеля стали вирішальними та були початком остаточного

розгрому останніх. У червні Врангель захопив Північну Таврію – від пониззя Дніпра до Олександрівська (Запоріжжя). Бої Врангеля з Червоною армією, які тривали 82 дні, виснажили сили білих, а всі спроби розбити війська Каховського плацдарму зазнали невдачі.

Тачанка – відкрита, запряжена кіньми повозка зі встановленим на ній кулеметом, була вперше використана у бойових діях військовими загонами під керівництвом Нестора Махна, стала чи не найбільш поширеним транспортним та бойовим засобом громадянської війни, символом народного демократичного руху. Власником пам'ятки є територіальна громада.

Матеріальний літопис Херсонської області в цілому представлений у майже 6 тисячах пам'яток археології, історії та монументального мистецтва. Всі вони різноманітні як за часом створення, так і за тематикою.

В області щороку проводиться огляд пам'ятників і пам'ятних місць, пов'язаних із II Світовою війною. Споруджуються нові пам'ятники, оновлюються раніше зведені на честь воїнів-односельців, що загинули в цій війні. Гідна шана віддається генію українського народу Тарасу Шевченку. Пам'ятники йому, крім Херсона, поставлені в Новій Каховці, Голій Пристані, Цюрупинську, Білозерці, Великій Олександрівці.

Сьогодні Херсон – промисловий та адміністративний центр, місто-порт, місто-курорт. Зберігши своє історичне обличчя, він значно змінився: з'явилися нові житлові масиви, міські магістралі, промислові та громадські споруди, парки, сквери. Щільну тканину історичної зони Херсона утворюють будівлі, що заповнюють ділянки периметральної забудови кварталів, вони багато в чому створюють неповторність архітектурно-художнього образу міста. Все це робить історично утворене середовище міста функціональним, різноманітним і затишним.

Останнім часом місто прикрасилося новими спорудами сучасних конструкцій і форм: Центр науково-технічної інформації, діагностичний центр. У панорамі міста з боку Дніпра виразно читаються споруди обласної бібліотеки імені Олеся Гончара, готелю «Фрегат», річкового вокзалу, які акцентують три

головні міські набережні. Річковий вокзал – водні ворота міста, і тому вони прикрашають вхід у місто.

Сучасні архітектори своїм обов'язком вважають бережливе ставлення до історичної спадщини, врахування її в процесі оновлення міського середовища, підтримання у своїй творчості тенденції спадкоємності формування забудови міста. А обов'язок сучасних жителів Таврійського краю – зберегти історичні та культурні традиції, цінності нашого народу.

Розділ 3

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА НА ХЕРСОНЩИНІ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

3.1. Херсонська учительська семінарія

Початок педагогічної освіти на Херсонщині припадає на час шкільних реформ 60-х р. XIX століття. Помітне збільшення числа шкіл і кількості учнів в 60 – 70 рр. поставили питання про підготовку кваліфікованих шкільних учителів. У зв'язку з цим протягом 70 – 90-х років у Херсоні неодноразово скликалися педагогічні курси. Але короткотермінові курси не могли розв'язати питання підготовки фахівців для початкових шкіл. Потрібно було організувати спеціалізований навчальний заклад, який би постійно та систематично випускав народних учителів.

Згідно «Положення про учительські семінарії» від 1870 р. у ряді губернських міст відкрилися нові навчальні заклади, в яких повинні були готувати майбутніх учителів в дусі православ'я та «відданості престолу».

Учительська семінарія Херсонської губернії була відкрита в м. Миколаєві 14 листопада 1871 р. Заклад мав 3 класи і підпорядковувався Одеському навчальному округу, який безпосередньо підкорявся Міністерству народної освіти. У вересні 1872 р. вчительська семінарія була переведена в губернське місто Херсон, де розмістилася в приміщенні колишнього дорожнього палацу Єкатерини II, збудованого в Херсонському адміралтействі спеціально до її подорожі у Новоросію. Адміністрація семінарії скаржилася на те, що будівля тісна, з низькими стелями, поганою вентиляцією та без актових залів. Тому частина навчальних класів семінарії і адміністрація були переведені на вулицю Семінарську в казенне приміщення, а в колишньому палаці Єкатерини II залишився лише третій клас з фізичним кабінетом, який був розташований у маленькій кімнатці.

Семінарія мала бібліотеку (фундаментальну та учнівську), фізичний та природничо-історичний кабінети, склад навчальних посібників з інших предметів.

Вихованці в семінарію поступали на державний кошт. Їм видавали форму, кормові гроші, оплачували житло. При семінарії не було ні пансіонату, ні гуртожитку. Вихованці самі відшукували квартири подешевше, і звертались до адміністрації за дозволом на поселення. Дозвіл на проживання давався після огляду житла. Адміністрація закладу перевіряла благонадійність господарів, умови проживання тощо. Такі квартири були під доглядом класних наставників, інколи їх відвідували інспектори і директор семінарії.

У різні роки директорами семінарії працювали: А. Леонтович, В. Рекало, М. Боголюбов, М. Руковський, Г. Лакашин, Е. Діаковський. У штаті семінарії, крім директора були: законоучитель-священик, наставники з російської мови, математики, фізики та природознавства, історії та географії; лікар, 2 вчителі двохкласного початкового училища при семінарії, викладач гімнастики, з 1902 року ще викладачі співу, малювання та чистописання, викладач садівництва, виноградарства, городництва, бджільництва.

Семінаристи вивчали: 1) наукові предмети: закон божий, російську та церковно-слов'янську мови, математику, фізику, історію, географію; 2) графічні: малювання, чистописання; 3) сільськогосподарські: садівництво, виноградарство, городництво, бджільництво, ручну працю з металу та деревини; 4) гімнастику, музику та співи, гру на скрипці.

Витрати на утримування семінарії у 1902 році включали:

зарплатня викладачів – 7.411 р.;

стипендії – 4.800 р.;

господарські витрати – 4.445 р. 75 коп.

Усього: 16.656 р. 75 коп.

Кількість учнів коливалася від 100 до 150 осіб. Так, на 1.01. 1903 р.:
у 1 класі – 54 вихованці віком від 16 до 18 років;

у 2 класі – 43 (17 – 20 років);

у 3 класі – 51 (18 – 20 років).

У 1908 році семінарія стала чотирьохкласною, додався ще один учитель-наставник.

У 1917 році навчалось всього 94 учня, з них у 1 класі – 25, у 2 – 22, у 3 – 26, у 4 – 21. По становому розподілу було 16 учнів із міщан і 78 учнів із селян. 7 вихованців жили у батьків, родичів, а 87 – на орендованих квартирах (30 р. з харчуванням).

В учительські семінарії приймали випускників двокласних сільських училищ і вищих початкових училищ. При вступі був деякий конкурс. Так, у 1916 році на 23 місця було подано 49 заяв. Вступники складали письмові та усні іспити з російської мови та арифметики – головних предметів початкової освіти.

Успішність вихованців була невисокою. Так, у звіті 1916 року інспектори відзначали недостатнє осмислення і розуміння Закону Божого. Письмові роботи з російської мови були виконані «цілковито безграмотно». В переказі учні не вміли виражати свої думки, при усних відповідях не могли користуватися літературною мовою; погано розбиралися в етимології, синтаксисі та в перекладі церковно-слов'янського тексту на російську мову. У звіті відзначалося, що підготовку учнів не можна вважати задовільною. З 94 учнів – 14 невістигаючих.

Звичайно, позначилися умови воєнного часу, матеріальні труднощі, призов до армії деяких викладачів тощо. Більшість вихованців були вихідцями з українського села, слабо володіли російською мовою.

Крім основних предметів теоретичного характеру, вихованці вивчали музику. У неділю та святкові дні грали в струнному оркестрі.

На теоретичну підготовку відводилася 1 година на тиждень у кожному класі, на практичну – 2 години після обіду щодня. Учні працювали у городі, фруктовому саду семінарії.

Важливе місце відводилося педагогічній практиці, яка проводилася під особистим контролем директора семінарії. Керували практикою викладачі-методисти. Практика проходила в двокласному навчальному училищі, яке було при семінарії, була пасивною і активною. Під час пасивної практики учні чергували по школі (III клас – півроку; IV – цілий рік), відвідували уроки і спостерігали навчальну роботу.

Пробні уроки семінаристи проводили після тривалої підготовки. Детальний конспект затверджувався вчителем-наставником того предмета, з якого проводився урок. На уроці були присутні інші учні-практиканти і наставник. Після уроку відбувалося обговорення заняття і підводилися підсумки. У 1916 році в I півріччі семінаристи IV класу провели 28 уроків, а в II півріччі – 128 уроків (з російської мови – 34, з арифметики – 36, з геометрії – 6, з географії – 14, з історії – 14, з природознавства – 10, з малювання та чистописання – 22, зі співів – 22).

Семінаристи-практиканти відмічали цілий ряд несприятливих умов, які позначилися на педагогічній практиці. Це незадовільні приміщення класних кімнат у школах – багатолюдність класів, відсутність потрібних наочних посібників, особливо підручників, які були далеко не в усіх учнів.

Після закінчення семінарії випускники одержували свідоцтво і звання вчителя початкового училища. Перший випуск у 1873 році – 19 вихованців, у 1897 році закінчили семінарію – 24 чоловіки, 1898 – 34; 1899 – 31; 1900 – 26; 1901 – 29; 1907 – 46; 1916 – 21.

У семінарії велику увагу приділяли моральному і естетичному вихованню. У святкові і вихідні дні проводились літературно-музичні вечори, на яких вчителі виступали з доповідями, а учні з – номерами художньої самодіяльності. Але й тут позначалося незадовільне становище з приміщенням (своєї актової зали не було), тому збиралися в класній кімнаті, яка не могла вмістити усіх бажаючих.

Револьюційні події 1905 – 1907 рр. вплинули і на вчительську семінарію. Серед вихованців розповсюджувалися заборонені револьюційні книжки,

прокламації, скликалися таємні збори тощо. В семінарії проводилися перевірки благодійності вчителів і учнів, вилучалися з фондів бібліотек ті чи інші книги.

У роки першої світової війни вартість навчання в семінарії була в середньому 357 крб. 69 коп. З цієї суми на стипендію і допомогу учням відводилось близько 100 крб. на рік. Це менше, ніж 10 крб. на місяць. Якщо в мирний час ці гроші ще щось значили, то у воєнний час без допомоги батьків семінаристам доводилося голодувати.

Учительська семінарія порівняно з гімназією та реальним училищем давала недостатні загальноосвітні знання. В періодичних виданнях досить часто вказували на цей недолік. Позитивною стороною учительських семінарій була педагогічна. В них викладалася педагогіка з елементами психології та історії педагогіки, методика викладання в навчальній школі російської мови та арифметики. Педагогіку, як правило, викладав директор учительської семінарії, проте ці семінарії не могли задовольнити потреб початкових шкіл у викладачах.

Херсонська учительська семінарія проіснувала до 1920 року, але раніше у листопаді 1917 р., розпочалися заняття у Юр'ївському учительському інституті Тартуського (Дерптського) університету, який був під час першої світової війни евакуйований з Естонії і так, започаткував підготовку вчителів для Херсонщини.

3.2. Від Юр'ївського учительського інституту до Херсонського державного університету

Історія Херсонського державного університету (ХДУ) – це складова і невід'ємна частина історії України. Це історія становлення і розвитку якісно нової вищої освіти, що стала необхідною складовою у духовному і професійному у формуванні особистості в умовах національно-культурного відродження, політичного та економічного суверенітету нашої держави.

Минуле Херсонського державного університету своїм корінням сягає відомого в Європі Тартуського (Дерптського) університету, при якому 1 липня 1914 року був відкритий перший у Прибалтиці вчительський інститут.

Директором Юр'ївського учительського інституту був Федір Степанович Страхович (1851 р.н.), який закінчив Духовну академію, на службі з 1874 р., по Міністерству народної освіти – з 1877 р. Він 32 роки працював у Валмієрській семінарії як викладач педагогіки, дійсний статський радник, нагороджений багатьма орденами.

Міська газета «Рідний край» 19 жовтня 1917 р. на своїх сторінках повідомила про цю важливу для Херсонщини подію. Інституту було відведено приміщення Херсонської вчительської семінарії. Заняття передбачалось розпочати у другу зміну 14 листопада 1917 р. на словесно-історичному, географічному і фізико-математичному відділеннях. Було оголошено набір 40 осіб із місцевої молоді.

У грудні 1917 року інститут одержав перший наказ з Наркомосу, в якому зазначалося, що Радянський уряд переказує на утримання інституту перші кредити з дня його евакуації.

Калейдоскоп змін влади у місті з кінця 1917 до початку 1920 рр. негативно позначився на діяльності інституту.

10 червня 1918 року Херсонська губернська народна рада звернулася до Міністерства народної освіти з проханням «залишити в м. Херсоні евакуйований туди у жовтні 1917 року Юр'ївський вчительський інститут, що дуже необхідно як для самої Херсонщини, так і для українських повітів Таврії». Відділ учительських шкіл Міністерства народної освіти повідомив Херсонську раду про те, що Юр'ївський вчительський інститут не значиться інституцією Української держави. Було запропоновано відкрити новий вуз. Але, по суті справи, з 1 вересня 1918 р. відбулося своєрідне юридичне узаконення Юр'ївського учительського інституту як українського навчального закладу.

26 січня 1919 року Уряд Радянської України прийняв декрет про передачу всіх вищих навчальних закладів, у тому числі й приватних, у ведення Наркомату освіти і переведення їх на державний бюджет. Цей декрет поклав початок створенню мережі власної вищої школи в Україні.

Приїхавши до Херсона тимчасово, Юр'ївський учительський інститут залишився тут назавжди, хоча й змінив свою назву.

У липні 1919 р. Юр'ївський учительський інститут було реорганізовано у Херсонський педагогічний інститут з 4-річним строком навчання.

Згідно наказу Херсонського губернського відділу народної освіти роботою інституту керувала рада інституту, в якій студенти склали 1/3 її членів. На цей час була створена і рада студентів, яка надавала велику допомогу в організації навчальної, наукової та виховної роботи.

Під час денікінського спротиву більшовикам (серпень 1919 р. – лютий 1920 р.) інститут знаходився в такому ж важкому становищі, як і при тимчасовій владі іноземних загарбників. Коли в лютому місяці 1920 р. на Херсонщині була встановлена радянська влада, з 2 березня педінститут відновив свою діяльність.

З травня 1920 р. набір до інституту здійснювався згідно «Інструкції про набір у вищі навчальні заклади» НКО, де зазначалося, що до вузу приймаються всі громадяни чоловічої і жіночої статі, яким виповнилося 17 років і в першу чергу приймаються діти робітників, членів виробничих профспілок, комсомольці, члени Комуністичної партії більшовиків України.

Такий підхід, безумовно, негативно позначився на рівні навчального процесу, оскільки серед прийнятих студентів було дуже багато юнаків та дівчат з дуже низьким рівнем знань, без підготовки до сприймання наукової інформації.

На початку осіннього триместру 1920 року в інституті працювали паралельно кафедри української та єврейської мов, було відкрито кафедри історії єврейського народу, історії єврейської літератури та єврейського театру. У листопаді відбулися й перші вступні лекції українською мовою з українознавства, вищої математики та загальної зоології.

Викладач фізики О. Шапченко, який приїхав разом з Юр'ївським інститутом і викладав свій курс російською мовою, почав читати лекції для бажаючих українською мовою.

В інституті в цей період працювали як штатні викладачі (ординарний професор А.А. Садов, доцент Д.А. Зінчук, лектори В.А. Глаголев, М.Л. Осінський, І.А. Богашев, В.К. Маловічко, викладачі з Юр'їва), так і вільнонаймані: відомий культурний діяч краю, засновник Херсонського музею старожитності В.І. Гошкевич, його брат М.І. Гошкевич, природознавець Й.К. Пачоський.

Йосип Конрадович Пачоський (1864 – 1942) – видатний український і польський ботанік, всесвітньо відомий учений-природодослідник. 26 років він плідно працював на Херсонщині: створив свої найкращі праці, які прославили його ім'я; досліджував природу Херсонської губернії; заснував Херсонський краєзнавчий музей; сподвижник Ф.Е. Фальц-Фейна та перший дослідник заповідника «Асканія-Нова», Олешківських пісків, Нижньодніпровських плавнів.

З 1920 по 1922 рік Пачоський працював професором у Херсонському сільськогосподарському технікумі і за сумісництвом – на кафедрі ботаніки Херсонського інституту народної освіти.

Лекції він читав настільки захоплюючи і цікаво, що його приходили слухати не лише студенти, а й викладачі інституту і взагалі всі, хто цікавився проблемами ботаніки.

У Херсонському обласному краєзнавчому музеї, засновником якого був Йосип Пачоський, зберігається багато цінних експонатів, зібраних їм самим. Найбільшою гордістю музею є гербарна колекція Пачоського, яка налічує 22 тисячі експонатів, ентомологічна колекція – близько 10 тисяч екземплярів різноманітних комах. Зберігаються тут і створенні вченим зоологічна, геологічна, мінералогічна, палеонтологічна колекції, а також частина із 300 його наукових робіт.

Цілком закономірно, що у сучасному Херсонському державному університеті шанують ім'я колишнього викладача, вченого натураліста Й.К. Пачоського. Проводяться наукові ботанічні читання його пам'яті, екскурсії «Ботанічними стежинами Й.К. Пачоського», виставки його праць. До 140-річчя

від дня народження у музеї історії університету був проведений «круглий стіл» – «Й.К. Пачоський – видатний природознавець Херсонщини», а до 145-річчя – виховний захід «Дослідник природи Херсонщини». Найкращій науковій лабораторії Херсонського державного університету – «Біорізноманіття та екологічного моніторингу» у 2004 році було присвоєно ім'я Йосипа Конрадовича Пачоського (завідувач лабораторії – професор, доктор біологічних наук О.Є. Ходосовцев).

Понад 10 років плідно реалізується Угода про академічний обмін між Херсонським державним університетом і Познанським університетом імені А. Міцкевича, почесним професором якого був Й.К. Пачоський. Науковий гербарій професора Й. Пачоського, збережений в краєзнавчому музеї, спільними зусиллями науковців університетів Познані та Херсона отримав науковий опис. При підтримці Херсонського державного університету в особі ректора, професора Ю.І. Беляєва, директора інституту природознавства, професора С.В. Шмалей, провідного наукового співробітника Чорноморського заповідника, доцента З.В. Селюніної в 2008 році в Познані видана монографія «Херсонская флора. Том II. Двудольные», 505 сторінок (відповідальний і науковий редактор професор Кароль Лятовський). Презентація цієї монографії стала яскравою науковою подією.

У грудні 1920 року було створено Миколаївську губернію. Отож виникло рішення про злиття Херсонського та Миколаївського педінститутів у великий центр підготовки викладацьких кадрів для Півдня України. Пріоритет було віддано Миколаєву, однак під тиском громадськості обидва вузи залишилися на своїх місцях.

У 20-ті роки губернський відділ народної освіти передав педінституту будівлю, все майно й навчальне обладнання комерційного училища та помешкання другої чоловічої гімназії, що значно поліпшувало матеріальну та навчальну базу Херсонського педінституту.

Після кривавого воєнного лихоліття (1914 – 1920 рр.) постали завдання відбудови зруйнованого господарства, становлення нової середньої і вищої

школи. З початку 1920 р. Наркомос України розгорнув діяльність, спрямовану на реорганізацію вищих навчальних закладів, поліпшення підготовки спеціалістів. Уже 24 лютого 1920 р. було розроблено «Тимчасову інструкцію губернським відділам народної освіти», в якій йшлося про проведення низки заходів у галузі вищої освіти. Передбачалося, насамперед, налагодити навчання в технічних і медичних вузах, закрити старі юридичні та історико-філологічні факультети, розпочати організацію інститутів народної освіти для підготовки педагогів відповідно до нових вимог.

У червні 1921 року відбулася Всеукраїнська нарада з питань освіти. На засіданнях секцій були опрацьовані та схвалені питання соціальної, професійної і політичної підготовки студентів. Нарада наголошувала, що особливу увагу слід приділити реорганізації старої вищої школи в інститути за виробничою та функціональною ознаками. Педагогічні інститути були реорганізовані в інститути народної освіти (ІНО). Відповідно до завдань підготовки працівників освіти для системи професійних навчальних закладів та для проведення політико-освітньої роботи серед широких мас вважалося, що ІНО покликані здійснювати цю роботу, повинні мати й відповідні факультети, а саме: соціального виховання, професійної освіти, політосвіти.

У зв'язку з цим істотні зміни відбулися і в структурі Херсонського педагогічного інституту. В 1921 році його назву було змінено на Херсонський інститут народної освіти (ХІНО). Було створено 2 факультети: професійної освіти та соціального виховання.

Факультет професійної освіти орієнтувався на підготовку вчителів професійних шкіл, шкіл фабрично-заводського учнівства і викладачів загальних дисциплін технікумів. Його завданням було підготувати «висококваліфікованих керівників занять», дати їм професійну освіту і професійні навички.

Факультет соціального виховання (ФСВ) мав готувати працівників вищої кваліфікації для роботи в закладах соціального виховання (дитячому садку, дитбудинку, школі). На ФСВ не було ніяких спеціальностей, крім педагогічної: дитинство, організація і робота з дітьми.

Велика робота була проведена у цей час зі складання програм навчальних дисциплін. Необхідність їх розробки зумовлювалася тим, що нових програм ще не було, а старі, дореволюційні, не відповідали вимогам, які висувалися перед тогочасною школою. Особливістю нових навчальних програм було «пов'язання всіх видів занять між собою, а також зв'язок із життям». Перші навчальні плани Херсонського інституту народної освіти були розроблені та затверджені на засіданні правління у складі директора інституту, професора, історика К.Ю. Гревізирського, професора Х.А. Бельського, викладача М.В. Катинського та інших. Вихідним елементом плану, загальним для всіх секцій, було формування соціально-історичного світогляду. Паралельно з цим йшла інша група дисциплін – «елементи вивчення виробництва». Студенти повинні були вивчати машинознавство, технологію, організацію праці та виробництва. З метою вивчення виробництв проводили також екскурсії. Третю, найважливішу групу загальних дисциплін, склали ті, що зосереджували увагу на питаннях методики, педагогіки та психології. Навчальним планом передбачалося, що з чотирьох тисяч загальної кількості годин при трьохрічному терміні навчання і шестигодинному робочому дні педагогічним предметам відводилося більше тисячі годин.

Неврожай 1921 року, що приніс із собою голод, особливо тяжко відобразився на Херсонщині. Під час голодомору померли декан факультету профосвіти М.А. Богашев та колишній директор і голова педради, лектор, історик А.Ф. Гальковський, який приїхав з Юр'ївським інститутом. Студентство в більшості розбрелося у пошуках хліба. Лектура теж припинила роботу. Лишилася невеличка група викладачів та студентів на чолі з адміністрацією, що не кинули своїх постів. Відчувалася тверда воля цього колективу за всяку ціну зберегти інститут, і спільними зусиллями його було врятовано.

У серпні 1922 року Херсонський інститут народної освіти переїхав у приміщення другої жіночої Маріїнсько-Олександрівської гімназії, де і залишився на довгі роки.

Унаслідок переїзду в інституті було відкрито 14 кабінетів, 7 лабораторій, майстерні для трудових процесів, стрілецький тир, бібліотеку, педагогічний музей.

Найважливішою справою всіх ВНЗ України в цей період була їх «пролетаризація». В 1917 – 1919 роки студентство інституту складалося переважно з естонців та латишів мішаного соціального складу, що переїхали до Херсона разом з Юр'ївським учительським інститутом. У 1920 – 1921 роках склад студентів оновлювався за рахунок місцевого населення і був переважно дрібнобуржуазним. Це були вихідці із старої дореволюційної школи, яким було необхідно отримати вищу освіту.

Наказ Укрпрофосвіти від 20 квітня 1921 року впроваджував нову систему прийому за рознарядками. Був взятий курс на пролетаризацію, поповнення складу студентства переважно дітьми села. Набір 1921 р. склав: 68% селян (15% – середняки, решта – незаможні селяни або бідняки); 32% міських робітників та службовців.

Важливим чинником «пролетаризації» інституту був порядок комплектування студентів, коли до інституту почали приймати за відрядженням профспілок, партійних органів, військових частин та комітетів незаможних селян.

21 вересня 1920 року вийшла постанова Раднаркому УРСР «Про введення української мови в школах і радянських закладах». До кінця 1924 року цей процес у Херсонському інституті народної освіти проходив стихійно і визначався, головним чином, наявністю українського студентства (з 231 студента: 204 – українця, 15 – росіян, 6 – євреїв, 6 – інших національностей) та введенням до навчальних планів факультетів обов'язкового курсу української мови.

Згідно з постановою Наркомату освіти від 25 листопада 1925 року викладання всіх дисциплін на всіх факультетах інститутів повинно було бути цілком україномовними. Поступово, «шляхом введення нової лектури і українізації старої допроваджено Херсонський інститут народної освіти до

майже повного переходу на українську викладову мову». На початку 1925 – 1926 навчального року лише один із 28 викладачів інституту не володів українською мовою.

У вересні 1924 року на конференції професорсько-викладацького складу інституту колектив вирішив поставити питання про присвоєння вузу імені Н.К. Крупської. Було обрано делегацію до Наркомату освіти у складі директора інституту С.С. Ярославенко та найкращого студента, сина селянина-бідняка з Великої Лепетихи Миколи Ляного. Н.К. Крупська привітно прийняла делегатів інституту, уважно вислухала, багато розпитувала про життя інституту, навчання і побутові умови студентів, дякувала за честь і дала згоду, щоб Херсонський інститут народної освіти носив її ім'я.

У 20-ті роки в інституті проводилася велика методична робота. Всі викладачі та адміністрація залучились до пошуку сучасних методів та прийомів навчання, змісту освіти, який орієнтувався і планувався в двох основних напрямках: а) краєзнавство, б) дитячий комуністичний рух. В інституті застосовувалися екскурсії навчально-наукового характеру:

1. Основні (до Дніпробуду, Асканії-Нова, Криму);
2. Педагогічні та інформаційні (Харків, Москва, Ленінград, Київ);
3. Місцеві, для вивчення рідного краю.

Від лекційної системи з епізодичними практичними заняттями в чужих лабораторіях інститут перейшов у 1922 – 1923 навчальному році до лекційно-семінарської системи зі збільшенням практичних, лабораторних занять у власних кабінетах. З 1925 – 1926 навчального року вводиться Дальтон-план на усіх трьох курсах із застосуванням лабораторно-дослідницького методу.

Херсонський інститут народної освіти став також і центром поширення української мови і культури на Херсонщині, заснувавши спеціальний семінар для підготовки викладачів українознавства і української мови для установ, підприємств та ін.

Народний комісар освіти УРСР О. Шумський, який відвідав Херсонський інститут народної освіти 17 листопада 1925 року, відзначив сумлінність і

активність студентів. Визначив у цілому вірний напрямок роботи інституту і його досягнення.

У цей період директорами Херсонського інституту народної освіти були: А.З. Бандурівський (з 1927 р. по 1928 р.), А.Я. Нагорний (з 1928 р. по 1929 р.). У вересні 1929 р. керування інститутом прийняв І.Г. Бойко – виконуючий обов'язки професора кафедри соціально-економічних дисциплін, який до цього працював директором сільськогосподарського технікуму на Білоцерківщині.

На той час у Херсонському інституті народної освіти працювали видатні вчені, письменники, музиканти. Серед них був відомий український поет, прозаїк, педагог, громадський діяч, просвітник, публіцист Микола Федорович Чернявський (1867 – 1938 рр.).

У березні 1917 р. він став одним із засновників у Херсоні товариства «Українська хата», що брало на себе функції «осередку національного, політичного, культурно-просвітницького життя на Херсонщині». З цього ж, 1917 р. до 1922 р. Чернявський головував у Херсонській філії Просвіти. Робота на ниві національного відродження і просвіти коштувала М.Ф. Чернявському, як і багатьом іншим інтелігентам життя. Хвилі арештів під час боротьби з «ворогами народу», ініціаторами національного відродження постійно відбивалися й на ньому. Письменника тричі заарештовували.

Уперше це трапилося в жовтні 1929 року. Разом із ним було заарештовано і лекторів Херсонського інституту народної освіти В.І. Скрипниченко і М.Я. Петрова. М.Ф. Чернявському було пред'явлено основне обвинувачення: організація та ідеологічне керівництво Херсонською групою українців-шовіністів, націоналістичних товариств «Українська хата» та «Просвіта», утворення в Херсоні української автокефальної церкви. Всім членам «преступної групи» (7 чоловік) інкримінувався «захват ідеологічного впливу на маси шляхом захвату командних висот у культурно-просвітницьких та шкільних установах». Викладач Херсонського інституту народної освіти В.Г. Скрипниченко використовував у своїх лекціях і радив студентам книгу

професора С. Єфремова «Історія українського письменства», яка вважалась шкідливою і такою, що не витримає марксистської критики.

Але це був ще тільки 1930 рік – репресивний конвеєр ще не набрав всієї сили і міг ще трохи повертатись назад. Прокурор Херсона по судовому догляду розглянув цю справу і знайшов, що слідством не зібрано достатніх даних для підтвердження звинувачень і немає підстав для віддання їх до суду. Справу було припинено.

Вони всі вийшли на волю, але система не відпускала так легко своїх підлеглих, і арешти почалися знов.

У 1932 році М.Ф. Чернявського заарештували вдруге. Звинувачення було те ж саме: належність до Спілки визволення України. Місяць просидів Микола Федорович у в'язниці, потім випустили за недостатністю доказів.

Арешт у жовтні 1937 року став останнім. На цей раз від М.Ф. Чернявського добилися тих показань, на які розраховували. Тільки один допит і короткий вирок: «Страта». М.Ф. Чернявського розстріляли опівночі з 19 на 20 січня 1938 року. Родині сповістили, що Миколу Федоровича вислано до північних таборів без права листування.

Близько двох десятиліть над ім'ям М.Ф. Чернявського висіло тавро «ворога». І тільки 23 червня 1956 року на засіданні Миколаївського обласного суду було прийнято постанову з таким формулюванням: «Протест прокурора УРСР задовольнити. Постанову трійки УНКВС по Миколаївській області від 27 листопада 1937 року відносно М.Ф. Чернявського скасувати і справу припинити за відсутністю в його діях складу злочину. Голова президії Миколаївського обласного суду В. Олійник». Це поклало початок реабілітації М.Ф. Чернявського.

Видатний учений Е.Х. Бурзі (1878 – 1956) викладав в Херсонському інституті народної освіти ботаніку і хімію (1923 – 1926 рр.). Він закінчив природничий відділ Московського університету з дипломом I ступеня, після Херсонського інституту народної освіти працював у сільськогосподарському технікумі.

Колишній директор Херсонського музичного училища Я.В. Дюмін з жовтня 1922 року був лектором теоретичних дисциплін і керівником студентського хору Херсонського інституту народної освіти. Він закінчив Петербурзьку консерваторію зі званням «вільного художника». Був оперним співаком, викладачем та інспектором музичного училища у м. Миколаєві. У 1937 році Я.В. Дюмін був заарештований за наклепом. Його було звинувачено як «учасника контрреволюційної організації». Якова Володимировича Дюміна розстріляли опівночі 20 січня 1938 р. Дружині повідомили, що він помер за ґратами від серцевого нападу.

Я.В. Дюміна реабілітовано посмертно.

11 серпня 1930 р. Раднарком УРСР прийняв постанову «Про реорганізацію мережі системи педагогічної освіти». Відповідно до цього Херсонський інститут народної освіти був перетворений у 3-річний інститут соціального виховання з фізико-математичним, природничим і мовно-літературним відділами та відкрито заочне навчання з такими ж відділами. У 1930 – 1931 навчальному році кількість студентів збільшилась з 292 до 472, випускників – з 52 до 89 (порівняно з минулим роком). Збільшився і викладацький склад. В інституті було 13 кафедр, працював робітничий факультет.

Студенти інституту проводили велику роботу зі здійснення завдань культурної революції, зокрема ліквідації неписьменності. У вузі працювали гуртки: хорівий, музичний, драматичний, літературний, фізкультурний, радіолюбительський та інші. Видавалась багатотиражна газета «За кадри» і виходила загальноінститутська стінна газета.

Перспективи здійснення загальнообов'язкового початкового навчання, розширення мережі загальноосвітньої середньої школи, дитячих дошкільних закладів та позашкільного виховання знову поставили на порядок дня питання про повне забезпечення цих закладів кваліфікованими педагогічними кадрами.

Діючі навчальні педагогічні заклади – інститути соціального виховання та професійної освіти – не могли упоратися з цим завданням, та й підготовка, яку вони давали майбутнім педагогам, не відповідала новим вимогам.

10 липня 1933 р. питання про систему підготовки педагогічних кадрів і мережу педзакладів на 1933 – 1934 навчальний рік обговорювалося і вирішувалося колегією НКО УРСР. Було запроваджено нову систему і визначено номенклатуру профілів підготовки педагогічних кадрів. Замість інститутів соціального виховання і педагогічних інститутів професійної освіти було створено єдиний тип вищого педагогічного навчального закладу – педагогічний інститут.

Так, у серпні 1933 року, утворився Херсонський педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської, з червня 1935 року він став державним. Влітку 1935 року історичний факультет був переведений до педагогічного інституту в місті Одесі, а факультет мови і літератури – до Миколаївського педагогічного інституту. Тож у 1935 – 1936 навчальному році Херсонський державний педагогічний інститут нараховував у своєму складі 2 факультети фізико-математичний і природничий.

Під жорнами партійної молотилки в тридцять шостому році загинув директор інституту Іван Гаврилович Бойко, який шість років беззмінно очолював заклад. Були заарештовані викладачі А.М. Васильєв, М.М. Момот, С.І. Шульгін, К.Т. Федоровський.

Федоровський Костянтин Трохимович (1892 – 1942 рр.) – український психолог і педагог.

У 1910 році склав іспит на звання народного учителя при Черкаській гімназії і вчителював по селах. У 1919 році К.Т. Федоровський закінчив Полтавський педінститут і завідував школою в рідному селі. Костянтин Трохимович після закінчення у 1924 році Київського інституту народної освіти (філософсько-педагогічний відділ факультету профосвіти) працював у Херсонському ІНО, а потім – педінституті завідувачем кафедри педагогіки.

У 1932 році К.Т. Федоровський був заарештований, провів у в'язниці 11 місяців. Після арешту він разом із сім'єю переїхав до Росії, де працював у Орловському, Яснополянському, Рязанському педінститутах завідувачем кафедри педагогіки і психології. Вдруге його заарештували у 1938 році. Більше трьох років він перебував під слідством і не підписував звинувачення. Підслідного постійно возили по етапах від однієї в'язниці до іншої. В 1942 році К.Т. Федоровський помер від сипного тифу у місті Барнаул.

К.Т. Федоровський – автор підручників «Нариси педагогіки колективу» (Полтава, 1929 р.), «Соціальна педагогіка» (К., 1930 р.). Його кандидатська дисертація була присвячена розвитку мислення й мовлення дитини віком від 2 до 5 років. Ім'я К. Федоровського занесено до «Короткого психологічного словника» під редакцією В. Войтко.

Восени 1937 року майже місяць у стінах Херсонського державного педагогічного інституту вела розслідування комісія Херсонського міськпарткому. Зібрані парткомісією матеріали, датовані 4 жовтня, займають у кримінальній справі сім друкованих сторінок. Червоним олівцем позначені понад три десятки прізвищ співробітників, викладачів, студентів. Були заарештовані директор інституту Хірін Анатолій Павлович і завідуючий навчальною частиною, лектор всесвітньої історії Бовдир Михайло Никифорович. Обвинувачення побудоване на єдиній провіні – українізація студентства. Місяць знадобився членам трійки УНКВС, аби визнати керівників інституту винними. 7 грудня 1937 року було винесено рішення – «розстріляти».

Від дня створення інституту знадобилося двадцять років, аби зібрати високоінтелектуальний повноцінний викладацький колектив. Однак всього за два місяці, впродовж листопада-грудня 1937 року, штат працівників вузу було винищено майже стовідсотково в шаленій круговерті репресій.

У 30-х роках у Херсонському педагогічному інституті були створені зоологічний музей, агробіостанція та ботанічний сад площею 14 га.

У 1936–1937 навчальному році відкрився географічний факультет (декан Є.М. Овчаров) та вечірній учительський інститут.

У 1938 році директором Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської був призначений Загородній Олексій Григорович, старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін без наукового звання та вченого ступеня, який до цього працював директором Бериславського педагогічного технікуму.

На той час директор інституту затверджувався і зміщувався Всесоюзним комітетом по справах вищої школи при РНК СРСР. Усі питання діяльності вузу затверджувала Рада при директорі і за його головування. Засідала вона один раз на місяць. До складу Ради входили заступник директора з навчально-учбової роботи, помічник із адміністративно-господарської частини, декани, завідувачі кафедрами, завідувач бібліотеки, старші викладачі, керівник педагогічної практики, представники партійної, комсомольської, профспілкової організацій.

До 1938 року педагогічний інститут готував кадри викладачів для середніх шкіл за спеціальностями: математика, фізика, географія, хімія, природознавство, а вечірній вчительський – викладачів мови, літератури, географії для неповної середньої школи. У педагогічному інституті навчалось 744 студенти, а у вечірньому вчительському – 68 чоловік.

У 1938 – 1939 навчальному році відкрився факультет мови і літератури з російським та українським відділеннями (декан – В.І. Ушаков). Перший набір складався з 90 осіб.

На засіданні Ради інституту від 03.01.1939 року були затверджені: статут інституту; набір до інституту – 300 осіб; нові кафедри (фізичної та економічної географії, української мови і літератури, російської мови і літератури, всесвітньої літератури, іноземних мов).

Згідно наказу № 2323 Всесоюзного комітету по справах вищої школи з 01.09.1938 року була введена чотирьохбальна система оцінювання знань студентів: «відмінно», «добре», «посередньо», «незадовільно». Порівняно з минулим навчальним роком академічна успішність студентів у 1938 – 1939 навчальному році значно покращилась – з 60% до 89%. Зі 129 студентів, допущених до державних екзаменів, іспити склали 122 (у минулому році з 106 –

67). За результатами закінчення навчального року в інституті було 47 відмінників (географічний факультет – 17, мови і літератури – 11; природничий – 10; фізико-математичний – 9); 134 – ударників; 186 – невстигаючих студентів (24,9%).

Студенти вузу проходили педагогічну практику в школах міста. Керівником практики був викладач педагогіки О.В. Мудролюбів. Практиканти давали 3 залікових уроки. У 1938 р. на практиці студенти провели: 35% уроків на «задовільно», 55% уроків на «добре і задовільно», 10% уроків на «незадовільно».

У 1939 р. директор інституту О.Г. Загородній був призначений секретарем Дрогобицького обкому партії, обраний депутатом Верховної Ради СРСР. На його місце прийшов Чернега Леонід Антонович (1906 – 1940 рр.).

На партійних зборах Л.А. Чернега висловлював обурення з приводу того, що без його відома, як директора інституту, зникають викладачі (їх, звичайно, заарештовував НКВС). У відповідь – колективне організоване обвинувачення, а в результаті – раптова смерть на 34-му році життя.

З червня 1940 року і до початку Великої Вітчизняної війни директором інституту був Устименко Анатолій Лукич, доцент кафедри математичного аналізу.

Активізувалася у вузі і наукова робота. Це було нелегко, адже за сталінщини фактично розгромили гуманітарні науки, фізично знищили цвіт української історичної, філологічної, педагогічно-методичної думки.

У лютому 1940 р. в інституті зробили спробу підвести підсумки наукової діяльності в колі спеціалістів. З цією метою на факультеті мови та літератури було проведено наукову конференцію, на яку були запрошені завідувачі кафедр та викладачі української мови всіх педагогічних інститутів країни.

У цьому ж році вийшли «Наукові записки ХДПІ №1» (тираж – 223 екземпляри), було придбано 15 кг паперу для видання збірників.

З 1925р. по 1940 р. Херсонський державний педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської випустив 1729 вихованців, серед яких багато заслужених учителів УРСР, відомих учених-науковців, поетів, письменників.

Творча робота педагогічного колективу інституту була перервана Великою Вітчизняною війною. Німецько-фашистські загарбники окупували Херсон 19 серпня 1941 року.

Щойно поширилася звістка про початок війни, секретар парткому Херсонського педінституту І.В. Степашин негайно призначив партійні збори, пояснив становище і дав наказ усім йти рити окопи, а потім дівчатам та жінкам їхати додому і попередив: ні в якому разі не залишатись на окупованій території. На зборах було прийнято резолюцію: професорсько-викладацький склад, співробітники та студенти Херсонського державного педагогічного інституту вважають своїм обов'язком стати на захист Батьківщини.

З серпня 1941 до березня 1944 року Херсонський державний педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської припинив свою діяльність. Більшість студентів і викладачів зі зброєю в руках героїчно бились на фронтах війни...

Смертю хоробрих загинули викладачі інституту:

С.А. Воловник, Є.Ф. Єгоров, І.Б. Кравцов, О.З. Куликов, І.В. Левінсон, О.С. Насінник, О.Ф. Петлін, А.С. Сергієнко, Д.В. Тартаковський.

Серед випускників Херсонського педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської 2 Героя Радянського Союзу: М. Москаленко і Ю. Полоній.

Під час німецько-фашистської окупації Херсонський педагогічний інститут утратив все матеріально-навчальне обладнання спеціалізованих кабінетів: лабораторії, бібліотеку зі 100-тисячним фондом, 3-поверховий учбовий корпус, їдальню, спеціально виділені квартири для викладачів, а також всі гуртожитки за винятком одного. Головний корпус був перетворений у конюшню. Як свідчить фінансовий звіт інституту, за 1944 рік, збиток, нанесений ВНЗ війною, склав 12.704.721 крб.

У березні 1944 року, після визволення Херсонщини від німецько-фашистських загарбників і утворення Херсонської області інститут відновив свою роботу.

На п'ять факультетів: фізико-математичний (декан С.О. Сергєєв, потім Б.А. Резніков, з 1947 р. Є.Д. Селіванов), природничий (декан М.А. Дзюбан), мовно-літературний (декан Я.Ф. Ривкіс, потім В.Г. Краснов), географічний (т.в.о. декана М.В. Катинський, потім А.В. Білорус, М.О. Кострицький), історичний (декан М.І. Бізер.) – повернулося всього 200 студентів з 2000 осіб, що навчалися до війни.

Згідно рішення РНК УРСР від 11.03.1944 р. «Про відновлення в системі Наркомосу УРСР заочної педагогічної освіти і заходів по її запровадженню» відновив свою діяльність і заочний відділ з факультетами, паралельними стаціонару. У зв'язку з нестачею педагогічних кадрів у вересні 1944 року при педагогічному інституті був заново відкритий учительський інститут з трьома відділами (фізико-математичним, історичним і природничо-географічним), на які було прийнято 75 чоловік.

У перші післявоєнні роки інститут пережив величезні труднощі і нестатки. Невеликому колективу працівників та студентів довелося напружено працювати, докладати значних зусиль для налагодження нормального функціонування. Не вистачало педагогічних кадрів та абітурієнтів, навчальної літератури, паперу тощо.

Перед викладачами і студентами інституту повстали два основні завдання:

- 1) зміцнення і розвиток навчально-матеріальної бази;
- 2) формування корпусу науково-педагогічних кадрів (59 з 69 викладачів не мали наукових ступенів і вчених звань).

У цій складній ситуації піднімати інститут було доручено Олександрю Наумовичу Савчуку, направленому із лав Червоної Армії.

Долаючи великі труднощі і нестатки, у 1944 – 1945 навчальному році в інституті було організовано 15 кафедр і відкрито 16 кабінетів, відновлено

бібліотеку, до якої надійшло багато книг з вузів Ленінграду, Москви (на суму 150.000 крб.). Ленінградський педагогічний інститут ім. Герцена передав, крім літератури, значну частину обладнання для фізичного кабінету. Відновила свою роботу і вчена рада інституту.

У серпні 1945 року відбувся перший післявоєнний випуск. Всього закінчило інститут 34 студенти. З них мовників і літераторів – 12; фізиків і математиків – 5; географів – 8; біологів – 9.

З жовтня 1945 року по вересень 1950 року директором Херсонського державного педагогічного інституту був Семенов Іван Дмитрович, старший викладач кафедри політекономії.

І.Д. Семенов енергійно взявся за налагодження навчально-виховної та адміністративно-господарської роботи Херсонського державного педагогічного інституту. За короткий час було відремонтовано навчальні корпуси, гуртожитки для студентів, квартири для професорсько-викладацького складу.

Згідно наказу Міністерства вищої освіти від 29.08.1946 р. для Херсонського педагогічного і учительського інститутів було залишено 70 штатних одиниць. У зв'язку з цим було ліквідовано кафедри: матаналізу, анатомії і фізіології людини, геології і звільнено викладачів: М.М. Авдал'яна (географії) і В.П. Сотниченко (фізичної культури) та ін. Залишилось усього 16 кафедр.

У ці роки (1945 – 1948) в інституті працювала Олена Іванівна Казимирчак-Полонська (1902 – 1991 рр.), яка читала курс математичного аналізу та астрономії. Вона закінчила Львівський університет, вийшла заміж за поляка. До війни працювала в обсерваторії Варшавського університету, проте завжди мріяла працювати на Батьківщині, тому з матір'ю і сином повернулася в Україну.

Олена Іванівна була чудовим педагогом і глибоко освіченою людиною у всіх відношеннях. Вона прищеплювала студентам не лише любов до математики та астрономії, а й вчила їх розуміти світ прекрасного, залучала до живопису, музики, літератури. Вона досконало знала французьку, італійську,

німецьку та польську мови; для складання кандидатського іспиту вивчила англійську мову.

Після трагічної смерті сина О.І. Казимирчак-Полонська виїхала до Ленінграду, де працювала в Інституті теоретичної астрономії АН СРСР; блискуче захистила кандидатську, а потім і докторську дисертації. У 1968 році доктору фізико-математичних наук О.І. Казимирчак-Полонській за серію праць з теорії руху короткоперіодичних комет і проблем еволюції їх орбіт була присуджена наукова премія ім. Ф.О. Бредихіна АН СРСР. Її ім'я занесене до бібліографічного довідника «Астрономи». За великі наукові досягнення і за роботу як представника СРСР у Міжнародному астрономічному союзі кримські астрономи присвоїли її ім'я невеликій планеті, назвавши її «Полонська».

З 1948 року викладачі кафедри української мови під керівництвом старшого викладача Я.Д. Нагіна розгорнули наукову діяльність в напрямку збирання та опрацювання матеріалів для діалектологічного атласу говорів Херсонщини. Усвідомлюючи, що народна мова з її численними говірками – це невичерпне джерело знань з історії українського народу, носія цієї мови, його культури, Я.Д. Нагін організував роботу наукового діалектологічного гуртка, куди широко залучалися студенти.

У цьому ж році Херсонський державний педагогічний інститут підготував до друку перший випуск «Наукових записок» кафедр російської літератури, російської мови, історії СРСР.

На початку листопада 1948 року було проведено науково-теоретичну конференцію студентів, приурочену до 30-річчя Жовтневої революції. Конференція сприяла пожвавленню діяльності студентських наукових гуртків: педагогічного, лінгвістичного, математичного, астрономічного, ботанічного, зоологічного. Був навіть гурток по вивченню творів Маркса, Енгельса, Леніна, Сталіна. Біля 25% студентів було охоплено гуртками.

У 1949 році у нашому навчальному закладі було організовано студентське наукове товариство, яке об'єднало всі попередньо створені гуртки, а також нові – радіотехнічний, психологічний.

Студенти природничого факультету проводили науково-дослідну роботу на базі ботанічного саду та агробіостанції, на пришкільній типовій ділянці, яка була закладена на площі 1 га у дворі студентського гуртожитку по вул. Червоностудентській. Організатором створення ділянки була Кривченя Євгенія Іванівна, з 1950 по 1953 рік – декан природничого факультету.

У квітні 1948 року Херсонський державний педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської відсвяткував своє 30-річчя. Прийшли привітати рідний вуз його вихованці: директор фінансового технікуму Е.І. Штепенко, заступник завідувача облвню І.К. Керусенко, завуч школи № 6 П.М. Брюзгіна та багато інших. Прислали привітання ювіляру випускники: М. Рижутін, професор, директор Сталінградського сільськогосподарського інституту; Д. Лобер, заступник Міністра освіти УРСР; Г. Лобанцев – завідуючий крайвно Приморського краю. А доктор філософських наук, професор Г. Васецький прислав у подарунок 15 томів своїх наукових праць.

У післявоєнний період в інституті навчалося 239 учасників Великої Вітчизняної війни. І серед них – на заочному відділі – Герой Радянського Союзу Полоній Юрій Станіславович.

Колишні фронтовики були прикладом у навчанні для інших студентів. Серед них студент географічного факультету Кравець Семен Семенович, який одержував стипендію ім. Н.К. Крупської. Пізніше він став відомим краєзнавцем Херсонщини, зачинателем краєзнавчого руху у районному центрі Херсонської області – смт Велика Олександрівка.

Були в інституті і Сталінські стипендіати. Це Григорій Кравець, студент природничого факультету, Ніна Кирилова з фізико-математичного факультету і Кузьма Добряк, який у 1958 році отримав звання заслуженого вчителя УРСР.

Студентське життя цих юнаків та дівчат було справді захоплюючим, повним наполегливого навчання і активної громадської роботи. Студенти інституту допомагали у зборі врожаю підшефним колгоспам, збирали бавовну в Білозерському районі.

Унаслідок реорганізації педвузів і посилення питомої ваги основних факультетів з 1950 – 1951 навчального року в інституті функціонували три факультети: мовно-літературний (з українським і російським відділами), фізико-математичний (з фізичним і математичним відділами) та природничий.

Згідно наказу № 528 Міністра освіти УРСР тов. Г.П. Пінчука від 26 травня 1950 року з 1 вересня цього року було закрито географічний та історичний факультети, а студентів було переведено до Одеського педагогічного інституту. Працював учительський інститут, який мав 2 факультети: фізико-математичний і природничо-географічний.

Порівняно з попередніми роками зросла кількість студентів, особливо на фізико-математичному факультеті. Всього навчався 641 студент. В інституті було 12 кафедр: марксизму-ленінізму, педагогіки, ботаніки, зоології, хімії, математики, фізики, української мови, української літератури, російської мови, російської літератури, фізичного виховання, на яких працювало 67 викладачів, з них 19 кандидатів наук, 8 доцентів, 1 професор. У 1952 – 1953 навчальному році було відкрито 2 нові кафедри: методики математики, іноземної мови.

Новий зміст у роботу вищих учбових закладів внесли рішення, які визначили курс на політехнічне навчання школярів.

Кафедра математики організувала вивчення студентами лічильних машин, практичні вимірювальні роботи на місцевості. Багато уваги приділялось методиці і техніці розв'язання задач. З метою підготовки вчителів креслення в інституті були організовані факультативні заняття.

Відповідно до навчального плану 1954 року на фізичному відділі студенти почали вивчати основи машинознавства та теплотехніки, автотракторну справу. За навчальним планом було введено також практикум в учбових майстернях та учбове кіно.

Важливим організаційним заходом у справі забезпечення поліпшення якості підготовки майбутніх учителів було створення на фізико-математичному факультеті двох нових кафедр: кафедри елементарної математики і кафедри методики фізики. До складу кафедри елементарної математики ввійшли

викладачі методики математики, елементарної математики, креслення. Керівництво кафедрою було доручено досвідченому викладачеві, ветерану інституту, який працював у Херсонському державному педагогічному інституті ще з 1929 року, Б.А. Резнікову. На кафедру були запрошені кращі викладачі-практики середньої школи Л.Г. Пилипенко і С.С. Боровицький. Все це сприяло покращанню викладання математики, зокрема допомогло усунути той розрив, який був між викладанням математичних дисциплін в інституті і безпосередніми вимогами школи. Кафедру вищої математики очолив запрошений з Алма-Атинського педінституту кандидат фізико-математичних наук, доцент М.П. Устименко, а кафедру методики фізики – доцент М.С. Білий.

Умови для підготовки педагогічних кадрів значно покращали після постанови Ради Міністрів СРСР від 18 серпня 1956 року «Про заходи підвищення якості підготовки вчителів для загальноосвітніх шкіл». Херсонський педагогічний інститут з початку 1956 – 1957 навчального року розпочав підготовку вчителів широкого профілю. З вересня 1956 року перші, другі й треті курси фізико-математичного та природничого факультетів повністю були переведені на нові навчальні плани. Зусиллями колективу кафедри методики фізики в 1957 році в інституті була створена власна механічна майстерня, лабораторія спеціального фізичного практикуму, було розпочато створення кабінету технології та технічної механіки.

Цікаво, що така навчальна дисципліна, як «Історія астрономії» у Херсонському державному педінституті була започаткована у 1938 – 1939 навчальному році професором Д.Ф. Марковським, продовжена після війни викладачами О.І. Казимирчак-Полонською, Б.Л. Шаганяном. Астрономічний павільйон, побудований у 1939 році в саду, біля корпусу інституту асистентом І.В. Левінсоном у роки Великої Вітчизняної війни був зруйнований і пограбований. Якимось дивом лаборанту фізичного кабінету П. Бондарю вдалося зберегти 2-дюймовий телескоп-рефрактор. Реставрований у 1948 році молодим студентом фізико-математичного факультету – Б. Шаганяном, телескоп запрацював знову. Після закінчення інституту у 1952 році

Б.Л. Шаганян був залишений на кафедрі, на посаді асистента і йому було доручено побудову нової обсерваторії. Це й відбулось у 1958 році.

На природничому факультеті в цей період протягом п'яти років готували викладачів біології, хімії і основ сільськогосподарського виробництва. У зв'язку з цим у навчальний план факультету було введено цілу низку нових, практично вагомих дисциплін (рослинництво, тваринництво, агрохімія, вивчення сільськогосподарських машин та ін.).

Наприкінці 50-х років під керівництвом доцента І.Т. Платаша були створені та обладнані хімічна лабораторія і кабінет методики природознавства. Побудова у 1955 році теплиці створила умови для підготовки навчального матеріалу до лабораторних робіт студентів та поліпшило умови для ведення наукової роботи членів кафедри ботаніки. Створення тваринника при кафедрі зоології дало можливість вести дослідження над різними дрібними тваринами і мати необхідний матеріал для навчальної і науково-дослідної роботи.

Особливе значення в галузі політехнічної підготовки студентів мала агробіологічна станція інституту з багатою колекцією декоративних, польових і плодкових рослин та винограду.

На мовно-літературному факультеті майбутній викладач мови і літератури одночасно готувався і як викладач співів і музики. Згідно з навчальними планами Міністерства освіти УРСР студенти мовно-літературного факультету протягом п'яти років вивчали цикл нових дисциплін: теорія музики, сольфеджіо, хор, хорознавство з методикою викладання, музичну літературу, сольний та ансамблевий співи, диригування й читання партитури. Крім того, кожний студент обов'язково повинен був оволодіти одним із музичних інструментів (скрипка, домбра, фортепіано, баян).

У зв'язку з введенням другої спеціальності на факультеті була створена і відповідна навчальна база. Міністерство освіти УРСР виділило для цього значні кошти. Було закуплено чимало музичних інструментів, створено спеціальний кабінет музики і співів. При кафедрі української літератури організовано секцію музики і співів, яка укомплектувалась кваліфікованими викладачами,

такими, як В.О. Лавриненко, Н.Г. Русалова, М.Л. Пайкіна, П.Г. Слуцький, В.Л. Федоров. У цей період значно поживалась робота гуртків художньої самодіяльності. В інституті працювали загальноінститутський хор, домбровий оркестр, хоровий ансамбль, групи вокалістів, драматичний і танцювальний гуртки, а також духовий оркестр, яким довгі роки керував В.О. Лавриненко.

Проблема кадрів на мовно-літературному факультеті вирішувалась як шляхом запрошення спеціалістів, так і за рахунок підготовки найкращих випускників. Так, на факультет були запрошені Марія Максимівна та Іван Федорович Федірки, які протягом багатьох років очолювали кафедри: вона – української літератури, він – російської літератури. Ці висококваліфіковані викладачі й чудові люди залишили про себе добру пам'ять та вдячних учнів. Кафедру російської мови очолював доцент А.В. Богданович, видатний учений, який на початку 20-х років брав участь у творенні білоруської писемності. Багато років працював завкафедри української мови І.І. Приймак. У 1945 – 1950 роках деканом факультету та завідувачем кафедри російської мови був доцент В.Г. Краснов, відомий журналіст. Потім факультет очолив член Спілки письменників України К.О. Лаврунов, кандидат філологічних наук, доцент.

З року в рік збільшувалися державні асигнування на устаткування кабінетів, було створено нові навчальні кабінети (електротехніки, машинознавства, автотракторної справи, креслення, методики фізики, методики природознавства). За повоєнний період було виділено більше 1,4 млн. крб., за які придбано багато цінної навчальної апаратури. На 400 тис. крб. поповнився фізичний кабінет, понад 200 тис. крб. було витрачено на устаткування майстерень, біля 150 тис. крб. – на поповнення хімічного кабінету. Ріст матеріальної бази дозволив покращити якість викладання навчальних предметів і підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів та позитивно вплинув на підвищення наукової роботи професорсько-викладацького складу.

З 1950 по 1957 рр. одержали ступінь кандидата історичних наук – Є.Д. Вербицький, І.Я. Кірса, М.В. Шорохов, П.М. Выборний, Б.Й. Коровніков, кандидата філософських наук Л.Т. Кошко; кандидата філологічних наук –

К.О. Лаврунов, О.О. Мордвінцев, В.П. Ковальов; кандидата фізико-математичних наук – С.М. Львов, М.А. Мерзлякова, Є.Д. Селіванов.

Кандидат філологічних наук І.А. Луценко у 1955 році видав монографію «Олекса Десняк», а в 1957 році вийшов його посібник «Тематика і методика проведення спецсемінару з української радянської літератури». Одержали авторське свідоцтво за винаходи викладач кафедри зоології В.Л. Брюзгін (за новий прилад для вирахування темпу росту риб) та член цієї ж кафедри доцент Я.Ф. Вінниченко (за сконструювання мікропроектора для вивчення мікроорганізмів у середній школі).

За участю членів кафедри марксизму-ленінізму М.В. Шорохова, Л.Т. Кошка, Є.Д. Вербицького, П.Г. Паустовського і П.М. Виборного видано двотомник «Соціалістична перебудова сільського господарства Херсонщини». Доцент М.С. Білий у 1954 році надрукував посібник «Методика викладання фізики в семирічній школі».

У листопаді 1957 року Херсонський державний педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської відзначив своє 40-річчя. До цієї дати була проведена ювілейна наукова сесія кафедр і випущена монографія директора інституту Г.П. Катренка. «Херсонському педагогічному інституту – 40 років» (тираж 1500 екземплярів).

У 1957 році інститут закінчили 493 студенти, а за 40-річчя свого існування Херсонський державний педагогічний інститут випустив понад 7500 учителів різних спеціальностей.

З 1960-х років Херсонський державний педагогічний інститут переживав новий період у своєму розвитку.

У квітні 1962 року ректором інституту призначили Семенова Сергія Михайловича (1918 – 2002 рр.), кандидата біологічних наук, доцента.

У цей час інститут мав 3 факультети, 13 кафедр і 3 секції. На стаціонарі навчалося 785 студентів (фізико-математичний факультет – 404 особи, мовно-літературний – 232 особи, природничий – 149 осіб), на заочному відділі – 120 осіб. В інституті працювало 84 викладачі, з них: професорів – 1, доцентів – 17,

кандидатів наук – 29, старших викладачів – 26, асистентів – 28; співробітників: лаборантів – 34, учбових майстрів – 3, техніків – 1, механіків – 3; адміністративно-технічного персоналу – 83 особи.

На початку 60-х років вийшли Наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти, положення та інформація про організацію загальнонаукового факультету: «особи, які мають вищу освіту непедагогічну і бажають перейти на педагогічну роботу, можуть вступати без іспитів на IV курс, а особи, які отримали освіту в навчальних закладах, прирівняних до учительських інститутів, вступають на III курс заочних відділів педагогічних інститутів.» У 1962 році в Херсонському державному педагогічному інституті був організований загальнонауковий факультет, який мав 3 відділення:

- гуманітарне відділення зі спеціальностями: російська мова і література, українська мова і література, історія, правознавство, бібліотекознавство і бібліографія, журналістика, іноземна мова, романо-германські мови і література;

- математичне відділення зі спеціальністю: математика;

- агробіологічне відділення зі спеціальностями: біологія, природознавство і хімія, біологія та основи сільськогосподарського виробництва, географія.

Деканом нового факультету був призначений Федір Петрович Сагач, який з 1949 року працював заступником директора Херсонського державного педагогічного інституту із заочного навчання.

З кожним роком кількість студентів в інституті значно зростала: так, у 1962 – 1963 навчальному році, на стаціонарі навчалось 965 студентів, а в 1963 – 1964 навчальному році – 1058 осіб і на заочному відділенні – 631 студент.

У лютому 1962 року в інституті був відкритий ще один навчальний корпус на проспекті Ушакова (всього стало 4), в який було переведено кабінети марксизму-ленінізму і педагогіки та загальноінститутська бібліотека.

У цей час в інституті було 18 кабінетів, 17 учбових лабораторій, 3 навчальні майстерні. Для них було придбано приладів та устаткування на суму

26.643 крб., серед яких електродвигуни, 25 лабораторних автотрансформаторів, мікрофотометр, дистилатори, мікроскопи, кіноустановки «Україна», «КПШ» та ін.

Велика увага приділялась в інституті і науково-дослідній роботі. Усі кафедри інституту виконали плани науково-дослідних робіт за 1962 рік. Краще попрацювали кафедри фізики, методики викладання фізики, вищої і елементарної математики, зоології, російської і української мов. Найбільш успішно поєднували навчальну і наукову роботу доценти М.С. Білий, Я.Ф. Вінниченко, С.М. Львов, М.П. Устименко, Г.М. Скобелев, В.П. Ковальов, кандидат фізико-математичних наук В.П. Немченко, старші викладачі В.М. Іздебський і Л.М. Суботіна.

У ці роки була створена проблемна науково-дослідна лабораторія при кафедрі фізики, в чому велика заслуга її завідувача доцента Львова Сергія Миколайовича.

Лабораторія вивчала властивості напівпровідникових матеріалів, пізніше вона стала називатися «Науково-дослідна лабораторія високотемпературних напівпровідникових та спеціальних сплавів». Співдружність з інститутом проблем матеріалознавства АН України (м. Київ), підтримка заступника директора цього інституту Г.В. Самсонова і самовіддана робота викладачів кафедри В.П. Немченка, В.О. Марченка, П.Й. Малька, О.Г. Гречка, Б.Й. Малінського, О.Я. Кучми, інженера О.С. Гончаровського та інших – все це дозволило зробити нові вагомі відкриття з фізики твердого тіла. В лабораторії було створено унікальний комплекс для проведення вимірювань різних фізичних властивостей металів та тугоплавких сполук у широкому інтервалі температур.

У 1961 – 1962 навчальному році кафедрі елементарної математики очолив старший викладач Геннадій Микитович Скобелев.

Особливих успіхів у своїх новаторських пошуках кафедра досягла у другій половині 60-х і на початку 70-х років. У 1966 році силами викладачів і лаборантів кафедри було створено кабінет технічних засобів з автоматичним

керуванням проекційною апаратурою, уперше в області проведено математичну олімпіаду на сторінках обласних газет «Наддніпрянська правда» і «Ленінський прапор» (Г.М. Скобелєв, В.І. Лисенко), уперше в республіці проведено обласну очно-заочну математичну телевізійну олімпіаду (Г.М. Скобелєв, В.І. Лисенко, В.П. Берман) і перший математичний КВВ (В.П. Берман). У 1967 році створено перший кабінет обчислювальної техніки, обладнаний електромеханічними лічильними машинами і електронною машиною «Вега», розв'язано за допомогою зазначеної техніки першу народногосподарську виробничу задачу, пов'язану з оптимальним розподілом вантажопідйомних кранів у Херсонському морському порту (Г.М. Скобелєв, А.Ф. Турбін, В.В. Цибуленко); організовано при середній школі № 20 міста Херсона перший в області спеціалізований клас з поглибленим вивченням математики (В.П. Берман, В.В. Цибуленко); розроблено власний діафільм з елементами програмованого навчання (В.І. Лисенко). У 1961 році була створена на громадських засадах школа юних математиків (ШЮМ), яку очолив старший викладач С.С. Боровицький.

У 1967 році директором школи юних математиків став Віктор Петрович Берман, випускник фізико-математичного факультету 1964 року, викладач кафедри елементарної математики. Школа юних математиків з дворічної перетворилась у трирічну, а пізніше отримала статус обласної.

У січні 1963 року із секції іноземної мови було знову організовано кафедру в складі мовно-літературного факультету (завідувач Зінаїда Сергіївна Макарова, старший викладач), яка об'єднала усіх викладачів іноземної мови. Було обладнано кабінет іноземної мови, який мав два класи. Відповідно до наказу Міністерства освіти було запроваджено обов'язкове вивчення іноземної мови (замість факультативу) зі складанням державного іспиту на IV курсі всіх факультетів. Було обладнано фонетичну лабораторію для використання сучасних технічних засобів у викладанні іноземних мов. Лабораторія складалася з чотирьох радіофікованих аудиторій на 16 – 18 місць кожна, у якій проходили практичні та самостійні роботи студентів, та апаратної, з якої

транслявались записи. Крім того, було 11 кабінетів з магнітофонами для індивідуальних занять.

На цей час на кафедрі працювали 9 штатних викладачів: З.С. Макарова, К.С. Суркова, Г.В. Маслов, Л.С. Нікуєнко, М.В. Хаустович, О.А. Смоленська, Є.Д. Караваєва, К.Я. Козик, Л.М. Забаринська і 10 викладачів з погодинною оплатою.

У 1964 році був створений факультет громадських професій з такими відділеннями: школа молодого лектора, школа ораторського мистецтва, відділення журналістики, художньої самодіяльності, спортивно-масової роботи, школа комсомольського активу, школа профспілкового активу, школа піонервожатих. Декан факультету – доцент, кандидат економічних наук Л.М. Бучинська.

З 1 лютого 1965 року ректором призначено кандидата історичних наук Павла Єгоровича Богданова.

Під його керівництвом інститут став ВНЗ II категорії. Кількість студентів збільшилась майже в 2 рази, кількість викладачів з ученими ступенями зросла з 32 до 64 чоловік, було створено багато нових навчальних та наукових лабораторій, кабінетів, кафедр; збудовано студентський спортивно-оздоровчий табір «Буревісник» на Чорному морі.

У листопаді 1967 року Херсонському державному педагогічному інституту ім. Н.К. Крупської виповнилось 50 років. За піввіку з його стін вийшло понад 19 тисяч педагогів, з них 10 тисяч працювало в школах Херсонської області. Біля 100 кандидатів наук працювали у вузах і науково-дослідних інститутах країни. Сотні вихованців інституту стали заслуженими учителями УРСР. Серед них М.А. Адамович, О.В. Задорожня, П.Ф. Іванченко, М.С. Лянна, О.М. Маринич, Г.М. Михайловська, П.К. Плахтій, П.Д. Полтавська, П.С. Рожко, Г.Ф. Соловей, К.П. Слідкевич, Т.А. Ткаченко, К.С. Чубенко та багато інших. Випускники інституту були і серед членів Національної Спілки письменників України: І.С. Плоткіна, О.Д. Трибушний, А.І. Дрозд та ін.

За успіхи у справі підготовки і виховання висококваліфікованих спеціалістів для народної освіти та у зв'язку з 50-річчям з дня заснування у 1967 році інститут був нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР та пам'ятним прапором Херсонського обкому КП України і облвиконкому.

У 1973 році відкрився загальнотехнічний факультет. Першим деканом став тоді ще доцент В.В. Одінцов, випускник Херсонського державного педагогічного інституту 1960 року.

У березні 1977 року був створений педагогічний факультет. Упродовж майже 13 років роботою факультету керував кандидат педагогічних наук, доцент О.О. Прилепський.

Беручи до уваги постійне збільшення контингенту студентів (у 1976 – 1977 навчальному році – 2283), нестачі аудиторних і лабораторних приміщень, найближчою перспективою стало зведення нового навчально-лабораторного корпусу, нового гуртожитку з профілакторієм, читальною залом та їдальнею. Для цього всіх можливих зусиль доклав ректор інституту П.Є. Богданов, при якому почалася розробка проектів нового навчально-лабораторного корпусу.

Після раптової смерті ректора інституту П.Є. Богданова у 1975 році вуз очолив Євген Павлович Поліщук (1925 – 2003 рр.), який довів будівництво нового корпусу до завершення. 24 листопада 1978 року відкрився новозбудований корпус.

Педінститут одержав комплекс навчальних приміщень загальною площею 16 тисяч квадратних метрів, тобто втричі більше за ту, що він мав до цього.

У новий корпус було придбано навчально-дослідного і наукового обладнання на суму понад 150 тисяч карбованців. У нововведеному корпусі розмістилась і бібліотека з двома читальними залами, в якій налічувалось на той час понад 170 тисяч томів навчальної та науково-методичної літератури.

«Вчитися і будувати!» – такий настрій панував у колективі інституту. Він допоміг здійснити й наступні кроки у створенні сучасної навчально-

матеріальної бази. У 1980 році був введений у дію новий гуртожиток № 3 на 400 місць. У подальші роки збудовано їдальню, гуртожиток № 4, санаторій-профілакторій, розширено спортивно-оздоровчий табір «Буревісник», на водно-спортивній станції було збудовано відкритий басейн для плавання.

Поряд із головним корпусом, на краю паркової зони ростуть два дуби, посаджені 24 листопада 1978 року колишнім ректором Є. Поліщуком і ректором Шуменського (Болгарія) педагогічного інституту О. Вітановим. Набрали вже сили ці дерева, а разом з ними набирає сили, вагомості, авторитету тепер вже Херсонський державний університет.

Інститут зростає. У 1987 році відкрився новий факультет іноземних мов (декан – доцент Л.І. Белєхова, зараз вона – професор, доктор філологічних наук), були організовані нові кафедри: педагогічної майстерності, психології, механізації сільського господарства, профорієнтації та методики трудового навчання, з'явилися нові спеціальності.

У 1985 році уряд СРСР прийняв рішення про комп'ютеризацію навчального процесу і впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес. З цього року в інституті фактично починається ера комп'ютеризації, одним із проявів якої було створення третьої математичної кафедри – кафедри інформатики і обчислювальної техніки (завідувач – кандидат фізико-математичних наук М.С. Львов). Було організовано два дисплейних класи на базі великої обчислювальної машини ЕС, одержано два класи ПК «Ямаха», клас «Корвет», відкрито комп'ютерний клас на загально-технічному факультеті. Була створена рада інституту з нових інформаційних технологій навчання, яка координувала діяльність усіх структурних гілок інституту в сфері інформатики.

У 1984–1985 навчальному році в інституті працювало біля 300 викладачів, з яких 4 – доктори наук, 143 – кандидати наук, крім того, 9 викладачів навчалися в цільовій аспірантурі, 4 – в річній аспірантурі. Кількість спеціалістів, що мали вчені ступені і звання склала 50% від загальної кількості (3 місце серед 30 педвузів республіки).

Наукова робота в інституті спрямовувалась по 10 напрямках, основним з яких була тема «Підготовка вчителя сучасної школи».

Тільки за 1987–1992 роки в інституті було проведено більш, як 30 наукових конференцій, серед яких Міжнародна конференція з естетичного виховання, Міжнародний симпозіум, присвячений 100-річчю М. Куліша, традиційні щорічні конференції з проблем підготовки вчителя сучасної школи; проблем художнього історизму, Всесоюзна конференція «Поезія російського та українського авангарду: історія, поетика, традиції»; науковий семінар «Електронна будова та фізичні властивості тугоплавких сполук», науково-практичний семінар «Дитячий рух: стан, перспективи розвитку, проблеми»; Всеукраїнська науково-практична конференція «Шляхи і засоби підготовки вчителя української мови і літератури на сучасному етапі» та інші.

Проводили свої наукові конференції і студенти. У 1980 році у вузі було створено і реально діяли 35 наукових гуртків, в яких було зайнято 80% студентів стаціонару.

У цей час активно розвивалась спортивно-масова та фізкультурно-туристична робота. У 1982 році інститут став переможцем Всесоюзного соціалістичного змагання на кращу постановку масової фізично-культурної та спортивної роботи на основі комплексу ГПО і одержав диплом комітету з фізичної культури та спорту Ради Міністрів СРСР.

У 1984–1985 навчальному році інститут зайняв I місце серед 130 педвузів країни у Всесоюзному змаганні «За спортивну майстерність». Команда інституту стала переможницею спартакіад педвузів УРСР та перших республіканських студентських ігор, які проводилися у 1984–1985 рр.

Тисячі студентів інституту отримали спортивні розряди за водними видами спорту, десятки стали майстрами спорту. У той час водна спортивна станція мала 150 одиниць моторних, вітрильних, гребельних суден на суму 120 тис. карбованців.

Активізації навчально-виховного процесу сприяла і активна участь студентів у культурно-масовій роботі.

В інститутському фестивалі мистецтв 1985 р. взяли участь 1850 осіб. Студентський політичний театр став лауреатом Всесоюзного огляду художньої самодіяльності. Студентський театр Херсонського державного педагогічного інституту (режисер – студент філологічного факультету О. Мішуков) став лауреатом обласної комсомольської премії ім. І. Кулика, лауреатом Всесоюзного фестивалю народного мистецтва, дипломантом республіканських конкурсів та фестивалів, отримав звання «Народний самодіяльний колектив».

Під керівництвом кафедр суспільних наук в інституті працювали студентський клуб «Горизонт» і суспільно-політичний клуб «Жовтень», клуб інтернаціональної дружби.

Студентський будівельний загін інституту разом з 12-ма кращими вузівськими загонами України був відзначений дипломом Ради Міністрів УРСР, Укрсофпрофу і ЦК ЛКСМУ. Студентський інтернаціональний загін «Дружба» працював у місті Шумен (Болгарія) – побратимі Херсона. Наші студенти разом із болгарськими працювали на будівництві пам'ятника «1300 років Болгарії».

Студентські сільськогосподарські механізовані загопи «Колос», «Корчагінець» збирали зернові на ланах Херсонщини. Велику допомогу надавали студенти Херсонського державного педагогічного інституту у збиранні овочів та фруктів радгоспу «Янтарний».

З 1987 року по 1996 рік ректором інституту був Ніцой Анатолій Іванович (1937 – 1996 рр.).

У ці роки відбуваються значні перетворення в житті нашого народу: зникає СРСР, Україна здобула свою незалежність. Ці події змусили керівництво вузу пристосуватись до нової політичної ситуації. Стара система зникла разом із СРСР, а отже відбулися певні організаційні зміни в структурі вузу. Потрібно було перебудовуватись згідно з реаліями нового життя, і це лягло на плечі вищого керівництва вузу. Перед А.І. Ніцоем виникали проблеми, які йому довелося вирішувати на фоні економічних, політичних проблем суспільства, а саме – яким чином буде розвиватись інститут надалі. Бути ректором у

перехідний час дійсно надзвичайно складно, але Анатолій Іванович продовжував надихати роботу вузу в цих нових умовах. У його статтях можна побачити питання, яке тоді найбільше хвилювало викладачів: яким шляхом розвиватися вищій школі?

З 1990 року в інституті розпочався експеримент із впровадження концепції безперервної педагогічної освіти, хоча підготовка абітурієнтів проводилась уже протягом 30 років. У 70-ті роки при кафедрі педагогіки був створений заочний факультет «Юний педагог». Очолював цей факультет професор Є.І. Петухов. Його зміст відповідав фаховій підготовці (готували до вступу на фізико-математичний факультет, природничий та філологічний). Основними формами роботи були: виїзні сесії під час шкільних канікул; проведення олімпіад; дні відкритих дверей, які проводили факультети; виконання контрольних робіт.

У зв'язку з подальшим підвищенням соціального статусу вчителя, новими вимогами до вступу в педагогічний інститут, необхідністю збільшення контингенту студентів із сільської місцевості, залученням випускників СПТУ до вищих навчальних закладів заочний факультет «Юний педагог» переростає в підготовче відділення, яке очолював тоді ще викладач російської мови Ю.І. Беляєв, нині професор, ректор Херсонського державного університету.

Відповідно до наказу ректора Херсонського державного педагогічного інституту № 235/1 від 17.09.1991 року підготовче відділення було реорганізовано в факультет довузівської підготовки, деканом призначено В.В. Цибуленка, доцента, кандидата фізико-математичних наук.

21 червня 1994 року зусиллями вченої Ради Херсонського державного педагогічного інституту та виконкому Херсонської міської ради народних депутатів було відкрито ліцей при Херсонському державному педагогічному інституті – перший в історії ВНЗ середній навчально-виховний заклад у його складі. Метою створення цього закладу було втілення ідеї мати у стінах вузу власну школу для відпрацювання нових технологій навчання. Директором новоствореного структурного підрозділу інституту було призначено декана

факультету довузівської підготовки кандидата філологічних наук О.В. Мішукова, випускника вузу 1985 року.

На підставі Закону України «Про освіту», відповідно з пунктом 24 «Положення про державний вищий заклад освіти», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.09.1996 року № 10/74 факультет довузівської підготовки було реорганізовано в Центр довузівської підготовки ліцею при Херсонському державному педагогічному інституті ім. Н.К. Крупської. З 1998 року завідувач Центру – Е.М. Фатєєва, кандидат педагогічних наук.

З 1991 року в інституті було започатковано міжвузівську наукову лабораторію естетичного виховання АПН України, мета якої – опрацювання теоретичних та методичних основ сучасної практики залучення учнівської і студентської молоді до національних та загальнолюдських художньо-естетичних цінностей. З того ж року функціонувала лабораторія по вивченню регіонального історично-культурного типу Півдня України на договірних засадах з Інститутом слов'янознавства та балканістики РАН, Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН України, яка опрацьовувала бюджетну тему Міністерства освіти України «Регіональний історико-культурний тип Півдня України».

У тому ж таки році, на базі інституту була створена філія Міжнародного інституту гуманітаризації та розвитку освіти (МІГРО). Разом із корпорацією засновано Південноукраїнський учбово-методичний регіональний центр «Пілотні школи», який успішно виконував завдання з впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес 33 шкіл Херсонської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Кіровоградської областей, республіки Крим і міста Севастополя, що було внеском Херсонського педагогічного інституту у забезпечення освітніх та професійних потреб студентської та учнівської молоді, інтеграції національної вищої педагогічної школи в світову освітню систему. Цей центр був створений під керівництвом тоді ще доцента фізико-математичних наук, випускника Херсонського державного педагогічного інституту 1978 р. О.В. Співаковського.

1992 рік виявився найбільш плідним для створення нових факультетів в інституті. В цьому році, на базі філологічного факультету було створено 3 нових факультети – факультет додаткових педагогічних спеціальностей і перепідготовки кадрів (декан В.Т. Грицак), української філології (декан В.П. Олексенко) та зарубіжної філології (декан Т.М. Громова). Це було закономірним процесом – виникнення нових спеціальностей і спеціалізацій, покращення матеріально-технічної бази, кількісний і якісний ріст професорсько-викладацького складу. Все це потребувало удосконалення структурної організації Херсонського державного педагогічного інституту.

У 1992 році для забезпечення підготовки наукових кадрів у ВНЗ було організовано аспірантуру, до якої вступило 19 викладачів (15 – на очну, 4 – на заочну форму навчання).

У результаті цілеспрямованої праці керівництва, в 1994 році на базі спеціальності «біологія та фізвиховання» було відкрито факультет фізичного виховання та спорту (декан В.І. Сабадаш). У наступні роки студенти факультету багаторазово були переможцями і призерами міжнародних та національних змагань.

У 1995 році економічне становище вузу вкрай погіршилося, фінансування інституту було невизначено зовсім. Характеризуючи фінансово-економічне становище інституту, його ректор А.І. Ніцой сформулював головне завдання Херсонського державного педагогічного інституту на найближчий час коротко: «Нам потрібно зараз якось вижити». Але незважаючи на важке становище, інститут продовжував розвиватися. В цьому ж році ВНЗ був атестований МАК МО України за III рівнем.

Для підвищення рівня акредитації до VI було потрібно відкрити магістратуру, що і було зроблено у 1995 році. У цьому ж році новий історичний факультет очолив кандидат історичних наук, доцент Є.Г. Сінкевич.

У 1996–1997 навчальному році в інституті навчалося 4540 студентів денної форми навчання. Навчально-виховний процес забезпечував

викладацький склад у кількості 339 чоловік. Із них: 9 докторів наук, 157 кандидатів наук. Учене звання професора мали 12 чоловік, доцента –138.

Загальна площа будинків Херсонського державного педагогічного інституту складала 49049 м². З них площа учбово-лабораторних корпусів – 28650 м², загальна площа гуртожитків – 20399 м². У гуртожитках проживало 1624 чоловіки.

На перший курс у 1996–1997 навчальному році було прийнято 997 студентів. Випуск у цьому році за кваліфікацією «Спеціаліст» склав 660 чоловік. 92 абітурієнти поступили до Херсонського державного педагогічного інституту за кошти фізичних і юридичних осіб.

На балансі ВНЗ знаходились: агробіологічна станція площею 12,5 га і спортивно-оздоровчий табір «Буревісник» в смт Лазурне площею 4,57 га. Крім цього, інститут мав у своєму підпорядкуванні водноспортивну станцію на лівому березі Дніпра і студентську їдальню на 300 осіб, загальною площею 1900м².

Керівництво ВНЗ доклало максимум зусиль для створення сприятливих умов наукової роботи викладачів та студентів. У 1994 році в інституті працювало біля 80 наукових гуртків та проблемних груп, функціонувало 3 студентських конструкторських бюро.

Починаючи з 1992 по 1996 рр., інститут був базовим для проведення республіканської олімпіади з хімії. На цій олімпіаді студенти посіли призові місця.

Незважаючи на складний фінансовий стан, в інституті тільки за 1996 рік опубліковано 12 підручників, 4 монографії, 30 методичних розробок, 191 стаття, 25 тез – усього 273 роботи загальним обсягом понад 300 друкованих аркушів. Підручник української мови професора М.І. Пентилюк у співавторстві посів II місце в конкурсі АПН України.

3 жовтня 1996 року інститут очолив ректор, професор Беляєв Юрій Іванович.

Під його керівництвом у травні 1998 року на базі Херсонський державний педагогічний інститут імені Н.К. Крупської був створений Херсонський державний педагогічний університет. Підставою для цього стало здобуття інститутом IV рівня акредитації. Цьому сприяло розширення спектру донині традиційних спеціальностей, акредитація та ліцензування нових: соціальна педагогіка, дефектологія, хореографія. У травні 1998 року вчена рада ухвалила рішення про створення нового, десятого факультету – художньо-педагогічного (декан – доцент М.Г. Левченко).

Зміцнилась й кадрова база: на постійну роботу за сумісництвом було прийнято 38 докторів наук, професорів. Була запроваджена екстернатура. Ширшим стало коло спеціальностей в аспірантурі (19), докторантурі (4). ВАК затвердила чотири офіційні збірники наукових праць різного тематичного спрямування. Вперше було засновано спеціалізовану вчену раду по захисту кандидатських дисертацій з генетики та біотехнології.

Захистили докторські дисертації з різних спеціальностей – Л. Руденко, Я. Голобородько, С. Чорний, Л. Сергієнко, Є. Барбіна, І. Горбатенко.

Було відкрито кафедру українознавства, курс української мови (з обов'язковим екзаменом) запроваджений на всіх факультетах. Був створений окремий відділ виховної роботи, запроваджена посада заступників деканів з організаційно-виховної роботи зі студентами. Традиційно проводилися фестиваль «Студентська весна», крос на приз Героя Радянського Союзу М. Москаленка.

Спортивний клуб інституту протягом п'яти років нагороджувався перехідним прапором ЦСТ «Буревісник» за високі спортивні результати.

Усі ці перетворення та досягнення стали підставою для прийняття постанови Кабінету Міністрів України № 744 від 25 травня 1998 року «Про створення Херсонського державного педагогічного університету».

В інтерв'ю газеті ХДПУ та ліцею «Кафедра» (1.10.1998 р.) ректор Херсонського державного педагогічного університету, професор Ю.І. Беляєв окреслив плани на майбутнє: «Зоряна мрія у нас, признаюсь, є: згодом добитися

перетворення нашого єдиного в області гуманітарного вузу в класичний університет. Але для цього необхідно досягти багато чого: зокрема, цілковитої відповідності навчальних планів і практики (а головне – якості їхньої предметної реалізації) сучасним державним стандартам вищої освіти, вимогам «Закону про освіту», зрештою – кращим європейським та світовим стандартам.»

У листопаді 2002 року Херсонський державний педагогічний університет відзначив свій 85-річний ювілей і переступив цей поважний вік уже в статусі Херсонського державного університету. 13 листопада 2002 року Кабінет Міністрів прийняв розпорядження № 641-р «Про утворення Херсонського державного університету».

Своє 85-річчя професорсько-викладацький і студентський колективи зустрічали у напруженій і творчій роботі по реформуванню освіти, вращенню її у Європейський освітній простір. Високу оцінку діяльності вузу дали під час перебування у ньому Президент України Леонід Кучма, прем'єр-міністр Анатолій Кінах, Міністр освіти і науки України Василь Кремень.

В ювілейний рік в університеті навчалось та працювало понад 10 тисяч викладачів і студентів. Навчально-виховний процес здійснювали 43 кафедри, 11 факультетів, 58 докторів наук, професорів (зокрема, й провідні вчені вузів Києва, Харкова, Одеси), 190 кандидатів наук, доцентів. Серед найавторитетніших – професори Є. Барбіна, М. Бойко, В. Бутенко, О. Гедвілло, Є. Голобородько, В. Дарієнко, М. Пентилюк, Л. Руденко, С. Чорний, а також народний художник України, професор Володимир Чуприна, заслужені працівники культури України, професори Святослав Марцинковський і Василь Чуба.

Дев'ятнадцять викладачів університету було обрано дійсними членами вітчизняних і зарубіжних галузевих академій наук, 2 – членами-кореспондентами АПН України, 3 викладачі мали почесні звання народних, а 24 – заслужених. Щороку у ВНЗ захищалось 12 – 15 кандидатських і 1 – 2

докторські дисертації. В аспірантурі на всіх формах навчались та готували дисертації до захисту 92 особи, 5 осіб були докторантами університету.

Підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів в університеті здійснювалась за денною, заочною та екстернатною формами навчання. Загалом в університеті відбувалась підготовка фахівців за 25 спеціальностями і спеціалізаціями. ВНЗ практично повністю задовольняв потреби регіону в учителях загальноосвітньої середньої школи з усіх галузей знань. Керівництво ВНЗ добре розуміло, що підготувати конкурентоспроможного фахівця можна лише через нові підходи до процесу навчання і виховання.

За роки незалежності України в університеті з'явилося 5 факультетів, відкрито 19 нових кафедр, 14 спеціальностей і спеціалізацій. Науково-методична рада університету, науково-методичні комісії факультетів, психолого-педагогічний комплекс намагались зробити навчально-виховний процес максимально наближеним до потреб сучасної школи. Були укладені тристоронні угоди про співпрацю ВНЗ з обласним управлінням освіти і науки та з 92 провідними середніми навчально-виховними закладами Херсонщини. Спільні конференції, симпозіуми, колоквиуми, громадські читання допомагали творчій взаємодії вчених і вчителів-практиків.

У вузі було створено дійову систему координації, контролю і науково-методичної корекції навчально-виховного процесу. Це забезпечували навчальний, навчально-методичний відділи, вперше створений відділ навчально-виробничих практик і працевлаштування (з 2006 року відділ практик, працевлаштування і сертифікатних програм, керівник О.В. Барановська); діяли сектори екстернатури, магістратури, дистанційної освіти. У 2001 році в університеті відкрито власне видавництво, орієнтоване на потреби освіти і освітян, студентів, вчителів, ліцеїстів (директор – А.В. Савченко). А вже за 2002 рік було видано близько 600 назв методичних розробок, навчально-методичних посібників викладачів на допомогу студентам, школярам, учителям області.

Мета керівництва ВНЗ – зробити процес освіти на Херсонщині дійсно безперервним.

У 1994 році спільними зусиллями Херсонської міської ради і ВНЗ було відкрито Академічний ліцей при Херсонському державному педагогічному університеті, який став експериментальним майданчиком Інституту педагогіки АПН України, полігоном нових ідей, нових технологій навчання і виховання інтелектуальної, творчої юнацької еліти. Директор Херсонського Академічного ліцею при Херсонському державному університеті Мішуков Олег Васильович – перший проректор університету, завідувач кафедри світової літератури і культури Херсонського державного університету, доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України, дійсний член Академії педагогічних і соціальних наук Росії, почесний член Міжнародної слов'янської академії освіти ім. Я.А. Коменського.

Більшість з випускників-ліцеїстів стає студентами нашого ВНЗ, багато – студентами провідних ВНЗ України, навчальних закладів США, Німеччини, Австрії, Канади, Великобританії, Чехії, Ізраїлю, Польщі, Росії тощо. У 2006 році 204 випускники ліцею стали студентами майже 40 ВНЗ України, близького і далекого зарубіжжя. Серед них Юрій Щукін, який виборов бронзову медаль на всесвітній олімпіаді з біології. У 2009 році Костянтин Гненний та Катерина Одарченко були нагороджені золотими медалями на Міжнародній олімпіаді з екології у Стамбулі (Турція). Майже 67 % випускників продовжують освіту в Херсонському державному університеті.

При ліцеї працює підготовче відділення, де діти віком від 5 до 14 років мають змогу у вихідні дні готуватися до школи, для вступу в ліцей, займатися у різнопрофільних навчально-творчих школах: «Перспектива» (1 – 4 класи), комп'ютерній, хореографічній, музичній, спортивній, фізико-математичній, економічній, юридичній, школі іноземних мов (5 – 6 класи), а також у проліцейських класах (7 – 8 класи).

В університеті та ліцеї створено розгалужену систему довузівської підготовки. Біля її витоків стояли професори Є. Петухов і Ю. Беляєв, доценти

Ж. Перова, В. Цибуленко, викладачі С. Колесник, Е. Фатєєва та інші. Понад 60 відсотків наших першокурсників – це випускники Центру довузівської підготовки. Філії ліцею і Центру довузівської підготовки працювали у Києві, в АР Крим, на Миколаївщині, у Скадовську, Генічеську, Чаплинці, Каховці.

В університеті створено факультет перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, який дав змогу студентам і викладачам ВНЗ, різним верствам населення області отримати на платній основі ще один диплом про вищу освіту, набути нову перспективну спеціальність. Таким чином, Академічний ліцей, зокрема його підготовче відділення і Центр довузівської підготовки, університет з усіма формами навчання, аспірантура, докторантура, факультет перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів роблять систему безперервної освіти діючою та ефективною.

Серйозна увага приділяється в університеті і позанавчальній роботі зі студентською молоддю. Раніше це називалося виховною роботою, хоч процес спілкування викладача і студента, безумовно, двосторонній. Ще у 1996 – 1997 роках в університеті було створено відділ організаційної і виховної роботи, на факультетах введено другу посаду заступника декана, з'явилися вихователі в усіх гуртожитках університету, було створено студентський комітет, започатковано культурно-мистецький центр «Південь», спортивний клуб «Еллада», діяли 42 творчі студії і 17 спортивних секцій, які для студентів працювали безкоштовно.

21 лютого 2002 року на сцені Національного палацу «Україна» у Києві відбувся творчий звіт університету і ліцею, присвячений 85-й річниці Херсонського державного педагогічного університету. Наші творчі колективи брали участь у святковому концерті для делегатів II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, у святковому концерті, присвяченому 10-й річниці незалежності України (серпень 2001 рік, Національний палац «Україна»), у мистецькому святі під час параду на Хрещатику.

Інтеграція України до Європейської спільноти та розширення контактів на міжнародній арені зумовили розвиток міжнародних зв'язків Херсонського державного університету з зарубіжними освітніми та науковими закладами.

Цю діяльність очолив проректор з науково-педагогічної роботи, інформаційних технологій, міжнародних зв'язків, завідувач кафедри прикладної математики та інформаційних технологій (зараз кафедра інформатики), доктор педагогічних наук, академік Української академії економічної кібернетики, почесний професор Вищої педагогічної школи м. Ченстохов (Польща), заслужений працівник освіти України, нагороджений почесним знаком МОН України «За наукові досягнення» професор О.В. Співаковський. З листопада 1998р. по листопад 2000р. – Олександр Володимирович – координатор проекту TACIS TEMPUS CD – JEP 21135-2000. З 15.04.2002р. по 15.04.2004р. – координатор проекту IB_JEP-22045-2001. «Land reform and land market development in Ukraine». З вересня 2003р. по вересень 2005р. – координатор Міжнародного проекту TACIS 2002 Multiplier Project 23010 «UnIT-NET-IT у мережі управління університетами». З вересня 2003р. по вересень 2006р. – координатор спільного україно-американського проекту «Північний округ штату Нью-Йорк та Південь України – нова співпраця між університетами в розвитку підприємництва та економіки».

О.В. Співаковський – співавтор комп'ютерної програми «Програмно-методичний комплекс «Відеоінтерпритатор алгоритмів пошуку та сортування», яка отримала сертифікат відповідності Державного комітету України із стандартизації, метрології та авторське свідоцтво Департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України про реєстрацію авторського права на твір, гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ від 07.07.2001).

В університеті був заснований відділ міжнародних зв'язків, завдяки чому нашими партнерами стали університети Франції, Іспанії, Турції, Польщі, Німеччини, вперше були залучені до роботи в Херсонському державному

університеті американські професори фонду Фулбрайта Дж. Ніксон, Д. Робінсон і інші.

Університет неодноразово відвідували послы Єврокомісії, Швеції, Польщі, високі представники багатьох інших держав, що сприяло налагодженню обміну студентами з вузами – зарубіжними партнерами.

У вересні 2000 р. в університеті було відкрито Центр іспанської мови та культури, Євроклуб, пізніше Центр польської мови та культури. 7 листопада 2003 року відкрився Центр турецької мови та культури при Херсонському державному університеті (керівник центру – доцент, кандидат педагогічних наук Ю.В. Кіщенко). У вересні 2005 року до нашого університету прибув викладач турецької мови пан Лютфі Шейбан, який керував самостійною роботою студентів й проводив індивідуальні заняття з вивчення турецької мови. Студенти п'ятого курсу Інституту іноземної філології Херсонського державного університету протягом трьох тижнів у червні 2005 року перебували на стажуванні в університеті Тьомер у місті Анкара. Співпраця Херсонського державного університету з Республікою Туреччина триває. Свідченням подальшого зміцнення контактів у цьому аспекті є візити до нашого університету в грудні 2005 року Генерального консула Республіки Туреччина Ренана Шекероглу і координатора українських програм турецького управління співробітництва та розвитку (ТІКА) при Раді Міністрів Республіки Туреччина, доктора Саліха Палата.

Особливо важливою для нашого університету була реалізація міжнародного проекту «Інформаційна інфраструктура ВНЗ» разом із партнерськими університетами Ніцци, Софія-Антиполіс (Франція) та Гранада (Іспанія), а також партнерство в проектах Темпус Тасіс «Національна мережа освітніх закладів з підготовки спеціалістів із соціальної роботи» та мережа «Європа – Чорне море», стажування студентів економічних спеціальностей у провідних університетах Франції, Португалії, Італії. Найбільш масштабні спільні науково-технічні дослідження знайшли відображення в підготовлених до участі у нових міжнародних програмах таких проектів, як «Північний округ

штату Нью-Йорк та Південь України: співпраця між університетами» і «Земельна реформа та розвиток земельного ринку в Україні».

На базі Херсонського державного університету було створено інформаційно-навчальний Центр з управління земельними ресурсами. Партнери: університет Ніцци Софія-Антиполіс, регіональне управління земельними ресурсами м. Ніцци, Інститут землевпорядкування (м. Дортмунд, Німеччина), Politecnico de Torino, Direction Departementale de L'Equipement-Alpes-Maritimes, Nice.

Значну роль у налагодженні міжнародних зв'язків відіграє участь викладачів та студентів у міжнародних виставках, конференціях та семінарах, організація програм обміну викладачами та студентами. Так, протягом цілого навчального року на факультеті початкового навчання лекції і семінарські заняття з історії, психології та англійської мови проводилися американськими професорами фонду Фулбрайта. Мовні стажування та практики студентів здійснювалися за напрямами діяльності Євроклубу з метою розширення культурних, наукових, ділових та гуманітарних зв'язків нашої молоді зі студентами за кордоном. Такій співпраці сприяло і стажування іспанських студентів на факультеті початкового навчання в межах виконання угоди між університетом м. Гранада (Іспанія) та Херсонським державним університетом.

Міжнародна діяльність нашого університету була спрямована на досягнення головної мети – підготовки та виховання фахівців нової генерації, які завдяки знанню національно-культурних особливостей розвинених країн світу будуть глибше розуміти та цінувати надбання власного народу, підносити та утверджувати Україну в очах світового співтовариства.

В університеті приділяється велика увага науково-дослідній роботі, яку очолила проректор, завідувач кафедри педагогіки та психології, кандидат педагогічних наук, професор В.Л. Федяєва, випускниця Херсонського державного педагогічного інституту 1975 року, відмінник освіти України, заслужений працівник освіти України, нагороджена грамотами Міністерства освіти і науки та Академії педнаук, подякою Кабінету Міністрів України.

Вдалим та урожайним став перший рік третього тисячоліття. Особливо вагомими та очікуваними результатами порадувала університетська академічна наука як викладацька, так і студентська.

Вищий навчальний заклад виконував 58 науково-дослідних робіт. Було одержано 10 авторських свідоцтв. За підсумками та результатами наукових досліджень протягом останніх 5 років вийшло у світ 1675 публікацій, у тому числі 32 монографії. Захищено 11 докторських і 53 кандидатські дисертації.

Про значний науковий потенціал університету свідчило проведення протягом одного року 23 конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів, видання 26 збірників наукових праць, що є фаховими виданнями ВАКу України, захист однієї докторської та 16 кандидатських дисертацій.

Важливою подією наукового життя нашого закладу стало відкриття у травні 2002 року спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій з трьох педагогічних спеціальностей. Раду очолює досвідчений, авторитетний вчений, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України М.І. Пентиліук.

З метою концентрації зусиль професорсько-викладацького складу на дослідженні окремих наукових тем в університеті працювало 12 науково-дослідних лабораторій, 5 наукових шкіл. Протягом останніх п'яти років у вузі виконувалися 5 науково-дослідних тем, що фінансувалися за рахунок державного бюджету.

Кафедрою хімії університету протягом 20 років виконується дуже важлива в економічному відношенні госпдоговірна тема «Контроль якісного складу стічних вод промислових підприємств м. Херсона, що скидаються у міську каналізацію» (керівник – доцент Г.О. Івашина).

До науково-дослідної роботи широко залучається і студентська молодь. В університеті успішно працює студентське наукове товариство, проблемні групи природоохоронного, лінгвістичного, психолого-педагогічного напрямків, наукові керівники яких разом зі студентами ведуть пошук нових шляхів розвитку наукової діяльності університету.

Загалом в університеті працювало у цей період 177 студентських проблемних груп, наукових гуртків, об'єднань, конструкторських бюро, які об'єднували більше двох тисяч студентів.

Про результати своєї наукової роботи студенти доповідали на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. Лише в 2001 – 2002 навчальному році було надруковано 312 студентських наукових статей та зроблено 411 доповідей на конференціях.

Команди факультетів є постійними учасниками Всеукраїнських студентських олімпіад з різних фахових дисциплін та спеціальностей. У 2002 році вихованці університету вибороли 11 призових місць, а 22 конкурсанти увійшли до призової десятки переможців.

Серед 33 вищих педагогічних навчальних закладів Херсонський державний педагогічний університет посів у цей час перше місце за кількістю представлених навчальних дисциплін і спеціальностей, друге – за кількістю учасників та шосте загальне – за кількістю призерів.

Також студенти беруть активну участь у Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт. П'ять призових місць вибороли конкурсанти факультету української філології на другому етапі Всеукраїнського конкурсу з української мови ім. Петра Яцика. При цьому студенти факультету української філології тричі виборювали перші призові місця на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт «Ідеї В.О. Сухомлинського в ХХІ столітті».

За роки незалежності удосконалювалася навчально-матеріальна база університету. Був побудований новий навчально-лабораторний корпус (всього їх у вузі п'ять), власними зусиллями у 2000 році перебудували п'ятиповерховий гуртожиток, який був не потрібний для прямого використання (студенти стовідсотково забезпечені місцями у трьох діючих гуртожитках), під навчальний корпус. Відкрито три нові читальні зали (всього їх – 6), створено 11 комп'ютерних класів, інтернет-зал. Вуз має три спортивних і дві актові зали. У спортивно-оздоровчому таборі «Буревісник» на Чорному морі влітку 2002 року оздоровлено 600 студентів і аспірантів вузу.

До ювілею ВНЗ було відкрито диско клуб, музей історії університету, який згодом отримав звання «народний» та «зразковий».

85-річчя ВНЗ стало своєрідним підсумком зробленого, а також знаменною відповідальною віхою на шляху подальшого реформування освіти України.

На свята з нагоди 85-літнього ювілею Херсонського державного педагогічного університету приїхало дуже багато гостей з України і закордону. Привітання від Голови Верховної Ради Володимира Литвина привіз херсонцям на той час голова Комітету Верховної Ради з питань науки і освіти Станіслав Ніколаєнко. Володимир Литвин відзначив: «Сьогодні Херсонський державний педагогічний університет є одним із провідних освітніх і наукових центрів Півдня України. Він має широкі міжнародні зв'язки з відомими університетами Європи. В нинішніх нелегких соціально-економічних умовах висококваліфікований професорсько-викладацький склад самовіддано продовжує свою благородну справу, готує нові покоління педагогів для демократичної України нового тисячоліття». Вітальну телеграму від уряду надіслав віце-прем'єр-міністр України Володимир Семиноженко. На урочистості також завітав перший заступник держсекретаря Міністерства освіти і науки України Андрій Гуржій, який повідомив про те, що 13 листопада Кабінет Міністрів України затвердив Херсонський державний педагогічний університет у статусі «Херсонський державний університет». «Тепер розпочинайте свій шлях до національного» – побажав представник уряду. Він вручив знаки «Відмінник освіти України» та найвищі нагороди Академії педагогічних наук групі наставників молоді.

Свої поздоровлення надіслали надзвичайний і повноважний посол України в Російській Федерації Микола Білоблоцький; доктор психологічних наук, професор, академік АПН України, директор Інституту проблем виховання АПН України І.Д. Бех; перший заступник голови ВАК України Р.В. Бойко; доктор педагогічних наук, професор, академік, ректор Кримського державного гуманітарного інституту О.В. Глузман; народний депутат України, директор

Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, академік НАН України М.Г. Жулинський; академік Л. Мацько; ректор Київського міського педагогічного університету ім. Б.Д. Грінченка З. Сіверс; голова Всеукраїнської спілки краєзнавців, Герой України, академік НАН України П.Т. Тронько; зарубіжні партнери: директор дослідницького центру С.Н.Р.С. (Париж) Вінсен Ренар; директор програми академічних обмінів ім. Фулбрайта, доктор Марта Богачевська-Хомяк; керівництво Євангельського Фрѐобель-семінару; секретар Голови делегації Європейської комісії в Україні Мішель Грін; ректор університету Тракая, професор, доктор Осман Інчи (Туреччина); випускники ВНЗ різних років та багато інших.

85-річчя університету було позначене не тільки святковими гала-концертами, різноманітними виставками, а й ювілейними днями науки. У роботі наукових конференцій (а їх було дев'ять) взяли участь вчені провідних вузів майже всіх областей України, а також навчальних закладів Росії, Білорусі, Польщі та Молдови.

Серед учасників і гостей ювілейних днів науки були: голова Херсонського земляцтва у Москві, генерал-майор у відставці М.Є. Гореліков; доктор педагогічних наук, професор, заввідділом порівняльної педагогіки і психології професійної освіти АПН України Л.П. Пуховська; доктор психологічних наук, професор Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова Л.І. Фомичова та багато інших.

Завітали на свято рідного університету і колишні його випускники: кандидат філологічних наук, професор Придністровського державного університету ім. Т.Г. Шевченка Л.І. Демченко; доктор біологічних наук, професор, декан хіміко-біологічного факультету Чернігівського педуніверситету Б.В. Яковенко; народний вчитель СРСР, заслужений вчитель України Ю.М. Черненко. Педагогічній династії Черненків понад 350 років, 18 членів цієї родини навчалися у Херсонському державному педагогічному інституті, двоє з них – заслужені вчителі України. Свою першу почесну відзнаку – орден Трудового Червоного Прапора – Юлія Миколаївна отримала з

рук легендарного Сидора Ковпака. Вона подарувала до музею історії університету старовинний, вишиваний рушник і колоски жита, які сама виростила. «Нехай на цьому рушникові цвіте доля нашої Альма-матер, а жито символізує життя. Тож достатку і радості всім довіку!» – побажала Ю.М. Черненко.

Підводячи підсумки ювілею і визначаючи плани на майбутнє, ректор, професор Ю.І. Беляєв зазначив, що статус класичного – не лише визнання здобутків, а й велика робота в майбутньому.

«Ми виходимо за межі педагогіки і методики середньої освіти, – сказав ректор. Із набуттям нового статусу зможемо готувати юристів, економістів, менеджерів, перекладачів, фахівців із медицини. Від професії вчителя ми не відмовимось ніколи, але зможемо готувати майбутніх учених. Статус позначиться і на структурі нашого закладу. Ми зможемо заснувати інститути як підрозділи університету.»

У 2003 році факультети: психолого-природничий та іноземної філології було реорганізовано в Інститут природознавства та Інститут іноземної філології й відкрито соціально-психологічний факультет. У 2004 році на базі цього факультету та історичного було створено Інститут психології, історії та соціології.

У 2003 році навчальний процес у ВНЗ здійснювали 430 штатних викладачів, із них 7 – академіків, членів-кореспондентів НАН України та галузевих академій, 26 – професорів, докторів наук, 211 – доцентів, кандидатів наук, 17 – осіб, що мали почесні звання «народний», «заслужений». За останні роки захистили докторські дисертації О.В. Співаковський, Г.О. Михайловська, Л.І. Белєхова, В.П. Олексенко, Н.П. Тропіна, О.Є. Ходосовцев, С.В. Шмалей, Л.Б. Кулікова, Н.І. Ільїнська, В.Д. Шарко, О.О. Заболотська, В.В. Демецька, Л.Є. Петухова, В.В. Кузьменко. Більшість викладачів і науковців – випускники Херсонського державного університету.

У 2006 – 2007 навчальному році були створені нові кафедри: психології та педагогіки мистецької освіти; практичної психології; загальної та соціальної

психології; мовної освіти. Вперше кількість кафедр в університеті перевищила 50. Відкрилися і нові відділи: по зв'язках з держустановами та громадськими організаціями; моніторингу якості освіти, методичний.

Аспірантура при Херсонському державному університеті була розвиненою структурою підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації з 28 наукових спеціальностей, докторантура нараховувала 6 наукових спеціальностей (завідувач відділу аспірантури та докторантури О.Г. Штепенко – доцент, кандидат філологічних наук).

З метою підвищення ефективності роботи аспірантури і докторантури, поліпшення якості підготовки молодих науковців до наукового керівництва дисертаційними дослідженнями були залучені висококваліфіковані науково-педагогічні кадри: 35 докторів наук, професорів, академіків та 25 кандидатів наук, доцентів з різних регіонів України.

У 2004 році розпочала роботу спеціалізована вчена рада по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальностей: 10.01.01. Українська література; 10.01.02. Російська література. Раду очолює перший проректор університету, завідувач кафедри світової літератури і культури, доктор філологічних наук, професор О.В. Мішуков.

О.В. Мішуков – депутат Херсонської обласної ради, президент Херсонського обласного відділення МАН України, голова обласної організації Асоціації культурологів України, член Національної спілки журналістів України, Міжнародної спілки письменників, Національної спілки театральних діячів, член спеціалізованої вченої ради одного з театральних вищих закладів Москви.

Олег Васильович – автор близько 200 наукових публікацій, у тому числі 3 підручників, 7 монографій: «Мемуаристика декабристів», «Русская мемуаристика первой половины XIX века: проблемы жанра и стиля», «Історія Русів» у контексті доби – першої половини XIX сторіччя», «Історія Русів» у контактено-генетичних зв'язках і типологічних сходженнях», «Європейський

контекст «Історії Русів», «Філологія. Історія. Культура», «Прервалась связь времен. Трагедии В. Шекспира на грузинской сцене XX в.»

Він – режисер і автор біля 60 телепрограм з історії української і світової культури «Ностальгія», 15 телепрограм «Театральний роман», які транслюються на каналах Національного телебачення, а також у Херсоні, Миколаєві, Одесі, Криму, Молдові.

О.В. Мішуков є автором програми вузівського курсу «Історія зарубіжної літератури та культури», затвердженої Міністерством освіти і науки України, а також програми із світової та української художньої культури для вступників до ВНЗ України.

Він – режисер-постановник і автор сценаріїв великої кількості концертних програм, театралізованих вистав і фестивалів. Тільки за останні роки ним були підготовлені: «Дивна країна мрій» (концертна вистава на сцені Національного палацу «Україна»), «Осінній дивертисмент», «Ти у серці моїм, Україно!», «10 миттєвостей весни» та інші – на сцені Херсонського обласного музично-драматичного театру імені М. Куліша. Творчі колективи ліцею та університету під керівництвом О.В. Мішукова брали участь у святковому концерті, присвяченому 10-й річниці незалежності України в Національному палаці «Україна» 23 серпня 2001 р. і в мистецькому святі на Хрещатику 24 серпня 2001р., у святковому концерті, присвяченому II Всеукраїнському з'їзду працівників освіти (на сцені Національного палацу «Україна») та ін. О.В. Мішуков поставив чотири вистави на сцені Херсонського академічного театру імені М. Куліша: «Ревізор» М. Гоголя за восьмою авторською редакцією, «Пам'ять серця», «Вовки і вівці» (цей проект посів 1 місце у IX Міжнародному фестивалі «Мельпомена Таврії») та «Ревізор@UA».

За заслуги перед Українською Православною Церквою нагороджений орденом Святого рівноапостольного князя Володимира III ступеня. О.В. Мішукова нагороджено нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України «За наукові досягнення», нагрудним знаком Академії педнаук України

«К.Д. Ушинський», Почесною грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Він – Почесний громадянин м. Херсона.

У 2005 – 2006 навчальному році одним із найактуальніших завдань стало включення нашого навчального закладу в Болонський процес. ВНЗ було внесено у число базових для експерименту на державному рівні. Експеримент успішно розпочався одразу на всіх курсах, усіх кафедрах і спеціальностях.

Сьогодні в університеті близько 40% непедагогічних спеціальностей, що є потребою часу і вкрай необхідне нашому регіону. Було відкрито нові спеціальності: французької та іспанської мов, економічної теорії, правознавства, екології, дефектології, інформатики, практичної психології, хореографії, музики, образотворчого мистецтва. Ліцензовано 7 спеціальностей: за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» – 2 (журналістика, переклад); за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» – 5 (хореографія, образотворче мистецтво, інформатика, економічна теорія, екологія та охорона навколишнього середовища).

Акредитовано 5 спеціальностей: за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» – 4 (французька, іспанська мови та літератури, соціальна педагогіка, дефектологія); за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» – 1 (музика).

У 2004 – 2005 навчальному році університет підготував для різних галузей господарства нашого регіону та України і направив на робочі місця значну кількість спеціалістів і магістрів. Так, за денною формою навчання випущено 533 спеціалісти та 228 магістрів. З них направлено на роботу у сільську місцевість 238 спеціалістів, тобто 44 %, та відповідно магістрів – 54 особи або 25 %.

На заочному відділенні освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста отримали 604 особи, магістрами стали 104 особи, 118 осіб закінчили екстернатуру.

У 2005 – 2006 навчальному році наш університет закінчили 738 студентів денної форми навчання, з них 246 магістрів; 506 студентів – заочної форми

навчання, 61 студент – екстернатної форми навчання, а також 162 студенти, які навчалися на шостому курсі магістратури.

У 2006 – 2007 навчальному році було випущено 1335 бакалаврів, 1448 спеціалістів і магістрів денної, заочної та екстернатної форм навчання.

Відповідно до Болонської хартії чільне місце в діяльності університету повинні посідати наукові дослідження.

Науково-дослідна діяльність нашого університету спрямована на вирішення актуальних проблем, пов'язаних з інтеграцією України в європейський освітній простір, з вирішенням регіональних проблем у галузі економіки, екології та культури. Саме цими пріоритетними напрямками науки і техніки визначається проблематика 7 науково-дослідних тем Херсонського державного університету, що фінансуються за рахунок державного бюджету, 3 з яких (1 фундаментальна і 2 прикладні) відкрито додатково в 2005 році. Керівники науково-дослідних тем: професори Ю.І. Беляєв, О.В. Мішуков, В.Л. Федяєва, М.Ф. Бойко, В.М. Лоскутов, В.В. Одинцов, М.І. Пентилюк.

Крім того, на базі Інституту природознавства Херсонського державного університету за державним замовленням з 2005 року виконується важливий науковий проект, пов'язаний із збереженням навколишнього середовища «Розроблення технології оцінки бальнеологічного використання водойм пониззя Дніпра та контролю за їх станом». З охороною навколишнього середовища пов'язані і 2 госпдоговірні теми, що виконуються в лабораторії кафедри хімії Херсонського державного університету.

У 2006 році на базі інститутів та факультетів Херсонського державного університету функціонувала 41 науково-дослідна та проблемна лабораторія.

Сформувалися і продуктивно працювали наукові школи в різних галузях і напрямках:

– «Дослідження особливостей вивчення російської мови в Україні» – професора Є.П. Голобородько;

– «Технології навчання державної мови в освітніх закладах» – професора М.І. Пентилюк;

- «Актуальні проблеми розвитку вищої та загальноосвітньої школи в умовах реформування національної освіти України» – професора Б.М. Андрієвського;
- «Вивчення біорізноманіття і дослідження антропогенних змін, охорони, раціонального використання рослинного та грибного світу Півдня України» – професора М.Ф. Бойка;
- «Дослідження історії європейського театру і драматургії» – професора О.В. Мішукова;
- «Розробка теоретичних, змістових і методологічних засад трудового навчання і виховання молоді» – професора О.І. Гедвілла.

Плідно працювали дві спеціалізовані вчені ради по захисту кандидатських дисертацій під керівництвом професорів М.І. Пентилюк та О.В. Мішукова, в яких у 2005 – 2006 навчальному році захищено 12 кандидатських дисертацій, у 2006 – 2007 – 14.

Підготовлено до друку 9 монографій, 9 навчальних підручників та 65 посібників; 14 випусків збірників наукових праць викладачів.

Видавництво Херсонського державного університету в 2004 – 2005 навчальному році видало 49 найменувань різноманітних видань у кількості 6583 екземпляри, більше 900000 сторінок. З 2003 року видавництво почало випуск інформаційно-методичного журналу «Печатное слово», присвяченого інформуванню про діяльність Херсонського державного університету, новітні наукові та навчально-методичні розробки викладачів та студентів (головний редактор – О.Ю. Беляєва).

У 2005 році відбулась презентація наукового журналу Херсонського державного університету «Чорноморський ботанічний журнал», головний редактор – доктор біологічних наук, професор М.Ф. Бойко.

4 січня 2006 року вийшов перший номер газети Херсонського державного університету «Університетська панорама» (головний редактор – О.Ю. Беляєва).

При видавництві Херсонського державного університету в 2005 році створена науково-виробнича лабораторія дизайну з метою розробки та

виготовлення сучасного наочно-дидактичного матеріалу, спрямованого на оптимізацію візуального простору навчальних приміщень.

У 2006 році видавництво Херсонського державного університету було нагороджено Почесною грамотою Державного комітету телебачення і радіомовлення України за значний вклад у розвиток поліграфічної промисловості, книговидання та забезпечення населення вітчизняною книгою.

Наш університет став базою для проведення міжнародних семінарів та конференцій. Так, з 28 лютого по 4 березня 2005 року проходив семінар за темою «Міжнародні стандарти й керування проектами в області інформаційних технологій». Розробки університету були представлені на Міжнародній конференції «Інформатизація освіти і культури», яка проводилась у Шльонському університеті, м. Чешин (Польща). Університет був відібраний до складу офіційної делегації Міністерства освіти і науки України, що взяла участь у Міжнародному саміті інформаційних технологій у м. Ганновері (Німеччина). Наші розробки були також представлені на Виставці досягнень національної науки в рамках економічного форуму інвесторів «Міні-Давос», який проходив у м. Києві.

Восени 2005 року Херсонський державний університет зустрічав гостей:

– учасників Міжнародного наукового колоквиуму «Християнство і свобода: проблема філософсько-релігійної свідомості у творчості Ф.М. Достоєвського» з Швейцарії, Фрібурзького університету (Німеччина);

– учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Історико-педагогічні дослідження: методологія, періодизація, методика», серед яких були видатні науковці, доктори філософії університету Стросмайєра (Хорватія), доктори педагогічних наук, професори вищих навчальних закладів Івано-Франківська – Т.К. Завгородня; Чернігова – І.В. Зайченко; Луганська – Л.Ц. Ваховський, Є.М. Хриков; Вінниці – М.І. Сметанський; Умані – Н.С. Побірченко, а також доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення теорії та історії педагогіки АПН України О.В. Сухомлинська;

- Міжнародного семінару «Україна на шляху до Європейського союзу»;
- учасників громадських слухань до Дня Міністерства закордонних справ України «Європейське покликання України: шляхи реалізації». До нашого університету завітав міністр закордонних справ України, директор Інституту Євроатлантичного співробітництва Борис Тарасюк.

25 листопада 2005 року в Херсонському державному університеті побував Міністр освіти і науки України Станіслав Ніколаєнко, який зустрівся з освітянами міста Херсона й області. Міністр завітав і до Академічного лицю при Херсонському державному університеті, відвідав навчальні аудиторії, спілкувався з викладачами, ліцеїстами та учнями проліцею.

У 2004 – 2005 навчальному році на базі Херсонського державного університету проведено 7 міжнародних, 16 всеукраїнських наукових, науково-практичних та науково-методичних конференцій, у тому числі 5 студентських. У 2006 – 2007 навчальному році – 7 міжнародних, 27 всеукраїнських конференцій, у тому числі 6 студентських.

Три роки Інститут природознавства успішно проводив Всеукраїнську олімпіаду з біології. Студентка Інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету Ірина Редька тричі виборювала першість на цій олімпіаді.

Активно працювала в університеті Рада молодих вчених (голова – провідний фахівець науково-дослідного сектора Т.В. Бірюкова) та студентське наукове товариство (голова – студентка Інституту філології та журналістики І. Кузьо). Двоє науковців Херсонського державного університету отримували стипендії Кабінету Міністрів України для молодих учених. У 2004 – 2005 навчальному році 65 студентів університету взяли участь у Всеукраїнських студентських олімпіадах з різних дисциплін та спеціальностей, 8 з них стали переможцями, а 20 увійшли до першої «десятки».

У 2005 – 2006 навчальному році за результатами участі у заключному етапі Всеукраїнської олімпіади 10 студентів університету посіли призові місця, до призової «десятки» увійшли 15 студентів, відзначені грамотами оргкомітетів

за окремими номінаціями 25 учасників олімпіади. У цьому році відновлено проведення Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, на який було послано 37 робіт. 5 студентів, учасників конкурсу нагороджені дипломами переможців.

Нетрадиційно проходить святкування Дня науки в Херсонському державному університеті, яке вийшло за рамки одного дня й переросло в Тиждень науки. У ці дні проводяться міжнародні та всеукраїнські конференції, захист курсових. Багатьом запам'яталися неформальні зустрічі видатних професорів-науковців, учених – випускників Херсонського державного університету зі студентською молоддю.

У травні 2005 р. на урочистому спільному засіданні вченої та студентської рад підводились підсумки, відзначались досягнення. Кращих науковців, професорів Є.С. Барбіну, С.В. Шмалей, доцента С.І. Беляєву було нагороджено нагрудним знаком Міністерства освіти та науки України «За наукові досягнення», звання «Почесний професор Херсонського державного університету» отримали М.Ф. Бойко, Є.П. Голобородько, Л.М. Руденко, В.В. Одінцов. Вперше почесними перехідними знаками – позолоченими статуетками, що зображують давньогрецьку богиню Афіну, відзначили за підсумками навчального року кращий інститут Херсонського державного університету – Інститут природознавства (керівник – доктор педагогічних наук, професор С.В. Шмалей), кращу кафедру – кафедру прикладної математики та інформаційних технологій (завідувач – доктор педагогічних наук, професор О.В. Співаковський). У 2006 році почесний знак Міністерства освіти та науки України «За наукові досягнення» одержали професори Л.І. Белехова та Л.М. Руденко. За підсумками 2005 – 2006 навчального року кращим інститутом став Інститут іноземної філології (керівник – доктор філологічних наук, професор Л.М. Руденко), кращою кафедрою – кафедра німецької мови (завідувач – кандидат філологічних наук, доцент С.М. Солдатова).

В університеті створюється і успішно працює науково-дослідний сектор (завідувач Н.М. Стеценко, доцент, кандидат педагогічних наук).

У 2004 році започатковано роботу першого в історії ВНЗ науково-дослідного інституту інформаційних технологій, який виконує роботи та дослідження, що спрямовані на інформатизацію навчального процесу та управління ВНЗ (директор М.С. Львов, доцент, кандидат фізико-математичних наук).

Серед них – такі:

- Побудова віртуальних офісів навчальних закладів у рамках дистанційних технологій;

- Розробка програмного забезпечення освітнього порталу «Херсонський віртуальний університет». У рамках цього проекту створена система дистанційного навчання з курсу лінійної алгебри «Світ лінійної алгебри»;

- Моделювання та розробка програмного забезпечення серверної частини сайту дистанційного навчання. Методичне наповнення сайту дистанційного навчання;

- Мультимедійний програмно-методичний комплекс «Віртуальна біологічна лабораторія – X–XI класи». Розробка прототипу мультимедійного ПМК «Віртуальна біологічна лабораторія – X–XI класи»;

- Розроблення технологій підтримки практичної математичної діяльності за проектом «Терм»;

- Розроблення технологій візуалізації виконання алгоритмів з навчальними цілями.

За угодами зі сторонніми організаціями здійснювалась:

- Побудова інформаційно-аналітичної системи Одеського національного університету ім. Мечникова, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Херсонського національного технічного університету;

- Побудова системи обміну електронними даними «Міністерство – ВНЗ»;

- Виконання науково-технічної теми 5.04.6 «Розроблення методів і технологій проектування гнучких розподілених педагогічних програмних засобів».

У квітні 2005 року розпочав роботу Центр розвитку малого бізнесу, який було створено завдяки освітньо-науковому співробітництву Херсонського державного університету і університету штату Нью-Йорк у рамках спільного проекту «Північний Нью-Йорк – Південна Україна: нове партнерство університетів для розвитку бізнесу та економіки». За програмою цього проекту в університетах США пройшли стажування 6 співробітників нашого університету.

Велика увага приділяється в університеті розвитку творчих здібностей молоді. При відділі гуманітарної та організаційної роботи зі студентами (керівник – кандидат філологічних наук, доцент, С.В. Кузнецов) працюють творчі студії, спортивні секції при спортклубі «Еллада», команда КВК «Ознаки життя», яка у 2007 році стала лауреатом фестивалю КВК у м. Сочі. Організацію активної діяльності по збереженню, відтворенню та пропаганді культурних традицій забезпечують творчі колективи університету: народні ансамблі танцю «Ладовиця» та «Чубарики», народний навчальний театр «Студі-Арт», володар гран-прі VII Міжнародного фестивалю античного мистецтва «Боспорські агони», III Міжрегіонального фестивалю молодіжних театрів «Південні маски – 2007», почесний лауреат I Міжнародного фестивалю аматорських театрів «Четверта стіна», народний фольклорний ансамбль «Славутянка», струнний квартет, симфонічний оркестр та хорова капела.

Традиційно проводиться в університеті та міській виставковій залі показ випускних та творчих робіт студентів факультету культури і мистецтв.

Серед випускників факультету культури і мистецтв: заслужені артистки України, солістки Національної опери України Тетяна Голякова та Ірина Броцька, солісти Національної опери Олег Токар, Олексій Мотков, Олена Пушкіна, Ольга Кіф'як, солістка Дніпропетровського Академічного театру опери та балету Дар'я Дубровіна, художні керівники ансамблю танцю «Ритми планети» (м. Миколаїв), заслужені працівники культури України Василь Пак та Ірина Пак і багато інших.

В час реформування вищої освіти на базі нових освітніх технологій підвищується роль бібліотек вищих навчальних закладів у бібліотечно-інформаційному забезпеченні навчально-виховного процесу, впровадженні нових освітніх технологій та сприянні розвитку навичок самостійної роботи студентів. Бібліотека розглядається, як центр правової та ділової інформації, як консультаційний центр і перш за все, бібліотека – це навчальний центр. Функціонування будь-якого навчального закладу неможливе без бібліотеки, її фондів і інформаційних масивів. Сама бібліотека, її персонал, її матеріально – технічна база є місцем для розгорнення учбово-методичної роботи зі студентами, магістрантами, аспірантами і т.д.

Бібліотека університету є навчальним, науковим, інформаційним та культурно-просвітницьким структурним підрозділом університету і забезпечує творами друку та іншими інформаційними матеріалами навчальний та виховний процеси вузу, наукові дослідження вчених університету. Бібліотека університету переслідує мету якісного задоволення потреб своїх користувачів відповідно до задекларованих принципів Болонського процесу. Директор бібліотеки – Л.В. Корж.

Загальна площа бібліотеки 1250м².

Зона розташування фондів 800м².

Зона обслуговування читачів 450м².

Структура бібліотеки уніфікована, є п'ять відділів:

- комплектування та наукової обробки літератури;
- книгозберігання;
- обслуговування читачів;
- інформаційно-бібліографічний;

Центр науково-дослідної та науково-методичної інформації.

Центр науково-дослідної та науково-методичної інформації (ЦНДНМІ) організовано з вересня 2003 року для підвищення ефективності інформаційно-методичного забезпечення наукових досліджень та навчально-виховного процесу (з урахуванням основних напрямків діяльності університету) та

підготовки і виховання висококваліфікованих спеціалістів, підвищення кваліфікації науково-педагогічних співробітників університету.

Центр вивчає інформаційні потреби професорсько-викладацького та інженерно-технічного складу, аспірантів, магістрантів та студентів університету з метою раціонального комплектування і поповнення довідково-інформаційного фонду бібліотеки, оперативно забезпечує професорсько-викладацький та інженерно-технічний склад університету інформацією з питань, над якими працюють наукові лабораторії університету, приймає участь в презентації науково-дослідної, науково-методичної і статистичної інформації, веде картотеку наукових праць викладачів Херсонського державного університету та краєзнавчі папки з історії ХДУ.

На сьогодні дисертаційний фонд ЦНДНМІ складає 91 примірник, фонд авторефератів – 467 примірників. З цим фондом активно працюють викладачі, аспіранти, пошукачі, студенти Херсонського державного університету та науковці інших ВНЗ. Проводиться роз'яснювальна робота з визначення індексів УДК до наукових праць (2008р. визначено 803 індексів УДК).

Відділ обслуговування читачів – це 3 абонементи та 5 галузевих читальних залів на 360 місць, де проводиться диференційоване обслуговування читачів. Всі пункти видачі працюють без вихідних. В читальних залах є доступ до Інтернету.

На сьогодні бібліотечний фонд становить 492.007 примірників, із них наукової літератури – 247.332; навчальної – 189.846; 423 назви періодичних видань.

Фонди бібліотеки розкривають 14 каталогів, 10 картотек, в тому числі каталог і картотека праць викладачів університету.

Щорічно структурними підрозділами бібліотеки обслуговується біля 400 тис.(397719) читачів, які опрацьовують майже 778 тис. (777891) видань.

Активно і творчо використовуються різноманітні форми обслуговування читачів. Абонемент навчальної літератури обслуговує студентів стаціонару та заочного відділення.

Використовуючи груповий метод, комплекти навчальної літератури, першокурсникам десяти факультетів видаються за п'ять днів. Ця робота чітко організована, проходить згідно графіку (по 3 факультети в день).

Абонемент наукової та художньої літератури обслуговує викладачів, співробітників, аспірантів, студентів. Видається наукова література, дипломні та магістерські роботи по запитам читачів для роботи в читальних залах та художня література на обмежений термін.

Література розподіляється по профільним читальним залам (5) факультетів (інститутів) університету і кожен зал має свою специфіку роботи. Середня кількість відвідувань складає від 254 (ч/з № 1), 187 (ч/з № 2) до 102 (ч/з № 4), 185 (ч/з № 5), 135 (ч/з № 3), абонемент науково-художньої літератури 140, абонемент учбової літератури – 179. Це обумовлено багатьма факторами: наявністю літератури, кількістю посадкових місць, функціональним змістом читального залу. Якщо, практично всі зали формують свої фонди згідно профілю факультету, то читальні зали № 1 та № 2 – багатопрофільні. Тут читачі мають можливість працювати з науковою, довідковою літературою, працями викладачів університету, фондом рідкісних видань, з періодичними виданнями, дипломними та магістерськими роботами.

В листопаді 2002 року на інженерно-технологічному факультеті обладнана читальна зала на 40 посадкових місць в новому приміщенні. На початку 2003 року відкрито абонемент на цьому ж факультеті. В фонд читальної зали та абонементу передана профільна навчальна та методична література, дипломні роботи.

Однією з умов якісного забезпечення навчальної і наукової роботи є стан комп'ютеризації (автоматизації) бібліотечних процесів. З 2001 року почалося впровадження нових інформаційних технологій, з'явилися перші комп'ютери, у читальних залах є можливість працювати в мережі Інтернет. На сьогодні це 7 робочих місць в читальних залах та 6 комп'ютерів в користуванні співробітників. З цього року за програмою, розробленою спеціалістами університету, бібліотека почала роботу зі створення електронного каталогу (з

жовтня 2007 р. набрано 8200 записів). Постійно оновлюється веб-сторінка бібліотеки на сайті університету. Електронною поштою надсилаються по всім інститутам, факультетам, галузевим кафедрам: Бюлетені нових надходжень, оголошення про книжкові виставки та масові заходи які проводяться в бібліотеці.

Важливе місце в роботі бібліотеки належить бібліографічному обслуговуванню. Щодня бібліографи виконують в середньому 30 тематичних, 25 адресно-бібліографічних, 5-6 фактографічних довідок. Близько 70% від загальної кількості довідок – тематичні з психолого-педагогічних, філологічних і суспільно – політичних дисциплін. Постійно зростає кількість запитів з краєзнавства. Близько 96% довідок видається студентам і ліцеїстам. Надаються консультації по використанню довідкового апарату, правилам опису творів друку, складанню списків літератури до курсових та дипломних робіт.

На допомогу навчальному процесу створюються тематичні папки з краєзнавства по 14 темам: Херсонський державний університет, Освіта на Херсонщині, Літературна Херсонщина, Видатні люди Херсонщини та ін. Читачі користуються цими матеріалами в читальному залі. За минулі роки підготовлені та видані бібліографічні покажчики літератури:

«Психодіагностика» (2005), «Психокорекція» (2006), «Психологічні проблеми наркозалежності» (2006), «Духовна культура особистості та суспільства» (2007), «Етнопсихологія» (2007), «Суїцид, як соціально-психологічне явище» (2007), «Гендер, як соціально-психолого-педагогічна проблема» (2008), «Культура Херсонщини» (2008).

Бібліотекою проводяться заняття з основ бібліотечно-бібліографічних знань зі студентами-першокурсниками денної та заочної форм навчання з метою формування у читачів культури пошуку і сприйняття інформації.

З 2003 року Дні інформації, де представляється нова література, одержана бібліотекою, проводяться в кожному навчальному корпусі раз в 2 місяці, про що бібліотека сповіщає своїх читачів заздалегідь через Дошку оголошень та електронну пошту. Бібліографічним відділом подається інформація про нові

надходження електронною поштою для ректорату, деканатів, вченого секретаря, відділу виховної роботи, відділу організації наукової роботи, учбових відділів, ліцею. Це сприяє ознайомленню з новинками більшої кількості читачів.

Бібліотека є не лише інформаційним центром вищого навчального закладу, а і виховним. Вона формує світогляд студента, його художній смак, різнобічні інтереси. Постійно діючі виставки нових надходжень в читальних залах, виставки-перегляди та книжкові виставки на науково-практичних конференціях, лекціях, масових заходах розкривають фонди бібліотеки, сприяють активному використанню інформації в навчальному процесі і науковій діяльності.

В середньому в рік проводиться більше 100 тематичних книжкових виставок та відкритих переглядів літератури. Найбільшим попитом користувався цикл виставок присвячених 90-річчю Херсонського державного університету.

У зв'язку з виконанням Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки на всіх пунктах видачі були представлені книжкові виставки:

«Мова моя, українська! Батьківська, материнська...» (2007), «Українська мова – дивне дивослово» (2006), «Звідки ми і наша мова» (2005), «О рідне слово, хто без тебе я?» (2006), «Суржик, як соціолінгвістичний феномен» (2007), «Мова рідна, слово рідне...» (2008), «Українська соціолінгвістика: історія, стан, перспективи» (2008), «З любов'ю до рідного слова» (180-річчю від дня народження С. Пономарьова) (2008), «Звідки ми і наша мова ?» (2008).

Щорічно бібліотека проводить масові заходи орієнтовані на потреби навчального процесу. Крім того, вже стало традицією спільно з народним музеєм Херсонського державного університету проводити виховні заходи: усний журнал до 100-річчя з дня народження М. Самійленка, мовознавця, випускника нашого університету (2007 р.); круглий стіл «Как яркий след кометы»; зі студентами факультету фізики, математики та інформатики,

присвячений 105-річчю відомого вченого – астронома Е. І. Казимирчак-Полонської (яка працювала в нашому університеті з 1944 – 1948 рр.). В дар музею передано оригінал кандидатської дисертації, який довгі роки зберігався в фонді рідкісних видань (2007 р.); виховний захід до 140 річчя від дня народження М.Ф. Чернявського українського письменника, колишнього викладача університету (2008 р.);

Спільно з народним музеєм Херсонського державного університету проведені виховні заходи: 1) присвячений 100-річчю українського письменника, викладача Херсонського державного університету М. Самойленка (2008), 2) присвячений Всесвітньому Дню поезії зустріч з В. Куликом «Поезія довіку закоханої душі» (2008), 3) присвячений 185 – річчю К.Д. Ушинського, російського педагога, основника наукової педагогіки й народної школи (2008).

Разом з Центром української культури в читальних залах проводяться виховні заходи направлені на пропаганду української культури: «Письменники – випускники Херсонського державного університету». (Присвячений до 90-річчя Херсонського державного університету). Підготовлено каталог книжкової виставки до цього заходу – ч/з № 1 – 2007 р.; 2 листопада було проведено зустріч з українською поетесою О. Мудрак, на якому були присутні студенти, викладачі, поети Херсонщини. – ч/з № 2 – 2007 р.; Конкурс читців присвячений ювілею В. Стуса «Я в серці маю те, що не вмирає». – ч/з № 3 – 2007 р.; «Жінки – поетеси Херсонщини» – ч/з № 2 – 2008 р, «Митці Таврії: поети, письменники, композитори (М. Братан)» – 2008 р ч/з № 2, «Про творчість Л. Куліша (спогади соратників та друзів М. Братан, В. Загороднюк, Н. Чухонцева)» – ч/з.№ 2, 2008 р., «Польська поезія в українському перекладі» (М. Братан, А. Глушак, В. Загороднюк) – ч/з.№ 2, 2008 р.

Тематика книжкових виставок, оглядів, бесід, конференцій спрямована на підвищення культури читання, естетичне та етичне виховання, ознайомлення молоді з витоками національної культури, духовності.

З 2001 р. на бібліотеку університету покладено обов'язки обласного методичного центру бібліотек ВНЗ державної форми власності (входить 4 бібліотеки). Бібліотекою проведено методичний семінар «Диференційоване обслуговування читачів в бібліотеках ВНЗ». Головне питання цього семінару – інформаційна підтримка самостійної роботи студентів в контексті вимог Болонського процесу. Бібліотека Херсонського державного університету – член Української бібліотечної асоціації.

Участь бібліотеки в навчально-виховному процесі університету сприяє ефективному та якісному інформаційно-документному забезпеченню підготовки висококваліфікованих фахівців, створює умови для формування у студентів навичок самостійної роботи, творчого, активного мислення, свідомого ставлення до своєї майбутньої професійної діяльності.

Сучасні умови перехідного періоду в житті українського суспільства потребують докорінного вдосконалення навчальної та виховної роботи серед молоді, зокрема студентської. Вимоги до її форми і методів зростають, актуалізуються нові проблеми, які раніше були менш значущими. Це стосується і нового бачення багатьох аспектів минулого, поглиблення змісту досліджень подій, явищ і процесів попередніх періодів і років.

Одним із важливих завдань подальшого розвитку суверенної України стає пізнання історичної минувшини, пізнання, зокрема, стану освіти, навчання та виховання, яке конче потрібне для нинішнього і подальшого розвитку української державності.

У зв'язку з цим нового звучання набуває історія вищого навчального закладу, яка є цінним джерелом необхідних для нинішнього покоління студентів знань про те, що передувало, було підґрунтям і основою сьогоденних успіхів і досягнень того навчального закладу, який дає їм диплом про вищу освіту. Саме тому у сучасний період підвищується роль музею як осередку освіти і виховання, який сприяє формуванню у молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь.

До 85-річчя Херсонського державного університету (ХДУ) у вересні 2002 року був відкритий новий музей історії університету. Директор музею – старший викладач І.В. Самсакова. З моменту відкриття рада музею та студентський актив стали розв'язувати такі важливі завдання, як збирання матеріалів про минуле університету, ведення літопису сучасного університету, відображення видатних подій у спеціальних виставках, популяризація історії Херсонського державного університету та його досягнень на сторінках обласних газет, газети Херсонського державного університету «Університетська панорама», газети Академічного ліцею «Кафедра», журналу видавництва Херсонського державного університету «Печатное слово», у телепередачах; виховання студентства на кращих традиціях учбового закладу. Активісти музею встановлювали зв'язки з членами сімей колишніх викладачів, ректорів, видатних випускників: М.В. Катинського, В.М. Фідровського, К.Т. Фідоровського, О.В. Мудролюбова, М.С. Білого, Г.П. Катренко, А.І. Ніцю та ін.; збирали спогади, книги, рукописи та інші експонати для музею. Було здійснено велику роботу зі збору матеріалів у обласному архіві, обласній науковій бібліотеці імені О. Гончара. Так формувалися фонди з історії минулого університету і водночас накопичувалися матеріали поточного літопису його діяльності.

Музей історії Херсонського державного університету став важливим осередком виховної роботи серед студентів університету та профорієнтаційної – серед учнівської молоді. Великий виховний потенціал музею зумовлений тим, що він дає можливість поєднати старі, давно відомі та вже достатньо випробувані, перевірені часом виховні засоби з новими, недавно винайденими.

При музеї створена проблемна група «Історія розвитку та становлення педагогічної освіти на Херсонщині», працюють громадські екскурсоводи з числа студентів, які проводять тематичні та оглядові екскурсії, в першу чергу для першокурсників, відкрито лекторій «Від Юр'ївського учительського інституту до Херсонського державного університету». Одним із напрямків роботи музею є патріотичне виховання студентської молоді. Рада музею разом

зі студентською радою зібрали матеріали про ветеранів війни - викладачів та співробітників Херсонського державного університету. Була проведена велика пошукова робота і встановлено зв'язки з сином колишнього випускника, Героя Радянського Союзу Ю.С. Полонія. Це дало змогу поповнити музей цінними приватними документами і особистими речами. До 60-річчя Великої Перемоги була організована пошукова експедиція «Пишемо книгу пам'яті». Майбутні журналісти, студенти Інституту філології та журналістики збирали інформацію для своїх нарисів про ветеранів Великої Вітчизняної війни, записували спогади, брали інтерв'ю, працювали в музеях, архівах, щоб відтворити у слові героїчні долі рятівників людства від фашистів. Їх нариси лягли в основу книги «Освітняни університету у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945». У музеї проводяться виховні заходи, присвячені Дню захисника Вітчизни, Дню визволення Херсонщини від німецько-фашистських загарбників. Напередодні Дня Перемоги відбуваються зустрічі з ветеранами війни. Студенти і ліцеїсти Академічного ліцею при Херсонському державному університеті зустрічалися з колишніми викладачами, ветеранами війни О.М. Алексєєвим, М.І. Новиковим, О.О. Прилепським, І.М. Проценко, Н.М. Чижиченко та ін. Популярними виховними заходами, що систематично проводяться в музеї є зустрічі студентів з видатними випускниками нашого вузу, відомими поетами, письменниками. Гостями музею були: народна вчителька СРСР Ю.М. Черненко, заслужений вчитель УРСР М.С. Лянна, поети-письменники Л. Федоровська, В. Кулик, В. Мелешенко, В. Загороднюк, О. Олексюк та ін.

Спільно з кафедрою педагогіки та психології був проведений круглий стіл «Погляди В.О. Сухомлинського на педагогічний процес», присвячений 85-річчю видатного земляка, з кафедрою ботаніки – круглий стіл «Дослідник природи Херсонщини», присвячений 140-річчю від дня народження видатного природознавця, колишнього викладача Й.К. Пачоського, а разом з бібліотекою Херсонського державного університету – тематичний вечір «Л. Куліш – поет, прозаїк, публіцист» (до 80-річчя нашого випускника), виховні заходи присвячені: 100-річчю від дня народження поета, випускника Херсонського

державного педагогічного інституту Никифора Білоконя; 105-річчю від дня народження відомого астронома, колишнього викладача О.І. Казимирчак-Полонської. На базі музею міський науково-методичний центр провів засідання школи класного керівника «Сім'я в історико-педагогічному аспекті», а обласний центр туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді – зліт «Моя земля – земля моїх батьків».

Музей історії університету є джерелом матеріалів для багатьох інших форм виховної роботи, а його фонди: архівні документи, книги, фотографії, використовуються студентами під час написання курсових, дипломних робіт, рефератів із питань історії Херсонського державного університету та освіти на Херсонщині. Останнім часом здійснюється наукова розробка тем: «Історія розвитку освіти на Херсонщині», «Українські поети, письменники – вихованці Херсонського державного університету», «Випускники Херсонського державного університету – заслужені та народні вчителі», «Розвиток та становлення науково-дослідної роботи в Херсонському державному університеті», до яких залучені студенти інституту історії, психології та соціології, інституту філології та журналістики, інституту іноземної філології.

За досягнуті успіхи у створенні експозицій і виховну роботу серед молоді музею історії Херсонського державного університету постановою колегії управління культури Херсонської обласної державної адміністрації у 2002 році було присвоєно звання «Народний». За значні успіхи у підвищенні ефективності навчального процесу, формуванні та збереженні музейного фонду України, пропаганді пам'яток історії та культури наказом Міністерства освіти і науки України № 353 від 13.06.2005 р. народному музею історії Херсонського державного університету було присвоєно звання «Зразковий музей», яке було підтверджено у 2008 році (Наказ МОН № 687 від 25.07.2008).

Аналіз історичного досвіду педагогічних музеїв, музеїв народної освіти виявляє великі потенційні можливості використання цих музеїв у підготовці майбутніх педагогів. У навчально-виховному процесі учбового закладу їх можна використовувати як джерело додаткової інформації до навчальних

курсів, своєрідний засіб систематизації знань, дієвий засіб переконання за допомогою педагогічних пам'яток – першоджерел; специфічну сферу набуття практичних навичок педагогічної праці.

Ураховуючи можливості музею, в Херсонському державному університеті застосовуються такі форми та методи роботи з використанням музейних засобів:

- оглядові та тематичні екскурсії;
- залучення студентів до виявлення, вивчення та описування педагогічних пам'яток з метою виховання дбайливого ставлення до вітчизняної культури і надання музею практичної допомоги у поповненні та науковій обробці музейних фондів;
- творчі завдання по розробці фрагментів музейних експозицій та виставок, які формують уміння цілеспрямовано відбирати зміст інформації;
- підготовка і проведення музейних екскурсій як специфічного виду педагогічної практики, за допомогою яких можна набути різних навичок та умінь: визначення педагогічної мети, планування змісту інформації, добору найінформативніших та емоційно-виразних опорних сигналів – музейних експонатів для включення їх до експозиційного показу та розповіді, використання різних прийомів активізації пізнання; навичок спілкування з різними категоріями відвідувачів, формувати у відвідувачів настанову на подальший розвиток інтересу до проблематики, якщо такий виник під час відвідування музею;
- підготовка рефератів, статей, курсових та дипломних робіт, оглядів методичної літератури з педагогічної проблематики, оглядів історії розвитку певних видів навчальних посібників з використанням першоджерел фондів зібрань музею;
- використання музейних засобів у різних формах роботи проблемних груп, творчих об'єднань, що мають за мету вивчення творчої спадщини педагога, відродження та використання здобутого досвіду, який може допомогти у вирішенні актуальних завдань сьогодення тощо.

Процес навчання студентів з використанням музейних засобів стає для майбутніх учителів і вихованців також зразком організації музейної діяльності учнів, стимулює дослідницьку діяльність студентів у руслі педагогічної професійної підготовки, прилучає до охорони і популяризації скарбів вітчизняної культури – зрештою сприяє національному вихованню молодого покоління, зростанню музейної культури в суспільстві.

Музей Херсонського державного університету є своєрідною лабораторією виховання студентської молоді, у якій на основі застосування різноманітних форм і методів просвітницької, наукової та виховної діяльності музею успішно здійснюється формування професійної гідності, усвідомлення студентством соціальної значущості свого фаху, прищеплення йому любові до своєї спеціальності, моральних чеснот та почуття патріотизму.

У листопаді 2005 року в університеті був відкритий Український культурний центр, який очолює заслужений працівник культури України В.Ф. Усатюк. Діяльність центру полягає в поєднанні централізованого керівництва і контролю за реалізацією державної політики у сфері культури і мистецтва, збереженні культурної спадщини України і пропаганді кращих зразків національної та європейської культур.

Основними завданнями українського культурного центру є: планування, здійснення заходів та забезпечення умов для відродження і розвитку української національної культури, культурної самобутності корінних народів і національних меншин, що мешкають в Україні; забезпечення реалізації прав громадян на свободу літературної і художньої творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, забезпечення доступності всіх видів культурних послуг і культурної діяльності для кожного громадянина; підвищення професійного рівня творчих колективів і окремих виконавців; координація діяльності митців та професійних творчих колективів і митців, що діють в університеті; зміцнення зв'язків з навчальними закладами мистецького напрямку (школи мистецтв, ліцеї, училища), а також з творчими самодіяльними колективами університету, обласними закладами мистецтва, Національною

спількою письменників України, Національною спількою художників України, тощо; узагальнення і розповсюдження передового досвіду роботи творчих колективів з організації естетичного виховання підростаючого покоління на сформованих кращих надбаннях української національної та світових культур.

До складу українського культурного центру увійшли мистецькі колективи та представники творчих спілок, а саме: член національної спілки письменників України, заслужений діяч мистецтв України поет, письменник Микола Іванович Братан, народний фольклорний ансамбль «Славутянка» (керівник – Ольга Куракіна), симфонічний оркестр (керівник – Святослав Марцинковський).

Культурний центр проводить для студентів університету творчі зустрічі, літературні читання, «круглі столи» та вечори з провідними митцями Херсонщини та України, а саме: з лауреатом Шевченківської премії, поетом Анатолієм Кичинським; заслуженим діячем мистецтв України, поетом, письменником Миколою Братаном; заслуженими працівниками культури України, письменником Валерієм Куликом та поетом Василем Мелешенком; письменницею Олесею Мудрак (м. Київ), поетами Романом Лубківським (м. Київ) та Анатолієм Глушаком (м. Одеса); з композиторами Валерієм Другальовим, Валентином Стеренком, Анатолієм Шейченком та ін.

У рамках співпраці між Всеізраїльським об'єднанням вихідців із України, центром культури «Шапіра» та Українським культурним центром Херсонського державного університету були проведені дні Єврейської культури в Україні, дні Української культури в м. Ашкелоні (Ізраїль). Також у Херсонському державному університеті відбувся фестиваль-концерт циганської культури «Табір уходить у небо» до Міжнародного Дня ромів. Творчі колективи культурного центру Херсонського державного університету брали участь у відкритті Українського культурного центру в Тираспольському університеті (м. Тирасполь, Молдова).

Український культурний центр Херсонського державного університету щорічно проводить Шевченківські свята, дні Святого Миколая, відзначає пам'ятні дати видатних діячів культури, літератури та мистецтва, а саме: 50-

річчя створення Херсонського обласного відділення Національної спілки письменників України та творчий вечір письменника, заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки письменників України Миколи Братана; 150-річчя з дня народження Івана Франка; 190-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша; 80-річчя з дня народження Василя Стуса; 90-річчя з дня народження Олеса Гончара; 100-річчя від дня народження майстра українського художнього перекладу, поета та історика Григорія Кочури; 120-річчя з дня народження Івана Огієнка; акцію вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні.

Український культурний центр співпрацює з усіма структурними підрозділами університету, бере участь у роботі студентської ради, сприяє прищепленню навичок самоврядування, спільно з відділом гуманітарної та організаційно-виховної роботи проводить роботу зі студентськими активами факультетів та інститутів.

Херсонський державний університет тісно співробітничав з обласним Академічним музично-драматичним театром ім. М. Куліша. Підтвердженням тому – спільні проекти: вистави «Ревізор», «Вовки & вівці», «Ревізор@UA» та вистава-концерт «Пам'ять серця», які стали справжньою подією у культурному житті Херсона. Ці вистави – результат творчої роботи артистів обласного театру, викладачів та студентів Херсонського державного університету. Найвищу оцінку одержав спектакль «Ревізор» і у київських глядачів, його було показано на сцені Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка.

У Херсонському державному університеті працює профспілкова організація викладачів та співробітників (голова – С.А. Волкова, кандидат хімічних наук, доцент).

Взаємодію профкому співробітників з адміністрацією університету можна вважати соціальним партнерством, результатом якого є створення системи колективних договорів. З року в рік у колективному договорі збільшується кількість соціальних гарантій для працівників вузу: додаткові відпустки,

створення умов для пільгового навчання дітей співробітників; безкоштовний та пільговий відпочинок у СОР «Буревісник» на Чорному морі як співробітників, так і їх дітей; оплата додаткового навантаження при заміщенні хворого працівника; можливість отримати матеріальну допомогу від ректорату та профкому у випадку хвороби, певна безкоштовна медична допомога та інше. Інтереси студентів захищають первинна профспілкова організація студентів та аспірантів (голова – А.П. Вишневський) та студентська рада, яка розпочала свою роботу у 1995 році, а у 2008 році задля удосконалення та покращення діяльності була реорганізована у Студентський парламент Херсонського державного університету. У роботі органів студентського самоврядування Херсонського державного університету бере участь 1455 студентів.

Студентський Парламент Херсонського Державного Університету (далі СП ХДУ) – самостійне, добровільне, демократичне об'єднання студентів Херсонського державного університету, діяльність якого спрямована на самоорганізовану роботу на користь студентів та реалізацію функцій управління вищим навчальним закладом; утворене з метою сприяння розвитку студентського самоврядування, здійснення, відповідно до чинного законодавства, освітньої, культурної, наукової, спортивної, інформаційно-просвітницької діяльності, спрямованої на задоволення і захист законних творчих, духовних та інших спільних інтересів студентів Херсонського державного університету.

Студентський парламент Херсонського державного університету діє на засадах добровільності, рівноправності усіх її членів, самоврядування, законності та гласності. Він є незалежним від впливів політичних, релігійних та громадських об'єднань, рухів.

СП Херсонського державного університету у своїй діяльності керується Положенням про студентський парламент Херсонського державного університету, планом роботи на навчальний рік, не дублює профспілкову організацію, користується допомогою і підтримкою адміністрації,

профспілкового комітету студентів. Студпарламент має своє приміщення, обладнане необхідними технічними засобами та меблями.

Структура студентського парламенту складається з Голови студентського парламенту, виконавчого/робочого комітету, студентських рад факультетів та інститутів (10 – відповідно до структури університету), 7 комітетів: з питань внутрішніх комунікацій; з питань підтримання мистецької діяльності; з питань фізичного та спортивного розвитку; з питань піклування та розвитку волонтерського руху; з питань запобігання асоціальним явищам та профілактики нездорового способу життя; з питань навчальних та міжнародних програм; студентського оперативного загону та секретаріату студентського парламенту Херсонського державного університету.

Така структура студпарламенту Херсонського державного університету дублюється у студентських радах факультетів/інститутів, що сприяє швидкому та якісному виконанню всіх заходів, донесенню інформації до студентів та роботи над проектами та заходами.

Вищим керівним органом студентського самоврядування Херсонського державного університету є загальні збори студентського парламенту, які відбуваються один раз на навчальний рік. З усіх питань, що вирішуються зборами студентського парламенту Херсонського державного університету, рішення приймаються простою більшістю голосів (50%+1) присутніх на зборах делегатів. На загальних зборах студентський парламент вирішує основні стратегічні питання щодо громадського життя студентства.

У період між загальними зборами студентського парламенту університету діє виконавчий/робочий комітет, який складається з делегованих та обраних осіб (всього 19 осіб). При виконавчому/робочому комітеті сформовані і постійно працюють всі комітети.

Члени студентського парламенту входять до складу Вченої ради Херсонського державного університету (відсоток студентів складає 15%) та співпрацює з такими державними установами: Всеукраїнською студентською радою при Президентові України, Українською Асоціацією студентського

самоврядування, Асоціацією правозахисних організацій студентів України, Радою по підтримці молодіжної політики в Херсонській області, Херсонською обласною державною адміністрацією, міською державною адміністрацією, відділом в справах сім'ї та молоді, центром зайнятості, обласною радою ректорів, школою-інтернатом I – II ступеню ім. Т.Г. Шевченка, Цюрупинською школою-інтернатом, Збуріївською школою-інтернатом, обласним будинком дитини з порушенням ЦНС, міською Геріатричною лікарнею, асоціацією Червоного Хреста України, громадськими організаціями, Радою ветеранів Херсонського державного університету, Обласною Радою ветеранів, Обласною студентською радою, Первинною профспілковою організацією студентів Херсонського державного університету, Херсонським молодіжним парламентом, Євроклубом Херсонського державного університету, спортивним клубом Херсонського державного університету «Еллада», Херсонським обласним центром «Успішна жінка», Народно-демократичною лігою молоді, громадською організацією «Нова генерація» та ін.

Протягом кожного навчального року ведеться активна робота по підтримці відмінників навчання. Майже 20 студентів університету щорічно стають іменними стипендіатами. Так у 2008 – 2009 н.р серед студентів Херсонського державного університету 4 стипендіата Президента України, 2 – Верховної ради України, 11 – обласної ради, 4 – муніципальних стипендії.

Студпарламент університету є активним учасником та організатором культурно-масових та громадських заходів, як в університеті так і у м. Херсоні. Серед них свята до Дня заснування м. Херсона, концертні програми, присвячені Дню Знань, річницям утворення університету, участь у міській поминальній акції «Розгойдані дзвони пам'яті. Забуттю не підлягає» (листопад 2007, 2008 р.) та багато інших.

Серед традиційних університетських заходів, що ними опікується студпарламент, можна назвати конкурс «Кіномістерія», чемпіонат КВК, щорічний кіновідеофестиваль (починаючи з 1999 р.), конкурс до Дня Святого Валентина, святкування Міжнародного жіночого дня, річниці Великої

Перемоги, Дня вчителя, акції по вшануванню пам'яті видатних українців, пам'ятних дат в історії України тощо.

Студентським парламентом постійно організовуються та проводяться виставки та конкурси: виставка творчих робіт студентів з нагоди річниці від дня народження Т.Г. Шевченка, конкурс стінних газет «Наше яскраве студентство», «Наш любий університет», до свята Нового року, до Міжнародного жіночого дня, фотоконкурс «Світ очима студентів», присвячений Міжнародному Дню студента, конкурс карикатуристів, виставки квітів тощо.

Студентський парламент Херсонського державного університету веде плідну роботу з допомоги інтернатам, лікарням, будинкам дитини, ветеранам Великої Вітчизняної війни та Ветеранам праці, а також з розвитку волонтерського руху.

Студенти університету організували для дітей школи-інтернату I – II ступеня ім. Т.Г. Шевченка постійно діючі гуртки за інтересами (літературний, знавців іноземної мови, малювання, спортивний тощо).

Неодноразово проводились благодійні акції для людей похилого віку, що лікуються в обласній геріатричній лікарні, дітей, що знаходяться в обласній дитячій лікарні онкологічного відділення, дітей-сиріт Цюрупинської школи-інтернату, пацієнтів Херсонського центру соціальної реабілітації дітей – інвалідів. Проведено акції «Нехай кожен відчує свято», де студенти вітали дітей з малозабезпечених сімей, «Посмішка кожній дитині» (клоунотерапія) для хворих у дитячих лікарнях Херсона та Цюрупинська.

Постійно проводиться збір речей, що передаються дітям інвалідам, багатодітним сім'ям, пологовому будинку ім. О.С. Лучанського, обласному прийомнику-розподільнику для неповнолітніх у с.м.т. Степанівка, Цюрупинському інтернату, дитячому відділенню онколікарні, Хоспісу.

Студенти надають допомогу по обладнанню територій дитячих будинків, шкіл – інтернатів, інтернатів для людей похилого віку. Ці акції проводять разом

з громадськими організаціями «Нова генерація», «Опора», Партією Зелених України і громадським рухом «Відродження Херсона».

Протягом березня – травня 2008 р. Комітет піклування та розвитку волонтерського руху брав участь у конкурсі, організованому Суворівським осередком Червоного Хреста. Цей комітет тісно співпрацює з Радою ветеранів Херсонського державного університету. Протягом навчальних років членами комітету проводились зустрічі з ветеранами в інститутах, на факультетах та вдома у ветеранів. У 2008 році Комітет піклування та розвитку волонтерського руху Херсонського державного університету приєднався до Обласної ради ветеранів області.

Студентський парламент активно підтримує спортивні заходи університету: футбол, плавання, баскетбол, волейбол, шахи, настільний теніс, спартакіади, крос «Золота осінь», крос на честь Героя Радянського союзу М. Москаленка.

Студентський парламент Херсонського державного університету випускає кожен рік газету «НОВА» та веде «Літопис», де зазначаються всі вагомні заходи студентського активу університету.

Тільки за останній рік студенти Херсонського державного університету брали участь у таких всеукраїнських заходах: Міжнародний форум «Україна – Росія» (м. Харків); IV з'їзд Генеральної асамблеї Української асоціації студентського самоврядування (м. Алушта); акція «Осінь студентська школа з прав людини», організована Молодіжним правозахисним рухом, фундацією регіональних ініціатив, дебатною академією (м. Харків); Молодіжна конференція «Здорова молодь – здорове майбутнє» (м. Ялта), яку проводив Фонд народонаселення ООН в Україні; тренінг «Права людини та ВІЧ/СНІД» (м. Донецьк), організований Всеукраїнським благодійним фондом «Коаліція ВІЧ» при підтримці представництва ООН в Україні; круглий стіл на тему «Студентське самоврядування, як невід'ємна складова демократизації вищої освіти», ініціатором якої була Ліга студентів асоціації правників України спільно з Фондом сприяння розвитку демократії в Україні (м. Херсон);

«Україно-Російські зустрічі» (м. Львів), які проводило товариство «Лев», Молодіжний правозахисний рух Росія; конференція Всеукраїнської студентської ради при МОН України (м. Київ) та інші.

Херсонський державний університет є ініціатором та організатором студентської конференції «Болонський процес очима студентів», за наслідками якої виходить наукова збірка.

Студентський актив постійно бере участь у громадському контролі під час проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти та вступних випробувань. Студенти Херсонського державного університету співпрацюють з питань молодіжної політики з адміністрацією м. Херсона та області, працюють у складі Всеукраїнської студентської ради при Міністерстві освіти та науки України, в Українській Асоціації Студентського Самоврядування.

Активно працює в університеті і рада ветеранів, яку очолює В.С. Сокур.

У Херсонському державному університеті створені всі умови для навчання і дозвілля викладачів, співробітників і студентів.

У 2003 році відбувся пуск двох автономних газових котелень, що дозволило вищому навчальному закладу кардинально розв'язати проблему опалення двох дев'ятиповерхових студентських гуртожитків та навчального комплексу. У 2004 році була відкрита нова роздягальня для студентів.

Звісно, всі здобутки були б неможливі без належної організації фінансової діяльності університету, яку очолює головний бухгалтер, відмінник освіти України І.Д. Ванькова.

Добрим підґрунтям для забезпечення навчальної, навчально-методичної, наукової роботи і досліджень є діяльність адміністративно-господарської частини, яку очолює проректор О.В. Нечипоренко.

Херсонський державний університет відомий і як центр вищих спортивних досягнень. Гордістю нашої держави є сузір'я чемпіонів та призерів Олімпійських ігор: випускник 2000 року, срібний та бронзовий призер Сіднейської олімпіади (2000 р.) зі спортивної гімнастики Олександр Береш, який, на жаль, передчасно пішов з життя, випускник 2002 року, олімпійський

чемпіон Афінської олімпіади (2004 р.) зі стрибків на батуті Юрій Нікітін, випускниця 2005 р., заслужений майстер спорту, бронзова призерка Афінської олімпіади (2004 р.) з гандболу, кавалер ордена княгині Ольги III ступеня Анастасія Бородіна.

Випускниця Херсонського державного університету 2001 року Вікторія Кравченко, майстер спорту міжнародного класу з легкої атлетики, срібний призер чемпіонату Європи (2006 р.), бронзовий призер Параолімпійського Кубка миру (2007 – 2008 рр.), на Параолімпіаді-2008 в Пекіні завоювала 2 срібні медалі з бігу на 100 і 200 метрів.

В університеті навчаються понад 100 майстрів спорту та кандидатів у майстри спорту, 7 заслужених майстрів спорту України, 12 майстрів спорту міжнародного класу, серед яких переможці та призери чемпіонатів світу, Європи та України:

Костянтин Губка – майстер спорту міжнародного класу з кікбоксингу, чемпіон світу 2004, 2005 рр., дворазовий чемпіон Європи, Микола Кравченко та Денис Пожар – майстри спорту міжнародного класу з веслування на байдарках і каное, чемпіони VII літньої Універсіади України, срібні призери чемпіонатів Європи 2004, 2005 рр., багаторазові переможці та призери чемпіонатів України, Вадим Кувакін – майстер спорту міжнародного класу зі спортивної гімнастики, член Національної збірної України, чемпіон України 2004 р., чемпіон спартакіади, неодноразовий переможець та призер чемпіонату Європи, фіналіст Олімпійських ігор в Афінах 2004 р., чемпіон VII літньої Універсіади України зі спортивної гімнастики, Надія Петровська – майстер спорту міжнародного класу, абсолютна чемпіонка Європи 2004 р. серед юніорів, абсолютна чемпіонка світу 2004 р. серед юніорів з пауерліфтингу, член збірної України, Тетяна Скрипка – заслужений майстер спорту міжнародного класу з пауерліфтингу, чемпіон України 2005 р., абсолютна чемпіонка Європи 2005 р., абсолютна чемпіонка світу 2005 р., Марія Собчук – чемпіон України з боксу 2005р., чемпіон Міжнародного турніру з боксу «Сузір'я героїв», член національної збірної України, Дар'я Шитко – майстер спорту міжнародного

класу з кульової стрільби, багаторазовий чемпіон і призер чемпіонату України 2003, 2004, 2005 рр., багаторазовий рекордсмен України, чемпіон Європи 2004, 2005 рр., фіналіст Етапів Кубка світу 2005 р., учасниця Олімпійських ігор в Пекіні, Дар'я Логоша – майстер спорту міжнародного класу, багаторазова чемпіонка світу та Європи з кульової стрільби, Андрій Приведа – майстер спорту міжнародного класу, призер чемпіонату світу 2006 р. з академічного веслування, Ірина Волинець – майстер спорту міжнародного класу, чемпіонка Європи 2006 р. зі стрільби з луку серед інвалідів, Ольга Дячкова – майстер спорту міжнародного класу, чемпіонка Європи 2006 р. з важкої атлетики, бронзова призерка чемпіонату України, Петро Райчев – майстер спорту міжнародного класу, багаторазовий чемпіон та призер України з вільної боротьби, Марина Максименко – майстер спорту міжнародного класу з боротьби сумо, срібна призерка чемпіонату світу 2006 року, Дмитро Дзядевич – чемпіон світу з боксу 2006 р. серед юніорів, Герман Гонтар – призер чемпіонату світу 2005 р. з академічного веслування, Юрій Нестеров – призер чемпіонату Європи 2006 р. зі стрибків на батуті, Євген Дзюбак – призер чемпіонату України 2005 р. з вільної боротьби, Олексій Тарасенко – призер чемпіонату світу 2006 р. з академічного веслування.

Двоє студентів Херсонського державного університету – Сергій Крук і Сергій Дюльгер – стали золотими та срібними призерами Дефлімпійських ігор 2005р. з легкої атлетики. Вони були нагороджені орденом «За мужність» III ступеня та Почесними грамотами Верховної Ради України. У 2009 році випускник Херсонського державного університету Крук Сергій, заслужений майстер спорту на Дефлімпійських іграх в Таїланді став чемпіоном в естафеті 4 по 100 метрів. Студенти Херсонського державного університету, заслужені майстри спорту України (легка атлетика) Володимир Турков та Наталія Урсуленко на цих іграх у Таїланді здобули «золото» та «бронзу» відповідно.

За підсумками змагань з обласної універсиади 2007 р. серед вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації наші збірні команди посіли перше загальнокомандне місце. Маємо непогані результати і на рівні України.

На всеукраїнській універсіаді перемогли Д. Шитко, С. Кудря, В. Кувакін, О. Якубовський. Наші студенти брали участь і на Всесвітній універсіаді у Таїланді. Д. Шитко, О. Зіненко, С. Кудря – члени збірної України з кульової стрільби разом з командою вибороли срібні та бронзові медалі.

Жіноча гандбольна команда вищої ліги «Університет-Дніпрянка» під керівництвом заслуженого тренера України Михайла Мирославського влітку 2003 р. вперше виграла ігри VI літньої Універсіади України та посіла III місце на I Всеукраїнських літніх спортивних іграх. У 2005 році «Університет-Дніпрянка» стала чемпіоном VII Універсіади України, а в 2007 році посіла I місце на III Всеукраїнських літніх спортивних іграх.

У листопаді 2007 р. Херсонському державному університету виповнилося 90 років. Ювілей святкували протягом цілого тижня, що розпочався першим установчим з'їздом випускників Херсонського державного університету. Відкриваючи його, перший проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Мішуков зазначив, що сьогоднішнє зібрання має на меті об'єднати зусилля колишніх студентів ВНЗ, а нині шанованих громадян незалежної держави, на подальшу розбудову університету, що є одним із найкращих на теренах України.

У роботі з'їзду взяли участь випускники різних років: народний вчитель СРСР Ю.М. Черненко, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка А.І. Кичинський, заслужений учитель України, кандидат технічних наук, директор фізико-технічного ліцею при Херсонському національному технічному університеті М.І. Бабенко, заслужений учитель України, перший заступник директора Академічного ліцею при Херсонському державному університеті Е.Г. Мовенко, відмінник освіти України, вчитель початкових класів ЗОШ № 41 м. Херсона О.О. Мала, директор підприємства ООО «Херсонавтокомунсервіс» С.В. Пінькас, редактор ТВО «Ранок» ХОДТРК «Скіфія» Г.М. Голікова та ін. Всі вони говорили про те, що рідний університет був важливою віхою в їхньому житті.

На завершення роботи з'їзду його учасники обрали раду випускників, яка в міру своїх можливостей сприятиме розвитку і розбудові Херсонського державного університету.

На головній площі університету урочисто відкрили пам'ятний меморіальний знак на вшанування професорів і викладачів Херсонського державного університету, які розбудовували освіту на Херсонщині у ХХ столітті.

У ювілейні дні відкрито Музей наукових колекцій Херсонського державного університету, Художню галерею університету, проведено урочисту наукову студентську конференцію «Наукові досягнення студентів – Ювілею Херсонського державного університету», чемпіонат КВК.

Музей наукових колекцій інституту природознавства презентує комплекс науково-дослідницьких матеріалів експедицій, систематичного гербарію, ентомологічної колекції, представників Червоної книги України, геолого-мінералогічної колекції співробітників. Понад 600 наукових експонатів представлені у вітринах, об'ємних моделях, діарамах природно-кліматичних зон Херсонської області. Музей відображає наукові доробки видатних викладачів-природничників: орнітолога, доцента С.М. Семенова, геоморфолога, доцента О.П. Аліфанова, теріолога, доцента В.М. Іздебського. Екологічні стежки Херсонської області визначені на тематичній карті природоохоронних об'єктів, проілюстровані різноманітними історико-краєзнавчими та природничо-екологічними часописами, монографіями, посібниками. Музей наукових колекцій інституту природознавства веде послідовну еколого-просвітницьку роботу в рамках лекторію старшокласників, який щонеділі проводиться за тематичним планом. Протягом року понад 1000 школярів, студентів, вчителів, науковців залучаються до вивчення наукових матеріалів музею.

Головною подією свята став ювілейний вечір «Нам – 90», який відбувся на сцені найбільшої на Херсонщині концертної зали «Ювілейна».

Ювілярів вітали випускниця університету, народний депутат України Катерина Самойлик, народний депутат України, колишній доцент Херсонського державного університету і колишній міністр освіти і науки України Станіслав Ніколаєнко, голова Херсонської обласної державної адміністрації Б. Сіленков, голова Херсонської обласної ради В. Демьохін, зарубіжні гості.

Напередодні свята Указом Президента України почесні звання «Заслужений працівник освіти України» присвоєно проректорові, професору В.Л. Федяєвій, завідувачу кафедри, доцентові С. Іванищук, почесні грамоти Верховної Ради України отримали перший проректор, професор О. Мішуков, директор Інституту іноземної філології професор Л. Руденко, директор Інституту філології і журналістики професор В. Олексенко, професор Е. Голобородько. Знаками Міністерства освіти і науки України «За наукові досягнення» нагороджено ректора університету професора Ю. Беляєва, проректора університету, професора О. Співаковського. Всього у ювілейні дні понад 200 викладачів і співробітників університету отримали нагороди, грамоти, подяки, 200 найкращих студентів наказом ректора університету нагороджено грошовими преміями і подяками. Почесними професорами, докторами, працівниками університету за рішенням вченої ради університету стали С. Ніколаєнко, К. Самойлик, Є. Барбіна, Л. Белехова, ректори та професори кількох польських ВНЗ, з яким співпрацює університет протягом останніх років та багато інших.

У святковому концерті взяли участь майстри мистецтв і художні колективи університету: заслужені артисти України доценти Херсонського державного університету В. Гурба, Н. Лелеко, О. Галл-Савальська, Г. Пташник, народний артист України професор В. Чорношкур, творчі колективи університету (виконавці і художні керівники – заслужені працівники культури України А. Рехліцька, В. Чуба, М. Левченко, Л. Лимаренко, В. Усатюк, Р. Козян, а також О. Куракіна, Г. Гук, А. Володимирова, Т. Томіліна, С. Кузнецов).

За 90 років існування університет підготував майже 50 тисяч фахівців, які працюють в Україні і далеко за її межами. Серед відомих випускників, крім тих, що уже названі: народні та заслужені вчителі України, видатні вчені, поети, письменники, заслужені артисти України, олімпійські чемпіони, діячі освіти, серед яких колишній заступник міністра освіти і науки України В.В. Тесленко, державні та політичні діячі Херсонщини: О.І. Кобзун, В.О. Махлай, перший заступник голови Уряду Республіки Хакасії Н.О. Пілюгіна, народні депутати України К.С. Самойлик, О.В. Журавко.

За останні роки у Херсонському державному університеті відбулися якісні та кількісні зміни.

Робота, що проводиться, науково-педагогічні кадри, матеріально-технічна база Херсонського державного університету свідчать про значний потенціал для забезпечення нових досягнень у царині освітянської і наукової діяльності нашого регіону.

3.3. Видатні освітяни Херсонщини

Херсонщина не випадково вважається не тільки житницею, а й духовною скарбницею.

Кращі педагоги області зробили неоціненний внесок не лише у збереження і передачу знань, але й у плекання нового покоління громадян – інтелектуального потенціалу нації .

3.3.1. Ректори Херсонського державного університету

Семенов Іван Дмитрович

Від жовтня 1945 року до вересня 1950 року директором ХДПУ був Іван Дмитрович Семенов, старший викладач кафедри політекономії. Він народився у 1898 році у селі Лопатіно Самарської губернії у сім'ї селянина-бідняка. Закінчив робітфак при Харківському медичному інституті, у 1930 році – торговельно-економічний факультет планово-економічного інституту, де і залишився працювати на посаді завідувача навчальною частиною вузу. У 1934

році був направлений на роботу у м. Суми директором педагогічного інституту. До початку Великої Вітчизняної війни працював директором Мелітопольського педагогічного інституту.

22 червня 1941 року був призваний до лав Червоної Армії і призначений заступником начальника шпиталю з політчастини.

За виконання бойових операцій І.Д. Семенов був відзначений орденом «Червоної зірки», медалями «За оборону Кавказу», «За взяття Кеніннсберга», «За перемогу над Німеччиною».

Після демобілізації у вересні 1945 року Міністерством освіти УРСР був направлений на роботу директором Херсонського педагогічного інституту.

Іван Дмитрович на посаді директора Херсонського державного педагогічного інституту ім. Крупської став кандидатом історичних наук, захистив дисертацію «Боротьба трудящих Херсонщини з німецько-фашистським окупаційним режимом (1941 – 1944 р.)», яка на той час стала першою науковою роботою, де висвітлювався партизанський і підпільний рух на Херсонщині. Він зробив чималий внесок у дослідження історії Херсонщини.

І.Д. Семенов енергійно взявся за налагодження навчально-виховної та адміністративно-господарської роботи Херсонського державного педагогічного інституту. За короткий час було відремонтовано навчальні корпуси інституту, гуртожитки для студентів, квартири для професорсько-викладацького складу.

За активну роботу на відбудові інституту директор І.Д. Семенов був відзначений нагородою Міністерства освіти УРСР «Знак пошани».

У вересні 1950 року згідно з постановою секретаріату ЦК ВКП (б) директора Херсонського державного педагогічного інституту І.Д. Семенова направили очолювати Томський педагогічний інститут, де він працював до серпня 1953 р., а потім перевели на нове місце роботи до м. Загорська.

Катренко Гаврило Прокопович

Він народився у селі Лимач Полтавської області, в сім'ї селянина-бідняка. Навчався на фізико-математичному факультеті Полтавського ІНО, але через

тяжкий матеріальний стан сім'ї був змушений у 1931 році його залишити. До війни працював учителем математики Миргородської сш, Кобилякської сш, директором Дерманської педшколи Ровенської області. У 1940 році закінчив заочне відділення Ленінградської Педакадемії ім. Н.К. Крупської за спеціальністю педагогіка і психологія.

У період Великої Вітчизняної війни брав участь у боях за захист України і Північного Кавказу, Кубані, Прибалтики; був двічі поранений і один раз тяжко контужений. Нагороджений орденами «Червоної Зірки», «Вітчизняної війни II ступеня» і медалями «За бойові заслуги», «За оборону Кавказу», «За перемогу над Німеччиною».

Після війни працював директором Новобузького педучилища Миколаївської області, Дрогобицького учительського інституту.

У період роботи в Херсонському державному педагогічному інституті Г.П. Катренко захистив кандидатську дисертацію «Вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду роботи учителів, завідуючих навчальною частиною школи». Після закінчення директорського строку 10 років (1962 – 1972 рр.) викладав педагогіку, був завідувачем кафедри педагогіки і психології. У 1977 році закінчив свою педагогічну діяльність. Нагороджений знаком «Відмінник народної освіти УРСР».

Кузнєцов Олександр Дмитрович

Народився у родині селянина-бідняка, у селі Рудніково Кічмянсько-Городецького району Волгоградської області, 25 серпня 1914 року. Після закінчення педагогічного технікуму працював завучем школи в Архангельській області та заочно навчався на факультеті російської філології Вологодського учительського інституту. У роки війни служив у штабі 69-ї армії I Білоруського фронту. Визволяв від фашистів Польщу та Німеччину. У 1945 році О.Д. Кузнєцов був нагороджений орденом Великої Вітчизняної війни II-го ступеня. Демобілізувався старший лейтенант Олександр Дмитрович Кузнєцов у березні 1946 року і приступив до роботи лектором Ізюмського міського партії

Харківської області. У період із 1949 по 1952 рік навчався в Київській ВПШ при ЦК КПУ.

У 1952 – 1954 роках він – виконуючий обов'язки завідувача кафедрою економічних наук, старший викладач політекономії міжобласної Станіславської (нині м. Івано-Франківськ) партійної школи. У 1954 – 1958 роках – аспірант Академії суспільних наук при ЦК КПРС (м. Москва), де захистив дисертацію й отримав ступінь кандидата економічних наук.

Закінчивши навчання в аспірантурі, О.Д. Кузнецов був направлений директором Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської. Він поєднував адміністративну роботу з науково-педагогічною та громадською: член партбюро інституту, депутат міськради, голова комісії з народної освіти, керівник секції політичної економії товариства «Знання».

4 травня 1962 року Олександр Дмитрович Кузнецову було присвоєно ВАКОМ СРСР звання доцента.

Як директор, він особливу увагу приділяв покращенню наукової роботи у ВНЗ.

О.Д. Кузнецов і сам активно займався науковою роботою. У 1961 році за загальною редакцією Олександра Дмитровича вийшли друком два випуски щорічника праць Херсонського державного педагогічного інституту. За період 1959 – 1961 років ним було опубліковано 16 друкованих праць, з них 5 – після захисту дисертації.

8 січня 1962 року О.Д. Кузнецов подав клопотання перед ученою радою ВНЗ і Міністерством освіти УРСР про звільнення його від обов'язків директора у зв'язку із наміром перейти на посаду старшого наукового співробітника, з метою виконання договірних зобов'язань перед Держекономрадою про підготовку до друку низки публікацій (в тому числі монографії) і для завершення роботи над докторською дисертацією.

У грудні 1966 року О.Д. Кузнецова було обрано завідувачем кафедри марксизму-ленінізму. З 1968 року він працював доцентом кафедри

політекономії і філософії. У 1977 році О.Д. Кузнецов був звільнений у зв'язку із виходом на пенсію.

За багаторічну сумлінну роботу та успіхи, досягнуті в розвитку народної освіти, Олександр Дмитрович Кузнецов був нагороджений знаком «Відмінник народної освіти».

Семенов Сергій Михайлович

У квітні 1962 році ректором інституту призначили Сергія Михайловича Семенова (1918 – 2002рр.).

Він народився у місті Стародуб Брянської області у родині вчителів.

У 1941 році Семенов закінчив біологічний факультет Воронежського університету. У липні цього ж року він був мобілізований і направлений на навчання до Тамбовського артилерійського технічного училища, після закінчення якого був призначений на посаду старшого артилерійського техника у 54 танкову бригаду. Там, у танковій бригаді, Сергій Михайлович пройшов усю війну; був тричі поранений. За бойові заслуги С.М. Семенов був нагороджений орденом «Червоної Зірки», «Вітчизняної війни» II ступеня, медалями «За взяття Берліну», «За визволення Праги», «За перемогу над Германією».

Після війни Семенов працював на кафедрі зоології Воронежського університету. У 1952 році захистив кандидатську дисертацію і займався науковою роботою у Воронежському, а потім Чорноморському заповідниках.

У 1956 році С.М. Семенов був обраний за конкурсом на посаду завідувача кафедри зоології Херсонського державного педагогічного інституту, через 2 роки його призначили заступником директора з наукової і навчальної роботи.

На посаді ректора С.М. Семенов перебував майже три роки, а потім у лютому 1965 року перейшов на кафедру зоології, де і працював до 1997 року. Від жовтня 1965 до грудня 1968 року виконував обов'язки декана природничого факультету, від 1968 до 1973 рр. завідував кафедрою зоології. У 1997 році С.М. Семенов був звільнений у зв'язку з закінченням строку трудового договору.

Сергій Михайлович Семенов написав більше 60 наукових робіт. Відзначений трудовими орденами та медалями, у тому числі орденом «Трудового Червоного прапора».

За педагогічний труд у Херсонському державному педагогічному інституті отримав звання відмінника народної освіти України, заслуженого працівника народної освіти України.

Працюючи на посаді ректора, С.М. Семенов зробив вагомий внесок у розвиток Херсонського педінституту.

Богданов Павло Єгорович

Павло Єгорович Богданов (1914 – 1975 рр.) народився у с. Селезнівка Луганської області у сім'ї шахтаря. Закінчив Луганське педагогічне училище, у 1937 році – Луганський педагогічний інститут, історичний факультет. Під час навчання обіймав керівні посади у комсомольській організації ВНЗ. Після навчання працював учителем і секретарем комсомольської організації Кадневської сш № 4. У 1940 році був обраний секретарем Луганського обкому ЛКСМУ по школах, потім секретарем із пропаганди.

З початком Великої Вітчизняної війни П.Є. Богданов брав активну участь у створенні комсомольсько-молодіжних підрозділів бійців, загонів народного ополчення, а також у підборі, навчанні та направленні кращої молоді для роботи в тилу ворога, створив комсомольсько-молодіжне підпілля. У 1942 році його було затверджено інструктором спеціального відділу з керівництва підпіллям та партизанським рухом. Через рік Павла Єгоровича, як досвідченого комсомольського працівника, назвали першим секретарем Полтавського, а потім Чернігівського обкомів ЛКСМУ.

За активну роботу по створенню молодіжного підпілля та організацію партизанського руху, за активну роботу по відновленню зруйнованого війною господарства П.Є. Богданова було нагороджено орденами «Червоної зірки», «Знаком пошани», медаллю «Партизану Вітчизняної війни» I ступеня.

Після війни він працював на партійній роботі, закінчив Академію суспільних наук при ЦК КПРС, у 1951 році захистив дисертацію «Боротьба американського пролетаріату проти антиробітничої політики реакційного уряду Трумена».

Після роботи секретарем Смоленського обкому партії, на якій П.Є. Богданова нагородили орденом Трудового Червоного прапора та Золотою медаллю ВДНГ, 22 січня 1965 року його затвердили ректором Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської.

Працюючи ректором з 1965 по 1975 рр., він виявив значні організаторські здібності. Під його керівництвом інститут став ВНЗ II категорії. Кількість студентів збільшилась майже в 2 рази, кількість викладачів з ученими ступенями зростає з 32 до 64 чоловік, було створено багато нових учбових та наукових лабораторій, кабінетів, кафедр; збудовано студентський спортивно-оздоровчий табір «Буревісник».

У 1966 році П.Є. Богданов отримав звання доцента. За досягнуті успіхи він нагороджений орденом «Жовтневої революції», знаками «Відмінник народної освіти УРСР», «Відмінник народної освіти Узбецької РСР», медалями Н.К. Крупської, «За трудову доблесть». При ньому почалася розробка проектів нового навчально-лабораторного корпусу. Але закінчити будівництво Павлу Єгоровичу не судилося. Восени 1975 року він виїхав на відпочинок до санаторію у місті Одеса, де 9 жовтня помер через хворобу.

Поліщук Євген Павлович

У 1975 році ВНЗ очолив Євген Павлович Поліщук (1925 – 2003 рр.). Він народився в селі Арнаутівка Миколаївської області. Батько працював мотористом, а пізніше слюсарем у порту м. Миколаїв, мати була домогосподаркою.

Є.П. Поліщук закінчив школу у м. Нікополі, де і застала його війна. У 1944 році Є.П. Поліщука призвали до лав Радянської армії. Він служив у складі 775 артилерійського полку 2-го та 3-го Українських фронтів рядовим. Після навчання у Сталінградському артилерійському училищі у м. Ростов-на-Дону

був розподілений у 39-ту гвардійську бригаду Прикарпатського військового округу, де командував взводом. Від 1950 до 1955 рр. служив політруком, закінчив службу в армії майором, маючи 3 бойові медалі: «За відвагу», «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною».

Перебуваючи на службі в армії, Євген Павлович закінчив заочно історичний факультет Львівського державного університету.

Від 1958 року він працював на кафедрі марксизму-ленінізму Кременецького педагогічного інституту, захистив кандидатську дисертацію «Соотношение идеологии и общественной психологии». У 1967 році йому було присвоєно вчений ступінь кандидата філософських наук. У 1968 році Є.П. Поліщук перейшов на роботу у Херсонський державний педагогічний інститут і до 1972 року працював деканом філологічного факультету, а потім завідувачем кафедри філософії та політекономії. 11 років Євген Павлович очолював Херсонський державний педагогічний інститут.

У листопаді 1986 року у зв'язку з досягненням пенсійного віку Євген Павлович закінчив роботу ректором, але не припинив своєї наукової, педагогічної, методичної і громадської діяльності. За добросовісну і плідну працю Є.П. Поліщук отримав орден «Трудового червоного прапора», знак «Відмінник народної освіти», медаль «Дружби народів».

Ніцой Анатолій Іванович

Від 1987 року до 1996 року ректором інституту був Анатолій Іванович Ніцой. Він народився у 1937 році в селі Диковка Кіровоградської області, в селянській родині. Закінчив філологічний факультет Кіровоградського державного педагогічного інституту. Під час навчання у ВНЗ був обраний комсоргом групи, членом бюро і секретарем бюро комсомольської організації філологічного факультету.

Від 1961 до 1963 рр. працював секретарем комітету ЛКСМ України Кіровоградського педінституту, а потім А.І. Ніцоя було обрано другим, згодом

першим секретарем Кіровоградського міського ЛКСМУ. Його праця була високо оцінена, і він отримав багато комсомольських нагород.

А.І. Ніцой закінчив Вищу партійну школу при ЦК КПУ і працював у Кіровоградському педінституті, де захистив дисертацію кандидата історичних наук. Був доцентом кафедри історії КПРС, деканом історичного факультету Кіровоградського педінституту.

Відповідно до наказу Міністерства освіти України від 8 жовтня 1986 року А.І. Ніцой був призначений доцентом кафедри історії КПРС і наукового комунізму, проректором з наукової роботи нашого ВНЗ. Від лютого 1987 року Анатолій Іванович очолив Херсонський державний педагогічний інститут.

Із самого початку роботи у ВНЗ А.І. Ніцой поринув з головою у справи інституту, активно цікавився всіма сферами його діяльності. Першим визнанням його як ректора була грамота Міністерства освіти УРСР, якою його відзначили за активну участь у громадському житті, у справі активного навчання і виховання студентської молоді.

Крім адміністративної роботи, А.І. Ніцой значну увагу приділяв науковим дослідженням. Була закінчена монографія «Ефективне використання виробничого потенціалу», а також було видано 2 колективні монографії, 12 методичних рекомендацій, опубліковані тези і понад 60 статей у різних виданнях Херсонщини й України. У 1992 році йому було присвоєне звання професора.

Анатолій Іванович був головою правління обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Багато уваги приділяв вихованню як студентів, так і жителів міста в кращих традиціях українського народу, був активним учасником і організатором масових заходів по святкуванню знаменних подій і дат у житті країни, області і міста.

У Херсонському державному педагогічному інституті А.І. Ніцоя колеги характеризували як людину високих моральних якостей, скромного, чесного, працьовитого педагога і організатора, який користувався повагою не тільки професорсько-викладацького складу, а й студентів інституту.

За багаторічну сумлінну працю А.І. Ніцой був нагороджений медалями «За трудову доблесть», «За трудовое отличие», «Ветеран труда», медаллю А.С. Макаренка.

18 серпня 1996 року передчасно перестало битися серце одного з ентузіастів освіти в Україні, ректора Херсонського державного педагогічного інституту, кандидата історичних наук, професора Анатолія Івановича Ніцоя.

Бєляєв Юрій Іванович

Ректор Херсонського державного університету – Бєляєв Юрій Іванович – народився у місті Херсоні 21 листопада 1947 року у сім'ї робітника. Батько довгий час працював на заводі ім. Петровського; мати була домогосподаркою. У 1965 році Юрій Іванович закінчив зі срібною медаллю середню школу № 7 і поступив на філологічний факультет Херсонського державного педагогічного інституту. За успіхи у навчанні студенту Юрію Бєляєву було призначено іменну стипендію ім. Г.С. Сковороди. У 1969 році він отримав диплом із відзнакою за спеціальністю «вчитель російської мови і літератури» і був направлений на роботу в село Бехтери Голопристанського району Херсонської області. У 1969–1970 роках служив у Збройних силах СРСР.

Починаючи з 1970 року, Юрій Іванович працював у рідному ВНЗ спочатку асистентом, завідувачем підготовчого відділення, а потім викладачем кафедри російської мови. У 1977 році Ю.І. Бєляєв вступив до денної аспірантури на кафедру російської мови Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького. У 1981 році він захистив кандидатську дисертацію «Беспредложный винительный падеж в системе падежей современного русского языка (в сопоставлении с украинским)» і був рекомендований на посаду старшого викладача Херсонського державного педагогічного інституту.

У період із 1980 по 1987 рік Юрій Іванович працював заступником декана і деканом філологічного факультету, секретарем парткому Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської.

У 1987–1991 роках Ю.І. Беляєв – завідувач відділу науки та навчальних закладів, заступник завідувача ідеологічного відділу, завідувач ідеологічним відділом Херсонського обкому комуністичної партії України.

Із 1991 року він доцент кафедри російської мови Херсонського державного педагогічного інституту, а з 1992 року – проректор з навчальної роботи вузу. 23 жовтня 1996 року Юрія Івановича Беляєва обрано та призначено ректором Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської, у травні 1998 року – ректором Херсонського державного педагогічного університету, а з листопада 2002 року – він ректор Херсонського державного університету. 26 грудня 1997 року Юрія Івановича обрано членом-кореспондентом, а 28 січня 2000 року дійсним членом (академіком) Російської Академії педагогічних та соціальних наук, він – почесний член Міжнародної слов'янської академії ім. Я.А. Коменського. Від липня 1997 року – професор кафедри російської мови, від 2007 року – почесний професор академії ім. Яна Длугоша м. Ченстохов (Польща), Член національної спілки журналістів України.

Ю.І. Беляєв – відмінник освіти України (1997р.), заслужений працівник народної освіти України (1998р.). Виконання своїх обов'язків ректора Юрій Іванович уміло поєднує з плідною науковою і викладацькою роботою. Його наукові дослідження присвячені питанням синтаксису і морфології російської та української мов на зрізі відмінкової граматики, сучасної педагогіки вищої школи. Результати наукових досліджень професора Ю.І. Беляєва впроваджуються в навчальний процес у вигляді розроблених курсів лекцій із синтаксису і морфології. Він є керівником держбюджетної теми «Наукові засади управління ВНЗ III – IV рівня акредитації в контексті Болонського процесу». Ю.І. Беляєв опублікував більше 100 наукових праць, у тому числі монографії «Беспредложный винительный падеж в системе падежей современных русского и украинского языков» (1996), «Актуальні проблеми розбудови національної освіти» (1997), «Херсонський педагогічний: з минулого в майбуття» (1997), «Рідна мова як засіб духовного розвитку особистості»

(1998), «Синтаксис современного русского литературного языка» (2001), «Синтаксис современного русского литературного языка». Учеб. пособие. Изд. 2, дополненное и переработанное (2003), «Синтаксис современного русского литературного языка». Учебное пособие. Изд. 3-е, Copyright by Akademia im. Jana Dlugsza w Czestochowie Jurij Iwanowicz Bielajew – Czestochowa, 2007 та інші. Юрій Іванович – член редколегій ваківських видань, редактор «Збірника наукових статей: текст і методи його аналізу» (2004). У вільний час він захоплюється поезією, пише вірші, автор збірок «За кромкою лица» (2003), «Внутренняя речь» (2009).

Ю.І. Беляєв нагороджений орденом Святого Великого князя Володимира (2002 р.), орденом «За заслуги III ступеня» (2006 р.), нагрудним знаком «К.Д. Ушинський» Академії педагогічних наук України (2006 р.), почесним знаком МОН України «За наукові досягнення» (2007 р.).

Юрій Іванович Беляєв нагороджений багатьма Почесними грамотами та пам'ятними знаками: Почесною грамотою Кабінету Міністрів України «За вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, впровадження сучасних методів навчання та виховання молоді, підготовку кваліфікованих кадрів та високий професіоналізм» (18.01.2003 р.); Почесною грамотою Верховної Ради України «За особливі заслуги перед українським народом у сприянні розвитку вітчизняної освіти та науки, вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих кадрів, впровадження сучасних технологій у навчально-виховний процес і високу професійну майстерність» (11.07.2003 р.); Орденом Святого Великого князя Володимира (2002 р.).

Почесними грамотами:

– Херсонської обласної державної адміністрації, Управління освіти і науки «За багаторічну плідну працю, особистий внесок у справу підготовки молодих фахівців освітньої галузі» (19.11.2001 р.);

– УМВС України у Херсонській області «За вагому допомогу, активну громадську позицію, плідну співпрацю з органами Внутрішніх справ в ім'я процвітання рідної Батьківщини» (12.2001 р.);

- Херсонського міського голови «За сприяння у проведенні I етапу Всеукраїнського конкурсу захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів міського наукового товариства «Пошук» (01.2003 р.);
- Генерального Консульства Республіки Туреччини в м. Одесі «За внесок у створення Центру турецької мови та культури» (11.2003 р.);
- голови Херсонської облдерж-адміністрації «За II місце у Всеукраїнському конкурсі на звання «Кращий роботодавець року» на обласному рівні у номінації «Підприємства з чисельністю працюючих від 501 до 1000» (03.2004 р.);
- архієпископа Херсонського і Таврійського Іонофана «У благословення за труди у славу Святої Церкви» – (21.05.2004 р.);
- переможець у номінації «Освітня діяльність» міжнародного конкурсу-рейтингу «Арка Тріумфу-2007» та багатьма іншими.

3.3.2. Професори Херсонського державного університету

Марковський Дмитро Федорович

Професор Дмитро Федорович Марковський (1896 – 1965 рр.) тривалий час був єдиним професором в інституті. Він закінчив у 1919 р. Одеський університет, фізико-математичний факультет.

Із 1921 р. і до кінця свого життя працював у Херсонському державному педагогічному інституті. У 1935 р. викладачеві Д.Ф. Марковському була присуджена ступінь кандидата фізико-математичних наук та звання професора. До війни він очолював кафедру вищої математики. Написав біля 100 наукових робіт. У 1948 р. Д.Ф. Марковський отримав нагороду «Відмінник народної освіти».

Завдяки Д.Ф. Марковському у навчальному плані інституту з'явилась нова дисципліна – космографія. Читання цього курсу наштовхнуло професора на думку про доцільність підтримки лекцій астрономічними спостереженнями. У 1939 р. у саду корпусу інституту асистентом професора Д.Ф. Марковського І.В. Левінсоном (з 1940 р. – він був деканом фізико-математичного

факультету) був побудований невеликий астрономічний павільйон. У ньому встановили 2-дюймовий телескоп-рефрактор.

Білий Микола Самійлович

Микола Самійлович Білий (1909 – 1988 рр.) закінчив у 1937 році фізичне відділення фізико-математичного факультету Херсонського державного педагогічного інституту, до війни працював асистентом фізики та методики фізики. У 1949 році захистив у Москві кандидатську дисертацію «Домашні досліди і спостереження як вид самостійної роботи учнів з фізики». З 1952 року – доцент, з 1954 року – завідувач кафедри методики фізики, з 1962 – 1968 рр. – декан фізико-математичного факультету. У 1975 році М.С. Білому присвоєно звання професора, а в 1988 році він нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради України. М.С. Білий – відмінник народної освіти УРСР, відмічений орденом «Знак пошани», нагороджений 6 медалями за бойові заслуги.

Немченко Валентин Пилипович

Випускник фізико-математичного факультету 1953 року Валентин Пилипович Немченко працював лаборантом кафедри фізики за сумісництвом (1949 – 1950 роки), а з 1953 року – на посадах асистента, старшого викладача, з 1965 р. – доцента; завідувача кафедри фізики. У 70-х роках був проректором Херсонського державного педагогічного інституту з навчальної і наукової роботи. У 1989 році В.П. Немченко захистив докторську дисертацію зі спеціальності «Фізика твердого тіла», з 1990 року він професор кафедри фізики.

Сурков Василь Олександрович

Першим післявоєнним доктором наук став Василь Олександрович Сурков (1921 – 1997).

Він народився 20 лютого в селі Богатирі Іванівської області в родині селянина.

У 1940 році закінчив відділення природознавства Ярославського учительського інституту.

Із 1940 до 1946 року перебував на військовій службі мотористом морської авіації Тихоокеанського флоту. В 1950 році В.О. Сурков закінчив Ленінградський державний педагогічний інститут ім. О.І. Герцена, працював учителем біології в школі.

У 1955 році під керівництвом академіка Ф.Д. Сказкіна закінчив аспірантуру зі спеціальності «фізіологія рослин» і захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата біологічних наук на тему: «Розвиток та галуження колоса жита Вятка». В 1970 році він захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора біологічних наук на тему: «Фізіолого-морфологічні дослідження апікальної меристеми». В цьому ж році В.О. Суркову присвоєно вчене звання професора кафедри ботаніки Херсонського державного педагогічного інституту, де викладав курси загальної ботаніки та фізіології рослин.

В.О. Сурковим досліджено та описано морфогенез жита, пшениці, вівса, проса, кукурудзи, рису, ячменю та розгалуженого жита Цицина. Внаслідок проведених дослідів із експериментальної зміни морфогенезу жита з розгалуженими колосами.

Під його керівництвом колектив кафедри виконував комплексну наукову тему «Фізіолого-морфологічні основи онтогенезу рослин», що увійшла в Державний план УРСР. Окремі розділи цієї теми успішно розроблялися асистентами кафедри в якості дисертацій.

Крім того, В.О. Сурков керував науково-дослідною роботою за госпдоговорами з Міністерством сільського господарства УРСР та радгоспами Херсонської області. Був членом Наукової Ради АН УРСР з проблеми «Наукові основи раціонального використання і охорони рослинного світу».

За участь у Великій Вітчизняній війні В.О. Сурков нагороджений медалями «За перемогу над Японією», «20 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні», «50 років Збройних сил СРСР», орденом Вітчизняної війни I ступеня.

За успіхи в навчальній та науковій роботі Міністерство освіти УРСР нагородило В.О. Суркова знаком «Відмінник народної освіти».

Ковальов Віктор Павлович

Віктор Павлович Ковальов (1920 – 2002 рр.), кандидат філологічних наук (1956 р.), доцент (1957 р.), доктор філологічних наук, професор (1976 р.), який закінчив Одеський державний університет.

Він працював безперервно у Херсонському державному педагогічному інституті з 1946 року, 15 років був завідувачем кафедри російської мови, 10 років – деканом філологічного факультету.

Крім посібників та підручників з російської мови («Практикум по современному русскому языку», «Современный русский литературный язык», «Выразительные средства художественной речи» та ін.), Віктор Павлович надрукував роботу зі стилістики української мови «Виразальні засоби українського художнього мовлення». У 1995 році вийшла книга його автобіографічних спогадів «Покоя нет» («Записки коренного херсонца»).

В.П. Ковальов – заслужений працівник вищої школи України, відмінник народної освіти України та Узбекистану, Почесний громадянин Херсона, нагороджений медаллю ім. А.С. Макаренка.

Ківер Федір Васильович

Федір Васильович Ківер народився 16 лютого 1919 року в селі Миколаївка Бердянського району Запорізької області в сім'ї селянина.

Із 1936 року по 1938 рік навчався в Ленінградському гідрографічному інституті головного північного шляху. З 1938 по 1940 рр. – курсант школи молодших авіаспеціалістів. Коли розпочалася війна з Фінляндією в 1939 році, був мобілізований і направлений на фронт бортмеханіком в авіапункт. Під час бойових дій був тяжко поранений.

Брав участь у бойових діях в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр. Федір Васильович був нагороджений орденами: «Великої Вітчизняної війни», «Трудового Червоного Прапора», медалями «За бойові заслуги», «За перемогу над Германією». Після закінчення війни в 1946 – 1948 рр. він

навчався в Херсонському сільськогосподарському інституті на факультеті виноградарства та виноробства. Був сталінським стипендіатом.

Із 1949 року по 1951 рік він працював асистентом кафедри ботаніки Херсонського педагогічного інституту. З 1951 по 1952 рік був деканом природничого факультету. Рішенням Херсонського обкому партії його направили на роботу в Нижньо-Сірогозький район директором МТС, де він працював до 1953 року. В 1953 році Федір Васильович Ківер вступив до аспірантури на кафедру зрошувального землеробства при сільськогосподарському інституті м. Херсона, в 1957 році успішно захистив кандидатську дисертацію. В січні 1960 року рішенням ВАК йому присвоєно вчене звання доцента кафедри загального землеробства.

З липня 1978 року Ф.В. Ківер працював на посаді завідувача кафедри основ сільського господарства Херсонського державного педагогічного інституту. З 1960 по 1981 рр. він працював над докторською дисертацією, яку захистив 26 червня 1981 року. В цьому ж році йому присвоєно вчений ступінь доктора сільськогосподарських наук, у липні 1982 року – вчене звання професора.

Ф.В. Ківер залишався на посаді завідувача кафедри основ сільського господарства до 1986 року, в цьому ж році після тяжкої хвороби він помер.

Петухов Євген Іванович

Учений-педагог, перший доктор педагогічних наук на Херсонщині – Євген Іванович Петухов (1925 – 1989 рр.) Все своє життя він присвятив розробці й практичному втіленню ідей виховання, навчання, перевиховання підлітків, не зрозумілих для оточуючих, але загалом беззахисних дітей, яких називають «важкими». Розум, воля і почуття педагога були сплавлені воедино любов'ю і співчуттям до цих дітей, активним прагненням допомогти їм і учителям, які працювали з ними.

Життєвий шлях Євгена Івановича Петухова почався 20 липня 1925 року у м. Ленінграді. Він закінчив семирічку, курс гідрографічного технікуму, коли почалася Велика Вітчизняна війна. У 1941 році разом із заводом «Прометей»

був евакуйований з м. Горький, працював на заводі № 466 слюсарем-складальником. Бажання бути на передовій, боротися з фашистами з перших днів війни тягнуло на призовний пункт, і в грудні 1942 року в 16-річному віці був призваний і направлений у Вольську школу авіамеханіків.

Протягом наступних десяти років Євген Іванович працював авіамеханіком, освоював нову реактивну техніку, працював інструктором МК ВЛКСМ м. Ленінграда, секретарем партбюро випробувального полку, закінчив Ленінградський педагогічний інститут. Ці роки дозволили набути політичної зрілості, уміння працювати з людьми, сформували талант лідера. Прагнення бути на педагогічній роботі сприяло в 1957 р. переходу на службу в дитячу колонію МВС (учителем, вихователем, заступником дивізіону, заступником начальника колонії). Цей період позначено особливим інтересом у працівників виправно-трудових установ до спадщини А.С. Макаренка. Євген Іванович був відданий духу Макаренка – не копіював його, а творчо використовував досягнуте.

У 1962 році за сімейними обставинами він переїздить до Херсона, продовжуючи роботу у підрозділах МВС, директором школи робочої молоді, викладачем кафедри педагогіки та психології педагогічного інституту. Особливо значущим науковим досягненням був захист у 1968 р. кандидатської дисертації з теми «Формування громадського обов'язку в учнів старших класів шкіл робітничої молоді».

Досвід політичної і партійної роботи знадобився йому з 1967 р., коли Євгена Івановича було обрано заступником секретаря, а потім з 1968 р. до 1974 р. – секретарем парткому інституту. Однак цей період відзначається також і дослідницькою громадсько-педагогічною роботою. З березня 1971 року він обирається на посаду доцента кафедри педагогіки, а з вересня 1972 р. – завідувачем кафедри та керівником підготовчого відділення. У 1972 р. у видавництві товариства «Знання» опублікована брошура з питань сімейного виховання «Коли в сім'ї школяр», а також проводиться творча робота у загальноосвітніх школах, інспекціях УВС Корсунської і Миколаївської

спецшколах, ПТУ, де відбираються оптимальні методи вивчення психічних станів педагогічне занедбаних школярів в умовах соціальних і педагогічних конфліктів, а також випробування й апробація програм перевиховання. Подією для педагогічної громадськості був вихід у 1981 році у видавництві «Освіта» програми для педагогічних інститутів «Робота школи з педагогічно занедбанними дітьми».

Тернистим був шлях у науку Євгена Івановича. Недосконалість радянської системи не могла не гальмувати науковий рух проблематики. Однак цілеспрямованість, наукова зрілість, непохитна віра у запропоновану гіпотезу надали ще більшої переконаності у необхідності вивчення проблеми важковиховуваності. Для проведення додаткових експериментальних досліджень, перебуваючи на посаді завідувача кафедри, доцента, він невтомно працює вихователем у школі-інтернаті № 2 з дітьми неблагополучних сімей. На все життя ці діти запам'ятають довірливі душевні розповіді свого наставника, проймуться вірою в краще майбутнє, повірять у радість спілкування із старшим другом.

18 вересня 1986 року Євген Іванович Петухов захистив докторську дисертацію «Педагогічні основи попередження відхилень у моральному розвитку і поведінці школярів». Так, на Херсонщині з'явився перший доктор педагогічних наук, а в 1988 році йому було присвоєно почесне звання професора.

Є.І. Петухов вів велику суспільно-педагогічну роботу: був членом президії обласного комітету працівників освіти і вищої школи, брав участь у написанні історії міст і сіл Херсонської області, обирався депутатом міської ради народних депутатів, брав участь у роботі товариства «Знання».

Науково-педагогічна діяльність Є.І. Петухова дозволила йому стати видатним дослідником у галузі виховання «важких» поряд з І. Невським, І. Литвиновим, Е. Драніщевою, М. Фіцулою, М. Амаскіним. Результати його роботи – у конференціях, які він проводив і в яких брав участь, а також у

публікаціях: із різних проблем морального виховання – понад 80 публікацій у Всесоюзних і республіканських збірках.

На жаль, вже після передчасної смерті вченого (1989 р.) побачили світ його дві великі роботи: у 1992 році у видавництві «Вища школа» виходить книга «Запобігання відхиленням у поведінці школярів» та 1990 року – довідник «Сім'я» у видавництві політичної літератури України.

Яскравий життєвий шлях Євгена Івановича Петухова, науковця, Людини з великої літери, його творчий внесок надає сили, возвеличує дух, породжує прагнення до діяльності.

Кобиляцький Іван Іванович

Професор кафедри педагогіки Іван Іванович Кобиляцький (1907–1996 рр.) – визначний вітчизняний учений, фундатор нового напрямку в педагогічній науці: педагогіка вищої школи. Автор першого в світі підручника на цю тему для студентів університетів «Основи педагогіки вищої школи», який було перевидано в Китайській народній республіці, а ім'я автора занесене до китайської енциклопедії.

Іван Іванович закінчив Московський інститут комуністичного виховання ім. Н.К. Крупської у 1935 році. Пізніше був ректором Черкаського педуніверситету, проректором Чернівецького університету, двадцять років завідував кафедрою педагогіки Одеського університету. У 1953 році став кандидатом педагогічних наук, у 1959 році одержав вчене звання доцента, з 1977 року – професор.

Працюючи у психолого-педагогічному комплексі Херсонського педінституту, І.І. Кобиляцький провів десять міжвузівських науково-педагогічних конференцій. Під його редакцією за цей час видано десять збірок статей за матеріалами цих конференцій.

Ідеї вченого І.І. Кобиляцького невідокремлені від його особистості. Він органічно сполучав наукову роботу з плідними дослідженнями на терені педагогіки, успішно керував аспірантами – ним підготовлено 52 кандидати педагогічних наук, видано 397 наукових робіт з педагогіки, у тому числі

підручники: «Основи педагогіки вищої школи», «Основи педагогіки»; монографії: «Методи навчально-виховної роботи у вищій школі», «Дидактичні основи учбового процесу у вищій школі», «Науково-педагогічні основи виховної роботи у вищій школі», «Методи навчання і формування спеціаліста у вищій школі».

Бойко Рафаїл Тимофійович

Рафаїл Тимофійович Бойко (1932 – 1995) народився в місті Архангельське в українській родині, мимоволі опинившись далеко від рідних українських степів.

У школу маленький Рафаїл Тимофійович пішов у 1941 році у місті Архангельське, а закінчив її на Україні у Запоріжжі, куди сім'я переїхала після війни.

У 1953 році Р.Т. Бойко вступив до Дніпропетровського медичного інституту, який закінчив у 1959 році з відзнакою. Студент Р.Т. Бойко навчався з великим задоволенням і тільки на одні п'ятірки.

На другому курсі інституту Рафаїл Тимофійович почав займатися у студентському науковому гуртку на кафедрі гістології, зацікавився цією наукою і залишився відданий їй на все життя. В студентські роки багато разів приймав участь у наукових конференціях і друкувався.

Після закінчення медінституту разом із дружиною переїхав у Запорізьку область, де пропрацював кілька років міським хірургом у сільській лікарні. Проте думка про наукову роботу не залишала його і, відпрацювавши призначений термін лікарем, Р.Т. Бойко вступає в 1963 році до аспірантури Дніпропетровського медінституту (кафедра гістології). Кандидатську дисертацію Р.Т. Бойко написав і чудово захистив у кінці другого року навчання в аспірантурі, після чого був завідувачем ендокринологічним відділенням у Мукачевському ОХМАДЕТі, де продовжував займатися науковою діяльністю.

Через 5 років у 1970 році Рафаїл Тимофійович захищає докторську дисертацію «Вплив гіпоксії на функції деяких ендокринних залоз та активність нейронів ядер переднього гіпоталамусу у тварин під час їх раннього

онтогенезу». Найближчим часом отримує звання професора і переходить в Іжевський медичний інститут, де є завідувачем кафедри гістології, успішно керує науковою роботою молодих учених.

У 1983 році Р.Т. Бойко повертається на Херсонщину та працює у Херсонському державному педагогічному університеті, де очолює кафедру анатомії і фізіології людини та тварин, відкриває аспірантуру зі спеціальності 03.00.11 – ембріологія та гістологія. Під керівництвом д.м.н., професора Р.Т. Бойко захистили кандидатські та докторські дисертації 10 молодих учених, вийшло в світ понад 100 наукових праць, отримано 3 авторські патенти.

Професор Р.Т. Бойко був дивовижним лектором, ерудованим ученим, розумною, доброю, чуйною людиною. Багато починаючих наукових робітників, лікарів та біологів приїжджали до нього за порадою та консультацією. Він володів великим інтелектом, був цікавим співрозмовником, різнобічною людиною, добре знав художню літературу, був гарним батьком.

Наукове спрямування та питання, над якими працював д.м.н., професор Р.Т. Бойко, – гістологія ендокринних залоз при гіпоксичних станах організму та вплив деяких фармакологічних і токсичних речовин на центральну та периферичну ендокринну систему – зараз досліджується його учнями на кафедрі гістології Іжевського медінституту, кафедрі біологічних основ фізичного виховання та спорту Миколаївського державного університету, кафедрі фізіології людини та тварин Інституту природознавства при Херсонському державному університеті.

Великий вклад у науково-педагогічну діяльність ВНЗ вносять сучасні доктори наук, професори Херсонського державного університету: О.В. Мішуков, О.В. Співаковський, Є.С. Барбіна, Л.І. Белехова, М.Ф. Бойко, В.В. Демецька, В.І. Єзіков, О.О. Заболотська, Н.І. Ільїнська, Г.О. Михайловська, В.В. Одінцов, В.П. Олексенко, М.І. Пентиліук, Л.М. Руденко, Н.П. Тропіна, О.Є. Ходосовцев, В.Д. Шарко, С.В. Шмалей, Л.Є. Петухова, а також народний художник України, професор В.Г. Чуприна, заслужені працівники культури України, професори С.Л. Марцинковський, В.В. Чуба.

Гордістю Херсонського державного університету є такі його випускники: народна вчителька СРСР, заслужена вчителька УРСР Ю.М.Черненко, заслужені вчителі України: М. Бабенко, О. Барнаш, В. Бронштейн, А. Войтинський, Л. Ігнатюк, Е. Мовенко, Н. Нев'ярович, І. Пашко, Н. Устинова, заслужені працівники освіти В. Беляєва, А. Кияновський, А. Носенко, В. Петров та багато інших.

Розділ 4

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ХЕРСОНЩИНИ

4.1. Херсонський державний університет

Сьогодні Херсонський державний університет це класичний навчальний заклад, який має найвищий, IV рівень акредитації. У ньому функціонують 4 інститути, 6 факультетів, 53 кафедри, науково-дослідний інститут інформаційних технологій, центр перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, навчальний центр профільної підготовки та тестових технологій. У складі Херсонського державного університету працюють навчально-науково-виробничі комплекси «Херсонський державний університет – Бериславський педагогічний коледж», «Херсонський державний університет – Херсонське вище училище фізичної культури», Академічний ліцей.

Близько 8 тис. студентів набувають фах за 33 спеціальностями і спеціалізаціями на денній і заочній формі навчання, екстернаті. Відкрито магістратуру, аспірантуру, докторантуру, 5 спеціалізованих вчених рад по захисту докторських та кандидатських дисертацій.

Навчальний процес у ВНЗ здійснюють понад 500 викладачів, 61 – доктори наук, 235 – кандидатів наук. Більшість викладачів та науковців – випускники Херсонського державного університету.

Про значний науковий потенціал університету свідчить проведення щорічно близько 25 конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів, видання не менше 15 монографій і підручників, 80 посібників; випуск не менше 20 збірників наукових праць, 6 з яких входять до переліку видань, затверджених ВАК України; захист близько 20 кандидатських та 2 докторських дисертацій; видання більше ніж 1000 статей у різних наукових збірниках, у тому числі від 50 до 60 – у зарубіжних виданнях, та близько 450 у фахових виданнях України. Херсонського державного університету є власником патентів на винаходи і корисні моделі.

До науково-дослідної роботи широко залучається і студентська молодь. В університеті успішно працює студентське наукове товариство. У складі 152 студентських проблемних груп, наукових гуртків, конструкторсько-технологічних бюро перебуває близько 2 тис. студентів.

За результатами участі у заключному етапі Всеукраїнської студентської олімпіади у 2009 р. посіли призові місця 10 студентів університету, які вибороли 3 перших, 4 других та 3 третіх місць. Дипломами та грамотами за окремими номінаціями оргкомітетами II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади відзначені 21 учасника олімпіади.

Лауреатами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт стали 9 студентів університету, які нагороджені дипломом переможця. Дипломами та грамотами за окремими номінаціями відзначені 11 студентів.

Херсонський державний університет має розгалужені зарубіжні зв'язки, зокрема з університетами Гранади (Іспанія), Кракова, Ченстохови, Познані, Люблін (Польща), Едірне (Туреччина), Ніцци (Франція), Глазго (Велика Британія), Нью-Йорк (США), Клагенфурт (Австрія), Євангельським Фрьобельським м. Кассель (Німеччина), Придністровським державним університетом ім. Т.Г.Шевченка, Солікамським державним педагогічним інститутом (м. Солікамськ, Російська Федерація), Новосибірським державним педагогічним університетом, Московським міським психолого-педагогічним університетом, Уфимською філією ДООЗ ВПО «Московський державний гуманітарний університет ім. Шолохова» (Російська Федерація, Башкортостан), з Барановичським державним університетом (Білорусь).

Міжнародна діяльність Херсонського державного університету спрямована на досягнення головної мети євроінтеграції: підготовки та виховання фахівців нової генерації, які завдяки знанням національно-культурних особливостей розвинених країн світу будуть глибше розуміти та цінувати надбання власного народу, підносити та утверджувати Україну в очах європейського і світового співтовариств.

Сьогодні університет – багатопрофільний навчальний, науково-педагогічний та культурно-освітній центр Херсонської області, який певною мірою впливає на весь Південний регіон України, успішно функціонує, працюючи на перспективу – відродження і розбудову міста, області, країни.

ІНСТИТУТ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Інститут природознавства було створено 2003 року на базі природничого факультету. Директор – доктор педагогічних наук, професор С.В. Шмалей.

Напрямок підготовки «Географія». Підготовка географів у Херсонському державному університеті відбувається за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр.

Фахівець-географ здатний виконувати зазначену професійну роботу і займати такі первинні посади (бакалавр):

2320 – вчитель середньо-навчально-виховного закладу, 3340 Викладач-стажист, 3340 Вихователь, 3340 Вихователь гуртожитку, 3340 Вихователь професійно-технічного навчального закладу, 3340 Вожатий, 3119 Стажист-дослідник, 3212 Інспектор з охорони природи, 3211 Лаборант, 3211 Технік-лаборант, 3340 Методист.

Випускник магістратури – це фахівець із більш глибокою фундаментальною та професійно-практичною підготовкою у галузі географії, який може успішно працювати на посаді викладача географії у загальних закладах освіти (загальноосвітні школи, гімназії та ліцеї з поглибленим вивченням географічних дисциплін), у навчальних закладах II – IV рівнів акредитації, навчатися в аспірантурі або самостійно займатися науковою діяльністю.

Магістр повинен поєднувати широку фундаментальну, наукову і практичну підготовку, досконало володіти своєю спеціальністю, безупинно поповнювати свої знання, розширювати суспільно-політичний світогляд, вміти на практиці застосовувати принципи наукової організації праці, володіти

передовими методами управління трудовим колективом, навичками суспільно-виховної роботи у студентських колективах.

Магістр підготовлений для викладацької, наукової, навчально-виховної, науково-методичної й організаційно-управлінської діяльності в системі освіти і науки України відповідно до отриманої спеціальності.

Підготовка магістра здійснюється для викладання географії в загальноосвітніх та спеціальних школах, ведення наукової та дослідницької роботи в наукових та науково-дослідницьких установах на основі сучасних досягнень науки та педагогічної теорії і практики.

Магістр може бути використаний для роботи у вищих навчальних закладах II – IV рівнів акредитації, наукових і методичних установах на посадах, передбачених для заміщення спеціалістами з вищою освітою типових номенклатурних посад.

Фахова підготовка магістра географії ґрунтується на вивченні основ конструктивної географії та основ суспільної географії, сучасних проблем ландшафтознавства, проблем фізико-географічного та економіко-географічного районування, методики викладання географії в навчальних закладах I – IV рівня акредитації; принципів математичного моделювання в географії.

Викладач географії в результаті навчання повинен зрозуміти особливості і закономірності розвитку науки і освіти у географічній галузі, її наукову ідею, усвідомлювати свою професійну і соціальну роль, мати високу ерудицію і культуру, бути гідним представником української інтелігенції.

На випускових кафедрах працюють 16 осіб, із них докторів наук, професорів – 3 особи (18,75%), кандидатів наук, доцентів – 10 осіб (62,5%), асистентів – 3 особи (18,75%). На кафедрі екології та географії працює 9 викладачів, із них докторів наук, професорів – 2 особи (22,2%), кандидатів наук, доцентів – 5 осіб (55,6%), асистентів – 2 особи (22,2 %). На кафедрі соціально-економічної географії працює 7 викладачів, із них докторів наук, професорів – 1 особа (14,3%), кандидатів наук, доцентів – 5 осіб (71,4%), асистентів – 1 особа (14,3%).

Навчальні та виробничі практики є невід'ємною частиною навчального процесу, логічним продовженням лекційних і лабораторних курсів. При проведенні практик I – III років навчання удосконалюються і отримуються нові професійні знання, вміння і навички, на IV – V курсах вони поглиблюються і застосовуються на виробничих практиках, де студенти формують навички навчально-виховної роботи в школі, на випускових кафедрах, оволодівають методиками і формами організації праці та самостійного розв'язання географічних, методичних та педагогічних завдань. Навчальні та виробничі практики проводяться в Карпатах, Криму, на узбережжі Чорного та Азовського морів, в умовах природних та техногенних комплексів Херсонської та Миколаївської області, вищих та середніх навчальних закладах Херсона, області та України.

Усі випускники кафедр за результатами виконання випускних робіт публікуються в спеціалізованих наукових виданнях з проблем географії, методики викладання та охорони довкілля. Четверо випускників кафедр географії направлені на навчання в аспірантури Одеського, Харківського та Дніпропетровського національних університетів за спеціальностями «Економічна і соціальна географія», «Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів». Щорічно проводяться конференції професорсько-викладацького складу географічних кафедр та студентів, за результатами яких надруковано 5 випусків «Наукових записок Херсонського відділу Українського географічного товариства». У жовтні 2005 та 2007 років кафедрою проведено Всеукраїнські наукові конференції «Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення». У цій конференції взяли участь провідні вчені з Одеси, Києва, Сімферополя, Чернівців, Харкова, Мелітополя та інших наукових центрів країни.

Напрямок підготовки «Екологія». Підготовку фахівців напряму 0401 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» спеціалізації «Екологічний менеджмент та екологічний аудит» освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»

забезпечують спеціалісти 18 кафедр: кафедра екології та географії; кафедра соціально-економічної географії; кафедра загальної та неорганічної хімії; кафедра органічної та біологічної хімії; кафедра філософії та соціально-гуманітарних наук; кафедра економічної теорії; кафедра педагогіки і психології; кафедра ботаніки; кафедра алгебри, геометрії та математичного аналізу; кафедра дефектології та основ медицини; кафедра фізики; кафедра прикладної математики та інформаційних технологій; кафедра загального мовознавства; кафедра теорії та методики фізичного виховання; кафедра галузевого права; кафедра професійного навчання; кафедра теорії держави і права; кафедра інформатики. Процес підготовки фахівців здійснюють висококваліфіковані викладачі, з них 8 (66,6 %) викладачів працюють на випускаючій кафедрі. Якісний склад наступний: докторів наук, професорів – 3 (25 %); кандидатів наук, доцентів – 9 (75 %). Випускаючою кафедрою є кафедра екології та географії, на якій працюють 8 викладачів, серед яких 6 на постійній основі та 2 зовнішніх сумісники. Викладачі, що працюють на постійній основі, складають 75% від загальної чисельності. Серед працюючих на постійній основі 1 професор, доктор геолого-мінералогічних наук (16%) – Г.П. Вінниченко, 4 доценти (68%), серед яких 3 кандидати географічних наук (О.В. Давидов, І.В. Охременко, І.М. Котовський) та 1 кандидат біологічних наук (О.П. Кундельчук) та 1 асистент (16 %) Т.М. Крючкова. Викладачі, що працюють за сумісництвом, складають 25 % від загальної чисельності. Серед цих викладачів 1 професор, доктор географічних наук Ю.Д. Шуйський, який є провідним спеціалістом в Україні з оптимального використання природних ресурсів, та 1 доцент, кандидат сільськогосподарських наук В.І. Мазур, який є фахівцем ґрунтознавства та меліорації.

Навчальні плани, освітньо-професійна програма та освітньо-кваліфікаційна характеристика підготовки фахівців-екологів схвалені вченою радою університету, затверджені ректором університету і погоджені з Науково-методичною комісією за напрямком 0604 Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування, Інститутом інноваційних

технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Департаментом вищої освіти Міністерства освіти і науки України. На основі нормативних програм галузевого стандарту вищої освіти викладачами кафедр, що забезпечують підготовку фахівців-екологів, розроблені робочі програми дисциплін. До кожної навчальної дисципліни викладачами кафедри складено плани семінарських, лабораторних, практичних занять та завдання для самостійної підготовки студентів.

Викладачами випускової кафедри екології та географії розробляється та удосконалюється методичне забезпечення дисциплін кафедр для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів. Кафедри працюють над створенням і виданням навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій і програм окремих дисциплін. Лише за останні роки викладачами випускової кафедри надруковано 9 навчально-методичних посібників та методичних рекомендацій. Продовжується робота по удосконаленню рекомендацій до лабораторних занять та самостійної роботи студентів, розробка навчально-методичних комплексів з дисциплін, що входять до програм підготовки студентів денної, заочної та екстернатної форм навчання.

Невід'ємною складовою процесу підготовки фахівців-екологів є логічно послідовна цілісна система практик. Вони забезпечують формування і поглиблення у студентів необхідного достатнього обсягу знань, умінь і навичок прикладної діяльності відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Починаючи з пропедевтичної практики на 2 курсі, метою якої є ознайомлення студентів із специфікою роботи екологічних структурних підрозділів реальних об'єктів (на прикладі управлінських та виробничих закладів м. Херсона), *навчальної комплексної екологічної практики (2 курс, мета: закріплення теоретичних знань із фундаментальних екологічних дисциплін оволодіння методикою польових комплексних екологічних досліджень, вивчення природно-територіальних комплексів (ПТК), морфологічних одиниць ландшафту, виконання оціночних робіт для забезпечення подальшого оптимального функціонування ПТК*

певного рівня, *пропедевтичної практики на 3 курсі* (мета: вивчення специфіки роботи фахівця-еколога в екологічних структурних підрозділах реальних об'єктів), *навчальної комплексної екологічної практики (3 курс, мета: поглиблення теоретичних знань із дисциплін спеціалізації, що вивчалися на 2 – 3 курсах, оволодіння первинними навичками професійної діяльності), виробничих екологічних практик на 4 – 5 курсах* (мета: здобуття (формування) знань, умінь і навичок самостійної практичної екологічної діяльності) відбувається послідовне, цілеспрямоване оволодіння самостійною професійною діяльністю. Завершальним етапом практичної підготовки фахівця з екології є *переддипломна практика*, що акцентує на реалізацію та вдосконалення дослідницьких умінь та навичок, необхідних для практичного застосування новітніх наукових досягнень у кваліфікованій професійній діяльності.

Основними базами практик є як органи системи управління природоохоронною діяльністю (Державне управління охорони природного навколишнього середовища в Херсонській області та Державна екологічна інспекція в Херсонській області і т.ін.), так і органи санітарно-епідемічного контролю (ОблСЕС, СЕС м. Херсона і т.ін.), а також підприємства виробничої сфери (екологічні відділи Херсонського машинобудівного заводу, ЗАТ «Укрсклопром» і т.ін.). Вони є досить перспективними відносно працевлаштування.

Постійне самовдосконалення, підвищення професійної кваліфікації викладачів, навчально-методичне забезпечення та належна організація навчального процесу надають можливість отримання екологічної освіти європейського рівня.

Напрямок підготовки «Біологія». Спеціальність «Біологія*» (Галузь знань: 0401 Природничі науки. Напрямок підготовки: 6.040102 Біологія) має три освітньо-кваліфікаційних рівні: «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр» та дві спеціалізації: «Імунологія і біохімія» та «Садово-паркове господарство».

Створена Спеціалізована рада К 67.051.01 зі спеціальності 03.00.04 – біохімія (голова – професор В. Зав'ялов).

Випусковими кафедрами для підготовки спеціалістів зі спеціальності «Біологія*» є кафедри фізіології людини і тварин та ботаніки Інституту природознавства Херсонського державного університету. Обидві кафедри мають достатній кадровий потенціал та матеріально-технічну базу для підготовки висококваліфікованих фахівців-біологів.

На випускових кафедрах працює 28 осіб, із них докторів наук, професорів 4 особи (14%), кандидатів наук, доцентів – 15 осіб (54%), старших викладачів та асистентів – 5 осіб (17%).

Кафедрою фізіології людини та тварин завідує доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, професор С.В. Шмалей, яка працює в Херсонському державному університеті з 1980 року. С.В. Шмалей – автор понад 300 наукових праць, в тому числі посібників «Діагностика здоров'я» (1994), «Антропозкологический словарь» (1995), «Основи наркології» (1998), «Основи екології. Початковий етап» (2005); монографій «Екологічна особистість» (1999), «Экологическая физиология человека» (2003), «Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу» (2004); укладач 8 навчальних програм для студентів природничих спеціальностей, які отримали гриф МОН України. Редактор щорічного часопису «Вісник Херсонського регіонального відділення Українського фізіологічного товариства». Головний редактор збірника наукових праць «Природничий альманах», який включено до переліку ВАК України з біологічних наук.

Під керівництвом С.В. Шмалей захищено 7 кандидатських дисертацій. Відмінник народної освіти України (1997). Нагороджена Почесною грамотою Херсонської облдержадміністрації (2003, 2007), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2002), Грамотою Верховної Ради України (2004), Почесним знаком «За наукові досягнення» (2005), Знаком АПН України «К.Д.Ушинський» (2009).

Співробітниками кафедри фізіології людини і тварин є 15 викладачів, із них докторів наук, професорів – 2 особи (професор С.В. Шмалей та професор

В.П. Зав'ялов), кандидатів наук, доцентів – 9 осіб (кандидати біологічних наук, доценти О.М. Гасюк, В.Д. Кошелева, Л.Ю. Русіна, С.К. Семенюк, М.М. Сидорович, О.Б. Спринь, Т.І. Щербина, кандидат медичних наук, доцент М.І. Гайдай, кандидат сільськогосподарських наук, доцент О.Г. Лановенко), старших викладачів – 2 особи (кандидат біологічних наук І.В. Редька, кандидат психологічних наук О.П. Запорожець), асистентів – 2 особи (І.В. Головченко, Л.О. Фірман).

На кафедрі ботаніки (завідувач – заслужений працівник освіти України, доктор біологічних наук, професор О.Є. Ходосовцев) працює 9 штатних викладачів, із них докторів біологічних наук, професорів – 2 особи (М.Ф. Бойко, О.Є. Ходосовцев), кандидатів біологічних наук, доцентів – 6 осіб (С.С. Венгер, О.І. Литвиненко, Н.Р. Павлова, І.І. Карташова, Р.П. Мельник, М.В. Москов), асистентів – 1 особа (Н.В. Загороднюк). Методичну допомогу студентам надає завідувач спеціалізованим кабінетом О.В. Богдан.

На кафедрі фізіології людини і тварин викладаються такі курси: фізіологія людини і тварин (доцент М.І. Гайдай, доцент О.М. Гасюк), валеологія (доцент Т.І. Щербина), анатомія людини (старший викладач О.П. Запорожець, асистент І.В. Редька, доцент О.Б. Спринь), спортивна морфологія (старший викладач О.П. Запорожець), фізична реабілітація при захворюваннях опорно-рухового апарату (доцент О.М. Гасюк), фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи (старший викладач С.О. Похілько), гістологія з основами ембріології (доцент В.Д. Кошелева), фізіологічна роль неорганічних та органічних речовин (професор В.П. Зав'ялов), фізіологія ВНД (доцент О.М. Гасюк), біологія людини (старший викладач О.П. Запорожець, доцент М.М. Сидорович), цитологія (доцент М.М. Сидорович), методика викладання фахових дисциплін у ВНЗ (доцент Т.І. Щербина), методика навчання біології (доцент Т.І. Щербина), вікова фізіологія і валеологія (доцент Т.І. Щербина), соціальна фізіологія (професор С.В. Шмалей), основи наркології (професор С.В. Шмалей), курортологія (професор С.В. Шмалей), екологія людини (професор С.В. Шмалей), загальна

екологія та охорона природи (доцент О.Г. Лановенко), генетика з основами селекції (доцент О.Г. Лановенко), основи біології та генетики людини (доцент О.Г. Лановенко), еволюційне вчення (доцент Л.Ю. Русіна), зоологія (доценти Л.Ю. Русіна, С.К. Семенюк).

На кафедрі ботаніки читаються такі курси: ботаніка – професори М.Ф. Бойко, О.Є. Ходосовцев, доценти – О.І. Литвиненко, Н.Р. Павлова, асистент Н.В. Загороднюк, завідувач кабінетом О.В. Богдан; мікробіологія з основами вірусології – доцент С.С. Венгер, біогеографія – доцент Н.Р. Павлова, основи наукових досліджень – професор М.Ф. Бойко; заповідна справа, основи фітобіології – професор М.Ф. Бойко, аспірант – Н.В. Загороднюк; моніторинг навколишнього середовища – професор О.Є. Ходосовцев, асистент Н.В. Загороднюк, завідувач кабінетом – О.В. Богдан; лікарські рослини – доцент М.В. Москов; основи екології – професор О.Є. Ходосовцев, аспірант Н.В. Загороднюк; вірусологія – професор О.Є. Ходосовцев; макроеволюція і макросистеми органічного світу – професор О.Є. Ходосовцев; біохімія лікарських препаратів – доцент М.В. Москов.

Матеріально-технічна база випускових кафедр забезпечує лекційні, лабораторні та практичні заняття відповідно вимог навчальних планів та програм.

Для підготовки фахівців спеціальності Біологія* на кафедрі фізіології людини і тварин створено 8 спеціалізованих аудиторій: анатомії людини, фізіології людини та тварин, цитології та гістології, екології людини, зоології безхребетних, зоології хребетних, етології та популяційної біології.

Наукова робота викладачів та студентів проводиться на базі чотирьох наукових лабораторій кафедри (психофізіології, методики загальної біології, фізіології кровообігу і етології та популяційної біології).

Кафедра ботаніки має 4 спеціалізовані аудиторії: анатомії та морфології рослин, систематики рослин, фізіології рослин, мікробіології. Також до послуг студентів – гербарна, 2 наукові лабораторії (біорізноманіття та екологічного

моніторингу імені Й.К. Пачоського і екології рослин, охорони довкілля та природокористування).

Викладачами кафедр розроблені робочі програми, плани семінарських, лабораторних, практичних занять та завдання для самостійної підготовки студентів, пакети контрольних завдань для комплексної перевірки навчальних досягнень студентів із дисциплін фахової підготовки. Співробітники кафедр працюють над питаннями збагачення методичного забезпечення: розробляються авторські програми, підручники, посібники, методичні рекомендації тощо.

Навчальні та виробничі практики є невід'ємною частиною навчального процесу, логічним продовженням лекційних і лабораторних курсів. При проведенні практик I – III років навчання удосконалюються і отримуються нові професійні знання, вміння і навички, на IV курсі вони поглиблюються і застосовуються на виробничих практиках, де студенти формують навички навчально-виховної роботи в школі, на випускових кафедрах, оволодівають методиками і формами організації праці та самостійного розв'язання біологічних, методичних та педагогічних завдань. Польова практика проводиться на базі різних установ, серед яких: Чорноморський біосферний заповідник, ботанічний сад Херсонського державного університету, пансіонат «Буревісник» у с. Лазурному, музеї міста Херсона.

Важливим напрямом роботи кафедр є розвиток міжнародних наукових зв'язків. Кафедра фізіології людини і тварин проводить Міжнародну науково-методичну конференцію «Культура здоров'я як предмет освіти» (1998, 2000, 2002, 2004, 2006 рр.), щорічний професорський тиждень. Також викладачі кафедри беруть участь в організації Міжнародної наукової конференції «Фальцфейнівські читання» (1998, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008 рр.). Підписані Угоди з питань міжнародного науково-технічного співробітництва з Краківською Вищою педагогічною школою (Польща); Тракійським університетом (м. Едірне, Туреччина); Гейдельберзьким університетом (Німеччина); Осієкським університетом (Хорватія), інститутом екології та

еволюційної морфології РАН; кафедрою еволюційного вчення Московського державного університету; кафедрою ентомології Санкт-Петербурзького університету; Львівського університету Бельгії, інститутом наземної екології Великої Британії; королівським університетом м. Белфаст Північної Ірландії. Викладачі кафедри проходять стажування в зарубіжних країнах (Хорватія, Польща), беруть участь у проведенні програм та проектів у галузі міжнародного науково-технічного співробітництва («Гра в освіті», Краківська педагогічна академія, Польща).

Кафедра ботаніки має зв'язки з 15 установами поза межами України. Дослідження стосуються двох головних напрямків: таксономія лишайників (професор О.Є. Ходосовцев) та флористичні дослідження судинних рослин (доцент І.І. Мойсієнко). У 2005 – 2006 роках доцент І.І. Мойсієнко проводив дослідження в рамках міжнародного проекту «Кургани як рефугіуми степової рослинності в агроландшафті півдня України» (разом з ученим Варшавського університету).

На теперішній час науково-дослідна робота співробітників кафедри фізіології людини і тварин має кілька напрямків. Зокрема, це:

1. Дослідження фізіологічних показників функціональних систем людей з особливими потребами (реєстраційний №0105U007479);
2. Оцінка психофізіологічного стану учнівської молоді в процесі навчання та відпрацювання рекомендацій по його корекції;
3. Вплив деяких біологічно активних речовин та оксидантів на морфофункціональний стан гіпоталамо-гіпофізарної системи в онтогенезі;
4. Актуальні проблеми регіональної екологічної освіти учнівської молоді (реєстраційний №0110U002000);
5. Науково-методичні засади формування в школярів теоретичних знань про живу природу;
6. Дослідження гуморальних механізмів регуляції серцево-судинної діяльності в фізіологічних та патологічних умовах.

У структуру кафедри входять три науково-дослідні лабораторії:

1. Методики загальної біології (рік заснування – 2001, завідувач – доцент М.М. Сидорович), яка займається проблемами формування теоретичних біологічних знань школярів, активізації пізнавальної діяльності учнів основної школи з біології та хімії;

2. Психофізіології (рік заснування – 2003, завідувач – професор С.В. Шмалей), яка займається проблемами сенсорної фізіології та психофізіології, фізіології адаптації та психології й психофізіології дітей з функціональними порушеннями опорно-рухового апарату;

3. Фізіології кровообігу (рік заснування – 2006, завідувач – професор В.П. Зав'ялов), співробітники якої працюють над проблемою дослідження гуморальних механізмів регуляції серцево-судинної діяльності в фізіологічних та патологічних умовах. Професор В.П. Зав'ялов активно досліджує біохімічні механізми впливу патогенних збудників на динамічні системи організму. В період 2006 – 2009 років за підтримки фонду Марії Кюрі виконує спільний науковий проект з університетом м. Турку (Фінляндія).

На кафедрі ботаніки працює три науково-дослідні лабораторії. Першою, у 1998 році, на кафедрі було відкрито лабораторію біорізноманіття та екологічного моніторингу (завідувач – професор О.Є. Ходосовцев). Вона займається проблемами біоіндикації та таксономії лишайників та мохоподібних. Пізніше, у 2003 році була створена лабораторія екології рослин, охорони природи та природокористування (завідувач – доцент І.І. Мойсієнко). Вона займається проблемами урбанofлори, флористики та фіторізноманіття. У 2005 році професор М.Ф. Бойко очолює лабораторію інтродукції рослин, яка розташована у ботанічному саду при Херсонському державному університеті. М.Ф. Бойко – головний редактор Чорноморського ботанічного журналу, який засновано у 2005 році та внесено до переліку ВАК України з біологічних наук.

Отже, підготовка студентів зі спеціальності «Біологія*» забезпечується наполегливою та злагодженою роботою двох кафедр, кожна з яких має кадровий склад, наукове та матеріально-технічне забезпечення достатнє для якісної підготовки фахівців біологів.

Напрямок підготовки «Хімія». Підготовку фахівців за напрямком Хімія* здійснюють висококваліфіковані викладачі двох випускових кафедр: кафедри загальної та неорганічної хімії (завідувач – заслужений працівник освіти України, доцент С.І. Іванищук) і кафедри органічної та біологічної хімії (завідувач – доцент О.Н. Речицький), які мають великий досвід роботи. Лабораторії кафедр забезпечені необхідними реактивами, сучасними приладами та обладнанням.

Підготовка фахівців здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями: «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр». Студенти напряму Хімія* одержують спеціалізацію «Аналітичний контроль за станом навколишнього середовища та синтез органічних речовин». На кафедрі органічної та біологічної хімії відкрита аспірантура.

Випускник вищого навчального закладу за напрямом підготовки Хімія* освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» здатен виконувати наступну професійну роботу: вчитель хімії середнього навчально-виховного закладу, лаборант (хімічні та фізичні дослідження) і може займати первинні посади – вчитель хімії 7 – 9 класів, лаборант. Має право вступу до магістратури.

Випускник вищого навчального закладу за напрямом підготовки Хімія* освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» здатен виконувати наступну професійну роботу: вчитель хімії середнього навчально-виховного закладу, інженер-лаборант (хімічні та фізичні дослідження) і може займати первинні посади – вчитель хімії 7 – 11 класів, інженер-лаборант. Має право вступу до магістратури.

Випускник вищого навчального закладу за напрямом підготовки Хімія* освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» здатен виконувати наступну професійну роботу: викладач хімії вищого навчального закладу, вчитель хімії середнього навчально-виховного закладу, інженер-лаборант (хімічні та фізичні дослідження) і може займати первинні посади – викладач хімії вищого навчального закладу, вчитель хімії 7 – 11 класів, інженер-лаборант. Має право вступу до аспірантури.

Ця спеціалізація дозволяє майбутнім фахівцям:

- здійснювати хімічні перетворення з метою одержання певних органічних та неорганічних сполук;
- досліджувати та прогнозувати вплив різних сполук на перебіг процесів життєдіяльності;
- оцінювати можливість застосування різних методів для якісного та кількісного аналізу (хімічні та фізико-хімічні) різних об'єктів;
- проводити вибір сировини та оптимальних умов проведення хіміко-технологічних процесів;
- здійснювати аналіз впливу виробничої діяльності людини на довкілля;
- проводити технологічні розрахунки.

Практична підготовка студентів здійснюється на базі науково-дослідних лабораторій Херсонського державного університету, загальноосвітніх навчальних закладів (школи, гімназії, ліцеї), лабораторій підприємств м. Херсона, м. Миколаєва.

Науковий обмін та стажування: Київський національний технічний університет «КПІ», Львівський національний університет ім. І. Франка, Інститут органічної хімії НАН України, Донецький національний університет, Рівненський державний гуманітарний університет, Херсонський аграрний університет.

Напрямок підготовки «Здоров'я людини». Кафедра здоров'я людини створена наказом по університету, з 1 вересня 2008 року для підготовки фахівців із фізичної реабілітації та здоров'я людини (завідувач – доцент А.І. Гурова).

До професорсько-викладацького складу кафедри входять 6 штатних працівників:

- 2 професори, доктор медичних наук: Костенко Ольга Романівна та доктор медичних наук Шпак В'ячеслав Станіславович.
- 2 доценти, кандидат біологічних наук: Гурова Антоніна Іванівна, Карпуніна Юлія Вікторівна;

– 2 старших викладачі, кандидати біологічних наук Тарасова Ольга Олександрівна та Козій Тетяна Петрівна, тобто якість кадрового паспорту кафедри складає – 100 % кандидати та доктори наук.

За всіма дисциплінами кафедри створене навчально-методичне забезпечення, яке включає в себе: робочі програми дисциплін; плани лекційних, практичних, лабораторних, семінарських занять; розгорнуті анотації до лекцій; методичні розробки практичних, семінарських, лабораторних занять (тема, обладнання, питання для самопідготовки, хід роботи, контрольні питання); методичні розробки та вказівки щодо вивчення тем, винесених на самостійне опрацювання; перелік тем курсових робіт з анотаціями; критерії оцінювання знань і вмінь студентів; підсумкова тека кожного модуля; підсумкова тека до іспиту або заліку; перелік основної та додаткової літератури (також і в електронному варіанті); перелік літератури, що є на кафедрі; перелік таблиць; білети до екзаменів.

Навчально-наукове стажування, виробнича пропедевтична, навчальна та виробнича практики є невід'ємною частиною системи підготовки фахівців 6.010200 Фізична реабілітація та 6.010203 Здоров'я людини, логічним продовженням лекційних, лабораторних, практичних та семінарських курсів та завершальним етапом їх вивчення. Практика здійснюється відповідно до Положення про проходження педагогічної практики студентами Херсонського державного університету і розробленими на його основі наскрізних і робочих програм, які містять: мету, завдання практики, основний зміст практики (перелік основних завдань), критерії оцінювання, перелік документів, які повинні здати студенти після закінчення практики.

Метою практик є ознайомлення студентів зі специфікою та умовами праці спеціалістів із фізичної реабілітації, організацією роботи фахівців у спеціальних оздоровчих закладах, набутті певних умінь, формуванні базових професійних та особистісних якостей фахівців із фізичної реабілітації, закріпленні теоретичних та практичних професійних знань і вмінь.

Навчальні та виробничі практики відбуваються на якісно оснащених базах кращих медичних та реабілітаційних установ міста та області, з якими укладені угоди та на їх базі створені філії кафедри, а саме: в обласному кардіологічному диспансері, обласному центрі реабілітації дітей-інвалідів, лікарні ім. А. і О. Тропіних, санаторії «Гопри», госпіталі інвалідів Вітчизняної війни, профілакторії Херсонського державного університету.

Кафедра бере активну участь у науковому та методичному співробітництві з провідними вузами України з питань фізичної реабілітації та здоров'я людини. У Всеукраїнській науково-методичній конференції «Теоретичні та методичні проблеми фізичної реабілітації», яку проводила кафедра у грудні 2008 року, взяли участь понад 30 фахівців із різних міст України. Кафедра бере участь у всіх конференціях з фізичної реабілітації, які проводяться в Україні. З вересня поточного року співробітники кафедри взяли участь: у VII Міжнародній науково-практичній конференції «Адаптаційні можливості дітей та молоді», яку проводив Інститут фізичної культури та реабілітації Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського м. Одеси; у Всеукраїнській науковій конференції «Фізична реабілітація – здобутки, проблеми, перспективи», яку проводив Львівський державний університет фізичної культури; у V Міжнародній науково-практичній конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи», яку проводив факультет фізичного виховання Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка; у Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми здоров'я і перспективи розвитку спорту, фізичного виховання молоді в сучасному світі», яку проводила кафедра фізичного виховання Бердянського державного педагогічного університету.

Кафедра здоров'я людини тісно співпрацює з Таврійським національним університетом, Львівським державним університетом фізичної культури, Харківською державною академією фізичної культури та іншими ВНЗ країни. В поточному навчальному році три співробітники кафедри пройшли наукове стажування у таких закладах: у Нікітському ботанічному саду – Національному

науковому центрі (у відділі фітореабілітації людини), у Кримському республіканському НДІ фізичних методів лікування і медичної кліматології ім. І.М. Сеченова (за профілем реабілітації осіб із несприятливих районів екологічного впливу), у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника (на кафедрі фізичної реабілітації).

Фахівці, яких готує кафедра здоров'я людини, можуть обіймати посади інструкторів лікувальної фізичної культури, методистів із фізичної реабілітації, організаторів валеологічних центрів, викладачів дисципліни «Основи здоров'я», спеціалістів фітнес- та SPA-центрів і т.д. Вони можуть працювати у медичних закладах, спеціалізованих закладах освіти (спортивних школах, інтернатах, училищах та інтернатах для осіб з особливими потребами), центрах спортивної медицини та реабілітації, фізіотерапевтичних відділеннях, санаторно-курортних закладах, фітнес- та SPA-центрах і т.д.

Напрямок підготовки «Корекційна освіта». Підготовка корекційних педагогів у Херсонському державному університеті відбувається за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр.

На випусковій кафедрі «Корекційної освіти» працюють 8 осіб, із них докторів наук, професорів 2 особи, кандидатів наук, доцентів – 4 особи, асистентів – 2 особи.

Науково-дослідницька діяльність колективу кафедри корекційної освіти реалізується в практико-орієнтованому напрямі з метою вирішення проблем обґрунтування, розробки та впровадження корекційно-реабілітаційних програм для дітей з різними нозологічними проблемами.

Пріоритетними напрямками діяльності кафедри є:

- раннє втручання у психофізичний розвиток дітей з метою корекції;
- дослідження психофізичного статусу з метою проведення доцільної і своєчасної корекції набутих вад розвитку;
- визначення розумових можливостей дітей-олігофренів з метою підвищення їх працездатності;

– розробка рекомендацій для батьків, які мають дітей з особливими потребами;

– робота з дітьми у класах ІПК ЗОШ;

– соціальна адаптація дітей і підлітків з особливими потребами.

Кафедра бере участь у проекті програми «Первинна профілактика вроджених вад розвитку» Українсько-американського альянсу та продовжує роботу з обласною клінічною дитячою лікарнею щодо досліджень внутрішньоутробного розвитку дітей від матерів із хронічним алкоголізмом.

Співробітники кафедри представляють доповіді на наукових конференціях різного рівня: IV міжрегіональній науково-практичній конференції «Трудний ребенок» (Нижній Новгород); II Міжнародній науково-практичній конференції «Новітні медико-психологічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів» (Полтава); V Міжнародній конференції «Стратегія якості у промисловості і освіти» (Варна, Болгарія); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі» (Київ); «Медико-екологічні та соціально-гігієнічні проблеми збереження здоров'я дітей України» (Київ). Кафедра плідно співпрацює з профільними провідними науковими та навчальними установами України: Інститутом дефектології АПН України, Інститутом психології ім. Г. Костюка АПН України, Національним педагогічним університетом ім. М.П. Драгоманова, Кам'янець-Подільським державним університетом.

Направленість і сфера діяльності спеціаліста: спеціаліст-дефектолог має фундаментальну підготовку, необхідну для забезпечення належного рівня викладання в допоміжних і спеціальних школах, класах інтенсивної педагогічної корекції загальноосвітніх шкіл, проведення логопедичної роботи з дітьми дошкільного та шкільного віку, дорослими.

Спеціаліст підготовлений до проведення корекційно-педагогічної роботи у загальних та спеціалізованих дошкільних закладах, школах-інтернатах, реабілітаційних центрах для розумово відсталих дітей, дітей-інвалідів, дітей з

тяжкими порушеннями мовлення, з психофізичними вадами розвитку; до роботи у складі психолого-медико-педагогічних консультацій.

Спеціаліст може виконувати дослідницьку роботу в наукових закладах, орієнтуватись у сучасних методиках психолого-педагогічного вивчення дітей з порушеннями психофізичного розвитку і корекційно-педагогічної роботи з ними, користуватись комп'ютерною технікою.

Спеціаліст здатний виконувати зазначену професійну роботу: вчитель-дефектолог, учитель-реабілітолог, консультант психолого-медико-педагогічної консультації, консультант центральної психолого-медико-педагогічної консультації, педагог соціальний, вихователь соціальний по роботі з дітьми інвалідами, вчитель-логопед, вихователь, директора навчально-виховного закладу (допоміжної школи, інтернату), дошкільного виховного закладу, центру (реабілітаційного та ін.), кабінету (методичного, навчально-методичного).

Спеціаліст призначений для роботи з напрямку «Корекційна освіта»:

- у загальних та спеціалізованих дитячих садках, дошкільних закладах, дитячих садах санаторного типу, дитячих будинках, будинках дитини;
- школах-інтернатах для розумово відсталих дітей, дітей-інвалідів, дітей з тяжкими порушеннями мовлення, з психофізичними вадами розвитку;
- допоміжні та спеціальні школи;
- реабілітаційні центри;
- психолого-медико-педагогічні консультації;
- класи інтенсивної педагогічної корекції загальноосвітніх шкіл;
- дитячі медичні установи;
- громадські організації соціальної допомоги інвалідам;
- установи системи соціального забезпечення.

Спеціаліст повинен знати стан і перспективи проблем освіти:

- законодавчі і нормативні правові документи, що стосуються проблем стану та розвитку спеціальної освіти дітей з особливими потребами в Україні;
- створення цілісної національної системи освіти дітей з особливими потребами, яка б враховувала досвід вітчизняної та світової практики;

- диференціація і вдосконалення діючої моделі корекційних закладів; розвиток усіх форм навчання дітей з особливими потребами;
- розвиток інтегрованого навчання дітей з особливими потребами;
- удосконалення методів навчання;
- приведення у відповідність всієї структури навчально-виховних закладів до нових соціально-економічних умов і можливостей держави.

ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Історія формування інституту іноземної філології тісно пов'язана з історією створення Херсонського державного університету. Спочатку це був словесно-історичний факультет (1917 рік), потім факультет мови і літератури (1938 – 1956 рік), філологічний факультет (1965 рік) з українським, російським і узбецьким (1966 рік) відділеннями, факультет іноземних мов (1987 рік), факультет зарубіжної філології (1992 рік), факультет іноземної філології (1998 рік), Інститут іноземної філології (2003 рік).

Дорогими і пам'ятними для нас і педагогів Херсонщини є імена викладачів, які стояли біля витоків та сприяли розвитку філологічного напрямку в нашому університеті, зокрема, російського, та стали відомими не тільки на Херсонщині, а й в Україні. Це доценти В.Г. Краснов, К.О. Лаврунов, Я.Ф. Ривкіс, А.В. Богданович, І.Ф. Федірко, професори Є.П. Голобородько, В.П. Ковальов, Ю.І. Беляєв, нині ректор Херсонського державного університету, професори Г.О. Михайловська, Н.П. Тропіна, Н.І. Ільїнська, доценти Н.О. Левашова, Г.М. Горяна, Р.В. Петрова, С.І. Беляєва, Т.М. Громова, О.В. Бойко, Л.І. Мініна, С.І. Недбайло, Л.С. Литвиненко, Т.В. Хома, К.П. Югай та інші.

У різний час докладали зусиль до становлення і розвитку іноземного напрямку професор Л.І. Белехова, доценти І.І. Колесник, В.М. Мелконян, Н.С. Фоменко, Л.М. Покорна, А.М. Ілліна, Н.М. Лебедева, С.М. Солдатова, А.М. Богдан, Є.В. Корзинський, Н.І. Жекова, О.В. Воронюк, Г.В. Остапюк,

Л.Л. Ткаченко, Ю.В. Кіщенко, професор В.Д. Демецька, старші викладачі З.С. Макарова, Г.В. Маслов, О.Д. Холодіна, В.П. Мазур, М.В. Хаустович та інші.

Замість словесно-історичного відділення, яке існувало з 1917р., у 1930 році було відкрито мовно-літературне відділення, а з 1938 – 1939 рр. розпочинає свою роботу факультет мови і літератури з російським відділенням (декан В.І. Ушаков). 1939 року на засіданні ради інституту було засновано кафедри російської мови і літератури, всесвітньої літератури, іноземних мов. У 1947 році було поновлено навчання на мовно-літературному факультеті (декан Я.Ф. Ривкіс, потім В.Г. Краснов, К.О. Лаврунов).

1965 року факультет мови і літератури було перейменовано на філологічний (декани Ю.Г. Домбровський, Є.П. Поліщук, В.П. Ковальов, Ю.І. Беляєв, С.І. Беляєва), російське відділення збереглося, а пізніше, з 1966 року, було відкрито й узбецьке відділення, де протягом 20 років готували вчителів для Узбецької РСР та Каракалпацької автономної республіки Уз. РСР.

На базі кафедри іноземних мов філологічного факультету в 1987 р. сформувався факультет іноземних мов (декан Л.І. Белєхова), який у 1992 році разом з російським відділенням став називатися факультетом зарубіжної філології (декан Т.М. Громова), потім факультетом іноземної філології (з 1998 р., декан К.Ю. Голобородько), Інститутом іноземної філології (з 2003 р., директор Л.М. Руденко).

Керівник Інституту доктор філологічних наук, професор Л.М. Руденко є випускницею філологічного факультету Херсонського державного педагогічного інституту. За значний внесок у розвиток освіти і науки, підготовку вчителів для Херсонської області неодноразово відзначалася грамотами і подяками управління освіти і науки обласної державної адміністрації, ректорату університету, має грамоти Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України, знак «Відмінник освіти України», знак «За наукові досягнення».

Сьогодні Інститут іноземної філології здійснює підготовку фахівців на денній, заочній, екстернатній формах за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями:

«бакалавр»

Денна форма навчання

- 6.020303. Філологія (англійська, німецька мова та література)
- 6.020303. Філологія (англійська, російська мова та література)
- 6.020303. Філологія (німецька, англійська мова та література)
- 6.020303. Філологія (французька, англійська мова та література) 6.020303. Філологія (іспанська, англійська мова та література)
- 6.020303. Філологія (англійська мова та література) Спеціалізації: польська мова, турецька мова
- 6.020303. Філологія (російська, українська мова та література)
- 6.020303. Філологія (переклад)

Заочна форма навчання

- 6.020303. Філологія (англійська мова та література)

Екстернатна форма навчання

- 6.020303. Філологія (англійська мова та література)
- 6.020303. Філологія (німецька мова та література)
- 6.020303. Філологія (російська мова та література)
- 6.020303. Філологія (французька мова та література)
- 6.020303. Філологія (іспанська мова та література)

«спеціаліст»

Педагогіка і методика середньої освіти

Денна форма навчання

- 7.010103. ПМСО. Мова та література (англійська, російська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (англійська, німецька)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (англійська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (французька, англійська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (іспанська, англійська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (німецька, англійська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (російська)
- 7.030500 Філологія (переклад)

Заочна форма навчання

- 7.010103. ПМСО. Мова та література (англійська)

Екстернатна форма навчання

- 7.010103. ПМСО. Мова та література (англійська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (німецька)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (французька)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (іспанська)
- 7.010103. ПМСО. Мова та література (російська)

«магістр «

Денна форма навчання

- 8.010103 ПМСО. Мова та література (російська)
- 8.010103 ПМСО. Мова та література (англійська)
- 8.010103 ПМСО. Мова та література (німецька)

Заочна форма навчання

- 8.010103 ПМСО. Мова та література (англійська)

Навчальний процес в інституті забезпечується 10 професорами, 31 доцентом, 16 старшими викладачами, 23 викладачами, 4 асистентами. До

викладання іноземних мов залучаються носії мови. Так, викладачами інституту були: доктор філософії Тімоті Моралес (США), викладачі турецької мови Лютфі Шейбан, Мехмет Герзі, Ашур Оздемир, Хаджи Мурат Арабаджи, викладачі польської мови Ярослав Єндрисяк, Чапля Агнешка.

Інститут має належну матеріально-технічну базу. До послуг студентів 2 лінгафонно-комп'ютерні кабінети на 32 робочих місця, читальна зала на 100 робочих місць, 7 лекційних аудиторій, 10 аудиторій для практичних занять, 22 аудиторії для лабораторних занять.

Для сприяння вивченню мов, літератур та культур інших народів, організації культурного обміну, обміну студентами, викладачами для стажування, обміну працями науковців в Інституті створено центри з вивчення мов і культур, зокрема, **Центр іспанської мови та культури** (створено у вересні 2000 року, координатор центру – доцент Гончаренко Олена Миколаївна), **Центр турецької мови та культури** (створено у вересні 2003 року, координатор центру – доцент Кіщенко Юлія Володимирівна), **Центр польської мови та культури** (створено у вересні 2005 року, координатор центру – доцент Гульчин Михайло Борисович).

На базі Інституту щорічно проводиться Всеукраїнська науково-практична конференція «Англійська мова в контексті сучасних наукових парадигм», регіональна науково-практична конференція «Актуальні проблеми викладання слов'янських мов у школі і вузі», студентські науково-практичні конференції «Актуальні проблеми романо-германської філології», «Реалії сучасного суспільно-політичного і культурного життя та способи їх перекладу», «Витоки мовної культури східних слов'ян», «Іноземна мова в освітніх технологіях XXI ст.», міжнародна лінгвістична наукова школа-семінар для аспірантів і молодих науковців «Когнітивні та комунікативні аспекти мови та мовлення».

Професорсько-викладацьким складом кафедр тільки за 2009 р. підготовлено і опубліковано 14 посібників, 2 підручники, 2 монографії, 154 статті, 34 методичних розробок, 11 тез.

При кафедрі російської мови та загального мовознавства функціонує **аспірантура та докторантура** зі спеціальності 10.02.02 – «Російська мова», при кафедрі світової літератури та культури – аспірантура та докторантура зі спеціальності 10.01.02 – «Російська література», аспірантура зі спеціальностей 10.01.06 – «Теорія літератури», 10.01.08 – «Порівняльне літературознавство» при кафедрі романо-германських мов – аспірантура зі спеціальності 10.02.04 – «Германські мови (англійська мова)», при кафедрі англійської мови та методики її викладання аспірантура зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія і методика навчання (іноземні мови)», при кафедрі слов'янських мов та методик їх викладання аспірантура та докторантура зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика навчання(російська мова)».

В Інституті відкрито і продуктивно працюють **3 спеціалізовані вчені ради** із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей 10.01.02 – «Російська література», 10.02.04 – «Германські мови», кандидатських та докторських дисертацій зі спеціальності 13.00.02 – «Теорія та методика навчання (російська мова)».

Так, з 2005 р. до 2010 р. у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 10.01.02 – «російська література» захищено 11 кандидатських дисертацій і підготовлено фахівців для вищих навчальних закладів Миколаєва, Одеси, Горлівки, Мелітополя та Запоріжжя, Херсонського державного університету.

Навчально-виховний процес забезпечують 8 кафедр Інституту: Кафедра світової літератури та культури

Кафедра світової літератури та культури веде свій початок з 1917 року. У різні роки кафедра мала такі назви: кафедра російської літератури, кафедра зарубіжної літератури, кафедра історії світової літератури і культури, кафедра світової літератури і культури.

Завідувач кафедри – доктор філологічних наук, професор Олег Васильович Мішуков.

Професор О.В. Мішуков є редактором збірок: «Південний архів. Філологічні науки», «Ліцейська освіта», «Абітурієнт», «Науковий вісник

обласного відділення МАН України», автором 250 наукових та навчально-методичних праць, серед яких 9 монографій, підручників та посібників. Під його керівництвом захищено 5 кандидатських дисертацій зі спеціальності 10.01.02 – «Російська література». Основними напрямками наукової діяльності професора О.В. Мішукова є: аналіз жанрової динаміки російської мемуарної прози 1-ої половини ХІХ ст. в її зв'язках із соціокультурною ситуацією доби; вивчення контактено-генетичних зв'язків української літератури ХVІІІ ст. зі східнослов'янською літературно-фольклорною традицією ХVІІІ – 1-ої половини ХІХ ст.; дослідження особливостей розвитку східнослов'янської драматургії ХХ ст. в контексті загальноєвропейських літературно-мистецьких процесів; визначення та ідентифікація основних тенденцій та явищ у процесі інтеграційного розвитку європейської літератури й драматургії ХІХ ст.; дослідження інтеграційних процесів розвитку української та європейської драматургії і театру в історико-культурному контексті ХХ ст. у типологічних сходженнях різних видів мистецтв; визначення й наукове обґрунтування шляхів ефективного науково-практичного та сценарно-сценічного опанування художнього спадку драматургії та театру ХІХ – ХХ ст. в діяльності навчальних закладів України.

Завідувачами кафедри у різні роки були Я.Ф. Ривкіс, І.Ф. Федірко, Т.М. Громова, С.І. Беляєва, Л.С. Литвиненко, Н.Ю. Нев'ярович.

На кафедрі, випускової для всіх спеціальностей Інституту, працюють на постійній основі: 2 доктори філологічних наук, професори (О.В. Мішуков, І.В. Рибінцева), 7 кандидатів філологічних наук, доцентів (А.А. Висоцький, Н.Ю. Нев'ярович, Т.В. Хома, С.В. Кузнецов, О.Г. Штепенко, Т.В. Беляєва, А.В. Кочетов, Г.М. Бахматова), 1 кандидат філологічних наук, старший викладач (О.В. Горбонос), 2 старші викладачі (І.В. Соловцова, О.В. Левченко), 2 викладачі (О.С. Мельников, Є.Ю. Уколов).

Наукова загальнокафедральна тема кафедри – «Специфіка художньо-документальних жанрів: історико-літературний контекст». Студентські проблемні групи кафедри: «Традиції готичної прози в західноєвропейській

літературі кінця XVIII – XIX століття» (керівник – А.А. Висоцький); «Актуальні питання європейської та американської літератури XX століття» (керівник – Н.Ю. Нев'ярович); «Художня майстерність письменника й літературний процес» (керівник – Т.В. Хома); «Специфіка формування ефективних методів, прийомів і форм вивчення зарубіжної літератури в сучасній вітчизняній школі» (керівник – І.В. Соловцова); «Методичний фонд вивчення у школі творів зарубіжної літератури різних жанрів» (керівник – О.В. Горбонос).

При кафедрі діє наукова **лабораторія «Європейська драматургія і театр: транскультурний дискурс»** (завідувач – О.В. Мішуков). Пріоритетними напрямками діяльності лабораторії є: дослідження європейської драми в літературно-генетичних зв'язках та типологічних сходженнях як найдемократичнішого виду мистецтва в усі часи і в усіх країнах; вивчення історії розвитку європейського театру та сценічного втілення п'єс українських, російських, європейських драматургів в Україні, Росії, Великобританії, Америці, Англії і Німеччині.

Кафедра підтримує наукові контакти з кафедрами відповідного профілю таких наукових установ: Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Науково-дослідним інститутом Лесі Українки Волинського державного університету ім. Лесі Українки, Горлівським державним педінститутом іноземних мов, Гуманітарним інститутом Національного авіаційного університету, Дніпропетровським національним університетом, Житомирським державним університетом, Запорізьким державним медичним університетом, Запорізьким національним університетом, Гуманітарним університетом Запорізького інституту державного та муніципального управління, Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу, Ізмаїльським державним гуманітарним університетом, Кам'янець-Подільським державним університетом, гуманітарним інститутом Київського національного Авіаційного університету, Київським національним лінгвістичним університетом, Київським національним університетом імені

Тараса Шевченка, Кіровоградським державним педагогічним університетом, Криворізьким державним педагогічним університетом, Кримським державним інженерно-педагогічним університетом, Львівським відділенням Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, Львівським національним університетом ім. Івана Франка, Науково-дослідним інститутом українознавства МОН України, Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова, Ніжинським державним педагогічним університетом імені М.В. Гоголя, Одеським національним університетом ім. І.І. Мечникова, Інститутом філології Прикарпатського національного університету, Сумським державним педагогічним університетом ім. А.С. Макаренка, Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського, Тернопільським національним педагогічним університетом ім. Володимира Гнатюка, Українським державним хіміко-технологічним університетом, Харківським національним педагогічним університетом імені Г.С. Сковороди, Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна, Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федькович, Чернівецьким торгово-економічним інститутом, а також з Інститутом світової літератури ім. О.М. Горького РАН (м. Москва, Російська Федерація), Російською академією театрального мистецтва (м. Москва), Мордовським державним університетом ім. М. Огарьова (м. Саранськ, Російська Федерація), Білоруським державним університетом (м. Мінськ).

Кафедра німецької мови

Кафедра німецької мови заснована у травні 1992 року.

Завідувач кафедри – кандидат філологічних наук, професор Світлана Миколаївна Солдатова.

Професор С.М. Солдатова є автором близько 70 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 48 статей, 9 методичних рекомендацій, 7 посібників. Основними напрямками її наукової діяльності є: дослідження проблем лексико- та фразотвору сучасної німецької мови, функціональний аспект фразеологічних одиниць сучасної німецької мови.

Кафедра є випусковою для спеціальності: «Філологія. Мова та література (німецька, англійська)».

На кафедрі працюють на постійній основі: 1 професор, кандидат філологічних наук (С.М. Солдатова), 2 кандидати філологічних наук, доценти (Н.В. Романова, Л.А. Ковбасюк); 2 кандидати педагогічних наук, доценти (С.В. Хмельковська, О.В. Софіщенко); 1 доцент без вченого ступеня (А.М. Богдан); 1 старший викладач (М.В. Хаустович); 3 викладачі (І.В. Гоштанар, Н.В. Діденко, О.А. Ізмайлова).

Наукова загальнокафедральна тема кафедри – «Шляхи удосконалення підготовки вчителя для різних типів шкіл». Ініціативна тема кафедри – «Типологія та функціонування одиниць фонетичної, граматичної та лексичної систем сучасної німецької мови: комунікативний та прагматичний аспекти». Студентські проблемні групи кафедри: «Проблеми лексико- та фразотвору сучасної німецької мови» (керівник – С.М. Солдатова), «Сучасні проблеми методики викладання іноземних мов» (керівник – С.В. Хмельковська), «Вивчення історії німецької мови» (керівник – Н.В. Романова).

Викладачі кафедри проходять стажування за кордоном. Так, завдяки гранту Служби німецьких академічних обмінів (ДААД) доцент кафедри Л.А. Ковбасюк двічі (2008, 2009 рр.) перебувала на стажуванні в Мюнхенському університеті (Німеччина).

Кафедра англійської мови та методики її викладання

Кафедра англійської мови заснована в 2008 році.

Завідувач кафедри – доктор педагогічних наук, професор Ольга Олександрівна Заболотська.

Професор О.О. Заболотська є автором близько 120 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 3 монографії, 3 навчально-методичні посібники. Основними напрямками її наукової діяльності є: дослідження новітніх тенденцій у викладанні іноземних мов у школі та ВНЗ, лінгвокогнітивний аналіз тексту.

На кафедрі, що є випусковою для спеціальності: «ПМСО. Мова та література (англійська, німецька)», працюють на постійній основі: 1 доктор

педагогічних наук (О.О. Заболотська), 1 кандидат педагогічних наук, доцент (О.В. Старостенко), 1 кандидат педагогічних наук, старший викладач (О.А. Зуброва), 2 викладачі (О.А. Москвичова, М.А. Шипко), 3 асистенти (О.В. Чепок, О.В. Лебідь, Ю.В. Медведєва).

Наукові загальнокафедральні теми кафедри: «Лінгвостилістичний аналіз тексту», «Сучасні технології навчання іноземних мов у ВНЗ». Студентські проблемні групи кафедри: «Актуальні питання сучасної лінгвістики» (керівник – професор О.О. Заболотська); «Актуальні проблеми методики викладання іноземних мов (керівник – доцент О.В. Старостенко); «Актуальні проблеми розвитку словникового складу англійської мови» (керівник – старший викладач О.А. Зуброва).

У межах співпраці з ВНЗ України кафедрою здійснюється кваліфікована фахова і наукова робота з Одеським національним університетом ім. І.І. Мечникова, Південноукраїнським державним педагогічним університетом ім. К.Д. Ушинського, Севастопольським гуманітарним педагогічним університетом та Миколаївським державним педагогічним університетом ім. В.О. Сухомлинського.

Викладач кафедри Г.П. Баран перебував на стажуванні у Державному університеті штату Айова (США) в рамках програми підтримки молодих викладачів ВНЗ (серпень 2002, липень 2003); в Державному університеті штату Нью-Йорк в рамках гранту Міжнародної ради наукових обмінів «Програма підтримки адміністрування університетів» (м. Потсдам, США, жовтень – грудень 2008 р.); Міжнародній раді наукових досліджень та обмінів (м. Луївіль, США, жовтень 2009 р.); брав участь у спільному міжнародному проекті «Північний округ штату Нью-Йорк та південь України» (2006 р.), у проекті Міжнародної ради наукових обмінів «Українська програма партнерства медіа» (2007, 2009 рр.).

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови заснована в 2008 році.

Завідувач кафедри – доктор філологічних наук, професор Владислава Валентинівна Демецька.

Професор В.В. Демецька має понад 60 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 1 монографія і 2 навчальні посібники. Основним напрямом її наукової діяльності є вивчення адаптації як явища перекладознавства, зокрема, дослідження лінгвокультурних та методологічних засад перекладацької адаптації прагматичних типів текстів.

На кафедрі, що є випусковою для спеціальності «Філологія. Переклад», бере участь у підготовці фахівців зі спеціальності «Філологія (англійська, німецька мова та література)», працюють на постійній основі: 1 доктор філологічних наук, професор (В.В. Демецька), 2 кандидати філологічних наук, доценти (Т.С. Борисова, Л.В. Короткова), 1 кандидат філологічних наук, старший викладач (Ю.Л. Главацька), 2 викладачі (В.В. Гізер, А.С. Соловей).

Наукова загальнокафедральна тема кафедри «Сучасна дискурсологія у крос-культурній комунікації». Студентські проблемні групи кафедри: «Лінгвокультурологічні проблеми перекладу» (керівник – В.В. Демецька), «Актуальні проблеми контрактивної стилістики» (керівник – Л.В. Короткова), «Інтерпретація текстів культури» (керівник – Т.С. Борисова), «Текстологія літературних жанрів» (керівник – Ю.Л. Главацька).

Кафедрою встановлено науково-методичні контакти з факультетом іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету.

Кафедра слов'янських мов та методик їх викладання

Кафедра слов'янських мов та методик їх викладання заснована 26 липня 2004 року.

Завідувач кафедри – доктор педагогічних наук, професор Галина Олександрівна Михайловська.

Професор Г.О. Михайловська має понад 120 наукових та навчально-методичних праць, серед яких 2 монографії, більше 20 шкільних підручників (у співавторстві). Вона є співавтором шкільних програм з російської мови для шкіл з російською мовою навчання (5 – 9 кл. за 11 – річною системою навчання

та 5 – 9 кл. за 12– річною системою навчання). Основними напрямками наукової діяльності професора Г.О. Михайловської є: теорія та методика навчання російської мови в середніх навчальних закладах України, актуальні питання методики викладання російської мови у вищій школі, особливості комунікації в умовах українсько-російської двомовності, культура мовлення учнів. Під її керівництвом захищено 2 кандидатські дисертації зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (російська мова).

Кафедра бере участь у підготовці фахівців зі спеціальностей: «ПМСО. Мова та література (російська). Спеціалізація: польська мова», «Філологія (російська, українська мова та література).

На кафедрі працюють на постійній основі: 1 доктор філологічних наук, професор (Л.М. Руденко), 1 доктор педагогічних наук, професор (Г.О. Михайловська), 1 кандидат філологічних наук, доцент (М.В. Бухтій), 1 кандидат педагогічних наук, доцент (М.Б. Гульчин), 1 викладач (С.В. Мунтян), 1 асистент (А.А. Шарабуряк).

Наукова загальнокафедральна тема кафедри: «Теорія і практика викладання слов'янських мов». Студентські проблемні групи кафедри: «Актуальні проблеми навчання російської мови у школах України» (керівник – Г.О. Михайловська), «Сучасна риторика у середовищі творчої студентської молоді» (керівник – М.В. Бухтій), «Контрастивні аспекти польської та східнослов'янських мов» (керівник – М.Б. Гульчин).

При кафедрі діє лабораторія соціальної комунікації (завідувач – Г.О. Михайловська). Лабораторія вивчає особливості комунікації в умовах українсько-російської двомовності. Основними напрямками роботи є: аналіз і узагальнення теоретичного й емпіричного матеріалу досліджень із проблем соціальної комунікації, підготовка друкованої продукції, організація і проведення конференцій, семінарів, упровадження результатів дослідження в навчально-виховний процес.

Професор кафедри Л.М. Руденко є автором понад 60 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 1 монографія, 2 навчальні посібники

(у співавторстві). Основним напрямом її наукової діяльності є: дослідження семантико-синтаксичної і стилістичної організації тексту з обставинними детермінантами. Під керівництвом професора Л.М. Руденко захищено 3 кандидатські дисертації зі спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Викладачі кафедри підтримують наукові контакти з освітніми установами різних рівнів інших держав: з Росією (Академія педагогічних і соціальних наук), Придністров'ям (Міжнародна слов'янська академія освіти), Польщею (Лодзинський інститут русистики, Польський інститут міжнародних справ). Результатом цих зв'язків є участь у наукових конференціях, обмін науково-методичним досвідом, публікації у фахових виданнях цих країн, забезпечення студентів літературою зі спеціальності (зокрема, з польської мови) тощо.

Доцент М.Б. Гульчин у 2008 – 2009 н.р. пройшов наукове стажування на курсах для викладачів польської мови Краківського педагогічного університету імені Комісії національної освіти (Польща). Результатом стажування стало вивчення досвіду роботи викладачів польської мови Краківського педагогічного університету імені Комісії національної освіти; добір дидактичного матеріалу з польської мови.

Кафедра перекладознавства

Кафедра перекладознавства створена в лютому 2005 року на основі кафедри практичного курсу і методики англійської мови, заснованої у вересні 2001 року.

Завідувач кафедри – кандидат педагогічних наук, доцент Юлія Володимирівна Кіщенко. Її науковий доробок – 35 наукових та науково-методичних праць, з яких одна монографія та 5 навчальних посібників. Основним напрямом її наукової діяльності є: впровадження передового наукового досвіду зарубіжних методистів у навчальний процес мовних ВНЗ.

На кафедрі, що є випусковою для спеціальностей: «Філологія. Мова та література (англійська, російська)», «Філологія. Переклад», «Філологія. Мова та література (англійська). Спеціалізація: турецька мова», працюють на постійній основі: 2 кандидати філологічних наук, доценти (Ю.В. Кіщенко,

Л.В. Димитренко), 1 кандидат педагогічних наук, доцент (С.В. Волкова), 3 старші викладачі (О.Д. Холодіна, Ю.О. Оніщенко, В.М. Черевань), 5 викладачів (О.А. Григор'єва, В.В. Матус, О.М. Філіппова, В.В. Колкунова, Т.В. Осинцева), 1 асистент (О.В. Заболотська).

Наукова загальнокафедральна тема кафедри: «Актуальні питання перекладознавства». Головними напрямками науково-дослідної роботи кафедри є: розробка методичних рекомендацій з актуальних питань сучасного перекладознавства; апробація нових педагогічних технологій і методів викладання англійської мови; укладання підручника сучасної турецької мови; підготовка студентських наукових робіт за напрямками спеціалізації кафедри.

Студентські проблемні групи кафедри: «Актуальні проблеми методики викладання англійської мови в загальноосвітній школі» (керівник – О.О. Григор'єва), «Підготовка майбутнього вчителя англійської мови до виховної роботи в школі: практичний аспект» (керівник – Ю.В. Кіщенко), «Актуальні питання перекладознавства» (керівник – О.М. Філіппова).

Кафедра уклала угоди про співпрацю з кафедрами теорії і практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та теорії і практики перекладу Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського; з лабораторією порівняльної педагогіки і психології професійної освіти АПН України, з кафедрою педагогічних технологій Миколаївського державного університету. Продовжуються культурні зв'язки з університетами Туреччини та організацією ТІКА (Керівництво Турецької Агенції Співробітництва та Розвитку), кафедрою педагогіки університету Де Монтфорт (м. Бедфорд, Великобританія).

У 2007 році за підтримки Генерального Консульства Туреччини в м. Одеса старший викладач Ю.О. Оніщенко проходила стажування в університеті Хаджеттепе (м. Анкара), старший викладач В.Н. Черевань перебувала на курсах «Датська культура, педагогіка, література» в Датській педагогічній семінарії (вересень – листопад 2007 р., Данія), курсах англійської мови коледжу св. Георгія (серпень 2008 р., Великобританія).

Кафедра російської мови та загального мовознавства

Кафедра російської мови та загального мовознавства створена в липні 2004 року на основі кафедри російської мови, заснованої у 1938 році.

Завідувач кафедри – доктор філологічних наук, професор Ніна Павлівна Тропіна. Основним напрямом наукової діяльності професора Н.П. Тропіної є лексична семантика, зокрема, семантична дериватологія, яку вона розробляє як самостійний напрям у лінгвістиці. Вона має близько 70 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 1 монографія: «Семантична деривація: мультипарадигмальне дослідження». Під її керівництвом захищена 1 кандидатська дисертація.

Завідувачами кафедри у різні роки були: доцент В.Г. Краснов, А.В. Богданович, професор В.П. Ковальов, доцент Н.О. Левашова, професор Є.П. Голобородько, доцент Л.І. Мініна, доцент С.І. Недбайло.

На кафедрі, що є випусковою для спеціальностей: Філологія (російська, українська мова та література)*, працюють на постійній основі: 1 доктор філологічних наук, професор (Н.П. Тропіна), 5 кандидатів філологічних наук, доцентів (Р.Я. Гладкова, С.І. Недбайло, Л.І. Черкун, К.П. Югай, В.М. Прохоренков), 1 кандидат педагогічних наук, старший викладач Н.О. Резніченко.

За сумісництвом на кафедрі працює ректор Херсонського державного університету, кандидат філологічних наук, професор Ю.І. Беляєв, який має понад 60 наукових і навчально-методичних праць. Основними напрямками його наукової діяльності є: синтаксис сучасної російської літературної мови, проблеми управління вищим навчальним закладом в умовах реалізації вимог Болонського процесу. Підручник професора Ю.І. Беляєва «Синтаксис сучасної російської літературної мови» для студентів ВНЗ неодноразово перевидавався, у тому числі в Польщі.

Наукова загальнокафедральна тема кафедри – «Інтегральне дослідження російської мови у порівнянні з українською». Студентські проблемні групи кафедри працюють у межах такої тематики: «Семантичний розвиток російської

та української мов» (керівник – Н.П. Тропіна), «Слово в мові та мовленні» (керівник – Л.І. Черкун), «Актуальні проблеми фразеології» (керівник – С.І. Недбайло).

Кафедра співпрацює з кафедрами інших вузів та наукових установ: кафедрою лінгвістичної підготовки іноземців Дніпропетровського національного університету (завідувач кафедри – доктор філологічних наук, професор О.І. Панченко); кафедрою загального та російського мовознавства Дніпропетровського національного університету (завідувач кафедри – професор Т.С. Пристайко); кафедрою української філології та світової літератури Миколаївського державного гуманітарного університету ім. П. Могили (завідувач кафедри – доктор філологічних наук, професор О.А. Дубова), Інститутом мовознавства ім. О.О. Потебні АН України; кафедрою слов'янської філології Південнослов'янського інституту КСУ; Єрджієським університетом (Турція).

Кафедра підтримує міжнародне співробітництво з Ростовським-на-Дону університетом (Росія), Пермським державним університетом (Росія), Тульським державним університетом (Росія). Результати співробітництва – спільні конференції, наукові розробки, видання наукової продукції.

Кафедра романо-германських мов

Кафедра романо-германських мов заснована 30 серпня 2000 року.

Завідувач кафедри – кандидат філологічних наук, доцент Людмила Леонідівна Ткаченко. Вона має понад 60 наукових та навчально-методичних праць з англійської та іспанської філології, серед яких 2 навчальні та 2 навчально-методичні посібники з літератури Англії та США, лексикології іспанської мови.

Кафедра є випусковою для спеціальностей: «Філологія. Мова та література (французька, англійська)», «Філологія. Мова та література (іспанська, англійська)».

На постійній основі тут працюють: 1 доктор філологічних наук, професор (Л.І. Белехова); 2 кандидати філологічних наук, доценти (Л.Л. Ткаченко,

Н.М. Лебедєва), 1 кандидат педагогічних наук, доцент (О.В. Голотюк); 1 доцент без вченого ступеня (О.М. Гончаренко); 4 старших викладачі (В.П. Мазур, О.А. Бутенко, Є.А. Фесенко, Л.І. Іванова), 2 викладачі (О.В. Федоров, Є.О. Співаковська) та 1 асистент (І.І. Єрмоленко).

Наукова загальнокафедральна тема кафедри – «Порівняльне дослідження мов». Студентські проблемні групи кафедри: «Порівняльні дослідження в галузі романо-германської філології» (керівник – Л.Л. Ткаченко), «Лінгвокогнітивні методи дослідження семантики англомовного тексту» (керівник – Л.І. Белєхова).

Професор кафедри Л.І. Белєхова є одним із засновників школи когнітивної поезики в Україні. Її науково-творча діяльність пов'язана з лінгвокогнітивними аспектами художньої семантики, структури і композиції поетичних текстів. Під її керівництвом захищено 18 кандидатських дисертацій. Вона є автором близько 80 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 1 монографія, 6 навчальних посібників та 1 підручник.

Кафедра підтримує постійні наукові контакти з Київським національним лінгвістичним університетом, Одеським національним університетом, Харківським національним університетом, з кафедрами іноземних мов Херсонського національного технічного університету та Херсонського юридичного інституту. Доцент Л.Л. Ткаченко перебувала на стажуванні в Мадридському університеті Комплютенсе (липень 2000 р.), курсах іспанської мови для викладачів університету м. Саламанка (липень 2003р., Іспанія), брала участь в роботі 7-го Літнього інституту американських студій, організованого посольством США (м. Ялта).

Одним із вихідних принципів реалізації **виховних завдань** в Інституті є нероздільність навчання та виховання, підпорядкування організації та змісту освіти формуванню морально, психологічно і фізично здорових людей – майбутніх працівників гуманітарних галузей з чітко визначеною громадянською позицією, що базується на патріотизмі, власній гідності, готовності до якісної професійної діяльності.

Змістовним та насиченим є студентське життя. Це участь у різноманітних конкурсах (фотоконкурс, хореографічний, вокальний тощо), фестивалях (кіновідеофестиваль, творчий фестиваль «Дебют», фестиваль мистецтв «Молода хвиля»), спортивних змаганнях, де студенти Інституту неодноразово були призерами.

Частина студентів бере участь у різноманітних програмах, пов'язаних з удосконаленням їх мовленнєвих навичок, і навчається за кордоном, зокрема, в Англії, Німеччині, США. Кращі студенти навчаються на мовних курсах у Польщі та Туреччині (університети м. Анкара та м. Сакарія) відповідно до можливостей у співробітництві між повноваженими особами Херсонського державного університету та представниками ТІКА (Генеральне Консульство Туреччини в Одесі) і Академією ім. Яна Длугоша (Польща, м. Ченстохово).

Близько 10 років в Інституті функціонує студентська театральна студія «Secret Society» (керівник – Ю.В. Кіщенко), метою якої є удосконалення мовленнєвих навичок студентів та підготовка їх до майбутньої професійної діяльності. Вистави студії відвідують і студенти інших ВНЗ та вчителі міста. Загалом створено 6 вистав англійською мовою, які з успіхом пройшли на сцені обласного театру ляльок та в м. Ніжині.

Толерантності, етикету, основам спілкування іноземною мовою з її носіями сприяє робота Клубу Інтернаціональної Дружби.

Двічі за підсумками навчальної, методичної, наукової та виховної роботи Інститут визначався кращим структурним підрозділом університету (2003, 2009 рр.).

ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

Інститут психології, історії та соціології засновано 5 липня 2004 року внаслідок реорганізації двох факультетів – соціально-психологічного та історичного. Передумовою створення Інституту було відкриття спеціальності за новим освітнім напрямом «Соціологія» та об'єднання спеціальностей суспільно-гуманітарного напрямку в один структурний підрозділ. Керівник

навчально-наукового інституту – І.В. Шапошникова, кандидат філологічних наук, професор, Відмінник освіти України.

Основним завданням професорсько-викладацького складу Інституту є підготовка фахівців напрямків «Історія», «Психологія», «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка».

Сьогодні Інститут – це 5 потужних кафедр, які очолюють досвідчені викладачі, доктори та кандидати наук. До складу кафедр входять 7 професорів, 24 кандидати наук, аспіранти та викладачі.

Інститут має міцну навчально-матеріальну базу. До послуг студентів 4 навчально-методичні кабінети, бібліотеки, читальні зали, комп'ютерна аудиторія.

Велике значення в Інституті приділяється студентській науковій роботі. Створені належні умови для науково-дослідної роботи в наукових гуртках, проблемних групах та наукових лабораторіях. Щорічно студенти Інституту беруть участь у всеукраїнських студентських олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт, міжнародних науково-практичних конференціях. Кращі з них рекомендуються для навчання в аспірантурі. Переможцями всеукраїнських студентських олімпіад та конкурсів студентських наукових робіт у різні роки були О. Савельєв, І. Гузь, І. Редька, І. Самойленко, В. Візниця, Д. Ступніков.

На базі Інституту щорічно проводяться Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми психології», Міжнародна студентська наукова конференція з історії, Всеукраїнські науково-практичні конференції «Духовність у становленні та розвитку громадянської особистості», «Гендер: сучасний стан та перспективи розвитку в українському суспільстві», «Людина і суспільство: традиції та перспективи взаємодії», працюють секції Малої академії наук з історії, етнології, психології. На базі Інституту працюють студентський волонтерський клуб, студентська соціальна служба та археологічна експедиція.

Студентам Інституту створені всі умови для дозвілля та відпочинку. Вони є активними учасниками оглядів художньої творчості, Фестивалю мистецтв Херсонського державного університету, спортивних заходів. Студенти також беруть активну участь в організації та проведенні зустрічей з провідними фахівцями з психології, історії та соціальної роботи та педагогіки на рівні установ районних та обласного підпорядкувань. Волонтери Інституту стали переможцями Міського конкурсу соціальної реклами, активно працюють у рамках акції «Миколай мандрує Україною», група підтримки Інституту визнана кращою в області серед ВНЗ III – IV рівнів акредитації, у перспективі створення «офісу» Святого Миколая на базі волонтерського клубу.

Інститут готує фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Навчання проводяться на денній, заочній та екстернатній формах. Плідно працює аспірантура з історії України, психології, соціальної педагогіки.

В Інституті працює 5 кафедр:

- кафедра практичної психології;
- кафедра загальної та соціальної психології;
- кафедра історії України та методики викладання;
- кафедра всесвітньої історії та історіографії;
- кафедра соціальної роботи та соціальної педагогіки.

Наукові лабораторії:

- лабораторія психології розвитку сім'ї та гендерних ресурсів;
- науково-дослідна археологічна лабораторія;
- науково-дослідна лабораторія історичної інформатики;
- науково-дослідна лабораторія розвитку дитини «Надія».

Кафедра практичної психології

Кафедра психології Херсонського державного університету створена у 1983 році. Необхідність її виникнення, існування і розвитку обумовлена нагальною потребою в психологічних знаннях у соціумі, а також потребою у тих «провідниках», які здатні задовольнити цю потребу, починаючи з

організації психологічної роботи з самими маленькими клієнтами і до проблем широкого акмеологічного кола. Психологічні знання набувають значущості саме тому, що в усіх галузях діяльності працює людина з її професійними і особистісними проблемами, з її вічними питаннями щодо сенсу власного життя і життя взагалі, внутрішніми конфліктами, сумнівами, суперечностями, помилками і вдачами.

З 1990 року кафедра готувала практичних психологів на психолого-природничому факультеті університету, а з 1997 року на художньо-педагогічному факультеті.

У липні 2003 року наказом ректора Херсонського державного університету, професора Ю.І. Беляєва, створено новий соціально-психологічний факультет, де продовжує працювати кафедра. З 2004 року кафедра практичної психології, яку очолювала кандидат психологічних наук, доцент О.Є. Блинова функціонує у складі Інституту психології, історії та соціології. З 2009 року кафедрю очолює кандидат психологічних наук, доцент Н.І. Тавровецька, а О.Є. Блинова перебуває в докторантурі Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

На кафедрі практичної психології існує навчально-методичний кабінет, кабінет психологічної служби, лабораторія психодіагностики. Співробітники кафедри практичної психології, кожен за власним напрямком, консультує і проводить психокорекційну роботу з дошкільнятами та їх батьками з питань підготовки до школи, з дітьми з невротичними відхиленнями та затримками психічного розвитку, з обдарованими учнями, з питань сімейного життя та судово-психологічної експертизи, міжособистісних стосунків тощо.

Навчально-методичний кабінет кафедри практичної психології обладнаний усім необхідним для проведення навчальних занять та самостійної роботи студентів: роздавальний матеріал, методичні посібники та рекомендації, вимоги до курсових та дипломних робіт, зразки документації, яку повинен мати практичний психолог, банк психодіагностичних методик, бібліотеку психологічної літератури.

Викладачі кафедри працюють у тісному контакті з практичними психологами шкіл міста та області, дитячих садків, міського соціально-психологічного центру для молоді, з психологами міліції, управління пожежної безпеки, медичних закладів, надаючи науково-методичну консультативну допомогу та збагачуючись оригінальними наробками. Щорічно кафедрою проводяться всеукраїнські, регіональні, міські, вузівські науково-практичні конференції, науково-методичні семінари з різних проблем практичної психології. Науково-практичні семінари, що організуються і проводяться кафедрою, відрізняються різноманітністю наукової проблематики: «Розлади поведінки у дітей», «Активне соціально-психологічне навчання і психокорекція у роботі практичного психолога», «Кризова психотерапія: суїциди і робота зі смертю» і т.ін.

Рівень професійної підготовки студентів-психологів дозволяє щорічно займати призові місця у всеукраїнських конкурсах-захистах студентських наукових робіт із психології (студентка 5 курсу В. Шебанова одержала диплом переможця у 1999 році, студентка 5 курсу О. Артемчук – у 2000 році) і всеукраїнських студентських олімпіадах з психології. У 2002 році студентка 5 курсу І. Лук'яненко (науковий керівник – старший викладач М.Г. Боянжу.) отримала диплом переможця на всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт із гендерної тематики. Щорічно кращі студенти залишаються працювати в Інституті, вступають до магістратури зі спеціальності «Психологія» і до аспірантури, яка плідно працює при кафедрі.

Кафедра практичної психології підтримує тісні наукові зв'язки з Інститутом психології ім. Г.С. Костюка АПН України, Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка, Національним педагогічним університетом ім. М.П. Драгоманова, Санкт-Петербурзьким університетом, Кримською асоціацією психологів та психотерапевтів тощо.

На кафедрі працюють за сумісництвом провідні вчені нашої країни: член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук, професор Л.Ф. Бурлачук, член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук,

професор М.Й. Боришевський, доктор психологічних наук, професор Л.І. Фомічова, доктор психологічних наук, професор В.В. Клименко.

Наукові інтереси викладачів кафедри практичної психології досить широкі: у 2000 році захищена кандидатська дисертація С.Г. Шебанової з теми «Профілактика і корекція агресивної поведінки студентської молоді засобами тренінгу спілкування», у 2000 році захищена кандидатська дисертація О.Є. Блинової з теми «Формування відкритості до спілкування у майбутнього вчителя». На кафедрі існує аспірантура. На кафедрі існують та успішно функціонують проблемні творчі студентські групи, заняття в яких проводять як найбільш досвідчені (доцент Л.П. Шумакова), так і молоді викладачі (викладач В.Ф. Соколова, викладач О.Г. Польшина), які своєю енергією, ентузіазмом і глибокою повагою до науки, якій служать, додають імпульс у студентське життя, примушуючи його обертатися швидше. Треба нагадати також яскраві психологічні КВН, психологічні ярмарки, психологічні «коктейлі», де наші викладачі і наші студенти розкривають власні таланти.

З 2000 – 2001 навчального року при кафедрі працює науково-дослідна лабораторія з проблем психології сім'ї (керівник – доцент Л.П. Шумакова), яка передбачає розробку та апробацію програми психолого-педагогічного супроводження дошлюбних відносин та сім'ї, формування вищих смислів життя (за гуманітарною парадигмою), забезпечення переходу усвідомлення себе та партнера від людини як засобу до людини як самоцінності. Психолого-педагогічне супроводження передбачає основні види діяльності: діагностику, корекцію, реабілітацію, профілактику.

До роботи в лабораторії залучено професорсько-викладацький склад кафедри практичної психології, кафедри соціальної роботи, Обласний центр соціальних служб для молоді. На базі лабораторії виконуються магістерські дисертації, дипломні та курсові роботи, що пов'язані з напрямком досліджень. У період педагогічної практики студентами 5 курсу (в середніх школах міста) проведено діагностичний зріз ціннісних орієнтацій старшокласників на проблеми сім'ї. У багатьох групах проведена корекційна робота в цьому

напрямку (бесіди, тренінги, індивідуальна робота в процесі консультування, робота з батьками).

У рамках програми психолого-педагогічного супроводу при лабораторії працює школа психолога-консультанта для студентів-психологів та практичних психологів шкіл та інших закладів освіти. Доцент С.Г. Шебанова керує молодіжним клубом практичної психології «Дзеркало» при обласній бібліотеці ім. О. Гончара.

На порозі ХХІ століття ведуться дискусії про те, якою повинна бути наукова психологія в новому сторіччі, якою повинна бути сучасна освіта.

В області психології достатньо переконливими представляються аргументи, що акцентують увагу не на розробку складних теоретизованих конструктів, а на розробку практичних технік і технологій, що були б корисні майбутнім шкільним психологам, психологам-консультантам і пр.

Аналогічно, в області освіти, – не на одержання декларативних знань, а на розвиток мислення, умінь оперативно вирішувати завдання в умовах не тільки великого, але і суперечливого об'єму інформації. Виходячи з цього, науково-дослідна робота кафедри практичної психології Херсонського державного університету спрямована на пошук прогресивних психологічних і педагогічних технологій – від дошкільної до післявузівської діяльності. У зв'язку з цим кафедра щорічно виступає ініціатором проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених.

Кафедра практичної психології Інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету активно співпрацює з методичним об'єднанням практичних психологів закладів освіти Херсона. Ця взаємодія будується в руслі інноваційної стратегії освіти, що має гуманітарно-культурологічну орієнтацію. Вона допомагає більш ефективно вирішувати нагальні проблеми реального життя, освіти, що центруються навколо соціальної ситуації розвитку особистості, насамперед, педагога, учня.

Одним із завдань психологічної служби в руслі інноваційної стратегії системи освіти є зміна позиції педагога, вчителя як до учня, так і до себе.

Вчитель має бути насамперед помічником становлення й розвитку учня, що при всіх умовах поважає в ньому особистість, а не тільки є носієм знань, інформації, зберігачем норм та традицій суспільства.

Позиція учня має центруватися на активній взаємодії з учителем та учнями. Самі знання, що належать до засвоєння учнями, мають бути представлені педагогом, учителем як системні, міждисциплінарні, узагальнені. Спосіб їх засвоєння учнями мислиться як продуктивний творчий процес, а не репродуктивний, пасивний. Цей творчий процес реалізується в різних формах пошукової, конструктивної мисленнєвої діяльності, орієнтованої також на групові форми навчання, сумісну діяльність, взаємодію, співтворчість, що потребують у суб'єкта взаємодії ініціативи та самоактуалізації.

Характер управління педагогічним процесом має стверджуватися з позицій демократичних взаємодій, співпраці, допомоги, уваги до позиції та ініціативи учня, до росту його особистості. В руслі таких завдань проходить співробітництво міського об'єднання практичних психологів (психолог-методист М.В. Соцька) з кафедрою практичної психології Херсонського державного університету.

Кафедра практичної психології Херсонського державного університету – це живий динамічний організм, що росте і розвивається, намічає нові цілі, нові перспективи, не зупиняється на вже досягнутому, бо наука психологія вже вступила в ХХІ сторіччя – сторіччя психології.

Майже щорічно рівень професійної підготовки студентів-психологів дозволяє займати призові місця у Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт із психології. Значну увагу викладачі кафедри приділяють підготовці студентів до участі у Всеукраїнських студентських олімпіадах з психології.

Кафедра загальної та соціальної психології

З вересня 2007 року у Інституті психології, історії та соціології розпочала своє існування нова кафедра загальної та соціальної психології. Завідувачем кафедри було призначено кандидата психологічних наук Савченко Олену

В'ячеславівну. До складу кафедри ввійшли кандидати психологічних наук, доценти О.Г. Александрова, Р.Т. Чарнецька, старший викладач О.О. Вельдбрехт, викладачі В.М. Одінцова та С.П. Ревенко. На умовах сумісництва у роботі кафедри активну участь беруть М.Й. Боришевський – член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторією особистості імені П.Р. Чамати Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України; С.В. Голєв – ад'юнкт-професор, начальник відділення профілактики та професійного психофізіологічного відбору Центру психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору ВОЗ УМВС у Херсонській області, Т.А. Храпко – доцент кафедри трудового навчання, кандидат педагогічних наук; О.М. Гасюк – доцент кафедри фізіології людини та тварин, кандидат біологічних наук.

Більшість семінарів, семінарів-практикумів для практичних психологів проводяться у співдружності та за безпосередньою участю професорсько-викладацького складу кафедри загальної та соціальної психології. На базі методоб'єднання практичних психологів сформовано творчу групу психологів міста за проблемою «Професійна рефлексія як умова самовдосконалення психолога». Керує творчою групою доцент кафедри практичної психології Р.Т. Чарнецька.

Разом із методичним об'єднанням кафедра загальної та соціальної психології систематично (щомісячно) бере участь у веденні занять Школи становлення психолога-початківця. Таким чином, кафедра нашого навчального закладу має змогу допомагати своїм випускникам швидко адаптуватися до виконання професійних обов'язків і підвищувати свою професійну майстерність.

У березні 2005 року на кафедрі практичної психології (нині при кафедрі загальної та соціальної психології) була створена науково-дослідна лабораторія розвитку дитини «Надія». Завідувачем нової лабораторії була призначена кандидат психологічних наук, доцент Чарнецька Раїса Трохимівна. Лабораторія була створена з метою вивчення та використання на практиці основних

закономірностей розвитку дитини; питань реабілітації, компенсації та соціально-психологічної адаптації дітей та підлітків у масових та спеціальних закладах освіти; залучення наукового потенціалу університету: практичних психологів, дефектологів, методистів, соціальних педагогів та соціальних працівників до створення та реалізації психолого-педагогічного супроводження дитини або підлітка на всіх етапах розвитку; впровадження у практику вчителів, практичних психологів, дефектологів, логопедів новітніх технологій розвитку здібностей дітей, інтеграції знань у корекційно-розвивальній роботі.

Практично важливі всі без винятку напрями роботи лабораторії:

- науково-дослідницька робота з проблем виховання та розвитку дітей з фізичними та психічними (психофізичними) порушеннями; виховання обдарованих дітей дошкільнят, школярів, студентів у родині, дитячому садку, школі; розвитку творчого потенціалу дітей;

- узагальнення досвіду педагогічних колективів та практичних психологів у спеціальних закладах з диференційного навчання та виховання дітей з затримкою психічного розвитку, у масових освітніх закладах із проблем навчання та виховання дітей та підлітків у дитячому садку, школі;

- проведення консультацій спеціалістами кафедр практичної, загальної та соціальної психології психологам, дефектологам, логопедам, учителям, вихователям з індивідуально-диференційованої роботи з окремими дітьми та підготовці програми з корекційно-розвиваючої роботи;

- консультування батьків з питань навчання та виховання дітей та підлітків;

- розробка програм, методів психологічної діагностики та корекційно-розвиваючої роботи з дітьми різних категорій;

- проведення учбово-наукових досліджень в обсязі курсових, бакалаврських та дипломних робіт студентами Херсонського державного університету відповідно тематиці науково-дослідних робіт лабораторії.

За період існування лабораторії були проведені: міський науково-практичний семінар з теми «Проблеми захисту дитинства: психологічний

аспект, обласний науково-практичний семінар психологів і провідних спеціалістів корекційно-розвиваючої роботи з дітьми та підлітками масових навчальних закладів і спеціальних закладів освіти з теми «Розвиток творчої особистості дитини через образотворче мистецтво», тренінг ефективних батьків (формування оптимізму батьків дітей-інвалідів), науково-практичний семінар психологів шкільних та позашкільних дитячих закладів м. Херсона на тему: «Психологічні аспекти формування творчої активності дитини в онтогенезі».

Традиційно у роботі семінарів беруть участь психологи шкіл, позашкільних дитячих закладів, а саме: садків для дітей, що розвиваються у нормі та для дітей з особливими потребами (слабочуючих). Провідні позиції обіймають співробітники та студенти Інституту психології, історії та соціології.

Найбільший інтерес в учасників викликають заняття клубу «молодих батьків», на яких обговорювались питання розвитку творчого потенціалу та формування емоційно-вольової сфери дитини, впливу казок та музики на формування особистості дошкільнят.

У планах також проведення заходів до дня дошкільняти, де бажаючі можуть взяти участь у проведенні практичного семінару-тренінгу з психологами міста «Роль батька та матері у вихованні щасливої дитини».

Кафедра всесвітньої історії та історіографії

Кафедру створено у 2001 році в результаті об'єднання двох кафедр – всесвітньої історії та соціальних наук (створена 17 жовтня 1996 р.) і історіографії та спеціальних історичних дисциплін (створена 30 серпня 2000 р.). Специфіка роботи кафедри полягає в багатоаспектності науково-методичної роботи її членів: дослідження з всесвітньої історії та історії України, історіографії, археології (проведення розкопок на півдні України), використанні комп'ютерних технологій в історичних дослідженнях та впровадження результатів у навчальний процес.

Пріоритетні напрямки наукової діяльності кафедри всесвітньої історії та історіографії:

– Всесвітня історія (історія Польщі, історія Кримського ханства і ногайських татар)

– Історіографічні дослідження розвитку історичної думки в світі та Україні;

– Історія України XIX – поч. XX ст.

Викладачами кафедри та під їх керівництвом ведуться наукові дослідження у галузі всесвітньої історії, біоісторіографії, шляхів і перспектив розвитку сучасної історичної науки як в Україні, так і за її межами, методологічних проблем історичної науки, археологічні дослідження.

При кафедрі відкрито науково-дослідну археологічну лабораторію. Кожного року працює археологічна експедиція під керівництвом кандидата історичних наук В. Билкової та доцента, кандидата історичних наук В. Андрєєва, яка проводить розкопки античного поселення біля села Дніпровське Білозерського району Херсонської області. Відбуваються дослідження не тільки в галузі античної археології. Започатковано проведення досліджень курганів епохи енеоліту і бронзи та раннього залізного віку. Відкрито науково-дослідну лабораторію історичної інформатики під керівництвом кандидата історичних наук, доцента В.М. Андрєєва.

Кафедра прагне до активної співпраці з науковцями інших ВНЗ. Результати наукових досліджень кафедри знаходять відображення в публікаціях. Кафедра має професійні зв'язки з Дніпропетровським національним університетом, Запорізьким державним університетом, Бердянським державним педагогічним інститутом, Інститутом археології НАН України, Вінніпезьким університетом (Канада), Педагогічною академією ім. Яноша Длугоша м. Ченстохова (Польща), Ягеллонським університетом (м. Краків, Польща).

Викладачі кафедри постійно беруть участь у регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференціях, проходять стажування у науково-навчальних закладах України, Росії, Польщі, Австрії, Великобританії.

У 2009 році кандидатські дисертації з історії захистили викладачі Н.М. Чермошенцева та Г.М. Михайленко.

Науково-дослідна археологічна лабораторія

Навчальний процес Інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету у відповідності з програмами підготовки професійних істориків передбачає обов'язкове вивчення студентами-істориками теоретичних курсів «Археологія» й «Археологія України» та проходження ними археологічної практики. З 1997 року щорічно під керівництвом кандидата історичних наук, доцента кафедри всесвітньої історії та історіографії В.П. Билкової студенти проходять практику, що набула офіційного статусу археологічної експедиції Херсонського державного університету у 2005 р. Ця експедиція займається вивченням Білозерського поселення (с. Дніпровське Білозерського району Херсонської області). Поселення систематично досліджується Валерією Павлівною з 1989 р. У відповідності до існуючого положення, археологічні розкопки проводяться за Відкритим листом, який видається Польовим комітетом Інституту археології НАН України та дозволом на проведення розкопок відділу охорони культурної спадщини Міністерства культури та туризму України.

Лабораторія існує з 2001 року. Її функціонування створило сприятливі умови, передусім, для забезпечення навчального процесу. В лабораторії проводяться лабораторні роботи для студентів-істориків денної та заочної форм навчання, під час яких вони працюють з археологічними колекціями, набуваючи навички визначення та аналізу артефактів. Окремо проводяться заняття, що дають можливість студентам засвоїти вміння камеральної обробки матеріалів (очистка, шифрування, реконструкція). Вони також мають можливість використовувати археологічні колекції в курсі «Музеології» та під час педагогічної практики в школі, урізноманітнюючи доволі сухий виклад шкільних підручників з історії. Археологічна експедиція, її підготовка та проведення є пріоритетним напрямом роботи лабораторії. Для студентів-істориків це передусім час для застосування на практиці тих теоретичних знань,

які вони отримали в університеті на лекційних, семінарських та лабораторних заняттях. Вони мають можливість безпосереднього практичного ознайомлення та беруть участь в археологічних розкопках, знаходять та обробляють знайдений матеріал. Втім, археологічна практика не обмежує студентів тільки такими видами роботи. Студенти також можуть ознайомитися з іншими видами проведення розкопок під час екскурсій до Ольвійського археологічного заповідника та Березанської археологічної експедиції (о. Березань). А вільний час на розкопках студенти присвячують відпочинку, різноманітним спортивним та розважальним заходам, екскурсіям на підприємства Білозерського району, наприклад, Осетровий завод. Тому практика залишається для студентів одним із найбільш пам'ятних та цікавих видів навчальної роботи в університеті.

Іншим видом роботи лабораторії є безпосередня науково-дослідна робота, під час якої відбувається обробка та дослідження матеріалів останнього польового сезону, і як результат – написання щорічного наукового Звіту про проведення розкопок на Білозерському поселенні, участь у всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях по проблемам археології Північного Причорномор'я, висвітлення результатів розкопок у наукових публікаціях.

У рамках цього напрямку роботи лабораторії при ній працює проблемна група студентів-істориків під керівництвом В.П. Билкової, в якій вони займаються проблемами археології, історії Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, епіграфіки, нумізматики. Студенти активно використовують при написанні курсових, дипломних та магістерських досліджень матеріали, отримані в результаті археологічних розкопок Білозерського поселення. Розвиваючи та поглиблюючи свій інтерес до занять археологією, всі, хто працюють у цій проблемній групі, мають можливість у подальшій професійній діяльності безпосередньо займатися улюбленою справою, не тільки працюючи в археологічних експедиціях України. Так, випускник 2004 року історичного факультету Херсонського державного університету Андрій Якубенко працює у відділі археології Херсонської обласної інспекції з охорони пам'яток історії та культури, випускник 2008 року

Сергій Немцов працює науковим співробітником науково-масового відділу Херсонського обласного художнього музею.

Наявність Археологічної лабораторії та працюючої Археологічної експедиції дає можливість майбутнім студентам, які цікавляться історією та археологією, реалізувати свій інтерес не тільки в теоретичному аспекті, але, передусім, в її практичному аспекті.

Кафедра соціальної роботи та соціальної педагогіки

Кафедра соціальної і правової педагогіки була створена 22 вересня 1999 року у складі економіко-юридичного факультету. Її очолив кандидат педагогічних наук, доцент В.М. Великий. У червні 2003 кафедру соціальної і правової педагогіки перейменовано на кафедру соціальної роботи. З 2003 року кафедру очолює кандидат педагогічних наук, доцент О.В. Панченко. З 1.09.2003 у результаті реструктуризації університету кафедра соціальної роботи ввійшла до складу соціально-психологічного факультету, а потім – до Інституту психології, історії та соціології. У 2006 році кафедру очолювала кандидат педагогічних наук, доцент С.В. Копилова, а вже з 2007 – кандидат педагогічних наук, Відмінник освіти України, доцент Т.В. Коршун.

Науково-методичні можливості кафедри підсилюють дієві професійні контакти з підрозділами ВНЗ України та закордоном, які здійснюють підготовку подібних фахівців: університетом м. Тусон штату Арізона (США); університетом м. Данді (Англія); коледжем Фробельсемінар м. Касель (Німеччина); Російським університетом дружби народів; Академією державного управління при Президенті України; Київським національним педагогічним університетом ім. М.Драгоманова (кафедра соціальної педагогіки); Ужгородським національним університетом (кафедра соціальної роботи); Тернопільським державним педагогічним університетом; юридичним факультетом Одеського національного університету ім. І.М. Мечникова; Запорізьким державним університетом (кафедра управління і соціальної педагогіки); Ніжинським державним педагогічним університетом; Херсонським факультетом Запорізького юридичного інституту. Такі зв'язки дозволяють

удосконалити підготовку соціальних педагогів, орієнтуючись на кращі зарубіжні зразки.

Не менш важливі зв'язки з установами та організаціями м. Херсона практичного спрямування: управлінням внутрішньої політики облдержадміністрації; головним управлінням праці та соціального захисту населення облдержадміністрації; Херсонським обласним центром соціальних служб для молоді; благодійним фондом «Милосердя та здоров'я»; обласною радою ветеранів та інвалідів; освітніми закладами.

Впровадження результатів наукових досліджень кафедри здійснюється у Херсонському міському притулку для неповнолітніх, обласній школі-інтернаті для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки ім. Т. Шевченка, службах у справах неповнолітніх, закладах пенітенціарної системи.

На даний момент кафедра здійснює активну роботу зі становлення в Інституті психології, історії та соціології студентської соціальної служби, зорієнтованої на надання соціальної допомоги та соціальний захист студентської молоді. Діяльність цієї структури надасть змогу не лише сприяти соціальній адаптації молоді, але й створить можливість для поглиблення наукової та практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, де під керівництвом досвідчених викладачів студенти будуть вдосконалювати практичні навички.

Пріоритетом розвитку Інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету є підготовка і підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу в контексті сучасних підходів до вивчення особистості в умовах процесу її соціалізації. Саме це є основою підготовки конкурентоспроможних фахівців, що зможуть ефективно діяти в реальному соціально-педагогічному просторі. У зв'язку з цим викладачі кафедри, як детермінуючої навчально-виховний процес, щорічно підвищують свій професійний, науково-методичний та педагогічний рівень у різних закладах освіти. Інститут бере участь у ряді міжнародних проектів Херсонського державного університету. Нині викладачі кафедри забезпечують фахову

підготовку за двома спеціальностями, а саме: «Соціальна робота» за освітнім рівнем бакалавр, спеціаліст (обсяг ліцензованого набору 50 осіб) та «Соціальна педагогіка» (обсяг ліцензованого набору 40 осіб) за освітніми рівнями бакалавр, спеціаліст, магістр. Освітній рівень і термін підготовки: бакалавр – 4 роки, спеціаліст та магістр – 5 років.

Випускники спеціальності «Соціальна робота» можуть бути працевлаштовані в управліннях соціального захисту населення, територіальних центрах, службах зайнятості, службах у справах неповнолітніх, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Місцем майбутньої професійної діяльності для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» можуть стати: загальноосвітні школи, загальноосвітні заклади інтернатного типу, притулки для неповнолітніх, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо.

При кафедрі працюють 2 проблемні групи: «Керівництво соціальною адаптацією молоді» (доцент С. Копилова), «Організація профілактичної роботи в підлітковому та молодіжному середовищі» (доцент О. Степанова).

Кафедра проводить семінари, «круглі столи», конференції з проблем соціальної адаптації особистості у суспільстві, плідно працює над розробкою загальнокафедральної теми «Шляхи соціалізації особистості в умовах демократичного суспільства».

Особливістю сучасного розвитку вітчизняної соціальної роботи є те, що серед професійної співдружності все більше виникає потреба відбивати не лише ідеальні моделі соціальної роботи, але й реальні, ті, що існують на практиці.

З метою більш детального ознайомлення з цим питанням 18 – 19 вересня 2007 року на кафедрі соціальної роботи та соціальної педагогіки Херсонського державного університету проходила Всеукраїнська студентська конференція з теми «Особистість і суспільство: традиції і перспективи взаємодії».

Сьогодні кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки забезпечує викладання дисциплін професійно орієнтованого циклу студентам спеціальностей 6.040200 Соціальна робота, 8.010100 Соціальна педагогіка

Широко використовуються такі методи активного соціально-психологічного навчання як соціально-психологічний та відеотренінг, ділові та рольові ігри, аналіз педагогічних ситуацій тощо.

Викладачі кафедри впроваджують набуті знання та досвід у практичній співпраці з: Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти, Міжрегіональною академією управління персоналом, Миколаївським державним університетом ім. В. Сухомлинського, Миколаївським державним гуманітарним університетом ім. П. Могили.

Виховна робота кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки має такі вектор-напрями:

- формування соціально-психологічного портрета особистості майбутнього соціального працівника як необхідної умови майбутньої професійної діяльності;

- розробка методологічних засад для виявлення розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів;

- розробка та впровадження в навчальний процес та самостійну діяльність студентів рольових та ділових ігор як одного з напрямів діяльнісного підходу до процесу формування професійних якостей соціального працівника та педагога;

- впровадження методик психологічного діагностування і психологічного тренінгу.

Основні напрями наукових досліджень, в яких беруть участь викладачі кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки: керівництво соціальною адаптацією студентської молоді (С.В. Копилова); соціально-педагогічні умови утримання підлітків-делінквентів у закладах пенітенціарної системи (Т.М. Турчанова); організаційно-правові умови реалізації прав дитини (В.О. Гуріч).

Нині соціальна освіта в Україні має складну і диференційовану систему навчально-виховних (корекційних) закладів, реабілітаційних і медико-педагогічних центрів, навчально-виховних комплексів, спеціальних

(корекційних) класів при середніх закладах освіти та ін. Розвиток системи спеціальної освіти пов'язаний з подальшою диференціацією і вдосконаленням діючої моделі корекційних закладів, з відкриттям нових типів закладів, у яких надається комплексна допомога та підтримка дітям з особливими потребами, а також з інтеграцією цих дітей у школу, – цими питаннями опікується кафедра соціальної роботи та соціальної педагогіки на сучасному етапі.

Професорсько-викладацький склад інституту постійно бере участь у міжнародних, всеукраїнських, регіональних та міжвузівських науково-практичних конференціях, публікується у фахових журналах і наукових збірках ВАКу, активно працює над навчально-методичними розробками з дисциплін навчального плану підготовки фахівців – соціальних педагогів. Молоді викладачі кафедри поєднують роботу в університеті з навчанням в аспірантурі. Всього за 5 років надруковано 26 методичних рекомендацій та посібників для студентів спеціальностей «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка».

Ефективне функціонування наукових лабораторій при кафедрі дозволяє удосконалювати навчально-виховний процес з метою підготовки випускних і курсових робіт та покращувати студентську наукову роботу. Це сприяє постійному поглибленню власних наукових досліджень професорсько-викладацького складу з урахуванням сучасних пріоритетів світового та вітчизняного досвіду соціально-педагогічної діяльності.

У 2006 році студенти спеціальностей «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка» зустрілися з Митрополитом Київським та всієї України-Руси Філаретом, на якій отримали благословення на життя та наукову творчість від Його святості.

У вересні 2007 року зусиллями викладачів кафедри та студентами спеціальностей «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка» було успішно проведено I Всеукраїнську студентську наукову конференцію «Людина та суспільство: традиції та перспективи взаємодії». Учасниками цієї конференції стали студенти та аспіранти різних вищих навчальних закладів України.

Кафедра історії України та методики викладання

Робота кафедри історії України та методики викладання, яку сьогодні очолює кандидат історичних наук, доцент Л.О. Цибуленко, за останні три з половиною (2006 – 2009) роки визначалася з провідними напрямками загальноуніверситетської діяльності та комплексними науковими темами кафедри з вивчення актуальних проблем історії України, розробки навчально-методичних посібників з історичних дисциплін та методики викладання історії України для середньої та вищої шкіл і була спрямована на вирішення актуальних проблем підготовки вчителя з історичних дисциплін за сучасних умов,

Кафедра історії України та методики викладання за роки існування зазнала декілька суттєвих змін та реорганізацій.

Згідно наказу Міністерства народної освіти УРСР від 22 серпня 1988 року з кафедри історії КПРС та наукового комунізму було виділено нову кафедру – кафедру історії КПРС. До неї ввійшло 17 викладачів, завідувачем кафедри було обрано кандидата історичних наук, доцента В.М. Дарієнка, який успішно керував нею впродовж двох виборних термінів.

З цього моменту кафедра історії КПРС отримала суто історичний профіль і почала власне життя. Через рік, по всій країні відміняється вивчення історії КПРС і назва кафедри змінилася на кафедру політичної історії. В рік прийняття незалежності України (1991 р.) назва знову змінилася на кафедру історії.

У 1995 р. у Херсонському державному педагогічному інституті було створено історико-правовий факультет. Кафедра історії перестала бути загальноінститутською і стала основою для створення нових кафедр – кафедри всесвітньої історії та правознавства, а також кафедри історії України та слов'янських народів, яку очолив кандидат історичних наук, доцент Є.Г. Сінкевич.

З 1997 р. відбулося остаточне визначення профілю кафедри, як кафедри історії України, яка готує майбутніх учителів для середньої школи з історичних дисциплін.

У 2004 р. внаслідок реорганізації структури університету кафедра історії України ввійшла до складу новоствореного Інституту психології, історії та соціології.

У зв'язку зі змінами та основними завданнями професорсько-викладацького колективу університету щодо подальшої трансформації навчально-виховного процесу і навчально-методичної роботи у контексті Болонської декларації, у жовтні 2007 р. вченою радою університету було прийнято рішення змінити назву кафедри історії України на «кафедра історії України та методики викладання».

Сучасний стан розвитку суспільства перед системою освіти ставить ряд проблем, розв'язання яких пов'язане з радикальними змінами в змісті історичної освіти, коригуванні мети, завдань і принципів навчання вітчизняній історії, переведенням у нову якість усього навчально-виховного процесу в школі.

Зміна пріоритетів навчання вимагала розробки нових підходів до навчально-методичного забезпечення шкільних та вузівських курсів з історії України, всесвітньої історії, а також розробки нових курсів і спецкурсів з історичних дисциплін та методики їх викладання, які відповідають вимогам державного стандарту освіти України з історичних дисциплін.

Сучасний період висунув перед кафедрою історії України та методики викладання нові цілі і поставив учених, методистів, учителів-практиків перед необхідністю переосмислення основних положень методичної науки. Система історичної освіти на початку XXI ст. не задовольняє суспільство. Розбіжність між цілями і результатами навчання стала очевидною.

Постала нагальна потреба реформування і всієї системи освіти, і зокрема історичної.

Це стало однією з причин перейменування кафедри у 2006 р. з метою подальшого спрямування науково-дослідної та методичної роботи викладачів, які працюють над такими проблемами :

1. Джерелознавчі та історіографічні проблеми регіональної історії.

2. Актуальні проблеми методики викладання історичних дисциплін у середній і вищій школах.

У зв'язку з цим перспективний план наукової та організаційної роботи кафедри націлюється на подальше вивчення означених проблем, дослідження інших питань теоретичного та методичного характеру історичної науки.

У 2007 навчальному році діяльність кафедри історії України та методики викладання спрямована не тільки на удосконалення навчального процесу, подальший розвиток науково-методичної роботи викладачів кафедри, а й організацію підготовки до міжнародної, Всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми сучасного підручника з історії», яка і відбулася у вересні-жовтні 2007 р.

До цієї проблематики кафедра йшла поступово. Так, у 2004 – 2006 рр. викладачі, аспіранти та здобувачі кафедри історії України здійснювали наукові дослідження в межах двох науково-дослідних тем – «Проблеми регіональної історії XIX – XX ст.» (протокол № 4 від 16.12.1995 р.) та «Археографічні та джерелознавчі дослідження історії Півдня України» (протокол № 1 від 08.09.2003 р.). До 2006 р. на базі кафедри функціонував Південний осередок Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, який очолював завідувач кафедри, кандидат історичних наук, доцент Є.Г. Сінкевич (старший науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України).

У листопаді 2006 р. в результаті змін у профілі кафедри було внесено корективи в науково-дослідну проблематику. На сучасному етапі кафедра виконує наступні науково-дослідні теми – «Джерелознавчі та історіографічні проблеми регіональної історії» (протокол № 3 від 13.11.2006 р.) й «Актуальні проблеми методики викладання історичних дисциплін у середній і вищій школах» (протокол № 3 від 13.11.2006 р.).

Упродовж 2004 – 2006 рр. співробітники кафедри проводили формування джерельної бази за тематикою досліджень у центральних і місцевих архівах (бібліотеках) України, Польщі, Російської Федерації, займалися аналітико-

синтетичною обробкою зібраного матеріалу, узагальненням та оприлюдненням результатів наукового дослідження на наукових конференціях, симпозиумах, семінарах, читаннях, на сторінках фахових та інших наукових видань.

За звітний період кафедра стала організатором трьох міжнародних наукових конференцій:

– Міжнародна наукова конференція «Українсько-польські стосунки в джерелах та історіографії» (Київ – Херсон, 17 – 19 вересня 2004 р.);

– Міжнародна науково-практична конференція «Місцеве самоврядування: історія та сучасність (до 140-річчя запровадження земств на Херсонщині)» (Київ – Херсон, 16 – 17 вересня 2005 р.);

– Міжнародна наукова конференція «Архівні джерела у формуванні історичної пам'яті» (Київ – Херсон, 29 – 30 травня 2006 р.).

Участь у зазначених наукових заходах взяли дослідники з усіх регіонів України, а також Польщі, Угорщини та Молдови.

Результати наукових досліджень співробітники кафедри публікували в провідних фахових виданнях України – «Вісник НАН України», «Педагогіка і психологія», «Рідна школа», «Шлях освіти», «Гуманітарні науки», «Історія в школі», «Історія в школах України», «Культура народів Причорномор'я», «Архіви України», «Студії з архівної справи та документознавства», «Харківський історіографічний збірник», збірниках статей тощо. Загалом упродовж 2004 – 2006 рр. викладачі, аспіранти та здобувачі кафедри опублікували понад 80 наукових статей, повідомлень, оглядів, рецензій, які відображають основні напрями наукових досліджень кафедри.

Основні результати наукового дослідження впроваджувалися в навчальний процес, зокрема при викладанні студентам-історикам Херсонського державного університету навчальних дисциплін «Історія України», «Джерелознавство історії України», «Історичне краєзнавство», «Історія держави та права України», «Архівознавство», «Історія Херсонщини» тощо.

Упродовж 2004 – 2006 рр. кафедра підтримувала тісні професійні зв'язки з Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна,

Дніпропетровським національним університетом, Одеським національним університетом, Запорізьким національним університетом, Миколаївським державним гуманітарним університетом ім. Петра Могили, Лабораторією суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки при АПН України. За ініціативою кафедри були укладені угоди про співробітництво між Херсонським державним університетом й Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України (на 2003 – 2006 рр.), Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства (Київ).

Активно розвивалося співробітництво кафедри із закордонними навчальними закладами (у 2003 – 2006 рр.) – Вищою школою педагогічною м. Ченстохова (з 2004 р. – Академія ім. Яна Длугоша), Краківською Академією педагогічною, Університетом Марії Кюрі-Склядовської у Польщі, з якими були укладені відповідні угоди про співробітництво у 2003 – 2006 рр.. Закордонні колеги (викладачі Варшавського, Ягеллонського, Люблінського, Опольського, Зеленогурського, Торунського, Придністровського університетів, Поморської та Краківської педагогічних академій, Академії ім. Яна Длугоша тощо) брали участь у наукових заходах кафедри історії України Херсонського державного університету, публікувалися в збірнику наукових праць «Південний архів. Історичні науки».

Розвиток методичної науки в Україні покликаний забезпечити вдосконалення процесу навчання, його змісту, організації та підготовки вчителів до викладання предмету.

Саме тому перспективний план наукової та організаційної роботи кафедри націлений на дослідження актуальних питань теоретичного та методичного характеру історичної науки, подальший розвиток науково-методичної роботи викладачів кафедри.

За п'ять років свого існування Інститут психології, історії і соціології вже зарекомендував себе як потужний науково-навчальний осередок, що постійно розвивається і вдосконалюється.

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

15 грудня 1992 року рішенням ученої ради Херсонського державного педагогічного інституту (нині Херсонський державний університет) на базі українського відділення філологічного факультету було створено факультет української філології (2003 року його реорганізовано у факультет філології та журналістики у зв'язку з відкриттям спеціалізації «Редагування освітніх видань (основи журналістики)»; 2005 р. факультет реорганізовано в інститут філології та журналістики).

Керівником цього структурного підрозділу Херсонського державного педагогічного інституту став кандидат філологічних наук, доцент (нині доктор філологічних наук, професор) Олексенко Володимир Павлович, випускник філологічного факультету (українське відділення) 1982 року, стипендіат ім. Г.С. Сковороди, який у цьому освітньому закладі пройшов шлях від лаборанта до завідувача кафедри журналістики, директора інституту. Автор 130 наукових праць (монографії, навчальні посібники, методичні рекомендації, статті). Головний редактор «Наукового вісника Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». Член двох спеціалізованих Вчених рад (у Херсонському державному та Запорізькому національному університетах).

Сьогодні Інститут філології та журналістики здійснює підготовку бакалаврів, спеціалістів, магістрів за спеціальностями «Українська мова і література»; з 1990 р. – «Українська мова і література, мова і література (англійська)»; з 1992 до 2007р. інститут готував фахівців зі спеціальності «Українська мова та література. Історія». Випускники освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» здобувають спеціалізації «Редагування освітніх видань», «Документознавство», «Зарубіжна література».

2005 року державна акредитаційна комісія надала ліцензію на проведення підготовки фахівців із журналістики. Цього ж року було здійснено перший набір студентів на перший курс. Зараз на денній, заочній та екстернатній формах навчається понад 1000 осіб.

Інститут відзначається високим професіоналізмом і педагогічною майстерністю науково-педагогічного персоналу. Підготовку фахівців забезпечують 5 кафедр: української мови та соціолінгвістики (завідувач – кандидат філологічних наук, доцент Г.М. Гайдученко), українського мовознавства (завідувач – кандидат філологічних наук, доцент І.В. Гайдаєнко), українського літературознавства (завідувач – кандидат філологічних наук, доцент А.В. Демченко), іноземних мов і літератури (завідувач – доктор філологічних наук, професор Н.І. Ільїнська), журналістики (завідувач – доктор філологічних наук, професор В.П. Олексенко).

На кафедрі української мови та соціолінгвістики працює 9 викладачів: кандидат філологічних наук, доцент Гайдученко Галина Миколаївна; кандидат педагогічних наук, професор Тихоша Валентина Іванівна; кандидат філологічних наук, доцент Нагіна Валентина Олександрівна; кандидат філологічних наук, доцент Карабута Олена Павлівна; кандидат філологічних наук, доцент Мартос Світлана Андріївна; кандидат філологічних наук, доцент Климович Світлана Миколаївна; викладач Власенко Любов Валентинівна; викладач Пянтковська Алла Євгеніївна; старший лаборант Чобулда Ніна Григорівна.

Викладачі кафедри активно займаються науково-дослідною роботою, яка підпорядкована загальній кафедральній проблемі «Закономірності розвитку української мови і практики мовної діяльності», що входить до загальноуніверситетської теми «Сучасні технології науково-дослідної роботи у вузі» (реєстраційний № РК 0198 И 007532). До виконання досліджень із названої проблеми залучені всі члени кафедри, аспіранти та здобувачі.

Дослідження лексики української мови як структурно-функціонального явища є предметом дослідження професора В.І. Тихоші, доцентів О.П. Карабути, В.О. Нагіної; соціально-лінгвістичний аспект української мови досліджує доцент С.А. Мартос, а лінгвостилістичні особливості художнього мовлення – доцент Г.М. Гайдученко.

Підсумки їх наукових пошуків відображено в навчально-методичних посібниках та підручниках, наукових статтях. Тільки за останні роки надруковано 5 підручників, біля 10 посібників, більше 30 статей у фахових виданнях.

На кафедрі працюють науково-дослідні групи студентів: «Актуальні проблеми лінгвістики» (керівник – доцент О.П. Карабута); «Закономірності розвитку мови» (керівник – доцент В.О. Нагіна); «Розвиток лексики української мови на сучасному етапі» (керівник – професор В.І. Тихоша); «Соціолінгвістичний аспект дослідження мови» (керівник – доцент С.А. Мартос).

Викладачі кафедри залучають до наукової роботи обдарованих школярів. Доцент Г.М. Гайдученко керує гуртком «Мовознавчі студії» при Херсонському обласному центрі науково-технічної творчості.

Доцент О.П. Карабута проводить спеціальні тренінг-семінари для учасників Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика.

Із профорієнтаційною метою кафедра бере участь у роботі методичних об'єднань учителів української мови у школах міста Херсона та області.

На кафедрі українського мовознавства працює 7 викладачів: кандидат філологічних наук, доцент Гайдаєнко Ірина Василівна; доктор педагогічних наук, професор Пентилюк Марія Іванівна; кандидат філологічних наук, доцент Красножан Жаннетта Вікторівна; кандидат педагогічних наук, доцент Окуневич Тетяна Григорівна; кандидат педагогічних наук, доцент Андрієць Олена Миколаївна; кандидат філологічних наук, доцент Митрофанова Олена Григорівна; старший лаборант Цепкало Тетяна Олександрівна.

Зусилля членів кафедри спрямовані на забезпечення лінгвістичної та лінгводидактичної підготовки студентів, озброєння їх знаннями й уміннями, необхідними для впровадження нових інформаційних технологій та педагогічних інновацій у навчальний процес.

Кафедра українського мовознавства проводить науково-дослідну роботу за двома напрямками – лінгвістичним та лінгводидактичним. Обидва

підпорядковані загальній кафедральній проблемі «Наукові засади навчання рідної (державної) мови в освітніх закладах Півдня України», що входить до загальноуніверситетської теми «Актуальні проблеми підготовки вчителя сучасної школи» (реєстраційний № РК 0198 И 007532).

Члени кафедри щорічно організують Всеукраїнські науково-практичні конференції: 2004 рік – «Теорія і практика мовленнєвої діяльності в середній і вищій школі: стан і перспективи», 2005 рік – «Комунікативна лінгвістика: теоретичний і прагматичний аспект», 2006 рік – «Когнітивна лінгвістика: теорія і практика», 2007 рік – Регіональна науково-практична конференція «Формування мовної особистості майбутнього фахівця», де усі члени кафедри виступають з доповідями, 2007, 2008, 2009 роки – «Лінгвістика тексту: теорія і практика».

Традиційним є проведення регіональних та всеукраїнських науково-практичних семінарів. Тільки за останні 2 роки було проведено 3 таких заходи: Всеукраїнський семінар-практикум «Нові підручники «Рідна мова» (майстер-клас)» (2008 р.); Регіональний науково-практичний семінар «Риторичні аспекти навчання української мови за новою програмою для 12-річної школи ЗОШ» (2008 р.); «Риторика у середній та вищій школі» (2009 р.), до роботи в яких запрошуються науковці з Херсонського регіонального інституту післядипломної освіти, вчителі області та науковці регіону, а також докторанти, аспіранти, магістранти кафедри.

Кафедрою лише за останній (2009) рік опубліковано 35 наукових статей з актуальних філологічних та лінгводидактичних проблем, 2 посібники, 6 методичних рекомендацій.

Ефективній роботі кафедри сприяють тісні зв'язки з багатьма науковими установами: Науково-дослідним інститутом педагогіки АПН України та кафедрою методики української мови і літератури Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова.

Творчі зв'язки кафедра підтримує з кафедрами Криворізького, Миколаївського, Луганського педагогічних університетів.

Кафедрою розроблено нові підходи до відбору абітурієнтів: пропаганда вчительської професії взагалі і професії словесника зокрема; співпраця з педагогічними колективами шкіл у підготовці кращих випускників для вступу до ВНЗ.

На кафедрі українського літературознавства працює 10 викладачів: кандидат філологічних наук, доцент Демченко Алла Вікторівна; кандидат філологічних наук, доцент Чухонцева Наталія Дмитрівна; кандидат філологічних наук, доцент Немченко Галина Вікторівна; кандидат філологічних наук, доцент Немченко Іван Васильович; кандидат педагогічних наук, доцент Бондаренко Лідія Григорівна; кандидат філологічних наук, старший викладач Бахтіарова Тетяна Василівна, кандидат філологічних наук, викладач Корівчак Людмила Денисівна; старший викладач Галаган Валентина Володимирівна; викладач Чорна Марина Миколаївна, старший лаборант Калініна Антоніна Вікторівна.

Завданням діяльності кафедри є створення умов для формування у студентів внутрішньої потреби в постійному вдосконаленні та реалізації творчих можливостей, виховання у них вимогливості, принциповості, інтелігентності, свідомості свого обов'язку стати центральною фігурою нової української школи.

Вихідними положеннями концепції діяльності кафедри є входження у Європейський простір вищої освіти. Реалізація поставлених перед кафедрою завдань вимагає об'єктивності і наукової обґрунтованості літературознавчих фактів, історизму і послідовності у викладанні матеріалу, практичної цінності результатів навчання, взаємозв'язку і взаємодоповнюваності засвоєваних предметів.

Кафедра розробляє наукову тему «Поетика художнього тексту», досліджуючи питання давньої української літератури, історії української літератури XIX–XX століття, літератури діаспори, компаративістики, письменства рідного краю, постмодерної української літератури.

За останні роки зусиллями викладачів кафедри було організовано та

проведено 19 Всеукраїнських, регіональних та обласних конференцій, три Всеукраїнські студентські наукові конференції «Література української діаспори у світовому історико-культурному контексті» (2005, 2007, 2009 роки); «Микола Чернявський і світовий літературно-мистецький контекст» (2008 рік). та ін.). Члени кафедри взяли активну участь у 40 міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференціях.

Для організації наукової роботи студентів на кафедрі створено проблемні групи: «Поетика письменників Херсонщини та діаспори» (керівник – доцент І.В. Немченко) покликана досліджувати художню специфіку текстів таврійських митців та представників українського зарубіжжя; простежуються жанрові, сюжетно-композиційні, мовно-стильові, ритмічні особливості творів майстрів слова рідного краю та діаспори; «Творчі світи письменників української діаспори» (керівник – доцент Г.В. Немченко). Науково-дослідну групу створено з метою об'єктивного та поглибленого вивчення доробку представників діаспори, взаємозв'язків української літератури із світовою; «Художні доміанти творів української літератури ХХ–ХХІ століття» (керівник – доцент А.В. Демченко). Мета проблемної групи полягає в комплексному осмисленні та системному аналізі жанрової специфіки та поетики творів української літератури ХХ – початку ХХІ століття; «Неоміфологізм в українській і зарубіжній літературах» (керівник – доцент Н.Д. Чухонцева), мета проблемної групи полягає у з'ясуванні архетипних основ образотворення в українському фольклорі та літературі; «Інноваційні підходи до викладання української літератури» (керівник – доцент Л.Г. Бондаренко), мета науково-дослідної групи полягає у дослідженні новітніх підходів до викладання літератури, їх мети і завдань, принципів організації та форм втілення.

Результатом роботи проблемних груп є підготовка курсових та випускних робіт. За звітний період під керівництвом викладачів кафедри було підготовлено і надруковано 115 студентських наукових публікацій. Ректорат та науково-методична рада Херсонського державного університету за 2007 – 2008

навчальний рік визнали кафедру українського літературознавства кращою в організації наукової роботи зі студентами.

Члени кафедри залучають до наукової роботи обдарованих школярів. При Херсонському обласному центрі науково-технічної творчості учнівської молоді працює гурток «Літературознавчі студії», робота якого спрямована на допомогу у підготовці наукових робіт з української літератури, фольклористики та літературної творчості обдарованих школярів області. Доценти А.В. Демченко, І.В. Немченко, Н.Д. Чухонцева керують науковими роботами учнів – членів Малої академії наук.

Кафедра іноземних мов та літератури створена у вересні 2008 року. Її попередник – кафедра англійської філології започаткована у 1992 році, яка в 1998 р. вона була реорганізована в кафедру англійської мови та методики її викладання, а у 2003 році – кафедру теорії і практики англійської мови.

На кафедрі працюють: доктор філологічних наук, професор Ільїнська Ніна Іллівна; кандидат філологічних наук, доцент Попович Анастасія Валентинівна; кандидати філологічних наук, старший викладач Петренко Наталія Володимирівна; кандидати філологічних наук, старший викладач Клімчук Оксана Вікторівна; старший викладач Радочинська Лариса Григорівна; викладачі Засименко Вікторія Володимирівна, Годованюк Олена Павлівна.

На кафедрі вивчення іноземних мов та зарубіжної літератури здійснюється на методологічних засадах літературної та лінгвістичної компаративістики. Кафедра приділяє увагу й проблемам міжнародних контактів української філології, її місцю в загальноєвропейському культурному поступі, з'ясовуючи специфіку засвоєння окремих явищ європейської філології на українському етнокультурному ґрунті тощо.

Кафедра співпрацює з НДІ слов'янознавства та компаративістики (Бердянський державний педагогічний університет, Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України) та кафедрою теорії літератури та компаративістики інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка.

Викладачі кафедри підтримують зв'язки та наукові контакти із провідними ВНЗ України та близького зарубіжжя. Так, професор Н.І. Ільїнська, починаючи з 2003 року, є постійним учасником Форуму русистів, інших конференцій: II, III Міжнародні Кирило-Мефодіївські читання (Севастополь, 2008, 2009). Виступала з доповідями на Другій науковій конференції «Память литературного творчества. Михайловские чтения» (Москва, 2007); Другій науковій конференції, присвяченій творчій спадщині Ю. Кузнєцова, «Сын Отечества» (Москва, 2008), Сьомій Міжнародній науково-практичній конференції «Вадим Кожин – выдающийся критик, литературовед, историк, философ XX века» (Армавир, 2008).

Наукові контакти з провідним центром вивчення російської літератури XVIII століття – Самарським державним педагогічним університетом – активно підтримує А.В. Попович. Вона є постійним учасником традиційної Міжнародної конференції «Проблемы изучения русской литературы XVIII века» (2007, 2009), «Преромантизм в мировой литературе и культуре» (2008).

Кафедрою налагоджено зв'язки з провідними викладачами Казанського державного університету, Магнітогорського державного університету, Білоруського державного університету, Харківського державного університету тощо.

Підготовку фахівців спеціальності 6.030200 «Журналістика» (напрямок підготовки 6.030301 «Журналістика») забезпечує кафедра журналістики, яка була створена у 2005 році. На кафедрі на постійній основі або за умов внутрішнього сумісництва працюють 6 викладачів, з них: 1 доктор філологічних наук, професор – Олексенко Володимир Павлович, 2 кандидатів філологічних наук, доцентів – Рембецька Ольга Віталіївна, Загороднюк Василь Степанович, 1 старший викладач – Орлова Наталія Василівна, 2 викладачів – Юріна Юлія Миколаївна, Попкова Оксана Анатоліївна, старший лаборант Агаджанова Євгеня Георгіївна.

Серед викладачів кафедри є 1 член Спілки журналістів України, 1 член Національної спілки письменників України, голова Херсонської обласної

організації Національної спілки письменників України.

На умовах зовнішнього сумісництва працюють провідні журналісти-науковці та практики. Серед них: 2 доктори філологічних наук, професори: В.В. Різун – директор Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка, завідувач кафедри соціальних комунікацій; В.Ф. Іванов – президент Академії української преси, завідувач кафедри реклами і зв'язків з громадськістю Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка, академік Академії наук вищої школи України. Вони читають спецкурси, проводять спецсемінари, керують випускними роботами студентів.

За сумісництвом на кафедрі працюють Заслужений журналіст України – С.А. Осолодкін – головний редактор газети «Акценти», художній директор радіо «АКС»; член Національної спілки журналістів України – Г.К. Осолодкіна – генеральний директор ТРК «АКС»; головні редактори обласних телерадіокомпаній, провідні журналісти обласних газет: С.К. Міхеєв – директор інформаційної агенції «Міх-TV», С.С. Яновський – власний кореспондент газети «Киевские ведомости» по Херсонській області.

Кафедра журналістики здійснює науково-дослідну роботу, яка підпорядкована загальній кафедральній темі «Проблеми української журналістики в інформаційному просторі», що теж входить до загальноуніверситетської теми «Сучасні технології науково-дослідної роботи у вузі» (реєстраційний № РК 0198 И 007532).

Викладачами кафедри за останні роки надруковано 2 підручники, 6 навчальних посібників, 15 методичних рекомендацій, більше 60 статей.

Викладачами кафедри були проведені студентські наукові конференції: «Плекач зерен духовних», присвячена 115-річчю від дня народження Є. Чикаленка та 100-річчю з дня заснування газети «Рада» (2006 р.); «Жіночі імена в історії української журналістики» (2007 р.); «Розвиток видавничої справи в Україні: історія і сучасність» (2008 р.), «Вплив реклами на формування світогляду молодого покоління» (2009 р.).

Протягом 2005 – 2009 рр. проведено зустрічі студентів із представниками комісії з питань журналістської етики: президентом Академії української преси, завідувачем кафедри організації масово-інформаційної діяльності Інституту журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, професором В.Ф. Івановим, головним редактором міжнародного суспільно-політичного щотижневика «Дзеркало тижня» В. Мостовим. У рамках всеукраїнського тижня кіно проведено зустріч із головним редактором журналу «Український тиждень» Ю. Макаровим. З нагоди ювілею херсонського журналіста ХОДТРК «Скіфія» В. Мелещенка проведена творча зустріч зі студентами-журналістами.

Студенти спеціальності є постійними учасниками Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Журналістика», що проводиться на базі Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

У 2007, 2008 рр. викладачі кафедри підготували студентів інституту В. Лубчака, Н. Юріну до II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Журналістика», де студентка Н. Юріна була нагороджена дипломом I ступеня за наукову розвідку з історії видавничої справи (2007, 2008 рр.), студент В. Лубчак – дипломом II ступеня (2008 р.).

Викладачі кафедри керують науковою студентською роботою, у тому числі по підготовці наукових публікацій та виступів на Всеукраїнських наукових конференціях. Так, студенти спеціальності «Журналістика» взяли участь: у Міжнародній студентській науковій конференції «Журналістська практика студентів у контексті Болонського процесу» (Київ, 2007 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Видавнича справа в Україні: історія та сучасність» (Київ, 2008 р.), Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Вплив медіапростору на формування світогляду сучасної молоді» (Київ, 2008 р.), Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції «Сучасний український медіапростір: виклики часу» (Львів, 2008 р.) та інші.

На кафедрі створено 4 студентські науково-дослідні групи: «Жанрово-

стильова багатоманітність журналістських текстів» (керівник – доцент В.С. Загороднюк), «Контекстні вияви лексичних та граматичних одиниць у мові ЗМІ» (керівник – доцент О.В. Рембецька), «Проблеми української журналістики в інформаційному просторі» (керівник – професор В.П. Олексенко) та «Робота в творчих майстернях та студіях» (керівники – доцент С.А. Осолодкін, старші викладачі: Г.К. Осолодкіна, С.С. Яновський, С.К. Міхеєв).

Протягом навчального року студенти набувають підготовку для творчої, організаторської та виробничо-технологічної праці в газетах, журналах, видавництвах, інформаційних агентствах, на радіостанціях. Основний зміст студентської роботи полягає у створенні власних творів під керівництвом викладачів-керівників проблемної групи. Результатом цього є надруковані студентські публікації у провідних херсонських друкованих ЗМІ та випущені в ефір радіопрограми.

За останні роки студентами спеціальності «Журналістика» було опубліковано більше 50 студентських газетних та журнальних статей у провідних херсонських друкованих ЗМІ, виголошено 20 доповідей на Міжнародних, Всеукраїнських та регіональних конференціях, написано 29 наукових робіт. За 2008 рік надруковано 4 наукові студентські статті, виголошено 9 доповідей на наукових конференціях.

У різні роки кафедрами завідували: І.І. Приймак (1964–1974), М.І. Пентилюк (1974–1984; 1994–2002), А.Г. Галетова (1984–1989), В.О. Нагіна (1989–1994), Г.М. Гайдученко (2002 і нині) – кафедра української мови; М.М. Федірко (1968–1973), І.М. Проценко (1973–1978), П.К. Параскевич (1978–1988), Н.Д. Чухонцева (1988–1993; 2002–2003), М.Х. Гуменний (1993–1999), Я.Ю. Голобородько (1999–2002), А.В. Демченко (2003 і нині) – кафедра української літератури.

Серед професорсько-викладацького складу 5 докторів наук, професорів, 25 кандидатів наук, доцентів, 1 заслужений діяч науки і техніки України, 1 член Спілки письменників України.

Учені інституту тісно співпрацюють із науковими установами України і зарубіжжя: Інститутом української мови НАН України (завідувач відділу граматики доктор філологічних наук, професор К.Г. Городенська є Почесним професором Херсонського державного університету), Інститутом мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Інститутом педагогіки АПН України, провідними ВНЗ України – Донецьким національним університетом, Запорізьким національним університетом, Київським національним університетом ім. Т.Г. Шевченка, Національним педагогічним університетом ім. М.П. Драгоманова, Дніпропетровським національним університетом ім. О. Гончара, Одеським національним університетом імені І.І. Мечникова, Львівським національним університетом ім. І.Я. Франка, Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна, Миколаївським державним університетом ім. В. Сухомлинського, Луганським національним університетом ім. Т. Шевченка, Київським міським педагогічним університетом ім. Б. Грінченка, Придністровським державним університетом (м. Тирасполь), Ягеллонським університетом (Краків, Польща), університетом Марії Склодовської – Кюрі (Люблін, Польща) та ін.

Якісний рівень професійної підготовки фахівців забезпечений не тільки висококваліфікованими педагогічними кадрами, а й сучасною навчально-матеріальною базою: спеціалізовані аудиторії для проведення лекційних, практичних та семінарських занять, загальноуніверситетські та інститутські бібліотеки з читальними залами, комп'ютерні класи, інтернет-бібліотека.

Інститут має належну матеріально-технічну базу. До послуг студентів комп'ютерний кабінет, читальна зала, 5 лекційних аудиторій, 20 аудиторій для проведення практичних та лабораторних занять.

В інституті діють наукові центри, наукові лабораторії, музей історії інституту, методичний кабінет, кабінет народознавства, музейний комплекс «Літературна Херсонщина».

На їх базі ведуться фундаментальні та прикладні дослідження з таких напрямів: актуальні проблеми історії та теорії української та світової літератури, закономірності розвитку української мови і практики мовленнєвої діяльності, освітні технології, еристика, етимологія, психолінгвістика, компаративістика, лінгвостилістика, когнітивна лінгвістика, семантика мовних одиниць, літературне краєзнавство, актуальні проблеми шкільної та вишівської лінгводидактики.

В історичній ретроспективі слід згадати, що на початку осіннього триместру 1920 року в Херсонському інституті народної освіти працювали паралельно кафедри української та єврейської мов. У листопаді відбулися перші вступні лекції з українознавства. Викладання української мови здійснювали професор В.М. Левченко, доцент В.Л. Лесик, доцент І.П. Сенаторський, викладач І.Д. Нечаєв.

21 вересня 1920 року вийшла постанова Раднаркому УРСР «Про введення української мови в школах і радянських закладах». Тоді Херсонський інститут народної освіти став центром українізації на Херсонщині, започаткувавши проведення спеціального семінару для підготовки викладачів українознавства й української мови для установ, підприємств та ін.

11 серпня 1930 року постановою Раднаркому УРСР відкрито мовно-літературний відділ. Кафедрою мовознавства у Херсонському інституті народної освіти завідував професор

Г.А. Левченко, який брав участь у підготовці «Українського правопису» (1933р.) та був автором відомих праць з історії української літературної мови «Місце Т. Шевченка в історії української літературної мови» (1939) та «Нарисів з історії української літературної мови I половини XIX століття» (1946) та ін. Співукладач «Орфографічного словника для початкової і середньої школи» (1936).

Кафедрою літератури завідував професор М.Г. Устенко.

У 1938 – 1939 навчальному році відкрито факультет мови і літератури з українським та російським відділеннями (декан – В.І. Ушаков). На українське відділення було здійснено перший набір студентів.

На засіданні ради інституту від 03.01.1939 року було відкрито кафедру української мови і літератури.

У лютому 1940 року на факультеті мови і літератури проведено наукову конференцію, на яку були запрошені завідувачі кафедр та викладачі української мови всіх педагогічних інститутів країни. На конференції з доповідями виступили Г. Левченко, М. Жовтобрюх, М. Наконечний, Л. Булаховський. Це були перші спроби міжвишівського обміну досвідом наукової і педагогічної роботи кафедр української мови.

Добру пам'ять залишили по собі викладачі, які працювали з часу створення факультету та в повоєнні роки: І.Д. Нечаєв., Я.Д. Нагін (кафедра української мови), О.С. Насінник (кафедра української літератури, з 1939 року тимчасово виконував обов'язки завідувача кафедри). Його наукова праця «Українська література ХХ століття» стала вагомим внеском у вітчизняну науку.

Відомими випускниками факультету цього часу стали С.П. Самійленко, П.Г. Приходько, К.П. Дорошенко, І.Я. Журба.

Понад 50 років студенти-філологи України навчаються за підручниками, співавтором яких є наш випускник, доктор філологічних наук, професор Самійленко Стефан Пилипович, який у 1930 році закінчив Херсонський інститут народної освіти. Протягом 1930 – 1933 років навчався в аспірантурі Інституту мовної культури (м. Ленінград), працював над темою «Категорія персональності та імперсональності в слов'янських мовах». Захистив кандидатську дисертацію 1933 року. До 1950 року в різний час він працював у Полтавському й Луганському, а з 1950 р. – у Запорізькому педінституті. За час своєї педагогічної праці професор С.П. Самійленко виховав цілу плеяду вчителів-філологів, викладачів ВНЗ, науковців. Автор більше 100 наукових праць (монографії, статті, рецензії). Серед них: «Нариси з історичної

морфології української мови» (ч. 1 – 2, 1964 – 1970), «З історичних коментарів до української мови» (1956), статті «Суплетиви української мови» (1961), «Категорія роду» (1965), розділ «Іменник» у книзі «Історія української мови. Морфологія» (1979).

Підготував 15 кандидатів філологічних наук, створив наукову школу «Історичний розвиток української мови». Був членом спеціалізованої вченої ради Дніпропетровського державного університету. Співавтор вишівських підручників «Історична граматики української мови» (1957, 1962, 1980) та «Порівняльна граматики української і російської мов» (1957, 1961).

Член Українського комітету славістів та Координаційної комісії з питань мовознавства при АН УРСР. Нагороджений значком «Відмінник народної освіти», медалями Н.К. Крупської, А.С. Макаренка та «Ветеран праці».

Петро Григорович Приходько, випускник 1935 року, став відомим шевченкознавцем. Від вересня 1945 до серпня 1962 року П.Г. Приходько – старший науковий співробітник відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. Останні роки П.Г. Приходько завідував відділом Державного музею Т.Г. Шевченка.

Перу П.Г. Приходька належать праці «Вивчення творів Т.Г. Шевченка в середній школі» (1939), «Методика викладання літератури» (1946), «Методика літературного читання» (1946) та ін. Він зробив цінний внесок у розвиток шевченкознавства. Його праці «Поема Т.Г. Шевченка «Сон» (1957), «Т.Г. Шевченко і український романтизм 30–50 рр. XIX ст.» (1963) користуються успіхом серед науковців, викладачів, студентів. Він є автором цілої низки статей, опублікованих у періодичній літературі та наукових збірниках: «Сюжет і композиція у політичних поемах Т.Г. Шевченка 1843 – 1845 рр.» (1958), «До характеристики ідейно-художнього змісту послання Т. Шевченка «І мертвим, і живим...» (1960), «Образ Прометея в поемі Т.Г. Шевченка «Кавказ» (1962) та ін. Брав участь у створенні путівника «Шевченківські місця України» (К., 1957). Один із упорядників десяти томного «Повного зібрання творів Т.Г. Шевченка (т. 6. – К., 1957) і шеститомного

«Повного зібрання творів» Т. Шевченка (т.1. – К., 1963). П.Г. Приходько – активний учасник щорічних наукових Шевченківських конференцій.

Довгий час директором Державного музею Т.Г. Шевченка була наша випускниця Катерина Петрівна Дорошенко, кандидат філологічних наук. Авторка книжки «Слово про великого Кобзаря» (К., 1965) та кількох статей про Шевченка, опублікованих у наукових збірниках і періодичній літературі. Редактор низки колективних праць – «Т.Г. Шевченко в критиці» (К., 1953), «Біографія Т.Г. Шевченка за спогадами сучасників» (К., 1958), кількох видань путівників по музею Т.Г. Шевченка. Брала участь у підготовці двотомного «Словника мови Шевченка» (К., 1964) та двотомного «Шевченківського словника» (К., 1976).

Творча робота педагогічного колективу була перервана Великою Вітчизняною війною.

Діяльність Херсонського державного педагогічного інституту було поновлено після визволення Херсонщини від німецько-фашистських загарбників (березень 1944р.). Мовно-літературний факультет відновив свою діяльність на денному й заочному відділеннях. У 1945 – 1950 роках очолювали факультет Я.Ф. Ривкіс, В.Г. Краснов.

Успішно закінчила Херсонський учительський інститут Інна Якимівна Журба. Навчалася в Харківському університеті, потім в аспірантурі. Її науковим керівником був відомий мовознавець Л.А. Булаховський. З 1950 року І.Я. Журба працювала в Миколаївському державному педагогічному інституті, з 1959 по 1965 рік завідувала кафедрою української, російської та іноземних мов. Опублікувала близько 50 наукових праць.

Кафедрою української мови і літератури завідувала Т.О. Зубакіна.

У серпні 1945 р. відбувся перший післявоєнний випуск, 12 філологів, вчителів мови і літератури, одержали дипломи спеціаліста.

На перший курс мовно-літературного факультету (українського відділення) в 1945 – 1946 н.р. було зараховано 42 особи. З 1946 р. на факультеті

працює дві кафедри: української літератури (завідувач – В.М. Бродецька), української мови (завідувач – Я.Д. Нагін).

Викладачі кафедри української мови з 1948 р. під керівництвом старшого викладача Я.Д. Нагіна розгорнули наукову діяльність у напрямі збирання та опрацювання матеріалів для діалектологічного атласу говорів Херсонщини.

Усвідомлюючи, що народна мова з її численними говірками – це невичерпне джерело знань з історії українського народу, носія цієї мови, його культури, Я.Д. Нагін організував роботу наукового діалектологічного гуртка, де студенти представляли свої перші наукові доробки.

1950 – 1951 навчальний рік. Мовно-літературний факультет продовжує своє функціонування. Деканом факультету був кандидат філологічних наук – Д.М. Білецький. Кафедру української мови очолював старший викладач С.А. Овчарук; української літератури – кандидат філологічних наук, доцент К.О. Лаврунов, який 1952 – 1953 навчального року був заступником директора інституту з науково-учбової роботи, а згодом деканом мовно-літературного факультету. Автор збірок оповідань «Світлячок» (1961), «Конвалії» (1966). Член Спілки письменників України. Нагороджений медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 років».

У відповідь на постанову Ради Міністрів СРСР від 18 серпня 1956 р. «Про заходи підвищення якості підготовки вчителів для загальноосвітніх шкіл» у Херсонському педагогічному інституті розпочато підготовку вчителів широкого профілю. З цією метою у 1957 році на мовно-літературному факультеті здійснено перший набір студентів для підготовки фахівців з української мови і літератури та музики і співів. Обидва види мистецтва – музика і література – були покликані поліпшити справу естетичного виховання учнівської молоді.

Краща студентка-відмінниця мовно-літературного факультету спеціальності «Українська мова та література, музика і співи» Жанна Матвієнко стала першою стипендіаткою іменної стипендії ім. Г.С. Сковороди. Потім працювала старшим лаборантом кафедри української мови, навчалася в

аспірантурі при Запорізькому державному університеті, захистила дисертацію «Виноградарська лексика в українській мові» (1979 р.). Зараз Ж.В. Матвієнко (Красножан) – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського мовознавства, нагороджена медаллю «Ветеран праці», значком «Відмінник освіти України», Грамотою Міністерства освіти України.

Кількість студентів із кожним роком збільшується. Педагогічних кадрів не вистачає.

Для підготовки вчителів-філологів, крім своїх кращих випускників, запрошуюються висококваліфіковані спеціалісти: І.М. Проценко, П.К. Параскевич, М.І. Пентиліук, В.Д. Горяний.

У цей період викладачі факультету активно займаються науковою роботою. Підготовлено до захисту кандидатські дисертації: М.М. Федірко (кафедра української літератури); Я.Д. Нагін, І.І. Приймак, С.А. Овчарук (кафедра української мови).

Кандидат філологічних наук І.А. Луценко у 1955 р. видає монографію «Олекса Десняк», а в 1957 р. вийшов його посібник «Тематика і методика проведення спецсемінару з української радянської літератури». Автор близько 300 наукових публікацій, з-поміж яких вирізняються 18 монографій, навчальних посібників. За дорученням ЮНЕСКО І.А. Луценко очолював групу українських учених для створення монографії з проблем розвитку освіти в Україні. Ці наукові праці перекладені французькою та англійською мовами, видані в Парижі й поширені в країнах, що є членами ООН. Під його керівництвом видано «Історію дитячої літератури» (в 2 томах). І.А. Луценка нагороджено медаллю А.С. Макаренка та присвоєно звання «Відмінник народної освіти».

У листопаді 1957 року з нагоди 40-річчя з дня заснування інституту значком «Відмінник народної освіти» були нагороджені К.О. Лаврунов – завідувач кафедри української літератури та С.А. Овчарук – завідувач кафедри української мови.

В Україні відомі випускники нашого інституту.

Видатним ученим став випускник філологічного факультету (українського відділення) 1950 року Олександр Михайлович Біляєв – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України – провідний фахівець із методики української мови; автор близько 150 наукових праць, серед яких 3 монографії, 17 підручників (у співавторстві), 4 методичних посібники, десятки теоретичних статей (з теорії і практики навчання української і російської мов, української лінгводидактики, шкільних підручників з української мови, посібників для вчителів: «Шляхи підвищення ефективності уроку української мови у 5 – 8 класах» (1967), «Сучасний урок української мови» (1981), «Методика вивчення української мови в школі» (1987 у співавторстві); підручників «Українська мова» для 5, 6, 7, 8, 9 класів шкіл з російською мовою навчання (1995 у співавторстві) та для 10 – 11 класів шкіл з українською та російською мовами викладання (1995).

За заслуги перед Вітчизною нагороджений орденом «Червоної Зірки» і медаллю «За відвагу», орденами Вітчизняної війни I ступеня та «Знак пошани», медалями, почесними грамотами.

У 1965 р. студенти філологічного факультету (українського відділення) виконували доручення Інституту мовознавства АН УРСР, досліджуючи українські говірки населених пунктів Верхнього Рогачика та сіл Катеринівка Великолепетиського району і Виноградове Скадовського району. Очоловав їх роботу Я.Д. Нагін, який працював над докторською дисертацією «Говірки Нижньої Наддніпряни» і зібрав діалектний матеріал 68 населених пунктів.

На кафедрі української літератури доцент К.О. Лаврунов працював над темою «Драматургія Панаса Мирного і корифеї українського театру», викладач Л.К. Ремішевська – над кандидатською дисертацією «Поезія Лесі Українки, вплив її на літературу останньої третини XIX ст.». Л.К. Ремішевська впродовж багатьох років була редактором газети «Радянський філолог».

З 1964 до 1974 року кафедрою української мови завідував кандидат філологічних наук, доцент Іван Іванович Приймак, нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти УРСР і ЦК профспілки працівників середньої і

вищої школи, медаллю «За доблесну працю». І.І. Приймак – автор 30 наукових праць, численних статей з питань культури мови, історії мови, розвідок із топоніміки.

Понад 30 років віддали навчанню та вихованню майбутніх учителів-філологів доценти А.Г. Галетова, Б.Г. Пришва, старші викладачі Д.Р. Бондар, В.Г. Висоцька, О.В. Іващенко, Л.К. Ремішевська, В.І. Сорока. Вони викладали провідні курси мовознавчих та літературознавчих дисциплін.

Марія Максимівна Федірко завідувала кафедрою української літератури в 1968 – 1973 роках. У 1958 році захистила кандидатську дисертацію з теми «Реалізм творчості Марка Вовчка». Вона авторка книги «Вивчення творчості Марка Вовчка в школі», матеріалів на допомогу вчителям «Реалістичне відображення життя народу в повістях Марка Вовчка «Інститутка» та «Кармелюк» (1957), статей «Реалізм «Народних оповідань» Марка Вовчка» (1956), «Реалістичне відображення життя народу в творчості Марка Вовчка» (1957), «Сатиричне зображення дворянства в російських повістях Марка Вовчка («Тюлевая баба», «Червонный король»)» (1960) та багатьох інших.

Ігор Митрофанович Проценко завідував кафедрою української літератури від 1973 до 1978 р. У 1959 році захистив кандидатську дисертацію з теми: «Вивчення творчості Марка Вовчка в школі». На той час він опублікував 7 наукових статей (одну з них – у Чехословаччині). Він автор книг «Вивчення творчості Марка Вовчка» (1959), «Вивчення творчості Василя Стефаника» (1979), біографічних нарисів «На хвилях Бугу і Дніпра» (2003), співавтор підручників і навчальних посібників «Дитяча література» (1967), «Українська дитяча література» (1979), «Місце дитячої літератури у фаховій підготовці майбутнього вчителя» (1982) та ін. Перу І.М. Проценка належать понад сто статей і рецензій, безліч науково-популярних нарисів та заміток у газетах, методичних рекомендацій для студентів і вчителів. Своє 80-річчя він відзначив публікацією трьох поетичних збірок, а потім з'явилося ще 6 книжок поезії та прози: «Мої дороги» (2000), «Вечірні вогні» (2000), «Цвіт вишні» (2000), «На струнах веселки» (2001), «Мій рідний край» (2001), «Листопад» (2002), «Крізь

терни і хаші. Люди і долі» (2003), «На хвилях Бугу і Дніпра. Мої сучасники» (2003), «Чотири броди» (2005).

Значний вплив на формування майбутніх учителів-словесників мали зустрічі з відомими людьми.

Частим гостем у херсонських філологів був видатний український письменник, депутат Верховної Ради СРСР від Херсонщини Олесь Гончар, довіреною особою якого була М.М. Федірко, завідувач кафедри української літератури (1968 – 1973рр.). Про хвилюючу зустріч зі студентами, викладачами, співробітниками інституту 23 травня 1966 року свідчить такий лаконічний запис у книзі почесних гостей: «Зустріч у Херсонському педінституті. Вінець всієї поїздки. Студенти виступають... Мудрі слова».

Дружні стосунки зв'язували Олеся Гончара і завідувача кафедри української літератури (1978 – 1988) кандидата філологічних наук, доцента П.К. Параскевича, відомого літературознавця, автора книг «М.М. Коцюбинський: життя і творчість у портретах та ілюстраціях» (1968), «Сторінки літературної Херсонщини» (1999, 2003), «Микола Чернявський: життя і творчість» (1999), «Олесь Гончар і Херсонщина» (2004) та понад 180 статей. Виховав кілька тисяч кваліфікованих фахівців – філологів, патріотів України.

На Херсонщині та поза її межами добре відоме ім'я поета, письменника й публіциста Леоніда Пилиповича Куліша (1924 – 2002 рр.). У 1959 році він закінчив філологічний факультет Херсонського педінституту. Л.П. Куліш завідував відділами у редакціях районних газет Миколаївщини та Херсонщини, працював старшим редактором Херсонської студії телебачення, завідував літературною частиною обласного музично-драматичного театру. Працював викладачем на кафедрі української мови. Читав курси «Стилістика», «Історія української літературної мови». Л.П. Куліш з 1958 року член Національної спілки письменників України. Його творча спадщина (а це понад 20 збірок поезій, оповідань, новел, повістей) користуються глибокою повагою земляків.

Дві доньки й онука Л. Куліша теж закінчили філологічний факультет Херсонського державного педагогічного інституту.

Гордістю філологічного факультету (українського відділення) є випускники 70-х років, які стали відомими поетами, письменниками Херсонщини.

Алла Тютюнник – президент Херсонського обласного фонду милосердя та здоров'я, член Національної спілки письменників України, нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня.

Валерій Кулик – поет, тележурналіст, старший редактор творчо-виробничого об'єднання Херсонської обласної телерадіокомпанії «Скіфія», член Національної спілки письменників України, член Національної спілки журналістів України, лауреат обласної літературної премії ім. М. Куліша, лауреат трьох телевізійних фестивалів, автор більш, ніж 20 поетичних збірок, близько сотні пісень.

Василь Мелешенко – редактор творчо-виробничого об'єднання Херсонської обласної телерадіокомпанії «Скіфія», член Національної спілки письменників України, лауреат обласної літературної премії імені Іллі Кулика, автор біля 10 книжок поезій, збірок віршів та оповідань для дітей, багатьох ліричних пісень, заслужений працівник культури України.

Відомий український поет Анатолій Кичинський – перший лауреат Херсонської обласної премії ім. І. Кулика, лауреат всеукраїнських літературних премій імені Павла Усенка та Бориса Нечереди, член Національної спілки письменників України та Асоціації українських письменників України. Він є автором 13 книг поезій у Києві, Москві, Херсоні.

У 2005 році Анатолій Кичинський одержав диплом Міжнародної академії рейтингових технологій і соціології «Золота фортуна» та медаль «Незалежність України». У 2006 році Анатолій Кичинський першим в історії Херсонської області став лауреатом Національної премії України ім. Т. Шевченка.

Олександр Гунько, Василь Загороднюк, Наталія Музика, Іван Немченко, Олег Олексюк, Таїсія Щерба – випускники інституту різних років, члени

Херсонської обласної організації НСПУ. Вони причетні до літературних і державотворчих процесів, утверджують і примножують духовні скарби нашого народу. Це підтверджують сотні виданих книг, проведених зустрічей з громадськістю, презентації видань, літературно-мистецькі свята, фестивалі, конкурси, книжкові виставки.

Традиційним стало запрошення кращих випускників різних років для роботи на кафедрі. Висококваліфікованими спеціалістами стали: О.М. Андрієць, Т.В. Бахтіарова, Л.Г. Бондаренко, М.В. Бухтій, В.Г. Висоцька, Л.В. Власенко, І.В. Гайдаєнко, Г.М. Гайдученко, В.В. Галаган, В.В. Гумовська, А.В. Демченко, В.М. Демченко, В.С. Загороднюк, В.В. Засименко, О.В. Іващенко, О.П. Карабута, С.М. Климович, Л.Д. Корівчак, О.П. Куріна, Т.Д. Левандовська, І.П. Лопушинський, С.А. Мартос, В.О. Нагіна, І.В. Немченко, Т.Г. Окуневич, В.П. Олексенко, Н.В. Орлова, А.Є. Пянтковська, О.В. Рембецька, В.І. Сорока, С.О. Тарабура, В.І. Тихоша, І.М. Цуркан, Н.І. Чабан, М.М. Чорна, Н.Д. Чухонцева, І.В. Шапошникова, Ю.М. Юріна, Л.Ф. Ямщикова.

В основу діяльності інституту покладено завдання підготовки вчителів рідної мови та літератури для сучасної школи а також фахівців для засобів масової комунікації (у 2005 р. відкрито спеціальність «Журналістика»), висококваліфікованих спеціалістів, людей духовно багатих, здатних служити ідеї державотворення, поєднувати патріотизм і високий професіоналізм, виявляти уміння формувати нове покоління громадян України. Реалізацію цих завдань убачаємо у поєднанні традиційного навчання й виховання із застосуванням сучасних мовознавчих, літературознавчих, журналістських досліджень та їх методик, принципів етики й естетики людського буття, етнологічного та українознавства.

Пишається інститут тим, що його випускники працюють у загальноосвітніх школах, гімназіях, ліцеях, коледжах та інших закладах освіти, державних установах, редакціях газет і журналів, у музеях, бібліотеках тощо.

Більшість із них стали викладачами ВНЗ, захистили докторські та кандидатські дисертації: професор В.П. Олексенко (директор інституту філології та журналістики Херсонського державного університету), доцент В.С. Загороднюк (голова Херсонської обласної організації НСПУ, автор монографії «Психологізм творчості М. Стельмаха»; збірок поезій, книжок для дітей, лауреат Всеукраїнської премії Яра Славутича), доцент І.В. Немченко (інститут філології та журналістики Херсонського державного університету, лауреат Всеукраїнської премії Яра Славутича та премії імені Миколи Куліша), доценти В.О. Нагіна, О.П. Карабута, С.А. Мартос (інститут філології та журналістики Херсонського державного університету), доцент Л.Д. Корівчак (інститут філології та журналістики Херсонського державного університету, лауреат Всеукраїнської премії Яра Славутича), професор Л.М. Руденко (директор інституту іноземної філології Херсонського державного університету), доцент М.В. Бухтій (інститут іноземної філології Херсонського державного університету), професор І.В. Шапошникова (директор інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету), доценти Т.В. Коршун, А.А. Кучеренко (завідувачі кафедр інституту психології, історії та соціології Херсонського державного університету), професор В.І. Тихоша (інститут філології та журналістики Херсонського державного університету), доценти Г.М. Гайдученко, І.В. Гайдаєнко, А.В. Демченко (завідувачі кафедр інституту філології та журналістики), С.М. Черевко (заступник Херсонського міського голови), В.В. Грушко (начальник управління освіти Каховської райдержадміністрації), доцент І.М. Цуркан (декан ВП «Херсонський факультет» Київського Національного університету культури і мистецтв), Ю.К. Недзельська (науковий співробітник Інституту філософії НАН України ім. Г.С.Сковороди), Н.В. Кумейська (ЗОШ № 20, Заслужений учитель України), М.Б. Дехканова (директор ЗОШ № 38 м. Херсона), В. Трамбовецький (начальник управління сім'ї, молоді та спорту Херсонської обласної державної адміністрації), доценти О.В. Сараєва, Т.В. Кравченко, Г.В. Белан (кафедра педагогіки та психології Херсонського державного університету), доцент

С.А. Думасенко (факультет культури і мистецтв Херсонського державного університету), доцент Н.Л. Тоцька (Херсонський національний технічний університет), полковник С.К. Солодкий (начальник управління оперативної служби УМВС України в Херсонській області), професор Н.І. Чабан (Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ) доцент В.І. Грицина (кафедра мовної освіти Херсонського державного університету), доценти І.А. Нагрибельна, Л.Г. Сугейко (факультет дошкільної та початкової освіти).

Інститут філології та журналістики є джерелом, яке народжує, виховує і відправляє у велике життя фахівців для професійних ЗМІ міста, області, держави. Сергій Мовчан (директор ТВО «Таврія», член НСЖУ), Тетяна Висоцька (ведуча програми «Вікна-новини» на телеканалі СТБ), Олексій Висоцький (випусковий редактор новин телестудії 1+1), редактори: Оксана Шорник, Олена Яременко, Марина Молода, Юлія Молдованова (працювала в мас-медіа Ізраїлю. Нині проживає і працює в Канаді), Альона Добролевська (телеведуча ТВО «Ранок»), Аза Піцан (диктор Херсонського телебачення).

Оксана Мелешенко першою подарувала херсонцям перемогу в Республіканській олімпіаді з української мови і літератури, а потім вступила до Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка із кращим твором на тему «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Переможець багатьох міжнародних телефестивалів. Лауреат премії Кабінету міністрів України в номінації «За творчі досягнення».

Упродовж багатьох десятиліть наш інститут не тільки готує висококваліфікованих спеціалістів, а й виховав сотень учительських династій. Це люди, для яких професія вчителя передається з покоління в покоління. Так, випускниця 1999 року, а нині доцент кафедри українського мовознавства О.М. Андрієць – представник вчительської династії. Її батько, Андрієць Микола Іванович, директор Старозбур'ївської школи-інтернату, Заслужений працівник освіти України; мати, Лідія Григорівна, спеціаліст вищої категорії Новозбур'ївської загальноосвітньої школи I – III ступенів, довгий час була

заступником директора з навчальної роботи. Дядько, Надєєв Валентин Григорович, здобувши філологічну освіту, більше 30 років присвятив свою професійну діяльність навчанню української мови в сільській школі села Нова Софіївка.

Учительські династії Гайдученків, Гайдаєнків, Галаганів, Дубиковських, Калачевських, Кованих, Лисюків, Соломахіних – це далеко не повний перелік випускників, чії діти продовжили «сродну» працю своїх батьків.

На кожній кафедрі інституту окреслилися основні напрями наукових досліджень, активізувалася науково-видавнича діяльність викладачів.

Традиційним стало проведення в інституті всеукраїнських наукових конференцій з актуальних проблем філології: «Сучасні орієнтири філологічної науки», «Поетика художнього тексту», «Комунікативна лінгвістика: теоретичний і прагматичний аспект», «Лінгвістика тексту: теорія і практика» та ін. Викладачі інституту постійно беруть участь у Міжнародних, Всеукраїнських конференціях в інших вишах та наукових установах.

Високий рівень викладання навчальних дисциплін та якість навчального процесу забезпечені постійним удосконаленням педагогічної майстерності та підвищенням рівня фахової підготовки викладачів. З цією метою при інституті діє аспірантура та докторантура зі спеціальності 10.02.01 (українська мова) та 13.00.02 (теорія та методика навчання української та російської мов). Науковими дослідженнями здобувачів керують професори В.П. Олексенко, М.І. Пентилюк, Н.І. Ільїнська, В.І. Тихоша та доценти І.В. Немченко, Т.Г. Окуневич, Н.Д. Чухонцева.

Значними є досягнення професорсько-викладацького складу інституту. За роки його функціонування (1992 року – рік заснування інституту) захищено 3 докторські й більше 20 кандидатських дисертацій.

Вагомим є науковий здобуток викладачів.

Під керівництвом доктора педагогічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України М.І. Пентилюк сформувалася й активно діє наукова школа. Більше сорока років працює професор М.І. Пентилюк в

Херсонському державному університеті. Вона є першою жінкою-професором нашого навчального закладу. Усі свої знання, досвід, педагогічну майстерність вона спрямовує на розробку загальних питань навчання рідної мови в ЗОШ і ВНЗ, досліджуючи проблеми змісту, форм, методів і засобів навчання, акцентуючи увагу на практичній стилістиці, лінгвостилістиці, культурі мовлення, лінгводидактиці.

Під керівництвом професора М.І. Пентилюк підготовлено й захищено 20 дисертацій, одна з яких – докторська.

Науковими дослідженнями методичної школи професора М.І. Пентилюк займаються викладачі кафедр українського мовознавства, філології факультету початкового навчання, кафедр української мови Луганського, Криворізького, Миколаївського, Херсонських технічного й аграрного університетів, Севастопольського міського гуманітарного університету та ін.

М.І. Пентилюк підтримує тісні зв'язки з Інститутом педагогіки АПН України, Українським національним педагогічним університетом ім. М. Драгоманова, Тернопільським, Миколаївським, Криворізьким, Луганським університетами та ін. Результатом такого співробітництва є колективні праці (підручники, монографії), наукові конференції.

Науковий доробок професора М.І. Пентилюк налічує понад 300 наукових праць, із них – біля 30 підручників для середніх шкіл, педучилищ та ВНЗ (Пентилюк М.І., Гайдаєнко І.В., Нікітіна А.В., Окуневич Т.Г. та інші. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах. – К.: Ленвіт, 2009. – 400с.; Пентилюк М.І., Окуневич Т.Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах. – К.: Ленвіт, 2006. – 134 с.; Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за редакцією М.І. Пентилюк: С.О. Караман, О.В. Караман, О.М. Горошкіна та ін. – К.: Ленвіт, 2003. – 302 с.); Пентилюк М.І., Гайдаєнко І.В., Окуневич Т.Г., Андрієць О.М., Митрофанова О.М. Методичні рекомендації до написання рефератів, курсових і випускних робіт з української мови та методики її навчання: для студентів

денної, заочної та екстернатної форм навчання спеціальності «Філологія. Українська мова і література»);

6 монографій («Культура мови і стилістика», 1994р.; «Культуромовний аспект підготовки майбутнього вчителя-філолога в білінгвальному середовищі», 2008 р. й інші);

12 навчальних посібників (Методика навчання української мови у таблицях і схемах, 2006р.; Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за редакцією М.І. Пентилюк., 2003.; Методичні рекомендації до написання рефератів, курсових і випускних робіт з української мови та методики її навчання: для студентів денної, заочної та екстернатної форм навчання спеціальності «Філологія. Українська мова і література», 2010 р.), а також 28 методичних посібників для вчителів і студентів та 12 програм для вишів і середніх шкіл, десятки статей у центральних часописах.

За якісну багаторічну навчально-виховну й наукову роботу професор М.І. Пентилюк відзначена Грамотою Президії Верховної Ради України, значками «Відмінник народної освіти УРСР» (1986) і «Відмінник освіти України» (1996), численними грамотами Міністерства освіти України, місцевих адміністративних органів та ректорату університету. А у 2005 році їй присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України.

Ім'я Марії Іванівни Пентилюк занесене до «Енциклопедії «Українська мова» (2000р.), біографічного енциклопедичного словника «Жінки України» (2001р.), довідково-біографічного видання «Науково-інтелектуальна еліта Херсонщини» (2003р.), громадсько-політичного, літературно-мистецького і науково-освітнього часопису «Буковинський журнал» (2004 р.), біографічного довідника «Хто є хто в Херсонській області» (2005) та ін.

З травня 2002 року функціонує спеціалізована вчена рада К 67.053.01 по захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей 13.00.02 – теорія та методика навчання української та російської мов, 13.00.07 – теорія і методика виховання (голова – професор М.І. Пентилюк).

З вересня 2008 року в Херсонському державному університеті відкрито першу на Херсонщині раду по захисту докторських дисертацій з філологічних наук. Її очолила професор М.І. Пентилюк.

За останні роки успішно захищена докторська дисертація З.П. Бакум з теми «Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії» (червень, 2009 р.) та сім кандидатських наукових робіт здобувачів Н.С. Безгодової, Т.А. Ганніченко, О.І. Милостивої, Ю.Ю. Мельничук, В.І. Луценко, Н.В. Солодюк, Н.С. Яремчук.

За сім років свого існування в раді було захищено 83 дисертації, молоді науковці отримали вчений ступінь кандидата педагогічних наук. Серед них 18 працівників нашого університету, решта – із різних міст України (Київ, Харків, Переяслав-Хмельницький, Донецьк, Вінниця, Дрогобич, Рівне, Запоріжжя, Луганськ, Кривий Ріг, Житомир, Луцьк, Севастополь, Ялта, Миколаїв та ін.).

Наукові роботи дисертантів присвячені актуальним проблемам теорії й методики виховання, сучасної лінгводидактики української та російської мов вищої й середньої школи.

За ініціативою професора М.І. Пентилюк у листопаді 2001 року створено наукову лабораторію «Технологія навчання державної мови в освітніх закладах південно-східного регіону України».

Науковий доробок професора В.П. Олексенка становить 130 друкованих праць: монографії «Словотвірні категорії суфіксальних іменників» (2001р.), «Словотвірні категорії іменника» (2005р.), присвячені актуальним проблемам словотвору та морфонології; низка навчальних посібників («Сучасна українська літературна мова. Морфологія» (1996 р.), «Сучасна українська літературна мова. Просте речення» (1997 р.), «Сучасна українська літературна мова. Складне речення» (2000 р.), «Структура складного речення в сучасній українській літературній мові» (2001 р.), «Сучасна українська літературна мова. Морфемний і словотвірний аналіз» (2003 р.), «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого речення» (2004 р., у співавторстві) та методичних рекомендацій, статей у наукових фахових виданнях:

1. Англiцизми у мовi сучасної друкованої реклами // Дiалог. Медiа-студiї. Збiрник наукових праць / За заг.ред. Александрова О.В. – Вип. 3. – Одеса: ОРiДУ НАДУ, 2005.
2. Англiцизми як складник сучасної друкованої реклами // Українська преса початку ХХ столiття як нацiотворчий чинник: Збiрник наукових статей. – Полтава, 2006.
3. Справдi всенародна позапартiйна газета. (до 100-рiччя виходу газети «Рада») // Печатное слово: інформаційно-методический журнал издательства ХГУ. – № 4. – 2006.
4. Історія української журналістики (від зародження до кінця ХІХ століття): Навчально-методичний посiбник для студентiв спеціальності «Журналістика». – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007 (у співавторстві).
5. Методичні рекомендації до курсу «Українська мова в засобах масової комунікації»: Для студентiв I курсу спеціальності «Журналістика». – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007 (у співавторстві).
6. Новозапозичення в мас-медійних текстах кінця ХХ – початку ХХІ століття // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збiрник наукових праць. Випуск VI. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2008.(у співавторстві).
7. Програма фахових вступних випробувань (творчий конкурс) для абiтурiєнтiв галузь знань 0303 Журналістика та інформація напрям підготовки 6.030301 Журналістика / Укладачі: В.П. Олексенко, С.А. Осолодкін., О.В. Рембецька – Херсон, 2009.
8. Навчально-методичні матеріали для проведення тестового контролю знань студентiв з дисциплiн «Практична стилістика», «Українська мова за професійним спрямуванням»: Для студентiв II курсу спеціальності «Журналістика».– Херсон:Видавництво ХДУ,2009 (у співавторстві).
9. Методичні рекомендації до написання випускних (кваліфікаційних) робіт зі спеціальності 6.030200 «Журналістика» напряму підготовки 0302 Журналістика (галузь знань 0303 Журналістика та інформація напряму

підготовки 6.030301 Журналістика) освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».– Херсон: Видавництво ХДУ, 2009 (у співавторстві).

10.Методичні рекомендації до проведення державної атестації студентів на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» зі спеціальності 6.030200 «Журналістика» напряму підготовки 0302 Журналістика (галузь знань 0303 Журналістика та інформація напряму підготовки 6.030301 Журналістика). – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009 (у співавторстві).

11.Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / Тихоша В.І., Олексенко В.П., Гайдученко Г.М., Нагіна В.О. Х.: Українське видавництво, 2009. – 287 с.

За вагомі наукові здобутки В.П. Олексенку присвоєно звання «Відмінник освіти України» та нагороджено Почесною грамотою Ради ректорів вищих навчальних закладів Одеського регіону (2003), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2004, 2006), Почесною грамотою Верховної Ради України (2007), Почесною грамотою Голови Херсонської обласної державної адміністрації (2008), нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України «За наукові досягнення» (2009). Ім'я В.П. Олексенка занесене до Енциклопедії «Українська мова» (2007р.).

В Україні добре відомі науково-методичні праці професора В.І. Тихоші. Її науковий доробок становить більше 100 публікацій з актуальних проблем поглибленого вивчення рідної мови. Основні з них:

1. Рідна мова. 9 клас. Підручник для гімназій, ліцеїв та шкіл (класів) з поглибленим вивченням мови. – Освіта, 2002. – 289 с.
2. Рідна мова. Підручник для 8 класу гімназій, ліцеїв та шкіл з поглибленим вивченням української мови. Видання перероблене і доповнене. – К.: Освіта. – 2004. – 246 с. (у співавторстві).
3. Рідна мова. Підручник для 10 класу гімназій, ліцеїв та шкіл з поглибленим вивченням української мови. – К.: Освіта. – 2004. – 284 с.
4. Факультативні заняття з рідної мови в 10 класі. Посібник для вчителів та учнів загальноосвітньої школи. – Харків. Основа. – 2004. – 112 с.

5. Українська мова: Державна підсумкова атестація. 11 клас. – К.: КІМО, 2004. – 190 с.
6. Українська мова. Державна підсумкова атестація. 9 клас. – К. – КІМО.- 2004. – 105 с.
7. Рідна мова. Підручник для 9 класу гімназій, ліцеїв та шкіл з поглибленим вивченням української мови. Видання перероблене і доповнене (у співавторстві). – К.: Освіта, 2005. – 253 с.
8. Українська мова: Державна підсумкова атестація 11 клас. Видання доповнене і перероблене. – К.: КІМО, 2005. – 196 с.
9. Українська мова: Державна підсумкова атестація. 9 клас. Видання доповнене і перероблене. – К.: КІМО, 2005. – 105 с.
10. Розробки уроків з рідної мови для 5 класу 12-річної школи (I семестр). – К – .Вид.журналу «Дивослово», 2005. – 72 с.
11. Рідна мова. Підручник для 10 класу гімназій, ліцеїв та шкіл з поглибленим вивченням української мови. Вид.2-е, доповнене і перероблене. – К.: Освіта. – 2006. – 352 с.
12. Розробки уроків з української мови для 6 класу (I Семестр) / Посібник для вчителя. – К.: Педагогічна преса. – 2006. – 144 с.
13. Українська мова. 5 клас Київ: Основа. – 2008. – 270 с.
14. Українська мова. 6 клас Київ: Основа. – 2008. – 305 с.
15. Українська мова. 9 клас Харків: Основа, 2009. – 335 с.
16. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / Тихоша В.І., Олексенко В.П., Гайдученко Г.М., Нагіна В.О. Х.: Українське видавництво, 2009. – 287 с.

Науковий доробок професора Н.І. Ільїнської становить 90 наукових публікацій, серед яких – 2 монографії (Ильинская Н.И. Религиозно-философские искания рубежей XX века: специфика сознания, концептосфера, типология: [монография] / Ильинская Н.И. – Херсон: Айлант, 2005. – 468 с.; Ильинская Н.И. Между миром и Богом: художественные и духовные искания Юрия Кузнецова: [монография] / Ильинская Н.И. – Херсон: Айлант, 2008. –

164 с.). За останню стала лауреатом премії імені Едуарда Володіна у номінації «Літературознавство» за 2008 рік (Росія).

На кафедрі українського літературознавства створена науково-дослідна лабораторія, яка дозволяє згуртувати науковців університету, окремих учених Херсонщини, інших міст України та зарубіжжя навколо розв'язання актуальних проблем літературознавства.

Важливим напрямом діяльності лабораторії є дослідження літератури української діаспори, вивчення зв'язків між українською та англomовними літературами (Великої Британії, США, Канади, Австралії та ін.); простеження рецепції й адаптації української літератури в англomовному світі.

За результатами діяльності лабораторії підготовлено й опубліковано посібник з літератури діаспори Галини Немченко та Івана Немченка «Вежі духовності», що з'явився як результат їх багатолітньої дослідницької і викладацької праці. У ньому окреслено характерні літературні явища в українській діаспорі XIX – XX ст., репрезентовано творчі портрети хрестоматійних авторів – Є. Маланюка, О. Ольжича, О. Теліги, У. Самчука, І. Багряного, Н. Ливицької-Холодної, Т. Осьмачки, Я. Славутича. Плідно займаються дослідженням письменства діаспори та зв'язків між українською й англійською літературами науковці М.І. Пентилюк, Л.Г. Голомб, Н.Д. Чухонцева, В.М. Мелконян, В.П. Олексенко, А.В. Демченко, Л.Г. Бондаренко, В.С. Загороднюк та ін.

Було підготовлено й проведено літературно-мистецькі вечори до ювілеїв Олександра Олеся, Олени Теліги, Олега Ольжича та інших діячів діаспори.

У листопаді 2003 року було влаштовано зустріч викладачів і студентів факультету філології та журналістики Херсонського державного університету з представником українського зарубіжжя – доктором Ярополком Лісовським, професором Університету Кларіон зі штату Пенсильванія (США).

Студенти і викладачі систематично листуються з представниками діаспори Яром Славутичем (Канада, Едмонтон), Тадеєм Карабовичем (Польща, Люблін), Еммою Андієвською (Німеччина, Мюнхен) та ін. Отримано від

представників українського зарубіжжя книги й газети, котрі використовуються викладачами і студентами університету у підготовці до лекційних, семінарських і практичних занять.

Проведено 3 Всеукраїнські студентські науково-практичні конференції «Література української діаспори у світовому історико-культурологічному контексті» (2005, 2007, 2009 рр.), за результатами яких опубліковано збірники наукових праць.

Науково-дослідна лабораторія «Психолінгвістичні особливості сучасної реклами Таврійського регіону», яка створена при кафедрі журналістики, дає змогу студентам постійно цікавитися журналістськими проблемами України та розширювати свої наукові інтереси. Діяльність наукової лабораторії дозволяє оптимізувати процес підготовки випускних, студентську наукову роботу та постійне поглиблення власних наукових досліджень професорсько-викладацького складу з урахуванням сучасних пріоритетів.

Основними здобутками лабораторії є участь її співробітників та студентів спеціальності «Журналістика» у розробці проекту «Питання мовної нормативності в різних типах соціальної комунікації Південного регіону» (професор В.П. Олексенко, доцент В.С. Загороднюк, доцент О.В. Рембецька, старший викладач Н.В. Орлова), результатами якого є студентські наукові публікації: «Функціонально-семантичне навантаження парцельованих конструкцій у публіцистичному тексті» (М. Матковська), «Англійські запозичення в українській мові (на матеріалі преси кінця ХХ – початку ХХІ ст.)» (К. Найдьонова), «Англіцизми у мові сучасної друкованої реклами» (С. Харченко), «Мовностилістичні помилки у пресі Херсонщини (К. Дейнек), «Оказіоналізми в мові української преси (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» (Т. Міхальчевська) та ін. проведення інших фундаментальних та прикладних досліджень у межах роботи лабораторії.

Важливим напрямом діяльності інституту є науково-методична робота. Керівництво цією діяльністю здійснює науково-методична рада інституту, до складу якої входять досвідчені та добре обізнані у своїй справі фахівці. Рада

розв'язує важливі питання організації навчального процесу відповідно до вимог Болонської угоди, здійснює методичне забезпечення навчального процесу в світлі сучасних вимог, розробляє рекомендації щодо втілення інноваційних форм і методів викладання, аналізує й затверджує методичні рекомендації, вказівки й посібники, розроблені викладачами інституту філології та журналістики.

Невід'ємними складниками роботи ради є вивчення, узагальнення й розповсюдження передового досвіду роботи викладачів та вчителів шкіл; координація й удосконалення тематики курсових і випускних робіт, спецкурсів і спецсемінірів. З метою удосконалення навчального процесу рада вивчає й аналізує навчальні плани, робочі програми дисциплін, чинні та рекомендовані підручники і навчальні посібники, плани практичних занять і самостійної роботи студентів.

Професорсько-викладацький склад інституту активно працює над методичним забезпеченням навчального процесу. З цією метою підготовлені методичні рекомендації:

1. До проведення практичних занять. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис (доцент В.О. Нагіна);
2. До проведення семінарських занять з курсу «Історія української літературної мови» (доцент Г.М. Гайдученко);
3. До проведення практичних занять. Сучасна українська літературна мова. Просте речення (професор В.І. Тихоша);
4. До проведення семінарських занять. Сучасна українська літературна мова. Морфологія (доцент О.П. Карабута);
5. До курсу «Загальне мовознавство» (професор М.І. Пентилюк);
6. До курсу «Вступ до мовознавства» (доцент Ж.В. Красножан);
7. «Українська постмодерна література: Юрій Андрухович» (доцент А.В. Демченко);
8. До курсу «Культура мови» (професор М.І. Пентилюк, доцент Т.Г. Окуневич);

9. До проведення фольклорної та літературно-краєзнавчої практики (викладач М.М. Чорна).

Структурним підрозділом Інституту філології та журналістики є методичний кабінет, який допомагає студентам не лише ознайомитись із науковою, методичною та художньою літературою, навчально-методичними рекомендаціями, посібниками та підручниками, складеними викладачами інституту, а й новими періодичними виданнями. Завідувач кабінету постійно організовує виставки нових надходжень, поповнює картотеку кабінету науковими, періодичними та методичними виданнями, новими журнальними статтями, про що вчасно інформується викладацький та студентський склад інституту. Зусиллями відвідувачів методичного кабінету, його літературний фонд постійно поновлюється рідкісними літературними примірниками.

На допомогу студентам-практикантам та студентам, які займаються науковою роботою, регулярно поповнюється новими надходженнями спеціальний методичний куточок, збираються матеріали педагогічної, літературно-фольклорної та соціолінгвістичної практики. У кабінеті постійно проводиться студентська самостійна робота, у разі необхідності надаються консультації та методична допомога. Студенти мають змогу ознайомитись та отримати рекомендації щодо виконання тестових завдань із фахових дисциплін, консультації щодо написання курсових та випускних робіт.

Методичний кабінет підтримує зв'язки з громадськими організаціями, освітніми закладами, зокрема, Всеукраїнським товариством імені Тараса Шевченка «Просвіта», Конгресом української інтелігенції, Херсонською обласною універсальною бібліотекою імені О. Гончара, через мережу яких отримано чимало матеріалів. Крім того, бібліотека кабінету систематично поповнюється новими літературними надходженнями з різних регіонів України та діаспори.

Зростаючий науковий потенціал інституту позитивно впливає на якість фундаментальної підготовки майбутніх фахівців. Створено умови для науково-дослідної роботи в наукових гуртках і проблемних групах. Щороку студенти

інституту беруть участь у предметних олімпіадах, всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт, у науково-практичних конференціях, семінарах, мають спільні з викладачами публікації. Кращі випускники одержують рекомендацію до навчання в аспірантурі.

Так, за останні роки студенти були переможцями Всеукраїнської студентської олімпіади з української мови та літератури:

2003 р. – А. Міщук (I місце), О. Нечитайло (III місце); 2004 р. – О. Нечитайло (I місце), Т. Підгородецька (II місце); 2005 р. – Н. Найдьонова (I місце), Т. Підгородецька (II місце); 2006р. – В. Желізна (II місце); 2007 р. – Г. Москалюк (II місце), Л. Жмайло (III місце); 2008 р. – І. Кузьо (I місце), В. Щербаченко (III місце); 2009 р. – Ю. Гайдученко (II місце).

На всеукраїнській студентській олімпіаді з педагогіки 2006 р. студентка Т. Підгородецька увійшла до першої десятки; 2008 р. Ю. Гайдученко виборов I місце, 2009 р. – Н. Юріна посіла I місце; у 2009 р. Г. Борисова посіла I місце зі спеціальності «Журналістика», студентка С. Проців – 7 місце.

Беруть участь студенти інституту і в конкурсах студентських наукових робіт: у 2003 році у всеукраїнському конкурсу студентських наукових робіт у секції «Літературознавство» здобув перемогу Д. Кордонов (науковий керівник – доцент Н.Д. Чухонцева); у 2006 р. I місце посіла С. Гуменна (науковий керівник – доцент Н.Д. Чухонцева); у 2007 році студентка А. Альохіна здобула II місце (науковий керівник – професор В.П. Олексенко); у 2008 р. студентка Л. Жмайло посіла I місце (науковий керівник – доцент Г.М. Гайдученко).

Традиційною є участь студентів та викладачів у заходах до Дня рідної мови, Дня слов'янської писемності, Дня грамотності, Шевченківських днів, ювілейних дат діячів літератури, науки, культури.

Інститут філології та журналістика активно співпрацює із загальноосвітніми навчальними закладами м. Херсона та області, де студенти проходять виробничу практику, якою керують досвідчені, висококваліфіковані вчителі, переважно випускники інституту різних років (Л.В. Жульова (ЗОШ № 4), С.О. Тарадаєнко (ЗОШ № 6), Л.В. Мартинюк (ЗОШ № 9), Л.В. Заїкіна

(ЗОШ № 15), Н.В. Кумейська (ЗОШ № 20), Л.В. Мовчан (ЗОШ № 30), М.Б. Дехканова (ЗОШ № 38), В.М. Калачевська (ЗОШ № 45), Л.В. Серета (методист міського управління освіти), С.І. Приходько (ЗОШ №30), Н.М. Гайдученко (Тягинська ЗОШ Бериславського району), Н.В. Кована (Білокриницька ЗОШ Великоолександрівського району), В.Б. Хоменко (ЗОШ № 41), Н.В. Бартошак (Чаплинська ЗОШ № 1), Л.М. Поліщук (школа-інтернат для дітей-сиріт м. Херсона), Н.Т. Довбня (ШГП), М.В. Кузнєцова (ЗОШ № 1), Т.І. Кучма, К.А. Лисюк, А.М. Луків, В.М. Шеховцова (Академічний ліцей при Херсонського державного університету) і допомагають студентам вивчати новітні методи та технології проведення сучасного уроку, спостерігати інновації в проведенні занять та впроваджувати їх у свою діяльність. Результатом такої роботи є численні подяки та грамоти студентам від адміністрацій шкіл (ЗОШ № 6, 15, 50, 52, 41, 45).

Студенти спеціальності «Журналістика» проходять практику в провідних херсонських засобах масової інформації: Херсонська обласна державна телерадіокомпанія «Скіфія», телерадіокомпанія «АКС», телекомпанія «ВТВ – плюс», радіостанція «Таврія» 100,6 Fm, інформаційна агенція «Міх – TV», редакції газет: «Новий день», «Акценти», «Херсонський вісник», «Наддніпрянська правда», «Гривна».

Випускові кафедри інституту проводять профорієнтаційну роботу серед випускників загальноосвітніх шкіл з метою залучення їх до вступу на відповідні спеціальності інституту. На завершальному етапі навчання завідувачі кафедр разом із кураторами академічних груп опікуються питаннями працевлаштування випускників. Робота з питань працевлаштування в інституті філології проводиться систематично і цілеспрямовано з безпосереднім залученням усіх випускових кафедр. Традиційними стали «Дні кар'єри», на які запрошуються керівники підприємств та установ, щоб ознайомити студентів-випускників із майбутнім місцем роботи.

Система виховної роботи в інституті філології та журналістики реалізується відповідно до основних нормативно-правових документів

Міністерства освіти та науки України та Статуту Херсонського державного університету щодо організації навчального процесу, правил внутрішнього розпорядку в Херсонському державному університеті та «Положення про куратора (тьютора) академічної групи», а також інших документів, що регламентують здійснення навчально-виховного процесу.

У рамках «Дня відкритих дверей» та на початку навчального року відбувається традиційне знайомство абітурієнтів і першокурсників із сьогоденням та славними сторінками історії інституту, організовується показ відеофільмів про наукову, методичну, громадську діяльність студентів, викладачів та співробітників.

Гордістю інституту є зразковий вокально-хоровий колектив, заснований у 1993 році. З вересня 1998 року керівником вокально-хорового колективу стає Г.М. Гук.

До творчих здобутків вокально-хорового колективу інституту філології та журналістики відноситься: участь у програмі звітного концерту майстрів мистецтв та творчих колективів Херсонського державного педагогічного університету в м. Києві у 2002 році, у святкових акціях-концертах, презентаціях, рейтингових конкурсах, присвячених 40-річчю Суворовського району м. Херсона, Дню працівників освіти України «З вірою у майбутнє», 920-ій річниці міста Цюрупинська, 50-ій річниці ВАТ «Проторус», Херсонського дослідно-механічного заводу, 185-ій річниці обласної клінічної лікарні, 15-річчю Херсонського обласного кардіологічного диспансеру, 75-ій річниці заснування концерну «Херсонелектромаш», 226 та 228-річниці заснування м. Херсона та в багатьох обласних і міських художньо-масових заходах.

За вагомий внесок у справу виховання студентської молоді, активну участь у відродженні та примноженні надбань національної культури, високий художній рівень наказом Міністерства освіти і науки України від 18.11.2003 року №770 «Про присвоєння та підтвердження почесних звань «Народний художній колектив» і «Зразковий художній колектив» вокально-хоровому колективу інституту філології та журналістики присвоєно звання «Зразковий

художній колектив», наказом Міністерства освіти і науки України від 13.04.2009 № 328 підтверджено це почесне звання.

Традиційним є творчий фестиваль «Дебют»: конкурс між академічними групами перших курсів та фестиваль мистецтв Херсонського державного університету «Молода хвиля». За роки свого існування творчі колективи інституту філології 9 разів посідали перші місця.

У рамках національного виховання проводяться кураторські години: «Козацькому роду нема переводу» до Дня українського козацтва (жовтень), «Любові всевишній присвячується» до Дня матері (травень), «Роль і місце жінки в сучасному суспільстві» до Міжнародного дня прав жінок і миру (березень), «Всім серцем любіть Україну свою» до річниці визволення Херсона від німецько-фашистських загарбників (березень), «Бринить, співає наша мова, чарує, тішить і п'янить» до Дня української писемності та мови (листопад), театралізовані українські вечорниці тощо.

Студенти й викладачі інституту активно виступають на радіо і телебаченні, пропагуючи рідну мову і культуру. Так, постійними учасниками телепередачі ХОТРК «Рідна мова» є доктор філологічних наук, професор В.П. Олексенко, доктор педагогічних наук, професор М.І. Пентиліук, доцент кафедри української мови та соціолінгвістики, кандидат філологічних наук Г.М. Гайдученко, доценти кафедри українського літературознавства, кандидат філологічних наук Н.Д. Чухонцева, І.В. Немченко, доцент кафедри журналістики В.С. Загороднюк та ін.

Під час відзначення річниці визволення Херсона від німецьких загарбників (13 березня), Дня перемоги (9 травня) відбуваються зустрічі студентів із ветеранами Великої Вітчизняної війни та ветеранами праці.

Проводяться кураторські години, присвячені вшануванню пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років.

Куратори академічних груп проводять виховну роботу і в гуртожитках Херсонського державного університету з метою надання допомоги в організації побуту, самостійної роботи та проведення розважальних студентських заходів.

Нині інститут філології та журналістики Херсонського державного університету – це потужний осередок науки і культури, що має високий фаховий рівень освіти, культури, культивує інноваційні методи викладання, творчий підхід у розв’язанні освітніх завдань.

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Уже 32 рік гостинно приймає у свої затишні аудиторії студентів факультет дошкільної та початкової освіти.

Підготувати фахівця, який відповідав би всім вимогам і якому держава могла б довірити свій найцінніший скарб і свою найсвятішу надію – дитину та її душу – головна мета факультету дошкільної та початкової освіти.

Очолює факультет Л.Є. Петухова, доктор педагогічних наук, заслужений працівник освіти України.

Рішення про створення в Херсонському педагогічному інституті нової спеціальності «Вчитель початкових класів» прийнято Міністерством освіти Української РСР 26 березня 1977 р. Цей день вважається днем народження факультету.

Уже у 1978 р. на I курс денного навчання прийшли 100 студентів, наступного року – 125, а в 1980 році на факультеті відкрили і заочне відділення. У зв’язку з розширенням мережі дитячих закладів у Херсонській області та відсутністю висококваліфікованих кадрів дошкільної освіти у 2004 році було ліцензовано спеціальність «Дошкільне виховання».

Сьогодні факультет щорічно приймає понад 100 студентів денної та 120 студентів заочної та екстернатної форм навчання. Студентський склад різноплановий: випускники шкіл, педучилищ та ліцею при Херсонському державному університеті, вчителі шкіл та дошкільних закладів, які мають бажання підвищити свою кваліфікацію або змінити спеціалізацію. Головне, що об’єднує всіх, – це бажання навчатися, щоб у майбутньому присвятити себе роботі з дітьми.

Педфаківський викладацький колектив – душа педфаку, носії духу і традицій, його мозок, науково-методичне ядро, колектив одностудентів, це люди особливої вдачі, покликані до найсвятішої справи на землі – вчити першого вчителя та вихователя.

Факультет дошкільної та початкової освіти – один із престижних факультетів Херсонського державного університету, що має високий рівень як підготовки педагогів із базової спеціальності – вчитель початкових класів і вихователь дошкільних закладів, так і спеціалізацій – англійської мови, логопедії, українознавства, основ інформатики.

Навчально-виховний процес забезпечується чотирма факультетськими кафедрами: педагогіки початкової освіти, філології, природничо-математичних дисциплін та логопедії, дошкільної освіти. На факультетських кафедрах працюють 3 доктори наук і 14 кандидатів наук.

Пріоритетним для системи вищої освіти є формування культури особистості на засадах інтеграції, компетентності та духовності фахівця. Участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях ставить перед ВНЗ конкретні завдання підготовки конкурентоспроможного професіонала.

Ураховуючи це, «портфель замовлення» на конкретного спеціаліста формується в наш час через самостійний розвиток освітньої мережі регіону, що сприяє відкритості освітньої системи.

У 1996 – 1997 навчальному році на факультеті початкової освіти Херсонського державного університету відкрито спеціальність «Початкове навчання. ПМСО. Англійська мова і література», що викликано підвищенням інтересу до вивчення іноземних мов з раннього віку. Для цього існувало серйозне психологічне обґрунтування. З 1997 – 1998 навчального року розпочалася підготовка студентів зі спеціальності «Початкове навчання. Дефектологія. Логопедія». Обстеження дітей області засвідчило, що понад 50% учнів початкової школи мають логопедичні порушення, а тільки 10% спеціалістів має дефектологічну освіту. З 1998 року започатковано підготовку студентів зі спеціальності «Початкове навчання. ПМСО. Українська мова і

література». З 2003 року здійснено набір на спеціальності «Початкове навчання. Спеціалізація: основи інформатики» і «Початкове навчання. Спеціалізація: українознавство». У 2004 році з ліцензуванням спеціальності «Дошкільне виховання» активно розвивається цей напрям педагогічної підготовки. Прогнозування потреб регіону щодо спеціалістів нашого профілю – одне із стратегічних завдань факультету і системи педагогічної освіти.

На факультеті створюються умови для повної реалізації принципу – іти від зацікавлень і потреб особистостей студентів, школи (тобто особистісно орієнтований підхід). Майбутній учитель має бути носієм широкого спектру загальнолюдських цінностей. У цьому процесі особлива роль відводиться викладачам факультету, які мають допомогти студенту обрати стратегію опанування педагогічної освіти у двох стрижневих напрямках. По-перше, це становлення особистості самого студента факультету початкової освіти у всій сукупності його індивідуальних якостей і, по-друге, та конкретна сфера соціального досвіду, яка надалі стане засобом і змістом його професійно-педагогічної взаємодії з вихованцями.

В основу діяльності факультету покладено принципи гуманної педагогіки: пізнання студентами у педагогічному процесі себе як людини; збігу інтересів студентів із загальнолюдськими інтересами; неприпустимості використання в педагогічному процесі засобів, що здатні спровокувати студента на антисоціальні прояви; надання студентам необхідного простору для найкращого вияву індивідуальності; визначення якостей особистості, яка формується, її освіти і розвитку залежно від якості самого педагогічного процесу.

У центрі уваги залишається питання врахування потреб загальноосвітньої школи, що диктує замовлення на педагога, який здатний до проектування власної педагогічної діяльності залежно від типу освітнього закладу і використовує предмет, який викладає, як засіб розвитку учнів. З огляду на це оновлюється зміст навчальних планів, які складаються з 2-х частин: нормативної, куди входять гуманітарні й соціально-економічні дисципліни;

фундаментальні, професійно орієнтовані та варіативної, що містить цикл самостійного вибору студентів.

Таким чином, було введено спецкурси роботи з дітьми шестирічного віку «Технологія проектування уроку в початковій школі», «Особливості роботи з невстигаючими учнями», «Раннє навчання іноземних мов», «Психології сім'ї», «Методика роботи вчителя з батьками», «Особливості роботи з невстигаючими учнями», «Формування інформаційної культури педагога» та ін., орієнтовані на концепцію 12-річної школи. Поглибленню світоглядної підготовки майбутніх спеціалістів сприяють і культурознавчі курси. У викладачів стало доброю традицією проводити презентацію спецкурсів, а у студентів – обирати їх за особистим бажанням і ціннісною професійною орієнтацією. Цей підхід – гарний стимул для викладачів і для студентів.

Становленню нових спеціальностей і спеціалізацій сприяє співпраця з видатними вченими України: заступником директора Інституту корекційної педагогіки та спеціальної психології, завідувачем кафедри логопедії Київського Національного університету ім. М.П. Драгоманова, доктором педагогічних наук, професором М.К. Шеремет; доктором педагогічних наук, академіком АПН України, директором Інституту педагогіки і психології Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, професором В.І. Бондарем; дійсним членом АПН України, доктором педагогічних наук, завідувачем кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, професором А.М. Богуш; завідувачем відділу аспірантури Київського міжнародного університету, доктором педагогічних наук, професором Л.В. Артемовою; членом – кореспондентом АПН України, доктором педагогічних наук, професором кафедри менеджменту освіти Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів Є.П. Голобородько; проректором з наукової роботи Київського міського педагогічного університету ім. В.Д. Грінченка, доктором педагогічних наук, професором Л.Л. Хоружею;

кандидатом педагогічних наук, професором Маріупольського державного гуманітарного інституту Ю.М. Косенко.

Інтелектуальному потенціалу держави, який відповідав би світовому рівневі, необхідні спеціалісти з розвинутими власними творчими, дослідницькими здібностями, котрі володіють методологією пізнання, науковими методами самостійного розв'язання дослідницьких педагогічних завдань, обізнані з новітніми педагогічними та інформаційними технологіями як у вітчизняній, так і зарубіжній теорії і практиці шкільної освіти. Для досягнення цієї мети в 1995 році на факультеті відкрито магістратуру. Першим магістром педагогіки стала випускниця факультету, директор Херсонської ЗОШ №56 С.В. Микитюк. У 1997 р. розпочато підготовку студентів на екстернатній формі навчання.

Одним із провідних напрямів роботи на факультеті є науково-методична робота, що полягає у забезпеченні належного рівня підготовки майбутніх фахівців початкової освіти. Керівництво цією діяльністю в компетенції спеціально створеної науково-методичної комісії факультету. Комісія працює у складі досвідчених та добре обізнаних у своїй справі спеціалістів.

Підтримці гідного рівня науково-методичного забезпечення процесу навчання на факультеті сприяють дії із щорічного поновлення змісту навчально-методичної документації з урахуванням прогресивних змін у галузі освіти; придбання необхідної сучасної україномовної навчальної літератури; розробка та укладання викладачами факультету актуальних спецсемінарів та спецкурсів, методичних рекомендацій і вказівок щодо успішного оволодіння загальноосвітніми та спеціалізованими навчальними курсами, а також втілення в навчальний процес інноваційних методів і засобів навчання, його комп'ютеризація тощо. Всі науково-методичні розробки готуються з використанням модульної технології, яка створює умови розвивальної та особистісно творчої функції отримання знань.

Реалізація принципу інформатизації освітнього простору потребувала створення постійно діючого сайту факультету, у межах якого відтворено сайт-

сторінки кафедр. З 2002 року сайт вміщує інформацію як про історію факультету, спеціальності та спеціалізації; кадровий потенціал кафедр, так і про міжнародні зв'язки, науково-практичні конференції, семінари, кращих студентів. На сайт-сторінках кафедр розміщено навчально-методичні матеріали з дисциплін, що викладаються; інформацію про наукову, виховну роботу зі студентами, організацію різних видів навчальних практик тощо.

Студенти різних спеціалізацій факультету можуть не тільки отримувати продукти інформаційного середовища, але й брати участь у їх створенні. Найкращі презентації студентів розміщені на сторінках віртуального університету. І це дає змогу підвищувати інформаційну компетентність.

Високий рівень та якість навчального процесу забезпечуються постійною працею викладачів факультету над удосконаленням своєї педагогічної майстерності та підвищенням рівня наукової підготовки.

Особлива увага науково-методичною комісією надається координації і вдосконаленню роботи з молодим інтелектуальним потенціалом факультету. Дослідження талановитої молоді реалізуються в творчих працях. Кращі з них рекомендуються до участі в конкурсах науково-дослідних робіт студентів і вже неодноразово одержували призові місця та відзнаки.

Гордістю факультету стали Болдирева Євгенія (I місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді з початкового навчання, 2005 р.), Ніколаєва Анастасія (III місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді з педагогіки, 2005 р.), Хинкул Світлана (II місце на Всеукраїнській олімпіаді з дефектології, 2006 р.), Піддубна Наталя (III місце на Всеукраїнській олімпіаді з початкового навчання, 2008 р.).

2008 – 2009 навчальний рік не став виключенням. Студенти факультету отримали призові місця на всеукраїнських студентських олімпіадах з початкового навчання – Піддубна Наталя III місце (м. Бердянськ), з дефектології – Хаврикіна Ксенія II місце (м. Київ). Відзначилися також майбутні спеціалісти з дошкільного виховання, які досить успішно роблять перші кроки на студентських олімпіадах всеукраїнського рівня.

Так, Москаленко Наталя посіла VI місце в олімпіаді з дошкільного виховання (2006 р., м. Київ), Воронова Тетяна VII місце (2006р., м. Київ), Загорулько Тетяна VI місце (2009 р., м. Луганськ), Балакіна Ельміра VIII місце (2009 р., м. Луганськ)

Щорічно зростає науковий потенціал факультету. Кафедрами започатковані і щорічні педагогічні читання з актуальних проблем дошкільної освіти та розвитку логопедичної науки. В цих заходах факультет активно співпрацює зі школами м. Херсона та області, регіональним інститутом післядипломної освіти, з Миколаївським державним університетом ім. В.О. Сухомлинського та Південноукраїнським державним педагогічним університетом ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса).

Тільки у 2006 році на факультеті проведено II міжнародні педагогічні читання «Підготовка фахівців дошкільної освіти в контексті вимог Болонської угоди», опубліковано 1 монографію, 5 навчальних посібників, 8 методичних рекомендацій, 89 наукових статей.

Найкращі випускники факультету заохочуються до продовження навчання в магістратурі та аспірантурі.

Колектив факультету працює над удосконаленням навчально-виховного процесу за такими напрямками: «Шляхи вдосконалення професійної підготовки вчителя початкових класів засобами дисциплін гуманітарного циклу» (кафедра педагогіки дошкільного виховання та початкового навчання), «Інтегрований зміст освіти» (кафедра природничо-математичних дисциплін та логопедії), «Лінгводидактична підготовка сучасного вчителя початкової школи» (кафедра філології), «Інтенсифікація процесу навчання іноземних мов» (кафедра іноземних мов).

Факультет також опікується проблемою набуття практичного досвіду студентами, а також створює умови для плідної співпраці з учителями міста та області. Останнім часом став базою для проведення курсів підвищення кваліфікації вчителів-логопедів Херсонщини діагностично-корекційний центр розвитку дитини.

Традиційним для факультету став моніторинг професійної майстерності студентів-випускників. В аудиторії для досвідчених учителів-практиків, викладачів університету, керівників навчальних закладів (роботодавців) студенти демонструють фрагменти уроків. Цей інноваційний захід сприяє плідному контакту органів освіти і ВНЗ під час призначення на роботу.

Факультет дошкільної та початкової освіти має міцні міжнародні зв'язки. Підписано угоди про співпрацю в галузі дошкільної та початкової освіти з Фрьобель-семінаром (м. Кассель, Німеччина) та Вищою педагогічною академією ім. Яна Длугоша (м. Ченстохово, Польща). Щороку відбувається академічний обмін студентами та викладачами із зазначеними закладами, готуються спільні проекти, такі, як міжнародні конференції, громадська діяльність, спільні наукові публікації. 29 квітня 2009 року зареєстровано Херсонську обласну громадську організацію «Фрьобельтовариство» при Херсонському державному університеті.

Студенти факультету мають змогу відчутти інтеграційні процеси через стажування, педагогічну практику в інших країнах світу, а також брати участь у роботі Євроклубу, конкурсах есе та перекладах поетичних творів з англійської мови.

За 32 роки існування факультету не одним поколінням студентів та викладачів вироблено певні традиції, збереження і збагачення яких важливе саме сьогодні – якщо врахувати вкрай несприятливі соціально-економічні реалії в країні.

Зусиллями студентів і викладачів створено музей історії факультету, численні експонати, стенди якого свідчать про події минулого і сьогодення, успіхи і досягнення всього колективу в науково-виховній, культурно-масовій роботі. Доброю традицією протягом кількох останніх років стало проведення заходу «Декан має честь запросити», на який запрошуються студенти з найвищим рейтингом успішності, що увійшли в першу десятку.

На факультеті відзначаються різноманітні свята: День учителя, День Святого Валентина, День студента, День народження факультету та багато інших. Форми проведення цих свят вибирають самі студенти.

У нас є всі умови для розвитку художньої творчості. Гордістю факультету є зразковий академічний хор – переможець мистецьких фестивалів, у якому беруть участь студенти всіх курсів.

Активна участь студентів у художніх оглядах, творчих конкурсах та різноманітних заходах в різні роки була відзначена дипломами лауреатів фестивалів. Серед найкращих колективів факультету – вокальний ансамбль «Тавричаночка», вокальний ансамбль викладачів «Мрія», хореографічний колектив «Зорецвіт».

Увагу шанувальників прикладного мистецтва завжди привертають цікаві та різноманітні виставки творчих робіт: вишивка, живопис, графіка, вироби з природного матеріалу, зразки різних технік плетіння, різьба тощо.

Ураховуючи сучасні вимоги до освітян, факультет зміцнює і модернізує матеріальну базу. Відчутно допомагає нашим студентам факультетська профільна бібліотека, у якій майбутні вчителі ознайомлюються з найновішими педагогічними виданнями. Маємо також доступ до мережі Інтернет, використовуємо новітні інформаційні технології в спеціалізованому комп'ютерному класі.

З перших років заснування факультету розширюються і зміцнюються зв'язки зі школами й органами народної освіти. Зараз факультет повністю сформувався і разом з іншими факультетами вирішує проблеми розбудови освіти в Україні.

Випускники педагогічного факультету працюють у багатьох регіонах України – Київській, Житомирській, Кіровоградській, Запорізькій областях.

За 32 роки факультет підготував для освітянських закладів тисячі спеціалістів, серед них – заслужені вчителі України, відмінники народної освіти, вчителі-методисти, вчителі вищої категорії, науковці. Випускники

факультету працюють у школах та дошкільних закладах, обіймають керівні посади в установах освіти, займаються науково-методичною діяльністю.

Підготувати фахівця, якому б держава могла довірити свій найцінніший скарб і свою найсвятішу надію – дитину та її душу – головна мета факультету дошкільної та початкової освіти.

ЕКОНОМІКО-ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Економіко-юридичний факультет – один із молодих (перший випуск юристів-молодих спеціалістів було здійснено у 1994 році), але потужних, конкурентоспроможних структурних підрозділів Херсонського державного університету. Декан факультету – Відмінник освіти України, кандидат економічних наук, професор кафедри економічної теорії, член Ревізійної комісії Спілки економістів України Тюхтенко Наталія Анатоліївна.

На факультеті здійснюється підготовка майбутніх фахівців за трьома напрямками:

- «Економічна теорія»;
- «Економіка підприємства»;
- «Право».

Студентам факультету пропонується також ряд спеціалізацій: фінансова аналітика в управлінні; правове забезпечення підприємницької діяльності; правове забезпечення господарської діяльності.

Підготовку майбутніх фахівців здійснює високопрофесійний професорсько-викладацький склад: доктори і кандидати юридичних та економічних наук, молоді науковці, досвідчені практики, запрошені фахівці з провідних університетів Росії, США та Європи (Франція, Португалія, Чехія, Польща тощо).

Для студентів усіх спеціальностей є можливість поглибленого вивчення іноземної мови, участі у ряді міжнародних проектів із проблем бізнесу, економіки, фінансів, менеджменту, права.

Академічна підготовка з сучасних економічних і юридичних спеціальностей органічно доповнюється ефективною системою практик і стажувань, тому випускники відмінно підготовлені до роботи у різних галузях економіки і права. Студенти-юристи мають можливість проходити практику в адміністративних органах міста і області, прокуратурі, судах, органах міліції, митних і податкових службах тощо. Солідну базу для практики мають і майбутні економісти. Тут державні, приватні підприємства, консалтингові фірми, органи державної влади й управління, банки, підприємства соціально-культурної сфери тощо. Ось чому сотні випускників шкіл, гімназій, ліцеїв Таврії прямують сюди кожного року, щоб отримати прекрасні професії, зайняти достойне місце у житті.

Життя економіко-юридичного факультету насичене виром наукової роботи. Її осередками є науково-дослідні лабораторії факультету «Перспективи економічного розвитку Таврійського регіону», «Пріоритети правового захисту молоді» та «Юридична клініка». Беручи участь у їхній роботі, майбутні економісти та юристи мають змогу долучитися до фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на вирішення актуальних економіко-правових проблем становлення громадянського суспільства в Україні. Результатом роботи лабораторій є перемоги студентів у Всеукраїнських студентських олімпіадах, конкурсах наукових робіт, участь у Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних семінарах і конференціях; І місце у міжнародному (україно-американському) змаганні з бізнес-планування, яке проходило у 2004 – 2005 н.р. (Ю. Місяк, О. Волошина, К. Окопнюк, О. Цедрик, Є. Літвінов), студентка Х. Нікуліна два роки поспіль посідала призові місця у Всеукраїнських студентських олімпіадах з економіки підприємства. Студенти В. Плотнікова, В. Копчак брали участь у Всеукраїнських олімпіадах з правознавства та політології (у 2004 – 2005 н.р. посіли IV та V місця, у 2005 – 2006 н.р. – III місце), у 2006 – 2007 н.р. О. Довбиш посів II місце на Всеукраїнській олімпіаді з політології, а студенти Т. Сокол та Д. Ільченко стали переможцями (перше і друге місце) Всеукраїнського конкурсу студентських

наукових робіт з юридичних наук; у 2009 році К. Маракова посіла III місце у Всеукраїнському конкурсі наукових робіт з економіки підприємства та управління виробництвом. Це дає підстави говорити про ефективну науково-дослідну роботу студентського наукового товариства. Адже студенти, які оволоділи методами та навичками наукової та дослідної роботи, у подальшому можуть проводити серйозні наукові дослідження і досягати вагомих результатів як в науці, так і практичній діяльності.

Сьогодні факультет є первинною організацією Співки економістів України, що дозволяє ефективно впроваджувати наукові розробки професорсько-викладацького складу у практичну діяльність суб'єктів господарювання. У 2007 році на базі економіко-юридичного факультету відбувся VI Пленум Співки економістів України (СЕУ), а на IV з'їзді Співки економістів України 25 вересня 2009 року професор Н.А. Тюхтенко стала членом Ревізійної Комісії СЕУ.

Економіко-юридичний факультет підтримує ділові контакти з Київським національним економічним університетом, Одеським національним університетом ім. І.І. Мечникова, Інститутом економіки і менеджменту Одеської національної академії зв'язку, Донецьким національним університетом, Східноукраїнським національним університетом, Державним університетом інформаційно-комунікаційних технологій, Житомирським державним університетом, Житомирським державним технологічним університетом, Харківським національним університетом ім. В. Каразіна, Херсонським національним технічним університетом, Херсонським державним аграрним університетом тощо. Крім того, тісна співпраця здійснюється з Херсонською облдержадміністрацією, Державною податковою адміністрацією у Херсонській області, Контрольно-ревізійним управлінням, Херсонським представництвом держкомпідприємництва, Торгово-промисловою палатою, Службою безпеки України, Державним казначейством, Національним банком України, багатьма комерційними банками. Це дозволяє професорсько-викладацькому складу кафедри проходити наукові стажування у провідних

ВНЗ України та залучати до роботи в Херсонському державному університеті провідних фахівців економічного профілю.

З метою вдосконалення культурно-виховної роботи та зацікавлення студентів в участі у громадському житті на факультеті функціонують творчі колективи: театр КВК; вокальний ансамбль «Славутянка»; хореографічні колективи; дизайн-студія; театр малих мініатюр.

Факультет має власні чоловічі та жіночі команди з футболу, волейболу, тенісу, баскетболу, плавання, східних єдиноборств, спортивного орієнтування, фітнесу тощо.

Економіко-юридичний факультет – неодноразовий переможець наукових, художньо-мистецьких конкурсів, спортивних змагань.

За підсумками 2007 – 2008 навчального року економіко-юридичний факультет отримав звання «Кращий факультет року» у Херсонському державному університеті, у 2008 та 2009 роках ставав переможцем 48-го та 49-го Фестивалю мистецтв Херсонського державного університету «Молода хвиля», неодноразовим переможцем чемпіонатів КВК серед факультетів та інститутів, учасником й переможцем спартакіади студентів Херсонського державного університету тощо.

Підготовка майбутніх фахівців у галузі економіки та права забезпечується 4 кафедрами: економічної теорії, економіки підприємства, теорії держави і права, галузевого права.

Кафедра економічної теорії. У березні 2003 року на базі кафедри економіки і підприємництва була створена кафедра економічної теорії, яка є випускаючою для спеціальності «Економічна теорія» за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями («бакалавр», «спеціаліст», «магістр») та всіма формами навчання (денна, заочна, екстернатна).

Сьогодні кафедру очолює кандидат економічних наук, доцент, координатор сертифікатних програм факультету Шапошников Костянтин Сергійович.

Склад кафедри: Михайлова Валентина Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри; Тюхтенко Наталія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри, декан економіко-юридичного факультету; Кацова Лариса Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент; Кобець Віталій Миколайович – кандидат економічних наук, доцент кафедри, помічник декана з міжнародних зв'язків та інформаційних технологій; Євтухова Світлана Миколаївна – кандидат економічних наук, старший викладач, помічник декана з наукової роботи; Синякова Катерина Миколаївна – асистент, аспірант кафедри; Федяєва Марія Сергіївна – асистент; Супруненко Світлана Петрівна – завідувач кабінетом кафедри, асистент, відповідальна по кафедрі за сайт Херсонського державного університету; Кметь Ольга Сергіївна – старший лаборант кафедри, асистент. Сумісниками є: Журлов Анатолій Микитович – доктор економічних наук, професор; Мармуль Лариса Олександрівна – доктор економічних наук, професор, член експертної ради Вищої атестаційної комісії України; Ванькова Ірина Дмитрівна – головний бухгалтер університету, доцент, Відмінник освіти України; Верхорубова Оксана Михайлівна – доцент, Відмінник освіти України, головний бухгалтер Херсонського академічного ліцею при Херсонському державному університеті; Волосковець Наталія Юріївна – асистент, аспірант кафедри.

Науково-дослідна робота кафедри проводиться в межах діяльності:

- науково-дослідної лабораторії «Перспективи економічного розвитку Таврійського регіону», яка створена при кафедрі у 2003 році. Керівником лабораторії є кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри, декан економіко-юридичного факультету, Відмінник освіти України Н.А. Тюхтенко. Результатами роботи лабораторії є участь у розробці Стратегії соціального та економічного розвитку Херсонської області до 2015 року; у дослідженні окремих положень Концепції розвитку ВАТ «Укртелеком» до 2010 року; перемоги студентів спеціальності «Економічна теорія» у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових

робіт (І. Бурдига, М. Федяєва, К. Маракова); перемоги студентів у Відкритій олімпіаді на приз «Укрсоцбанку» (Т. Філатова, Н. Толстая), щорічне проведення науково-практичних конференцій різного рівня (університетські, всеукраїнські, міжнародні), головою оргкомітету яких незмінно є ректор університету, професор, Заслужений працівник освіти України, академік Юрій Іванович Беляєв. Крім того, в межах роботи лабораторії виконується 5 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук та опубліковано 37 статей у фахових наукових виданнях;

- наукового проекту «Сучасні стратегії та креативні технології корпоративного управління», який започатковано у 2009 році (№ держреєстрації 0108U010879). Керівником проекту є кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри, незалежний експерт фахового наукового видання «Вісник Житомирського державного технологічного університету» К.С. Шапошников. Результатами роботи проекту є окремі положення Концепції розвитку ВАТ «Укртелеком» до 2015 року, стратегія розвитку галузі зв'язку Херсонської області до 2015 року, програма корпоративної соціальної відповідальності Херсонських філій ВАТ «МТС» та ЗАТ «Київстар», окремі положення програми соціально-економічного розвитку Міністерства транспорту та зв'язку України. Крім того, в межах роботи проекту виконується 1 дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук і 2 дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, опубліковано 2 монографії та 22 статті у фахових наукових виданнях. Керівник проекту тричі запрошувався в якості офіційного опонента на захист кандидатських дисертацій зі спеціальності 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (транспорт і зв'язок)»;
- наукового проекту «Розробка інтегрованого середовища контролю знань студентів з економіко-математичних дисциплін нормативної частини для студентів вищих навчальних закладів спеціальностей «Економічна

теорія» та «Економіка підприємства» (№ держреєстрації 0109U006320), який започатковано у 2009 році. Керівником проекту є кандидат економічних наук, доцент, помічник декана з міжнародних зв'язків та інформаційних технологій В.М. Кобець. Результатами роботи проекту є модульні комплекси з дисциплін «Історія економічних учень», «Мікроекономіка», «Макроекономіка» та «Політична економія», підготовлені у формі інтегрованого середовища контролю знань студентів. Крім того, за результатами роботи проекту опубліковано 11 статей у фахових наукових виданнях.

З 2005 року при кафедрі функціонує постійнодіюча аспірантура, в рамках якої здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами діяльності)». За результатами навчання в аспірантурі достроково захищено 2 кандидатські дисертації (К.С. Шапошников та Н.М. Дмитренко). Сьогодні в аспірантурі навчається 9 осіб. Наукове керівництво аспірантами здійснюють професор А.М. Журлов, професор Л.О. Мармуль, професор Н.А. Тюхтенко, доцент О.Г. Демченко.

Розгалуженими є і міжнародні зв'язки кафедри. Співпраця у галузі науково-дослідної роботи та організації навчально-виховного процесу здійснюється з Державним університетом штату Нью-Йорк у Кентоні та Потсдамі (результатом є проходження стажування у США професора Н.А. Тюхтенко, асистента К.М. Синякової та проходження стажування на економіко-юридичному факультеті професора Г. Гарднера), університетом Софія-Антиполіс (м. Ніцца, Франція; результатом є проходження стажування старшим викладачем С.М. Євтуховою), університетом м. Коїмбра (Португалія, результатом є проходження стажування доцентом В.М. Кобцем та його навчання у Літніх школах, організованих Консорціумом економічних досліджень та освіти при Києво-Могилянській академії), Астраханським державним університетом, Королівським інститутом технологій (м. Стокгольм, Швеція; результатом є проходження стажування професора Н.А. Тюхтенко),

Варшавським університетом (Польща, результатом є проходження стажування асистентом М.С. Федяєвою), Поморським державним університетом тощо.

Оскільки практична підготовка студентів є не менш важливою, ніж теоретична, професорсько-викладацький склад кафедри приділяє особливу увагу розширенню мережі баз практик. Базами проходження всіх видів практик є органи державної влади, банки, промислові підприємства всіх форм власності, підприємства сфери послуг. Результатом успішної теоретичної та практичної підготовки студентів спеціальності «Економічна теорія» є те, що випускники цієї спеціальності працевлаштовані на 100%, незалежно від форми фінансування. Згідно зі здобутою кваліфікацією випускники працюють економістами-аналітиками; економістами-оглядачами у засобах масової інформації; економістами в управліннях економіки обласних, районних, держадміністрацій, міськвиконкомів; економічних служб та відділів підприємств різних форм власності: планово-економічного, організації праці і зарплати, матеріально-технічного постачання, маркетингу, підготовки й управління кадрами, зовнішньоекономічного тощо; викладачами економічної теорії та загальнотеоретичних економічних дисциплін тощо.

Кафедра економіки підприємства. Кафедру економіки підприємства було створено в березні 2003 року. Вона є випускаючою з підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» та «спеціаліст» напряму підготовки «Економіка підприємства».

Кафедру очолює Демченко Олена Григорівна – Відмінник освіти України, кандидат економічних наук, доцент. Науково-педагогічний склад кафедри: В.В. Ковальов – заступник завідувача кафедри, кандидат економічних наук, доцент; А.С. Мохненко – кандидат економічних наук, доцент; К.М. Байша – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана з навчально-методичної роботи та практик; В.Н. Бабяр – кандидат технічних наук, доцент; О.М. Кузьменко – кандидат економічних наук, старший викладач; К.В. Мельникова – асистент, аспірант; С.В. Пінькас – асистент, аспірант; Ю.Л. Янковська – старший лаборант.

Викладачі кафедри забезпечують викладання всього спектру навчальних дисциплін спеціальності «Економіка підприємства».

Кафедра є базовою на факультеті з проведення всіх видів економічних практик студентів із розгалуженою мережею різноманітних підприємств та установ області, зокрема: концерн «АнтоРус», ВАТ «Дельта», ЗАТ «Електромеханічний завод», ХССРЗ ім. Комінтерну, АТЗТ «Херсонська кондитерська фабрика», ТОВ «Механічний завод», ОАО «Електромаш», ХФ КБ «Райффайзен Банк Аваль», КБ «ПриватБанк», АКБ «УкрсоцБанк», КБ «КредоБанк», КБ «МегаБанк», КБ «Хрещатик», Управління освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації, Центр підвищення кваліфікації державних службовців, керівників підприємств, установ і організацій Херсонської обласної державної адміністрації, Херсонська торгівельно-промислова палата та інші.

Основними напрямками спрямування наукових інтересів викладачів кафедри є: шляхи удосконалення вищої економічної освіти в Україні; розвиток єдиної державної регуляторної політики в сфері підприємництва в Україні; розвиток малого бізнесу, його вплив на трансформацію українського суспільства; особливості антимонопольного регулювання в умовах ринку; зміст і шляхи підготовки спеціалістів управління і маркетингової діяльності.

Науково-дослідна робота на кафедрі проводиться в межах комплексної наукової теми: «Сучасні особливості та тенденції вдосконалення управління підприємством». Викладачі кафедри мають понад дві сотні наукових публікацій, постійно здійснюють організацію та проведення науково-практичних конференцій міжнародного, республіканського та регіонального рівнів, беруть активну участь у роботі науково-дослідної лабораторії «Перспективи економічного розвитку Таврійського регіону», Центру підтримки малого бізнесу при університеті. В 2009 році була підготовлена та захищена кандидатська дисертація зі спеціальності «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

Кафедра має позитивний досвід наукової роботи зі студентами, яка

спрямована на залучення їх до активної наукової діяльності, сприяння участі в наукових конференціях, олімпіадах та конкурсах. Починаючи з II курсу, студенти залучаються до наукової роботи: під керівництвом досвідчених педагогів вони готують курсові роботи, в яких досліджують теоретичні та практичні проблеми економіки підприємства. Для студентів старших курсів створені студентські проблемні групи, на засіданнях яких обговорюються сучасні проблеми оподаткування, банківської діяльності, фінансового менеджменту тощо, відбувається апробація майбутніх наукових робіт. Студенти спеціальності беруть активну участь у науковій роботі кафедри, мають понад три десятки наукових публікацій.

Кафедра теорії держави і права. Становлення кафедри теорії держави і права відбувалося поступово. У вересні 1968 року відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР було організовано кафедру історії КПРС і наукового комунізму. У вересні 1988 року кафедра була реорганізована у кафедру політекономії і політології, з листопада 1990 року кафедра змінила назву на кафедру економічної теорії і політології, яку очолила доцент Н.О. Задорожня. На підставі рішення вченої ради Херсонського державного педагогічного університету від 02.07.2001 кафедра перейменована на кафедру теорії держави і права й стала випусковою кафедрою, на базі якої відбувся перший випуск бакалаврів спеціальності «Правознавство», а вже у 2002 році кафедра була перейменована на кафедру теорії держави і права економіко-юридичного факультету Херсонського державного університету.

Кафедру очолює Задорожня Надія Олександрівна – Відмінник освіти України, кандидат філософських наук, доцент. Склад кафедри: Казанчан Андрій Аркадійович – кандидат юридичних наук, доцент, заступник завідувача кафедри, керівник практиками факультету; Гетьман-П'ятковська Ірина Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент; Томіліна Юлія Євгеніївна – старший викладач; Задорожня Олена Володимирівна – викладач; Пінькас Лариса Володимирівна – асистент; Родік Леся Миколаївна – завідувач методичного кабінету. Сумісниками, що працюють на кафедрі, є: Захарова

Світлана Іванівна – доцент, начальник юридичного відділу Херсонського Академічного ліцею при Херсонському державному університеті, Осадчий Дмитро Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, старший консультант-аналітик інформаційно-аналітичного відділу СБУ; Корнієнко Валерій Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, начальник відділу державної інспекції навчальних закладів МОН України.

При кафедрі відповідно до наказу №348-Д від 22 травня 2003 року була створена науково-дослідна лабораторія «Пріоритети правового захисту молоді» з метою вивчення, аналізу й оцінки практичних кроків у вирішенні таких проблем молоді в регіоні, як зайнятість, освіта, молодіжне підприємництво, рівень правової та політичної культури, розвиток молодіжного руху, визначення пріоритетів регіональної молодіжної політики, оформлення їх у регіональні молодіжні програми і проекти, узагальнення досвіду участі органів державної влади, молодіжних організацій у розробці та реалізації заходів щодо забезпечення прав та законних інтересів молоді Херсонщини.

Результати проведених досліджень були представлені в курсових роботах студентів із проблем конституційного права України, історії держави і права України. Аналіз низки проблем знайшов відображення в науково-дослідних роботах ліцеїстів, членів Малої Академії наук. На Всеукраїнському конкурсі МАН науково-дослідні роботи зайняли у 2004 році III місце, у 2005 році – II місце, у 2009 році – III місце.

З лютого 2006 року студенти-члени науково-дослідної лабораторії «Пріоритети правового захисту молоді» читають лекції з правової тематики в рамках проекту «Старшокурник – старшокласнику» серед учнів загальноосвітніх шкіл та спеціальних навчальних закладів (програма проекту узгоджена з Управлінням освіти і науки обласної державної адміністрації, з Херсонським обласним управлінням юстиції, з Херсонським обласним ЦССДМ).

Кафедра є центром планування, організації і проведення виробничої практики студентів усіх спеціальностей економіко-юридичного факультету.

Кафедра галузевого права. Кафедра галузевого права була створена наказом ректора Херсонського державного університету № 474-Д від 07.07.2005 року на підставі рішення вченої ради. Кафедру очолює В.М. Стратонов – професор, кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України, суддя третейського суду «Принцип», депутат Дніпровської районної Ради м. Херсона.

Сьогодні кафедра є випусковою для напряму підготовки «Право». На кафедрі працюють досвідчені спеціалісти: О.С. Сотула – кандидат юридичних наук, доцент, заступник завідувача кафедри, В.П. Маковій – кандидат юридичних наук, доцент, В.Г. Лукашевич – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, О.Г. Предместніков – кандидат юридичних наук, начальник державного управління охорони навколишнього природного середовища в Херсонській області, О.Г. Демченко – кандидат економічних наук, доцент, С.М. Євтухова – кандидат економічних наук, В.Є. Нахашова – кандидат медичних наук та провідні фахівці в галузі права О.В. Алябов, А.О. Гавловська, С.Є. Глущенко, Л.О. Сімонцева.

Структура і динаміка розвитку кафедри визначається вимогами сучасного ринку праці в Україні.

Кафедра пишається науковими здобутками, лише за період 2007- 2009 року до Верховної Ради України було направлено три законопроекти, які включені в коло законопроектної розробки (акти впровадження №04 -19/14-2328 від 02.10.2008 р. та акт впровадження №04-30/19-3726 (136935) від 23.07.2009 р.). Також під керівництвом професора В.М. Стратонова студенти О.В. Ліхтей, Д.О. Петров підготували Законопроект «Про великий Герб України».

Викладачі кафедри галузевого права підготували три навчальні посібники: «Кримінальне право України» (видавництво «Істина», м. Київ), «Правова статистика» (з грифом МОН України), «Паспорт кафедри галузевого права» та монографія В.М. Стратонова «Криміналістична теорія пізнавальної діяльності».

На кафедрі ведеться активна робота з підготовки дисертаційних досліджень (В.М. Стратонов, О.С. Сотула, Ю.В. Алябов, А.О. Гавловська)

Протягом чотирьох років існування при кафедрі функціонує студентська проблемна група «Актуальні питання застосування нового кримінального законодавства України». У 2006 році на базі кафедри було розроблено проект юридичної клініки, завідувачем якої є Л.О. Сімонцева, що дозволило студентам отримувати безпосередньо у навчальному закладі юридичну практику, а громадянам м. Херсона – безкоштовну юридичну консультацію.

Студенти брали активну участь у Всеукраїнських конкурсах наукових робіт (у 2008 році студентка Т. Сокол посіла друге місце за спеціальністю «Правознавство» у м. Харків), наукових конференціях, круглих столах та у всіх заходах, які проводились головним обласним управлінням юстиції в Херсонській області та іншими установами.

У 2007 – 2008 році на базі кафедри було проведено конкурс студентських наукових робіт під егідою народного депутата М. Сироти, десять студентів були відзначені дипломами та двоє студентів О. Стратонова та Т. Сокол відзначені цінними подарунками.

Отже, на економіко-юридичному факультеті Херсонського державного університету закладено певні освітні, наукові та культурно-виховні традиції, є значні здобутки, але, безумовно, сучасний динамічний світ та відповідне ринкове середовище потребує постійного зростання і самовдосконалення для підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі економіки і права.

ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Понад 40 років пройшло з дня заснування інженерно-технологічного факультету Херсонського державного університету (в минулому – загально-технічного факультету Херсонського державного педагогічного інституту).

Потреба у підготовці вчителів трудового навчання була пов'язана з обов'язковістю здійснення трудової підготовки учнів у всіх типах загальноосвітніх установ, відповідно підготовка їх розпочалася у Херсонському

державному педагогічному інституті з 1 вересня 1969 року на фізико-математичному факультеті за спеціальністю «Загально-технічні дисципліни, праця та фізика» (2120) за п'ятирічним навчальним планом.

У передмові до опису архівного фонду Херсонського державного педагогічного інституту, в якому зазначались головні дати з історії інституту, вказано номер і дату наказу Міністерства освіти – № 115 від 22 січня 1970 року – про створення на фізико-математичному факультеті відділення загальнотехнічних дисциплін, праці і фізики.

Згідно з Витягом із протоколу № 6 засідання ради Херсонського педінституту від 24 лютого 1972 року було вирішено створити в інституті кафедру технічних дисциплін. 14 березня 1972 року до заступника Міністра освіти було надіслано листа за № 482, в якому надавався список документів для затвердження кафедри технічних дисциплін, що створювалась за рахунок розукрупнення кафедри методики фізики. Згідно з довідкою-характеристикою кафедри технічних дисциплін за 1972 рік річне навантаження було 15000 навчальних годин. На кафедрі працювало 7 чоловік (завідувач – кандидат технічних наук, доцент С.А. Оберніхін).

Уже в лютому 1972 р. за вказаною спеціальністю навчалося разом із заочниками 375 студентів.

За 5 років студенти отримували інженерну підготовку у процесі вивчення таких навчальних предметів: «Технологія конструкційних матеріалів», «Технологія обробки матеріалів», «Теорія механізмів і машин», «Деталі машин», «Опір матеріалів», «Гідравліка і гідравлічні машини», «Автомобіль і трактор» та інші спеціальні дисципліни. Крім цього, студенти одержували кваліфікаційні свідоцтва про отримання робочих спеціальностей 2 розряду слюсаря, токаря і столяра та спеціальності кіномеханіка. Паралельно відбувалася підготовка вчителів загально-технічних дисциплін та праці за 4-річним навчальним планом.

Перший випуск учителів загальнотехнічних дисциплін, праці і фізики здійснено у 1973 році. Цього ж року ректор педінституту П.Є. Богданов

звернувся до Міністерства освіти з проханням про виокремлення зі складу фізико-математичного факультету спеціальності «Загальнотехнічні дисципліни і праця» в окремий загально-технічний факультет. Обумовлено це було тим, що навчальні заклади південного регіону України – Херсонської, Миколаївської, Одеської областей та Криму – відчували потребу в учителях трудового навчання.

З 1 вересня 1973 року згідно з наказом ректора № 45 по Херсонському державному педагогічному інституту від 11 червня 1973 року, відповідно до наказу Міністерства освіти № 159 у Херсонському педагогічному інституті був організований факультет підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці. У 1973 році було здійснено останній набір студентів за спеціальністю «Загальнотехнічні дисципліни, праця та фізика». Перше засідання вченої ради загальнотехнічного факультету відбулося 20 вересня 1973 року під головуванням першого декана факультету В.В. Одинцова. До його складу було включено дві кафедри: загальнотехнічних дисциплін і методики фізики.

З 1973 – 1974 навчального року на факультеті на п'яти курсах денної форми нараховувалося 250 студентів. У зв'язку з тим, що на факультеті закінчувалася підготовка вчителів фізики та підвищувалися вимоги до підготовки вчителів трудового навчання, у вересні 1977 року за рахунок розукрупнення кафедри технічних дисциплін була створена кафедра трудового навчання.

Концепція освіти з трудового навчання весь час знаходиться у динаміці. Ще у середині 80-х років ХХ століття перед школою ставилося завдання про підготовку певних робітничих професій. Учителів для школи готували за спеціальністю № 03.02.00 «Праця та професійне навчання». Фахівець отримував подвійну кваліфікацію: «Вчитель праці та професійного навчання» для певної галузі виробництва. З 1 вересня 1978 року на факультеті готували вищі інженерно-педагогічні кадри з механізації сільського господарства для системи професійної освіти – викладачів-майстрів виробничого навчання професійно-технічних училищ (ПТУ), технікумів, коледжів, навчально-

виробничих комбінатів. Підготовка відбувалася під керівництвом кафедри механізації сільського господарства.

У 1993 році факультет змінив назву – із загальнотехнічного на індустріально-педагогічний, у 1998 році – на інженерно-педагогічний, а в 2003 – на інженерно-технологічний. Свого часу факультет очолювали: доцент С.К. Москвічов, доцент Б.Д. Літвінов, доцент А.К. Казанчан.

Армія випускників факультету налічує тисячі вчителів трудового навчання і креслення та інженерів-педагогів, серед яких велика кількість працює директорами загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ та інших навчальних закладів. Наприклад, І.І. Шлома – директор ЗОШ № 28 м. Херсона, В.Л. Диденко – директор ЗОШ № 1 м. Гола Пристань, С.С. Половинко – директор ЗОШ № 55 м. Херсона, В.Ф. Сатовський – директор ЗОШ № 11 м. Херсона, В.М. Русін – директор Херсонського професійного суднобудівного ліцею. Випускники факультету плідно займаються науковою та методичною роботою, зростають професійно, працюють учителями-методистами, вчителями вищої та першої категорій (І.В. Белова, Т.В. Бестрянцева, Т.Д. Вороненко, Н.І. Кедровська, Т.М. Нішкур, С.Г. Одінцева, І.В. Потапова, Є.А. Ромальський, В.В. Солдат, В.Н. Цветкова та багато інших).

Серед випускників, що залучають учнів до народної творчості, значне місце належить В.П. Карпекіну – майстру традиційного декоративно-ужиткового мистецтва України.

Серед викладачів факультету й університету працюють такі, хто пройшов шлях від студента до керівника навчального підрозділу: Б.Г. Кедровський (декан факультету фізичного виховання та спорту, професор), В.І. Чепок (декан інженерно-технологічного факультету, професор), Ю.А. Грабовський (завідувач кафедри, доцент) та інші.

На факультеті працюють викладачі, які стояли на порозі його становлення. Це доцент, кандидат технічних наук В.Г. Кострицький, доцент, кандидат технічних наук О.І. Скирденко.

Кафедри факультету мають міцні контакти з академічними НДІ, ВНЗ України та країн СНД, школами міста й області. Укладені угоди з базовими школами, ПТУ та підприємствами про співробітництво.

Значну увагу студенти та співробітники факультету надають профорієнтаційній роботі, основна частина якої проводиться на базі музею факультету, відкритого у 1998 р.

На сьогодні інженерно-технологічний факультет – один із найактуальніших факультетів Херсонського державного університету, оскільки надає змогу його випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці в різних галузях виробництва та освіти.

Декан інженерно-технологічного факультету – професор кафедри загальної інженерної підготовки Володимир Іванович Чепок.

Інженерно-технологічний факультет готує вчителів технологій і викладачів із дисциплін професійного навчання – фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» для роботи в закладах освіти різного рівня акредитації та на виробництві. Аспірантура при кафедрі загальної інженерної підготовки дозволяє готувати кандидатів педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02. Теорія та методика трудового навчання.

На денній, заочній та екстернатній формах навчання (за кошти держбюджету або за кошти фізичних та юридичних осіб) здійснюється підготовка фахівців за напрямками підготовки «Технологічна освіта» та «Професійна освіта».

Під час завершення навчання у бакалавріаті студенти отримують додатково не менше двох робочих професій: тракторист-машиніст (категорія А), водій транспортних засобів (категорії В і С), користувач ПЕОМ.

Якісний рівень професійної підготовки забезпечують висококваліфіковані педагогічні кадри (більше 75% викладачів мають вчені звання та ступені) і сучасна навчально-методична база (сучасно обладнані методичні кабінети, спеціалізовані лабораторії, майстерні).

У розпорядженні факультету є два навчальні корпуси загальною площею 14300 кв .м. у центрі міста і бібліотека (читальна зала та абонемент).

Для дозвілля та відпочинку створено відповідні умови: спортивний комплекс для проведення тренувань із настільного тенісу та аеробіки, актова зала для виступів творчих колективів студентів та святкування видатних дат.

На інженерно-технологічному факультеті активно працює профспілковий комітет викладачів та співробітників, який підпорядкований профспілковому комітету Херсонського державного університету. Основною функцією профспілкового комітету є оздоровлення викладачів та співробітників шляхом надання путівок на пільгових умовах до СОР «Буревісник» та інших оздоровчих закладів.

Деканат і кафедри факультету приділяють значну увагу питанням організаційно-виховної роботи та працевлаштування студентів.

Виховна робота на факультеті проводиться згідно з Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі освіти та Концепцією позашкільної освіти та виховання й спрямована на:

- 1) виховання професіоналізму під час проведення навчального процесу;
- 2) проведення виховного процесу в позанавчальний час.

Навчально-виховний процес спрямований на підготовку національно-свідомого фахівця з високим науковим, професійним та методичним рівнем, з чітко вираженою громадянською позицією патріота України, що передбачає: створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, різних видів творчої діяльності; пропаганду здорового способу життя, запобігання асоціальним явищам серед молоді.

На факультеті завдяки спільній творчій праці викладачів і студентів було створено музей історії факультету та постійно діюча виставка кращих робіт студентів (моделей, макетів, пристроїв, виробів декоративно-ужиткового мистецтва). Експонати постійно оновлюються роботами, розробленими та виготовленими в процесі виконання випускних та курсових робіт, виробами, виконаними під час проходження виробничо-педагогічної практики (наочно-

дидактичні посібники, пристрої, стенди, декоративно-ужиткові та художньо-конструкторські вироби).

Студентська рада факультету співпрацює зі студентським комітетом університету, відділом гуманітарної та організаційної роботи зі студентами, студентськими радами факультетів. На зборах студентської ради обговорюються та вирішуються організаційні питання щодо поліпшення умов навчання та виховання студентів інженерно-технологічного факультету. Для забезпечення оперативної роботи студентської ради факультету створено сектори: навчальний, культурно-масовий, спортивний, волонтерський, інформаційно-просвітницький. Усі сектори співпрацюють між собою, активізують діяльність активів груп, особливо надають допомогу в питаннях адаптації на факультеті студентам перших курсів.

Одним із основних напрямів організації навчально-виховного процесу студентів на факультеті є робота профбюро факультету – самостійної громадської організації, яка забезпечує захист економічних, соціальних, трудових прав та інтересів студентів факультету.

Свою діяльність профбюро спрямовує на соціальний захист студентів та їх оздоровлення, надання матеріальної допомоги. Велика увага приділяється студентським сім'ям та пільговим категоріям студентів. Робота у цих напрямках проводиться у тісній співпраці з профкомом університету та профбюро інших факультетів.

Викладачі й студенти факультету беруть активну участь у факультетських і університетських культурно-масових заходах: тижнях факультету, КВК, фотоконкурсах, конкурсах карикатуристів, університетському кіновідеофестивалі, фестивалі мистецтв Херсонського державного університету «Студентська весна», святах «День знань», «День науки» та святі останнього дзвоника.

Не одноразово спортивні команди факультету у змаганнях спартакіади між факультетами Херсонського державного університету: з плавання, міні-футболу, кросу «Золота осінь», з баскетболу, волейболу, шахів, настільного

тенісу, кросу на приз Героя Радянського Союзу М. Москаленка перемагали та посідали призові місця.

Майбутні вчителі трудового навчання продовжують спортивні традиції попередніх поколінь. Свого часу на факультеті вчилися такі відомі у спортивному світі майстри, як Сергій Чухрай – заслужений майстер спорту, трикратний олімпійський чемпіон з греблі, Сергій Колоколов – чемпіон світу і призер Олімпійських ігор з греблі, Павло Александров – майстер спорту, чемпіон Європи, Хасан Тезадов і Анатолій Темботов – міжнародні та республіканські призери з вільної боротьби, Олена Вечерок і Тетяна Мокерова – чемпіонки Європи з настільного тенісу Микола Мисюра – переможець багатьох міжнародних змагань зі спортивного орієнтування і багато інших.

Належна увага надається науково-дослідній роботі студентів. На факультеті створено та плідно працює «Студентське наукове товариство». Під керівництвом кращих науковців створено науково-проблемні групи, результатом роботи яких є участь у всеукраїнських наукових конференціях різного рівня, науково-методичних семінарах, студентських наукових конференціях. Кращі студенти факультету щорічно беруть участь у Всеукраїнських олімпіадах із напрямків «Безпека життєдіяльності», «Методика трудового навчання», «Швейні вироби», на яких неодноразово учасники олімпіад одержували призові місця та відзнаки у відповідних номінаціях.

Результати наукової роботи студентів публікуються в наукових студентських збірниках університету «Магістерські студії», «Студентські наукові студії», журналі «Печатное слово» та інших фахових виданнях. Одним із напрямів науково-дослідної роботи студентів є щорічна підготовка наукових праць за напрямом «Технології» на Всеукраїнський конкурс наукових робіт.

На 1 січня 2010 року на факультеті працює 3 кафедри:

- кафедра загальної інженерної підготовки (завідувач – доцент І.О. Носова);
- кафедра трудового навчання (завідувач – доцент Ю.О. Разлівінських);
- кафедра професійного навчання (завідувач – доцент Г.І. Разумна).

Кафедра загальної інженерної підготовки.

Кафедра загальної інженерної підготовки створена першою на факультеті як центр інженерно-педагогічної підготовки фахівців із трудового та професійного навчання у вересні 1969 року. Кафедра загальної інженерної підготовки – невід’ємна ланка комплексної системи набуття вищої освіти фахівцями з технологічної та професійної освіти.

Головними завданнями кафедри є:

– реалізація потреб особистості студента у набутті знань із дисциплін загальної інженерної підготовки: «Вища математика», «Нарисна геометрія та креслення з практикумом», «Технічна механіка», «Технологія конструкційних матеріалів», «Основи стандартизації та управління якістю продукції», «Інженерна та комп’ютерна графіка з практикумом» тощо;

– створення умов для професійного зростання студентів та вдосконалення перепідготовки фахівців із технологічної та професійної освіти;

– організація та проведення наукових досліджень із технічних та педагогічних напрямів, науково-дослідної роботи кафедри засобами удосконалення підготовки фахівців із технологічної та професійної освіти;

– керівництво аспірантами, випускними роботами ОКР «Спеціаліст», «Магістр», курсовими проектами з технічної механіки, педагогічними практиками тощо;

– забезпечення випускних іспитів та державних екзаменаційних комісій фахівцями.

Основними функціями кафедри є:

– озброєння майбутнього вчителя технології та майстра виробничого навчання комплексом знань, необхідним для глибокого засвоєння матеріалу загальних інженерних дисциплін, а також комплексного керівництва заняттями з технології за різними спеціалізаціями та профілями, з креслення, гуртковою роботою у загальноосвітніх школах та професійно-технічних училищах;

– розширення політехнічного світогляду майбутнього вчителя, що дасть змогу збагачувати уроки політехнічним змістом;

– розвиток творчого мислення студентів, що полягає в умінні застосовувати одержані знання при розв’язуванні нових задач та знаходити засоби їх вирішення.

Основний принцип функціонування кафедри – здійснення підготовки вчителів технологій і креслення, майстрів виробничого навчання без відриву та з відривом від виробництва переважно за рахунок державного фінансування.

Викладачами кафедри відповідно до загальноуніверситетської держбюджетної науково-дослідної теми «Підготовка вчителя в системі неперервної педагогічної освіти» виконуються дослідження за такими напрямками:

– розвиток конструкторсько-технологічних знань та вмінь студентів у процесі вивчення спеціальних дисциплін (виконавець – доцент В.Г. Кострицький);

– розумовий розвиток учнів у процесі трудового навчання (дидактичний аспект) (виконавець – професор В.І. Чепок);

– дослідження шляхів впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес (виконавець – доцент І.О. Носова).

На кафедрі загальної інженерної підготовки з 2004 року діє науково-дослідна лабораторія «Методика формування конструкторсько-технологічних знань та вмінь учнівської молоді». Основними напрямками роботи лабораторії є:

– аналіз та узагальнення наявного науково-методичного матеріалу з проблем оптимізації сучасної політехнічної освіти, трудового виховання та формування творчого ставлення до праці у загальноосвітній та вищій школах;

– розробка та апробація дидактико-методичного забезпечення, що спрямоване на оптимальне формування системних знань та вмінь учнівської молоді про довкілля під час вивчення інженерних дисциплін;

– розробка художньо-конструкторського підходу у викладанні загально-інженерних дисциплін.

Результатом роботи науково-дослідної лабораторії є захист кандидатської дисертації «Реалізація конструкторсько-технологічного підходу у процесі

навчання креслення майбутніх учителів трудового навчання» (виконавець – старший викладач Р.В. Чепок), щорічне проведення Всеукраїнських науково-практичних конференцій: «Актуальні проблеми ступеневої підготовки вчителя трудового навчання», «Конструкторсько-технологічний підхід у підготовці майбутніх фахівців інженерного та педагогічного профілів», «Проектна та конструкторсько-технологічна підготовка майбутніх фахівців інженерного та педагогічного напрямів», співробітництво з Національним педагогічним університетом ім. М.П. Драгоманова (м. Київ), Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти (м. Херсон), Чернігівським державним педагогічним університетом ім. Т.Г. Шевченка, Херсонським міським центром науково-технічної творчості учнівської молоді, Херсонським міським відділенням МАН України, машинобудівним ліцеєм № 1, загальноосвітніми школами м. Херсона тощо.

Відповідно до напрямів роботи науково-дослідної лабораторії викладачами кафедри виконуються дослідження за темами:

– методика формування конструкторських знань та вмінь студентів у процесі художньої розробки костюму засобами інформаційних технологій (виконавець – доцент Л.М. Шпак);

– методика формування конструкторсько-технологічних знань та вмінь студентів при вивченні деталей машин та основ конструювання (виконавець – старший викладач Р.В. Чепок).

На кафедрі працює навчально-методичний кабінет «Теорія та методика графічної підготовки», на базі якого проводяться семінари вчителів креслення, здійснюється вивчення передового педагогічного досвіду з графічної підготовки учнів та студентів, організується індивідуальна навчально-пізнавальна діяльність учнівської молоді тощо.

Викладачі кафедри доцент В.Г. Кострицький та професор В.І. Чепок плідно працюють з учнями загальноосвітніх шкіл у секції технічної творчості Херсонського міського відділення МАН України та Херсонського міського центру науково-технічної творчості учнівської молоді. Провідні викладачі

кафедри керують науково-дослідною роботою студентів, а саме: працюють п'ять проблемних груп, де проводяться дослідження, спрямовані на методичні аспекти формування конструкторсько-технологічних знань та вмінь студентів у процесі вивчення ними низки дисциплін на інженерно-технологічному факультеті. До складу проблемних груп, створених на основі інтеграції дисциплін, що вивчаються студентами, увійшли:

- методика формування конструкторсько-технологічних знань та вмінь студентів при вивченні основ виробництва (керівник – доцент В.Г. Кострицький);

- методика формування конструкторсько-технологічних знань та вмінь студентів у процесі конструювання та технології виготовлення одягу (керівник – старший викладач О.В. Шкворець);

- методика підготовки майбутніх учителів трудового навчання до проведення занять з декоративно-ужиткової творчості у закладах освіти (керівник – доцент І.О. Носова).

Результатом участі студентів у науково-дослідній роботі є доповіді на щорічних студентських наукових конференціях, всеукраїнських науково-практичних конференціях, наукові публікації у збірниках «Студентські студії» та «Магістерські студії», представлення наукових робіт на зовнішній конкурс, наприклад:

- Р. Кондрашов «Науково-педагогічні основи використання комп'ютерних технологій у вивченні креслення в 9 класі» (Науковий керівник – доцент Л.М. Шпак);

- Є. Мірошниченко «Розвиток асоціативного мислення студентів під час занять з художньої обробки матеріалів» (Науковий керівник – доцент І.О. Носова).

До наукової роботи на кафедрі залучено доктора педагогічних наук, члена кореспондента Академії педагогічних наук професора В.К. Сидоренка.

Кафедра трудового навчання.

Метою створення кафедри трудового навчання є забезпечення належного науково-методичного та техніко-технологічного рівня підготовки фахівців із трудового навчання. Кафедра є випусковою для майбутніх учителів напряму підготовки «Технологічна освіта».

Головними завданнями кафедри є:

- формування знань, умінь та навичок аналізу основних документів змісту освіти галузі «Технологія» та розробки інформаційно-методичних матеріалів і сучасних технологій з трудового навчання;

- створення умов для розуміння студентами сутності та змісту процесу методичної діяльності викладачів трудового навчання;

- формування вмінь створення навчально-програмної документації та їх реалізації під час проведення занять викладачами та магістрами трудового навчання;

- використання у практичній діяльності студентів заходів, які спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини в сучасному навколишньому середовищі;

- формування вмінь організації і проведення позакласної роботи з технічної творчості в закладах освіти;

- формування вмінь правильно здійснювати зв'язок теоретичних занять із техніки з практичними заняттями;

- поєднання навчання і виховання студентів у процесі проведення занять з професійної підготовки;

- реалізація потреб особистості студента у набутті знань із дисциплін напрямку підготовки «Технологічна освіта»: «Теорія та методика трудового навчання», «Технічна творчість з практикумом», «Практикум з технології обробки матеріалів», «Основи профорієнтації», «Основи швейного виробництва», «Конструювання швейних виробів», «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Обладнання та технологія кулінарного виробництва» тощо;

- підвищення якості освіти, оновлення змісту, форм організації навчально-виховного процесу підготовки фахівців із технологічної та професійної освіти;
- організація та проведення науково-дослідної роботи майбутніх фахівців із технологічної та професійної освіти з методичних, педагогічних та технічних напрямів;
- керівництво підготовкою випускних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів «Спеціаліст», «Магістр», курсовими роботами з теорії та методики трудового навчання та з конструювання швейних виробів, технологічними та виробничими практиками тощо;
- забезпечення фахівцями для роботи державних екзаменаційних комісій під час проведення випускних іспитів.

Основними функціями кафедри є:

- підготовка майбутніх учителів технології до опанування комплексом знань, необхідних для майбутньої професійної діяльності;
- запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій з трудового навчання;
- розвиток та інтеграція вищої освіти з трудового навчання до Європейського освітнього простору;
- розширення мобільності студентів та викладачів;
- підтримання наукових зв'язків із багатьма вищими навчальними та науково-дослідними закладами Києва, Запоріжжя, Миколаєва, Москви, Одеси, Харкова, Республіки Крим та інше.

На кафедрі трудового навчання в 2005 році створена і плідно працює науково-дослідна лабораторія «Педагогічні технології соціально-виробничої адаптації молоді», основним завданням якої було визначено: дослідження проблем профорієнтації учнів та використання сучасних технологій соціально-виробничої адаптації молоді в сучасних соціально-економічних умовах розвитку держави.

Регулярно на підставі результатів роботи науково-дослідної лабораторії кафедри проводяться Всеукраїнські наукові конференції «Сучасні педагогічні

технології формування готовності молоді до соціально-виробничої адаптації в профільному та професійному навчанні», «Проадаптація: історія, реалії, перспективи», «Науково-практичні проблеми профорієнтації молоді». Під час роботи цих конференцій були висвітлені наступні питання:

- проблеми формування готовності молоді до соціально-виробничої адаптації в сучасних умовах;
- профмобільність та соціально-виробнича адаптація в системі трудової, профільної і професійної підготовки;
- проблеми професійного самовизначення молоді в сучасних соціально-економічних умовах;
- теоретичні основи профорієнтації в історичному аспекті;
- методичні аспекти організації профорієнтаційної роботи з молоддю в сучасних умовах;
- проблеми профорієнтації та її складової – проадаптації;
- соціально-економічний аспект у професійній адаптації молоді.

У роботі цих конференцій брали участь провідні фахівці, вчені та практики з різних регіонів України – м. Києва, м. Чернігова, м. Миколаєва, м. Сімферополя, м. Одеси, м. Херсона та інших.

Викладачі та співробітники кафедри беруть активну участь у роботі з дослідження загально-університетської теми «Підготовка вчителя в системі неперервної педагогічної освіти» (керівник – професор В.Л. Федяєва), за напрямками: «Організаційно-методичне забезпечення трудового, професійного навчання та навчання учнівської молоді з безпеки життєдіяльності» (виконавець – доцент Ю.О. Разлівінських); «Пропедевтичний аспект адаптаційних процесів у трудовій підготовці молоді» (виконавець – доцент Т.А. Храпко); «Підготовка майбутніх учителів трудового навчання щодо викладання основ виробничого менеджменту» (виконавець – доцент Н.М. Ковальська); «Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до моделювання і проектування одягу» (виконавець – старший викладач О.В. Шкворець); «Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до

викладання основ технічної та художньої творчості» (виконавець – викладач А.І. Кузьмін); «Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до викладання обслуговуючої праці у старшій школі ЗНЗ» (виконавець – асистент С.А. Карташова); «Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до художнього та інженерного проектування одягу» (виконавець – асистент Т.А. Яковлева).

Кафедрою регулярно проводяться Всеукраїнські наукові конференції з проблем безпеки життєдіяльності людини – «Безпека 2004. Удосконалення змісту та методики викладання безпеки життєдіяльності в освітніх закладах», «Безпека 2006. Актуальні проблеми викладання безпеки життєдіяльності в закладах освіти», «Безпека 2008. Актуальні проблеми теорії, методики та практики викладання безпеки життєдіяльності в закладах освіти». Під час роботи цих конференцій були висвітлені такі питання:

- проблеми підготовки фахівців вищих навчальних закладів з безпеки життєдіяльності;
- зміст та методика викладання питань охорони праці у вищій школі;
- удосконалення змісту та методики викладання «Основ безпеки життєдіяльності» у загальноосвітній школі;
- проблеми підготовки фахівців із безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення;
- зміст та методика викладання питань безпеки життєдіяльності та охорони праці у вищій школі в рамках Болонського процесу;
- удосконалення змісту та методики викладання «Основ безпеки життєдіяльності» у загальноосвітній школі;
- проблеми підготовки фахівців з безпеки життєдіяльності, основ охорони праці та цивільного захисту населення;
- зміст та методика викладання питань безпеки життєдіяльності та охорони праці у вищій школі в контексті Болонського процесу;
- удосконалення змісту та методики викладання «Основ безпеки життєдіяльності».

У роботі цих конференцій брали участь провідні фахівці, вчені та практики з різних регіонів України – м. Києва, м. Чернігова, м. Миколаєва, м. Суми, м. Харкова, м. Одеси, м. Кривого Рогу, м. Херсона та інших.

Усі викладачі кафедри беруть активну участь у роботі наукових конференцій різного рівня.

Доценти кафедри Ю.О. Разлівінських (2008 р.) та Т.А. Храпко (2009 р.) були обрані академіками Академії безпеки та основ здоров'я України та членами Європейської асоціації з безпеки «EUROPEAN ASSOCIATION for SECURITY», вони брали участь у Medzinarodnej konferencie «Riesenie krizovych situacii v specifickom prostredi» у Словаччині (2009 рік).

Кафедрою створено «Навчально-методичний кабінет безпеки життєдіяльності та охорони праці» як організуючий центр навчально-методичної роботи професорсько-викладацького складу та студентів університету з питань безпеки життєдіяльності та охорони праці. Основними завданнями кабінету є:

- навчання студентів та працівників із питань безпеки життєдіяльності та охорони праці, пропаганда безпечних та не шкідливих умов праці і позитивного досвіду щодо профілактики аварій, виробничого травматизму та професійних захворювань;

- проведення навчальних занять з дисципліни «Безпека життєдіяльності», «Методика викладання безпеки життєдіяльності» та «Основ охорони праці» зі студентами всього університету;

- здійснення зв'язку з навчальними закладами, науковими установами та іншими організаціями з питань навчання та пропаганди з безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Важливе місце в науково-дослідницькій роботі кафедри посідає організація наукової діяльності студентів факультету.

На кафедрі творчо працюють студентські наукові та проблемні групи, а саме: «Педагогічні технології» (керівник – доцент Ю.О. Разлівінських),

«Дизайн-студія «Стиль» (керівник – старший викладач О.В. Шкворець),
«Студентське конструкторське бюро» (керівник – викладач А.І. Кузьмін).

Кафедра професійного навчання.

Для забезпечення належного науково-методичного та інженерно-технологічного рівня підготовки майбутніх фахівців із професійної освіти 1 липня 1998 року шляхом об'єднання кафедри механізації сільського господарства і кафедри фізико-технічних дисциплін та безпеки життєдіяльності створена кафедра професійного навчання.

Головними завданнями кафедри є:

- формування нового типу педагога професійної школи – педагога професійного навчання – фахівця, який органічно поєднує функції викладача та майстра виробничого навчання, має вищу освіту відповідного напрямку та ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, високий рівень кваліфікації з певної робітничої професії;

- підготовка фахівця для викладання спеціальних і загально-технічних дисциплін та ведення виробничого навчання у професійно-технічних навчальних закладах (допрофесійна підготовка, професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітників, професійне навчання персоналу на виробництві та навчання безробітних громадян);

- створення умов для професійного зростання студентів та перепідготовки фахівців із професійної освіти.

- організація та проведення наукових досліджень із технічних та педагогічних напрямів.

Кафедра виконує такі основні функції:

- проведення за всіма формами навчання (денна, заочна та екстернатна) навчальних занять;

- здійснення комплексного методичного забезпечення навчальних дисциплін кафедри: навчальних планів, програм, посібників та ін.;

- забезпечення безперервного вдосконалення якості викладання кафедральних дисциплін;

- здійснення підготовки і підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів;

- співпраця з підприємствами, установами і організаціями в підготовці фахівців, спрямована на оволодіння студентами професійними навиками, передовими методами організації праці і управління, набуття досвіду організаційної діяльності;

- пропаганда наукових знань шляхом участі професорсько-викладацького складу і співробітників кафедри в роботі науково-технічних об'єднань, семінарів, конференцій, виступів на підприємствах.

Кафедра здійснює підготовку викладачів теоретичного та практичного навчання в галузі сільськогосподарського виробництва та гідромеліоративних робіт, забезпечує викладання дисциплін за напрямками підготовки: «Загальна фізика», «Електротехніка», «Методика викладання дисциплін з професійного навчання», «Професійна педагогіка», «Психологія праці», «Трактори та автомобілі», «Сільськогосподарські і меліоративні машини», «Хліборобство та тваринництво», «Машиновикористання у сільськогосподарському виробництві», «Технологія ремонту машин та обладнання», «Технологія технічного обслуговування машин та обладнання» та інші.

Викладачами кафедри виконувалась держбюджетна науково-дослідна робота за темою «Розробка технології та устаткування для магнітно-імпульсної обробки деталей машин та інструментів».

На сьогодні при кафедрі працює конструкторська науково-дослідна лабораторія вдосконалення машин.

Науково-дослідницька робота на кафедрі спрямована на:

- удосконалення навчально-методичних розробок із проблем вищої освіти з метою підвищення якості підготовки фахівців;

- удосконалення існуючих і розробка нових конструкторсько-технологічних рішень із метою економії енергетичних і матеріальних ресурсів, підвищення працездатності і надійності машин;

Наукові дослідження за визначеними темами ведуться у напрямках:

- проблеми фахової підготовки спеціалістів з напрямку «Професійна освіта» (виконавець – доцент Г.І. Разумна);
- вплив міжпредметних зв'язків на якість підготовки студентів з напрямку «Професійна освіта» (виконавець – доцент В.М. Овдій);
- організація самостійної роботи студентів з напрямку «Професійна освіта» (виконавець – доцент О.І. Скирденко);
- підготовка студентів інженерно-технологічного факультету до конструкторсько-технологічної діяльності (виконавець – доцент Л.П. Дубовик);
- підготовка студентів до розвитку технічних здібностей учнів ПТНЗ (виконавець – старший викладач О.М. Саух);
- удосконалення методичного забезпечення підготовки вчителів трудового навчання (виконавець – старший викладач Г.Ю. Васильченко);
- методика підготовки студентів з напрямку «Професійна освіта» на практичних заняттях із спецдисциплін (виконавець – асистент Д.С. Погорлецький).

За останні роки співробітниками кафедри отримано 9 патентів України на винахід та деклараційних патентів України, таких як: «Пристрій для створення вакууму всередині звичайного пакета»; «Пристрій для створення вакууму всередині пакета»; «Спосіб пакування харчового продукту»; «Привідний ланцюг»; «Спосіб знешкодження токсичних речовин»; «Роторно-поршневий двигун внутрішнього згоряння»; «Пристрій для виготовлення пакетів»; «Спосіб обробки складальних одиниць та деталей машин».

Результати наукових досліджень фахівців кафедри доповідаються на всеукраїнських науково-практичних конференціях та публікуються у наукових виданнях, подаються у вигляді заявок на патенти України. Протягом останніх років кафедрою організовано і проведено 4 всеукраїнських науково-практичних конференції та 1 регіональна науково-практична конференція.

На кафедрі під керівництвом провідних викладачів кафедри працює 5 проблемних груп та 1 науково-дослідний гурток.

Створені умови для самостійної та індивідуальної роботи викладачів і студентів. При кафедрі існує навчально-методичний кабінет «Курсового та дипломного проектування».

Викладачі кафедри щорічно готують студентів до участі у зовнішньому конкурсі студентських наукових робіт. Так, наприклад, у 2009 – 2010 н.р. підготовлено на зовнішній конкурс 5 робіт:

– «Теорія і практика впровадження технології індивідуалізації в умовах ПТНЗ», виконавець – студент 6-501 гр. О. Сорокунський, науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Г.І. Разумна;

– «Магнітна обробка матеріалів», виконавці – студенти М. Бірюк (6-401 гр.), В. Скирденко (6-501 гр.), науковий керівник – кандидат технічних наук, доцент О.І. Скирденко;

– «Ергономічні основи проектування промислових виробів», виконавець – студент 6-501 гр. Д. Бойко, науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.П. Дубовик;

– «Гіроскопічний ефект при використанні автомобільного транспорту», виконавець – студент О. Колесніков (6-401 гр.), науковий керівник – кандидат фізико-математичних наук, доцент В.М. Овдій;

– «Сучасні засоби діагностування в технічному сервісі машин», виконавець – студент О.І. Новосельцев (6-501 гр.), науковий керівник – старший викладач О.М. Саух.

Результати науково-дослідної роботи студентів під керівництвом викладачів висвітлюються в друкованих виданнях університету «Магістерські студії», «Студентські наукові студії». Протягом останніх років студентами під науковим керівництвом доцентів кафедри опубліковано 10 статей у збірнику «Магістерські студії. Альманах».

Значну роботу кафедра проводить із залучення учнівської молоді для роботи в технічних секціях Малої академії наук, участі вихованців секцій у міських та обласних науково-технічних олімпіадах. Усі учасники виїзних секцій запрошувалися на інженерно-технологічний факультет для навчання, для

них організовувалися спеціальні екскурсії та зустрічі з керівництвом та викладачами факультету.

ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Сьогодні факультет є не тільки центром педагогічної творчості та наукової думки на півдні України, але й центром вищих спортивних досягнень.

Протягом багатьох років студенти Херсонського державного педагогічного інституту ім. Крупської ставали переможцями тоді ще всесоюзних, республіканських і міжнародних змагань із багатьох видів спорту та Олімпійських ігор. 1976 рік, 1980 рік, студент С. Чухрай – чемпіон Олімпійських ігор із веслування на байдарках і каное; 1981 рік, 1982 рік студент О. Колоколов стає дворазовим чемпіоном світу з веслування на байдарках і каное. В 1988 році при інституті був відкритий центр Олімпійської підготовки по веслуванню на байдарках і каное. Спортивний клуб інституту протягом 6 років нагороджувався перехідним Червоним прапором ЦСТ «Буревісник» за високі спортивні результати.

На жаль, з роками в науково-методичній підготовці в шкільному та дитячо-юнацькому спорті намітились тенденції у відставанні, що призвело до зниження спортивних результатів. Гостро постало питання підготовки фахівців фізичного виховання в загальноосвітніх школах. Саме це і стало передумовою для рішення обласного управління народної освіти, ректорату Херсонського державного педагогічного інституту про створення в Херсонському державному педагогічному інституті факультету фізичного виховання та спорту.

У результаті цілеспрямованої праці керівництва ВНЗ з 1993 року відкрито спеціальність «Біологія та фізичне виховання», а з 1994 року на базі цієї спеціальності було засновано факультет фізичного виховання та спорту.

Основою факультету стала кафедра фізичного виховання, яку протягом 25 років очолював майстер спорту, великий ентузіаст своєї справи Григорій Захарович Овчаренко, а також спортивний клуб «Буревісник» на чолі з

заслуженим тренером України, першим деканом факультету Валентином Івановичем Сабадашем (1994 – 2000 рр.).

Після заснування факультету було відкрито дві кафедри: теорії та методики фізичного виховання і спортивних дисциплін.

Кафедру теорії та методики фізичного виховання очолив випускник нашого інституту, майстер спорту, кандидат педагогічних наук, доцент О.Б. Пришва. Основними напрямками науково-дослідної діяльності кафедри стали методи індивідуалізації фізичного виховання школярів та їх оздоровлення засобами фізичної культури.

Кафедрою спортивних дисциплін, після її відкриття у 1994 році керував майстер спорту, кандидат біологічних наук, доцент В.С. Бевзюк. У 1997 р. до факультету була приєднана загальноінститутська кафедра фізичного виховання, яку очолював старший викладач М.Д. Недбайло. Викладачі кафедр брали активну участь в обласних, республіканських та міжнародних конференціях з питань фізичної культури та спорту. Вони розробляли та впроваджували у навчальний процес методичні вказівки для вчителів області і студентів факультету фізичного виховання та спорту.

У 1998 році факультет вперше випускає 37 фахівців, з яких 32 розподіляються на роботу в школи області.

За перше десятиріччя діяльності факультету дипломи фахівця з вищою освітою отримали понад 500 випускників, з яких 450 освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» і 54 «магістр». Дипломи з відзнакою отримали 36 випускників.

Сьогодні факультет – це три кафедри, які очолюють досвідчені фахівці, доктори наук, кандидати наук із фізичного виховання та спорту. Серед викладачів: три професори, п'ятнадцять кандидатів наук – чотири з них випускники факультету, шість Заслужених тренерів України. Кафедру олімпійського та професійного спорту очолює вихованець Херсонського веслувального спорту, майстер спорту міжнародного класу СРСР, багаторазовий чемпіон та призер Європи і Радянського Союзу з веслування на

байдарках і каное, Заслужений тренер УРСР, кандидат педагогічних наук, професор Земляков Володимир Єрмолайович. На денній, заочній та екстернатній формах навчаються понад 500 студентів. Декан факультету – професор, кандидат технічних наук Б.Г. Кедровський.

Факультет має відповідну навчально-матеріальну базу. До послуг студентів надається університетська бібліотека, читальні зали, навчально-методичний кабінет факультету, стадіон, спортивні майданчики, навчально-тренувальний центр з водних видів спорту, спортивні зали для занять з гімнастики, спортивних ігор, тренажерна зала, лабораторії, спортивно-оздоровчий табір «Буревісник», який розташований на узбережжі Чорного моря, навчальний науково-методичний комплекс із вищим училищем фізичної культури.

Спортивна майстерність є складовою професійно-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури. Для реалізації цього завдання на факультеті створена система удосконалення спортивної майстерності студентів, підготовки їх до участі в спортивних змаганнях різного рівня.

Сьогодні на факультеті навчається 7 заслужених майстрів спорту України: з боротьби сумо М. Максименко, з пауерліфтингу Т. Скрипка, з академічного веслування О. Марченко, з легкої атлетики С. Крук, С. Дюльгер, Н. Урсуленко, В. Турков, 12 майстрів спорту міжнародного класу: з кульової стрільби Д. Шитко, з академічного веслування А. Приведа, з важкої атлетики О. Дьячкова, зі спортивної гімнастики – О. Якубовський, В. Кувакін, зі стрільби з лука Ю. Резнікова та інші і понад 100 кандидатів та майстрів спорту.

За останні роки студенти факультету та випускники неодноразово ставали переможцями змагань європейського та світового рівня: 1996 рік студенти факультету А. Петров, А. Борзуков, В. Куліда, О. Капустін майстри спорту з веслування на байдарках і каное та академічного веслування, учасники Олімпійських ігор в Атланті, 2000 рік студент О. Береш виборює срібну та бронзову медалі зі спортивної гімнастики на Олімпіаді в Сіднеї, а В. Карпенко посідає четверте місце зі спортивної гімнастики серед жінок; на Олімпійських

іграх в Афінах, 2004 рік – випускник Ю. Нікітін став олімпійським чемпіоном зі стрибків на батуті, студентка А. Бородіна стала бронзовою призеркою з гандболу, студент В. Кувакін – учасник Олімпійських ігор зі спортивної гімнастики. 2005 рік – Т. Скрипка чемпіон світу з пауерліфтингу, чемпіон світу з кікбоксингу К. Губка. У 2005 році С. Крук стає чемпіоном дефолімпійських ігор з легкої атлетики, а С. Дюльгер – бронзовим призером із цього ж виду спорту. 2006 рік – абсолютною чемпіонкою світу з паеурліфтингу знову стала студентка Т. Скрипка, чемпіоном світу з боксу став Д. Дзядевич, чемпіоном Європи зі стрільби з лука стала І. Волинець, чемпіонкою Європи з кульової стрільби – Д. Шитко, чемпіонкою Європи з важкої атлетики стала студентка О. Дьячкова. 2007 рік – студент А. Савченко – чемпіон Світу з кікбоксингу, а срібним призером став А. Губатюк, призеркою світу з сумо стала студентка М. Максименко. Призером світу з кульової стрільби – Д. Шитко. Призерами світу з академічного веслування А. Приведа, О. Тарасенко. Жіноча гандбольна команда майстрів вищої ліги «Університет – Дніпрянка», яку очолює заслужений тренер України, доцент кафедри спортивних ігор Михайло Милославський, у 2007 році посіла перше місце на III Всеукраїнських Літніх спортивних іграх. 2008 рік – Д. Шитко в двадцятці кращих із кульової стрільби на Олімпійських іграх в Пекіні, магістранта В. Кравченко дворазова срібна призерка параолімпійських ігор в Пекіні з легкої атлетики, а студентка І. Волинець посідає п'яте місце зі стрільби з лука на цих іграх, А. Губатюк – срібний призер чемпіонату світу з кікбоксингу, 2009 рік – Д. Шитко – перше місце на етапі кубка світу з кульової стрільби, краща спортсменка травня місяця, Н. Толочна – бронзова призерка чемпіонату Європи з пауерліфтингу, М. Максименко бронзова призерка чемпіонату світу з сумо, А. Приведа та В. Кривенко срібні призери чемпіонату Європи з академічного веслування.

Велике значення на факультеті приділяється науковій роботі. Так тільки за останні 8 років на факультеті викладачами захищено 11 кандидатських дисертацій, серед них п'ять викладачів – випускники факультету: С.І. Степанюк, Л.Л. Харченко-Баранецька, Є.А. Стрикаленко, Т.В. Селезньова,

С.О. Мойсєєв. 7 випускників навчаються в аспірантурах Херсонського державного університету, Харківської Академії фізичної культури, Вінницькому державному педагогічному університеті. Плідно працює наукова школа професора Л.П. Сергієнко за напрямком «Генетичний відбір у спорті» під керівництвом якого підготовлено і захищено три кандидатські дисертації (доцент І.В. Маляренко, доцент Є.А. Стрикаленко, доцент Т.В. Селезньова) та представлена до захисту робота І.А. Жосана.

Двічі на рік проводяться Всеукраїнські науково-практичні конференції «Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації», «Актуальні проблеми юнацького спорту», за матеріалами яких виходять збірки наукових праць. Постійними учасниками цих конференцій є провідні фахівці в галузі фізичної культури – професор О.С. Куц, Л.П. Сергієнко, А.С. Ровний, Т.П. Вісковатова, Л.В. Волков, О.М. Вацеба та інші, а також викладачі та аспіранти зі Львова, Харкова, Вінниці, Одеси, Миколаєва і т.д.

Викладачі факультету підготували майже 150 методичних посібників та рекомендацій за дисциплінами факультету як для денної, так і заочної форм навчання. Щороку друкується до 50 публікацій у наукових фахових збірниках, в тому числі і в ваківських.

Створено навчальний науково-методичний комплекс разом із Вищим училищем фізичної культури, що дає можливість впроваджувати науково-методичні розробки викладачів і тренерів у навчально-тренувальний процес.

За останні два роки випущено три навчальних посібники з грифом Міністерства освіти і науки України «Фізіологія людини» (доцент Ж.М. Ломака) та «Спортивний туризм» (доцент Ю.А. Грабовський).

Завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання доцент І.В. Маляренко третій рік плідно працює в госпдоговірній роботі «Організація рекреаційно-оздоровчої роботи інструкторів з фізичної культури та спорту в дитячих оздоровчих таборах Херсонської області» разом із обласним центром фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

На базі факультету працює обласне відділення Олімпійської академії, керівником якої є декан факультету професор Б.Г. Кедровський.

Створені належні умови для науково-дослідної роботи в наукових гуртках і проблемних групах. Щороку проводиться Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Дидактико-методичні аспекти фізичної культури», за результатами якої видається збірник наукових праць. Студенти факультету постійно беруть участь у всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт, міжнародних науково-практичних конференціях, неодноразово ставали переможцями та призерами. Кращі з них рекомендуються для навчання в аспірантурі. Так, у 2006 році К. Кісіленко ввійшла в десятку кращих на олімпіаді з теорії та методики фізичного виховання. 2008 рік – О. Цюпак посіла II місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (м. Львів), Г. Зайцева ввійшла в десятку кращих на олімпіаді з теорії та методики фізичного виховання. Р. Андрєєва – краща доповідь на міжнародній конференції «Молода спортивна наука України» (м. Львів), а в листопаді 2008 року вже аспірантка Вінницького державного педагогічного університету, 2009 рік – Г. Зайцева посідає II місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (м. Івано-Франківськ).

Сьогодні в аспірантурі навчаються 7 випускників факультету, 2 з яких уже виходять на захист кандидатських дисертацій.

На базі факультету щороку проводяться традиційні Всеукраїнські науково-практичні конференції «Актуальні проблеми юнацького спорту», «Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації». У них постійно беруть участь відомі фахівці в галузі фізичного виховання та спорту професори: Т.П. Вісковатова, Л.В. Волков, О.С. Куц, Л.П. Сергієнко, О.М. Вацеба, А.С. Ровний, викладачі, аспіранти і магістранти ВНЗ України та факультету.

Щорічно випускники факультету поповнюють педагогічні колективи навчальних закладів Херсонщини та інших областей України. Велика частка їх досягла вершин педагогічної майстерності. Наші вихованці очолюють

спортивні організації та навчальні заклади освіти, працюють тренерами з різних видів спорту. Так, В. Чорний – головний фахівець Херсонського обласного управління з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, С. Ротонос – директор Херсонського обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». О. Андрусак вчитель фізичної культури Академічного ліцею при Херсонському державному університеті, учасник конкурсу «Вчитель року 2005». С. Моїсєєв – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри Херсонського регіонального інституту післядипломної педагогічної освіти. Б. Милославський – тренер гандбольної команди суперліги «Університет – Дніпрянка».

Факультет фізичного виховання підтримує тісні зв'язки з провідними ВНЗ України – Львівським державним університетом фізичної культури, Київським національним університетом фізичної культури, Харківською державною академією фізичної культури, фізкультурно-спортивними закладами Херсонщини. Майже 70 % випускників Херсонського вищого училища фізичної культури вступають на факультет фізичного виховання та спорту, більше 60 % абітурієнтів вступають на I курс після закінчення ЦНТТ та Академічного ліцею при Херсонському державному університеті.

Студентам факультету створені всі умови для дозвілля та відпочинку. Вони є активними учасниками спортивних вечорів, оглядів художньої творчості, беруть активну участь в організації і проведенні зустрічей з провідними вчителями фізичної культури, тренерами з різних видів спорту, відомими спортсменами, у підготовці і проведенні щорічних тижнів кафедр та факультету.

Факультет готує фахівців з вищою освітою освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» для роботи в спортивних закладах та закладах освіти в галузі знань: 0102. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини за напрямками підготовки: 6.010201, 7.010201, 8.010201. Фізичне виховання, 6.010202. Спорт. З 2009 року отримано ліцензію та проведено

акредитацію напряму підготовки «Спорт» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» 7.010202.

Навчання проводиться на денній, заочній та екстернатній формах як за рахунок державного бюджету, так і за кошти юридичних або фізичних осіб.

ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

У травні 1998 року рішенням Вченої ради Херсонського державного педагогічного університету відкрито художньо-педагогічний факультет. У 2003 році його перейменовано на факультет культури і мистецтв. Деканом факультету є заслужений працівник культури України, кандидат педагогічних наук, професор Микола Левченко.

Завдяки факультету культури і мистецтв навчальний заклад став не тільки науково-педагогічним, а й вагомим культурно-освітнім центром Півдня України. Гордістю факультету є творчі колективи, якими славиться не тільки Херсонщина, а й Україна. Серед них: ансамбль танцю «Чубарики» (художній керівник – заслужений працівник культури України, професор В. Чуба), ансамбль танцю «Ладовиця» (художній керівник – доцент В. Васяк), ансамбль танцю «Сузір'я» (художній керівник – заслужений працівник культури України, доцент А. Рехліцька), театр «Студі-Арт» (художній керівник – заслужений працівник культури України, доцент Л. Лимаренко). Наказом Міністерства освіти і науки України цим колективам присвоєно почесне звання «Народний художній колектив».

Молодий факультет об'єднує такі спеціальності: «Педагогіка та методика середньої освіти. Хореографія. Спеціалізація: художня культура»; «Педагогіка та методика середньої освіти. Образотворче мистецтво. Спеціалізація: художня культура, редагування художньо-освітніх видань»; «Педагогіка та методика середньої освіти. Музика. Спеціалізація: художня культура, редагування музично-освітніх програм»; «Психологія. Спеціалізація: художня культура, режисура молодіжних театрів».

На факультеті культури і мистецтв функціонує сім кафедр.

Кафедру культурології (в минулому – кафедра української культури і театрального мистецтва) створено 18 травня 1998 року. Завідувач кафедри – заслужений працівник культури України, кандидат педагогічних наук, доцент Лідія Лимаренко.

В основу діяльності кафедри покладено завдання підготовки висококваліфікованих фахівців для освітньої галузі України: викладачів художньої культури, етики та естетики, керівників шкільних театрів. Кафедра здійснює підготовку кадрів мистецьких спеціальностей на денній, заочній та екстернатній формах навчання за такими напрямками:

- формування національної культури молоді;
- засвоєння культурно-мистецької спадщини людства;
- підготовка майбутніх викладачів до реалізації завдань естетичного виховання;
- підготовка майбутніх керівників шкільних театрів до реалізації завдань із формування духовності та театральної культури молоді.

На кафедрі працюють: доктор педагогічних наук, професор Наталя Миропольська; заслужені працівники культури України, кандидати педагогічних наук, професор Микола Левченко та доцент Лідія Лимаренко; кандидат педагогічних наук, доцент Інна Фелющенко; кандидат історичних наук, доцент Наталя Шушляннікова; кандидати мистецтвознавства, доцент Олександр Чумаченко та старший викладач Сергій Думасенко; народний артист України, доцент Борис Чуприна; заслужений артист України, доцент Генрієтта Пташник; заслужені працівники культури України Валентина Усатюк, Віктор Морозов, старший лаборант Вікторія Джумакай та інші.

З 2004 року запрошені на роботу провідні театральні педагоги столиці: кандидат мистецтвознавства, професор кафедри театрознавства Київського державного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, заслужений діяч мистецтв України Валентина Заболотна та кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України, член-кореспондент Академії мистецтв України, професор Ростислав Коломієць.

Професорсько-викладацький склад кафедри займається науково-методичною, організаційно-виховною роботою та творчою діяльністю.

Наукові інтереси викладачів кафедри культурології є досить широкими, про що свідчить тематика кандидатських дисертацій: Н.В. Шушляннікова «Соціокультурний розвиток Херсонщини кінця XVIII – початку XX ст. за нормативною літературою» (2003 р.); О.А. Чумаченко «Міф і мистецька гра в естетиці неоромантизму» (2003 р.); Л.І. Лимаренко «Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів художньої культури на прикладі вивчення циклу театральних дисциплін» (2004 р.); І.В. Фелющенко «Формування творчої особистості старшокласників засобами світової художньої культури» (2004 р.); С.А. Думасенко «Театри малих форм у контексті культурного розвитку Одеси у першій чверті XX століття» (2009 р.).

Л.І. Лимаренко працює над докторською дисертацією з теми «Загальнопедагогічні засади діяльності студентського театру у системі професійної підготовки майбутніх педагогів».

Для забезпечення високого рівня викладання фахових дисциплін членами кафедри розроблено та опубліковано монографії: Шушляннікова Н.В. Розповіді з історії Херсонського краю: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 207 с.; Фелющенко І.В. Формування творчої особистості старшокласника засобами світової художньої культури: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – 140 с.; Лимаренко Л.І. Від театру до майстерності: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. – 116 с.; посібники: Левченко М.Г. Навчальний посібник: Українська художня культура. – Херсон: Видавництво ХДПУ, 2002. – 102 с.; Левченко М.Г. Навчальний посібник: Українська художня культура. Вид. 2-ге, доповн. та виправл. – Херсон: Видавництво Просвіта, 2009. – 166 с. У посібнику втілено зміст української художньої культури, який обладнано великою кількістю опорних таблиць і схем. Розглядаються основні напрями розвитку національного мистецтва: архітектури, скульптури, графіки, літератури, театру, образотворчого мистецтва, музики, мистецтва діаспори. Навчальний посібник розраховано на

викладачів мистецьких дисциплін і художньої культури, студентів, аспірантів, учнів навчальних закладів різного типу.

Кафедрою підготовлено та надруковано цілу низку навчально-методичних рекомендацій, які свідчать про плідну теоретичну й експериментальну роботу педагогів. Цінність підготовлених на кафедрі навчально-методичних комплексів дисциплін полягає в ґрунтовному забезпеченні якісної підготовки майбутніх учителів художньої культури, керівників шкільних і молодіжних театральних колективів, сприяє логічній структуризації та проведенню лекцій, практичних, лабораторних занять, самостійної роботи, а також поточному та підсумковому контролю знань і умінь студентів.

Наукові результати професорсько-викладацького складу кафедри висвітлено у фахових виданнях міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів.

На кафедрі панує ділова, творча атмосфера, що виявляється в інтересі студентів до навчально-виховного процесу. Студентська молодь і вчиться, і активно займається науковою роботою в лабораторії з художньо-естетичного виховання (керівник – професор Микола Левченко), науково-проблемній групі «Динаміка соціокультурного розвитку Півдня України» (керівник – доцент Наталя Шушляннікова) та у проблемній групі «Театральне мистецтво та освіта» (керівник – доцент Лідія Лимаренко). Плідна робота викладацького колективу сприяє накопиченню творчого потенціалу та самореалізації студентів у якості акторів і режисерів.

Традиційним для кафедри є проведення Всеукраїнських науково-практичних конференцій («Актуальні проблеми мистецької освіти в контексті переходу вищої школи до Болонського процесу», «Українська культура: питання історії, теорії, методики»), обласних семінарів для керівників театральних колективів навчальних закладів (у співпраці з Херсонським державним будинком художньої творчості).

У вересні 1998 року на кафедрі створено навчальний театр «Студі-Арт», до складу якого входять викладачі, студенти факультету та учні Академічного ліцею при Херсонському державному університеті. Студентський театр сприяє вирішенню питань творчого розвитку майбутніх фахівців. «Студі-Арт» є учасником багатьох благодійних акцій та безпосередньо організатором проведення новорічних програм і вистав для дітей-сиріт м. Херсона й області. Вистави студентського театру «Клітка», «Діоген», «Ніч на полонині», «Пан де Пурсоньяк», «На перші гулі» постійно йдуть на професійній сцені обласного театру ляльок для учнів шкіл та ліцеїв міста. Свої творчі роботи театр презентує на сцені Херсонського державного університету, музично-драматичного театру імені М. Куліша, на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, на виїзних майданчиках Херсонщини та міст України. Навчальний театр став володарем Гран-прі на VII Міжнародному фестивалі античного мистецтва «Боспорські агони» (м. Керч, 2005 р.), «Почесним лауреатом» I-го Міжнародного фестивалю аматорських театрів «Четверта стіна» (м. Одеса, 2006 р.), володарем Гран-прі – «Золота маска» (2007 р) та Гран-прі – «Срібна маска» (2008 р.)

Дипломи переможців у різноманітних номінаціях міжнародних фестивалів отримали учасники студентського театру Тетяна Бузовська («Краща жіноча роль», м. Одеса, 2006 р.), Іван Безсмолий («Краща чоловіча роль», м. Миколаїв, 2007 р.), Дмитро Кравченко («Кращий театральний критик», м. Миколаїв, 2008 р.); Антон Коломієць став лауреатом II ступеня на I Всеукраїнському фестивалі мистецтв «Карпатські зорі». На IX Міжнародному театральному фестивалі «Мельпомена Таврії» керівника навчального народного театру «Студі-Арт» Лідію Лимаренко нагороджено дипломом «За плідну працю на ниві театральної педагогіки».

Колективом кафедри культурології встановлено професійні та творчі зв'язки з Київським національним університетом театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, редакцією журналу «Мистецтво та освіта», музично-

драматичним театром імені М. Куліша, театром ляльок, училищем культури, Таврійським ліцеєм мистецтв та іншими культурно-освітніми установами.

Випускники кафедри культурології працюють практичними психологами, викладачами художньої культури, етики, естетики, ведучими та режисерами телебачення, режисерами шкільних і молодіжних театрів, акторами театру та кіно. Серед них: народна артистка України Олена Галл-Савальська, заслужені артисти України Генрієтта Пташник, Світлана Добровольська, Сергій Кіяшко, артисти Олександр Мельник, Сергій Михайловський, Карен Маїлян (Херсонський академічний музично-драматичний театр імені М. Куліша) та інші; редактори і ведучі ТВ та радіокомпаній заслужений журналіст України Сергій Осолодкін, Тамара Кереселідзе, Іван Омельчук, Анна Остряньська, Тетяна Дундук, Олександр Клімцов, Олена Моргун, Ганна Голикова, Рустам Авдєєв та інші; фіналістка конкурсу «Ти – зірка» Євробачення-2006 Анастасія Лушнікова; провідні фахівці в загальноосвітніх та спеціалізованих закладах України: Ольга Харчова, Вікторія Джумакай, Яна Ярको, Ганна Мартиненко.

Кафедра образотворчого мистецтва була створена у 2001 році. З перших днів її очолив голова Херсонської обласної організації Національної спілки художників України, Народний художник України, професор Володимир Чуприна; заступник – член Національної спілки художників України, доцент Наталія Кругла. На кафедрі працюють члени Національної спілки художників України доценти Станіслав Курак і заслужений художник України Ольга Гоноболіна; старший викладач Зоя Гуріч; викладачі Віталій Ракович, Ольга Гуляєва. Професорсько-викладацький склад кафедри поповнився починаючими, але перспективними викладачами Оксаною Оснач, Ганною Кошубою. Старший лаборант кафедри – Галина Гуреля.

Педагоги, професійні художники є представниками всіх шкіл та напрямів сучасного мистецтва.

Кафедра здійснює підготовку спеціалістів за такими напрямками:

– формування духовного потенціалу майбутнього викладача-художника як творчої особистості, здатної самостійно вирішувати мистецькі та педагогічні завдання;

– вивчення, успадкування і розвиток національних традицій у галузі образотворчого мистецтва;

– підготовка фахівців для навчальних закладів і творчих колективів, які б поєднали в собі глибокі професійні знання і здібності, високу духовність і загальнолюдські цінності, здатних вирішувати завдання у галузі культури й освіти на високому фаховому рівні.

З 2008 року кафедра образотворчого мистецтва готує студентів за двома спеціалізаціями: «декоративне мистецтво» та «дизайн».

Науково-методична діяльність членів кафедри спрямована на укладання посібників, методичних рекомендацій, наукових статей, монографій. Кафедрою образотворчого мистецтва опубліковано наукові праці: Постолова Н.В. Ксилографії Альбрехта Дюрера: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2004. – 90 с.; Постолова Н.В. Графіка Ф. Кидера. Монографія. – Херсон: Просвіта. – 2006. – 92 с.; Постолова. Н.В. Символіка в історії пластичних мистецтв / Навчально-методичний посібник для студентів мистецьких спеціальностей. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 56 с.

Результати наукових досліджень професорсько-викладацького складу кафедри постійно друкуються у збірнику наукових праць всеукраїнського рівня.

Кафедра образотворчого мистецтва забезпечує належні умови для реалізації навчального процесу, зокрема, при кафедрі функціонує майстерня зі скульптури, чотири спеціалізованих аудиторії з малюнка та живопису.

Для студентів спеціальності «Образотворче мистецтво» університет відкрив виставкову залу, яка має постійну експозицію, де можна побачити кращі студентські творчі та дипломні роботи.

Окрім академічних технік образотворчого мистецтва, що складають основу навчального курсу профільюючих дисциплін, на кафедрі активно

впроваджуються сучасні інноваційні мистецькі технології. З цією метою на базі факультету культури і мистецтв створено кабінет комп'ютерних мистецьких технологій. Завідувач кабінету – викладач кафедри Юрій Олійник.

Студенти всіх курсів спеціальності «Образотворче мистецтво», окрім виконання учбової програми з засвоєння фахових навичок, є активними учасниками творчих проєктів, що були започатковані з перших років існування факультету культури і мистецтв та мають своє продовження на сьогодні як у нашому місті, так і за його межами – на республіканському, міжнародному рівнях. За роки існування факультету було організовано 50 виставок студентських творчих робіт.

Студенти спеціальності є активними учасниками всеукраїнської студентської олімпіади з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, де неодноразово посідали призові місця: III місце – Олена Герасимова, Олеся Гривенко (Південноукраїнський державний педагогічний університет, м. Одеса, 2005 р.); II місце – В'ячеслав Поляков, Катерина Куліш (Південноукраїнський державний педагогічний університет, м. Одеса, 2006 р.); I місце – В'ячеслав Поляков, Світлана Кушнар'ова (Південноукраїнський державний педагогічний університет, м. Одеса, 2007 р.); II місце – Анастасія Чижевська (Криворізький державний педагогічний університет, 2008 р.); III місце – Олександр Пліхта (Криворізький державний педагогічний університет, 2009 р.); II місце – Ганна Кисла (Криворізький державний педагогічний університет, 2009 р.); I місце – Олена Терехова (Криворізький державний педагогічний університет, 2009 р.).

Кафедра пишається своїми випускниками, серед яких: Віталій Ракович (член Національної спілки художників України, викладач кафедри); Ольга Гуляєва (член Національної спілки художників України, викладач кафедри); Оксана Оснач (викладач кафедри); В'ячеслав Поляков (дизайнер телекомпанії ВТВ, м. Херсон); Світлана Кушнар'ова, Вікторія Усаченко, Анатолій Братченко (художники музично-драматичного театру імені М. Куліша); Олена Баженова (викладач школи мистецтв № 1, м. Херсон); Олеся Гривенко

(керівник групи дизайнерів комп'ютерних ігор, м. Київ); Юлія Мальченко (дизайнер редакції журналу «Для Дому та Сім'ї», м. Київ) та інші.

Кафедра народно-сценічної, сучасної хореографії діє під керівництвом заслуженого працівника культури України, професора Василя Чуби.

Професорсько-викладацький склад кафедри здійснює кваліфіковану підготовку спеціалістів хореографічного напрямку.

Викладання фахових дисциплін забезпечує педагогічний склад кафедри: доцент Віктор Кізяков, суддя вищої категорії зі спортивних танців, заступник завідувача кафедри, старший викладач Наталія Терешенко, викладач Тетяна Медвідь, асистент Таміла Коткова, провідний концертмейстер Ірина Кравченко та концертмейстер Олексій Філенко, старший лаборант Олена Голикова, за сумісництвом працюють викладачі Світлана Бистрицька, Анастасія Чуба.

Про рівень хореографічної майстерності викладачів свідчить їх участь у телепроектах «Танцюють – всі» (м. Київ), «Танці без правил» (м. Москва); Всеукраїнському конгресі суддів зі спортивного танцю (м. Київ), майстер-класах висококваліфікованих фахівців – заслуженого артиста України Дмитра Клявіна, Патріка Чена (США) тощо.

Під керівництвом педагогів на факультеті працюють хореографічні колективи: народний ансамбль танцю «Чубарики» (художній керівник – Василь Чуба), ансамбль сучасного бального танцю (художній керівник – Наталя Терешенко), школа сучасного танцю «D.TigerS» (художній керівник – Світлана Бистрицька). Колективи брали участь у концертних програмах, присвячених Дню Слов'янської культури (м. Ніцца, Франція; м. Бендери, м. Тирасполь, Молдова); україно-американському проєкті «Молода Америка – Молода Україна», Міжнародних фестивалів мистецтв (м. Вітебськ, Білорусь), Міжнародних благодійних фестивалів (м. Київ), Міжнародному конкурсі-фестивалі дитячої та юнацької творчості «Зірковий Сімеіз» (м. Ялта), регіональних конкурсах сучасного танцю (м. Одеса), відкритих Всеукраїнських змаганнях з сучасного танцю (м. Дніпропетровськ), Міжнародному конкурсі спортивного танцю «Танцюючий бриз» (м. Керч) тощо.

Науково-методична діяльність членів кафедри спрямована на укладання посібників, методичних рекомендацій з народно-сценічного танцю, методики викладання хореографічних дисциплін, роботи з дитячим хореографічним колективом, сучасного танцю. За останні декілька років кафедрою народно-сценічної, сучасної хореографії опубліковано наукові праці: Терешенко Н.В. Історія та методика бального танцю: Модуль «Історико-побутовий танець». Навчально-методичний посібник для студентів денної, заочної та екстернатної форм навчання спеціальності «Хореографія». – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – 44 с.; Кравченко І.А. Танцювальні жанри у творчості видатних композиторів минулого та сучасності: Навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання. –Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – 32 с.; Бистрицька С.О. Розвиток танцювальної хіп-хоп культури: від 60-х років ХХ століття до сьогодення: Навчально-методичний посібник з дисципліни «Сучасний танець» та спеціалізованого курсу «Сучасні напрямки в хореографії» для самостійної роботи студентів денної, заочної та екстернатної форм навчання зі спеціальності «Хореографія». – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – 44 с.

Для забезпечення більш якісного навчання студентів і проходження навчальної та виробничої практик студентів IV – V курсів укладено договори про співпрацю з Таврійським ліцеєм мистецтв, Херсонським училищем культури, Дніпропетровським театральним-художнім коледжем, Бериславським педагогічним училищем, Дніпропетровським державним академічним театром опери та балету, Херсонським обласним академічним музично-драматичним театром імені М. Куліша та загальноосвітніми школами Херсонщини.

Випускниками кафедри хореографії є: народна артистка України Людмила Сидошенко, заслужені артисти України Тетяна Голякова, Ірина Бродська, Анатолій Козлов, Геннадій Жало; заслужена артистка Грузії Валентина Бичіна, лауреати міжнародних конкурсів Олена Кіф'як, Костянтин Пожарницький, Яна Саленко; заслужений працівник культури України Василь Чуба, заслужені працівники культури України – керівники ансамблю танцю

«Ритми планети» Василь та Ірина Пак, головний балетмейстер Херсонського академічного обласного музично-драматичного театру імені М. Куліша Юрій Бус, керівники хореографічних колективів лауреатів обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсів Світлана Якуба, Олена Патрушева, Олена Русол, Наталя Луньова та ін.

На кафедрі народно-сценічної, сучасної хореографії та кафедрі класичної хореографії та методики викладання працюють їх випускники: Ольга Шиліна, Світлана Бистрицька, Ірина Режек, Інна Білоусенко, Тетяна Капуста, Ганна Стародубець, Тетяна Медвідь. Випускники кафедри, які працюють в іноземних компаніях: Віталій Крекша, Леонід Іванов, Галина Галота, Олександр Москаленко, Олександр Братановський, Михайло Петренко, Володимир Білозоренко, Олексій Герасименко та інші.

Кафедра класичної хореографії та методики викладання працює на чолі із заслуженим працівником культури України, головою Херсонського осередку Національної спілки хореографів України, доцентом Аллою Рехліцькою. До складу кафедри входять: доцент Валентин Васяк, викладач Ольга Шиліна, провідний концертмейстер Наталія Бистрянцева, концертмейстер Лариса Грибач, асистенти, Інна Білоусенко, Ганна Стародубець, Анастасія Звягінцева, Ірина Режек фахівець Тетяна Капуста.

Науково-методична діяльність кафедри спрямована на укладання підручників (Грибач Л.Б. Хрестоматія музичного супроводу до уроків класичного танцю. – Видавництво ХДУ, 2009. – 52 с.); посібників (Бистрянцева Н.М. Музичне виховання у спадщині видатних майстрів педагогічної праці минулого та сучасності. Навчальний посібник для студентів. – Видавництво ХДУ, 2008. – 28 с.); методичних рекомендацій з класичного танцю, українського народного танцю, методики викладання хореографічних дисциплін та щодо підбору музичного супроводу до занять із хореографії.

З метою підвищення кваліфікації викладачі кафедри Ольга Шиліна, Ірина Режек, Інна Білоусенко продовжують навчання в аспірантурі та проходять стажування у вищих навчальних закладах освіти України.

У співпраці з кафедрою народно-сценічної, сучасної хореографії проводяться науково-практичні семінари з класичного та народно-сценічного танцю для керівників хореографічних колективів міста та області. Учасники семінарів мають змогу не лише удосконалити свої практичні навички, проконсультуватися щодо методики проведення занять із хореографії, а й ознайомитися з науково-методичними роботами викладачів кафедри. Також спільно з кафедрою народно-сценічної, сучасної хореографії проводиться традиційний фестиваль хореографічної майстерності колективів України «Натхнення», у рамках якого проходить конкурс молодих балетмейстерів та регіональна наукова-методична конференція «Перспективи розвитку хореографічного мистецтва в контексті Болонського процесу».

У системі роботи студенти залучаються до діяльності у творчих та наукових лабораторіях, тематикою яких є формування загальнолюдських якостей молоді засобами хореографічної освіти.

Спільними зусиллями викладачів кафедри і студентів-практикантів проводиться профорієнтаційна робота, спрямована на залучення нового контингенту до навчання на факультеті культури і мистецтв.

На базі кафедри працюють творчі колективи: народний ансамбль танцю «Сузір'я» (художній керівник – заслужений працівник культури України Алла Рехліцька); народний ансамбль танцю «Ладовиця» (художній керівник – Валентин Васяк). Ці колективи неодноразово були переможцями та володарями Гран-прі міжнародних, всеукраїнських фестивалів та конкурсів, а також учасниками багатьох обласних і міських художньо-масових заходів.

Кафедра інструментального виконавства та теорії музики розпочала свою професійну діяльність у 2001 році. Очолює кафедру Святослав Марцинковський – професор, заслужений працівник культури України, художній керівник та диригент симфонічного оркестру Херсонського державного університету.

Основним завданням кафедри інструментального виконавства та теорії музики є підготовка висококваліфікованих фахівців для освітньої галузі

України, адже кафедра займається підготовкою вчителів музики, викладачів музичних дисциплін, магістрів музичного мистецтва.

Висококваліфіковані викладачі кафедри формують музично-виконавську культуру, забезпечують професійну підготовку майбутнього фахівця, здатного до самореалізації, самовдосконалення художньо-творчої діяльності. Серед них: кандидат педагогічних наук, доцент Катерина Щедролюсева, доцент Тетяна Корнішева, старші викладачі Інна Марцинковська, Костянтин Петров, Любов Косачова та концертмейстери Марія Сулова, Станіслав Українець, старший лаборант Олена Чернова.

Викладачами кафедри здійснюються наукові дослідження у напрямках педагогіки, музичного мистецтва: Марцинковський С.Л. Інструментознавство. – Рівне: ДГУ, 1999. – 145 с.; Марцинковський С.Л. Хрестоматія з диригування в двох частинах. – Рівне: ДГУ, 1999. – 175 с.; Марцинковський С.Л. Еволюція кобзи. – Видання 2-е, доповнене та перероблене. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2004. – 152 с., з ілюстраціями.

Упровадження у педагогічний процес ефективних форм і методів навчання, удосконалення програмного матеріалу, розробки педагогічних технологій та інноваційних методик дозволяють кафедрі здійснювати виховання фахівців на рівні сучасних концепцій вищої школи. Значна увага приділяється студентському науково-творчому товариству, яке здійснює підготовку та проведення конференцій, олімпіад, творчих оглядів.

Поряд із активною науковою та навчально-методичною діяльністю вирує життя, сповнене творчих поривань, що знаходять своє сценічне втілення на концертах, конкурсах і фестивалях. У 2001 році кафедрою започатковано Регіональний конкурс вокалістів та виконавців на музичних інструментах «Музична Таврія». Для молодих музикантів участь у конкурсі – чудова нагода виявити свої таланти, вдосконалити виконавську майстерність і, найголовніше, – отримати нагоду навчатися у вищому навчальному закладі Півдня України.

У 2009 році конкурс «Музична Таврія» набув нового статусу як І-ий фестиваль диригентського мистецтва. Саме у травневі дні Херсонський

державний університет відкрив свої двері учасникам I-го фестивалю диригентської майстерності «Музична Таврія», учасниками якого стали студенти-музиканти із вищих навчальних закладів України (Національної музичної академії імені П.І. Чайковського, Одеської музичної академії імені А.В. Нежданової, Донецької музичної академії імені С.С. Прокоф'єва, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Дніпропетровської консерваторії імені М.І. Глінки тощо).

Специфіка підготовки фахівців концентрується у концертно-виконавській діяльності студентів та викладачів кафедри, що різнобічно представлена творчістю таких колективів: симфонічного оркестру Херсонського державного університету (керівник та головний диригент – Святослав Марцинковський); оркестру народних інструментів (художній керівник – Костянтин Петров); ансамблю флейт (художній керівник – Ольга Сироватіна); ансамблів скрипалів та «Троїста музика» (художні керівники – Святослав Марцинковський та Катерина Бабенко); інструментального дуету (керівник – Інна Марцинковська); ансамблю гітаристів (художній керівник – Олександр Яценко).

У репертуарі колективів – твори світових та українських класиків, старовинних та сучасних українських композиторів. Концертна діяльність колективів та музикантів-виконавців є лабораторією з формування виконавської майстерності студентів, збереження престижу високого професійного мистецтва. Випускниками кафедри є артисти оркестрових колективів філармонії і театру, радіо і телебачення, педагоги музичних шкіл та ліцеїв мистецтв, викладачі музики та співу загальноосвітніх шкіл.

Кафедру вокалу та хорових дисциплін відкрито 1 вересня 2002 року. Очолює її кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Гунько.

В основу кафедри покладено завдання вокально-хорової та методичної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва та педагогів-музикантів.

Навчально-виховний процес на кафедрі забезпечують: заслужені артисти України, доценти Віктор Гурба, Наталія Лелеко, Юрій Зимовець; старший викладач Зінаїда Кольбік; викладачі Наталія Юрченко, Ельвіра Запорожець,

Олексій Пономарьов; провідні концертмейстери Інна Кісельнікова, Белла Бондар; концертмейстери Юрій Бурлака, Ірина Бурбас, Світлана Веніамінова, Оксана Одржеховська.

Педагоги кафедри викладають такі дисципліни: «Хоровий клас», «Хорознавство», «Хорове диригування», «Читання хорових партитур», «Постановка голосу», «Вокальний ансамбль», «Методика музичного виховання», «Практикум керування хором», «Керування камерними колективами», «Робота з дитячими та юнацькими колективами», «Новітні досягнення з фахових дисциплін».

Поряд із навчально-методичною роботою співробітники кафедри здійснюють активну науково-дослідну діяльність з метою удосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців-музикантів. Викладачі кафедри Юрій Бурлака та Світлана Веніамінова навчаються у фахових аспірантурах, Катерина Ілліч-Резнікова готується до захисту кандидатської дисертації.

Викладачами кафедри підготовлені та надруковані навчально-методичні посібники: «Основи диригентської техніки» (автор – Ю.М. Зимовець, 2004 р.); «Вокально-мовленнєва культура майбутніх учителів музики», (автор Н.О. Гунько, 2005 р.). Наукові статті членів кафедри постійно друкуються у фахових наукових виданнях державного та міжнародного рівнів.

Окрім навчальної та науково-дослідної діяльності, викладачі кафедри здійснюють плідну культурно-виховну роботу. На базі кафедри працюють творчі лабораторії вокально-хорового спрямування: камерний хор (керівник – Ельвіра Запорожець); вокальний жіночий ансамбль (керівник – Наталія Юрченко); вокальний ансамбль «Ретро» (керівник – Наталія Гунько); чоловічий ансамбль сучасної музики (керівник – Олексій Пономарьов); гурток сольного народного співу (керівник – Зінаїда Кольбік); творча лабораторія академічного співу (керівники – заслужені артисти України Віктор Гурба та Наталія Лелеко)

Усі творчі колективи і солісти-виконавці кафедри постійно готують сольні програми і виступають з ними в концертних залах міста, зокрема, художньому музеї імені О.О. Шовкуненка, музично-драматичному театрі імені

М. Куліша, музичному училищі, окрім того вони беруть активну участь у святкових заходах і концертах факультету, університету та міста.

У 2009 році молодий викладач кафедри вокалу та хорових дисциплін Олексій Пономарьов став володарем Гран-прі музичного конкурсу «Найкраща пісня про Херсон».

Щороку кафедра звітує про свою діяльність у вигляді сольної концертної програми. Найкращі студенти спеціальності беруть участь у всеукраїнських вокальних конкурсах і фестивалях, серед яких: Міжнародний фестиваль слов'янської музики «Fortissimo» (м. Харків), Всеукраїнський конкурс вокалістів імені Оксани Петрусенко (м. Херсон), II тур Всеукраїнської студентської олімпіади з музики в містах Мелітополі, Одесі та інших.

Переможцями Всеукраїнського конкурсу вокалістів імені Оксани Петрусенко стали Максим Лазовий (2005 р.), Алла Гавриліна (2007 р.), Олег Олійник, Анна Савченко (2009 р.). Дипломами лауреатів Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Музичне мистецтво» були нагороджені Роман Матвеев (2007 р.), Олексій Пономарьов (2008 р.).

Щовесни колективом кафедри вокалу та хорових дисциплін на базі Херсонського державного університету проводиться Регіональний конкурс вокалістів «Музична Таврія». Основною метою конкурсу є збереження професійної майстерності і виявлення та підтримка музично-обдарованої молоді. Багато талановитих співаків із Донецька, Сімферополя, Белгород-Дністровського, Одеси, Миколаєва, Херсона брали участь у конкурсі й одержали дипломи за високу майстерність виконання.

Склад кафедри вокалу та хорових дисциплін постійно оновлюється молодими педагогами-науковцями, відбувається процес пошуку нових шляхів підготовки майбутніх педагогів-музикантів, створення творчих колективів.

Випускники кафедри працюють у загальноосвітніх та музичних школах, вищих навчальних закладах II – IV рівня акредитації, на радіо та телебаченні.

Кафедру психології та педагогіки мистецької освіти на факультеті культури і мистецтв створено 1 вересня 2007 року. Очолює кафедру кандидат психологічних наук, доцент Тетяна Демидова.

В основу діяльності кафедри покладено завдання з підготовки фахівців напряму психологія за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, спеціаліст, магістр.

Викладання навчальних дисциплін на кафедрі здійснюють висококваліфіковані викладачі: кандидати педагогічних наук, доценти Галина Полякова, Анатолій Форостян, Тетяна Храпко, кандидат медичних наук, доцент Аркадій Коньков, викладачі Олена Хамзова, Ірина Варняк, Наталія Мухіна, Наталія Кушель.

Викладачі кафедри Ірина Варняк, Юлія Дзядевич, Наталя Мухіна підвищують кваліфікацію, навчаючись у фаховій аспірантурі.

Навчання студентів здійснюється з використанням сучасних інформаційних технологій та відеотехніки; створено комп'ютерну електронну бібліотеку, демонстраційний кабінет для перегляду навчальних фільмів.

У процесі практичної підготовки у студентів спеціальності психологія формуються та закріплюються вміння спостерігати, професійно спілкуватися, застосовувати різні методи діагностики, психокорекційної роботи, проводити різні види соціально-психологічних тренінгів, консультацій, організувати власну професійну діяльність та аналізувати її результати.

У процесі теоретичної підготовки студенти опановують методологію та практику дослідницької роботи. Результатами проведення наукових досліджень є підготовка аналітичних та статистичних матеріалів для доповідей на всеукраїнських та міжнародних конференціях, публікації статей у наукових збірниках, підготовка методичних рекомендацій.

Студенти кафедри беруть активну участь у Кримському міжнародному учбово-практичному психотерапевтичному семінарі (м. Ялта), Всеукраїнському семінарі «Холотропна терапія з елементами психофізичної саморегуляції», посідають призові місця у Всеукраїнському конкурсі творчих робіт, який

проходить у Кримському гуманітарному університеті (м. Ялта). Так, Юлія Дзядевіч посіла 1 місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (м. Ялта, 2008 р.), студентка Марина Дворник – 4 місце в олімпіаді з психології в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова (2009 р.).

На факультеті культури і мистецтв вирує життя, бо його заповнила творчість, якою сповнені студенти і викладачі. Творчий порив студентів і досвід майстрів мистецтв зливаються воедино і знаходять своє сценічне втілення на концертах, у виставах, конкурсах, фестивалях. Про що свідчать спільні проекти: україно-американський – «Молода Америка – Молода Україна»; з Херсонським академічним музично-драматичним театром імені М. Куліша – феєрична комедія «Ревізор», вистава-концерт «Пам'ять серця», комедія «Вовки та вівці» у постановці заслуженого діяча мистецтв України, першого проректора Херсонського державного університету, професора Олега Мішукова.

Професорсько-викладацький склад, студенти факультету культури і мистецтв не зупиняються на досягнутому, безперервно розвиваються, окреслюють нові високі цілі, масштабні перспективи, тому що творчості немає меж.

ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИКИ, МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ

Фізико-математичний факультет є одним із трьох перших факультетів Херсонського педагогічного інституту, історія яких розпочалась у листопаді 1917 року. Тоді основну частину контингенту фізмату склали біля тридцяти студентів Юр'ївського вчительського інституту, які навчались на двох спеціальностях «фізика» і «математика».

У 2002 – 2003 навчальному році у зв'язку з тим, що розпочався випуск спеціалістів із кваліфікацією «інженер-програміст» та було введено спеціалізацію «основи інформатики», назву факультету було змінено на «факультет фізико-математичних наук та інформаційних технологій», а

наприкінці 2004 – 2005 навчального року – на «факультет фізики, математики та інформатики».

Сьогодні всі спеціальності фізмату акредитовані за найвищим освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», навчання здійснюється на денній, заочній та екстернатній формах. Загальна кількість студентів на факультеті станом на 01.11.2009 складала 596 студентів, при цьому з 452 студентів стаціонару 371 навчаються за рахунок держбюджету, 81 – за рахунок юридичних або фізичних осіб.

В останні 3 роки на факультеті функціонують три випускові кафедри: **фізики** (завідувач кафедри – професор В.Д. Шарко), яка була відкрита в 2003 році на базі двох кафедр – фізики та методики навчання фізики; **алгебри, геометрії та математичного аналізу** (завідувач кафедри – доцент В.І. Кузьмич), була відкрита в тому ж році і, фактично, є об'єднанням двох попередніх математичних кафедр – вищої математики та математичного аналізу; **кафедра інформатики** (завідувач кафедри – професор О.В. Співаковський), створена на базі попередньої кафедри прикладної математики та інформаційних технологій (раніше – кафедра інформатики та обчислювальної математики) і є випусковою для всіх трьох спеціальностей факультету.

На цих кафедрах працюють 45 викладачів (40 штатних та 5 зовнішніх сумісників), серед яких 5 професорів, 20 доцентів, кандидатів наук, 7 старших викладачів, 13 асистентів. Майже 60 % професорсько-викладацького складу факультету – його колишні випускники.

У 2004 році наказом МОН України при кафедрі інформатики факультету фізики, математики та інформатики у Херсонському державному університеті було відкрито науково-дослідний інститут інформаційних технологій (директор – доцент М.С. Львов), співробітники трьох лабораторій якого розгорнули роботу по створенню нових програмних продуктів (більше 60 найменувань), модуля «Електронна бібліотека», системи дистанційного навчання курсу «Світ лінійної алгебри», віртуальної біологічної лабораторії тощо.

У 2008 році на факультеті було відкрито спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика), головою якої є випускник факультету, доктор педагогічних наук, професор, проректор університету О.В. Співаковський; він, крім того, є науковим керівником аспірантури з цієї спеціальності.

Матеріальну базу факультету складають обсерваторія з діючим телескопом, 10 спеціалізованих лабораторій (механіки, тепла, оптики, електрики, атомної фізики, автоматики, радіотехніки, електротехніки та архітектури ЕОМ, методики викладання фізики), 6 комп'ютерних класів, 10 навчальних аудиторій. До послуг студентів фізмату – обладнання лабораторій НДІ інформаційних технологій та 4 методичних кабінети для самостійної роботи.

Факультет співпрацює з Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон), Національним педагогічним університетом ім. М.П. Драгоманова (Київ), КНУ ім. Т.Шевченка, Національним університетом ім. В.М. Каразіна (Харків), Національним університетом ім. І.І. Мечникова (Одеса), Запорізьким державним університетом, Миколаївським державним університетом, Інститутом математики та Інститутом міцних матеріалів НАН України, а також із деякими зарубіжними ВНЗ: університетом м. Гранада (Іспанія), університетом м. Ніцци (Франція), Каледонським університетом (Шотландія), Вищою педагогічною школою м. Ченстохова (Польща) та ін.

Велику увагу фізматівці приділяють науковим дослідженням, про що свідчать щорічні міжнародні наукові конференції з проблем математичного моделювання, інформатизації освіти України, всеукраїнські науково-практичні конференції, присвячені актуальним питанням удосконалення процесу навчання математики, фізики та інформатики у школі та ВНЗ, проблемам фізики твердого тіла, інноваційним технологіям, а також багаточисельні публікації співробітників кафедр – наукові статті, методичні рекомендації, посібники для студентів, учнів та вчителів. Протягом багатьох років на базі

Херсонського державного університету проводиться Міжнародний симпозіум «Методи дискретних особливостей в задачах математичної фізики», в роботі якого беруть участь математики провідних університетів України та Росії. Регулярно проводяться науково-практичні конференції: «Навчання з використанням інформаційних технологій та особистісний розвиток студентів», «Підготовка програмних інженерів в українських університетах», «Інтегроване середовище вивчення курсу «Основи алгоритмізації та програмування» для вищих навчальних закладів», «Впровадження системи поточного та підсумкового контролю інтегрованого середовища вивчення курсу «Основи алгоритмізації та програмування», «Проектування навчальних середовищ як методична проблема», «Астрономічна школа молодих вчених» Традиційно на факультеті проводяться всеукраїнські студентські науково-практичні конференції, видається збірник їх матеріалів «Пошук молодих».

На кафедрі інформатики щорічно виконуються держбюджетні теми:

«Розробка інтегрованого середовища вивчення курсу «Аналітична геометрія» для ВНЗ», «Розробка інтегрованого середовища вивчення курсу «Основи алгоритмізації та програмування» для ВНЗ», «Розробка дистанційного курсу «Цитологія» з нормативної частини циклу дисциплін природничо-наукової підготовки майбутніх вчителів біології», «Програмний засіб навчального призначення «Алгебра 8 клас» освітньої галузі «Математика для загальноосвітніх навчальних закладів».

Щорічно співробітники факультету захищають декілька дисертаційних робіт. Так, у 2006 – 2009 рр. успішно захистила докторську дисертацію з методики навчання фізики доцент В.Д. Шарко, кандидатські дисертації з теоретичної фізики та прикладної математики – старші викладачі В.В. Івченко, В.С. Песчаненко, Н.В. Валько, Н.В. Осипова, кандидатські дисертації з методики навчання математики та інформатики – старші викладачі С.П. Параскевич, Ю.І. Сінько, В.С. Круглик. Практично завершили дисертаційні дослідження з математики та інформатики викладачі О.В. Котова і К.А. Федорченко, успішно працюють над докторськими дисертаціями доценти

М.С. Львов, Г.М. Кравцов, С.Г. Кузьменков, В.І. Таточенко, над кандидатськими – співробітники факультету І.Є. Черненко, В.Б. Григор'єва, аспіранти О.А. Барильник-Куракова, Н.О. Гай, Л.В. Сметанюк.

Протягом більш, ніж 90-літнього періоду існування факультету його роботою успішно керували декани: у довоєнний час – О.Ф. Шапченко, В.О. Андрієвський, І.В. Левінсон; в повоєнні 1940-ті та 1950-ті роки – старші викладачі С.О. Сергєєв, Б.О. Резніков, О.І. Боришполець, доценти Є.Д. Селиванов, С.М. Львов; у 1960-ті – 1980-ті рр. – доценти М.С. Білий, Б.Л. Шаганян, О.Я. Кучма, В.В. Цибуленко, В.І. Лисенко. У 1989 – 2009 рр. факультет очолював доцент В.П. Берман. Зараз декан факультету – доцент, кандидат фізико-математичних наук В.І. Кузьмич.

Гордістю фізмату є колишні викладачі – вчені світового та європейського рівнів, які в різні часи працювали на кафедрах: астроном і математик Д.Ф. Марковський, доктор Варшавської Академії наук, астроном О.І. Казимирчак-Полонська, яка отримала премію ім. Ф.О. Бредіхіна за відкриття малої планети; експерт ЮНЕСКО, методист-математик, професор Г.М. Скобелев; засновник науково-дослідної лабораторії фізики твердого тіла Херсонського державного педагогічного інституту доцент С.М. Львов; один із провідних методистів-фізиків України професор М.С. Білий. Факультет пишається своїми випускниками, відомими вченими: докторами фізико-математичних наук, старшими науковими співробітниками Інституту математики НАН України професорами А.Ф. Турбіним та М.Ф. Кузенним; доктором фізико-математичних наук, професором, завідувачем кафедри фізики Московського інституту інженерів залізничного транспорту В.І. Марченком; доктором психологічних наук, професором, завідувачем кафедри психології Одеського національного університету Б.І. Цукановим; відомим українським методистом-фізиком, вихователем когорти вчителів фізики, доцентом Н.А. Бабаєвою, колишнім завідувачем кафедрою фізики Херсонського державного педагогічного інституту, доктором фізико-математичних наук, професором В.П. Немченком, академіком Української Академії Економічної

кібернетики, проректором Херсонського державного університету з міжнародних зв'язків та інформаційних технологій, завідувачем кафедри інформатики, доктором педагогічних наук, професором О.В. Співаковським, проректором Херсонського державного університету з наукової роботи, завідувачем кафедри педагогіки і психології, професором В.Л. Федяєвою, доктором фізико-математичних наук, професором кафедри фізики Херсонського державного університету В.В. Одинцовим, доктором педагогічних наук, професором кафедри педагогіки і психології Херсонського державного університету Є.С. Барбіною, старшим науковим співробітником Інституту математики НАН України, лауреатом державної премії України в галузі математики за 2009 р., кандидатом фізико-математичних наук І.В. Самойленком, кандидатом педагогічних наук, колишнім ученим секретарем НІІ педагогіки України Г.М. Цибульською тощо. Гордістю факультету є його випускники – відомі в Україні працівники органів освіти: заступник Міністра освіти і науки України В.В. Тесленко, начальник Управління освіти і науки Херсонської ОДА В.В. Сух, директор Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, професор А.М. Зубко; начальник управління освіти міської державної адміністрації Ю.М. Ніконов, колишній завідувач обласного відділу освіти І.Г. Касьяненко, директори Палаців дитячої та юнацької творчості м. Херсона Л.М. Барвінок (Яценко), І.П. Свінарченко (Рослова), директори і вчителі математики, фізики, інформатики шкіл Херсонщини М.І. Бабенко, А.А. Баєвський, О.В. Барнаш, О.Ю. Дмитренко, А.О. Кияновський, А.В. Носенко, М.І. Рябуха, заслужені вчителі України Т.Ю. Верещака, Є.О. Горбунова, О.А. Лейзбон, В.Я. Оксененко, Н.Г. Токар, І.М. Пашко, учителі математики, фізики, інформатики – переможці Соросовського конкурсу І.І. Кисла, М.А. Хорець, В.Ю. Чиженко.

Чимало випускників фізмату успішно працюють у правоохоронних структурах: заступник начальника обласної державної автоінспекції полковник М.Г. Везумський, начальник відділу внутрішньої безпеки УВС Херсонщини

полковник О.І. Граділь, колишній начальник відділу обласного управління СБУ полковник О.Ф. Сероклін, полковник міліції, начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності Херсонського юридичного університету, доцент, кандидат педагогічних наук А.С. Морозов тощо.

У найближчих планах факультету фізики, математики та інформатики відкриття нової спеціальності «Комп'ютерна інженерія», модернізація навчального обладнання, завершення впровадження в навчальний процес ідей і вимог Болонського процесу.

4.2. Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті.

Життя у глобалізованому світі не дає права бути відокремленим від його досягнень. Переконаливо доводить цю думку один із найпотужніших багатопрофільних навчальних закладів південного регіону – Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті. Заснований 21 червня 1994 року спільним рішенням вченої ради Херсонського державного педагогічного інституту та Херсонської міської ради, ліцей став втіленням новітніх педагогічних ідей у навчально-виховну роботу з талановитою молоддю.

З перших днів існування Херсонського Академічного ліцею його директором є Мішуков Олег Васильович – доктор філологічних наук, заслужений діяч мистецтв України, відмінник освіти України, почесний громадянин міста Херсона.

Він належить до генерації сучасних керівників, які здатні втілювати нові педагогічні ідеї в ліцейське життя.

Керівництво ліцею представлено відомими у педагогічних колах держави людьми. Мовенко Елеонора Григорівна – перший заступник директора, заслужений учитель України, доцент Херсонського державного університету; Бібік Галина Володимирівна – заступник директора з навчальної роботи, відмінник освіти України, вчитель-методист; Лебідь Тетяна Іванівна –

заступник директора з методичної роботи, заслужений учитель України, доцент Херсонського державного університету; Луків Алла Миколаївна – заступник директора з наукової роботи, відмінник освіти України, вчитель-методист; Томіліна Тетяна Юріївна – заступник директора з виховної роботи, відмінник освіти України, кандидат філологічних наук, учитель-методист; Фатєєва Ельвіра Михайлівна – завідувач Навчального центру профільної підготовки і тестових технологій, кандидат педагогічних наук, доцент Херсонського державного університету.

Концепція розвитку педагогічної системи Херсонського Академічного ліцею передбачає: відродження і зміцнення інтелектуального потенціалу держави для виховання культурної, гуманної і духовної особистості, забезпечення потреб учнів у якісній сучасній полікультурній освіті. Визначальною особливістю взаємодії педагогів, батьків та ліцеїстів є гуманізація стосунків, загальне прагнення здобути освіту європейського зразка.

Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті – багатопрофільний навчальний заклад. У ньому здобувають освіту учні, які зробили свідомий вибір профілю навчання.

Профільна підготовка найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості ліцеїстів у виборі власної освітньої траєкторії. Це навчання передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів та створення умов для їх навчання відповідно до професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Профільне навчання спрямоване на набуття ліцеїстами навичок самостійної, науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності; розвиток інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей ліцеїстів; прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Основні напрями та структура профільного навчання:

- суспільно-гуманітарний: англо-німецька філологія, романо-германська філологія, філологічний, історичний, правовий, міжнародна економіка та міжнародні відносини;
- природничо-математичний: фізико-математичний, хіміко-біологічний, географічний, медичний, екологічний;
- художньо-естетичний: образотворчий, хореографічний.

Профільні предмети обов'язкові для ліцеїстів, які обрали даний профіль. Зміст навчальних предметів передбачає орієнтацію на майбутню професію.

Особливості вивчення профільних предметів: більш глибоке і повне опанування понять, законів, теорій; дотримання системного викладу навчального матеріалу, його логічного упорядкування; широке використання знань зі споріднених предметів; застосування активних методів навчання, організація дослідницької, проектної діяльності ліцеїстів.

Опанування предметів у рамках профільних спецкурсів проходить на академічному рівні, де обсяг змісту достатній для подальшого вивчення предметів у вищих навчальних закладах.

У рамках профільних спецкурсів ліцеїсти вивчають предмети за вибором, які входять до складу профільного навчання. Основним завданням спецкурсів є поглиблення і розширення змісту профільних предметів, забезпечення профільної прикладної початкової спеціалізації навчання тощо.

У Херсонському Академічному ліцеї вже декілька років успішно працює Навчальний центр профільної підготовки і тестових технологій, який забезпечує умови життєвого і професійного самовизначення ліцеїстів та слухачів, формування у них готовності до оволодіння майбутньою професією. У центрі слухачі готуються для проходження зовнішнього незалежного тестування з української мови та літератури, математики, фізики, біології, географії, хімії, історії України, іноземних мов та предметів, які виносяться на творчі конкурси.

З 2009 року на базі Навчального центру тестових технологій для тих, хто хоче досконало оволодіти будь-якою іноземною мовою, працює «Школа іноземних мов».

Центр тісно співпрацює з Українським та Сімферопольським центрами оцінювання якості освіти.

У Навчальному центрі профільної підготовки та тестових технологій є спекласи та заочне відділення, у яких навчаються учні 10 – 11 класів шкіл міста й області, випускники училищ, професійно-технічних училищ, ліцеїв, коледжів, випускники минулих років. Сьогодні у центрі пропонується два терміни навчання: дворічний – для учнів 10 – 11 класів і річний – для одинадцятикласників та випускників минулих років. Учні та їхні батьки, які є замовниками освіти, мають право не тільки вільного вибору спеціалізації довузівського навчання, а й терміну підготовки залежно від рівня знань конкретного учня, стану фізичного й соціального розвитку.

Абітурієнти міста навчаються протягом тижня залежно від кількості обраних предметів.

Абітурієнти сільської місцевості навчаються на заочному відділенні за дистанційною модульною системою. Протягом року вони отримують завдання для самостійного опрацювання. На виїзних сесіях цей матеріал аналізується (усно або письмово). З кожної теми викладачі перевіряють засвоєний матеріал у тестовій формі.

Двічі на рік слухачі проходять пробне тестування, що дає змогу психологічно підготуватися до його проходження. Тобто, проходить ознайомлення зі структурою тестів, їх змістом. Слухачі на основному тестуванні можуть правильно розрахувати час при виконанні того чи іншого завдання.

Аналіз навчання в центрі показує, що 79% слухачів на зовнішньому незалежному тестуванні отримують результати достатнього та високого рівня (від 160 до 200 балів за 200-бальною системою оцінювання).

Після закінчення центру довузівської підготовки слухачі вступають не тільки до Херсонського державного університету, а й до інших вищих навчальних закладів України та зарубіжжя.

Структурним підрозділом Херсонського Академічного ліцею є підготовче відділення, яке надає освітні послуги учням різних вікових категорій і працює за напрямками:

- навчально-творча школа «Перспектива» (для учнів 0 – 4 класів);
- школи математично-комп'ютерна, хореографічна, іноземних мов (для учнів 5 – 6 класів);
- проліцейські класи (для учнів 7 – 8 класів).

Нульовий клас навчально-творчої школи «Перспектива» відвідують щороку 20 – 25 малюків віком 5 – 6 років. Основна мета роботи з ними – повноцінний розвиток кожної дитини та якісна підготовка до навчання в школі.

Учні 1 – 4 класів у малих навчальних групах (до 10 учнів) мають змогу поглибити знання з предметів, що викликають пізнавальний інтерес, та усунути складнощі й прогалини, які виникають у процесі навчання в загальноосвітніх школах.

Учні середніх класів навчаються в різнопрофільних школах:

- іноземних мов, де ведеться підготовка з англійської, німецької або французької мови та зарубіжної літератури за вибором учнів.
- математично-комп'ютерній, де діти систематизують знання з математики, покращують навички використання комп'ютера як інструмента пізнавальної діяльності;
- хореографічній, у якій діти вчать володіти пластикою тіла, формують навички акторської майстерності, готуються до вступу в ліцей на спеціальність «Хореографія».

З метою підготовки майбутніх ліцеїстів створено проліцейські класи, які двічі на тиждень після занять в загальноосвітніх школах міста відвідують за обраним профілем учні 7 – 8 класів. Щороку набір у такі класи проходить без вступної співбесіди і становить 120 – 140 учнів.

Навчання в проліцейських класах здійснюється за рейтинговою системою. Протягом року учні пишуть проміжні контрольні роботи, які проводяться за матеріалами, складеними викладачами ліцею. Наприкінці 8-го класу всі учні проліцейських класів пишуть підсумкові контрольні роботи, які є для них одночасно вступними іспитами до Херсонського Академічного ліцею при Херсонському державному університеті.

Усі структури ліцею працюють за навчальними програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України, авторськими програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України або вченою радою Херсонського державного університету як такими, що проходять апробацію.

За п'ятнадцять років у ліцеї сформувався потужний науково-педагогічний колектив, своєрідний колектив односторонців, який свідомо ставить, розуміє і приймає місію закладу.

Навчальний процес у ліцеї забезпечують висококваліфіковані викладачі, 80% яких мають вищу категорію, педагогічне звання «учитель-методист», «старший учитель».

Плідно працюють на благо закладу заслужені вчителі України Л. Ігнатюк, Е. Мовенко, Н. Нев'ярович, заслужені працівники культури України А. Рехліцька, В. Чуба, викладачі, відмінники освіти України – Т.І. Кучма, К.А. Лисюк, О.І. Мазур, Є.І. Комарова, В.П. Федулов, В.М. Хорець, Т.І. Князева, Л.М. Турбова, О.Б. Громакова, Т.Б. Чинкіна, О.Г. Андрусак, В.А. Ніконоров.

Ліцеїсти і слухачі навчального центру профільної підготовки і тестових технологій з особливою повагою ставляться до занять, які ведуть проректори університету: професори О. Співаковський, В. Федяєва, та професори О. Заболотська, В. Демецька, Н. Ільїнська, О. Ходосовцев, Л. Руденко, В. Олексенко, доценти: Н. Задорожня, С. Волкова, О. Блинова, С. Солдатова, В. Андреев, О. Голотюк, К. Шапошніков.

Педагоги ліцею є активними учасниками конкурсів професійної майстерності. Так, за останні 14 років переможцями обласного етапу Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» стали такі викладачі, як Т.І. Лебідь (1996), А.М. Луків (1997), Т.В. Непомняща (1998), Т.Б. Чинкіна (1998), В.М. Шеховцова (2000), В.А. Ніконоров (2003), О.Г. Андрусак (2005), О.Є. Бородіна (2006), О.В. Єпіфанова (2009), переможцями Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» стали Л.М. Ігнатюк (2000), Н.Ю. Невярович (2004). Звання Соросівського лауреата здобули Т.Б. Чинкіна та М.О. Хорець (1997). Упродовж тільки останніх трьох років 52 вчителі ліцею були нагороджені високими відзнаками держави, зокрема Орденом княгині Ольги III ступеня – заслужений учитель України Л. Ігнатюк, медаллю «За наукові досягнення» – директор ліцею, професор О. Мішуков, нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» – учитель-методист Т. Кучма, три вчителі були відзначені почесними грамотами Верховної Ради України, дванадцять викладачів нагороджені почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, 48 учителів відзначено почесними грамотами органів місцевого самоврядування.

У 1999 р. старший викладач О. Андрусак здобув звання майстра спорту України міжнародного класу.

За період існування ліцею зміцнився науковий потенціал його викладацького складу: захищено п'ять дисертацій на здобуття кандидата наук, шість викладачів навчаються в аспірантурі або є здобувачами вищих навчальних закладів України.

Пріоритетним напрямом діяльності ліцею є науково-методична та науково-дослідницька робота викладачів відповідно до педагогічної проблеми «Модернізація освітніх технологій та формування життєвих компетентностей ліцеїстів у контексті Болонського процесу». Реалізація науково-методичної роботи відбувається через діяльність педагогічної та методичної рад, методичного кабінету, предметних кафедр, творчих лабораторій учителів.

Кожна предметна кафедра проектує єдину педагогічну проблему на наукове дослідження викладачів відповідно до профілю кафедри.

Кафедра філології та журналістики (завідувач – відмінник освіти України, вчитель-методист В. Шеховцова) реалізує проблему «Використання дидактичних технологій у процесі викладання філологічних дисциплін з метою лінгвокультурного розвитку особистості».

Кафедра історії та права (завідувач – відмінник освіти України, вчитель-методист О. Шайтан) втілює проблему «Застосування інтерактивних технологій у формуванні історико-правознавчих компетентностей ліцеїстів у контексті Болонського процесу».

Викладачі кафедр романо-германської філології (завідувач кафедри – вчитель-методист Т. Мантула) та англо-німецької філології (завідувач кафедри – відмінник освіти України, вчитель-методист Г. Хоронжевич) спільно працюють над розв'язанням проблеми «Соціокультурний розвиток ліцеїстів у контексті європейської та світової культури на основі багаторівневого вивчення культурного та лінгвокраїнознавчого матеріалу»

Кафедра природничо-математичних дисциплін та економіки (завідувач кафедри – відмінник освіти України, вчитель-методист М. Хорець) має потужні напрацювання і працює над реалізацією проблеми «Упровадження інтерактивних технологій навчання та формування конкурентоспроможної особистості ліцеїста у контексті Болонського процесу».

Кафедри ліцею організовують науково-методичні семінари, засідання «круглого столу», ярмарки педагогічних ідей, дискусії, під час яких обговорюються реальні педагогічні ситуації. Це спонукає викладачів звертатися до наукових досліджень, перспективного педагогічного досвіду тощо. Відповідно до плану роботи ліцею проводяться декади предметних кафедр, під час яких організовуються інтелектуальні конкурси, творчі змагання, турніри та вікторини знавців з предмета, проводяться історико-літературні екскурсії, зустрічі з науковцями провідних вузів України та фахівцями державних установ.

Ця робота має великий вплив на ліцеїстів, тому що різними методами формується інтерес до обраної спеціальності. Інформація про проведені заходи публікується в ліцейській газеті «Кафедра».

Значну увагу викладачі ліцею приділяють оновленню науково-методичних матеріалів та наданню естетичного вигляду навчальним кабінетам.

Найголовнішим пріоритетом в організації навчально-виховного процесу в ліцеї є науковий підхід до управлінських, навчальних та виховних аспектів. Повному структурований зміст навчання, впровадження сучасних інформаційних технологій, які зумовлюють формування пізнавальних інтересів учнів, глибше сприйняття і розуміння теоретичного матеріалу, систематичне, цілеспрямоване впровадження на уроках завдань творчого характеру, профільне навчання – усе це є важливим підґрунтям для розвитку здібностей і формування практичних навичок майбутніх науковців. Рівень занять з усіх спеціальностей у ліцеї відповідає вищому навчальному закладу.

Постійна творча співпраця наукового відділу ліцею з відділом організації наукової роботи університету, кафедр ліцею з університетськими кафедрами, зі студентським науковим товариством та радою молодих учених, Південним регіональним інститутом післядипломної освіти, науково-методичним центром міста, науковим товариством «Пошук» дає змогу чітко спланувати роботу з ліцеїстами під час підготовки їх до участі у предметних олімпіадах усіх рівнів, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, різноманітних інтелектуальних змаганнях, конференціях ліцейського, університетського та регіонального рівнів.

З метою поглиблення, узагальнення і закріплення знань, якісної підготовки до наукової діяльності для учнів усіх трьох курсів уведено написання курсових робіт. Ліцеїсти I – II-го курсів (9 – 10-х класів) пишуть свої перші наукові дослідження під керівництвом кращих викладачів ліцею, а більшість третьокурників займаються науковою роботою в Малій Академії наук України з провідними вченими університету.

Робота з підготовки ліцеїстів до олімпіад та конкурсів ведеться цілеспрямовано і систематично. Враховується насамперед той фактор, що учні, аби перемоги в інтелектуальних змаганнях, повинні знати набагато більше, ніж передбачає шкільна програма. Поглиблені курси з відповідних предметів, варіативність навчальних програм, постійна індивідуальна робота з обдарованими дітьми, залучення їх до науково-творчого пошуку, можливість черпати нову інформацію з Інтернету, працювати з різноманітними виданнями в читальних залах ліцею та університету – це основа майбутніх перемог в олімпіадах і конкурсах усіх рівнів. Така концепція науково-дослідної освіти допомагає ліцею протягом багатьох років посідати найвищі сходинки конкурсних п'єдесталів. Наприклад, порівняння даних за 1995 р. та за минулий навчальний рік свідчить, що кількість переможців обласних етапів конкурсів-захистів МАН зростає з 18 учнів до 89, а Всеукраїнського туру – з 3 до 14 учнів. У 1995 р. було 19 переможців обласних олімпіад, у минулому навчальному році – 94. У Всеукраїнських олімпіадах кількість переможців зростає за цей період з 2 до 29 учнів. Особливо слід підкреслити, що наукова творчість не тільки поглиблює знання ліцеїстів у певній галузі предмета, збагачує їх методичними навичками, а й стимулює їхню пізнавальну діяльність, спонукає до пошуку нових знань.

Свою любов і шану до рідної мови та літератури продемонстрували Юлія Бережко, Оксана Лубська, Марія Юрченко, Юлія Мендель, Вікторія Матвєєва, Христина Бізер, Марія Животошук, Руслана Прокопенко, Наталія Пугач, Людмила Тріщанович, Ольга Настасієнко. Глибокі знання з історії та права показали Олексій Погорєлов, Тетяна Водотика, Олена Агеєнко, Олексій Шайтан, Антон Руденко, Дар'я Зарівна, Олег Ковальчук, Яна Курова. Серед 86 переможців Всеукраїнської універсиади 2001 р. «Інтелектуал ХХІ ст.» – наш випускник, знавець історії Олексій Ведров (нині випускник Києво-Могилянської академії). Переможцями інтернет-олімпіади з економіки та англійської мови стали Владислав Перевишко (сьогодні випускник Київського національного університету імені Тараса Шевченка) та Ілона Алексенко.

Відмінниця навчання Ксенія Юсупова стала переможцем інтелектуальної гри «LG Еврика», отримала грант на навчання у вищому навчальному закладі. Маємо переможців і в національному конкурсі «Ноосфера», першому Всеукраїнському гуманітарному симпозіумі «Україністика на початку тисячоліття: філософія, історія, мовознавство», Всеукраїнських конкурсах «Вірю в майбутнє твоє, Україно!», «Європа в школі» та інших.

У 2004 році бронзову медаль на Міжнародній олімпіаді з екології, що проходила в Туреччині, завоював учень 11 класу Ковальчин Володимир. У 2005 році бронзовим призером Міжнародної олімпіади з екології став Базалій Андрій, у 2006 році на Міжнародній олімпіаді з біології в Аргентині Щукін Юрій також завоював призове третє місце.

А в 2009 році відразу двоє ліцеїстів Одарченко Катерина та Гненний Костянтин привезли з XVII Міжнародної олімпіади з екології дві золоті медалі.

Плідна співпраця з провідними вченими України та зарубіжжя – це один із найважливіших аспектів роботи наукового відділу нашого ліцею. Протягом навчання в ліцеї мали змогу прослухати курси лекцій Ю. Ганделя – доктора фізико-математичних наук, професора кафедри математичної фізики та обчислювальної математики механіко-математичного факультету Харківського національного університету ім. В. Каразіна, А. Добролюбського – доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри історії України Південноукраїнського державного педагогічного університету, І. Колесник – доктора історичних наук, професора кафедри історіографії та джерелознавства Дніпропетровського державного університету, В. Яременка – доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри Шевченкознавства Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, А. Акімова – професора, доктора біологічних наук, директора Інституту зоології НАН України, Л. Бурлачука – доктора психологічних наук, професора Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, М. Пентилюк – доктора педагогічних наук, професора Херсонського державного університету, М. Бойка – доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри ботаніки

Херсонського державного університету та багатьох інших. Надзвичайно цікавою та відповідальною є організація і проведення у ліцеї навчальних практик (літературно-музейних, літературно-історичних, археологічних, юридичних, польових тощо).

Не тільки викладачі, а й кращі ліцеїсти друкують науково-методичні праці, статті в обласній періодичній пресі, у ліцейській газеті «Кафедра», збірниках наукових праць «Південний архів», «Абітурієнт», «Науковий вісник МАН України (Херсонське відділення)» та ін.

Щороку випускники ліцею мають змогу друкувати тези своїх науково-дослідницьких, випускних атестаційних та курсових робіт у збірнику «Ліцейська освіта».

Широке впровадження у навчально-виховний процес психологічної служби – це теж один із наукових підходів до навчання. Адже ліцей має дати учневі свободу у виборі предметів, розвинути у нього вміння переорієнтації, формувати науково-дослідне мислення, щоб молода людина вийшла з ліцею не тільки освіченою, володіючи конкретним обсягом знань, а й внутрішньо вільною, з незалежним планетарним мисленням, з особистою відповідальністю.

Серед розмаїття проблем, що вирішуються педагогічним колективом ліцею, чільне місце посідає виховання підростаючого покоління.

Основною домінантою виховної роботи у ліцеї є національне, родинне і морально-етичне виховання.

Особлива увага звертається на формування молодого людини, яка глибоко відчуває єдність з українським народом, повагу до його духовних, моральних і культурних надбань, прагне дізнаватися про духовне коріння української нації, моральні традиції інших національностей, які складають єдиний народ України.

Невід'ємною частиною формування у старшокласників активної життєвої позиції є громадянське виховання. Новим органом ліцейського самоврядування з 2004 року став Ліцейський Парламент, який має свій Статут, Положення.

Ліцейський Парламент очолює голова, якого обирають на загальних учнівських зборах. Вибори відбуваються на альтернативній основі: усі бажаючі

учні мають можливість випробувати себе в якості кандидатів на посаду голови Ліцейського Парламенту. Члени Ліцейського Парламенту визначають заступника голови Ліцейського Парламенту та розподіляють між собою обов'язки відповідно до структурних підрозділів Парламенту: євроклуб, управління зв'язків з громадськістю, комітети з питань організації культурних заходів та благодійництва, біржа зайнятості. Протягом трьох років Ліцейський Парламент конкретизував свою мету, завдання й структуру. Орган учнівського самоврядування є самостійним з питань організації та проведення різноманітних проектів та акцій. З 2007 – 2008 навчального року Ліцейський Парламент ініціював благодійно-освітні акції «Пам'ять заради майбутнього», «Анти-СНІД», «День Святого Валентина». Ліцейський Парламент взявся опікувати групу дітей зі школи-інтернату № 29 м. Херсона для дітей з вадами слуху. Одним із важливих напрямків роботи Ліцейського Парламенту є створення євроклубу. У світі євроінтеграції України ця подія для ліцеїстів дуже важлива. Дитяча дипломатія розвиває у ліцеїстів толерантність, патріотизм. Члени Євроклубу брали участь у Першому всеукраїнському форумі молодіжної дипломатії, який проводило Міністерство закордонних справ України в м. Києві (2007 рік).

Патріотичне виховання сприяє розвитку психологічних та морально-вольових якостей ліцеїстів, особистісного погляду на сучасні події, самовихованню і самопідготовці. У ліцеї систематично проводяться зустрічі з людьми, які є справжнім зразком для молодого покоління, зокрема з ветеранами Великої Вітчизняної війни, воїнами-інтернаціоналістами. Так, вшановуючи пам'ять видатного земляка, Олімпійського чемпіона Олександра Береша, учні ліцею беруть участь у спортивних змаганнях, присвячених славному спортсменові. За ініціативою Президента України Ліцейський Парламент другий рік поспіль проводить благодійну акцію «Запали свічку». Традиційним у ліцеї стало проведення акції милосердя для мешканців геріатричної лікарні та вихованців дитячого садка № 29 для глухонімих дітей.

Одним із важливих напрямків виховної роботи в ліцеї є художньо-естетичне виховання. Систематично проводиться робота для виявлення та розвитку талантів учнів через залучення їх до творчих конкурсів, присвячених Дню знань, Дню вчителя, Новорічним та Різдвяним святкам тощо. Найулюбленішим конкурсом у ліцеїстів є конкурс КВК, виступ у якому є поштовхом до подальшого розвитку та вдосконалення творчої особистості. Важлива роль у позакласній виховній роботі належить гурткам художньої самодіяльності та творчим колективам. Народний ансамбль танцю «Сузір'я» є неодноразовим переможцем Всеукраїнського конкурсу ім. П. Вірського. Користуються популярністю серед ліцеїстів навчальний театр «Студі-Арт», студія сучасного танцю, вокальний ансамбль, КВН-театр, клуб «Капітал» та інші.

Справжньою подією для учнів та педагогів ліцею є Посвячення в ліцеїсти, яке традиційно проходить у жовтні поточного навчального року. Щорічний фестиваль мистецтв «Ліцейський дебют», до участі у якому активно залучаються не тільки ліцеїсти, а й їхні батьки, молодші брати і сестри, викладачі та випускники ліцею, є улюбленим святом усіх ліцеїстів. Кожна конкурсна програма вирізняється різноманітністю стилів та жанрів, має окрему драматургію та назву (наприклад: «На перехресті тисяч доріг», «Нові люди та манекени», «Існує нестримна фантазія», «Місто пісень», «TV-дебют», «Діти-індиго», «Наш двір», «Зірковий шлях», «Наш час», «110 ударів на хвилину» та інші).

Важливим напрямком співпраці педагогів і батьків у ліцеї є організація спільної виховної діяльності викладачів, батьків, учнів та громадськості. Практично це реалізується у системі спільних справ і заходів батьків та ліцеїстів кожної паралелі під керівництвом педагогів-організаторів. Особливо ефективним є проведення «круглих столів», семінарів педагогічної просвіти батьків за програмами: «Психологічні особливості підліткового віку»; «Фактори розвитку позитивної «Я-позиції» особистості»; «Родинні традиції та їх роль у формуванні громадянського світогляду ліцеїстів» тощо.

Роботу з батьками очолює батьківський комітет, який є зв'язуючою ланкою між адміністрацією та батьками. Конкретну роботу з батьками проводять педагоги-організатори класів.

Одним із важливих напрямів виховної роботи в ліцеї є екологічне виховання. На базі закладу працює обласна організація юних екологів «ЮНЕК». Ліцеїсти беруть активну участь і перемагають у різноманітних конкурсах, симпозіумах, науково-практичних семінарах (обласних і всеукраїнських), здійснюють науково-пошукові дослідження. У 2001 році на базі «ЮНЕК» створено первинний осередок Херсонської обласної організації Всеукраїнської дитячої спілки (ВДС) «Екологічна варта».

Щороку члени «ЮНЕК» беруть участь у Всеукраїнських акціях і конкурсах ВДС «Екологічна варта»:

– «Свій голос я віддаю на захист природи» у номінаціях – «Презентація екологічно чистих продуктів харчування», «Екологічне гасло», «Екологічна емблема», «Екологічний плакат», «Екологічна казка», «Екологічна пісня», «Екологічна фотографія», «Позаурочний захід з екології – сценарій», «Розробка Вартівських традицій», «Програма з екології». У номінації на кращу розробку екологічного тест-тренінгу (2004р.) і кращого наукового посібника з екології для учнів перше місце посіла керівник «ЮНЕК» Т.Б. Чинкіна (2005р.).

– «Свіжий вітер» (конкурс дитячої творчості) у номінації «Екологічний театр», «Екологічна мода».

Основна мета «ЮНЕК» – геобіомоніторинг природних і антропогенних геокомплексів гирлової області Дніпра, що є основою для створення бази наукових даних, необхідних для охорони навколишнього середовища.

На основі спостережень членами «ЮНЕК» були розроблені наукові обґрунтування створення 2-х нових об'єктів природно-заповідного фонду Херсонської області – Ботанічного заказника державного значення «Кардашинські болота» – Херсонська обл., Голопристанський р-н, с. Кохани (1999р.) і Пам'ятки природи місцевого значення «Тополя італійська – гідропарк «Молодіжний», с. Кіндійка, м. Херсон» (2003р.), які було направлено до

Державного управління екології і природних ресурсів у Херсонській області. Результати своїх досліджень і пропозиції щодо покращення екологічної ситуації на місцевому рівні члени «ЮНЕК» представили на міській виставці-конкурсі «Екологічно чисті технології» і були нагороджені Дипломом виставки.

Результати спостережень за станом природних геокомплексів гирлової області Дніпра щомісяця висвітлюються у матеріалах «Екологічного бюлетеня» – фотогазети «ЮНЕК». Тільки за період 2006 року було підготовлено і освітлено 5 фотогазет екологічної спрямованості у приміщенні Херсонського Академічного ліцею. За результатами науково-дослідних експедицій щороку проводяться семінари, виставки кращих робіт членів «ЮНЕК», захисти екологічних проектів, зустрічі з провідними фахівцями державних і суспільних екологічних організацій.

Необхідність активізації спортивно-масової роботи, підвищення якості навчально-тренувального процесу, збільшення обсягу рухової активності учнів, формування в них стійких мотивів до самостійного заняття, зміцнення здоров'я – усе це обумовило створення нових підходів до організації позакласних заходів.

У ліцеї створено спортивні секції, у яких учні займаються відповідно до своїх схильностей (футбол, баскетбол, волейбол, спортивна боротьба, атлетизм, карате, ритмічна гімнастика тощо). Щорічно проводиться ліцейська спартакіада, яка включає змагання з футболу, піонерболу, баскетболу, волейболу, кросу, настільного тенісу, шахів тощо. Проводяться спортивні свята. Насамперед це традиційний турнір «Гладіаторські бої», а також «Весняні розваги», «Веселі старты» та ін. Створено ДЮСШ за напрямком баскетболу, спортивної боротьби, карате, де займаються не лише учні ліцею, а й діти з інших шкіл міста. Ведеться активна робота щодо участі ліцеїстів у міській спартакіаді (ліцейська ліга), в якій учні щорічно займають призові місця.

Організуються турпоходи в різні куточки нашої країни (Крим, Ольвія, Херсонес, Карпати), а також екскурсії до Франції, Єгипту, Польщі, Росії тощо.

Ліцеїсти беруть участь в інших змаганнях, які проводяться не лише у місті, а й у межах України. Варто відзначити, що юнацька команда ліцею вдруге посіла I місце у традиційній міській легкоатлетичній естафеті. Баскетбольна команда «БК Академічний ліцей» – абсолютний переможець Херсонської області, учасник I ліги Чемпіонату України з баскетболу серед жінок. Футбольна команда «Южанка – Академічний ліцей», яка теж створена на базі ліцею, є переможцем обласних I Всеукраїнських змагань, а з 2005 р. увійшла до Вищої ліги Чемпіонату України серед жінок.

Міжнародна співпраця є одним з основних напрямів роботи Академічного ліцею.

Завданням відділу міжнародних зв'язків є інформування викладачів ліцею та надання допомоги всім, хто бажає скласти іспити з іноземних мов та брати участь у конкурсах, які оголошуються іноземними культурними центрами в Україні; організація зустрічей викладачів та ліцеїстів з представниками культурних центрів, амбасад Швеції, США, Німеччини, Франції, Великої Британії, Туреччини; надання допомоги навчальному відділу в організації участі викладачів ліцею у практичних семінарах, організованих центрами іноземних держав, в оформленні необхідної документації щодо стажування викладачів за кордоном; організація зарубіжних поїздок учнів та викладачів з метою проходження лінгвістичної, краєзнавчої та музейної практики у країнах Європи, міжнародних лінгвістичних таборів тощо; надання кафедрам ліцею інформації щодо можливості вступу учнів ліцею до вищих навчальних закладів за кордоном, навчання старшокласників за Міжнародними освітніми програмами з обміну учнями Flex (США) та Delf-(Франція). За останні три роки переможцями Міжнародних освітніх програм Flex та Delf стали 11 ліцеїстів.

Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті – один із 1000 навчальних закладів усього світу та 15 шкіл України, який отримав статус офіційного партнера Федеративної Республіки Німеччини. З 2008 року ліцеїсти, що навчаються на спеціальності «Англо-

німецька філологія» та «Німецько-англійська філологія», виступають основними учасниками ініціативи «Школи-партнери майбутнього». Цей проект сприяє застосуванню різноманітних методик та використанню сучасних навчальних матеріалів. У рамках ініціативи завдяки додатковим освітнім заходам проводиться підвищення кваліфікації як учнів, так і вчителів. Під час перебування у Німеччині вибудовуються жваві тривалі зв'язки, обмін ідеями, плідна співпраця.

Участь ліцею у проекті відбувається під гаслом «Освіта дає перспективи володіння багатьма мовами, відкриває горизонти».

Усі школи-партнери мають змогу не лише удосконалювати знання з німецької мови, а також розвивати інтерес один до одного, сприяти взаєморозумінню. При цьому відкритість до інших культур та толерантність у бажанні проявити самостійність не є взаємовиключними.

У рамках проекту в 2008 році відбулися:

- мовна практика ліцеїстів у Франкфурті;
- участь у Карамазівському колоквиумі в Харкові;
- проведення виставки «Молодь у Німеччині»;
- знайомство з освітою Берліна;
- оновлення матеріально-технічної бази для вивчення німецької мови.

За роки діяльності ліцею наш заклад відвідали декілька делегацій з країн Європи, відбулися зустрічі з представниками посольств, акредитованих в Україні. Співпраця, тісні контакти з посольствами відкривають для учнів і викладачів великі перспективи, зокрема залучення до навчального процесу фахівців іноземних держав як носіїв мови; виїзд ліцеїстів на мовну практику, вивчення історії, культури, традицій народу, мова якого вивчається.

Творча взаємодія та співпраця викладачів з ліцеїстами дозволяє реалізувати плани, досягати поставлених цілей у підготовці юні до вступу у самостійне життя.

Для здійснення якісної підготовки учнів ліцей має добре впорядковану матеріально-технічну базу: бібліотека з читальною залогою, три комп'ютерні

класи з мережею Інтернет, конференц-залу з мультимедійними засобами, хімічні, біологічні, фізичні лабораторії, медичний кабінет, працює ліцейське кафе, культурний центр. До послуг ліцеїстів університетські спортивні та актові зали, ботанічний сад, пансіонат на березі Чорного моря, обсерваторія, водна станція, навчальні кабінети, читальні зали та абонементи бібліотеки університету.

За період існування ліцею сформувався високий суспільний рейтинг навчального закладу. Анкетування батьків, ліцеїстів, випускників минулих літ свідчать про високий авторитет його серед громадськості міста, області. Випускники ліцею, які навчаються у провідних національних вищих навчальних закладах України, ліцеїсти-переможці та учасники заключних етапів всеукраїнських олімпіад, конкурсів-захистів МАН України є провісниками здобутків і перемог ліцею, роблять його ім'я знаним в освітянському просторі. За 14 років діяльності ліцею 146 учнів за високі показники в навчанні отримали свідоцтва особливого зразка; нагороджені золотими медалями 112 ліцеїстів, срібними – 43 учні; похвальні листи отримали 135 ліцеїстів, грамоти за особливі успіхи у вивченні окремих предметів – 677 учнів. Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті постійно репрезентує науково-методичні матеріали викладачів на різноманітних педагогічних виставках, що проходять у місті, області, Україні. Заклад має потужні наукові зв'язки з Академією педагогічних наук України, вищими навчальними закладами Києва, Харкова, Одеси, Запоріжжя, Севастополя та інших міст держави.

Діяльність ліцею широко висвітлюється в засобах масової інформації, зокрема у всеукраїнській пресі (журнал «Школа», газета «Освіта України», журнали «Рідна школа», «Відкритий урок», усіх фахових виданнях, спеціальних науково-методичних збірниках тощо), на обласному радіо та телебаченні.

Прес-центр ліцею належну увагу приділяє рекламно-агітаційній діяльності закладу. Популяризація переваг ліцейської освіти широко висвітлюється у рекламних відеороликах, інформаційних буклетах тощо.

Херсонський Академічний ліцей при Херсонському державному університеті у 2008 році був названий Міністерством освіти і науки України одним із кращих серед десятиох навчальних закладів держави за роботу з обдарованою молоддю.

4.3. Бериславський педагогічний коледж

Історія Бериславського педагогічного училища бере свій початок з далеких 30-х років минулого століття.

Це були нелегкі часи. Роки революції, громадянської війни принесли Україні розруху, голод, зробили безпритульними тисячі дітей.

Але поступово життя налагоджувалось. Піднімалися з руїн міста і села, фабрики і заводи. Країна потребувала кваліфікованих кадрів, грамотних робітників і селян, тому на початку 30-х років було прийнято постанову «Про загальне обов'язкове чотирикласне навчання». У кожному селі відкривались початкові школи.

На Бериславщині, як і по всій країні, гостро постало питання про педагогічні кадри. Ще в грудні 1929 року Бериславський відділ народної освіти прохав: «...Просимо відкрити технічну і педагогічну школи і запросити для технічної школи одного інженера-технолога для викладання хімії і спеціаліста технічних дисциплін...».

У документах архівного фонду Херсонського облвиконкому, у довідці, направленій Раді Народних Комісарів УРСР, визначено час створення Бериславської педшколи – 1929 рік.

Наказ тоді так і не було виконано. Лише 1 вересня 1930 року педагогічний технікум відкрито при Херсонському педагогічному інституті, котрий тоді називався Херсонський інститут народної освіти.

Засновником технікуму та його першим директором був Іван Андрійович Литвиненко. Ще молода, років 30, людина з проникливим і лагідним поглядом, працелюбна, надзвичайно талановита. Здавалося, він уміє читати думки, і тому говорити неправду йому було неможливо. Директор пам'ятав прізвище та ім'я кожного студента. З любов'ю і пошаною згадують Івана Андрійовича перші випускники училища Д.М. Фокін, М. В. Заболотний, К.К. Іванець та інші.

І.А. Литвиненко був людиною високої культури, мав неабиякі організаторські здібності. Учні першого набору, а це близько 220 юнаків і дівчат 17 – 18 років, три чверті з яких приїхали з сіл, уперше побачили місто: багатоповерхові будинки, електричне освітлення, пароплави, заводи, фабрики, безліч крамниць, театр. Із них треба було сформувати великий дружній колектив і спрямувати кожного до головної мети – навчання. Необхідно було дітей з села ознайомити з містом, його життям, з правилами дорожнього руху, нагодувати, допомогти з одягом, створити нормальні умови для навчання, зацікавити роботою гуртків, прищепити любов до майбутньої професії. Усе це Іван Андрійович зумів організувати і став учителем, наставником, вихователем і батьком для студентів.

У 1931 році, після переведення технікуму до Берислава, І.А. Литвиненка перевели працювати до Харкова, до Наркомату освіти.

Перший набір студентів до педтехнікуму проводився влітку 1930 року. Приїжджали юнаки і дівчата переважно за направленням комсомольських осередків.

Випускниця 1933 року Синепольська Олена Іванівна згадує: «...У газеті з'явилося оголошення про створення технікуму, було вказано його адресу. Я, шістнадцятирічна дівчина, їду до Херсона, щоб втілити в життя свою мрію: стати вчителькою. Велика кімната, сидить комісія, ми підходимо, подаємо документи і нас зараховують».

Технікум на той час мав три відділення: шкільне, яке готувало вчителів початкових класів, набирали на нього 3 групи; КДР (комуністичної дитячої роботи), яке готувало піонервожатих, 2 групи; дошкільне, що готувало

працівників дошкільних дитячих установ, теж 2 групи. Групи були великі – по 30 – 35 чоловік.

На відділення КДР спочатку набирали тільки комсомольців, але на II курсі учнів з цього відділення перевели на загальну програму.

З першого року існування технікуму студенти не лише навчалися, а й допомагали радгоспам і колгоспам у збиранні врожаю.

О.І. Синепольська згадує: «...У березні 1931 року наша група місяць працювала на винограднику в с. Основа. Удень – тяжка виснажлива праця, а ввечері – репетиції у клубі, виступи перед селянами. Запам'ятала на все життя, як ми харчувалися: на сніданок – половинка оселедця, шматочок хліба, кружка чаю. Завжди працювали з піснею. Усі до одного виконували норму».

Перший курс студенти закінчили в м. Херсоні. Заболотній Петро, випускник 1933 року, згадує: «Приміщення технікуму було поруч із педагогічним інститутом, а гуртожиток – по вулиці Комсомольська, за 30 – 40 хвилин ходьби від навчального корпусу. Гуртожиток був тісним. У кімнатах проживало по 10 – 15 чоловік, але всі жили дружно, намагалися допомагати один одному».

Ще один випускник 1933 року, Дмитро Фомін писав: «Залишилися в пам'яті наші студентські збори, завжди бурхливі, повні критики. ...Після I курсу група студентів була премійована путівкою на екскурсію до Дніпрогесу. Це була захоплююча подорож. Ми побачили, як будувався гігант I п'ятирічки, як втілювалась в життя мрія Леніна і всього радянського народу».

О. Синепольська доповнює: «Після першого курсу багатьох студентів-відмінників профспілковий комітет нагородив: кому – відріз ситцю, кому – штани, кому сорочку. Я одержала парусинові туфлі і була дуже щаслива...»

Восени 1931 року технікум було переведено до Берислава. Архівних даних, чому саме до Берислава перевели технікум, не збереглося. Очевидно, прийшов час виконувати рішення Ради Народних Комісарів.

А можливо, ще й тому, що ще 31 серпня 1903 р. у м. Бериславі була відкрита приватна гімназія. Її заснували подвижники педагогічної справи

міщани Марія Данилівна та Василь Семенович Парамонови. Марія Данилівна стала начальницею закладу.

Гімназія була добре матеріально забезпечена, мала два підготовчих та три основних класи. Крім обов'язкових на той час предметів, було запроваджено викладання музики (піаніно), співу, рукоділля та безкоштовне вивчення французької мови. Якщо на час відкриття гімназії надійшло 100 заяв, то вже через 4 роки гімназисток було 164. Їх навчало 11 викладачів

Випускниці Бериславської жіночої гімназії М.Д. Парамонової нерідко обирали педагогічну стежу. Тож традиція вчительства в Бериславі вже давно існувала.

Родовід у Берислава такий. «Бери і слав», «берег славний». Можна порізно розшифрувати назву нашого міста, але суть одна – на роду написано цьому місту дружити зі славою, бути славним.

Ще на початку XIV ст. він був відомий як литовська фортечка Вітовтова митниця. Місто входило до складу Таванських городків (нинішній Берислав, з того боку – Каховка, а також острівець Тавань, сьогодні затоплений Каховським морем).

Це був найкоротший шлях до Криму, відповідно, і торгівля жваво процвітала в названих містах. Ласий шматочок то був здавна. Не дивно, що вже в кінці XV століття його загарбують турки і будують справжню фортецю, яку називають Кизи – Кермен, тобто Дівоча фортеця. Тут, у Дівочий фортеці, збирали прекрасних полонянок з усієї центральної України, щоб відправляти до Стамбулу на невільницькі ринки.

Романтичні легенди про історичне минуле нашого міста приваблювали тодішнє студентство. Мабуть, саме тому багато випускників Бериславського педтехнікуму стали письменниками, поетами, журналістами.

У 1931 – 1932 навчальному році технікум було перейменовано на Бериславський педагогічний технікум ім. О.І. Скрипника. Очолив його Олесь Федорович Бицай, який одночасно викладав у технікумі історію. Учні називали

його батьком не дарма, бо був він для них не тільки вчителем, а й чуйним наставником, добрим порадиником.

...На стежках Кавказу у 1942 році обірвалося яскраве і недовге життя вчителя, але пам'ять про нього збереглася у серцях нащадків та у славній історії нашого коледжу.

На час організації Бериславський педтехнікум був розташований у центрі міста у двоповерховому будинку, що мав привабливий вигляд (нині міська Рада). У приміщенні вистачало класних кімнат і кабінетів. Гуртожиток розміщувався поруч у невеликих зручних будинках.

Коли відбувався переїзд студентів із Херсона до Берислава, другі курси були на практиці.

М.В. Заболотній згадує: «Практика на той час була на початку II і III курсів. Тривала вона 4 місяці і займала все I півріччя. Ми самостійно працювали в сільських школах області і разом з тим несли культуру в маси, бо були єдиними носіями культури на селі. Працювали з неписьменними, вели культмасову роботу в клубах, оформляли протоколи різних зборів, випускали стінні газети».

Учитися студентам у 1931 – 1933 роках було зовсім нелегко. По всій Україні лютував голод. Д. Фокін з болем у серці згадує: «Ми одержували 200 грамів кукурудзяного хліба на добу, різну байданду, часто з сорго, з бадилля якого роблять віники, а зерно нам варили прямо в супові...».

Для того, щоб вижити, студенти технікуму організували комуну. Зі слів її учасників, принцип діяльності її був таким: стипендія йде до загальної каси, з цієї каси беруться гроші на талони на харчування, певний відсоток йде на культурні потреби. У бюджеті були визначені кошти і на різні господарські потреби: комусь взуття полагодити, комусь купити щось дуже необхідне з одягу.

Усі питання життя комуні вирішувались на загальних зборах комунарів, які вів голова комуні. Так, на зборах комуні було прийнято рішення: усім дівчатам пошити однакові сукні. У цих сукнях ходили до кінотеатру, на

прогулянки. О.І. Синепольська пригадує: «...Купили синього сатину, Люся Олейник викроїла сукні, дістала машинку і сама їх пошила. А Ріва Вінарська показала, як робити комірці з вишивкою. Коли ми йшли вулицею, було видно – ідуть студентки-комунарки.» Комуна називалась «Студентська побутова комуна ім. 8 Березня».

Комунари були прикладом і в навчанні. Усі вчилися добре. На той період існувала трьохбальна система оцінювання знань – добре, задовільно і незадовільно.

На першому і другому курсі не було відсіву, а на третьому курсі в 1933 році багато студентів не змогли вчитися і залишили технікум. Але комунари всі дійшли до випуску.

Добрим словом згадують своїх викладачів, яких тоді називали лекторами, учні далеких 30-х років. Особливою повагою користувались викладач російської мови та малювання Г.М. Ліоте, викладачі української мови М.Ф. Скрипник та П.С. Таран, викладач історії О.Ф. Бицай, викладач фізики Л.П. Колодій, викладач педагогіки та завідувач навчальною частиною А.Ф. Вишневський, викладач хімії та біології О.І. Стегній, викладач іноземної мови О.О. Цепинський, математик Я.М. Збарський, викладач музики та співів М.І. Потеряйко, лектори І.І. Іванець, І.В. Буюджі, Ю.П. Фурер, Г.Ф. Довгаленко та інші. Шкода, що до нас не дійшли відомості про подальшу долю багатьох з цих людей.

Викладач Ліоте Георгій Михайлович до Жовтневої революції навчався у Бериславському вищому початковому училищі, потім закінчив гімназію. У 1915 році закінчив Одеський художній інститут. З 1917 по 1931 рік працював у школах всеобучу, викладав малювання і російську мову. З 1931 по 1941 рік викладав малювання та російську мову в педтехнікумі. Він сам та його студенти брали активну участь у роботі Народного театру Берислава, якому нині більше ста років. У повоєнні роки Георгій Михайлович виїхав із Берислава і працював учителем в областях Західної України.

Таран Пилип Семенович викладав у педтехнікумі українську мову та літературу. Хоча він закінчив Лук'янівську агрономічну школу, але любов до професії вчителя взяла верх. Пізніше Пилип Семенович закінчив Херсонський педагогічний інститут, а потім Київський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка. У Бериславському педтехнікумі П.С. Таран працював, починаючи з 1933 року і до самої смерті, що настала в 1962 році.

Роботу викладача Пилип Семенович поєднував з літературною діяльністю. Бажання писати твори було великим. Одного разу він вирішив написати листа М. Горькому, віддавши на його суд свій творчий доробок. Так зав'язалося листування спочатку викладача, а потім і студентів педтехнікуму з видатним письменником.

Війна перервала педагогічну діяльність Пилипа Семеновича. Вчитель пішов захищати Батьківщину так само самовіддано, як і працював в училищі.

Навіть у тяжкі воєнні роки не переривався зв'язок учителя з рідним училищем. У музеї училища зберігається лист П.С. Тарана своїм учням, який він написав у грудні 1944 року в перерві між боями.

Після війни, у 1946 році, П.С. Таран знову зайшов до класу і сказав: «Здрастуйте, товариші. Відкрийте зошити і запишіть...»

У 1932 – 1933 роках з ініціативи викладачів та студентів було розгорнуто соціалістичне змагання між групами, а технікум викликав на змагання педагогічний технікум м. Миколаєва. У цей же час при педтехнікумі були організовані однорічні педкурси.

Дякуючи самовідданій праці викладачів, ініціативі та активності учнів, Бериславський педагогічний технікум з організації навчально-виховного процесу, участі у громадсько-корисній роботі ще до Великої Вітчизняної війни вважався одним із кращих в Україні. Саме тому з його стін вийшли прекрасні педагоги, директори шкіл, завідувачі райво, військові, поети, вчені.

Долі у всіх випускників різні. Багато студентів технікуму через матеріальні труднощі змушені були залишати навчання і йти працювати.

У 1933 році Бериславський педтехнікум видав перші дипломи своїм випускникам. На вручення дипломів приїжджав перший директор педтехнікуму І.А. Литвиненко.

Училище і донині пишається своїми першими дипломованими спеціалістами.

М.В. Заболотній, випускник 1933 року, після закінчення технікуму направлений на роботу в сільську школу вчителем початкових класів. Воював на фронтах Великої Вітчизняної війни, повернувся інвалідом. Його вчительський стаж – 33 роки. Займав різні посади: вчитель, завідувач навчальною частиною, директор школи. Мав бойові та трудові нагороди.

Д.М. Фокін під час навчання в технікумі був редактором стінної газети «За кадри», не раз обирався членом комітету КСМ, працював агітатором, брав участь у драматичному та музичному гуртках. Після закінчення технікуму в 1933 році працював у школі, заочно закінчив Херсонський учительський інститут, а згодом Дніпропетровський державний університет. З 1938 року працював директором школи в селі Новомиколаївка Високопільського району. За сумлінну працю та активну участь у громадському житті був обраний делегатом 2-го Всеукраїнського з'їзду вчителів. Мав бойові та трудові державні нагороди.

О.І. Міхньова (Синепольська) – випускниця 1933 р. працювала в Бериславській СШ № 1 та № 3. Закінчила Херсонський педінститут. Викладала російську мову в багатьох школах України. Її чоловік, Я. Синепольський, теж випускник педтехнікуму, став професійним військовим.

Швець Василь Семенович закінчив педтехнікум у 1935 році. Потім навчався в Миколаївському педагогічному інституті, служив у армії, воював. Після війни закінчив військово-політичну академію і працював викладачем історії. У 1967 році захистив дисертацію та отримав ступінь кандидата педагогічних наук. З 1970 року працював викладачем педагогіки на педагогічному факультеті Херсонського педагогічного інституту.

Лонська Ганна Федорівна отримала диплом педшколи в 1937 році. Потім – роки навчання на історичному факультеті Одеського учительського інституту, на хіміко-біологічному факультеті Херсонського педінституту. Працювала вчителем, завідувачем Великоолександрівського районного відділу освіти. Відмінник народної освіти, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора, була делегатом Всеукраїнського з'їзду вчителів.

Г.О. Краковський закінчив педшколу в 1939 році. Воював на фронтах Великої Вітчизняної війни, нагороджений бойовими орденами та медалями. Після війни закінчив інститут іноземних мов. З 1962 року працював викладачем іноземних мов в Університеті Дружби Народів ім. Патріса Лумумби.

Випускник педшколи 1938 року Добряк Кузьма Іванович упродовж навчання в училищі брав активну участь у громадській роботі, за що його поважали товариші та обрали своїм вожаком, секретарем комсомольської організації. Після закінчення училища вступив до учительського інституту. Був учасником війни з білофінами, в роки Великої Вітчизняної війни звільняв блокований Ленінград, пройшов дорогами війни через Польщу, Східну Прусію, Данію, Німеччину.

Після війни працював учителем, директором школи, завідувачем райвно. У 1960 році очолив наше училище. Нагороджений орденом Червоного Прапора, Червоної Зірки, медалями за бойові та трудові заслуги. Йому присвоєно звання «Заслужений вчитель УРСР».

У 1935 році директором педтехнікуму став Загородній Олексій Григорович. Він запам'ятався учням як людина тактовна і доброзичлива. У 1937 році він був переведений на роботу до м. Херсона, директором Херсонського педінституту.

У 1937 року педтехнікум перейменовано на педшколу. Одночасно були змінені навчальні плани та програми. На цей час при педшколі відкрита бібліотека, діяло 5 добре обладнаних кабінетів, зріс набір студентів.

З осені 1938 року директором педшколи призначено Котенка Кузьму Антоновича, який обіймав цю посаду до 1941 року.

На високому рівні велася навчально-виховна та методична робота. Студенти педшколи брали активну участь у роботі хорового та танцювального гуртків, з успіхом виступали на різних конкурсах та олімпіадах, їздили на екскурсії до Москви, Ленінграда, Києва. Студентський хор педшколи гримів на всю Херсонщину.

Хлопці віддавали перевагу гурткам, де їх знайомили з різними зразками зброї, бо вже відчувалося наближення війни. Організатором військової підготовки студентів педшколи був викладач В.А. Тучков.

Великі успіхи і в спорті. Футбольна та волейбольна команди педшколи неодноразово посідали призові місця в районних та обласних змаганнях.

Навесні 1940 року частина слухачів педшколи була призвана до військових училищ. Військовими стали студенти педшколи І. Журбенко, Я. Довгаленко, О. Сєдов, Я. Синепольський та ін.

Частина колишніх випускників педшколи, які працювали в масових школах, теж були призвані на дійсну військову службу. Знову почала відчуватися гостра потреба в учителях. Тому в середині 1940 – 1941 навчального року 25 учнів III курсу педшколи були направлені на роботу до сільських та міських шкіл. У цей же час збільшилась кількість педкласів, у яких навчання здійснювалося упродовж одного року. Їх стали набирати по чотири щорічно.

Закінчився 1940 – 1941 навчальний рік, за відмінні успіхи в навчанні 20 студентів Бериславської педшколи були нагороджені путівкою до Москви на святкування 1 Травня. Одна з учасниць цієї екскурсії, О.Д. Орлова, розповідала: «Ми були дуже горді. З хвилюванням чекали цієї поїздки. Коли ми прибули до Москви, нас вразило, що там було дуже багато військових. Ми бачили Й.В. Сталіна, К.Є. Ворошилова, С.М. Будьоного, інших керівників партії і держави. Було весело, але подих війни вже відчувався...».

30 червня 1941 року, через тиждень після початку війни, отримали свої дипломи випускники останнього довоєнного випуску. Замість ручки довелося їм взяти до рук зброю.

Сотні випускників педшколи були призвані до лав Червоної Армії. Дівчата йшли на фронт добровольцями.

У серпні 1941 року Берислав був окупований фашистами, зруйновано приміщення педшколи, спалено бібліотеку, знищено обладнання кабінетів. Але найстрашнішими жертвами були людські.

У центрі нашого міста стоїть Стела Пам'яті нашим славним землякам – бериславцям, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. На ній рівними рядками викарбувані прізвища тих, хто загинув, наближаючи світлий День Перемоги. Серед них є і прізвища викладачів та випускників Бериславської педагогічної школи: викладачі О.Ф. Бицай, І.В. Буяджі, Ю.П. Фурер, Г.Ф. Довгаленко; випускники О. Сєдов, І. Журавський, Ю. Стегній, І. Чухрай, Я. Довгаленко, К. Юревич. Вічна їм пам'ять і слава!

Випускники і викладачі Бериславської педшколи воювали на різних фронтах, наближаючи День Перемоги. З високими урядовими нагородами повернулися з фронтів колишні випускники педшколи К.І. Добряк, В.П. Садовник, Б.П. Садовник, К.А. Коробов, Д.С. Лонський, Ф.Ф. Стороженко, Г.Я. Краковський та багато інших.

Коли 11 березня 1944 року радянські війська ввійшли в Берислав, місто лежало в руїнах. Але вже в квітні 1944 року відновили свою роботу школи. Країна повільно почала загоювати тяжкі рани.

І знову їй потрібні були вчителі.

У 1946 році було одержано Наказ Міністерства освіти УРСР «Про відновлення роботи Бериславського педагогічного училища».

У ці важкі часи прийняв училище, яке ще потрібно було організувати та відбудувати, Семен Федорович Барулін.

Народився С.Ф. Барулін у 1899 році. Учасник громадянської війни, під час Великої Вітчизняної війни служив у морській авіації.

Педагогічною діяльністю почав займатися ще до Великої Вітчизняної війни. Працював директором школи, а після війни спочатку суміщав роботу завідувача райвно і директора педагогічного училища, а потім, до виходу на

заслужений відпочинок у 1960 році, був директором Бериславського педагогічного училища.

Під його керівництвом відбудовувались приміщення навчальних корпусів педучилища.

Після війни в місті не залишилось жодної здатної для розміщення педучилища споруди. Розпочинаючи із вступних екзаменів, усю роботу доводилось проводити в другу зміну в приміщенні Бериславської початкової школи № 2.

Міська рада для педучилища виділила невеликі будинки по вулиці Р. Люксембург та по вулиці Гоголя, але від будинків уціліли лише стіни. Потрібно було негайно встановити дахи, а будівельних матеріалів немає, кошти обмежені, будівельна бригада малочисельна. Довелось студентам та викладачам ставати будівельниками.

Дерев'яних підлог у класних кімнатах не було, аудиторні столи виготовлені з тонких дощок і до них ставилися примітивні лави. За чистотою в училищі стежили самі студенти, самі заготовляли дрова і взимку топили груби.

Побутові негаразди не змогли відібрати у студентів прагнення до знань. Училище піднялося з руїн, почало жити і працювати!

На кінець 40-х років училище вже розміщувалося в трьох корпусах: по вул. Р. Люксембург, по вул. Гоголя та по вул. Луначарського.

Будучи неабияким організатором, С.Ф. Барулін був також тонким психологом і талановитим педагогом. Знаходив для кожного викладача і студента добре слово. До нього завжди йшли за порадою і допомогою.

Семен Федорович мав величезний запас енергії: він був активним учасником учительських конференцій, педагогічних читань, знаходив час для написання статей в газету, для виконання обов'язків народного судді.

Уряд високо оцінив його участь у війні та доблесну працю. С.Ф. Баруліна нагороджено орденом Червоної Зірки, медаллю А.С.Макаренка, присвоєно почесне звання «Заслужений вчитель України».

Світлий образ С.Ф. Баруліна зберігся в пам'яті його вихованців. Віталій Зленко, поет, випускник 1958 року, згадує: «...Годішній директор С.Ф. Барулін міг дозволити собі розкіш – прочитати частину лекції латинською мовою. Ми жадібно записували кожен фразу, перепитуючи «а що це значить?» Чимало фраз і донині залишилось чи то в серцях наших, чи то в наших душах...»

Перший повоєнний набір студентів було оголошено в липні 1946 року. Абитурієнтів доводилося шукати самим учителям. Багато з тих, хто міг би стати студентами, загинули, інші ще служили.

Вступниками могли бути лише випускники сьомих класів довоєнних років, а їх було небагато і всі вони були переростками. Але сотня вступників усе ж подала документи до приймальної комісії.

Важко було і з кадрами. Із довоєнних викладачів педшколи повернулись в рідні стіни лише Г.М. Ліоте, П.С. Таран, О.М. Петренко. Довелось формувати новий педагогічний колектив. Він складався в переважній більшості з учителів Бериславської СШ №1. У ці роки прийшли до училища математик В.В. Крупіна, вчитель історії та географії К.М. Лукінова, фізик О.І. П'ятигорець, вчитель хімії В.С. Ворона, вчитель фізкультури А.М. Стадніченко, вчитель малювання В.П. Садовник, український філолог С.Є. Бурда та інші.

Прийшла на роботу і молодий педагог, випускниця Херсонського педагогічного інституту Стефаненко Дар'я Трохимівна, яка стала першим завучем повоєнного училища.

Учні училища жили на приватних квартирах. Багато з них були сиротами і напівсиротами, і тому частину плати за прожиття брало на себе педучилище. Під час канікул учителі забирали сиріт у свої сім'ї.

У 1946 р. країну охопила нова біда – голод. Треба було забезпечити студентів хоч мінімальним харчуванням. Була відкрита студентська їдальня. Продукти розподілялись за картками. Трохи допомагали навколишні радгоспи. Студенти ж у вихідні дні, в свою чергу, допомагали хліборобам, чим могли.

Праця була виснажливою і не без ризику: частина полів і виноградників ще не була повністю розмінована.

Д.Т. Стефаненко розповідала, що одного разу, коли вона зі студентами працювала на винограднику, вибухнула міна. Трьох студенток було поранено. Надавши першу допомогу потерпілим, хлопці на руках віднесли їх до лікарні, що знаходилась за 4 км. Життя дівчат було врятовано.

Дуже важко було з одягом, взуттям. Учителі С.Є. Бурда і Д.Т. Стефаненко навчили дівчат шити так звані «бурочки» зі старих зимових пальто. Матеріали добували, хто як міг. Д.Т. Стефаненко згадує, що віднесла до майстерні вату з матраса та шинель свого чоловіка.

Із зарахованих до училища студентів було створено бригаду ремонтників: студенти займалися заготовкою очерету для підшивки стелі й спорудження простінків, збиранням будівельних матеріалів на руїнах. Ще одна бригада складала меблі для класів, збивала з дощок столи і лави. У праці всі студенти були відмінниками.

Через брак підручників викладачам доводилося писати розширені конспекти, здавати їх до бібліотеки, студенти потім переписували їх і вчили. Напівголодні, блаженко вдягнені, студенти все ж тягнулися до науки.

У 1948 р. Бериславське педучилище вже розміщувалося у власних приміщеннях. Зростав і набір студентів. У той час в училищі було лише шкільне відділення, де у 12 навчальних групах налічувалося близько 380 студентів. Пізніше, в кінці 50-х років, були відкриті відділення старших піонервожатих та дошкільне, що готувало вихователів для дитячих садків.

Училище поповнювалось власними педагогічними кадрами. Завучем було призначено П.Ф. Павлова

Основна увага колективу викладачів була спрямована на те, щоб дати студентам глибокі і міцні знання. За якість знань боролися комсомольська і профспілкова організації, які були надійними помічниками адміністрації. Перші повоєнні випускники з пошаною згадують своїх перших комсоргів Сидоренко Ніну, Тищенка Андрія.

Студенти не лише навчались, вони були активними учасниками культурно-масової роботи. Справжніми святами стали в училищі вечори художньої самодіяльності, виступи агітбригади, студенти були постійними учасниками концертів на районній та обласній сценах.

Багато зусиль доклав колектив педучилища у відродження міста. Студентська бригада більше року працювала на будівництві районного Будинку культури, відбудові школи № 2.

Силами студентів посаджено в центрі Берислава парк ім. Т.Г. Шевченка, озеленені вулиці міста.

Гордістю училища 50-х р. був духовий оркестр під керівництвом Сінгура Якова Івановича. Під його музику студенти кожного ранку робили зарядку, танцювали на вечорах відпочинку, крокували на демонстраціях.

У педагогічному училищі багато уваги приділялось літературній творчості. Скільки поетів виховало педучилище! Микола Братан, Володимир Пузиренко, Микола Воловенко, Петро Волинець, Олег Яковлев. А скільки журналістів, громадських та освітянських діячів! Імен усіх не перелічити.

Драматичний гурток під керівництвом П.С. Флом славився прекрасними постановками вистав.

Викладач Л.Б. Дармостук згадує: «...Крім навчального процесу, який був на високому рівні, ми проводили дуже захоплюючу виховну роботу. Зі студентами було дуже цікаво працювати. Майже всі вони були вихідцями із сіл, виявляли інтерес до навчання, брали активну участь в позакласній роботі. Шум і гам в училищі не стихав до 7 – 8 години вечора».

Людмила Борисівна Дармостук викладала в училищі історію, вела танцювальний гурток, грала на сцені Народного театру. Її танцювальний колектив за танець «Молдовеняска» на обласному фестивалі самодіяльної творчості одержав диплом I ступеня.

Хор педучилища під керівництвом Петренка Олексія Миколайовича неодноразово займав призові місця на обласних олімпіадах художньої самодіяльності.

У 1948 – 1950 роках педучилище мало своє навчально-дослідне поле. Овочі, вирощені на цьому полі, заготовлялись для студентської їдальні.

На кінець 50-х років училище вже повністю було забезпечене педагогічними кадрами. Директор училища С.Ф. Барулін з радістю зустрів молодих викладачів Т.Ф. Шатохіну, Д.М. Бойко, Л.П. Железняк, В.О. Камкіна, З.Л. Гуревича, М.Ф. Третьякову, І.І. Токар, О.Ю. Якубовську та багатьох інших.

Бериславське педагогічне училище тісно співпрацювало з Херсонським педагогічним технікумом, проводилися спільні методичні об'єднання, конференції. Тому у 1952 році, коли Херсонський педтехнікум було закрито, його студенти були переведені до Бериславського педагогічного училища.

У 50 – 60-х роках в Україні велика увага приділялась запровадженню середньої освіти. Відбулося помітне зростання чисельності учнів і вчителів. Кадрів для середніх шкіл все ще не вистачало. Тоді було прийнято рішення про введення спеціалізацій в Бериславському педучилищі. Були створені групи, де поглиблено вивчалась математика, українська та російська мови. Випускникам таких груп надавалось право читати в школах ці предмети. Але до кінця 60-х років вузи підготували необхідну кількість спеціалістів, і спеціалізацію в Бериславському педучилищі було відмінено.

У 1961 році директором було призначено випускника училища 1936 року Добряку Кузьму Івановича. Тоді ж було відкрито одну групу дошкільників. Більшість випускників цієї групи стали завідуючими дитячими закладами Херсонщини й інших областей України.

«...Два роки навчання пролетіли швидко, – згадує випускниця 1963 року Ємець Валентина. – Ми дуже полюбили молодих викладачів Т.Й. Понятовську та К.М. Голову, які приїхали після інституту і мало чим відрізнялися від нас, але були дуже вимогливими і давали нам ґрунтовні знання».

У 1962 році директором училища було призначено Майданника Олексія Феодосійовича. Мудрий педагог і психолог, він уміло керував учительським та студентським колективами, умів знайти підхід до кожного, організувати життя

в училищі так, що цікаві вечори, зустрічі, лінійки, виставки надовго запам'яталися кожному випускникові.

На порядок денний постало питання будівництва нового приміщення Бериславського педагогічного училища. У 1968 році була заготовлена вся необхідна документація, вибране місце, і з 1969 року розпочалось будівництво. Керував будівництвом директор училища О.Ф. Майданник, у будівництві училища активну участь брали студенти.

В училищі працювала ціла плеяда досвідчених викладачів: Д.Т. Павлова, Т.Ф. Шатохіна, Л.П. Железняк, Г.С. Андрєєв, З.Л. Гуревич, В.О. Камкін, К.А. Єрмола, А.С. Рокитянська, З.Н. Твердохліб, Н.Г. Матяш, О.С. Маціпура, С.О. Нікітіна, О.Ю. Якубовська, І.А. Чемойдар, В.Г. Стародубець, М.Ф. Третьякова та багато інших. Працювали з ентузіазмом. Викладачі і студенти дбали про те, щоб навчальний заклад був одним із кращих в Україні.

Дисципліна в училищі була сувора. За пропуски уроків без поважних причин студентів виключали з училища. Були випадки, коли виключали з училища тих студентів, які порушували трудову дисципліну під час сільськогосподарських робіт.

Училище з честю виконувало свою головну місію – давало професійно підготовлених учителів і вихователів. Про його високий авторитет свідчить такий факт. У 60-ті роки в республіці почалося масове закриття педучилищ. Мотивувалося це рішення тим, що училища не можуть підготувати справжніх професіоналів для школи. З усієї України статус середніх педагогічних навчальних закладів зберегли тільки два училища, в тому числі – Бериславське.

У 60 – 70-х р. училище займало одне з провідних місць з організації навчально-виховного процесу в республіці.

У 70-х р. Міністерство освіти України надало Бериславському педагогічному училищу право взяти участь в експерименті з переходу на трирічне навчання в початковій школі та апробації нових програм. У цьому експерименті також брали участь кращі вчителі початкових класів СШ № 1 м. Берислава В.С. Макогон, К.М. Дєєва, О.Д. Орлова – випускниці нашого

закладу різних років. Викладачі училища М.С. Борецька, О.С. Маціпура, О.О. Кумпан., Н.Г. Матяш, З.Н. Твердохліб, Л.Ф. Грива писали анотації до програми і підручників, вели перепідготовку вчителів початкових класів Херсонщини.

За участь в експерименті ряд викладачів училища були нагороджені Грамотами Міністерства освіти України і Почесним знаком «Відмінник освіти України».

У зв'язку з переходом на нові програми потрібна була велика кількість вчителів початкових класів для навчання шестирічок. Ось чому в ті роки набір до училища значно збільшився. Було набрано групи на базі неповної середньої освіти, які навчалися 4 роки. Через нестачу аудиторій навчання велось у дві зміни.

У ці роки вписала свою славу сторінку в історію училища завідувач навчальної частини, викладач української мови М.С. Лянна. Вимогливість і справедливість, мудрість і розсудливість – основні риси Мотрони Сидорівни, які запам'яталися викладачам і учням коледжу.

Деякий час після звільнення О.Ф. Майданника Мотрона Сидорівна виконувала обов'язки директора училища, а в 1972 році директором педагогічного училища було призначено Б.П. Садовника, який до того часу працював директором середньої школи № 1 м. Берислава. Бориса Петровича пов'язували з училищем міцні зв'язки: у довоєнні роки він і його брат В.П. Садовник теж закінчили Бериславську педшколу, а їх батько П.М. Садовник був довгі роки завідувачем господарством у ній.

Восени 1972 року було урочисто відкрито новий навчальний корпус. Почалася напружена робота: обладнання навчальних кабінетів, створення сучасного методичного забезпечення предметів.

У цей період значно збільшується контингент студентів. Набір вівся як на базі неповної, так і на базі повної середньої освіти. Під час вступу обов'язково перевіряли музичні дані. Усі вивчали музику і співи, вчилися грі на музичних інструментах. Кількість студентів досягла 1000 чоловік.

У 1971 році в училищі з'явилася нова спеціальність – вчитель трудового навчання та креслення. Через кілька років це відділення вже налічувало 10 груп. Завідувачем відділення було призначено Кумпан Олександрю Олександрівну. У групах навчались переважно хлопці. Відділення трудового навчання та креслення в Бериславському педагогічному училищі було закрито через 8 років, коли в Херсонському педагогічному інституті був відкритий подібний факультет. Та за ці роки немало гарних спеціалістів було направлено в села, куди випускники вузів їхали не завжди охоче.

У 1976 році в училищі було вдруге відкрито заочне відділення, яке готувало вихователів для дитячих дошкільних закладів. Відділення очолив З.Л Гуревич. Перший набір – всього дві групи, проте в роки свого розквіту відділення налічувало 29 навчальних груп.

У 1979 році було призначено нового директора – Лянного Олексія Миколайовича, досвідченого вчителя, який до того працював завідувачем Бериславським райвно. Завучем стала викладач педагогіки Мажар Зоя Василівна.

О.М. Лянный працював директором Бериславського педагогічного училища з 1979 по 1986 рік. З його ім'ям пов'язане обладнання учбового корпусу, перетворення училища в справжню лабораторію передового досвіду, формування колективу педагогів-однодумців.

Він походив зі славної династії педагогів. Початок династії поклав Микола Іванович Лянный, батько Олексія Миколайовича, який брав участь у ліквідації неписьменності, запровадженні початкової освіти, працював завучем, а згодом і директором Великолепетиської школи. У роки Великої Вітчизняної війни він захищав рідну землю, загинув смертю хоробрих.

Учительську естафету понад 50 років з честю несла і мати Олексія Миколайовича, Поліна Федорівна – заслужена вчителька республіки, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора. Вона виростила трьох синів і всім трьом прищепила любов до педагогічної праці.

Народився О.М. Лянний 11 червня 1926 року в смт. Велика Лепетиха. Доля Олексія Миколайовича була нелегкою: ще підлітком він пережив окупацію, примусове вивезення в Німеччину. Потім – війна, служба в лавах Радянської Армії.

Але жага до знань перемогла всі негаразди. У 1951 році він став студентом фізико-математичного факультету Херсонського педагогічного інституту. Працював учителем, директором Львівської школи-інтернату, завідувачем Бериславським районним відділом освіти.

Колеги говорили про нього з пошаною та любов'ю, а держава високо оцінила його вклад у виховання та навчання підростаючого покоління. Він одержав звання «Відмінник освіти СРСР», був нагороджений медаллю А.С. Макаренка. Олексій Миколайович представляв учителів Херсонщини на четвертому з'їзді вчителів України.

У 80-ті роки училище було повністю забезпечене необхідною і сучасною матеріальною базою. Майже в кожному кабінеті був телевізор, кіноустановка, всі необхідні ТЗН. Навчально-виховний процес знаходився на високому рівні. Студентів на денному та заочному відділеннях налічувалось близько 1200 чоловік. Та й викладачів було більше сотні.

Викладачі проходили перепідготовку на курсах і стажуванні. Вводилися нові спеціалізації. Студенти разом із дипломом учителя початкових класів почали одержувати посвідчення вихователів групи продовженого дня, організаторів позакласної роботи, керівників дитячого хору.

Усі випускники їхали на роботу за призначенням. На робочих місцях працювали добре, підтверджуючи високу кваліфікацію та примножуючи славу свого училища.

Листи подяки викладачам коледжу за якісну професійну підготовку студентів линули не лише з Херсонщини, а й з інших куточків СРСР. 80% випускників вступали у вищі навчальні заклади на денну та заочну форми навчання.

Бериславське педагогічне училище давало прекрасну практичну підготовку. Завідувач педагогічною практикою Н.Г. Матяш намагалась побувати на кожному пробному уроці та позакласному заході студента. Справжніми майстрами своєї справи були методисти: О.О. Маціпура, Л.О. Подолян, М.К. Мельник, Л.Ф. Грива, З.Н. Твердохліб, Н.О. Лаврушина, М.С. Борецька, В.Г. Стародубець, М.С. Лянна, Л.В. Сенченкова, К.М. Голова, Т.Й. Понятовська, Т.А. Гаврильченко, А.А. Кареліна, Т.Ф. Шатохіна, В.П. Сугак і багато інших.

Коли відбувався розподіл студентів на робочі місця, завідувачі райвно віддавали перевагу випускникам Бериславського педагогічного училища.

Ряди викладачів училища постійно поповнювались колишніми його випускниками. У різні часи після закінчення вузів прийшли в училище і залишилися в ньому на роки А.І. Барильник, Г.І. Даниленко, І.Г. Постна, О.М. Бишляга, Н.Ф. Пономаренко, Л.В. Сенченкова, Н.Л. Кудрявцева, Д.В. Губатюк, В.С. Легенко, З.Н. Твердохліб, В.О. Лактіонов, О.І. Яковлев, С.В. Коліщук, С.П. Калініченко, М.В. Климович, С.В. Тупікіна, М.А. Гришко, В.М. Іванова, О.В. Рудік, А.О. Артёмова та інші.

У 80-х роках проходив II Всесоюзний з'їзд учителів. Почесне право представляти на цьому з'їзді Херсонське вчительство було надане викладачеві хімії та біології Бериславського педагогічного училища, авторові багатьох книжок про рідну природу Тимошенку Олексію Петровичу.

У 1987 році директор училища О.М. Лянный вийшов на заслужений відпочинок. Директором училища було призначено А.Г. Селезньова – завідувача Верхньорогачицьким райвно, вихованця Сухомлинського. Завучем училища стає Л.В. Сенченкова, випускниця училища 1967 року, викладач психології.

Педагогічна нива обрана Селезньовим Анатолієм Григоровичем не випадково: на життєвому шляху йому пощастило зустріти людину, яка привила йому любов до цієї професії. Його вчителем був видатний український педагог Василь Олександрович Сухомлинський.

Після закінчення Кіровоградського педагогічного інституту А.Г. Селезньов працював учителем, директором школи, парторгом радгоспу.

На посту директора педагогічного училища відзначався організаторськими здібностями, увагою до проблем учительського та учнівського колективу. Постійно укріплювалась матеріальна база училища, налагоджувалися зв'язки з шефськими колективами.

За досягнення в педагогічній діяльності Анатолій Григорович нагороджений орденом «Знак Пошани», медаллю А.С. Макаренка, званням «Відмінник народної освіти».

На початку 90-х років була введена атестація викладачів. Багато з них під час атестації одержали вищу категорію: Л.О. Подолян, О.О. Данильченко, Г.М. Гайдай, Т.М. Кошовська, М.К. Мельник, Л.В. Коновалова, О.О. Кумпан, З.В. Мажар та ін.

У ці роки студенти училища посідають призові місця на регіональних предметних олімпіадах, ансамбль народних інструментів, хоровий та хореографічний колективи – дипломанти і переможці на обласних фестивалях та фестивалях педагогічних училищ Південного регіону.

Особливо в цей період відзначився вокальний ансамбль «Росинка», яким керувала прекрасний спеціаліст, чудова людина Лаврушина Ніна Олександрівна. Колектив став призером республіканського фестивалю художньої творчості.

Танцювальний колектив, яким керувала О.А. Петренко, був учасником багатьох концертів в області, республіці, виїздив на гастролі в болгарське місто-побратим Нові Пазар.

Студентський театр мініатюр, під керівництвом С.Є. Шилова, призер багатьох конкурсів.

У 80-х та на початку 90-х років Бериславське педагогічне училище зробило вагомий внесок у підготовку вчителів початкових класів. Кожен другий вчитель початкових класів Херсонщини був випускником нашого закладу.

Значна кількість з них стали директорами шкіл (тільки в Бериславському районі таких 18), 6 – завідувачі районними відділами освіти в різних куточках Херсонщини.

Після проголошення незалежності України розпочинається нова сторінка в історії Бериславського педагогічного училища.

Час висуває нові вимоги перед колективом: підготовка нової генерації педагогічних кадрів, високоосвічених та високоморальних спеціалістів, що володіють сучасними технологіями навчання й виховання.

Економічна ситуація в суспільстві настільки складна, що реалізація завдань навчання й виховання вимагає від колективу неабияких педагогічних здібностей, відданості справі, сили духу та віри.

Саме в цей непростий для всіх час очолює училище М.В. Климович, яка стає першою жінкою-директором у його історії.

Життя Маргарити Володимирівни міцно пов'язане з училищем: вона була його студенткою, комсоргом училища та заступником директора з виховної роботи. Працюючи в районній державній адміністрації заступником голови із соціальних та гуманітарних питань, М.В. Климович набула неабиякого організаторського досвіду. І цей досвід допоміг їй вдихнути нове життя в наше училище.

Визначальною рисою навчального закладу стало збереження та примноження його традицій. Усе найкраще, набуте попередниками, взяла за основу своєї діяльності молодий директор.

З дитинства вона виховувалася на народних звичаях і славних традиціях освітян. Педагогічна справа була визначальною в родині, з якої вийшла Маргарита Володимирівна, а посада директора в цій сім'ї стає спадковою, адже її тато, Володимир Степанович Климович, випускник Бериславського педагогічного училища 1963 року, був директором міської школи № 4.

М.В. Климович – яскрава і непересічна особистість. Не можна не помітити, як змінився на краще заклад за роки її діяльності. Було реконструйовано навчальний корпус, опалювальну систему, водопостачання.

Введено в експлуатацію газову котельню. Молодий директор створила в училищі особливий світ естетики та комфорту.

Що давало їй, ще молодій жінці, можливість вирішувати доволі складні господарчі проблеми в бурхливому морі ринкових відносин та економічної скрути? Ключ до розгадки – у її любові до училища, активності та ініціативності, вмінні брати відповідальність на себе, крокувати в ногу з часом, приймати нестандартні рішення.

З 1998 року завдяки зусиллям директора в училищі була введена посада практичного психолога, який активно співпрацює з викладачами та класними керівниками, допомагаючи студентам адаптуватися у вищому навчальному закладі та зайняти гідне місце в студентському загалі. Психодіагностика, з допомогою якої виявляються індивідуальні риси особистості, групова та індивідуальна корекційно-відновлювальна і розвиваюча робота, спрямовані на виявлення та розвиток творчого потенціалу кожного студента коледжу.

Для стилю роботи М.В. Климович властивий пошук та впровадження в практику інноваційних технологій, передусім – інтерактивних. Їй, молодій і сучасній людині, дуже хочеться, щоб провінційність для нашого училища була не ментальним, а лише географічним поняттям.

Власним прикладом доводить директор-педагог колегам та студентам, що справжній професіонал повинен вчитися та удосконалювати свою майстерність протягом усього життя, що не можна зупинятися на досягнутому.

Маргарита Володимирівна дотримується у житті принципу: від людини Розумної – до людини Духовної. Колектив педучилища та ветерани переконані: рідне училище – в надійних руках.

Навчально-виховний процес у цей період розвитку закладу забезпечує майже 50 викладачів. Середній вік викладацького складу – 41 рік, 31% – мають стаж педагогічної роботи понад 20 років. Рівень професійної майстерності педагогів високий. Повчитись молоді є в кого: 64% викладачів мають вищу категорію, 14 викладачів училища мають звання «старший викладач», 13 – «викладач-методист», 23 – почесне звання «Відмінник освіти України».

У 2000 році викладач дошкільної педагогіки, завідувача дошкільним відділенням Крайник Станіслава Данилівна за багаторічну плідну працю одержала високу урядову нагороду – звання «Заслужений вчитель України».

Народилася Станіслава Данилівна на Дніпропетровщині в простій селянській сім'ї. Мрією її батьків було дати всім дітям вищу освіту. І ця мрія збулася – всі діти стали освіченими спеціалістами, а сестри Слава та Стелла – вчителями.

У 1969 році Станіслава Данилівна закінчила з відзнакою Дніпропетровське педагогічне училище. Потім працювала вихователем дитячого садка в м. Марганець.

Після закінчення факультету дошкільної педагогіки і психології Запорізького державного педагогічного інституту, під час навчання у якому вона була незмінним профоргом факультету, С.Д. Крайник одержала диплом з відзнакою та призначення на роботу до Бериславського педагогічного училища.

З 1979 року її життя нерозривно пов'язане з училищем: самовіддано й відповідально вона виконує будь-яку доручену їй справу, будь то керівництво студентською профспілковою організацією чи дошкільним відділенням.

Вона має педагогічне звання «викладач-методист», є автором трьох навчальних посібників з проблем навчання й виховання дітей дошкільного віку, має почесне звання «Відмінника освіти України», а колеги і студенти знають її як чуйну, людяну, здатну до співпереживання, повну жаги життя людину.

Відповідно до рішення Державної акредитаційної комісії (колегії Міністерства освіти України від 11 липня 2000 р., протокол № 28 «Про наслідки акредитації (ліцензування)» Бериславське педагогічне училище має право готувати фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» за напрямом 0101 Педагогічна освіта зі спеціальностей 5.010101 «Дошкільне виховання», 5.010102 «Початкове навчання» – акредитаційний сертифікат Серія НД-1 № 221682 від 4 березня 2009 року.

Акцент у навчальній, науковій, методичній та виховній роботі в училищі ставиться на інтелектуальний розвиток майбутнього педагога, вихователя, на випуск конкурентноспроможних спеціалістів.

Тому поряд з основною спеціальністю студенти оволодівають додатковою кваліфікацією.

За період з 1995 по 2006 роки в училищі було відкрито додаткові кваліфікації: «Вчитель початкових класів та організатор роботи з учнівськими об'єднаннями»; «Вчитель початкових класів та вихователь групи продовженого дня»; «Вчитель початкових класів та керівник гуртка образотворчого мистецтва»; «Вчитель початкових класів та керівник дитячого художнього (хорового) колективу»; «Вчитель початкових класів та керівник хореографічного колективу»; «Вчитель початкових класів з правом викладання іноземної мови»; «Вчитель початкових класів та керівник спортивних секцій та клубів»; «Вчитель початкових класів та вчитель фізичної реабілітації»; «Вчитель початкових класів та вчитель інформатики в початкових класах»; «Вихователь дошкільного закладу та організатор музичної діяльності в дошкільному закладі»; «Вихователь дошкільного закладу та організатор фізичного виховання в дошкільному закладі»; «Вихователь дошкільного закладу та вихователь логопедичних груп»; «Вихователь дошкільного закладу з правом навчання іноземної мови».

Колектив училища продовжує пошук якісно нових спеціалізацій, бо час вимагає підготовки досвідченого, висококваліфікованого, всебічно і гармонійно розвиненого спеціаліста для сільської школи.

На підставі Рішення XXVI сесії п'ятого скликання Херсонської обласної ради від 18 березня 2008 року № 533 Бериславське педагогічне училище реорганізовано в Бериславський педагогічний коледж. Коледж є державним вищим навчальним закладом комунальної форми власності.

Сьогодні коледж здійснює підготовку молодших спеціалістів з галузі знань 0101 Педагогічна освіта за спеціальностями: 5.01010101 «Дошкільна освіта» з додатковими кваліфікаціями «Вихователь логопедичних груп»,

«Вихователь з правом навчання іноземної мови»; 5.01010201 «Початкова освіта» з додатковими кваліфікаціями «Вчитель початкових класів з правом викладання іноземної мови», «Організатор роботи з учнівськими об'єднаннями», «Керівник дитячого хореографічного колективу», «Керівник дитячого художнього (хорового) колективу», «Керівник спортивних секцій і клубів», «Вчитель фізичної реабілітації», «Вчитель інформатики в початкових класах».

Контингент студентів складає близько 700 чол. І для всіх них знаходиться добре слово, порада, а інколи і материнська догана у завідувачів відділеннями Лященко Марини Борисівни та Крайник Станіслави Данилівни.

Адміністрація закладу турбується і про подальшу долю своїх вихованців. Налагоджено тісний зв'язок з Херсонським державним університетом та Мелітопольським державним педагогічним університетом із впровадження ступеневої системи підготовки майбутніх спеціалістів. У Херсонському державному університеті студенти за 2,5 роки отримують кваліфікаційну категорію «спеціаліст» за спеціальностями «Початкова освіта» та «Дошкільна освіта».

А вчитися нашим випускникам у ВНЗ дуже легко, бо крім ґрунтовної теоретичної підготовки мають вони ще й серйозний досвід практичної роботи. Студенти Бериславського педагогічного коледжу проходять різні види практики в школах та дитячих садках м. Берислава, Н. Каховки, у дитячих таборах м. Генічеська, смт. В.Олександрівка, Залізний Порт, с. Лазурне. Переважна кількість студентів проходить переддипломну практику за місцем майбутнього працевлаштування.

Науково-методична робота викладачів коледжу спрямована на реалізацію методичної проблеми: «Особистісно орієнтована взаємодія педагогів та студентів у процесі впровадження сучасних освітніх технологій та науково-пошукової діяльності при підготовці молодшого спеціаліста».

Для втілення в життя ступеневого підходу у науково-методичній роботі коледж тісно співпрацює з Херсонським державним та Мелітопольським педагогічним університетами.

Велика заслуга в організації методичної та наукової роботи викладачів і студентів заступників директора з наукової роботи Л.В. Коновалової та Т.В. Деменнікової.

У коледжі організовано 9 предметних (циклових) комісій: педагогіки та психології (голова Т.А. Левченко), української філології (голова І.О. Малова), іноземної філології (голова І.Я. Рогова), дошкільних дисциплін (голова Г.І. Даниленко), фізико-математичних дисциплін (голова Н.В. Назаренко), природничих дисциплін (голова Т.А. Кошовська), фізичного виховання (голова В.О. Лактіонов), суспільних дисциплін (голова С.В. Коліщук), музики (голова М.С. Кузнецова). Тактовно й мудро керує роботою предметних (циклових) комісій коледжу заступник директора з навчальної роботи Бернвальдт Тетяна Степанівна.

Доброю традицією в педколеджі стали місячники педагогічної майстерності предметних комісій, в рамках яких проводяться відкриті уроки викладачів, виступи з кращими методрозробками, рефератами, кращі позакласні заходи.

Проводяться конкурси «Кращий викладач року», «Кращий методист року», «Кращий класний керівник року», «Кращий студент року» з різними номінаціями, «Кращий гурток», «Кращий суспільно-активний колектив».

Важливим напрямком діяльності викладачів коледжу стає організація власної науково-методичної роботи та залучення до наукової роботи студентів. Результати цієї роботи знаходять своє відображення в методичних посібниках, статтях у фаховій пресі, виступах на щорічних наукових конференціях для викладачів та студентів вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації Південного регіону України. Науково-дослідницька робота студентів планується за курсами з поступовим ускладненням завдань і переходом до самостійного вирішення завдань наукової творчості, що сприяє формуванню

навичок роботи з різними інформаційними джерелами, розширює науково-педагогічний і методичний кругозір, розвиває вміння необхідні для аналітико-прогностичної та діагностичної діяльності педагога.

Тісний взаємозв'язок у роботі викладачів і студентів створює в навчальному закладі нове педагогічне середовище на основі співдружності і співпраці та забезпечує розвиток і самореалізацію кожної особистості.

Висока якість підготовки підтверджується перемогами наших студентів на предметних олімпіадах, конкурсах педагогічної майстерності, які проводяться серед педагогічних училищ Південного регіону, конкурсі імені Петра Яцика.

Щорічно на педагогічних консилиумах презентують наслідки науково-пошукової діяльності творчі групи викладачів та студентів, які працюють над проблемами удосконалення навчального процесу, впровадження новітніх технологій, розвитку здібностей студентів та учнів початкової школи.

Викладачі коледжу брали участь у 10 всеукраїнських наукових конференціях з актуальних питань педагогічної науки.

На постійно діючому психолого-педагогічному семінарі для викладачів розглядаються актуальні педагогічні та методичні проблеми.

Для вчителів шкіл та вихователів дитячих садків Бериславського, Каховського, Великоолександрівського районів створена і працює в педагогічному коледжі Школа передового педагогічного досвіду, яка включає школу професійного розвитку для досвідчених учителів та школу професійного становлення для вчителів-початківців.

Інформаційне забезпечення навчального процесу – один із пріоритетних напрямків діяльності директора М.В. Климович. Запроваджується використання сучасних комп'ютерних технологій навчання, студенти коледжу забезпечені навчальною літературою на 100%, значна увага приділяється передплаті періодичних видань. Щороку коледж передплачує (в середньому) 130 найменувань фахових газет і журналів.

Освіта кінця ХХ століття вже не має за мету навчити студента на все життя. Тому в Бериславському педагогічному коледжі так організували роботу, щоб студент зрозумів усю велич інформаційного простору, який оточує сучасну людину, і неможливість його завоювання без самоосвіти, самовдосконалення та розвитку особистості, тобто потреби у навчанні протягом усього життя. З цією метою в коледжі впроваджується модульно-рейтингова система навчання. Традиційним стало проведення спецсеінарів для студентів старших курсів з участю вчителів базових шкіл, викладачів педагогічного університету. Як результат – підвищення якості знань студентів.

Для задоволення потреб студентів у професійному становленні й творчій самореалізації, освітньо-культурних потреб, розвитку та підтримки здібних студентів у коледжі налагоджена система позанавчальних об'єднань: гуртки, клуби, факультативи, студії, спортивні секції. Їх діяльністю охоплено 100 % студентів коледжу.

У результаті систематичної роботи сформувалися творчі колективи, які відомі в місті й області: хореографічний колектив «Бериславські візерунки»; вокальна студія «Колорит», до якої входять ансамблі «Весняний цвіт», «Колорит», «Сузір'я»; хоровий колектив «Мелодика»; студентський театр естрадних мініатюр. Вони є неодноразовими дипломантами та лауреатами конкурсу «Чураївна», «Тарасова криниця» (Південноукраїнський регіональний фестиваль української пісні, танцю і гумору), обласного огляду художньої самодіяльності «Чисті роси», обласного огляду «Таврійське перевесло», обласних фестивалів і конкурсів «Пісня журавлина», «Весняні дзвіночки», «Студентські зорі», міжнародному фестивалі «Жайвір степу», міжнародного вокального конкурсу «Сівер Тон». З 2006 року в коледжі стало традицією проведення обласного вокально-хорового фестивалю «На крилах пісні».

У серпні 2008 року, за вагомий внесок у справу виховання учнівської та студентської молоді, відродження і примноження надбань національної культури та художньої спадщини українського народу, високий художній рівень, вокальній студії «Колорит» (керівник Манюк Галина Миколаївна) та

хоровому колективу «Мелодика» (керівник Богун Злата Юріївна) присвоєно почесні звання «Зразковий художній колектив». На думку їх керівників, «вокально-хорова робота сприяє розвитку співочої культури майбутніх учителів початкових класів, їх загальному і музичному розвитку, становленню їх світогляду, формуванню особистості».

Репертуар колективів включає зразки світової класичної, духовної музики, обробки народних пісень, твори сучасних авторів. Досвід роботи зразкових колективів розглядався на Всеукраїнському семінарі-практикумі для керівників вокально-хорових колективів та методистів вокального жанру «Художньо-творча діяльність сучасної креативної особистості» у вересні 2008 року.

Метою виховної роботи є формування у майбутніх фахівців особистісних рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, правової, естетичної, трудової, екологічної культури, створення психологічного комфорту в колективі для студентів і викладачів.

Студенти всіх навчальних груп беруть участь у підготовці та проведенні традиційних загальних заходів коледжу, таких, як урочисті лінійки, присвячені знаменним датам в історії, суспільному та культурному житті України і світу, святкові концерти, тематичні вечори, цикл народознавчих свят «Від роду і до роду збережемо традиції народу», Шевченківський тиждень, Тиждень здоров'я, Тиждень вчителя, конкурс «Міс Осінь», конкурс осіннього букета та поробок з природного матеріалу, конкурс «Сходинки до Парнасу», свят Першого дзвоника, Зльоту відмінників, Останнього дзвоника, Вручення диплому, День студента, День гумору, День закоханих, фестиваль «Чисті роси», традиційне свято для першокурсників «Оглядини» тощо. Випускається рукописний журнал «Перші кроки», студентська газета «Fishka», проводяться конкурси стінних газет та постерів.

Розвиток студентського самоврядування, стимулювання громадської активності студентів – одне з важливих завдань виховання.

Президент студентського колективу зі своїм кабінетом міністрів, студрада коледжу та колектив викладачів єдині у своєму бажанні зробити навчання й виховання в коледжі досконалим, гуманним, сучасним.

Допомагають їм у цьому заступник директора з виховної роботи Г.З. Чечилова, заступник директора з гурткової роботи О.В. Жукова та Творча рада, керівником якої є директор коледжу М.В. Климович

Значний вплив на виховання студентів здійснює музей коледжу, який очолює ветеран педагогічної праці Г.М. Гайдай. Мета діяльності музею полягає в залученні молодого покоління до вивчення, збереження та примноження історико-культурної спадщини свого коледжу, у вихованні любові до свого навчального закладу і гордості за нього.

Навчальний заклад має позитивний досвід в організації роботи спортивних клубів, секцій, якими охоплено 79,6% студентів.

Щорічно зростають спортивні досягнення студентів коледжу, які є переможцями і призерами обласної першості з різних видів спорту. Так, у обласній спартакіаді серед ВНЗ I-II рівнів акредитації в загальному заліку студенти нашого закладу посіли такі місця:

2005 – 2006 н. р. – загальнокомандне III місце, баскетбол (дівчата) – I місце, волейбол (дівчата) – III місце, футзал (хлопці) – I місце;

2006 – 2007 н. р. – загальнокомандне I місце, баскетбол (дівчата) – I місце, волейбол (дівчата) – I місце;

2007 – 2008 н. р. – загальнокомандне (дівчата) – III місце, (юнаки) – II місце; настільний теніс – I місце, міні-футбол – I місце, легка атлетика – II місце, волейбол, крос, баскетбол – III місце;

2008 – 2009 н. р. – загальнокомандне (дівчата) – I місце, (юнаки) – II місце; з волейболу, футзалу, кросу, легкої атлетики – I місце.

Збірні команди з футболу та волейболу є неодноразовими переможцями і призерами серед навчальних закладів міста.

Бериславський педагогічний коледж постійно прагне до вдосконалення якості освітньої діяльності відповідно до концептуальних ідей та стратегій

розвитку освіти в Україні. Враховуючи соціальні потреби та освітні запити регіону, коледж прагне оптимального забезпечення права громадян на якісну освіту відповідно до їх інтересів та здібностей шляхом розширення переліку напрямів та спеціальностей професійної підготовки.

Розширення напрямів професійної підготовки в Бериславському педагогічному коледжі здійснюється з метою:

- створення умов для вільного доступу молоді Херсонської області до якісної вищої освіти;
- забезпечення професійного та особистісного розвитку майбутніх фахівців на засадах гуманістичної педагогіки;
- приведення у відповідальність змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційно-технологічної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки майбутніх спеціалістів до змін, що відбуваються у суспільстві;
- модернізація освітньої діяльності на основі інтеграції традиційних та новітніх навчальних технологій;
- забезпечення ступеневої підготовки педагогічних працівників;
- поповнення регіонального ринку праці кваліфікованими працівниками;
- удосконалення системи відбору молоді на педагогічні спеціальності, розширення цільового прийому і запровадження підготовки вчителя та вихователя на основі договорів;
- створення умов для безперервної освіти педагогічних працівників Херсонщини.

За роки існування коледжу було підготовлено більше 17 тис. педагогічних працівників для шкіл і дошкільних установ України.

У листопаді 2011 року Бериславський педагогічний коледж буде відзначати своє 80-ти річчя. Назустріч цій визначній даті коледж йде з новими досягненнями, нарощуючи темпи з року в рік. Сьогодні коледж – дружний

колектив, який усвідомлює важливість і велич завдань, поставлених перед ним державою та часом.

Чимало ще проблем. А чи було бодай колись легко вчителів? Усі педагоги проголошують одні й ті ж гуманні істини. Як нетлінна істина, так і вічна освіта. І те, що кожного року на поріг Бериславського педагогічного коледжу приходять нові і нові абітурієнти, є цьому ще одним підтвердженням.

4.4. Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів

Шлях становлення Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів був довгим і непростим. Його успіхи й досягнення – це результат напруженої праці, зусиль, ініціативи й творчості не одного покоління педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Історія інституту розпочинається з постанови Херсонської обласної Ради депутатів трудящих № 4 від 27 травня 1944 р. «Про організацію обласного інституту вдосконалення вчителів».

Як свідчать архівні матеріали, у різні часи інститутом керували: Ф.І. Лисенко – 1944–1948 рр., І.А. Вінник – 1948–1950 рр., І.В. Чередниченко – 1950–1951 рр., К.І. Добряк – 1951–1953 рр., О.С. Жолніренко – 1953–1957 рр., П.І. Котеченков – 1957 р., М.С. Чернявський – 1957–1963 рр., 1965–1968 рр., А.П. Сотник – 1963–1965 рр., Г.Я. Колінко 1968–1970 рр., Л.І. Луценко – 1970–1974 рр., С.І. Тестін – 1974–1978 рр., Є.І. Коломийцева – 1978–1981 рр., Н.Є. Яковенко – 1981–1982 рр., В.С. Болгарина – 1982 р., Л.С. Черноостровець – 1982–1999 рр., А.М. Зубко – з 1999 р. по теперішній час.

Історично склалось так, що протягом 65 років існування інституту декілька разів змінювалися його статус, пріоритети роботи, основні завдання, назва: у 1944–1961 рр. та 1969–1994 рр. – Херсонський обласний інститут удосконалення вчителів; 1961–1969 рр. – Інститут удосконалення кваліфікації

вчителів (ГУКВ), з 1994 року – Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Нині це державний вищий навчальний заклад III рівня акредитації, що забезпечує фахове вдосконалення педагогічних і керівних працівників дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.

У перші роки свого існування інститут розміщувався в приміщенні обласного відділу народної освіти. Першим його директором було призначено Ф.І. Лисенка. Інститут став центром методичної роботи, головним призначенням якого було підвищення кваліфікації вчителів, узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду, систематичне вивчення у школах, дошкільних закладах стану навчально-виховного процесу, якості знань, умінь і навичок учнів із предметних дисциплін, удосконалення форм і методів навчально-виховної роботи, упровадження в практику роботи шкіл і дитячих закладів досягнень педагогічних і психологічних наук.

З 1 вересня 1944 року почали проводитись двотижневі курси підвищення кваліфікації вчителів і керівників початкових, семирічних і середніх шкіл. Головним залишалось ознайомлення вчителів, насамперед, учасників війни, з новинками педагогічної науки й практики, надання їм практичної допомоги із програмово-методичних питань.

У 1945 році при інституті були створені перші бригади вчителів та методистів із виготовлення екзаменаційної документації для учнів 7 і 10 класів.

З 1946 року розпочали роботу місячні курси підвищення кваліфікації вчителів області.

У 1948 році директором інституту призначено І.А. Вінника. З його приходом активізувалася робота щодо створення більш ефективної системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів на основі затвердженого в 1948 році Міністерством освіти УРСР «Положення про єдину систему підвищення кваліфікації вчителів та працівників відділів народної освіти УРСР».

У 1950 – 1957 роках директорами інституту були І.В. Чередниченко, К.І. Добряк, О.С. Жолніренко. У цей час інститут посилив увагу до методики

викладання основ наук. З 1950 року в райцентрах при середніх школах створено консультаційні пункти для організації та проведення очно-заочних курсів. У 1950 – 1951 навчальному році через курси очно-заочного навчання підвищили кваліфікацію 120 учителів 1 – 4 класів, 108 учителів 5 – 10 класів.

У ті роки інститут не мав змоги проводити курси на своїй базі, оскільки займав усього 4 кімнати. Одна з них була бібліотекою, дві – постійно діючою виставкою, у четвертій містилося 11 навчально-методичних кабінетів, у яких працювали 13 фахівців. У той час особливо відзначалася робота завідувачів та методистів кабінетів: біології і хімії – Заслуженого вчителя УРСР В. Каменської, математики – Н. Пукалової, іноземних мов – Н. Гордєєвої.

Для кращої організації підвищення кваліфікації вчителів у місті Херсоні й окремо в районах області були встановлені єдині «Дні вчителя». У ці дні для роботи з учителями на місця виїжджали кваліфіковані керівники навчальних закладів, лектори. Для проведення «Дня вчителя» інститут забезпечував райони методичними розробками.

Основною опорою інституту в організації методичної роботи в районах стали педагогічні кабінети. У 1951 – 1952 навчальному році було вивчено досвід роботи Бериславського й Новомаячківського районних педагогічних кабінетів з метою дальшого поширення його в області.

У цьому навчальному році на допомогу вчителям області з питань навчально-виховної роботи було надіслано в районні (міські) педагогічні кабінети 24 методичні розробки, 19 методичних рекомендацій, що були підготовлені працівниками інституту та активом його кабінетів – учителями шкіл та викладачами Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської.

З 1952 року організовано проведення учнівських предметних олімпіад.

Новий етап у розвитку освіти на Херсонщині відкрив Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи освіти в УРСР», прийнятий Верховною Радою УРСР у квітні 1959 року.

Роботу щодо згуртування зусиль педагогічного колективу, спрямованих на виконання вимог цього закону, координували директори інституту М.С. Чернявський, А.П. Сотник.

У 1961 році заклад перейменовано в Інститут удосконалення кваліфікації вчителів (ІУКВ). Перед ним постало нове завдання: у короткі терміни охопити курсовою перепідготовкою всіх учителів шкіл. Інститут повинен був забезпечити:

- підвищення ідейно-теоретичного рівня педагогічних кадрів;
- ознайомлення їх із змістом та організацією навчально-виховної роботи у світлі нових документів;
- розширення знань із теорії та методики викладання предметів, ознайомлення з основами промислового виробництва, досягненнями науки, техніки й культури.

У 1963 році інститут розпочав роботу в новому приміщенні на пр. Ушакова, 27.

У жовтні 1964 року вперше був проведений обласний семінар учителів-умільців, які досягли значних успіхів у виготовленні оригінальних навчальних приладів та мали нахили до конструювання й винахідництва. Тоді ж при інституті на громадських засадах створено методичний кабінет із виготовлення навчальних приладів.

У 1965 – 1966 навчальному році при інституті були відкриті 2 методичні кабінети: технічних засобів навчання та навчального кіно. Завдяки цим кабінетам тільки протягом 1966 – 1967 навчального року під час курсів навичками користування технічними засобами навчання оволоділи 1240 чоловік, склали екзамени на право кінодемонстрації вузькоплівкових фільмів 350 працівників народної освіти області.

З метою популяризації кращих надбань педагогічного досвіду було обладнано постійно діючу педагогічну виставку. Підготовлені інститутом експонати, що висвітлювали досвід роботи передових учителів шкіл Херсонщини, були представлені на республіканській педагогічній виставці.

З 1966 року при інституті почав працювати лекторій наукової інформації для вчителів.

У 1967 році у складі інституту діяло вже 15 кабінетів: педагогіки, дошкільного виховання, початкових класів, мови і літератури, іноземних мов, фізики і математики, історії і географії, біології і хімії, шкіл-інтернатів, навчального кіно, технічних засобів навчання, фізичного виховання, позакласної і позашкільної роботи, виробничого навчання, вечірніх шкіл.

У цей час було створено першу обласну картотеку передового педагогічного досвіду, підготовлено рекомендації щодо обладнання шкільних кабінетів історії і суспільствознавства.

У 60–70-х роках ускладнюються завдання, які вирішувала система післядипломної освіти. Нове керівництво інституту (директори Г.Я. Колінько в 1969–1970 рр. та Л.І. Луценко в 1970–1974 рр.) докладало багато зусиль для забезпечення якісного виконання постанови ЦК КП України від 20 червня 1968 року «Про підготовку і виховання учительських кадрів в Українській РСР» та наказу Міністра освіти УРСР № 80 від 14 квітня 1967 року «Про підготовку і перепідготовку педагогічних кадрів у зв'язку з переходом шкіл на нові навчальні плани і програми». Курсовою перепідготовкою було охоплено всіх учителів області з української, російської мов та математики, вчителів початкових класів.

У 1969 році вийшло Положення про обласні інститути вдосконалення вчителів, що зумовило відповідну зміну в назві інституту. Чітко визначилися основні напрямки діяльності установи: вивчення, узагальнення і впровадження у практику передового досвіду, досягнень педагогічної науки; організація експериментальної роботи; контроль за станом навчально-виховної роботи шкіл і ефективністю підвищення кваліфікації кадрів; надання допомоги районним (міським) методичним кабінетам. У структурі інституту на той час діяло 19 навчально-методичних кабінетів.

Значна робота проводилась інститутом зі створення шкільних методичних кабінетів. Були розроблені умови конкурсу на кращий методичний

кабінет, надіслані в райони пам'ятки про організацію методичної роботи в школі.

Для координації методичної роботи була створена навчально-методична рада інституту. До її компетенції належали:

- аналіз ефективності діяльності навчально-методичних кабінетів інституту, районних (міських) методичних кабінетів та визначення шляхів удосконалення їх роботи;

- аналіз та узагальнення передового педагогічного досвіду та вироблення пропозицій щодо запровадження його в практику роботи шкіл;

- сприяння пошуку та використанню в навчально-виховному процесі сучасних форм, методів та засобів навчання;

- вивчення питань, що входять до компетенції навчально-методичної ради, безпосередньо в школах області за дорученням Херсонського обласного відділу народної освіти.

У 1970–1974 роках колективом інституту суттєва увага приділялася впровадженню нових програм і підручників у навчально-виховний процес шкіл, застосуванню проблемного методу навчання, дослідництву, самостійній роботі учнів, використанню технічних засобів навчання. Особливо тісною в цей період стала співпраця з кафедрами Херсонського державного педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської.

У 1973 році за дорученням Міністерства освіти та Педагогічного товариства УРСР на базі інституту відбулася міжреспубліканська конференція із проблеми «Класний колектив як об'єкт виховання», в якій взяли участь понад 300 вчених, працівників науково-дослідних установ, учителів Радянського Союзу.

Покращувалася матеріальна база інституту. Було обладнано навчально-методичні кабінети фізики, хімії, біології, дошкільного та естетичного виховання. Придбано нову проекційну та звукову апаратуру, наочні посібники, лабораторне обладнання. Фільмотека інституту налічувала 796 навчальних кінофільмів, 1800 діафільмів, 260 серій діапозитивів, 400 грамплатівок.

У 1974 році директором закладу був призначений С.І. Тестін. Роботу інституту було спрямовано на завершення переходу до загальної середньої освіти молоді. Особлива увага зверталася на комплексне виховання учнів, поліпшення внутрішньошкільного контролю, посилення ролі кабінетної системи навчання, дієвості впровадження передового педагогічного досвіду.

У другій половині 70-х років інститут працює над підвищенням результативності навчально-виховного процесу школи. Актуальними були питання наукової організації праці, оптимізації форм, засобів і методів навчання.

З 1976 року започатковано атестацію вчителів. Інститут розробляв її методику, працював з фахівцями, вивчав їхній досвід, видавав буклети про роботу кращих учителів.

У 1978 році інститут очолила Є.І. Коломийцева. Під її керівництвом у 1980 році вперше в області розпочалася робота над єдиною науково-методичною проблемою «Оптимізація навчально-виховного процесу». Було проведено обласну науково-практичну конференцію із цього питання. Під керівництвом інституту в школах області створюють зразкові навчальні кабінети, ідеологічні комплекси, кабінети для учнів «Сам навчайся, сам працюй».

З 1981 року інститут працює в новому приміщенні, на вулиці Паризької Комуни, 1.

У 1982 році Інститут удосконалення вчителів очолила доцент Лідія Севаст'янівна Чорноостровець, яка керувала закладом 17 років. За час її роботи побудовано нове приміщення інституту, санаторій-профілакторій і готель, створено 7 кафедр, музей історії народної освіти, розпочато співпрацю з міжнародними організаціями, участь у міжнародних проектах і програмах.

Інститут став кращим у СРСР серед інститутів удосконалення вчителів.

За ці досягнення Л.С. Чорноостровець була нагороджена орденом «Знак Пошани», знаками «Отличник просвещения СССР», «Відмінник освіти».

України», багатьма грамотами Міністерства освіти СРСР, Міністерства освіти УРСР.

У середині 80-х років інститут переходить до наступного етапу свого розвитку: працює над підвищенням кваліфікації педагогічних працівників, організацією навчально-виховного процесу за новими та вдосконаленими програмами. В області реалізуються провідні положення Основних напрямків реформи загальноосвітньої та професійної школи. Завдяки цьому в 1985 – 1986 навчальному році працівники інституту провели перепідготовку всіх учителів початкових класів області для роботи з дітьми шестирічного віку. У 1986 році педагоги, які мали викладати нові предмети «Основи інформатики і обчислювальної техніки» та «Етика і психологія сімейного життя» також пройшли курсову перепідготовку.

У 1986 році набуло чинності нове Положення про методичний кабінет та методичну роботу, визначивши нові пріоритети в роботі методичних служб області.

З метою підвищення ролі інституту вдосконалення вчителів як науково-методичного центру в 1986 році було створено **кафедру педагогіки і психології**, яку очолив кандидат педагогічних наук В.М. Великий. У перші роки роботи кафедри особлива увага приділялась питанням підвищення кваліфікації вчителів із проблем педагогіки й психології навчання та виховання.

У різні часи кафедрою завідували кандидати педагогічних наук, доценти: О.Б. Савіна, Т.Г. Морева, кандидати психологічних наук, доценти: В.П. Філіппова, Л.П. Шумакова, Л.Г. Слободенюк.

У 1987 році для інституту збудоване нове приміщення на вулиці Покришева, 41, де більшість його структурних підрозділів знаходиться й зараз.

Інститут розміщується у триповерховому навчально-методичному корпусі. Його загальна площа – 4,1 тис. кв. м. Він має 9 аудиторій на 30–40 слухачів, велику аудиторію на 80 слухачів, 2 лабораторії для вивчення мов, мультимедійний кабінет і кабінет інформатики, кімнату для зустрічей, дискусій, «круглих столів», конференц-залу, актову залу на 250 чоловік,

15 кабінетів для науково-педагогічних і педагогічних працівників, бібліотеку, читальну залу, музей історії народної освіти, їдальню на 80 чоловік. Усі приміщення повністю відповідають санітарно-гігієнічним вимогам. Площа навчальних приміщень на одного слухача – 20,1 кв. м.

У цей час систематично проводилася робота з покращення кадрового забезпечення та навчально-матеріальної бази інституту, підготовки видавничої продукції, виявлення й розповсюдження передового педагогічного досвіду.

У 1987 році за успіхи у Всесоюзному соціалістичному змаганні організацій і закладів системи Міністерства освіти СРСР, успішне виконання завдань дванадцятої п'ятирічки інститут був нагороджений перехідним Червоним прапором Міністерства освіти СРСР та ЦК профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ, який зараз знаходиться в музеї історії народної освіти.

У 1989 році створено **кафедру суспільних наук**. Її в різний час очолювали: кандидат історичних наук, доцент В.Д. Ткаченко, кандидат соціологічних наук, доцент В.К. Коробов, доктор історичних наук, професор С.Г. Водотика.

Основною подією 1990 року стало відкриття санаторію-профілакторію на 120 місць і готелю на 70 місць для слухачів, які приїжджають на курси, обласні семінари, науково-практичні конференції, педагогічні читання.

Під санаторій-профілакторій зайнято 4 поверхи будівлі. Загальна площа – 3,4 тис. кв. м. Усього житлових кімнат – 57, з них 37 – двомісні, 14 – тримісні, 2 – чотиримісні. У кожному блоці – 2 кімнати, гігієнічний душ, санвузол. Житлова площа на 1 слухача – 14,5 кв. м.

Санаторій-профілакторій має 36 лікувальних кабінетів, їдальню. Лікувальна площа на 1 відпочиваючого – 11,2 кв. м. До послуг усіх слухачів також є перукарня, відеосалон.

Санаторій-профілакторій обладнаний сучасною медичною апаратурою, що дозволяє здійснювати лікування й профілактику типових для педагогів захворювань.

Житлові кімнати готелю розташовано: 4 – на II поверсі, 4 – на IV поверсі, 12 – на V поверсі. Усього 20 кімнат. Загальна площа готелю – 1,02 тис. кв. м.

З 1990 року на базі інституту почали проводитись обласні конкурси «Творчий учитель року», а з 1996 року – II тур Всеукраїнського конкурсу «Учитель року». Інститут чотири рази приймав учителів держави на III тур Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» з таких номінацій: «математика» (1997 р.), «інформатика» (2002 р.), «зарубіжна література» (2004 р.), «початкові класи» (2008 р.).

На Херсонщині проводилась послідовна робота щодо естетичного виховання учнів. При інституті на громадських засадах було створено науково-методичну лабораторію естетичного виховання, яку очолив кандидат педагогічних наук, доцент В.Г. Бутенко. Завдяки йому в 1991 році проведена Міжнародна наукова конференція «Естетичне ставлення до мистецтва та процес його формування». У заході взяли участь працівники Всесоюзного науково-дослідного інституту мистецтвознавства Міністерства культури СРСР і Академії наук СРСР, Міністерства освіти Української РСР, члени Радянської Асоціації педагогів-дослідників, представники Болгарії та Польщі.

З 1992 року у зв'язку з розширенням функцій інституту, організацією кафедр для забезпечення ефективного управління науково-методичною діяльністю при інституті створено вчену раду, яка:

- ухвалює навчальні програми, плани курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, авторські програми, плани спецкурсів, факультативів для загальноосвітніх навчальних закладів; рішення з питань навчального процесу;
- визначає основні напрямки наукових досліджень в інституті та експериментальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах області;
- оцінює науково-педагогічну діяльність структурних підрозділів;
- приймає рішення щодо рекомендації кандидатур на присвоєння вчених звань доцента, професора.

Учена рада інституту розглядає також й інші питання діяльності закладу.

У 1993 році розроблено й затверджено Статут інституту. Введено новий штатний розклад.

У тому ж році в структуру закладу введено дві нові кафедри: наукових основ управлінської діяльності й українознавства.

До складу кафедри наукових основ управлінської діяльності в ті часи входили: доценти А.М. Зубко, Л.С. Черноостровець, викладачі Н.Н. Василенко, Ю.С. Гаврилюк, Г.А. Лиховід, С.І. Марченко, В.О. Чабаненко, В.М. Черченко. Кафедру очолював кандидат педагогічних наук, доцент Ю.В. Чернов.

Кафедра українознавства була однією з перших українознавчих кафедр у вищих навчальних закладах Херсонщини. З моменту заснування кафедру очолював кандидат філологічних наук, доцент К.Ю. Голобородько. Під його керівництвом колектив зосередив свої зусилля на розробці концепції діяльності кафедри, підготовці навчально-методичного забезпечення для спецкурсів та спецсемініарів, організації та проведенні науково-методичних конференцій.

У 1993 році на базі інституту створено музей історії народної освіти, у якому зібрано понад 1000 експонатів: книги навчально-виховного змісту, наочні посібники, роздатковий дидактичний матеріал, учнівські роботи різних видів, результати наукових, методичних, управлінських, практично-педагогічних пошуків, фотопам'ятки, конспекти уроків, плани виховних заходів, щоденники педагогічних спостережень, фотоплівки, фотографії – зразки обладнання уроку, предметного кабінету й класу, альбоми розвитку народної освіти в районах області.

Ініціаторами створення музею були О.Ф. Соколова, В.Д. Сергієнко, Й.М. Аптекарев, директор інституту Л.С. Черноостровець. Результатом їхньої роботи було те, що музей у 2000 році увійшов до переліку музеїв, які перебувають у віданні підприємств та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю й належать до державної частини Музейного фонду України.

Оскільки музей є джерелом інформації для відвідувачів, то пріоритетними формами та методами його роботи стали:

- оглядові та тематичні екскурсії;
- залучення слухачів курсів та студентів навчальних закладів області до виявлення, вивчення та описування педагогічних пам'яток із метою виховання дбайливого ставлення до вітчизняної культури;
- підготовка рефератів, статей, курсових, випускних та дипломних робіт, оглядів методичної літератури з педагогічної проблематики, певних видів навчальних посібників із використанням першоджерел, фондів зібрань музею.

Згідно з рішенням Міжгалузевої акредитаційної комісії Міністерства освіти України від 23 червня 1994 року «Про підсумки акредитації навчальних закладів» Херсонський обласний інститут удосконалення вчителів одержав III рівень акредитації та змінив назву на «Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів». Інституту було дано дозвіл на підвищення кваліфікації керівних кадрів, спеціалістів та молодших спеціалістів у галузі народної освіти в обсязі 4000 осіб на рік та перепідготовки зі спеціальності «Психологія. Практична психологія в галузі освіти» в обсязі 60 чоловік на рік.

У 1994 році на базі інституту була проведена Друга українсько-канадська конференція педагогічних працівників.

У структурних підрозділах інституту відбулися функціональні й кадрові зміни. Протягом 1994–1996 років були створені кафедри: виховної роботи (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент Г.Л. Черепанова), дошкільного виховання та початкового навчання (завідувач – доктор педагогічних наук, професор Б.М. Андрієвський), природничо-математичних дисциплін (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент В.І. Лисенко), економіки (завідувач – доктор економічних наук, професор В.М. Данилін), трудового навчання, виховання й профорієнтації учнів (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент В.П. Вишневський).

У 1995 році спільно з Академією педагогічних наук України на базі закладу створено Центр інноваційних методик Півдня України, який очолив

В.Г. Удовиченко. Основною метою цього центру була розробка і впровадження інноваційних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах Херсонської області. Проводилися науково-практичні конференції, семінари, тренінги, зустрічі з видатними педагогами України.

З 1 вересня 1996 року почав працювати спецфакультет «Менеджмент. Менеджмент освіти», де навчалося 30 керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

У березні 1997 року проведено Всеукраїнський семінар для завідувачів навчально-методичних кабінетів фізики обласних інститутів післядипломної освіти «Особливості викладання фізики в навчальних закладах нового типу».

Цього року навчально-методичним кабінетом управління школами та кафедрою наукових основ управлінської діяльності започатковано проведення обласного конкурсу «Школа Херсонщини» за 6 номінаціями.

У травні 1997 року на базі інституту проведено засідання Всеукраїнської координаційної науково-методичної ради із проблем післядипломної освіти керівних і педагогічних кадрів.

У вересні цього ж року спільно із Центром інноваційних методик Півдня України було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи».

У 1998 році відбулась реорганізація кафедр інституту: кафедри суспільних наук та економіки об'єднано в кафедру соціальних та економічних дисциплін, а кафедра трудового навчання, виховання й профорієнтації учнів увійшла до складу кафедри природничо-математичних дисциплін.

У цьому році відбулося багато науково-методичних заходів, серед яких: Всеукраїнська науково-практична конференція «Формування навчальних дій у процесі викладання природничо-математичних дисциплін», Всеукраїнський науково-практичний семінар завідувачів навчально-методичних кабінетів української мови і літератури обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти «Вивчення української мови та літератури (словесність) у загальноосвітніх школах, школах нового типу (ліцєях, гімназіях), школах

(класах) з поглибленим вивченням цих предметів», IV етап Всеукраїнської олімпіади з інформатики.

У 1999 році інститутом був здобутий перший грант Міжнародного фонду «Відродження» із проекту «Методика розвитку критичного мислення для сільської школи».

У цьому ж році створено й щорічно поповнювалися обласні постійно діючі виставки «Інноваційна освіта та ділове управління дошкільними закладами» та «Інноваційна освіта та ділове управління загальноосвітніми навчальними закладами».

Проведений обласний конкурс проектів «Сільська школа III тисячоліття».

Із жовтня 1999 року й по теперішній час інститут очолює заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Академії педагогічних і соціальних наук (РФ, м. Москва) Анатолій Миколайович Зубко, який особливу увагу звертає не тільки на виконання працівниками своїх основних функцій – проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, вивчення стану викладання основ наук, випуску необхідних для вчителів методичних рекомендацій, але й на проведення ними науково-дослідних робіт за різними напрямками навчально-виховної діяльності та участь у різних міжнародних проектах і програмах.

У листопаді 1999 року під керівництвом кафедри менеджменту Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України розпочався обласний експеримент «Освітній моніторинг як механізм адаптивного управління загальною середньою освітою в регіоні» (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Г.В. Єльнікова).

На підставі рішення Державної акредитаційної комісії України №30 від 12 грудня 2000 року інститут одержав ліцензію на право здійснення діяльності щодо підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і допоміжних працівників у галузі освіти в кількості 4000 осіб на рік.

У цьому ж році кафедри інституту стали опорними кафедрами Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України з

питань: «Соціально-психологічні чинники мотивації професійного вдосконалення», «Підготовка керівника середнього навчального закладу», «Зміст і організація дистанційного навчання в післядипломній освіті», «Професійний розвиток педагогічного працівника».

Проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Цінності відкритого суспільства у світогляді сучасних школярів».

У 2001 році починає діяти нове Положення про республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні та Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти. Відповідно до цього Положення змінюється Статут інституту, усі інститути післядипломної педагогічної освіти стають вищими навчальними закладами III рівня акредитації. Головною метою діяльності інституту визначається наукове й методичне забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти Херсонської області, підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних працівників і керівних кадрів освіти, здійснення на базі освітніх закладів теоретичних і прикладних досліджень у галузі освіти, їх упровадження у практику освітньої системи.

Розширюються основні завдання інституту:

- провадження освітньої діяльності з метою забезпечення підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти;
- забезпечення оптимальної періодичності та термінів підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних і педагогічних кадрів з урахуванням установленого порядку атестації фахівців;
- проведення наукових досліджень, розробка і впровадження інноваційних педагогічних технологій у практику роботи навчальних закладів;
- методичне забезпечення навчально-виховного процесу в дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах регіону;
- координація діяльності та надання науково-методичних консультацій районним (міським) методичним службам регіону;
- аналіз, узагальнення й поширення перспективного педагогічного

досвіду та педагогічних інновацій.

У 2001 році спільно з Херсонським державним педагогічним університетом проведено Міжнародну конференцію «Внесок поляків у соціально-економічний та культурний розвиток Південної України».

У червні цього ж року інститут уперше в історії своєї діяльності звітує на Президії АПН України про результати першого етапу експериментального дослідження «Освітній моніторинг як механізм адаптивного управління загальною середньою освітою в регіоні», де виступили науковий керівник експерименту кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України Г.В. Єльнікова, ректор інституту А.М. Зубко, директори загальноосвітніх навчальних закладів області: Херсонської загальноосвітньої школи № 46 О.Ю. Дмитрієнко, Цюрупинської загальноосвітньої школи № 1 Н.Г. Несіоловська та Чаплинської спеціалізованої загальноосвітньої школи № 1 Л.С. Смаровоз. Рішенням Президії АПН України експеримент переведено з обласного рівня на всеукраїнський.

На базі інституту проведено два всеукраїнські науково-практичні семінари: для завідувачів навчально-методичних кабінетів географії обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти «Розвиток методики викладання географії в Україні» та для директорів міжшкільних навчально-виробничих комбінатів «Організація трудового професійного навчання учнів у МНВК в умовах переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру та 12-річний термін навчання».

17 січня 2002 року був прийнятий Закон України «Про вищу освіту», де особлива увага зверталася на розвиток післядипломної освіти, головна мета якої – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок, або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду.

З 2002 року в інституті введено посади ректора, проректорів із наукової та навчально-методичної роботи.

Першим ректором інституту став кандидат педагогічних наук, доцент А.М. Зубко, проректором з наукової роботи – кандидат педагогічних наук, доцент Т.Г. Морева, проректором з навчально-методичної роботи – В.О. Чабаненко (до 2004 року), кандидат психологічних наук, доцент Л.І. Слободенюк (з 2004 року).

У березні 2002 року на базі інституту відбувся Всеукраїнський семінар ректорів (директорів) обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти «Управління закладами освіти в сучасних умовах».

У зв'язку з розширенням функцій навчально-методичні кабінети інституту були реорганізовані в науково-методичні лабораторії.

Протягом 2002 – 2003 років інститут працював за новим грантом з програми ЄС-США із запобігання ВІЛ/СНІДу та інформування в Україні. За цією програмою підготовлено більше 800 тренерів з учителів навчальних закладів області.

У цьому ж році започатковано випуск науково-методичного журналу «Таврійський вісник освіти», де освітяни Херсонщини мають змогу друкувати свої методичні та наукові нароби, перспективний педагогічний досвід.

Помітною подією 2003 року стало проведення двох всеукраїнських конференцій: науково-методичної «Реалізація принципу практичної спрямованості у навчанні природничо-математичних дисциплін» та науково-практичної «Формування педагогічної культури батьків у діяльності освітніх закладів: досвід, перспективи», а також Всеукраїнського семінару-наради для завідувачів навчально-методичних кабінетів фізики обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти «Андрагогічний підхід до післядипломної освіти вчителів фізики та астрономії».

У 2004 році кафедра наукових основ управлінської діяльності отримала нову назву – менеджменту освіти.

З 2004 року інститут бере активну участь у реалізації програми «Intel®. Навчання для майбутнього» (координатор – кандидат педагогічних наук, професор Т.Г. Морева). За останні 4 роки під час курсів підвищення кваліфікації та на базі пілотних шкіл пройшли навчання більше 6 тис. учителів, які одержали міжнародні сертифікати, що дають право на використання інформаційно-комунікаційних технологій при викладанні навчальних предметів відповідно до Державного стандарту освіти України. У квітні 2008 року область успішно звітувала про свою роботу за цією програмою на Міжнародному форумі «Нові горизонти інформаційних технологій» у м. Києві. 14 кращих регіональних тренерів інституту нагороджені Грамотами Міністерства освіти і науки України та Інституту інноваційних технологій змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

Завдяки Міжнародній компанії «Intel» інститут безкоштовно одержав 10 комп'ютерів, мультимедійний проектор, інтерактивну дошку, розмножувальну техніку та багато методичної літератури на допомогу вчителям області.

У вересні 2004 року на базі науково-методичної лабораторії початкового навчання (завідувач – О.В. Стребна) відкрито науково-консультативний центр Всеукраїнського Фонду «Крок за кроком», що забезпечує методичну й консультативну підтримку педагогів, батьків, студентів і здійснює орієнтаційно-наукову підтримку проектів Фонду. Це дало змогу вчителям початкових класів області взяти участь у проектах:

– «Ранкові зустрічі: розвиток взаємоповаги та толерантності» Міжнародного центру ресурсів для дітей (2006 р.);

– «Сертифікація педагогів» у межах Ініціативи Міжнародної Асоціації «Крок за кроком» (2007 р.), у ході реалізації якого було проведено Міжнародну сертифікацію 13 вчителів за педагогічними стандартами.

При науково-методичній лабораторії управління почав діяти обласний консалтинговий центр, який очолює кандидат педагогічних наук Н.В. Попова. Цей центр надає допомогу у складанні програм експериментів загальноосвітнім

навчальним закладам, здійснює консультування педагогічних працівників із проблем сучасного розвитку освіти.

Створено електронну базу даних щодо перспективного педагогічного досвіду керівників навчальних закладів, сучасних науково-методичних матеріалів, фондів навчальної, довідкової, методичної та іншої літератури.

У жовтні 2004 року проведено обласний конкурс-захист на кращу регіональну програму розвитку мережі «Шкіл сприяння здоров'ю»: 6 кращих програм були направлені на всеукраїнський конкурс-захист, 4 стали переможцями та ввійшли в Міжнародну мережу «Шкіл сприяння здоров'ю».

З 2005 року всі кафедри працюють над загальноузівською науково-дослідною темою «Теоретико-методологічні основи вдосконалення системи освіти та поліпшення її кадрового забезпечення». Мета цієї роботи – визначення, узагальнення тенденцій розвитку освіти, розробка та впровадження науково-методичного забезпечення педагогічного процесу освітнього закладу, окреслення перспективних шляхів удосконалення системи освіти та її кадрового забезпечення. Разом із тим, кожна із семи кафедр працює над власною науково-дослідною темою.

У червні 2005 року відбулося виїзне засідання вченої ради Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України з питання «Упровадження інноваційних технологій у Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів». Було дано високу оцінку діяльності інституту й рекомендовано вивчити досвід роботи закладу із цього питання.

У той же час було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію для ректорів, проректорів інститутів післядипломної педагогічної освіти «Стан і перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти».

У вересні 2005 року розпочато впровадження Міжнародного проекту «Громадянська освіта – Україна» (координатор – Т.А. Асламова). Проведено низку семінарів-тренінгів для вчителів 20 пілотних загальноосвітніх навчальних закладів. У 2008 році проект був завершений, і, як результат цієї

роботи, на курсах підвищення кваліфікації вчителів гуманітарних дисциплін впроваджується 8-годинний та 72-годинний модулі «Громадянська освіта».

У 2005 році на базі інституту створено інформаційно-консультаційний центр навчально-педагогічного проекту «Росток». Мета діяльності цього центру полягає в підвищенні професійної компетентності вчителя, становленні сучасного загальноосвітнього навчального закладу на засадах гуманізації та інтеграції освіти, застосуванні діяльнісного підходу, здоров'язберезувальних технологій у навчально-виховному процесі (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Т.О. Пушкарьова). У 2008 році центром спільно із загальноосвітньою школою I – III ступенів № 50 Херсонської міської ради було започатковано проведення постійно діючого Всеукраїнського семінару за навчально-педагогічним проектом «Росток», який зібрав представників 16 регіонів України.

З 2005 року спільно з організацією ЮНЕСКО розпочато Міжнародний проект «Профілактика йододефіцитних захворювань у школі» (координатор програми – кандидат педагогічних наук, доцент Г.С. Юзбашева).

На курсах підвищення кваліфікації вчителів різних спеціальностей проводяться заняття із цієї теми, організуються семінари-тренінги із залученням лікарів.

У листопаді на базі інституту та Таврійського ліцею мистецтв Херсонської міської ради відбувся Всеукраїнський науково-практичний семінар завідувачів лабораторій, методистів дисциплін художньо-естетичного циклу інститутів післядипломної педагогічної освіти «Використання інноваційних технологій на уроках мистецьких дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах».

У 2006 році відбулися зміни в структурі інституту, пов'язані з розширенням його функцій та ускладненням завдань. Змінилися й назви кафедр відповідно до напрямків їх роботи: замість «виховної роботи» – «теорії і методики виховної роботи», «дошкільного виховання та початкового навчання» – «теорії і методики дошкільного виховання та початкового навчання»,

«українознавства» – «теорії і методики викладання гуманітарних дисциплін», «соціальних та економічних дисциплін» – «теорії і методики викладання соціально-економічних дисциплін», «природничо-математичних дисциплін» – «теорії і методики викладання природничо-математичних та технологічних дисциплін».

У цьому ж році заклад пройшов ліцензування й одержав дозвіл на щорічне проведення курсів підвищення кваліфікації для керівників та педагогів дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів (4 тисячі осіб на рік).

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників області проводиться на підставі щорічних замовлень районних (міських) відділів освіти, що визначає кількість груп. Навчальні групи формуються диференційовано, залежно від фаху та кваліфікації майбутніх слухачів курсів. Такий розподіл обумовлений вимогами до кваліфікаційних категорій та педагогічних звань, визначених чинним «Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників України» (1993, 1998 рр.) та положенням про організацію дистанційного підвищення кваліфікації в післядипломній педагогічній освіті (2007 р.).

Науково-методична лабораторія курсової перепідготовки (завідувач – Н.В. Трубичина) спільно з іншими науково-методичними лабораторіями уточнює й коригує навчальні плани для всіх категорій працівників освіти, які проходять курси підвищення кваліфікації в інституті відповідно до функціональних обов'язків кожної категорії.

Навчальний процес здійснюється за 70 навчальними планами та навчально-тематичними програмами підвищення кваліфікації педагогічних працівників, серед яких 52 програми були ліцензовані у 2005 році й 18 – у 2009 році.

Щорічно оновлюється тематика лекцій, семінарів, «круглих столів», спецкурсів. Науково-методичні працівники оволодівають інтерактивними методиками, що дає можливість будувати навчальний процес за будь-якою

моделлю, використовуючи досягнення сучасної педагогіки та психології, науково обґрунтовувати й реалізувати в професійній діяльності нові ідеї та технології.

Навчальні плани курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників спрямовані на досягнення загальної мети – приведення фахового та кваліфікаційного рівнів спеціалістів відповідно до сучасних вимог. Ці плани мають модульну структуру, яка дозволяє формувати навчальні програми, що відповідають індивідуальним чи груповим потребам слухачів. Кожен навчальний план складається з модулів: соціально-гуманітарного (10%), діагностико-аналітичного (10%) та професійного (80%). Для керівних кадрів освіти передбачено 36 годин навчання за фаховим модулем, що забезпечує підвищення кваліфікації керівника одночасно і як предметника. Варіативні складові навчальних планів передбачають спецкурси з економіки, основ комп'ютерної грамотності, із проблем розвитку регіональних освітніх систем, а також роботу майстер-класів педагогів-практиків.

Формами звітності та контролю за якістю навчання слухачів є вхідне та вихідне діагностування, комплексний залік, конференція з обміну досвідом професійної діяльності та захист випускних робіт і рефератів.

В інституті існує очна, очно-дистанційна та індивідуальна форми навчання.

Навчання педагогічних працівників заочною формою здійснюється з відривом від виробництва на базі інституту одночасно з оздоровленням їх у санаторії-профілакторії.

Індивідуальна форма надає можливість педагогу вибрати термін навчання, взяти участь у формуванні його змісту. Воно розраховане на педагогів із високим рівнем професійної компетенції (Заслужений учитель України, учитель-методист, старший учитель); з вищою категорією, які неодноразово підвищували кваліфікацію.

Дистанційне навчання відрізняється від традиційного: для нього характерне поєднання очного та дистанційного навчання. Програма

розрахована на 24 тижні (216 годин). Очний компонент розраховано на дві сесії: організаційно-настановчу (2 тижні, 72 години) та залікову (тиждень, 36 годин).

У січні 2006 року розпочато Міжнародний проект спільно зі Світовим банком «Удосконалення багатогалузевих підходів до профілактики ВІЛ/СНІДу» (координатор – кандидат педагогічних наук, професор Т.Г.Морева). На базі інституту відбулася низка семінарів для вчителів 4-х пілотних областей України. Проведено моніторинг апробації підручників (з основ здоров'я) для учнів 5 – 6 класів.

Заклад безкоштовно отримав комп'ютери, ноутбуки, меблі, розмножувальну техніку для впровадження цього проекту.

У 2006 році до номінацій обласного конкурсу «Школа Херсонщини» додалися нові: «Школа педагогічного пошуку», «Школа сучасних освітніх технологій», «Школа – соціокультурний центр села», «Школа здоров'я» та ін.

У цьому ж році розпочато видання збірника наукових праць «Педагогічний альманах», отримано свідоцтво про внесення інституту як суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавництв, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції.

У 2006 році було проведено:

– Міжнародний семінар «Молекулярна біологія в сучасній школі» спільно з Міністерством освіти і науки України та Європейською навчальною лабораторією природничих наук (Гайдербер, Німеччина);

– Міжнародну конференцію асоціації вчителів англійської мови «Нові технології викладання англійської мови як іноземної».

З 2006 року Інститут реалізує спільно із благодійною організацією «Інноваційний фонд «Інтершкола» (координатор – кандидат педагогічних наук, доцент С.Ф.Одайник) обласну програму «Створення єдиного інформаційного простору», яка сприяла створенню на базі навчальних закладів гуртків інформаційно-комунікаційних технологій для учнів. Нині в них навчаються близько 3000 школярів. Діти вивчають інформаційні технології, створюють

власні проекти «Моя перша книжка», «Моя презентація», вивчають Інтернет тощо.

Для кращих гуртківців щорічно у квітні-червні проходить всеукраїнський конкурс-захист творчих робіт учнів, які навчаються за мультимедійними програмами.

З 2006 року науково-методична лабораторія виховної роботи (завідувач – Т.Й. Гусь) спільно із Всеукраїнською благодійною організацією «Громадська Рада із соціальних проблем розвитку підростаючого покоління» працює над упровадженням профілактичної програми Міністерства освіти і науки України «Діалог». Основна мета програми – допомогти дітям та підліткам зробити розумний вибір у питаннях паління, уживання алкоголю, наркотиків та усвідомлено керувати своєю поведінкою за будь-яких обставин. Підготовлено 50 педагогів-тренерів для профілактичної роботи з дітьми та підлітками щодо мотивації до здорового способу життя з використанням інтерактивних технологій.

З 2006 року в інституті працює **науково-методична лабораторія зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти** (завідувач – Л.В. Біла).

Діяльність лабораторії спрямована на розроблення та апробацію моделей зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів для створення умов рівного доступу до вищої освіти, удосконалення технологічних аспектів зовнішнього незалежного оцінювання, наповнення банку тестових завдань, поширення знань про зовнішнє незалежне оцінювання серед учнівського загалу й педагогічної громадськості.

Основними завданнями науково-методичної лабораторії зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти є:

- підготовка та здійснення зовнішнього незалежного оцінювання;
- проведення моніторингу якості освіти;
- ведення реєстру осіб, які пройшли зовнішнє незалежне оцінювання.

Лабораторією здійснюється пробне Internet-тестування на офіційному сайті Сімферопольського регіонального центру оцінювання якості освіти та пробне зовнішнє незалежне оцінювання.

Існує тісний зв'язок лабораторії з вищими навчальними закладами області: Херсонським державним університетом, Херсонським національним технічним університетом, Херсонським державним аграрним університетом, Херсонським державним морським інститутом та іншими. Лабораторія здійснює підготовку вповноважених осіб та спостерігачів від вищих навчальних закладів, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України. На базі Херсонського економіко-правового інституту та Міжнародного університету бізнесу і права відкрито єдині пункти реєстрації, на базі Херсонського державного університету – пункт тестування.

За час роботи для здійснення сесій зовнішнього незалежного оцінювання лабораторією підготовлено більше 3000 педагогічних працівників.

Науково-методичною лабораторією проведено: у 2007 р. – міжнародне порівняльне дослідження математичної і природничої освіти за проектом TIMSS та моніторинг впровадження профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах; у 2008 р. – моніторинг превентивної освіти дітей і молоді та моніторинг дошкільної освіти; апробацію та моніторингове дослідження навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів у 2008/2009–2009/2010 н.р.; у 2009 р. – моніторингове дослідження формування в учнів 5-х та 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів світоглядних і загальнокультурних уявлень про небесні тіла та Всесвіт у цілому.

У 2006 році введено посаду проректора з питань зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти, на яку призначено кандидата педагогічних наук, доцента С.Ф. Одайник.

З метою вдосконалення курсової перепідготовки у 2007 році розроблено та затверджено вченою радою «Положення про організацію курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників при Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів».

З 2007 року розпочалось експериментальне дистанційне навчання для директорів загальноосвітніх навчальних закладів та вчителів хімії.

Інститут почав плідно співпрацювати з освітянськими закладами Російської Федерації.

У 2007 році за підтримки посольства Російської Федерації в Україні проведено Регіональний форум викладачів-русистів східноєвропейських країн СНД «Актуальні питання сучасної російської лінгводидактики: нові технології викладання російської мови та літератури».

Науково-педагогічними та педагогічними працівниками інституту організовано та проведено всеукраїнські заходи:

- семінар-нарада «Комплексне використання засобів фізичного виховання дошкільників»;

- семінар «Зміст та особливості вивчення мови та літератури в профільних класах загальноосвітніх навчальних закладів із навчання російською мовою» (спільно з Росзарубіжцентром) для методистів кабінетів (лабораторій) російської мови та зарубіжної літератури інститутів післядипломної педагогічної освіти;

- науково-практичний семінар «Інноваційні підходи до організації навчального процесу як умова ефективного проведення уроків трудового навчання» для методистів кабінетів (лабораторій) трудового навчання інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Інститут продовжує роботу в міжнародних, всеукраїнських проектах.

З 2007 року в закладі впроваджується Міжнародний проект «Рівний доступ до якісної освіти в Україні» (координатор – кандидат педагогічних наук, професор А.М. Зубко).

Підготовлено 5 працівників інституту та два директори загальноосвітніх навчальних закладів міста Херсона, які в подальшому будуть проводити навчання педагогічних працівників області та інших регіонів України на курсах підвищення кваліфікації.

У 2007 року на базі інституту спільно з Міжнародною компанією

Microsoft в Україні розпочато експеримент «Партнерство в навчанні» (координатор – кандидат педагогічних наук, професор Т.Г. Морєва). Щорічно проводяться семінари для вчителів області, які знайомляться із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, що в подальшому використовуються в навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів.

У квітні 2007 року інститут та Єврейський добродійний громадський центр «Хесед Шмуель» започаткували роботу в Міжнародному проекті «Школа толерантності» (координатор – кандидат педагогічних наук, доцент С.Ф. Одайник). Реалізуючи завдання проекту – розвиток культури спілкування етнічних спільнот Херсонщини – науково-методична лабораторія національних меншин проводила тренінги, семінари, «круглі столи», учасниками яких стали педагоги, учні загальноосвітніх шкіл, працівники соціальних служб міста й області, представники громадських організацій, студенти вищих навчальних закладів.

З 2007 року розпочалася робота закладу в Міжнародному проекті за підтримки голландського уряду «Використання інноваційних освітніх технологій для підготовки педагогів-дошкільників», що проводиться спільно зі Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» і університетом Фонтіс (Нідерланди) (координатор – кандидат педагогічних наук, професор Т.Г. Морєва). Підготовлено групу тренерів із числа працівників інституту, дошкільних закладів, які пройшли навчання за програмою проекту та провели два обласні семінари для завідувачів і вихователів дошкільних навчальних закладів. У листопаді 2008 року три працівники інституту пройшли стажування в дитячих закладах Нідерландів.

Значна увага в області приділяється питанням превентивної освіти, формуванню в підростаючого покоління орієнтації на здоровий спосіб життя. Із цією метою з 2007 року впроваджується Міжнародний проект «Моральне виховання учнів: профілактика шкідливих звичок» (США) (координатор – Т.Й. Гусь). Протягом двох років пройшло 4 семінари-тренінги, на яких

200 педагогів області одержали міжнародні сертифікати із правом проведення факультативів, спецкурсів із даної проблеми в навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів.

Також розпочато міжнародні проекти:

– «Українські лідери європейської та євроатлантичної інтеграції» – в межах українсько-польського проекту в системі післядипломної педагогічної освіти (координатор – кандидат педагогічних наук, професор А.М. Зубко);

– «Національний курикулум як проблема шкільної освіти України» – в межах програми ЮНЕСКО та Світового банку (координатор – кандидат педагогічних наук, доцент Г.С. Юзбашева);

– Всеукраїнський проект «Школа проти СНІДу» (координатор – Н.І. Пугачова).

Поновлена робота з Міжнародної програми ПРООН/ЮНЕЙДС «Сприяння просвітницькій роботі «рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя» (координатор – кандидат педагогічних наук, професор Т.Г. Морева).

У цьому ж році започатковано проведення обласного конкурсу районних (міських) методичних кабінетів «Креативність + досвід = творчий учитель».

У зв'язку з потребою в науково-педагогічних кадрах, які повинні здійснювати навчальний процес в інституті, а також забезпечувати науковий супровід навчально-виховного процесу в закладах, установах освіти, у грудні 2007 року наказом Міністерства освіти і науки України закладу надано дозвіл на здійснення прийому до аспірантури за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. З першого вересня 2008 року до аспірантури без відриву від виробництва було зараховано 10 осіб, серед яких 7 працівників інституту та 3 педагоги з інших регіонів України: Автономної Республіки Крим, Чернігівської, Закарпатської областей.

Аспірантура (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент Л.А. Гончаренко) тісно співпрацює з кафедрою менеджменту освіти, яка здійснює допомогу молодим науковцям у їх починаннях.

Більшість наукових керівників дисертаційними дослідженнями аспірантів інституту є працівниками саме цієї кафедри, зокрема, Є. П. Голобородько – доктор педагогічних наук, професор; А.М. Зубко – кандидат педагогічних наук, професор; В.В. Кузьменко – кандидат педагогічних наук, професор; Н.В. Слюсаренко – кандидат педагогічних наук, доцент. Результатом їх роботи є те, що за останні роки підготовлено та рекомендовано до захисту в спеціалізованих учених радах 12 дисертаційних досліджень: 2005 р. – 2; 2006 р. – 4; 2007 р. – 2; 2008 р. – 2; 2009 – 2 здобувачі, серед яких працівники як інституту, так й інших навчальних закладів.

Керує дисертаційними дослідженнями аспірантів і доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики дошкільного виховання та початкового навчання Б.М. Андрієвський, який зробив вагомий внесок у розвиток науково-педагогічного потенціалу області й України, а також завідувач кафедри педагогіки і психології кандидат педагогічних наук, доцент Л.А. Пермінова. Під її керівництвом завідувачем науково-методичної лабораторії іноземних мов В.В. Востріковою здійснено дисертаційне дослідження. Захист відбувся в червні 2009 року.

У 2008 році кафедри менеджменту освіти та теорії і методики виховної роботи вперше розпочали ініціативне наукове дослідження з теми «Підготовка вчителів у системі професійної і післядипломної освіти до формування життєвої стратегії учня» (керівник групи – кандидат педагогічних наук, доцент І.Ф. Кравченко).

Членами робочої групи підготовлено низку методичних рекомендацій на допомогу педагогам області.

У цьому ж році 24 науково-методичні лабораторії інституту розпочали роботу над новою науково-методичною проблемою області «Професійна мобільність учителя в контексті загальноєвропейського освітнього простору».

Одним із важливих аспектів перебудови навчального процесу є впровадження європейської кредитно-трансферної системи. Здійснення даного завдання передбачає перехід на модульно-кредитну систему організації

навчального процесу. Із травня 2008 року інститут входить до проекту Світового банку щодо запровадження кредитно-модульної системи навчання в післядипломній освіті. Для цього проведено низку практичних семінарів, анкетування слухачів курсів, працівників інституту, готуються інформаційні пакети з кожного напрямку (спеціальності), розробляються спецкурси.

У травні 2008 року на базі науково-методичної лабораторії інтернатних закладів створено науково-методичну лабораторію корекційної педагогіки і психології (завідувач – М.С. Дмитренко), яка тісно співпрацює з кафедрою педагогіки і психології. Серед основних завдань лабораторії – вивчення та узагальнення міжнародного та вітчизняного досвіду роботи з дітьми з особливими потребами; створення моделі забезпечення рівного доступу до якісної освіти, соціалізації дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку; інформаційне та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби. У лабораторії функціонує консультаційний пункт із надання адресної методичної допомоги педагогам, практичним психологам і соціальним педагогам навчальних закладів, районних (міських) методичних кабінетів із питань опанування педагогічними працівниками сучасних методів і прийомів інтегрованого навчання та виховання дітей.

Інститут тісно співпрацює з районними (міськими) методичними кабінетами області, керуючись новим Положенням «Про районний (міський) методичний кабінет (центр)», яке набуло чинності 2008 року. Метою діяльності цих кабінетів є науково-методичне забезпечення системи загальної середньої та дошкільної освіти, організація пошуково-методичної роботи, підвищення кваліфікації, професійного рівня педагогічних працівників загальноосвітніх, дошкільних і позашкільних навчальних закладів і розвиток їхньої творчої ініціативи в міжкурсовий період.

Рис. 4.1. Діяльність районних (міських) методичних кабінетів у міжкурсний період

Для завідувачів районних (міських) методичних кабінетів постійно діє семінар із теми «Науково-методичні шляхи підвищення якості й ефективності фахової майстерності та компетентності керівників освітніх закладів».

На виконання Державної цільової соціальної програми «Школа майбутнього» на 2007–2008 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.07 № 1071, з метою створення й випробування інноваційної моделі навчального закладу «Школа майбутнього» у 2008 році Любимівським навчально-виховним комплексом I – III ступенів № 1 та № 2 Каховського району надано статус експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів всеукраїнського рівня (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Т.Г. Морева; методичний консультант – завідувач науково-методичного відділу управління загальноосвітніми навчальними закладами

К.М. Товстуха).

Працівниками інституту була надана допомога у складанні програми проведення дослідної експериментальної роботи. Мета цього дослідження – апробувати інноваційну модель навчального закладу «Школа розвитку», де передбачено надання учням якісної освіти, створення умов для повноцінного розвитку їхніх здібностей, обдарувань, талантів, збереження здоров'я, самореалізації у власній успішній життєтворчості.

У червні 2008 року на базі інституту та загальноосвітніх навчальних закладів Скадовського району проведено виїзне засідання кафедри менеджменту, маркетингу та права Університету менеджменту освіти АПН України з теми «Управління розвитком компетентності вчителя».

Були укладені угоди між науково-педагогічними працівниками цієї кафедри та директорами загальноосвітніх шкіл м. Херсона, Цюрупинського та Скадовського районів, Скадовського районного методичного кабінету щодо відкриття експериментальних майданчиків університету.

У цьому ж році спільно з Херсонським державним будинком художньої творчості для методистів, керівників гуртків естетичного циклу проведено Всеукраїнський семінар-практикум «Художня творча діяльність дітей як фактор розвитку сучасної креативної особистості».

У 2009 році з'явилися нові програми для заступників директорів загальноосвітніх навчальних закладів та керівників дошкільних навчальних закладів, учителів початкових класів, української мови та літератури, математики, фізики, біології, географії, які з 2010 року будуть поступово впроваджуватися в навчальний процес.

На 2009 рік передбачено курси підвищення кваліфікації вчителів, пов'язані з підготовкою кадрів для викладання етики, розширення інтегрованого курсу природознавства, основ здоров'я, громадянської освіти, екології, художньої культури, тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, учителів-дефектологів.

Одним із основних напрямків роботи інституту є робота щодо

поліпшення кадрового складу закладу для забезпечення високої якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників області.

Нині в інституті працює 9 докторів наук, 35 кандидатів наук, 5 магістрів.

Серед працівників інституту: доктор педагогічних наук, професор Г.М. Сагач – дійсний член трьох міжнародних академій: Міжнародної Педагогічної Академії (м. Москва), Міжнародної Академії акмеологічних наук (м. Санкт-Петербург), Міжнародної Академії фундаментальних основ буття (м. Київ) та дійсний член Академії наук Вищої освіти України; доктор педагогічних наук, професор Є.П. Голобородько, доктор філологічних наук, професор Я.Ю. Голобородько та кандидат педагогічних наук, професор А.М. Зубко – дійсні члени Академії педагогічних і соціальних наук (м. Москва); доктори педагогічних наук, професори Є.П. Голобородько та В.К. Сидоренко – члени-кореспонденти Академії педагогічних наук України.

За останні 4 роки штатними науково-педагогічними та педагогічними працівниками захищено 12 кандидатських дисертацій, 7 працівників закладу навчаються в аспірантурі при інституті, 2 є аспірантами інших вищих навчальних закладів, 7 – здобувачами.

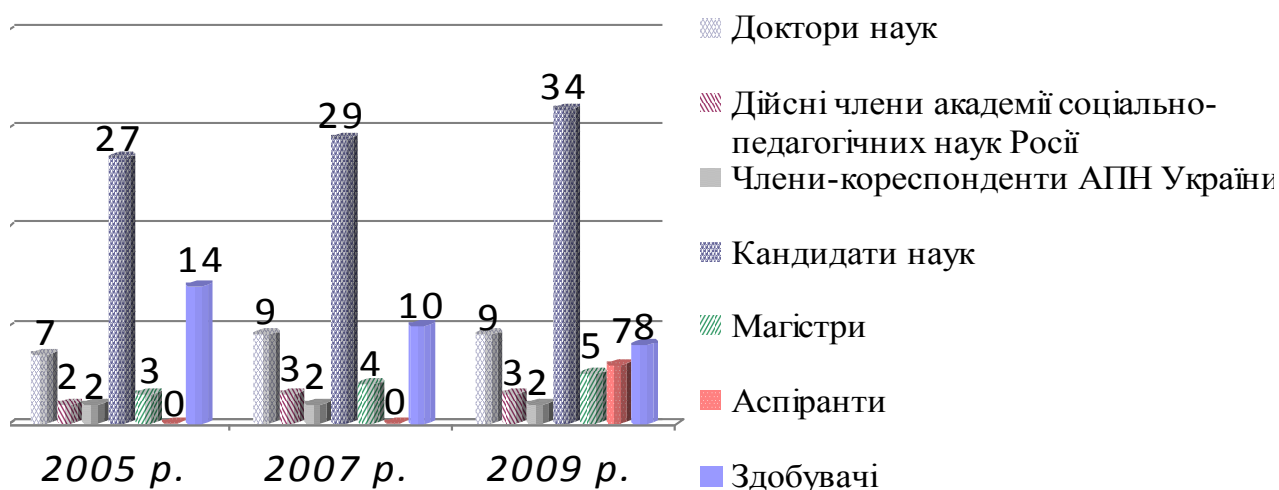

Рис. 4.2. Якісний склад науково-педагогічних і педагогічних працівників інституту за 2005-2009 рр.

Нагороди працівників інституту:

Орден княгині Ольги – 1;

Грамота Кабінету Міністрів України – 2;

Грамота Верховної Ради України – 4;

Заслужений працівник освіти України – 2;

Заслужений учитель України – 2;

Нагрудний знак «Василь Сухомлинський» – 2;

Нагрудний знак «Антон Макаренко» – 1;

Нагрудний знак «Петро Могила» – 2;

Нагрудний знак «Софія Русова» – 2;

Відмінник освіти України – 37.

6 науково-педагогічних працівників нагороджені почесними грамотами АПН України.

Більшість працівників інституту мають грамоти Міністерства освіти і науки України, Інституту інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Університету менеджменту АПН України, Херсонської обласної державної адміністрації, Херсонської обласної ради, Управління освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації, міжнародних та громадських організацій.

Нині інститут має у своєму складі 7 кафедр, 5 науково-методичних відділів (до складу яких входить 24 науково-методичні лабораторії), аспірантуру, бібліотеку, видавничий відділ, музей історії народної освіти, санаторій-профілакторій та готель.

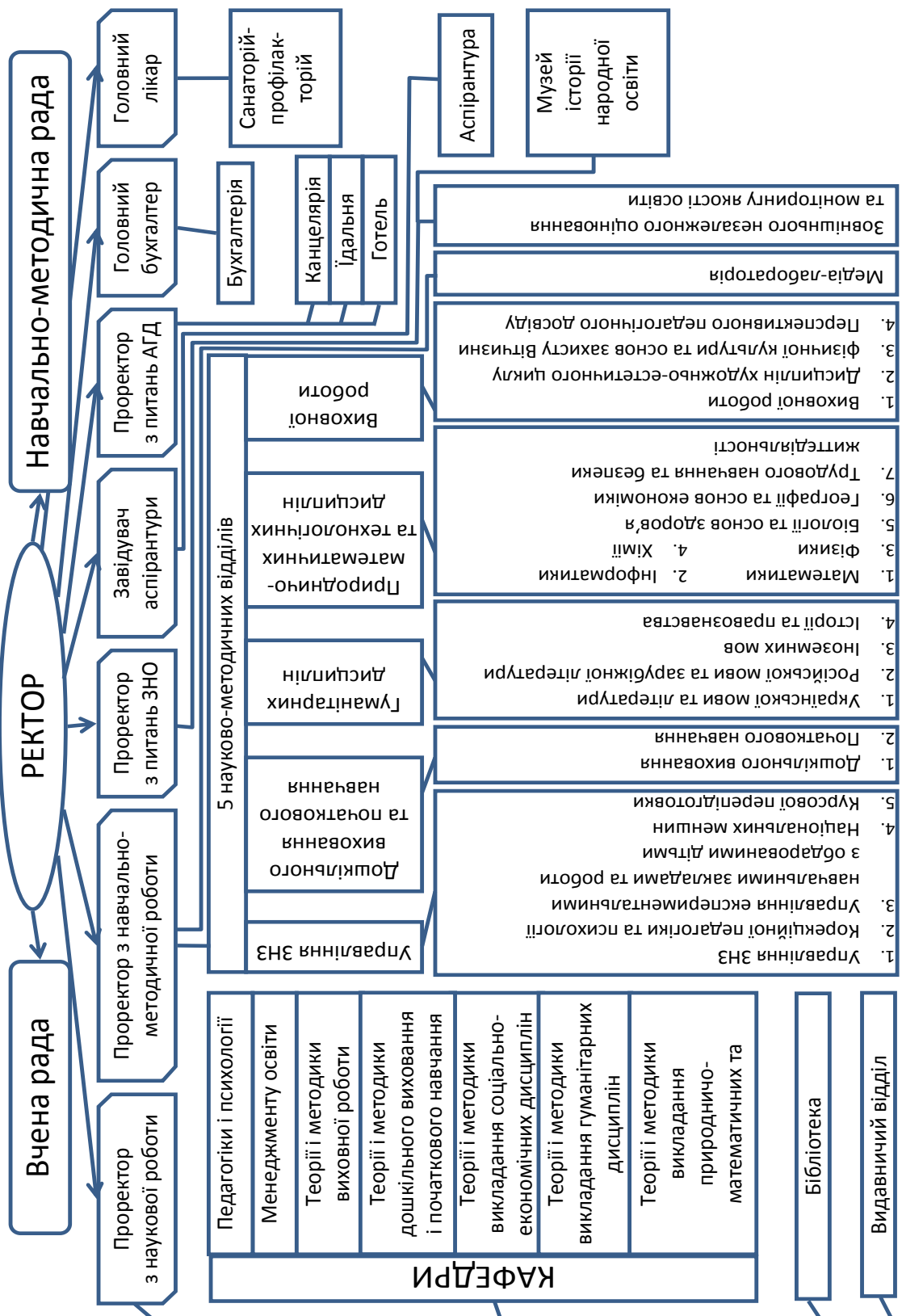

Рис. 4.3. Структура Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів

Кафедру педагогіки і психології нині очолює кандидат педагогічних наук, доцент Л.А. Пермінова. На кафедрі працюють 3 кандидати педагогічних наук: Т.Г. Морева, Л.А. Пермінова, В.Ф. Петров, 2 кандидати психологічних наук: І.В. Воронюк, Л.І. Слободенюк, старший викладач, здобувач О.В. Рідкоус, викладачі: аспіранти Ю.А. Агачева, І.В. Воскова, здобувачі О.В. Неннова, Т.Ю. Фокіна.

За роки існування кафедри штатними науково-педагогічними працівниками було захищено 5 кандидатських дисертацій (І.В. Воронюк, В.Ф. Кудрявцева, О.О. Морев, Л.І. Слободенюк, Л.П. Шумакова).

Сьогодні загальноінститутська кафедра педагогіки і психології спрямовує свої зусилля на оновлення змісту всіх навчальних курсів, розробку нових спецкурсів та їх викладання, активізацію науково-дослідної та методичної роботи. Пріоритетними напрямками роботи кафедри є:

- формування готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності й гуманістичної взаємодії;
- застосування прогресивних освітніх технологій у сучасній школі;
- психолого-педагогічна та методична допомога педагогам загальноосвітніх навчальних закладів в особистісно-професійній адаптації до вимог сучасності в контексті Болонського процесу;
- розробка, апробація та впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій, пошук творчих підходів в організації навчально-методичної роботи з педагогічними кадрами області на діагностичній основі, розробка диференційованих та індивідуальних програм професійного навчання.

Кафедра постійно проводить інтерактивно-рефлексивні заходи підвищення кваліфікації педагогів, де розкриваються актуальні питання психолого-педагогічного спрямування (формування готовності вчителя до інноваційної діяльності й толерантної взаємодії; психолого-педагогічна підтримка адаптації молодого вчителя; діагностика професійного зростання; маркетинг і сучасна школа; гуманна педагогіка тощо). Науково-педагогічні працівники кафедри відповідають за зміст і технологічність проведення

науково-практичних конференцій, методичних проблемних семінарів, майстер-класів, тренінгів, педагогічних читань, «круглих столів», професійних конкурсів, метою яких є розвиток та розповсюдження гуманістичних психолого-педагогічних ідей в освітньому просторі Херсонщини.

Викладачі кафедри консультують педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, допомагають у здійсненні та узагальненні результатів психолого-педагогічних досліджень, що проводяться у навчальних закладах регіону.

Під керівництвом викладачів кафедри успішно працюють динамічні творчі групи слухачів курсів підвищення кваліфікації над проблемами: «Педагог інноваційного типу», «Діти індіго, хто вони?» тощо. Підготовлені ними матеріали постійно використовують учителі в практиці своєї роботи. Тільки за останній рік підготовлено 18 спільних методичних рекомендацій, ведеться активна експериментально-дослідницька робота за напрямками: «Науково-методичні засади розвитку творчого потенціалу молодшого школяра»; «Розвиток творчої особистості в комплексі «дитячий садок – школа – позашкільний заклад»; «Створення розвивального середовища для педагога й учня на основі інноваційних технологій в умовах гуманітарної гімназії»; «Впровадження ефективних методик соціальної, медичної та психолого-педагогічної роботи з дітьми, молоддю, жінками та різними категоріями сімей»; «Інтегративна основа інноваційних технологій із розвитку особистості в умовах профільного навчання»; «Впровадження програми всебічного розвитку дитини «Крок за кроком»; «Самоменеджмент педагога інноваційного закладу»; «Психолого-педагогічне обґрунтування моделювання нестандартних уроків».

Кафедра працює над науковою темою «Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів».

З 2004 року науково-педагогічними працівниками кафедри спільно з педагогами загальноосвітніх навчальних закладів було розроблено 5 проектів, 13 авторських програм, 9 посібників, 3 монографії, близько 260 методичних рекомендацій та наукових статей.

Щорічно викладачі кафедри беруть участь у підготовці та проведенні Всеукраїнського конкурсу «Учитель року».

Кафедрою постійно проводяться всеукраїнські та обласні конференції: «Розвиток психологічної культури особистості в системі післядипломної освіти» (2006 р.); «Формування адекватної самооцінки як фактор самореалізації особистості» (2006 р.); «Технологічний підхід до навчально-виховного процесу в загальноосвітньому закладі» (2007 р.); «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю (до 90-річчя від дня народження)» (2008 р.); «Проектування соціально-розвивального середовища сучасного навчального закладу» (2009 р.). За результатами проведених конференцій видаються збірки статей, тез.

У 2009 році для педагогічних колективів області кафедрою започатковано педагогічний кастинг учителів, які працюють за експериментом, а також конкурс творчих ідей «Навчатися цікаво!».

Кафедрою менеджменту освіти з 2002 р. завідує кандидат педагогічних наук, професор В.В. Кузьменко.

Сьогодні на кафедрі працюють: доктори педагогічних наук, професори, члени-кореспонденти АПН України Є.П. Голобородько, В.К. Сидоренко, кандидати педагогічних наук: професор А.М. Зубко, доцент Н.В. Слюсаренко, О.Є. Панагушина та Н.В. Попова, старші викладачі: Т.В. Макаренко-Нітовкіна, К.М. Товстуха, Л.А. Фоміна.

Кафедра спрямовує свої зусилля на розв'язання проблем управління загальноосвітніми навчальними закладами, а саме: удосконалення системи внутрішньошкільного управління, методів і форм управління педагогічними системами, розробку теорії та методики управління закладами освіти тощо.

Загально кафедральною темою є «Управління процесом модернізації системи освіти в загальноосвітніх навчальних закладах». Крім того, викладачі кафедри працюють над такими проблемами: «Управління вихованням громадянина України в сім'ї та школі», «Післядипломна освіта як засіб удосконалення професійної діяльності вчителя», «Гендерні аспекти управлінської діяльності», «Організаційно-педагогічні умови вдосконалення

навчального процесу в системі післядипломної освіти», «Управління процесом формування наукової картини світу школярів у ХХ столітті», «Організаційно-педагогічні засади управління загальноосвітнім навчальним закладом у міському регіоні», «Управління процесом соціалізації підростаючого покоління в загальноосвітньому навчальному закладі» та ін.

Ефективна розробка заявлених проблем залежить від успішної реалізації таких напрямів роботи кафедри: організація демократичного управління навчального закладу; упровадження психолого-педагогічних та демократичних методів управління школою; ознайомлення педагогічних кадрів із концептуальними засадами управлінської діяльності сучасного керівника; підготовка керівників шкіл до впровадження сучасних освітніх технологій, перспективного досвіду та здійснення інноваційно-методичної діяльності в закладах освіти; педагогічний моніторинг у сучасній загальноосвітній школі; нормативно-законодавче забезпечення навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі; інформаційне забезпечення управлінського процесу тощо.

Науково-педагогічні працівники кафедри здійснюють змістовне наукове консультування педагогічних кадрів на постійно діючих семінарах, а також у школах, які беруть участь в експериментальній роботі; систематично здійснюють рецензування дисертаційних робіт, авторефератів, підручників, навчальних та методичних посібників і рекомендацій, надають допомогу педагогам Херсонщини в проведенні дисертаційних досліджень, написанні наукових статей, рефератів.

При кафедрі працює постійно діюча «Школа молодого вченого», яку очолює доктор педагогічних наук, професор Є.П. Голобородько. Серед викладачів школи молодого вченого – професори А.М. Зубко, В.В. Кузьменко, доцент Н.В. Слюсаренко та ін.

Якісна розробка навчальних планів і програм, забезпечення функціонування постійно діючих семінарів, проведення науково-методичних конференцій, педагогічних читань, стимулювання педагогічних кадрів до

навчання потребує тісної взаємодії з науково-методичним відділом управління загальноосвітніми навчальними закладами та безпосередньо з науково-методичними лабораторіями, які входять до його складу: управління загальноосвітніми навчальними закладами (завідувач К.М. Товстуха), інноваційної діяльності та роботи з обдарованою молоддю (завідувач В.В. Сургаєва), корекційної педагогіки та психології (завідувач М.С. Дмитренко), національних меншин (завідувач В.О. Чабаненко).

Зміцнення взаємозв'язків кафедри із загальноосвітніми навчальними закладами відбувається в процесі наукового й методичного консультування низки всеукраїнських та обласних експериментів за різноманітною тематикою.

Викладачі кафедри проводять для керівників загальноосвітніх навчальних закладів науково-практичні та науково-методичні конференції, педагогічні читання, тематичні дискусії, «круглі столи», конференції з обміну досвідом, індивідуальні та групові консультації; керують підготовкою творчих випускних робіт, проектів, рефератів, наукових статей.

У 2007 році на кафедрі започатковано проведення щорічної обласної науково-методичної конференції «Державно-громадське управління сучасним закладом освіти», яка надає керівним освітянським кадрам можливість познайомитися з актуальними проблемами педагогічної науки, підвищити рівень професійної підготовки, набути нового досвіду.

Спільно з ученими Великобританії, Німеччини, Росії, Чехії та в тісній співпраці з Інститутом проблем виховання АПН України, Інститутом психології імені Г.С. Костюка, Інститутом педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Інститутом професійно-технічної освіти АПН України, інститутами післядипломної педагогічної освіти різних регіонів України, вищими навчальними закладами II – IV рівня акредитації проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи» (2006 р.). Разом з Інститутом педагогіки АПН України колектив кафедри створив лабораторію «Організаційно-педагогічні засади функціонування 12-річного

загальноосвітнього навчального закладу в сільській місцевості», яка працює в Дудчанській, Любимівській, Новоолександрівській, Осокорівській загальноосвітніх школах Нововоронцовського району.

Діяльність кафедри також тісно пов'язана з видавничим відділом інституту, роботу якого координує завідувач кафедри В.В. Кузьменко.

Співробітники кафедри успішно працюють у редакційних колегіях часописів інституту. Зокрема, редакційні колеги науково-методичного журналу «Таврійський вісник освіти» та збірника наукових праць «Педагогічний альманах» очолюють А.М.Зубко та В.В.Кузьменко.

Члени кафедри є авторами низки наукових робіт, серед яких 15 монографій та понад 20 навчальних посібників і підручників, значна кількість методичних рекомендацій, програми навчальних дисциплін, словники, статті в зарубіжних і вітчизняних виданнях, розробки уроків, робочі зошити, звукові посібники, публічні лекції, педагогічна публіцистика тощо.

Кафедру теорії і методики виховної роботи з 2004 по 2007 рік очолювала кандидат педагогічних наук, доцент Н.І. Чабан. З 2007 року й донині керівником кафедри є кандидат педагогічних наук, доцент І.Ф. Кравченко.

Сьогодні на кафедрі працюють: доктор педагогічних наук, професор, дійсний член трьох Міжнародних академій наук та Академії наук Вищої школи України Г.М. Сагач, кандидати педагогічних наук, доцент І.Ф. Кравченко, С.О. Моїсеєв, Л.М. Назаренко, Н.В. Устінова, Н.І. Чабан, старші викладачі Т.Й. Гусь, М.С. Дмитренко, викладачі: Л.М. Казачкова, аспірант В.В. Примакова, здобувач В.Д. Філіппова.

Педагогічна робота працівників кафедри здійснюється за багатьма напрямками навчання та виховання в системі сучасної освіти: теорія та методика викладання художньої культури, музичного та образотворчого мистецтва, фізичної культури, основ захисту Вітчизни, навчально-методична діяльність позашкільних освітніх закладів, морально-духовне, національне, громадянське, правове, військово-патріотичне, превентивне, художньо-естетичне, трудове, фізичне виховання, формування здорового способу життя, профорієнтація дітей

та молоді. Об'єднувальною першоосновою таких різноманітних напрямів діяльності став вибір з 2008 року кафедральної теми науково-дослідної роботи «Проектно-технологічне забезпечення педагогічної допомоги учнівській молоді в її соціалізації».

Викладачі працюють над кандидатськими дисертаціями з різних проблем. Так, у березні 2009 року старший викладач кафедри С.О. Моїсєєв захистив дисертацію з теми: «Особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи».

Здійснюється наукове консультування з роботи обласних експериментальних майданчиків: «Впровадження комплексної програми «Діалог» щодо формування навичок здорового способу життя в дітей та підлітків» (загальноосвітня школа I – III ступенів Асканія-Нова Чаплинського району, Генічеська гімназія, Генічеська загальноосвітня школа I – III ступенів № 3, Голопристанська загальноосвітня школа I – III ступенів № 1, Любимівський навчально-виховний комплекс № 1 Каховського району), «Допрофесійна та професійна підготовка учнів до професій туристської галузі» (спеціалізована школа I – III ступенів № 57 з поглибленим вивченням іноземних мов Херсонської міської ради), «Застосування технології спеціального проектування в системі освітньої діяльності «Школи-родини» (Цюрупинська спеціалізована школа I – III ступенів № 2 з поглибленим вивченням предметів суспільно-гуманітарного та природничо-математичного циклів), «Життєве самовизначення учнівської молоді засобами соціально-педагогічної роботи» (Херсонський навчально-виховний комплекс I – III ступенів № 9 Херсонської міської ради).

Кафедрою організовано та проведено всеукраїнські науково-методичні конференції: «Актуальні проблеми розвитку спеціальностей мистецтва в контексті Болонського процесу» (2006 р.), «Культурологічні та філологічні аспекти формування особистості ХХІ століття» (2007 р.), спільно з кафедрою теорії і методики викладання гуманітарних дисциплін), «Сучасні пріоритети розвитку та виховання особистості» (2008 р.); Тиждень превентивного

виховання (2009 р.), у межах якого відбулися регіональна науково-практична конференція «Система роботи з профілактики екстремізму та насильства в середовищі учнівської молоді» та обласний науково-методичний семінар «Взаємодія загальноосвітніх навчальних закладів, сім'ї та правоохоронних органів з проблеми попередження жорстокості та насильства серед учнівської молоді».

Працівниками кафедри за період з 2004 по 2009 роки надруковано 2 збірки матеріалів обласних педагогічних читань, 55 наукових статей, з яких 12 – у фахових виданнях України; 7 навчально-методичних посібників та 36 методичних рекомендацій.

Кафедрою теорії і методики дошкільного виховання та початкового навчання з 2004 року по 2005 рік завідувала кандидат педагогічних наук, доцент Л.А. Пермінова. З 2005 року й донині кафедрою керує кандидат психологічних наук, доцент І.В. Воронюк.

Зараз на кафедрі працюють: доктор педагогічних наук, професор Б.М. Андрієвський, кандидати педагогічних наук, доценти: І.І. Карташова, А.І. Ляшкевич, Н.В. Манько, О.В. Саган, Л.А. Сухіна, старші викладачі: Є.П. Кулькіна, здобувач А.О. Соценко, викладачі: В.С. Мусієнко, аспіранти І.М. Раєвська, О.В. Стребна.

До кожного навчального року науково-педагогічними працівниками кафедри розробляється та затверджується нова тематика навчальних занять для слухачів курсів підвищення кваліфікації, а саме: «Дидактичні умови підвищення професійної майстерності вчителя початкових класів», «Психологічна готовність дитини до систематичного навчання в школі», «Медіаосвітня підготовка учнів початкових класів», «Розвиток мови і мовлення в дошкільному навчальному закладі», «Методика проведення пальчикової та артикуляційної гімнастики», «Розвиток математичного мовлення учнів початкових класів», «Структура уроків інформатики в початковій школі», «Розвиток творчої активності вчителів початкових класів у системі методичної роботи» тощо. Теми занять спрямовані на психолого-педагогічну допомогу

педагогам регіону, ознайомлення їх з основами організації та проведення наукових досліджень, інноваційними освітньо-педагогічними технологіями, шляхами вдосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах та початковій школі, підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності викладачів.

У 2005 році організовано та проведено обласну науково-практичну конференцію «Формування адекватної самооцінки молодшого школяра як фактор соціалізації особистості» та обласні педагогічні читання «Фундатор українського дошкілля: Софія Русова».

У межах наукового дослідження кафедри «Оптимізація професійної компетентності вчителів початкових класів та педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти» (2006–2009 рр.) науково-педагогічними працівниками організовано й проведено обласні науково-практичні конференції «Проблеми компетентності в системі дошкільної та початкової ланок освіти» (2007 р.), «Професійна компетентність учителя початкових класів та педагогічного працівника дошкільного навчального закладу» (2008 р.) та обласні педагогічні читання «Використання ідей гуманної педагогіки Я.А. Коменського в сучасній українській школі (до 415-річчя від дня народження)» (2007 р.), «Упровадження педагогічних ідей К.Д. Ушинського в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах (до 185-річчя від дня народження)» (2009 р.).

Кожен науково-педагогічний працівник кафедри працює над індивідуальною науковою темою: Б.М. Андрієвський – «Розвиток науково-дослідницької компетентності вчителя»; І.В. Воронюк – «Розвиток творчого потенціалу молодших школярів»; І.І. Карташова – «Медіаосвітня підготовка учнів початкових класів»; А.І. Ляшкевич – «Система роботи з усного мовлення у початкових класах»; Н.В. Манько – «Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку»; О.В. Саган – «Інформаційне забезпечення курсового навчання педагогічних кадрів як фактор їх професійного вдосконалення»; Л.А. Сухіна – «Розвиток творчого потенціалу вчителя

засобами природничо-математичних дисциплін».

Наукова робота є одним із важливих аспектів роботи кафедри. Тому науково-педагогічні працівники допомагають школам області та міста в проведенні всеукраїнських і обласних експериментів. Тематика їх дуже широка, а саме: «Розвивальне навчання» (навчально-виховний комплекс № 56 Херсонської міської ради), «Комплексна програма розвитку дітей «Росток» (загальноосвітня школа I – III ступенів № 50 Херсонської міської ради), «Впровадження програми всебічного розвитку дитини «Крок за кроком» (Скадовська гімназія). З 2008 року кафедра бере участь у проведенні Всеукраїнського експерименту «Формування інтелектуальної культури особистості в межах навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу» у загальноосвітній школі I – III ступенів № 46 та навчально-виховному комплексі № 56 Херсонської міської ради, Цюрупинських спеціалізованих школах I – III ступенів № 2 та № 4 з поглибленим вивченням предметів суспільно-гуманітарного та природничо-математичного циклів, Цюрупинській гімназії.

Кафедра координує апробацію авторських програм, спецкурсів в загальноосвітніх закладах, зокрема: курсу «Вступ у шкільне життя» для дітей 4 – 6 років у загальноосвітній школі I – III ступенів № 1 Херсонської міської ради; програми розвитку дітей дошкільного віку «Хочу все знати» у яслах-садку № 45 Херсонської міської ради; курсу за вибором «Основи християнської етики» для учнів 1 – 4 класів у Скадовській загальноосвітній школі I – III ступенів № 2; програми «Основи ТРВЗ (теорії розв'язування винахідницьких завдань)» для учнів 3 – 4 класів у загальноосвітній школі I – III ступенів № 28 ім. О.С.Пушкіна Херсонської міської ради; спецкурсу «Розвиток креативності, творчого потенціалу та конструктивних умінь молодших школярів» для учнів 2 – 4 класів у загальноосвітній школі I – III ступенів № 45 Херсонської міської ради.

Кафедрою теорії і методики викладання гуманітарних дисциплін нині завідує доктор філологічних наук, професор, дійсний член Академії

педагогічних та соціальних наук (м. Москва), член Асоціації Українських Письменників Я.Ю. Голобородько.

Кафедра є одним із найпотужніших навчально-наукових підрозділів у структурі інституту. До її складу входять відомі на українському Півдні та в Україні вчені: доктори педагогічних наук, професори: Г.О. Михайловська, М.Г. Пентиліук, кандидати філологічних наук, доценти: А.А. Висоцький, Т.В. Комінарець, кандидати педагогічних наук, доценти: Л.А. Гончаренко, С.А. Омельчук, старші викладачі: М.І. Крайня, О.І. Левандовська, викладачі: аспірант Ю.М. Несін, В.О. Чабаненко.

Протягом 2003 – 2008 років кафедра працювала над проблемою «Культурологічні та філологічні аспекти формування особистості XXI століття». З 2009 року кафедра працює над новою темою – «Шляхи реалізації профільного навчання в сучасній школі у процесі вивчення гуманітарних дисциплін». Із цими темами тісно узгоджується вся навчальна, наукова, науково-методична й культурологічна діяльність членів кафедри. У річичі цих проблем науково-педагогічний склад кафедри спрямовує зусилля на вдосконалення викладання гуманітарних дисциплін у навчальних закладах усіх типів, підвищення результативності навчального процесу в школах, оновлення змісту післядипломної освіти, упровадження інноваційних та інформаційних технологій, ефективне використання національних традицій, перспективного педагогічного досвіду й досягнень сучасної філології, психології та педагогіки.

Постійну увагу кафедра приділяє підвищенню рівня навчальної та наукової діяльності. У своїх спецкурсах, лекціях, семінарах члени кафедри активно використовують власні наукові й навчально-методичні розробки, які надруковано у всеукраїнських та регіональних збірках, журналах. Упродовж 2005–2009 років члени кафедри видали понад 250 наукових і науково-методичних праць, серед яких важливе місце посідають монографії, підручники й навчальні посібники. Найпомітнішими серед них є: Я.Ю. Голобородько – серія монографій «Артеграунд. Український літературний істеблїшмент» (2006 р.), «Південний ареал. Консорціум літературної Таврії» (2007 р.),

«Елізіум. Інкорпорація стратогем» (2009 р.); Л.А. Гончаренко – монографія «Полікультурна освіченість педагога: теорія і практика» (2008 р.); Т.В. Комінарець – хрестоматія-посібник «Російська драматургія кінця ХХ – початку ХХІ століть» (2008 р.).

У структурі роботи кафедри важливу роль відіграють науково-практичні конференції. За останні роки члени кафедри організували й провели Всеукраїнську науково-методичну конференцію «Культурологічні та філологічні аспекти формування особистості ХХІ ст.» (2007 р.), регіональну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми викладання слов'янських мов у школі та вищих навчальних закладах» (2008 р.), обласні науково-практичні конференції «Тенденції та реалії новітньої української літератури» (2006 р.), «Діалог культур на терені українського Півдня, Таврії» (2008 р.), «Гоголь і сьогодні», присвячену 200-річчю від дня народження М.В.Гоголя (2008 р.), «Аспекти профільного навчання в сучасній школі у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» (2009 р.).

Науково-педагогічні працівники кафедри постійно проводять багатогранну культурологічну роботу серед учителів та учнів шкіл Херсонщини, беруть участь у підготовці й записі тематичних телепередач із циклів «Літературна скарбниця Таврійського краю», що розповідають про відомих, маловідомих і забутих митців, пов'язаних із Херсонщиною й українським Півднем, «Україна: від мови до нації», де висвітлюються різноманітні аспекти національної культури, свідомості, буття, виступають у дискусійній телевізійній програмі «Спільна мова», в інформаційній регіональній програмі «Таврійські новини».

Викладачі кафедри незмінно спрямовують свої зусилля на розв'язання актуальних проблем соціуму, зосереджують свою увагу на формуванні особистості, яка прагне працювати над підвищенням свого духовного й культурного рівня, бути корисною й потрібною суспільству, нації, державі.

Кафедру теорії і методики викладання соціально-економічних дисциплін очолює доктор історичних наук, професор С.Г. Водотика.

За роки існування кафедри на ній працювали професори В.М. Дарієнко, С.С. Мохненко, В.Ф. Ходаковський, доценти П.М. Ганзенко, С.І. Колмакова, І.Є. Поліщук, Є.Г. Сінкевич, Н.А. Тюхтенко, Заслужений учитель України Л.М. Жарова, І.А. Мішина, Н.І. Степанова. Зараз на кафедрі працюють: кандидати історичних наук, доценти: Л.А. Савенок, Г.В. Цибуленко, кандидат юридичних наук, доцент В.М. Бевзенко, кандидати педагогічних наук, доценти: Ю.В. Кузьменко, С.Ф. Одайник, старші викладачі: Т.А. Асламова, Ю.С. Гаврилюк, викладачі-здобувачі: М.С. Єлігулашвілі, В.А. Крижній.

З 2004 по 2009 роки кафедра приділяла першочергову увагу реалізації Державного стандарту базової і повної середньої освіти, переходу на нову методологічну базу викладання історії та суспільних дисциплін. Науково-педагогічними працівниками кафедри активно проводилась робота з виконання наступних завдань:

- підвищення методологічної культури вчителя шляхом запровадження спеціальних курсів із проблем історіософського підґрунтя сучасного соціального знання;
- підготовка інноваційних навчально-методичних матеріалів із всесвітньої історії, історії України, історичного краєзнавства та суспільних дисциплін;
- упровадження нових методів і підходів до викладання історичних та суспільних дисциплін у школі;
- науково-методичний супровід програм роботи з обдарованими дітьми в галузі історії та суспільних дисциплін;
- налагодження наукового співробітництва із провідними освітніми установами та організаціями України та зарубіжжя.

Робота кафедри протягом 2004 – 2009 років була інтенсивною та результативною. За цей період кафедра успішно завершила наукове дослідження «Інноваційні технології викладання соціальних та економічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах» та розпочала роботу над новим – «Методологічні та методичні засади вивчення питань, пов'язаних із

європейською інтеграцією України». Крім загальнокафедральних наукових досліджень, науковці кафедри активно ведуть власні пошукові роботи: «Методика викладання проблеми змін у способі життя людей у шкільному курсі історії»; «Методика викладання права в загальноосвітніх навчальних закладах»; «Влада і суспільство в Україні в історичній перспективі»; «Кредитна кооперація в системі формування ринкових відносин аграрного сектора економіки на Півдні України в кінці XIX – початку XX століть».

Кафедра приділяє значну увагу підвищенню професійного рівня науково-педагогічних працівників. Так, у 2006 році, викладачем кафедри Д.А. Бравцевим було захищено кандидатську дисертацію «Національно-визвольна війна українського народу XVII ст. в сучасній російській історіографії» (науковий керівник – доктор історичних наук, професор С.Г. Водотика).

Кафедра теорії і методики викладання соціально-економічних дисциплін постійно бере участь у науково-методичній роботі на базі інституту та загальноосвітніх закладів Херсонської області. Її працівники здійснюють науковий та методичний супровід, надають допомогу, консультації вчителям, які викладають історію, правознавство, економіку, етику, курси «Людина та суспільство», «Громадянська освіта», «Людина і світ» тощо. Результатом інтенсивної та ґрунтовної роботи кафедри стало проведення близько 30 науково-практичних та методичних семінарів, тренінгів, круглих столів для педагогічних працівників області; організація та проведення 5 конференцій різного рівня (так, у 2008 році, було проведено Всеукраїнську науково-методичну конференцію «Етнокультурний простір Південної України: історія, реалії та перспективи»). Основні напрацювання науковців кафедри втілилися в більше, ніж 80 одиниць видавничої продукції, яку освітяни області активно використовують у навчально-виховному процесі.

Кафедра налагодила контакти із провідними освітніми, науковими, методичними та ресурсними організаціями України та зарубіжжя. Науково-педагогічні працівники кафедри протягом п'яти років брали активну участь у

реалізації міжнародного проекту «Громадянська освіта – Україна», пройшли навчання за міжнародними програмами «Лідери європейської освіти» (Польща), «Досвід чеських громадських організацій та освітніх установ у пропагуванні європейської та євроатлантичної інтеграції» (Чехія), «Досвід трансформації польської армії в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України» (Польща), «Досвід організації тристоронньої освітньої діяльності дітей та молоді» (Німеччина – Польща – Україна).

Нині науково-педагогічний склад кафедри підтримує партнерські взаємини із Всеукраїнською асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова доба», громадськими організаціями «Молодіжний центр регіонального розвитку», «СІЧ» та іншими. Кафедра постійно бере участь в організації та проведенні партнерських семінарів, «круглих столів» та тренінгів.

Кафедра залучена до активної наукової, методичної та освітньої діяльності на рівні регіону.

Кафедру теорії і методики викладання природничо-математичних та технологічних дисциплін очолює кандидат педагогічних наук, доцент Г.С. Юзбашева.

На кафедрі працюють висококваліфіковані фахівці. Науковий ступінь мають 75% її членів. Сьогодні на кафедрі працюють: доктор педагогічних наук, професор В.Д. Шарко, кандидати педагогічних наук, доценти: В.П. Вишневський, О.М. Самойленко, Н.С. Шолохова, кандидати фізико-математичних наук, доценти: О.М. Гудирева, І.А. Зоріна, кандидат біологічних наук, доцент О.І. Літвиненко, старший викладач Ю.І. Пономаренко, викладачі: Л.В. Біла, Г.М. Гаврилюк, О.О. Морохов, Н.І. Пугачова, аспірант З.В. Філончук. Викладачі кафедри постійно працюють над власним професійним удосконаленням. Результатом цього є те, що у 2006 році Н.С. Шолохова успішно захистила кандидатську дисертацію з теми «Формування когнітивних умінь учнів 7 – 8 класів у процесі навчання фізики за інтерактивними технологіями». Сьогодні над дисертаційним дослідженням «Підготовка

вчителів у післядипломній освіті до формування економічної культури учнів основної школи» працює викладач кафедри З.В. Філончук.

Кафедра продовжує розвивати традиції, які було закладено в попередній період. Розробляються нові лекції, спецкурси; постійно проводяться тематичні семінари, науково-практичні конференції, зустрічі з видатними науковцями, учителями-новаторами.

Викладачі кафедри здійснюють науково-методичний супровід за 10 напрямками природничо-математичної та технологічної освіти: хімія, фізика, астрономія, математика, біологія, основи здоров'я, географія, економіка, інформатика, трудове навчання.

Пріоритетними напрямками роботи є:

- формування нових підходів до організації навчально-методичної діяльності: створення навчально-методичних комплексів із використанням різних носіїв інформації, зокрема мережевих та мультимедійних підручників, систем електронного тестування; використання відеоконференцій та навчання через супутникові телекомунікації, навчання з використанням класів віддаленого доступу;

- упровадження в процес підвищення кваліфікації дистанційної форми навчання; науково-педагогічних комплексів;

- організація та впровадження профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах Херсонської області.

Темою наукового дослідження кафедри є «Соціально-педагогічні передумови підвищення якості післядипломного освітнього середовища».

З 2008 року кафедра особливу увагу приділяє профільному навчанню в старшій школі. При кафедрі працює науково-методична лабораторія та експериментальний майданчик із питання «Профільне навчання природничо-математичного напрямку старшої школи», яку очолює професор В.Д. Шарко. Результати дослідної роботи будуть розглянуті на Всеукраїнській науково-методичній конференції «Профільне навчання природничо-математичного та технологічного напрямків: проблеми, досвід, перспективи» (жовтень 2009 р.)

Стало доброю традицією проведення викладачами кафедри щорічних науково-методичних конференцій. Тематика всеукраїнських науково-методичних конференцій актуальна й різнопланова:

- «Становлення якісного освітнього середовища як об'єкт педагогічного дослідження» (2006 р.);
- «Уніфікація природничо-математичної освіти в контексті європейського виміру» (2007 р.);
- «Вплив глобалізації на розвиток особистості засобами природничо-математичних дисциплін» (2008 р.).

За результатами конференцій видаються збірки матеріалів.

Традиційною стала участь науково-педагогічних працівників кафедри в міжнародних проектах, програмах: «Intel[®]. Навчання для майбутнього», «Профілактика йододєфіцитних захворювань у школах», «Партнерство в навчанні», «Основи споживчих знань», «Здоров'я через освіту», «Школа проти СНІДу», «Екодемія: уроки для стійкого розвитку» тощо. Розроблені в межах міжнародних проектів матеріали широко впроваджуються в шкільну практику.

Колективом кафедри постійно видаються монографії, навчально-методичні посібники, навчальні посібники, статті, методичні рекомендації, методичний та роздатковий матеріал для вчителів та учнів.

Сьогодні кафедра розгортає співробітництво з кафедрами інших вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації: Кримського Республіканського, Луганського, Київського, Хмельницького, Львівського інститутів післядипломної педагогічної освіти, Херсонського державного університету, Херсонського державного аграрного університету.

На даний час науково-педагогічні працівники кафедри зосереджують свою діяльність на досягненні високого рівня розвитку, саморозвитку й самореалізації особистості.

Загалом кафедрами інституту з 2004 по 2009 роки проведено 2 міжнародні, 15 всеукраїнських конференцій, 4 міжнародні науково-практичні семінари, 8 всеукраїнських науково-практичних семінарів, 20 обласних

науково-методичних конференцій, 9 обласних педагогічних читань, низку обласних науково-практичних семінарів та тренінгів.

Науково-педагогічні та педагогічні працівники вважають, що сучасне українське суспільство за умов євроінтеграції вимагає докорінного оновлення системи освіти, яка має забезпечити всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення задатків і здібностей, формування інтересів і потреб, сучасного світогляду, навичок самостійного наукового пізнання, оволодіння засобами практичної та пізнавальної діяльності.

На вирішення цих завдань спрямована експериментально-дослідницька діяльність інституту.

Експериментальна діяльність в області проходить за різноманітними напрямками в навчальних закладах різних типів.

Сфера інноваційного пошуку шкіл області є надзвичайно змістовною: від загальнопедагогічних проблем (організаційні перетворення, упровадження та змістове наповнення шкільного компонента навчального плану, інтеграція навчального змісту, експериментальна перевірка нових педагогічних технологій, відпрацювання нових дидактичних методик) до спеціальних дидактичних (розробка та реалізація авторських програм навчальних курсів, апробація навчальної літератури).

Експериментальна діяльність здійснюється за 31 напрямком у 44 загальноосвітніх навчальних закладах. Це експериментальні майданчики:

- Всеукраїнські (20 навчальних закладів) за напрямками:
 - «Упровадження науково-педагогічного проекту «Росток» (з 1997 р.);
 - «Розробка змішаного фінансування для отримання загальної середньої освіти за потребою територіальної громади» (з 2007 р.);
 - «Апробація проекту орієнтованого положення про «Школу-родину» (з 2007 р.);
 - «Формування інтелектуальної культури особистості в межах навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу» (з 2008 р.);

- «Школа майбутнього» (з 2008 р.);
- Інституту педагогіки АПН України за напрямками:
 - «Педагогічні засади формування навчально-виховного середовища в загальноосвітніх закладах сільської місцевості та відпрацювання моделі навчально-виховного середовища «Школа розвитку особистості» (з 2004 р.);
 - «Формування організаційно-функціональної системи інтелектуально-творчої діяльності вчителів та учнів в умовах профільного навчання» (з 2005 р.);
 - Університету менеджменту освіти АПН України за напрямками:
 - «Формування професійної компетентності керівника як ресурс розвитку начального закладу» (з 2008 р.);
 - «Педагогічні технології моніторингу якості освіти в системі управлінської діяльності навчального закладу» (з 2008 р.);
 - «Теоретичні й методичні засади моделювання фахової компетентності керівника закладу освіти» (з 2008 р.);
 - «Розвиток ключових компетенцій учителя засобами внутрішкільної методичної роботи в міжтестастійний період» (з 2009 р.);
 - «Керівництво формуванням компетентної взаємодії методистів із педагогічними кадрами району» (з 2008 р.);
 - 19 – обласного рівня.

У 2008 році ще 9 навчальних закладів області подали заявки на проведення експерименту обласного рівня.

В області працюють 7 обласних науково-методичних лабораторій, які займаються розробкою, апробацією й упровадженням у практику роботи шкіл нових концепцій та ідей, спрямованих на оновлення й поглиблення змісту навчально-виховного процесу та управлінських технологій:

- «Упровадження програми всебічного розвитку дитини «Крок за кроком» (Скадовська гімназія – з 2002 р.);
- «Модульно-розвивальне навчання» (загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів № 46 Херсонської міської ради – з 2005 р.);

- «Науково-педагогічний проект «Росток» (загальноосвітня школа I – III ступенів № 50 Херсонської міської ради – з 2005 р.);
- «Упровадження соціальних, медичних та психолого-педагогічних методик роботи з дітьми та молоддю» (Центр освіти молоді та дорослих Херсонської міської ради – з 2005 р.);
- «Школа-родина» (Цюрупинська спеціалізована загальноосвітня школа I – III ступенів № 2 із поглибленим вивченням предметів суспільно-гуманітарного та природничо-математичного циклів – з 2005 р.);
- «Розвивальне навчання» (навчально-виховний комплекс № 56 Херсонської міської ради – з 2006 р.);
- «Школа майбутнього» (Любимівські навчально-виховні комплекси № 1 та № 2 Каховського району – з 2008 р.).

На базі науково-методичних лабораторій області постійно проводяться групові та індивідуальні консультації для педагогічних працівників.

З 2007 року проводяться постійно діючі семінари для керівників експериментальних шкіл «Організаційно-педагогічні засади формування «поля креативності» в сучасному освітньому закладі».

Значну увагу інститут приділяє **роботі з обдарованою молоддю**.

Відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України, управління освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації, проходять районні (міські), обласні предметні олімпіади, переможці яких беруть участь в IV етапі всеукраїнських предметних олімпіад із базових дисциплін.

Так, протягом п'ятнадцяти років команда області з української мови та літератури (завлабораторії М.І. Крайня) посідає призиви I – III місця в IV етапі всеукраїнських олімпіад, впродовж 8-ми років – I – III місця у Міжнародному конкурсі з української мови ім. Петра Яцика, а також I місце в Міжнародному Інтернет-конкурсі з українознавства у 2008 році.

У 2008 році команда Херсонської області здобула 23 призиви місця, 2009 рік – 31 (із них 6 перших). Результатом спільної діяльності вчителів та працівників інституту щодо роботи з обдарованими дітьми в області є те, що

учні Херсонщини посідають призові місця в міжнародних олімпіадах із біології, екології, фізики, хімії.

Інститут шість разів приймав у себе IV етап всеукраїнської олімпіади з базових дисциплін: математики (1995), інформатики (1998), географії (2001), історії (2003), біології (2006) та української мови і літератури (2009).

Заклад також є джерелом інформації для громади області щодо навчання й виховання дітей, освітнього процесу в області загалом.

Інститут має 3 програми на місцевому телебаченні: «Освітній простір Херсонщини» – для батьків, громадськості, учителів; «Літературна скарбниця Таврійського краю»; літературна телевітальня «Таврійські самоцвіти», що виходять щомісяця протягом чотирьох останніх років.

На власному веб-порталі постійно розміщується інформація для різних категорій учителів та керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Згідно з Положенням «Про мережу освітянських бібліотек» **бібліотека** інституту виконує навчально-методичну, інформаційну, просвітницьку функції в підвищенні кваліфікації вчителів та є регіональним центром педагогічної інформації (завідувач – Н.В. Алексєєва).

Фонд бібліотеки налічує більше 40000 книг, брошур, журналів, аудіовізуальних та комп'ютерних матеріалів із педагогіки, психології, філософії, соціології, політології, методики викладання різних предметів.

Бібліотека проводить передплату педагогічної преси в кількості 134 назви галузевих газет і журналів. Ведеться систематична картотека статей, поповнюються актуальні рубрики новим матеріалом.

Для більш ефективного інформаційного забезпечення освітян регіону в роботу бібліотеки впроваджуються нові інформаційні технології. У читальній залі встановлено комп'ютери та дублюкатор. Створюється електронна база даних з актуальних питань педагогічної та психологічної науки й практики. У базу даних занесено біля 6500 записів. Установлено програмний засіб «Система автоматизації бібліотек «ІРБІС-32».

Формується електронний каталог та тематична картотека. Через локальний зв'язок встановлено вихід у глобальну комп'ютерну мережу Інтернет.

Постійно поповнюється новими матеріалами електронний реєстр бібліографічних довідок, що значно прискорює та покращує якість обслуговування користувачів.

На сучасному етапі одним із головних завдань бібліотеки стало – створення зведеного електронного каталогу галузі.

Бібліотека здійснює інформаційний супровід діяльності кафедр та науково-методичних лабораторій щодо підготовки та проведення міжнародних, всеукраїнських та обласних науково-практичних конференцій, педагогічних читань, тренінгів та семінарів (допомагає в підборі літератури, організовує книжкові виставки, перегляди літератури).

Бібліотека проводить інформаційну роботу зі здобувачами та аспірантами інституту. Бібліотекарі підбирають матеріал за темами дисертацій та систематично проводять індивідуальне інформування.

З метою популяризації книги, сприяння самоосвіті педагогічних кадрів області, що проходять курси підвищення кваліфікації, систематично проводяться огляди новин літератури та періодичних видань із різних галузей знань.

У **видавничому відділі** інституту, поряд з науково-методичним журналом «Таврійський вісник освіти» та збірником наукових праць «Педагогічний альманах», друкуються також збірники матеріалів міжнародних, всеукраїнських, регіональних та обласних науково-практичних і науково-методичних конференцій, педагогічних читань, зокрема, «Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи» (2006 р.); «Етнокультурний простір Південної України: історія, реалії та перспективи (до 90-річчя Конституції УНР)» (2008 р.): «Державно-громадське управління сучасним закладом освіти» (2007 р., 2008 р.).

За 2006–2009 роки надруковано 11 навчально-методичних та навчальних посібників із грифом Міністерства освіти і науки України, зокрема: «Розвиток

полікультурної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів» (автори: Л.А. Гончаренко, А.М. Зубко В.В. Кузьменко); «Трудова підготовка дівчат в історії розвитку української школи» (автор Н.В. Слюсаренко); хрестоматію-посібник «Русская драматургия конца XX – начала XXI века» (укладач Т.В. Комінарець).

За цей період також здійснено друк таких навчальних видань: «Атрибути соціальної комунікації в процесі безперервного освіти учителів», «Соціальна комунікація для учителів», авторами яких є професор університету Опольського університету (Польща) Ю. Подгурецький та професор А. Зубко, «Содержание медиа-образования» (Збігнев Корсак (Польща), Анатолій Зубко).

З інститутом співпрацюють 28 видавництв України, що дає змогу освітянам області друкувати свої роботи на шпальтах всеукраїнських видань.

Інститут щорічно видає «Анотований каталог обласної картотеки перспективного педагогічного досвіду», у якому висвітлюється досвід педагогів Херсонщини, представлені опорні (базові) школи, досвід переможців конкурсу «Учитель року».

Щорічно методистами інституту вивчається робота понад 30 кращих учителів, педагогічних колективів. Їхній досвід заноситься до всеукраїнської та обласної картотеки перспективного педагогічного досвіду.

Заклад співпрацює з різними громадськими організаціями. Особлива увага приділяється спільній роботі з національно-культурними товариствами Херсонщини (27 організацій).

Спільні семінари, «круглі столи», науково-практичні конференції, заходи, присвячені пам'ятним подіям, дозволяють вирішувати питання засвоєння рідної культури, з одного боку, і виховання громадянських ціннісних орієнтацій – патріотизму, ідентифікації з народом України – з іншого.

Науково-методична лабораторія національних меншин (завідувач – В.О. Чабаненко) активно співпрацює в суспільно-політичному та культурно-освітньому житті області з єврейським благодійно-громадським центром

«Хесед Шмуель», обласним польським товариством «Полонія», «Херсонською міською громадською організацією «Руська національна громада «Русичь», вірменською обласною організацією «Урарту», Херсонським міським центром німецької культури, Херсонським товариством греків «Еллада», Генічеським районним культурно-просвітницьким центром кримських татар «Бирлик».

Рис. 4.4. Співпраця Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів з громадськими організаціями національних меншин

Лабораторія разом із громадськими організаціями національних меншин брала участь:

- у святі до 230-річчя м. Херсона (разом із громадою «Русичь»);
- фестивалі національних меншин «Дружба народів»;
- святі до 90-річчя об'єднання Польщі (громадська організація поляків «Полонія»).

Триває спільна з єврейським благодійно-громадським центром «Хесед Шмуель» робота щодо наукового осмислення Голокоста. Вчителі області, які проходять курсову перепідготовку в інституті, постійно відвідують виставку музею Історії Голокоста.

Продовжується активна співпраця інституту з Європейською радою, Британською радою України, Гете-Інститутом, Французьким альянсом.

Тільки за вересень 2008 року на базі інституту було проведено два міжнародні семінари: «Майбутнє починається сьогодні» за участі тренерів зі Сполучених Штатів Америки; курси вчителів німецької мови за підтримки Інституту Гете; здійснено презентацію книги «Людина та її світогляд» науковцями Великої Британії; відбулася зустріч із науковцями Опольського університету (Польща).

На даний час інститут працює у 15 міжнародних програмах і проектах.

Рис. 4.5. Співпраця інституту з міжнародними установами та організаціями

Інститут постійно бере участь у міжнародних і всеукраїнських виставках-

презентаціях, за що неодноразово одержував дипломи та подяки Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України.

Нині заклад здійснює комплекс заходів, що допомагають педагогу компетентно, цілеспрямовано і безперервно здійснювати самоосвітню діяльність, яка є ключовою в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і триває все професійне життя.

Розділ 5

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ХЕРСОНЩИНІ

5.1. Наука і практика в Херсонському державному університеті

Стан та перспективи розвитку нашої держави багато в чому залежать від спеціалістів з вищою освітою – від їх наукової і професійної кваліфікації, від їх творчості і можливостей, бажання практично вирішувати соціально-політичні й економічні питання України.

На підготовку таких спеціалістів, ефективність їх професійного становлення безпосередньо впливає рівень організації науково-дослідної роботи вищого навчального закладу.

Наукова діяльність Херсонського державного університету здійснюється на основі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» відповідно до Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті та з урахуванням рішень Колегій Міністерства освіти і науки України і спрямована на вирішення найбільш актуальних завдань, пов'язаних із забезпеченням інтеграції навчального процесу, науки та виробництва, органічної єдності змісту освіти й програм наукової діяльності, гуманізацію та гуманітаризацію науки та освіти.

Основною метою наукової діяльності Херсонського державного університету є одержання і використання нових наукових знань з метою створення суспільно корисних наукових результатів, забезпечення якісної підготовки фахівців для відповідних галузей економіки, наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; розв'язання комплексних задач у сфері наукового, технологічного розвитку; впровадження та використання в Україні і на світовому ринку наукових і науково-практичних результатів.

Університет у цій галузі працює над розв'язанням таких основних завдань:

- Здійснення фундаментальних досліджень у галузі природничих, гуманітарних, психолого-педагогічних, соціально-економічних наук з метою подальшого використання отриманих результатів для розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки, суспільного поступу та розбудови економіки країни;

- Виконання прикладних досліджень і розробок з метою ефективного використання і зміцнення наукового потенціалу, залучення додаткових коштів для вирішення соціальних та інших завдань галузі;

- Дослідження і розробка теоретичних та методологічних основ реформування та удосконалення вищої освіти, підсилення впливу науки на вирішення завдань освіти і виховання, збереження і зміцнення визначального характеру науки в еволюції суспільства, культури, економіки;

- Підтримка існуючих та формування нових наукових шкіл;

- Здійснення заходів щодо розширення наукових досліджень молодих учених та обдарованих студентів, залучення їх до наукових шкіл;

- Забезпечення підготовки у Херсонському державному університеті висококваліфікованих фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації на основі новітніх досягнень науково-технічного прогресу;

- Ефективне використання наукового і науково-технічного потенціалу вищої школи для вирішення пріоритетних завдань оновлення виробництва та проведення соціально-економічних перетворень;

- Розвиток науково-технічного співробітництва із закордонними і вітчизняними осередками академічної та галузевої науки з метою спільного вирішення найважливіших науково-технічних завдань, створення високих технологій і розширення використання наукових розробок Херсонського державного університету у господарській діяльності;

- Розвиток інноваційних пошуків для створення наукоємної продукції та конкурентоспроможних зразків нової техніки і матеріалів, орієнтованих на ринок високих технологій;

– Сприяння захисту інтелектуальної власності та авторських прав дослідників як основи зміцнення і розвитку науки, виходу на світовий ринок високотехнологічної продукції;

– Модернізація та оновлення експериментально-виробничої бази Херсонського державного університету та ефективне її використання;

– Організація інформаційної та видавничої діяльності, популяризація досягнень науки вищої школи через засоби масової інформації, мережу Інтернет;

– Проведення кон'юнктурних досліджень ринку наукових послуг, патентно-ліцензійної роботи, здійснення маркетингового, інформаційного забезпечення та трансферу науково-технічної продукції відповідно до міжнародних стандартів;

– Розроблення та наповнення змісту стандартів вищої освіти з урахуванням досягнень світової науки і педагогічної практики.

Чисельність науково-педагогічних працівників Херсонського державного університету на початок 2010 року складала 449 осіб, з них 30 докторів наук, професорів, 235 кандидатів наук, доцентів. Серед викладачів університету 8 заслужених працівників освіти України (Є.С. Барбіна, Ю.І. Беляєв, С.М. Іванішук, В.В. Одінецов, Л.Є. Петухова, О.В. Співаковський, В.Л. Федяєва, О.Є. Ходосовцев), заслужений діяч науки і техніки України (М.І. Пентилюк), заслужений діяч мистецтв України (О.В. Мішуков), 6 заслужених працівників культури України (М.Г. Левченко, Л.І. Лимаренко, С.Л. Марцинковський, А.Є. Рехлицька, В.Ф. Усатюк, В.В. Чуба), 2 заслужені артисти України (В.Т. Гурба, Г.Я. Пташник), заслужений учитель України (Н.Ю. Нев'ярович), заслужений юрист України (В.М. Стратонов), заслужений тренер України (В.Ю. Батенко), заслужений тренер УРСР (В.Є. Земляков), народний художник України (В.Г. Чуприна), заслужений художник України (О.Ч. Гоноболіна), 2 дійсні члени Академії педагогічних і соціальних наук (Росія) (Ю.І. Беляєв, О.В. Мішуков), дійсний член Академії зв'язку України та Міжнародної Академії екології та безпеки життєдіяльності (В.В. Одінецов), дійсний член

Української Академії економічної кібернетики (О.В. Співаковський), 2 дійсні члени Академії безпеки життєдіяльності та основ здоров'я (Ю.А. Разлівінських, Т.А. Храпко). Крім того, значна кількість викладачів за наукові і педагогічні досягнення нагороджена орденами і медалями та нагрудними знаками: «За наукові досягнення», «Петро Могила», «А.С. Макаренко», «Василь Сухомлинський», «Софія Русова», «К.Д. Ушинський», Грамотами і Почесними грамотами Кабміну і Верховної Ради України, Грамотами і Почесними Грамотами МОН України; понад 50 працівників – Відмінники освіти України.

Аспірантура та докторантура при Херсонському державному університеті є формою підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації (завідувач відділу аспірантури та докторнатури О.Г. Штепенко – доцент, кандидат філологічних наук). Достатня кількість висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів та сучасна науково-дослідна, експериментальна та матеріальна база вузу є запорукою динамічного розвитку вищезазначених структур і постійного поліпшення якості підготовки молодих науковців для вирішення кадрових потреб університету.

Докторантуру при Херсонському державному університеті було відкрито Міністерством освіти України у 1997 році з однієї спеціальності – 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. У 2008 – 2009 році докторантура вузу нараховує 6 наукових спеціальностей (Таблиця 5.1.1) з двох галузей наук: педагогічних та філологічних. За останні п'ять років пройшли підготовку в докторантурі 15 осіб, з яких 6 захистили докторські дисертації. Зараз у докторантурі Херсонського державного університету навчається 5 докторантів, з яких 3 особи – провідні доценти нашого вузу та 2 особи направлені на навчання вузами України – Національним кораблебудівним університетом імені адмірала Макарова (м. Миколаїв) та Харківським університетом імені Н.В. Каразіна.

Аспірантуру при Херсонському державному університеті було відкрито у 1992 році постановою Міністерства освіти України з 8 наукових спеціальностей.

Станом на 2009 рік аспірантура уявляє собою складну структуру підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, яка постійно поширюється. На теперішній час ведеться підготовка з 11 галузей наук: педагогічних, філологічних, біологічних, історичних, технічних, економічних, сільськогосподарських, хімічних, психологічних, фізико-математичних, географічних.

За період із 2003 до 2009 року відкрито 11 нових наукових спеціальностей. Зараз аспірантура налічує 29 наукових спеціальностей відповідно до профілю факультетів та інститутів Херсонського державного університету (таблиця 5.1), на яких навчається 119 аспірантів, 18 здобувачів наукових ступенів та 70 здобувачів для складання кандидатських іспитів.

**Мережа аспірантури та докторантури
Херсонського державного університету**

Інститут або факультет університету	Наявність докторантури (по кафедрах та спеціальностях)	Наявність аспірантури (по кафедрах та спеціальностях)
Інститут іноземної філології	Кафедра світової літератури та культури 10.02.01 Російська література Кафедра слов'янських мов та методик їх викладання 13.00.02 Теорія та методика навчання (російська мова) Кафедра російської мови та загального мовознавства 10.02.02 Російська мова	Кафедра світової літератури та культури 10.01.02 Російська література 10.01.06 Теорія літератури 10.01.08 Порівняльне літературознавство Кафедра російської мови та загального мовознавства 10.02.02 Російська мова Кафедра романо-германських мов 10.02.04 Германські мови Кафедра слов'янських мов та методик їх викладання 13.00.02 Теорія та методика навчання (російська мова) Кафедра англійської мови та методики її викладання 13.00.02 Теорія та методика навчання (іноземних мов)
Загально-університетська кафедра педагогіки та психології	13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки	13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти 13.00.05 Соціальна педагогіка 13.00.07 Теорія та методика виховання

Інститут філології та журналістики	Кафедра української мови та соціолінгвістики 10.02.01 Українська мова Кафедра українського мовознавства 13.00.02 Теорія та методика навчання (українська мова)	Кафедра української мови та соціолінгвістики 10.02.01 Українська мова Кафедра українського літературознавства 10.01.01 Українська література Кафедра українського мовознавства 13.00.02 Теорія та методика навчання (українська мова)
Інститут природознавства		Кафедра фізіології людини та тварин 03.00.13 Фізіологія людини та тварин 03.00.04 Біохімія Кафедра ботаніки 03.00.05 Ботаніка 03.00.21 Мікологія Кафедра зоології 16.00.10 Ентомологія Кафедра дефектології та основ медицини 19.00.08 Спеціальна психологія Кафедра хімії 02.00.04 Фізична хімія
Інститут психології, історії та соціології		Кафедра практичної психології 19.00.01 Загальна психологія, історія психології Кафедра історії України та методик її викладання 07.00.01 Історія України Кафедра всесвітньої історії та історіографії 07.00.06 Історіографія, джерелознавство та спец. історичні дисципліни

Факультет фізико-математичних наук та інформаційних технологій		Кафедра фізики 01.04.07 Фізика твердого тіла 13.00.02 Теорія та методика навчання (з фізики) Кафедра прикладної математики та інформаційних технологій 13.00.02 Теорія та методика навчання (математика)
Інженерно-технологічний факультет		Кафедра трудового навчання 13.00.02 Теорія та методика трудового навчання
Економіко-юридичний факультет		Кафедра економіки підприємства 08.00.04 Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)

Порівняно з 2003 – 2004 навчальним роком (47 аспірантів, 16 здобувачів наукових ступенів, які навчалися за 20 спеціальностями) та 2005 – 2006 р. (61 аспірант, 29 здобувачів наукових ступенів, які навчалися з 24 наукових спеціальностей), у 2007 – 2008 році майже вдвічі збільшився загальний контингент аспірантури та зросла кількість наукових спеціальностей, з яких ведеться підготовка кадрів.

Ефективність роботи аспірантури і докторантури Херсонського державного університету зростає з кожним роком (таблиця 5.2). З метою підвищення ефективності роботи аспірантури і докторантури, поліпшення якості підготовки молодих науковців для вирішення кадрових потреб університету до наукового керівництва дисертаційними дослідженнями залучені висококваліфіковані науково-педагогічні кадри – 38 докторів наук, професорів, академіків та 14 кандидатів наук, доцентів з різних регіонів України. У вузі сформовані та плідно працюють наукові школи професора М.І. Пентилюк, професора О.В. Мішукова, професора М.Ф. Бойка.

Таблиця 5.2.

Ефективність діяльності аспірантури

Роки	Випуск (очно/заочно)	Захист у термін навчання	З них захистилися достроково	Ефектив- ність
2004	9/8	2	1	11,1 %
2005	11/5	4	3	25 %
2006	14/3	5	4	29,4%
2007	14/5	6	5	31,57%
2008	18/7	8	3	32,0 %
2009	16/8	4	2	15%

Загальний прийом до докторантури університету на останні 5 років склав 10 осіб, випуск – 9 осіб. З загальної кількості випускників докторантури захистилося 6 осіб (із них – один достроковий захист).

Загальний прийом до аспірантури за звітний період склав 165 осіб, з яких 94 вступили на навчання з відривом від виробництва, 51 – без відриву від виробництва. Випуск аспірантури Херсонського державного університету за останні 5 років – 108 осіб (80 аспіранти з відривом від виробництва та 28 аспірантів без відриву від виробництва). З загальної кількості випускників аспірантури 2004 – 2008 років захистилось 65 осіб, з яких у термін навчання відбувся захист 16 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. У 2009 році відбулося 2 дострокових захистів аспірантів. Таким чином, загальна ефективність аспірантури при Херсонському державному університеті за останні п'ять років складає 23,2 %

Динамічно розвивається мережа захистів кандидатських та докторських дисертацій (таблиця 5.3). За останні п'ять років захищено дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук – 100 осіб, доктора наук – 12 осіб, з яких 40 кандидатських дисертацій захищено у Спеціалізованих учених радах Херсонського державного університету К 67.053.01 та К 67.053.02 зі

спеціальностей: 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова), 13.00.02 – теорія та методика навчання (російська мова), 13.00.07 – теорія та методика виховання, 10.01.02 – російська література, 10.01.01 – українська література.

Таблиця 5.3

Динаміка захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук

Рік	Захищено дисертацій співробітниками університету		З них випускників	
	докторські	кандидатські	докторантури	аспірантури
2004	3	16	1	10
2005	2	22	1	11
2006	2	22	2	14
2007	3	26	2	16
2008	1	26	0	18
2009	2	24	1	16

Найбільш активно захищаються аспіранти та докторанти під керівництвом професорів М.І. Пентилюк, О.В. Мішукова, В.Л. Федяєвої, Є.П. Голобородько, Л.М. Руденко, С.В. Шмалей.

Серед випускників 2008 року 6 осіб захистилися в термін навчання. Серед них слід відмітити дострокові захисти дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук у таких наукових керівників:

– доктора педагогічних наук, професора М.І. Пентилюк (2 дострокових захисти аспірантів та здобувачів спеціальності 13.00.02 – Теорія та методика навчання (українська мова): І. Довженко, О. Іванова;

– кандидат економічних наук, доцент Н.А. Тюхтенко (достроковий захист аспіранта Л.В. Дмитренко).

Серед загальної кількості випускників аспірантури та докторантури подано до захисту у Спеціалізовані вчені ради понад 45 дисертацій (у тому числі у Спеціалізовані вчені ради Херсонського державного університету – 24).

Для забезпечення кадрових потреб ВНЗ в системі аспірантури та докторантури існує форма цільової підготовки докторів та кандидатів наук у наукових установах системи освіти і науки України за науковими напрямками, підготовка з яких не ведеться у Херсонському державному університеті. Найбільш результативною є співпраця з Національним педагогічним університетом ім. М.П. Драгоманова, Таврійським національним університетом, Одеським національним університетом ім. І.І. Мечнікова, Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна, а також з науковими установами Академії педагогічних наук України, де координуються теми дисертаційних досліджень з педагогічних та психологічних наук. За період з 2004 до 2008 року цільовим призначенням направлені до докторантури інших ВНЗ 6 осіб, до аспірантури – 29 осіб на навчання за пріоритетними науковими напрямками: юридичним, філософським, соціологічним, географічним.

При аспірантурі Херсонського державного університету складають щороку кандидатські іспити зі спеціальностей, з філософії та іноземних мов – англійської й німецької – понад 150 осіб з числа викладачів ВНЗ, аспірантів, здобувачів, магістрантів, вчителів шкіл Херсона, Миколаєва, Одеси, Криму. За останні 5 років пройшли підготовку до кандидатських іспитів з філософії та іноземних мов понад 680 осіб. За звітний період суттєво поліпшилась якість складання кандидатських іспитів у зв'язку із введенням Міністерством освіти і науки України в дію типових програм кандидатських іспитів зі спеціальних дисциплін, розроблених авторськими колективами провідних вищих навчальних закладів та наукових установ.

Перспективними та пріоритетними напрямками розвитку системи підготовки науково-педагогічних кадрів через мережу аспірантури та докторантури Херсонського державного університету є відкриття нових

наукових спеціальностей з економічних, філологічних, психологічних та біологічних наук; збільшення обсягів прийому до аспірантури та докторантури (у тому числі на контрактну форму навчання); здійснення підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації з юридичних наук та перекладознавства.

В університеті працює одна спеціалізована вчена рада по захисту докторських дисертацій зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова, російська мова) та чотири спеціалізовані вчені ради по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з наукових спеціальностей: 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика); 10.01.01 – українська література; 10.01.02 – російська література; 10.02.04 – германські мови; 03.00.04 – біохімія. За останні п'ять років у спецрадах Херсонського державного університету було захищено 1 дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук та 113 кандидатських дисертацій.

У Херсонському державному університеті виконуються науково-дослідні теми, що фінансуються за рахунок загального фонду державного бюджету. Наукові дослідження здійснюються відповідно до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки:

- 1) проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу та формування громадянського суспільства;
- 2) збереження навколишнього середовища (довкілля) та сталий розвиток;
- 3) нові технології та ресурсозберігаючі технології в енергетиці, промисловості та агропромисловому комплексі.

Кафедри Херсонського державного університету працюють над ініціативними науково-дослідними темами, в тому числі:

- 1) «Філософські та методологічні проблеми сучасної культури і науки» (кафедра філософії та соціально-гуманітарних наук);
- 2) «Психолого-педагогічні та історичні основи викладання математики в середній школі» (кафедра алгебри, геометрії та математичного аналізу);
- 3) «Диференціальні рівняння та оператори» (кафедра алгебри, геометрії та математичного аналізу);

- 4) «Групи з обмеженням на структуру підгруп» (кафедра алгебри, геометрії та математичного аналізу);
- 5) «Дослідження поверхонь Фермі та пов'язаних з ними властивостей твердих тіл» (кафедра фізики);
- 6) «Медико-біологічні проблеми фізичної культури і спорту» (кафедра теорії та методики фізичного виховання);
- 7) «Оцінка впливу господарської діяльності на навколишнє середовище в межах Херсонської області» (кафедра екології та географії);
- 8) «Дослідження етології та екології тварин Нижнього Придніпров'я» (кафедра зоології);
- 9) «Вивчення хромосомних дефектів людини в Херсонській області» (кафедра зоології);
- 10) «Дослідження психофізіологічних і педагогічних основ корекційної роботи з дітьми з вадами розвитку» (кафедра корекційної освіти та здоров'я людини);
- 11) «Джерелознавчі та історіографічні проблеми регіональної історії» (кафедра історії України та методики викладання);
- 12) «Актуальні проблеми викладання історичних дисциплін у середній та вищій школі» (кафедра історії України та методики викладання);
- 13) «Біоісторіографія: історія історичної науки в особах» (кафедра всесвітньої історії та історіографії);
- 14) «Державотворчі процеси в країнах Центральної та Східної Європи: історичний, економічний, правознавчий аспекти» (кафедра всесвітньої історії та історіографії);
- 15) «Розробка змісту самостійної роботи студентів при підготовці вчителя хімії» (кафедра органічної та біологічної хімії);
- 16) «Епістолярна спадщина Бориса Грінченка в контексті розвитку української літератури кінця XIX – початку XX століття» (кафедра українського літературознавства);

- 17) «Мотиви та поетика лірики Миколи Чернявського» (кафедра українського літературознавства);
- 18) «Специфіка художньо-документальних жанрів: історико-літературний контекст» (кафедра світової літератури та культури);
- 19) «Порівняльне дослідження мов» (кафедра романо-германських мов);
- 20) «Актуальні проблеми словотвору» (кафедра журналістики);
- 21) «Поетика художнього твору» (кафедра журналістики);
- 22) «Індивідуалізація навчання студентів правовим дисциплінам» (кафедра теорії держави і права);
- 23) «Сучасні особливості та тенденції вдосконалення управління підприємством» (кафедра економіки підприємства);
- 24) «Проблеми становлення конкурентоспроможної економіки України» (кафедра економічної теорії);
- 25) «Контрастивні аспекти польської мови» (кафедра слов'янських мов та методик їх викладання).

У зв'язку з цим одним із показників підвищення якості наукової роботи університету є реальне здійснення заходів щодо захисту зрослого обсягу інтелектуальної власності. Зі зміною статусу ВНЗ на початку ХХІ ст. розширилося коло проблем, в розробці яких беруть участь представники наукової громади. Перед НПП нашого закладу постало нове завдання: готувати не лише педагогічні кадри, але й фахівців з інших напрямів, у тому числі технічного, здатних вирішувати сучасні соціально-економічні проблеми Південного регіону України. Серед цих важливих завдань окрема увага приділяється роботі з підвищення технічної культури фахівців.

Першими цю роботу розпочали співробітники інженерно-технологічного факультету, які, починаючи з 2002 року, активно працюють у цьому напрямку. Завдяки їх роботі лише за останні роки Херсонський державний університет став власником декількох охоронних документів.

Значний внесок у справу було зроблено доктором технічних наук, професором Ф.П. Сніговським. Він розробив теорію

термопружногідродинамічної змазки (ТПГДЗ) машин. На її основі колективом науковців розроблялися нові конструкції трибосистем. Теоретичні дослідження знайшли своє продовження в експериментальній роботі співробітників факультету, що дало можливість отримати нові конструкції трибосистем і трибомоніторингу, визнані Департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України патентоспроможними.

Серед них – стенд для випробувань манжетних ущільнень (деклараційний патент на винахід № 45585 А), який має метою спрощення існуючої конструкції стенду з одночасним підвищенням точності вимірювання моментів тертя манжетних ущільнень. Винахід відноситься до ущільнюючої техніки, а саме до стендів для дослідження параметрів манжетних ущільнень. Серед чотирьох авторів винаходу троє – співробітники Херсонського державного університету (Ф.П. Сніговський, В.С. Хлинов, А.М. Кутейніков).

Метою винаходу «Манжетне ущільнення» (патент № 46183) є створення манжетного ущільнення, в якому за рахунок конструктивних особливостей можливо було б збільшити герметичність і термін експлуатації манжети. Винахід відноситься до ущільнюючої техніки, зокрема для герметизації валів машин та устаткування і розроблена авторським колективом під керівництвом професора Ф.П. Сніговського.

Ще одна розробка під назвою «Манжетне ущільнення» (деклараційний патент на винахід № 46978 А) має ціллю створення такої конструкції, в якій підвищення герметичності досягається шляхом самоущільнення манжети при її зносі. Винахід відноситься до ущільнюючої техніки, зокрема для герметизації валів машин та устаткування. Автори розробки Ф.П. Сніговський, А.М. Сербін, В.С. Хлинов, А.М. Кутейніков.

Винахід «Спосіб обробки підшипника ковзання» (патент № 57086), метою якого є створення способу обробки підшипника ковзання, при якому за рахунок технологічних особливостей можливо було б зменшити втрати на тертя, відноситься до електромагнітної обробки вузлів і деталей машин,

зокрема до підшипників ковзання. Його автори: О.І. Скирденко, Ф.П. Сніговський, А.М. Кутейніков.

Автори винаходу «Підшипник ковзання» (деклараційний патент № 60516А) Ф.П. Сніговський, В.П. Савчук вирішили задачу створення підшипника ковзання, в якому за рахунок конструктивних особливостей можливе збільшення його вантажопідйомності. Винахід відноситься до машинобудування та може використовуватися в опорах прокатних станів, турбін та інших машин.

За результатами експертизи на локальну новизну Державним департаментом інтелектуальної власності видано деклараційний патент на винахід «Пристрій для безперервного вимірювання товщини та тиску змащувального шару в підшипниках ковзання» (деклараційний патент № 65352 А). Метою цього винаходу є створення пристрою для безперервного вимірювання товщини та тиску змащувального шару в підшипниках ковзання, в якому за рахунок використання фізичних властивостей матеріалу датчика можливо підвищити точність вимірювання та спростити конструкцію і монтаж датчика у вал. Цей винахід можливо використовувати під час лабораторних досліджень підшипникових опор ковзання та вимірювання динамічних тисків з високою частотою коливань. Автори винаходу Ф.П. Сніговський, М.П. Верещака, В.П. Савчук.

Отримано також деклараційний патент на винахід «Підшипник ковзання» (деклараційний патент № 66547 А), метою якого є створення підшипників ковзання, в яких за рахунок використання термоелектричного явища та ефекту вибіркового переносу можливе збільшення їх режимних параметрів та довговічності. Даний винахід можливо використовувати у важко навантажених та швидкісних опорах: прокатних валів, турбін, компресорів тощо. Автори: Ф.П. Сніговський, А.М. Сербін, О.І. Скирденко, В.П. Савчук.

В останні роки в Україні значна увага приділяється питанням збереження життя і здоров'я людей. Це обумовлено значною мірою тим, що інтенсифікація виробництва та впровадження нових технологій, застосування нових

конструкційних матеріалів надало можливість змінити старі підходи до проектування обладнання, яке використовується для гасіння пожеж. Задача винаходу «Установка для пожежогасіння» (деклараційний патент № 53827 А) полягає у створенні такої установки, яка б дозволяла підвищити ефективність гасіння за рахунок інтенсивного утворення водяної пари, що запобігало б надходженню повітря у вогнище пожежі й забезпечувало б його інтенсивне гасіння. Винахід відноситься до протипожежної техніки і може бути використаний для гасіння пожежі. Автори: А.М. Тулаєва, Л.Л. Моїсеєнко, В.Д. Михайлик, С.В. Михайлик.

В основу корисної моделі «Спосіб обробки складальних одиниць і деталей машин» (патент № 38021) покладена задача створення способу обробки складальних одиниць і деталей машин, зокрема підшипників ковзання, за яким можливо було б суттєво зменшити втрати на тертя за рахунок визначеності полярності вала і вкладиша підшипника при обробці їх в електромагнітному полі. Корисна модель відноситься до електромагнітної обробки підшипників ковзання та ріжучих інструментів. Автори: О.І. Скирденко, В.Д. Михайлик, Л.Л. Моїсеєнко, В.С. Блах, Г.Г. Маслова.

Разом із науковцями Херсонського національного технічного університету здійснювалася розробка та отримано патент на корисну модель «Склад апрету для бавовняних тканин, що не змивається» (патент № 43855). В основу даної корисної моделі поставлена задача створення складу апрету для бавовняних тканин, що не змивається, який містив би такі компоненти, що забезпечували б можливість збереження показників стійкості до прання при одночасному зниженні концентрації апретуєчої речовини на основі акрилового кополімеру. Автори: Т.А. Попович (Херсонський державний університет), В.М. Лисюк, Г.В. Міщенко, О.В. Погоріла (Херсонський національний технічний університет).

У Херсонському державному університеті на даний час працює 33 науково-дослідні лабораторії.

Науково-дослідні лабораторії створено кафедрами університету з метою концентрації зусиль їх співробітників на дослідженні окремих наукових проблем, співробітники лабораторії продуктивно співпрацюють з іншими вищими закладами України. Так, наприклад, науково-дослідна лабораторія «Методики формування конструкторсько-технологічних знань та вмій учнівської молоді» співпрацює з лабораторією Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (м. Київ), Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти (м. Херсон), Чернігівським державним педагогічним університетом ім. Т.Г. Шевченка. У роботі науково-дослідної лабораторії «Синтез біологічно активних речовин» беруть участь науково-дослідний Інститут органічної хімії НАН України (м. Київ), кафедра біохімії Львівського національного університету ім. І.Франка. Лабораторія «Технологія навчання державної мови в освітніх закладах південно-східного регіону України» співпрацює з Інститутом педагогіки АПН України, Луганським національним педагогічним університетом ім. Т.Г. Шевченка, Миколаївським державним університетом ім. В. Сухомлинського. Лабораторія «Фізіології кровообігу» має офіційні угоди про співпрацю з Інститутом фізіології НАН України ім. О.О. Богомольця та Університетом м. Турку (Фінляндія).

У Херсонському державному університеті в різні роки працювали і продовжують продуктивно працювати наукові школи в різних галузях наук за напрямками:

«Технологія навчання державної мови в освітніх закладах» – наукова школа професора, доктора педагогічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України М.І. Пентиліук;

«Вивчення біорізноманіття і дослідження антропогенних змін, охорони раціонального використання рослинного та грибного світу Півдня України» – наукова школа доктора біологічних наук, професора М.Ф. Бойка;

«Специфіка художньо-документальних жанрів: історико-літературний контекст» – наукова школа професора, заслуженого діяча мистецтв України, доктора філологічних наук, академіка АПСН Росії О.В. Мішукова;

«Художня семантика, структура і композиція поетичних текстів у когнітивній парадигмі» – наукова школа професора, доктора філологічних наук Л.І. Белехової.

З метою подальшого розвитку та координації наукових досліджень, забезпечення якісної підготовки кандидатських і докторських дисертацій, підвищення фахового рівня науково-педагогічних кадрів, посилення наукового аспекту навчального процесу створено діючу систему міжкафедральних наукових семінарів Херсонського державного університету. Працюють 11 семінарів, у діяльності яких беруть участь усі кафедри університету: з психолого-педагогічних дисциплін, зі слов'янських мов, з романо-германських мов, з суспільних наук, з літературознавства, з фізико-математичних наук, з природничих наук, з соціобіологічних проблем людини, з технічних наук, з науково-методичних проблем фізичного виховання та спорту, з мистецтвознавства.

Міжкафедральні наукові семінари очолюються провідними, найбільш досвідченими науковцями університету. Серед них професори Л.І. Белехова, М.Ф. Бойко, В.В. Одінецов, Л.М. Руденко, доценти О.Є. Блинова, А.А. Висоцький, І.Є. Поліщук, К.О. Щедролюсева. Робота семінарів спрямована на активізацію та інтеграцію наукових досліджень у галузі психолого-педагогічних наук і здійснюється у формі засідань, конференцій, виїзних засідань кафедр у школах, конкурсів студентських наукових робіт. На рівні семінарів розробляються та подаються пропозиції щодо організації та проведення регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференцій, тематичних видань збірників наукових праць Херсонського державного університету, подання викладацьких та студентських робіт на зовнішній конкурс. Поряд із цим проводиться другий розгалужений етап пленарних

засідань звітних наукових конференцій професорсько-викладацького складу і студентського наукового товариства університету.

Важливим завданням наукової діяльності є забезпечення дієвих зв'язків науково-дослідної роботи з навчально-виховним процесом університету. Першочергове завдання – це інтеграція освіти і науки, впровадження найкращих наукових проектів, що відповідають стандартам Болонської угоди у навчальний процес вищої школи. У ВНЗ ці питання вирішуються через підготовку професорсько-викладацьким складом монографій, підручників, навчальних посібників, програм, наукових статей. Значна кількість публікацій мають гриф Міністерства освіти і науки України.

Результати підготовки наукових публікацій професорсько-викладацьким складом Херсонського державного університету представлені у таблиці 5.4.

Таблиця 5.4

	2005	2006	2007	2008	2009
Монографії	9 (130,26)	13 (157,25)	15 (218,29)	9 (130,46)	12 (122,16)
Підручники	4 (74,5)	7 (96,58)	6 (86,88)	6 (111,15)	7 (135,56)
Підручники з грифом МОН України	4 (74,5)	5 (81,66)	5 (67,88)	4 (54,95)	5 (106,51)
Навчальні посібники	42 (249,94)	44 (331,225)	84 (658,88)	97 (636,91)	81 (753,68)
Навчальні посібники з грифом МОН України	7 (34,89)	3 (24,46)	7 (150,16)	7 (108,18)	12 (143,9)
Загальна кількість статей	946 (373,06)	912 (403,331)	1042 (419,989)	1027 (408,0015)	1034 (397,006)
у зарубіжних виданнях	20 (13,6)	36 (18,6)	33 (37,48)	68 (47,1)	43 (25,13)

Зусиллями науковців університету видаються збірники наукових праць, які входять до переліку видань, затверджених ВАК України: «Педагогічні

науки», «Південний архів» (філологічні науки), «Південний архів» (історичні науки), «Чорноморський ботанічний журнал», «Природничий альманах», «Лінгвістика», а також збірки «Студентські наукові студії», «Магістерські наукові студії», «Метода» – випуск «Природничі науки». Це стало можливим у результаті плідної роботи видавництва університету, завдяки якому викладачі, аспіранти та студенти університету мають змогу безкоштовно публікувати свої наукові доробки. З метою широкої апробації наукових доробок у 2008 році в університеті (кафедра фізіології людини і тварин) започатковано видання наукового щорічного видання «Вісник Херсонського регіонального відділення Українського фізіологічного товариства», на випуск якого отримано державну ліцензію. З 2008 року в університеті видається збірник наукових праць «Інформаційні технології в освіті».

Відповідно до Положення про стажування викладачів вищих навчальних закладів на підприємствах, в організаціях, наукових установах та навчальних закладах (наказ МОН України від 11.05.1993 року № 132) та графіку стажування науково-педагогічних працівників Херсонського державного університету на навчальний рік щорічно проходять стажування 80 – 85 чоловік, що складає понад 20 % від чисельного складу науково-педагогічних працівників. Цей відсоток є стабільним за останні п'ять років. Стажування відбувається на підставі договорів з ВНЗ IV рівня акредитації у містах Києві, Миколаєві, Луганську, Черкасах, Кривому Розі, Сімферополі, Одесі, Харкові, Херсоні. Також викладачі проходять стажування за кордоном: у Росії, Польщі, США, Великобританії, Франції, Німеччині, Австрії, Іспанії, Швеції та інших країнах.

У свою чергу університет щорічно приймає на стажування науково-педагогічних працівників та викладачів вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації більше 100 осіб, у тому числі до 20 осіб підвищують кваліфікацію за контрактом.

Постійна увага колективу університету приділяється організації та проведенню масових наукових заходів. Щорічно проводиться понад 40

наукових, науково-методичних конференцій та науково-практичних семінарів різного рівня, серед них міжнародні, всеукраїнські, регіональні та обласні. Тези доповідей друкуються у збірниках наукових праць.

Традиційно у Херсонському державному університеті проводяться «Фальцфейнівські читання», «Ботанічні читання пам'яті Й.К. Пачоського», «Культура здоров'я як предмет освіти» (інститут природознавства), «Лінгвістика тексту: теорія і практика», «Сучасні орієнтири філологічної науки» (інститут філології та журналістики), «Література – театр – суспільство» (інститут іноземної філології), «Актуальні проблеми практичної психології» (інститут психології, історії та соціології), «Інформатизація освіти України», «Особливості навчання природничо-математичних дисциплін у загальноосвітній школі» (факультет фізики, математики та інформатики), «Безпека життєдіяльності: актуальні проблеми викладання в закладах освіти» (інженерно-технологічний факультет), «Педагогічні читання з проблем дошкільної освіти» (факультет дошкільної та початкової освіти), «Актуальні проблеми юнацького спорту» (факультет фізичного виховання та спорту), «Сучасні тенденції економічної теорії і практики: світовий досвід та вітчизняні реалії» (економіко-юридичний факультет), «Українська культура: питання історії, теорії, методики» (факультет культури і мистецтв).

Викладачі університету є активними учасниками конференцій. Так, за останні п'ять років відбулося біля 2 тис. доповідей на міжнародних конференціях та понад 4 тис. виступів – на всеукраїнських.

В університеті діють міжнародні програми та проекти у галузі міжнародного науково-технічного співробітництва. Кафедра фізіології людини і тварин разом із Краківською педагогічною академією працюють над програмою «Гра в освіті». В межах програми проведені майстер-класи, тренінги, семінари, обмін студентами. Кафедра ботаніки разом із Варшавським університетом (Польща) провели аналіз флори та рослинності 102 курганів з чотирьох зон Півдня України. З обміном педагогічного досвіду беруть участь у

Євангельському Фрьобельсемінарі викладачі іноземних мов факультету дошкільної та початкової освіти

З метою пропагування цінностей Європейського Союзу на Сході кафедра слов'янських мов та методик їх викладання разом із Польським інститутом міжнародних справ продовжує випускати суспільно-політичний журнал «Європа», з Лодзинським університетом здійснюється видання лексикону «Ідеї в Росії».

Для популяризації наукових здобутків доктор педагогічних наук Є.П. Голобородько бере активну участь у роботі відділення «Методологія і теорія виховних освітніх систем» Академії педагогічних та соціальних наук Росії, у Міжнародній слов'янській академії освіти ім. Я.А. Коменського за напрямом «Полікультурна освіта в Україні».

За міжнародними угодами організовується стажування студентів у Польщі (м. Ченстохов, Вища педагогічна школа), в університеті Анкари (Туреччина), університет приймає на стажування студентів Вищої педагогічної школи (м. Ченстохово, Польща).

У межах угоди з Державним університетом штату Нью-Йорк (м. Кентон) з приводу отримання подвійних дипломів бакалавра бізнес-адміністрування з технологічного менеджменту на економіко-юридичному факультеті вивчення дисциплін економічного спрямування проводиться за дистанційною формою навчання.

Кафедра українського мовознавства інституту філології та журналістики разом з Придністровським державним університетом ім. Т.Г. Шевченка плідно працюють у центрі з вивчення української мови у Придністров'ї.

Науковий колектив Херсонського державного університету підтримує міцні багаторічні зв'язки з Національним педагогічним університетом ім. М. Драгоманова, вищими навчальними закладами України, а також академічними науковими установами, серед яких: Науково-дослідний інститут педагогіки АПН України; Інститут української мови НАН України; Інститут математики НАН України; Інститут проблем матеріалознавства НАН України;

Інститут фізіології ім. О. Богомольця НАН України; Інститут зоології НАН України; Інститут ботаніки ім. М. Холодного НАН України; Інститут молекулярної біології та генетики НАН України; Інститут археології НАН України; Інститут психології АПН України; Інститут дефектології АПН України; Інститут екології Карпат НАН України, Нікітський ботанічний сад УААН, Криворізький ботанічний сад, Карпатський біосферний заповідник.

У рамках співробітництва з провідними науковими установами України здійснюються спільні наукові дослідження, організуються наукові конференції, професори провідних навчальних закладів України читають лекції студентам університету, керують їх науковою роботою, беруть участь у проведенні професорських тижнів, семінарів і круглих столів.

В умовах модернізації системи освіти України сьогодні одним з основних завдань для вищих навчальних закладів є забезпечення необхідного рівня кваліфікації викладацького складу. Одним із шляхів його вирішення є створення сталої системи підготовки кадрів. З урахуванням особливостей організації наукової роботи у вищих навчальних закладах основою формування наукових кадрів є переважно їх підготовка з числа студентів.

Істотно підвищує ефективність наукової підготовки студентів адекватна організація студентської наукової роботи, як у межах факультетів, інститутів, так і в університеті в цілому.

Кафедри при цьому керуються положенням, що з переходом до кредитно-модульної системи організації навчального процесу значно підвищується роль наукової діяльності студентів у підготовці фахівця високої кваліфікації.

Студентська наукова робота має свою специфіку, вибудовується на певних засадах: багатопрофільності, демократичності, активності, творчості, взаємозв'язку і співдружності вузівської і галузевої практичної науки, гуманізації і гуманітаризації вищої освіти, розширення співдружності природничих, технічних і гуманітарних наук, з урахуванням історичних традицій України.

Забезпечення розвитку студентської наукової роботи обумовлене багатьма факторами. Серед них: планування та координація, залучення до активної участі у науково-дослідницькій діяльності не тільки відмінників навчання, організація участі студентів-дослідників у наукових конференціях різних рівнів, Всеукраїнських олімпіадах, конкурсах, надання організаційної, методичної та практичної допомоги студентам у реалізації їх творчих ідей, створення сприятливих умов для розвитку і реалізації творчих здібностей студентів, заохочення студентів, які досягли значних успіхів у науковій діяльності.

В університеті студентською науково-дослідною роботою опікується Студентське наукове товариство.

Студенти залучаються до роботи наукових колективів кафедр, до виконання госпдоговірних та держбюджетних тем. Окремі студенти виконують наукові дослідження під керівництвом відомих учених за договорами, контрактами, замовленнями, програмами, проектами. Для цього створюються наукові, науково-виробничі об'єднання, асоціації, центри нових інформаційних технологій, науково-технічної творчості тощо. Плідно працюють громадська благодійна юридична консультація «Юридична клініка» (керівник – старший викладач Л.О. Сімонцева), лабораторія психології сім'ї та гендерних ресурсів (керівник – доцент Л.П. Шумакова), проблемна група «Методика розробки електронних середовищ» (керівник – професор В.Д. Шарко), проблемна група «Проблеми античної археології Півдня України» (керівник – доцент В.П. Билкова) та інші.

У цілому студентське наукове товариство у Херсонському державному університеті працює у складі 144 студентських проблемних груп, наукових гуртків, конструкторських бюро, до яких залучено понад 2000 студентів.

До виконання науково-дослідних тем кафедрами залучено близько 1,5 тисячі студентів університету. Майже 500 студентів займаються науковою роботою у складі науково-дослідних лабораторій.

Загальна кількість студентських наукових доповідей на міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових конференціях та науково-практичних семінарах у середньому становить 1200 на рік, з них майже третина – на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Традиційними стали такі студентські наукові конференції Всеукраїнського рівня: «Історична наука на початку ХХІ століття»; «Українська культура: питання історії, теорії та методики», «Проектування навчального середовища як методична проблема», «Англійська мова у проекції різних наукових парадигм», «Література української діаспори», «Дидактико-методичні аспекти фізичної культури», «Особливість і суспільство: традиції та перспективи взаємодії»; регіонального рівня: «Вектори наукового пошуку в сучасній німецькій мові», «Актуальні питання романо-германської філології» та ін.

Результати наукових досліджень студентської молоді постійно друкуються у збірнику наукових праць «Студентські наукові студії» та збірниках, що видаються за результатами наукових конференцій.

Студенти Херсонського державного університету є активними учасниками Всеукраїнської студентської олімпіади. Щорічно майже 70 студентів змагаються за призові місця з різних дисциплін та спеціальностей. Більше 50 % учасників обов'язково виборює 1, 2, 3 місце, або входить до першої «десятки».

Результати участі у заключному етапі Всеукраїнської студентської олімпіади представлені у таблиці 5.5.

Таблиця 5.5

Участь студентів у заключному етапі Всеукраїнської олімпіади

	2004- 2005 н. рік	2005- 2006 н. рік	2006- 2007 н. рік	2007- 2008 н. рік	2008- 2009 н. рік
Загальна кількість студентів, які брали участь у II етапі олімпіади	65	68	71	67	50

Загальна кількість студентів, які посіли місця у призовій «десятці»	27	25	27	15	19
(По відношенню до загальної кількості конкурсантів, %)	41,5	36,8	38,03	22,38	38
Посіли призові місця (1 – 3 місце)	8	10	10	6	9
(по відношенню до загальної кількості конкурсантів, %)	12,3	14,7	14,08	8,9	18
Відзначено грамотами та дипломами	29	24	31	23	30

Значних успіхів досягають студенти і у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт. Кожен другий учасник щорічно стає переможцем або отримує грамоти та подяки за високий рівень наукової роботи.

Результати участі студентів Херсонського державного університету у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук представлені у таблиці 5.6.

Таблиця 5.6

Участь студентів у Всеукраїнському конкурсі наукових робіт

	2004-2005 н. рік	2005- 2006 н. рік	2006- 2007 н. рік	2007- 2008 н. рік	2008- 2009 н. рік
Загальна кількість студентів, які брали участь у I турі конкурсу	60	176	193	176	169
Загальна кількість студентів, які брали участь у II турі конкурсу	II тур не проводився	37	47	39	37
Посіли призові місця (1 – 3 місце)		5	8	7	7
(По відношенню до загальної кількості конкурсантів, %)		13,5	17,0	17,9	18,9

Відзначено грамотами та дипломами		12	11	11	18
-----------------------------------	--	----	----	----	----

Серед перспективних напрямків роботи Студентського наукового товариства в подальшому визначаються такі: формування системи виявлення і відбору обдарованої молоді та надання їй соціально-педагогічної підтримки; визначення критеріїв оцінки ефективності роботи з науковою студентською молоддю; упорядкування зусиль інститутів, факультетів, кафедр, лабораторій щодо ефективної організації наукової роботи зі студентами; підвищення рівня визначення методів, форм, засобів та технологій навчання і виховання молодих науковців; покращення механізму оцінки результатів і стимулювання обдарованої молоді, педагогічних і науково-педагогічних працівників, які проводять роботу з нею.

У тісному взаємозв'язку зі студентським науковим товариством плідно працює і Рада молодих учених Херсонського державного університету.

Одним із головних напрямів діяльності Ради молодих учених університету є всебічне сприяння науково-дослідній роботі, винахідницькій та творчій діяльності аспірантів та молодих учених, популяризація наукової діяльності, збереження і розвиток інтелектуального потенціалу університету.

Створення організаційних умов для розвитку наукової діяльності, творчого спілкування молодих учених, вирішення проблемних питань, правового захисту молодих науковців є основою роботи відповідних секцій Ради молодих учених Херсонського державного університету: консультативно-правової, організаційно-дослідницької, інформаційно-аналітичної, організаційно-видавничої, організаційно-презентаційної. Щорічно 2–3 молодих науковців університету отримують стипендії Кабінету Міністрів для молодих учених.

Серед організаційних пріоритетів наукової роботи в Херсонському державному університеті все більше питомої ваги набирають такі:

- активізація обміну інформацією між вищими навчальними закладами всіх рівнів акредитації щодо поширення та використання в роботі нових освітніх технологій;
- розширення мережі зв'язків з академічними науковими установами;
- посилення уваги до результативності наукової роботи НПП і студентів;
- встановлення тісних контактів із ВНЗ регіону з метою створення міжвузівських наукових проектів;
- пошук нових джерел фінансування, через створення науково-виробничих комплексів спільно з підприємствами міста та області, зміцнення матеріально-експериментальної бази наукових досліджень.

5.2. Інноваційні технології в педагогічній освіті

Серед важливих здобутків наукової діяльності Херсонського державного університету значне місце займає розробка інноваційних технологій. Силами викладачів та співробітників університету щорічно розробляються колективні держбюджетні та госпдоговірні наукові проекти, виконуються розробки за державним замовленням та грантами. З року в рік їх кількість зростає. Наукові дослідження здійснюються відповідно до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Серед них – наступні.

«Сучасні технології управління науково-дослідною роботою вищого навчального закладу» (керівник – ректор Херсонського державного університету професор Ю.І. Беляєв).

Досліджено організаційно-педагогічні умови управління системою науково-дослідної роботи у ВНЗ, розроблено структурно-функціональну модель названої системи, експериментально перевірено та впроваджено в практику роботи класичного університету технологію управління НДР. Розроблено відповідні методичні рекомендації, посібники, Положення про наукові школи, Положення про наукові лабораторії, Положення про міжкафедральні наукові семінари, Положення про почесні звання (Почесний професор, Почесний доктор наук). Створено сучасну інформаційно-аналітичну

базу університету (АСУ). За результатами науково-дослідної роботи підготовлено та видано монографію «Інформаційно-аналітична система керування вищим навчальним закладом «Університет» (автори Ю.І. Беляєв, О.В. Співаковський, Д.Є. Щедролосьєв). Розроблено та запроваджено у практику роботи університету курс лекцій для магістрантів «Методи та методика наукових досліджень», «Педагогічний менеджмент як сучасна теорія управління освітою», «Науково-дослідницька діяльність студентів магістратури».

«Європейська драматургія і театр: транскультурний дискурс»
(керівник – професор О.В. Мішуков).

Визначено транскультурні підходи до аналізу та сценічної інтерпретації драматургічних творів; виокремлено пріоритетні складники інтегрованого підходу до вивчення літературно-драматургічних творів у їхніх сходженнях з іншими видами мистецтва; апробована модель транскультурного аналізу європейської літератури та драматургії XIX – XX ст.; репрезентовано оптимальні шляхи мистецько-просвітительської та мистецько-театральної діяльності.

Результативність дослідження виявилася у створенні й удосконаленні інтегративних курсів з вивчення культури, літератури й театру, підготовці науково-методичного забезпечення впровадження інтегративних курсів у практику роботи класичного університету (методичні розробки, посібники, методичні рекомендації і т.д.), у проведенні заходів науково-практичного спрямування (сценічні інтерпретації драматургічних творів, творчі лабораторії, спільні проекти ВНЗ й театру тощо). Здійснено постановку трьох спектаклів на сцені Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. М. Куліша («Ревізор» (за М. Гоголем), «Вовки та вівці» (за О. Островським), «Пам'ять серця»). Проведено Перший і Другий Міжнародні театральні симпозіуми «Література – Театр – Суспільство», щорічно проводиться Міжнародний фестиваль «Мельпомена Таврії».

«Нові технології у вузівській і шкільній дидактиці» (керівник – професор М.І. Пентилюк).

Дослідження присвячене вивченню й упровадженню нових технологій у практику роботи середньої та вищої школи. Дослідження було проведено на базі дисциплін лінгвістичного та математично-природничого циклів.

Розроблено інтерактивне середовище для шкільного курсу планіметрії, основне призначення якого полягає у демонструванні побудов планіметричних малюнків; розроблено методику визначення рівня сформованості комунікативних умінь учителів; проведено моніторингову підготовку вчителів та студентів до здійснення роботи по формуванню в учнів комунікативних умінь; розроблено методику вивчення розділів «Атомна і ядерна фізика» та «Електромагнітні хвилі» за модульною технологією, згідно з якою створено методичні рекомендації для вчителів і дидактичні матеріали для учнів; з урахуванням сучасних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів модернізовано навчальний модуль «Електромагнітна індукція»; розроблено теоретичні основи методики застосування рівневої системи контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення лінгвістичних та природничо-математичних дисциплін; обґрунтовано сучасні вимоги до контролю оцінювання навчальних досягнень учнів та механізм їх реалізації при вивченні фізики; розглянуто питання про управління навчанням при здійсненні різних видів контролю; визначено вплив системи оцінювання на вибір методів навчання; створено віртуальну фізичну лабораторію, яка дозволяє проводити лабораторні роботи (вибирати роботу, змінювати параметри під час її проведення, користуючись при цьому електронними моделями лабораторного устаткування).

«Україна в контексті європейського театру і драматургії ХХ ст.» (керівник – професор О.В. Мішуков).

Результати дослідження дозволили встановити шляхи практичної апробації схем інтегрованого аналізу літературно-мистецьких явищ у культурному просторі України та Європи ХХ ст.; Учасниками проекту вивчено

та ідентифіковано особливості функціонування європейської драматургічної традиції ХХ та початку ХХІ ст. в контексті транскультурної інтерпретації жанрових формоутворень; простежено перспективні шляхи удосконалення й утворення моделей аналізу європейського літературно-театрального дискурсу вказаного періоду у світлі інтеграційних тенденцій; удосконалено зміст, форму і засоби вивчення європейської драматургії в середній і вищій школі; розроблено ефективні методики, основані на новітніх технологіях навчання; розроблено методичне забезпечення студентів-філологів, учителів-словесників та викладачів вищих закладів освіти новими технологіями наукового дослідження та літературного навчання.

«Наукові засади управління вищим навчальним закладом III – IV рівня акредитації в контексті Болонського процесу» (керівник – ректор Херсонського державного університету професор Ю.І. Беляєв).

Здійснено аналіз стану проблеми та багатомірних підходів щодо її розв'язання. Визначено, що на тлі основних тенденцій розвитку вищої освіти України, якими є ступенева підготовка фахівців; демократизація, гуманізація та гуманітаризація як складова оновлення змісту та підвищення якості освіти; перехід від інформативних до активних методів і форм навчання з включенням у діяльність студентів елементів наукового пошуку, запровадження різноманітних форм і збільшення питомої ваги самостійної роботи; впровадження інноваційних та інформаційних технологій навчання у навчально-виховний процес; особистісна спрямованість освіти; визначальною стає інтеграція вітчизняної системи освіти до європейського та світового освітніх просторів.

Встановлено, що провідними тенденціями в управлінні освітою у зв'язку з цим мають стати демократизація, децентралізація, гуманізація, інформатизація, комп'ютеризація, автономізація ВНЗ, удосконалення системи ліцензування й акредитації навчальних закладів, демократизація системи контролю за виконанням статутних завдань ВНЗ.

Окреслено коло вихідних концептуальних положень та обґрунтовано комплекс умов, що забезпечують ефективну організацію управління вищим навчальним закладом у сучасних умовах входження до Європейського освітнього простору.

Розроблено принципову модель структури внутрішнього управління вищим навчальним закладом, здійснено її експериментальну перевірку.

Побудова організаційної структури ВНЗ здійснювалась з урахуванням таких вимог: реформування системи освіти в країні; економічних інтересів закладу; мобільності, оперативності, які дозволяють легко орієнтуватися в постійно мінливих умовах ринку й умовах конкурентної боротьби; здатності до ускладнення і динамічного розвитку організаційної структури ВНЗ.

Розроблено і впроваджено інформаційно-аналітичну систему управління ВНЗ, яка являє собою корпоративну інтегровану систему для управління різноманітними процесами. Вона дозволяє вести облік працівників і студентів, бухгалтерський облік, контроль за матеріальними цінностями тощо.

Розроблено та обґрунтовано критерії і показники ефективного управління ВНЗ, які ґрунтуються на вимогах Міністерства освіти і науки України щодо ефективності функціонування ВНЗ. Саме за цими критеріями останні роки систематично визначається рейтинг інститутів, факультетів, кафедр.

За результатами виконання науково-дослідної теми було підготовлено одну монографію «Вища педагогічна освіта в Україні: історія, становлення, перспективи розвитку. (Херсонська область)», хрестоматію «Херсонський державний університет: перше десятиріччя нового століття», ряд наукових статей та проведено конференції.

«Актуальні проблеми підготовки вчителя сучасної школи» (керівник – професор В.Л. Федяєва).

Систематизовано наявний доробок Херсонського державного університету в галузі психолого-педагогічної освіти та професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах реформування вищої та середньої освіти; узагальнено педагогічний досвід щодо формування психолого-педагогічних

знань, умінь та навичок в діючій освітній системі Міністерства освіти і науки України, сформовано педагогічно обґрунтовану, логічно вивірену та методично забезпечену концепцію безперервної педагогічної освіти в межах існуючої системи університетської освіти на всіх рівнях її реалізації. Створено комплекс організаційних, науково-методичних та практичних засобів для успішної реалізації системи довузівської, вузівської та післядипломної педагогічної освіти, підготовки науково-педагогічних кадрів через аспірантуру та докторантуру. Розроблено відповідний комплект методичного забезпечення (підручники, навчально-методичні посібники, методичні розробки) для удосконалення загальнопедагогічної, методичної та наукової підготовки спеціалістів, органічного поєднання складових ланок загальнопедагогічної підготовки із майбутньою фаховою діяльністю випускника.

«Технологія навчання державної мови в освітніх закладах південно-східного регіону України» (керівник – професор М.І. Пентиліук).

Робота науковців була спрямована на вирішення таких проблем: формування культури мовлення майбутніх учителів-словесників в умовах українсько-російської двомовності; розвиток та вдосконалення діалогічного та монологічного мовлення учнів загальноосвітньої школи; розвиток образного мовлення учнів у школах з російською мовою навчання; вивчення етнопедагогічних основ формування мовленнєвих умінь та навичок учнів основної школи в південно-східному регіоні.

«Підготовка вчителя в системі неперервної педагогічної освіти» (керівник – професор В.Л. Федяєва).

Розроблено та апробовано структурно-функціональну модель підготовки педагогічного кадрового потенціалу в системі неперервної педагогічної освіти в умовах інтеграції в Європейський освітній простір. Зібрано й опрацьовано матеріали з вивчення теорії і практики підготовки вчителів, визначено чинники, що впливають на процес формування складу педагогічних кадрів, а також узагальнено досвід щодо формування складу педагогічних кадрів ВНЗ.

«Соціально-психологічні аспекти гендерної проблематики України»

(керівник – доцент О.Є. Блинова).

Визначено сутність і прояви існуючих гендерних стереотипів, їх конструктивних і деструктивних функцій у суспільстві; вироблено практичні рекомендації та підготовлено навчальні програми, посібники, методичні розробки на різних рівнях освіти, вільні від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка.

Доведено існування гендерних стереотипів щодо призначення та нормативної поведінки жінок та чоловіків; виокремлено конструктивні функції гендерних стереотипів, що сприяють гендерній соціалізації молоді та, відповідно, деструктивні функції, що заважають особистісній самореалізації. Результати експериментальних досліджень свідчать про те, що індивідуальні відмінності у чоловічій групі та у жіночій групі значно більше, ніж відмінності між групами жінок та чоловіків за різними психологічними показниками у когнітивній, емоційній та поведінковій сферах.

На основі результатів дослідження розроблено і впроваджено у навчально-виховний процес загальноосвітніх та вищих навчальних закладів міста Херсона програми активних форм групової психологічної роботи, соціально-психологічних тренінгів із гендерної проблематики, розробки виховних годин, що спрямовані на формування гендерної чутливості та гендерної культури учнівської та студентської молоді.

«Роль «біологічної кірки» в поспірогенних стадіях демутації псамофітних ландшафтів нижньодніпровських арен» (керівник – професор О.Є. Ходосовцев).

Досліджено «біологічну кірку» як комплекс ціанобактерій, водоростей, грибів, лишайників та мохоподібних, що вкривають поверхню ґрунту в аридних та напіваридних ландшафтах.

Закладено десять моніторингових ділянок на Олешківській, Чалбаській, Козачелазерській аренах Нижньодніпровських пісків, які знаходяться на різних постпірогенних сукцесійних стадіях. Розроблено схему опису та структур

«біологічної кірки». Встановлено видовий склад домінуючих видів мохоподібних (5 видів), лишайників (20 видів) та водоростей (2 види), які складають основу біологічної кірки на піщаних відкладах. На основі переважання певної біоморфи, структури та основних функцій проведено типифікацію «біологічної кірки». Виділено 8 основних типів: *Klebsormidium*-тип, *Pinnularia*-тип, *Saccomorpha*-тип, *Ceratodon*-тип, *Synchytria*-тип, *Cladonia foliacea*-тип, *Cladonia rangiformis*-тип, *Cladonia subulata*-тип. Виявлений новий для України ліхенофільний гриб *Phoma cladoniicola*, який регулює біомасу представників роду *Cladonia* у *Cladonia rangiformis*-типі «біологічної кірки». Встановлено, що біологічна кірка *Ceratodon*-типу утворюється переважно на мікросхилах різних експозицій піщаних підвищень та знижень. Під дією еолового фактора, при розвіюванні та засипанні рослин піском мох пробивається через пісок і в комплексі з водоростями та лишайниками утворює «біологічну кірку», яка є однією і ініціальних стадій природного закріплення пісків після впливу пірогенного фактору.

«Удосконалення існуючих і розробка нових конструкторсько-технологічних рішень з метою економії матеріальних та енергетичних ресурсів, підвищення працездатності і надійності машин» (керівник – професор Ф.П. Сніговський).

Дослідження присвячене розвитку теорії термопружногідродинамічної змазки (ТПГДЗ) машин і на її основі розробці нової триботехніки підвищеної надійності, яка відрізняється порівняно з існуючими меншими втратами на тертя і дефіцитних матеріалів, а також новітнього трибомоніторингу, який дозволяє визначати основні робочі параметри трибосистем і оцінку технологій, використаних при її виготовленні. Отримано нові експериментальні дані при дослідженні трибосистем типу шип-підшипник із неметалевими антифрикційними матеріалами, експериментально визначено основні робочі параметри трибосистем, у тому числі форма і розміри мастильного прошарку, розподіл тисків і температур у ньому, модулі нормальної пружності

неметалевих матеріалів підшипників, втрати на тертя безпосередньо в досліджуваних трибосистемах.

«Розвиток теорії термопружної гідродинамічної змазки (ТПГДЗ) машин з розробкою триботехніки і трибомоніторингу підвищеної надійності» (керівник – професор Ф.П. Сніговський).

Розроблено рекомендації по вибору типу трибосистем, призначених для конкретних технічних завдань; експериментально визначено робочі параметри тертя підшипників ковзання з вкладишами із композиційних матеріалів; розроблено нові конструкторсько-технологічні рішення трибосистем машин підвищеної працездатності і надійності роботи з меншими втратами на тертя, поліпшеним тепловим балансом і використанням нових методів обробки матеріалів підшипників ковзання. Одержано Деклараційні патенти України: 45585А «Стенд для випробувань манжетних ущільнень», 46183А «Манжетне ущільнення», 46978А «Манжетне ущільнення».

«Критико-таксономічне вивчення та інвентаризація судинних рослин, мохоподібних та лишайників регіонів півдня України» (керівник – професор М.Ф. Бойко).

Встановлено закономірності поширення рослин та лишайників на степових схилах, піщаних аренах та каменистих відслоненнях півдня України. Критично опрацьовані матеріали лишайників, родів *Caloplaca*, *Candelariella*, *Collema*, *Lichenothelia*, *Epigloea*, *Heteroplacidium* та ін., мохоподібних *Tortula*, *Brachytecium*, *Riccia*, *Lophozia*; квіткових рослин *Polygonum*, *Centaurea*, *Achillea*, *Jurinea*, *Setaria*, *Carduus*. Описано 3 нові для науки види лишайників. Було ідентифіковано 67 нових для ліхенофлори України видів лишайників, а також 63 видів нових для ліхенофлори Кримського півострова. Досліджено бріофлору степових ценозів, осикових лісів півдня України, лікарську флору природних ценозів. Проведено картування флори судинних рослин деяких районів Херсона та Миколаєва, встановлені нові місцезнаходження ряду рідкісних видів (*Bromopsis cappadocica*, *Poa sterilis*, *Hyacinthella pallasiana* та ін.)

та видів, що охороняються (*Cymbochasma borysthenica*, *Tulipa hypanica*, *Gymnospermium odessanum*, *Stipa pulcherrima*, *Vicetoxicum intermedia* та ін.).

«Фітобіологічне і ландшафтне різноманіття вапнякових та лесових відслонень Причорномор'я та їх охорона» (керівник – професор М.Ф. Бойко).

Здійснено спеціальне дослідження фітобіотичних та літогенних компонентів ландшафтів, проведено системний аналіз фітобіоти, рослинного покриву вапнякових і лесових відслонень, виявлені закономірності процесів заростання цих відслонень. Уперше досліджено видовий склад мохоподібних, лишайників та судинних рослин вапнякових і лесових відслонень Причорномор'я, в т.ч. адвентивних та рідкісних видів. Виявлено нові види лишайників та адвентивних судинних рослин. Дано обґрунтування необхідності створення нових об'єктів природно-заповідного фонду «Лесовий каньон» та «Бургунська балка», як важливих елементів екомережі. Отримані матеріали можуть бути використані при розбудові національної екомережі України, а саме як ядер Дніпровського та Інгулецького екокоридорів та при створенні Нижньодніпровського національного парку, що знизить рівень екологічної напруги у регіоні.

«Розроблення технології оцінки бальнеологічного використання водойм пониззя Дніпра та контролю за їх станом» (керівник – професор О.Р. Костенко).

Здійснено еколого-бальнеологічну експертизу водойм пониззя Дніпра, з'ясовано фізико-хімічні та біоорганічні складові нативних грязей водойм пониззя Дніпра, здійснена оцінка якісних і кількісних властивостей грязьового розчину та колоїдної фракції мулових грязей, розроблено методики виділення, консервації та транспортування лікувальних компонентів мінеральних джерел (води, ропи, грязі, солі), досліджено лікувальні властивості компонентів мінеральних джерел, складено опис лікувальних ефектів складових мінеральних джерел водойм пониззя Дніпра. Впроваджені методики оздоровчо-реабілітаційних процедур із використанням мулових грязей для досягнення

лікувального ефекту у хворих з ураженням опорно-рухової, нервової, статевої систем на різних етапах і ступенях ремісії.

«Технологія організації навчально-виробничого режиму для людей із сенсорними дефектами» (керівник – професор С.В. Шмалей).

Метою проекту було дослідження та оцінка соматичного здоров'я людей із сенсорними дефектами для своєчасної й адекватної профілактики кардіореспіраторних порушень, що виникають внаслідок вторинної гіподинамії. Проблеми, які вирішують реалізацію предмета договору: всебічне обстеження стану соматичного здоров'я різних груп людей із сенсорними дефектами; комплексний аналіз функціональних можливостей та резервів організму різних груп людей із сенсорними дефектами; розробка методики оцінки соматичного стану здоров'я та функціональних можливостей організму для різних груп людей із сенсорними дефектами; створення методичних рекомендацій щодо оздоровчих технологій адекватного фізичного навантаження людей із сенсорними дефектами.

«Дослідження фізичних властивостей, впливу деформацій на розчинність водню, зв'язку його атомів з дислокаціями в системах Me-H (D)» (керівник – професор В.В. Одінецов).

Встановлено, що основним фактором, затримуючим виділення гідридної фази, є внутрішні напруги; на дислокаціях утворюються водневі атмосфери і гідроподібні сегрегації. Дослідження впливу деформацій і стиснення на виділення гідридної фази показало, що основний вклад у пониження температури початку виділення гідридної фази вносять внутрішні напруги. На основі експериментальних даних і розрахунків оцінена величина водневої атмосфери на дислокаціях.

Вивчення амплітудозалежного внутрішнього тертя показало, що водень взаємодіє з дислокаціями. Встановлено існування двох видів стопорів дислокацій: «в'язких» – водневих атмосфер, «крихких» – зародків гідридної фази.

«Розробка технології та устаткування для магнітно-імпульсної обробки деталей машин та інструментів» (керівник – доцент О.І. Скирденко).

Розроблено технологію та обладнання для магнітної та магнітно-імпульсної обробки деталей машин та різальних інструментів. Під дією магнітного та магнітно-імпульсного поля змінюються фізичні, електрохімічні та механічні властивості різних матеріалів та речовин. Зокрема підвищується стійкість різальних інструментів, подовжується термін роботи поверхонь тертя деталей машин, не утворюється накіп у системах охолодження та теплопостачання, якщо енергоносієм застосувати магнітно-оброблену воду, а також під дією попередньої магнітної обробки прискорюється проростання посівного матеріалу. Розроблена принципова електрична схема установки та виготовлено установку для магнітної обробки матеріалів та блок її керування; проведено аналіз факторів, що впливають на зміни параметрів мікротвердості досліджуваних матеріалів та розробку робочих матриць для проведення основних експериментів. Для кожного класу машин встановлено рекомендації по їх обробці в полі соленоїда.

«Синтез і дослідження біологічної активності нітрогеновмісних гетероциклічних сполук та їх похідних» (керівник – професор В.І. Єзіков).

У результаті виконання дослідження синтезовані нітрогеновмісні гетероциклічні сполуки ряду піримідину, піридину, 1,4-дигідропіридину, а також гетероциклічні спіросполуки. Розроблені препарати представляють тверді речовини, не гігроскопічні, які не вимагають особливих умов збереження, вибухо- і вогнебезпечні. Препарати і їхнє виробництво екологічно чисте. Вони не вимагають спеціального упакування й умов збереження. Дослідження властивостей одержаних речовин показало, що більшість з них мають високу біологічну активність й можуть знайти використання у різних сферах господарчої діяльності. Дослідження одержаних препаратів на різних біологічних об'єктах тваринного та рослинного походження свідчить про те, що більшість препаратів зміцнює імунну систему організму на клітинному рівні,

таким чином підвищують стійкість біологічних об'єктів до різного виду стресових та негативних впливів зовнішнього середовища.

Пропоновані речовини застосовуються в сільськогосподарському виробництві: у рослинництві (зернові, технічні, овочеві, баштанні, сади, виноградники та ін.). Препарати використовуються в малих дозах із більшою ефективністю порівняно з існуючими. Засоби захисту при їхньому використанні найпростіші. Вони сумісні з усіма пестицидами, що використовуються в даний час, при цьому дозування останніх можна скоротити в два – три рази. Передозування не робить негативного впливу на рослини. Також їх можна застосовувати в якості нітрогеновмісних добрив пролонгованої дії.

«Контроль складу стічних вод промислових підприємств міста Херсона, що скидаються у міську комунальну систему каналізації» (керівник – доцент С.М. Іванишук).

Здійснювався постійний і систематичний контроль за якістю стічної води підприємств міста щодобово. Щотижня аналітичному контролю підлягали проби стічної води на вміст у них розчинних і нерозчинних речовин: сульфатів, хлоридів, сульфідів, нітратів, нітритів, фосфоритів, фторидів, нафтопродуктів, фенолів, жирів. Досліджувався вміст загального азоту, сполук заліза, міді, нікелю, хрому, кадмію, цинку, алюмінію та свинцю. В кожній із проб визначалась кислотність, а також біологічне та хімічне поглинання кисню. Сезонна та добова динаміка складу стічних вод підприємств Херсона вивчалася з метою ефективного вирішення проблеми їх очистки перед подачею у міську каналізаційну мережу. Одержані результати дозволили достатньо аргументовано прогнозувати склад стічних вод міста, дали можливість визначати доцільні засоби забезпечення ефективної роботи очисних споруд на кожному підприємстві.

«Визначення остеологічних археозоологічних матеріалів» (керівник – доцент В.П. Билкова).

Визначено остеологічний архезоологічний матеріал, здобутий під час проведення археологічних робіт; здійснено розбір і візуальну систематизацію, вимірювання матеріалу (остеометрія та краніометрія), реставраційні роботи, статистичну обробку, визначення віку за віковими групами, деформаціями, хворобами.

«Розробка технології підвищення кваліфікації інструкторів з фізичної культури та спорту дитячих оздоровчих таборів Херсонської області» (керівник – доцент І.В. Маляренко).

Розроблено програму та проведено семінар-тренінг для інструкторів із фізичної культури та спорту дитячих оздоровчих таборів Херсонської області; розроблено методику організації спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої роботи, яка спрямована на розвиток професійних навичок інструкторів із фізкультури і спорту у дитячому оздоровчому таборі; розроблено комплекс вправ, ігор, естафет, фізкультурних забав влітку; розроблено методичні рекомендації щодо першої медичної допомоги, профілактики дитячого травматизму.

«Розробка наукового обґрунтування щодо подальшого створення національного природного парку «Нижньодніпровський» (керівник – професор О.Є. Ходосовцев).

Визначено площу території національного природного парку, землевласників та землекористувачів, досліджено раритетне біорізноманіття (види судинних рослин, грибів, тварин, що занесені до Червоної книги України, Світового Червоного списку, списку МСОП, Європейського Червоного списку та до Червоного списку Херсонської області); проаналізовано ценотичне різноманіття, включаючи раритетні синтаксони, що включені до Зеленої книги України; здійснено оцінювання естетичного, історико-культурного та соціального значення території; проведено зонування території з виділенням заповідної та господарської зон, а також зон регульованої та стаціонарної рекреації; визначено режими природокористування згідно з зонуванням

території; складено картосхему запроєктованого національного природного парку «Нижньодніпровський».

«Розробка кадастрової документації пам'ятки природи місцевого значення «Озеро Грязьове» (Голопристанського району)» (керівник – професор О.Є. Ходосовцев).

Виконавцями теми надана фізико-географічна та топографо-геодезична характеристика території, визначено площу території, землевласників та землекористувачів; досліджено раритетне біорізноманіття (види судинних рослин, грибів, тварин, що занесені до Червоної книги України та до інших природоохоронних документів); проаналізовано ценотичне різноманіття дендрофлори та стан деревних порід; здійснено оцінювання естетичного, історико-культурного та соціального значення території; визначено режими природокористування.

«Сучасні стратегії та креативні технології корпоративного управління» (керівник – доцент К.С. Шапошников).

У межах наукового проекту обґрунтовано сучасні моделі корпоративної соціальної відповідальності підприємств у різних економічних системах; розроблено моделі креативного корпоративного управління у сфері телекомунікацій (ВАТ «Укртелеком», ВАТ МТС, ЗАТ «Київстар Дж.Ес. Ем.»), Тов. Астеліт); досліджено особливості організаційної регламентації міжкорпоративних відносин у сфері послуг. Авторський колектив узяв участь у розробці Концепції розвитку галузі зв'язку України до 2010 року.

«Криптоіндикаційна оцінка стану забруднення атмосферного повітря в містах Півдня України» (керівники – професор О.Є. Ходосовцев, професор М.Ф. Бойко).

Розроблено метод проведення криптоіндикаційних досліджень ступеня забруднення нижніх шарів атмосферного повітря в містах Півдня України з використанням штучних фор офітів, на яких розвивається лишайниковий та моховий покрив, що складається як із сенсорних, так і токситолерантних лишайників. За даними криптоіндикаційного картування розраховуються

індекси частоти повітря та складаються карти з виділенням ізотоксичних криптоіндикаційних зон. Розробка дозволяє у десять разів зменшити витрати на проведення моніторингових досліджень стану атмосферного повітря міст Півдня України.

«Метод збереження, відтворення та відновлення степів за допомогою курганів» (керівник – доцент І.І. Мойсієнко).

Досліджено рослинний покрив курганів (з ботанічної точки зору вперше в Україні) в різних фізико-географічних зонах: пустельних степів, справжніх бідно- та багаторізнотравних степів, лісостепу. Виявлено близько 700 видів судинних рослин, серед яких близько половини – степові види рослин, в тому числі включені до світового Червоного списку *Astragalus dasyanthus* Pall., *Dianthus lanceolatus* Steven ex Rchb, *Elytrigia stipifolia* (Czern. ex Nevski) Nevski, *Linaria biebersteinii* Besser тощо, Європейського Червоного списку *Phlomis hybrida* Zelen., *Senecio borysthenicus* (DC.) Andr. ex Czern. тощо, Червоної книги України *Stipa capillata* L., *S. lessingiana* Trin. & Rupr., *S. ucrainica* P.Smirn., *Tulipa biebersteiniana* Schult. & Schult. F., *T. schrenkii* Regel. тощо, та регіональних Червоних списків (наприклад, до Червоного списку Херсонської області – *Cerastium ucrainicum* Pacz. ex Klokov, *Ephedra distachya* L., *Hyacinthella leucophaea* (K. Koch.) Schur, *Muscari neglectum* Guss. ex Ten., *Prangos odontalgica* (Pall.) Herrnst. & Heyn, *Ranunculus scythicus* Klokov. тощо. Також на курганах виявлено низку рідкісних, що потребують охорони, угруповань, включених до Зеленої книги України – *Amygdaletea nanii*, *Stipetea capillatae* and *Stipetea lessingiana* тощо. Дослідження флори курганів показали, що вони є важливими об'єктами збереження біологічного різноманіття: на курганах зберігається значний відсоток степового біологічного різноманіття Європи; кургани є важливим джерелом інформації при відтворенні потенційної природної рослинності в антропогенних ландшафтах; кургани є джерелом експансії степових видів, і можуть відіграти велику роль у відновленні степової рослинності; кургани є джерелом збереження палеоботанічної інформації, в них законсервований палінологічний та карпологічний матеріал, кургани можна

ефективно використовувати для встановлення історії рослинного покриву та палеокліматичної ситуації.

«Механізми формування та методи параметризації суспільно-географічних периферій в контексті динамічних концепцій регіонального розвитку» (керівник – доцент І.О. Пилипенко).

Досліджено механізми формування суспільно-географічних периферій, проаналізовано сучасні динамічні концепції відтворення поляризації і центр-периферійних відношень просторового розвитку. Обґрунтовано, що об'єктивні механізми відтворення центр-периферійних контрастів мають три складові: природно-ресурсну, соціально-економічну і соціально-психологічну (ментальну). Розроблено методичні засади застосування паліативного підходу у використанні регресійного методу для дослідження і параметризації геосистем типу «центр-периферія» в умовах недостатньої інформації. Запропоновано результати апробації такого підходу на прикладі виявлення просторового впливу суспільно-географічних чинників на густоту сільського населення Херсонського регіону. Обґрунтовано, що паліативний підхід дозволяє виявити тенденції впливу чинників, характер цього впливу (вектор) та сформулювати гіпотези наукового пошуку.

«Планування та прогнозування територіального розвитку в межах Херсонської області» (керівник – доцент Д.С. Мальчикова).

Обґрунтовано теоретико-методологічні підходи раціональної територіальної організації, здійснено прогноз основних складових розвитку суспільно-територіального комплексу Херсонської області в контексті забезпечення екологічної збалансованості, виконання життєво необхідних виробничих функцій і підвищення якості життя населення регіону. Охарактеризовано методологічні засади та методичні підходи складання територіальних планувальних схем і регіональних прогнозів розвитку.

Систематизовано функціональні типи використання просторових, природних, трудових, виробничих ресурсів регіону, здійснено прогноз розвитку цих складових суспільно-територіального комплексу області;

Проаналізовано геопросторові відмінності Херсонської області за специфічними поєднаннями видів економічної діяльності, ресурсними, демографічно-розселенськими ознаками. Визначено загальний рівень антропогенно-техногенних навантажень на природну підсистему Херсонського регіону, обґрунтовано напрямки і методи зменшення антропогенно-техногенних навантажень.

Серед інноваційних здобутків сучасного Херсонського державного університету слід відзначити деякі результати дисертаційних досліджень докторів наук:

«Теоретичні засади методичної підготовки вчителя фізики в умовах неперервної освіти» (професор В.Д. Шарко).

Теоретично обґрунтовано концептуальні засади формування готовності вчителя фізики до методичної діяльності на базі адаптаційного, андрагогічного й акмеологічного підходів. Уведено поняття про педагогічне середовище та розкрито аспект діяльності вчителя фізики, взаємопов'язаного з його проектуванням і створенням. Розкрито суть методичної підготовки вчителя як інтегративного об'єкта та складної відкритої системи. Обґрунтовано доцільність введення принципу інтегративної узгодженості всіх елементів навчального процесу та життєвого досвіду суб'єктів навчання як умови підвищення якості даної методичної підготовки. Доведено, що підготовка до неї є провідною метою професійно-педагогічної підготовки вчителя під час вивчення всіх навчальних дисциплін. Обґрунтовано доцільність введення принципу методичної спрямованості всього навчального процесу у педагогічних ВНЗ. Розроблено змістову та діяльнісну моделі методичної підготовки вчителя фізики у системі базового та післядипломного навчання. Визначено умови його підготовки до методичної діяльності на базі адаптаційного, андрагогічного й акмеологічного підходів. Теоретично обґрунтовано систему методичної підготовки вчителя фізики, складовими якої є мета, учасники навчального процесу, зміст, технології та середовище методичної діяльності. Розроблено технологію підготовки студентів і вчителів

фізики до здійснення методичної діяльності (у тому числі методологічної та функціональної складових), що ґрунтується на проблемному та контекстному підходах до навчання, самостійній репродуктивній і продуктивній роботі студентів на заняттях і позаурочний час, уведенні системи самоконтролю та самооцінювання не лише знань, й тих видів діяльності, до виконання яких залучається вчитель фізики (рейтингова система, портфоліо, тека). Упроваджено систему відкритого навчання вчителів фізики (постійно діючий семінар з актуальних питань методики навчання фізики для вчителів, Всеукраїнська відкрита педагогічна школа). Розроблено методику проведення нової форми навчання учнів фізики – навчальну практику. З застосуванням елементів векторного аналізу розроблено систему карт для діагностики (самодіагностики) готовності вчителів фізики до методичної діяльності. Започатковано новий елемент у системі дидактичного забезпечення методичної підготовки вчителів фізики – збірник запитань і завдань з методики навчання фізики, спрямований на поглиблення їх методологічної та функціональної готовності до методичної діяльності. Розвинуто дефініції процесу даної підготовки (поняття «методичне знання», «методична підготовка вчителя фізики», показники готовності вчителя фізики до методичної діяльності).

«Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу» (професор С.В. Шмалей).

Науково обґрунтовано шляхи вирішення проблеми екологічної освіти школярів у процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу. Проаналізовано історію становлення даного напрямку освітньої діяльності та особливості його реалізації. Наведено оцінку екологічної спрямованості предметів природничо-наукового циклу в сучасній вітчизняній і зарубіжних школах. З метою формування екологічної компетенції учнів розроблено концепцію трансформації екологічного змісту за екосистемними одиницями. Визначено умови ефективного впровадження даного процесу та типи освітніх завдань з урахуванням формалізованих за педагогічними критеріями існуючих

видів екосистем і співвідносних з ними пріоритетних консументів. Розроблено методикку оцінки екологічної компетентності учнів і виявлено критерії та рівні динаміки її формування, визначено стилі відношення до природи (конструктивний, творчий і деструктивний) і чотири типи аналізу екосистем. Визначено характеристики, принципи, методи, засоби та умови забезпечення дієвості системно-логічного й особистісно-орієнтованого напрямів екологічної освіти, репрезентовано відповідні навчальні та виховні технології, виявлено типологію та особливості екологічно-спрямованих уроків. Розроблено проект педагогічних завдань нормативного, когнітивного, емоційно-мотиваційного та практичного типів. Результати наукового дослідження впроваджено у процес екологічної підготовки в Україні та рекомендовано використовувати для подальшого удосконалення екологічної освіти в загальноосвітній школі та вищих навчальних закладах.

«Теоретико-методичні основи навчання вищої математики майбутніх вчителів математики з використанням інформаційних технологій» (професор О.В. Співаковський).

Розкрито науково-педагогічні передумови підготовки вчителів математики з використанням інформаційних технологій. Обґрунтовано та експериментально перевірено теоретико-методологічні засади та методичну систему навчання вищої математики майбутніх вчителів на підставі компонентно-орієнтованого принципу з використанням сучасних інформаційних технологій, що передбачає приведення змісту математичної підготовки майбутніх учителів і магістрів математики до сучасних вимог; доцільне поєднання традиційних та інноваційних інформаційних технологій; урахування принципів індивідуалізації та диференціації процесу навчання; створення відповідного комп'ютерного середовища, яке базується на принципах безпеки, персоніфікації та адміністрування; раціональне використання різних методів, організаційних форм і засобів. Визначено організаційно-педагогічні передумови ефективного використання компонентно-орієнтованого принципу до навчання вищої математики у межах застосування

інтегрованих і динамічно наповнювальних комп'ютерних середовищ. Запропоновано структуру індивідуального напрямку навчання студентів математичних спеціальностей у процесі використання середовищ типу «Світ лінійної алгебри», «Відеоінтерпретатор алгоритмів пошуку і сортування»; доведено стійкість залишкових знань майбутніх учителів математики за умов застосування спеціальних педагогічних програмних засобів. Обґрунтовано вихідні положення системи навчання математики на прикладі лінійної алгебри; компонентно-орієнтований принцип; відбір компонентів типового розв'язання; визначення структури рівнів деталізації етапів розв'язання задач, можливості використання раніше засвоєних алгоритмів як компонентів у процесі розв'язання наступних; усвідомлення й використання рівнів відповідних абстракцій.

«Теорія і практика формування комунікативно-мовленнєвих умінь в учнів 5 – 9 класів у процесі вивчення російської мови» (професор Г.О. Михайловська).

Досліджено теоретичні основи розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь в учнів 5 – 9 класів у вивченні російської мови; розроблено модель формування їх, яка охоплює основні етапи засвоєння програмового матеріалу; обґрунтовано і створено систему становлення досліджуваних умінь на основі відбору теоретичних відомостей, удосконалення критеріїв норм й оцінки комунікативно-мовленнєвих умінь та побудови типології вправ, що забезпечує мовленнєву спрямованість навчання у школах з російською мовою викладання.

Результати дослідження використані в підручниках з російської мови для 5 – 9 класів шкіл з російською мовою навчання, методичних посібниках для вчителів, робочих зошитах для учнів та ін.

«Семантична деривація в сучасній російській мові» (професор Н.П. Тропіна).

Явище набуття словами нових значень розглянуто в кількох дослідницьких парадигмах: семасіологічній – як семантична деривація, ономасіологічній – як вторинна номінація, етнопсихолінгвістичній – як засіб

формування і зміни мовної картини світу російського етносу і як відображення колективних стереотипів, що властиві цьому етносові. Дослідження спрямовано на розробку інтегрованої лінгвістичної галузі – семантичної дериватології і на вивчення особливостей семантичної деривації, що характерні для російської мови другої половини ХХ ст.

Мультипарадигмальний підхід дозволив окреслити межі семантичної дериватології як цілісної науки про утворення нових значень слів, виявити й описати риси, притаманні семантичній деривації – вторинній номінації російської мови другої половини ХХ ст., пов'язати їх з колективними стереотипами світосприймання та історично зумовленими культурно-соціальними процесами, які характерні для соціуму в цей період.

«Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект»
(професор Л.І. Белєхова).

У дисертації пропонується новий, інтегрований підхід до розгляду еволюції словесного поетичного образу та теоретичної думки про нього крізь призму мереологічної моделі поетик – від античної, універсалістської до когнітивної.

Дослідження зосереджено на розкритті природи словесного поетичного образу в ракурсі лінгвокогнітивної парадигми та побудові оригінальної типології образів американської поезії. Особлива увага приділяється лінгвокогнітивним механізмам створення нових образів, що здійснюють концептуальний прорив у осмисленні світу людиною.

Встановлено, що виникнення й функціонування нових словесних поетичних образів (ідіотипів й кенотипів) зумовлено взаємодією мовних і позамовних чинників їх розвитку на тлі змін типів художньої свідомості й видів поетичного мислення. Доведено, що механізмами створення ідіотипних і кенотипних словесних поетичних образів слугують лінгвокогнітивні операції мапування, розгортання, спеціалізації й модифікації, які, в свою чергу, включають лінгвокогнітивні процедури узагальнення, конкретизації, компресії, комбінації, нарощування, перспективізації й інтертекстуалізації. Визначено

характер взаємозв'язку між видами поетичного мислення й способами мапування царин джерела на царини мети.

«Теоретико-методичні засади формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці» (професор О.О. Заболотська).

Розроблено й експериментально доведено ефективність методики формуванні індивідуальності майбутнього вчителя-словесника у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Теоретично розроблено, обґрунтовано й експериментально апробовано структурно-процесуальну модель формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці на основі системно-цілісного, особистісно-діяльнісного, інтегративного, культурологічного підходів та сучасних теорій педагогічної діяльності, професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ; розроблено й обґрунтовано педагогічну категорію «індивідуальність майбутнього вчителя-словесника», визначено її сутність, структуру і функції; виявлено та описано фактори, закономірності й педагогічні умови формування індивідуальності майбутнього вчителя-словесника і на цій основі розроблено концепцію, що репрезентує позиційно-ситуативний підхід до формування індивідуальності студента. Розроблено, обґрунтовано й апробовано науково-методичне забезпечення формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників.

«Обставинна детермінація в структурі тексту (семантико-синтаксичні, стилістичні аспекти)» (професор Л.М. Руденко).

У дисертації досліджено семантико-синтаксичну і стилістичну організацію тексту з обставинними детермінантами: виявлено найбільш характеристичні семантико-синтаксичні конструкції ситуативних адвербіалій, їх реалізації на рівні певних формально-синтаксичних моделей з подальшою стильовою диференціацією; встановлено систему нормативних моделей структурних різновидів обставинно-детермінуючих утворень; визначено

функції та стилістичні можливості зазначених одиниць у художньому, публіцистичному і науковому типах мовлення.

«Словотвірні категорії іменника» (професор В.П. Олексенко).

У дисертації на синтаксичних засадах виокремлено словотвірні категорії іменника, визначено їхню ієрархію, особливості словотвірної категоризації семантико-синтаксичних функцій непередикатних компонентів, значень супровідних предикатів та граматично опрідметнених значень предикатів дії і предикатів якісного стану, потенціал словотворчих суфіксів і зв'язки між ними в межах кожної словотвірної категорії. Розмежовано словотвірні категорії кількісного, кількісно-експресивного й експресивно-оцінного характеру, а також словотвірні категорії локатива непередикатного типу і локатива-універбатива. Доведено, що формування словотвірних категорій відбувається відповідно до чинних словотвірних моделей і за допомогою наявних у мові словотворчих засобів. Установлено, що основою міжкатегорійної взаємодії похідних іменників є, по-перше, вмотивованість їхньої формально-граматичної структури семантично елементарними реченнями з дієслівними предикатами дії та стану і, по-друге, поліфункціональність дериваційних афіксів, що оформляють іменники, належні до різних словотвірних категорій.

Визначено словотвірні типи всіх словотвірних категорій похідних іменників, систематизовано словотворчі суфікси, префікси та конфікси на категорійній основі.

«Російська поезія рубежів XIX-XX, XX-XXI століть: концептосфера та типологія релігійно-поетичної свідомості в аспекті культурної спадкоємності» (професор Н.І. Ільїнська).

Системно висвітлено особливості поетичного процесу кінця XX століття як нової цілісності в культурній спадкоємності й типологічній співвіднесеності моделей релігійно-поетичної свідомості з добою Срібного віку. Доведено, що взаємини з традицією формуються в ракурсі таких механізмів спадкоємності, як рецепція релігійно-філософських концептів та їх модифікація на рівні типологічної схожості параметрів релігійно-поетичної свідомості, мотивно-

образних, стилістичних та жанрових домінант; звернення до традиції для самоідентифікації та легітимності творчості; внутрішня полеміка, пародіювання, травестування, деструктивно зорієнтоване відображення у гротескно-карнавальних формах, перекодування та інверсія; модифікація образних мов, кодів модернізму й віддалених культур, сприйнятих крізь призму досвіду модернізму (стилізаторство, апокрифізація, інтертекстуальність).

«Теорія адаптації в перекладі» (професор В.В. Демецька).

У дисертації розроблено цілісну концепцію теорії адаптації в перекладі та її понятійного апарата; визначено лінгвокультурологічні і методичні засади застосування перекладацької адаптації до прагматичних текстів. Окреслено класифікацію видів адаптації, умов і границь вживання адаптивних стратегій, а також запропоновано класифікацію адаптивних перекладацьких засобів. Системний підхід до вивчення поняття «адаптація» надав можливість встановити ієрархію структурно-типологічних, функціональних, когнітивних і компаративних методів аналізу дискурсу/тексту. Адаптивний потенціал дискурсу/тексту визначається в межах інтралінгвістичного й перекладознавчого зіставлення прагматичних типів текстів політичного й релігійного дискурсів, що дозволяє запропонувати адаптивні перекладацькі моделі аналізованих типів текстів.

«Теоретико-методичні засади формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів» (професор Л.Є. Петухова).

У дисертації вперше обґрунтовано теоретико-методичні концептуальні засади формування інформатичних компетентностей у вищому навчальному закладі; науково обґрунтовано сутність і структуру феномена «інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів». Визначено організаційно-педагогічні умови, критерії оцінювання (об'єм знань, практичні вміння, сформованість мотивації, рефлексія), компоненти (мотиваційний, змістовий, процесуально-діяльнісний, рефлексивний) інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів та рівні їх

сформованості (ознайомлювальний, базовий, стандартизований, репродуктивно-пошуковий, продуктивний), а також різновиди інформатичних компетентностей (інформатично-збиральна, інформатично-перетворювальна, інформатично-зберігаюча, інформатично-презентувальна, інформатично-мережна).

Запропоновано нову дидактичну модель формування інформатичних компетентностей на матеріалі курсу «Історія педагогіки» на основі інтеграції традиційних та інформаційно-комунікаційних форм і методів навчання. Розроблено програмний продукт «Web-мультимедіа енциклопедія «Історія педагогіки», який був апробований під час проведення циклу лекційних, семінарських занять і самостійної роботи студентів за підтримки Wi-Fi технології, що забезпечила вільний доступ до мережі Інтернет.

Цікавим і перспективним внеском у формування сучасних педагогічних технологій є розробки науково-дослідного інституту інформаційних технологій Херсонського державного університету, таких як:

«Педагогічний програмний засіб «Алгебра, 7 клас» (керівник – професор О.В. Співаковський).

Педагогічний програмний засіб «Алгебра, 7 клас» призначено для використання на уроках алгебри у 7 класі загальноосвітніх навчальних закладів України. Його також можна використовувати при самостійному вивченні навчального матеріалу з курсу алгебри 7 – 9 класів.

За тематикою та змістом програмний засіб повністю забезпечує проведення уроків з алгебри у 7 класі загальноосвітньої школи, якісно посилюючи можливості вчителя як при викладанні теоретичного матеріалу, так і під час розв'язання задач.

Користуючись програмним модулем «Конструктор уроку», учитель може скласти урок з дидактичних матеріалів, які зберігаються в бібліотеці опорних конспектів. У програмному модулі «Середовище розв'язання» користувач може розв'язати алгебраїчну задачу та включити її до складу уроку, а у програмному модулі «Графіки» він може розв'язати задачу на графічні побудовання і також

включити її до складу уроку. Урок алгебри учитель може проводити у груповому, індивідуальному або вибіркового режимах. Практичну частину уроку учитель може проводити, обираючи задачі, які учні мають розв'язувати, з програмного модуля «Задачник» та пересилаючи їх учням. Учні розв'язують задачі у середовищі розв'язання. Вчитель має змогу зібрати задачі та перевірити їх.

Архітектура ПЗ може бути використана повторно для створення ППЗ підтримки викладання інших предметів для вищої та середньої школи.

«Розроблення методів і технологій проектування гнучких розподілених педагогічних програмних середовищ» (керівник – професор М.С. Львов).

Розроблено програмні продукти: «Модуль системи робоче місце», до складу якого входять сайт розробника програмного продукту, база даних користувачів та повідомлень, Програмні компоненти: Розв'язувач, Графіки, Математичний редактор, Програмні модулі: Редактор електронного підручника, Редактор електронного задачника. Підготовлено звіт «Системні вимоги до гнучких розподілених ППС», який містить перелік системних вимог до архітектури програмного засобу. Програмні продукти та документи проходять виробничі випробування.

«Мультимедійний програмно-методичний комплекс «Віртуальна біологічна лабораторія, 10 клас» (керівник – доцент Г.М. Кравцов).

МПК «Віртуальна біологічна лабораторія, 10 клас» призначений для використання на уроках біології в загальноосвітній школі. МПК за тематикою та методичним забезпеченням відповідає чинній шкільній програмі, змісту робочих зошитів з біології, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

Основний вид роботи користувача в МПК – виконання лабораторних та практичних робіт. Користувач виконує активізацію мультимедійних об'єктів, в яких моделюються або демонструються процеси і явища, які вивчаються.

Кожний учень має власний електронний зошит, в який він вносить записи про свої спостереження, відповіді на поставлені питання.

Мультимедійний ПМК «Віртуальна біологічна лабораторія, 10 клас» має електронний посібник, що містить: теоретичні відомості з дисципліни у вигляді гіпертексту, швидкий та зручний пошук у розділах і систему перехресних посилань, тему, мету, завдання 8 лабораторних та 1 практичної робіт, перелік обладнання, опис структури віртуальної біологічної лабораторії для виконання завдань дослідження, порядок виконання роботи; електронний персоніфікований зошит для виконання лабораторних та практичних робіт, в якому передбачено реєстрацію основних дій учня, фіксацію результатів роботи у віртуальній біологічній лабораторії, систему тестів, аналіз результатів роботи та висновки. ПМК містить відео матеріали, модулі інтерактивної двох та трьохвимірної анімації, ілюстративний матеріал з усього курсу біології 10 класу. ПМК призначений для використання на уроках біології, лабораторних практикумах, а також факультативах, індивідуальних та групових самостійних заняттях. Методичне та технологічне супроводження здійснюється на сайті дистанційного навчання Херсонського державного університету.

«Середовище дистанційного навчання «WebAlmir» (керівник – професор О.В. Співаковський).

«WebAlmir» – середовище дистанційного навчання з можливістю підтримки практичних занять студентів різних курсів. Використання компонентного підходу при побудові системи дозволило абстрагуватися від конкретної дисципліни, зробивши систему універсальною. «WebAlmir» являє собою інтегрований Інтернет-додаток, до складу якого входять наступні компоненти: підручник, задачник, зошит, середовище розв'язування задач, статистика, дискусії, генератор завдань.

«Програмно-методичний комплекс «Відеоінтерпретатор алгоритмів пошуку та сортування» (керівник – професор М.С. Львов).

ПМК «Відеоінтерпретатор алгоритмів пошуку та сортування» призначений для застосування при вивченні розділу «Основи алгоритмізації та

програмування» курсу інформатики загальноосвітньої школи як засіб вивчення алгоритмів, мови програмування налагодження програм, більш глибокого розуміння процесів, що відбуваються в ЕОМ, поліпшення логіки розробки алгоритмів і програм.

З урахуванням загальнодержавних пріоритетів, оцінки місцевих конкурентних переваг, обмежень і загроз перспективного розвитку регіону колектив науковців Херсонського державного університету взяв активну участь у розробці **Стратегії економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року**. Науково-аналітичну групу від Херсонського державного університету очолив ректор, професор Ю.І. Беляєв. До складу різних підгруп у Стратегії ввійшли: перший проректор, професор О.В. Мішуков («Людський розвиток, підвищення якості життя населення»), проректор, професор О.В. Співаковський («Підвищення конкурентоспроможності області, рівня інвестиційної привабливості, розвиток науково-інноваційної діяльності, активізація зовнішньоекономічних відносин»), доцент Н.А. Тюхтенко, доцент А.Л. Шипко («Розвиток туристично-рекреаційного комплексу»), доцент А.С. Мохненко («Розвиток суднобудування, високотехнологічного та сільськогосподарського машинобудування, розбудова та модернізація транспортної інфраструктури»), старший викладач С.М. Євтухова («Реформування житлово-комунального господарства. Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій»). За окремими питаннями у розробці Стратегії приймали участь доцент Т.В. Коршун і доцент К.С. Шапошников.

5.3. Розвиток мовних стратегій

Усвідомлюючи зміни в підходах до вивчення мов, обумовлених потребами міжкультурного діалогу в європейському просторі, керуючись положенням Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті «Освіта забезпечує вільне володіння державною, рідною і кількома іноземними мовами», ректорат Херсонського державного університету активно здійснює політику розвитку мовних стратегій.

Розширюється простір мовних контактів через вивчення нових для ВНЗ мов – іспанської, польської, турецької та створення на базі Інституту іноземної філології відповідних культурних центрів. Підписання угоди про співпрацю (2003 р.) між Херсонським державним університетом і двома польськими вищими навчальними закладами – Академією ім. Яна Длугоша (м. Ченстохова) та Краківським педагогічним університетом – стало запорукою не тільки розширення та поглиблення філологічної підготовки студентів, засвоєння ними системи «живої» польської мови, але й використання польського досвіду в галузі побудови сучасного європейського суспільства, ознайомлення із системою вищої освіти в Польщі. Діяльність Центру польської мови та культури (координатор – доцент М.Б. Гульчин) дає змогу студентам і викладачам утримувати тісний зв'язок з Генеральним консульством ПР в Одесі, Культурно-просвітницьким товариством поляків Херсонської області «Полонія», у результаті чого відбуваються навчальні стажування в Польщі, міжнародний обмін студентами, участь у конференціях та інших культурних і наукових заходах полоністичної тематики в Україні та за кордоном.

Можливість удосконалювати комунікативні навички у Центрі турецької мови та культури (2003 р., координатор – доцент Ю.В. Кіщенко) мають студенти, які вивчають турецьку мову: проходження стажування (університет м. Анкари, університет м. Сакарья), спілкування з носіями мови – Мехметом Терзі, доцентом університету Іньюню (2003 – 2004 н.р.), Хаджи Муратом Арабаджи, доцентом Стамбульського університету соціальних наук (2008 – 2009 н.р.) та з ін.

В університеті продовжують викладатися такі мови, як англійська, німецька, французька, російська, українська, проте змінюється лінгводидактична стратегія їх навчання: вона ґрунтується передовсім на комунікативній та прагматичній функціях мови. Саме це лягло в основу наукових досліджень викладачів, докторантів та аспірантів Херсонського державного університету.

При кафедрі українського мовознавства вже тривалий час функціонує лабораторія, яку очолює професор Марія Іванівна Пентилюк. Основна проблема дослідження – функціонування української мови як державної в південно-східному регіоні України та технології її навчання в середніх і вищих закладах освіти. Лабораторія активно розробляє ідеї комунікативної та когнітивної методики навчання української мови як рідної, так і державної, що реалізується в працях провідних учених та колишніх студентів Херсонського державного університету: М. Пентилюк, І. Гайдаєнко, А. Ляшкевич, Т. Окуневич, С. Омельчука, Л. Сугейко; багатьох аспірантів, докторантів кафедри українського мовознавства: О. Горошкіної, І. Дроздової, А. Нікітіної, Л. Мамчур, Т. Мельник та ін.

У цьому плані активно працює кафедра слов'янських мов та методик їх викладання (завідувач – професор Г. Михайловська), члени якої займаються дослідженням методики викладання російської мови. У колі їхніх наукових інтересів – питання розвитку комунікативних умінь і навичок учнів і студентів, питання засвоєння лексикології й граматики російської мови в полікультурному просторі півдня України.

З метою втілення в навчальний процес основних напрямів мовної стратегії щодо української та іноземних мов на нефілологічних спеціальностях за ініціативи ректорату була створена загальноуніверситетська кафедра мовної освіти. З початку свого існування – з вересня 2007 року – очолюваний доцентом, кандидатом філологічних наук Наталією Володимирівною Місяк колектив кафедри визначився з напрямками науково-дослідної роботи – лінгвістичним та лінгводидактичним, які підпорядковані загальній

кафедральній проблемі «Теоретико-методичні засади формування мовної компетенції майбутніх фахівців-нефілологів у ВНЗ». Сучасні вимоги до підготовки фахівців із сформованими навичками професійної комунікації наголошують актуальність обраної теми дослідження, що входить до загальноуніверситетської теми «Актуальні проблеми підготовки вчителя сучасної школи» (реєстраційний № РК 0198 И 007532).

Викладання навчальних дисциплін в університеті («Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Ділова українська мова», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Ділова іноземна мова», «Основи наукової комунікації іноземними мовами») забезпечують 4 доценти (Варнавська Інна В'ячеславівна, Грицина Валентина Іванівна, Місяк Наталія Володимирівна, Омельчук Сергій Аркадійович), 4 викладачі (Воробйова Алла Вікторівна, Єремєєва Євгенія Геннадіївна, Ірклій Євгенія Олександрівна, Семків Анастасія Василівна). Молодий, творчий, потужний колектив усвідомлює відповідальність, покладену на нього, тому за 2,5 роки існування підготував навчально-методичне забезпечення названих курсів: крім апробованих авторських програм «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (автори – доценти Н.В. Місяк, С.А. Омельчук) та «Основи наукової комунікації іноземними мовами» (доцент Л.М. Покорна та викладач А.В. Воробйова), підготовлено й надруковано 9 навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій. Серед них варто назвати ті, якими активно користуються на заняттях викладачі й інших кафедр: «Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Моніторинг знань студентів I курсу нефілологічних спеціальностей (збірник тестових завдань)», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Моніторинг знань студентів II курсу нефілологічних спеціальностей (збірник тестових завдань)», «Українська мова (за професійним спрямуванням). Моніторинг знань студентів I курсу нефілологічних спеціальностей (збірник тестових завдань)», «Українська мова (за професійним спрямуванням). Навчально-методичний посібник для студентів II курсу нефілологічних спеціальностей», «Ділова англійська мова. Методичні

рекомендації до курсу «Ділова англійська мова» для студентів нефілологічних спеціальностей» та інші.

Проведені регіональні науково-практичні семінари «Актуальні проблеми викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у ВНЗ» та «Актуальні проблеми викладання курсу «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» за бажанням їх учасників обіцяють бути щорічними. Налагоджується творчий зв'язок з Херсонським музичним училищем, Херсонським училищем вищої спортивної майстерності з метою створення інтегрованої навчальної програми з названих курсів, щоби забезпечити студентам реальність такого принципу вищої освіти, як мобільність. Угодою з кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ передбачено укладання словника-довідника з фахової української мови для правників.

Молодий потенціал кафедри підтримується досвідченими викладачами-науковцями, коло наукових інтересів яких досить широке.

Доцент, кандидат педагогічних наук С.А. Омельчук – автор понад 110 наукових і науково-методичних праць, у т.ч. автор навчального посібника «Практикум з правопису української мови», співавтор підручників для 12-річної школи «Рідна мова» для 5 – 9 класів, навчальних посібників «Усі уроки української мови» у 5 – 9 класах. Коло наукових інтересів – методика навчання граматики (морфології) української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу; реалізація граматичних норм української наукової мови в професійному мовленні майбутніх фахівців.

Доцент С.А. Омельчук – член редколегії науково-методичного журналу МОН України «Дивослово»; був членом журі IV Всеукраїнського етапу Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика; Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2009» у номінації «Українська мова і література»; IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови

та літератури. Відмінник освіти України (2006), нагороджений знаком «Петро Могила» (2009).

Коло наукових інтересів доцента, кандидата філологічних наук Н.В. Місяк, автора понад 40 наукових і науково-методичних праць, – вивчення експресивного потенціалу наукового стилю; питання нормативності вживання лінгвістичних одиниць у професійному мовленні. За значний внесок у розвиток освіти і науки, підготовку вчителів і юристів для Херсонської області неодноразово відзначалася грамотами і подяками управління освіти і науки обласної державної адміністрації, ректорату університету, Головного управління юстиції Херсонської області, має знак «Відмінник освіти України».

В.І. Грицина, доцент, кандидат філологічних наук, здійснює дослідження в галузях функціональних різновидах мовлення, вивчаючи стилістичні можливості синтаксичних одиниць (автор близько 20).

Доцент, кандидат педагогічних наук І.В. Варнавська продовжує дослідження особливостей використання виражальних засобів під час вивчення української мови, розпочате нею в дисертаційній роботі.

А.В. Воробійова лише за 2 роки роботи на кафедрі підготувала і надрукувала 3 збірки методичних рекомендацій, 8 статей, у яких висвітлені питання формування риторичних умінь, що є проблемою її дисертаційного дослідження.

В умовах глобальної інтеграції ХХІ ст., активізації мобільності громадян України, запровадження нових інформаційних технологій, входження в Європейську систему освіти постає задача підготовки та виховання фахівців-громадян світу, які розуміють і толерантно сприймають культуру, звичаї та традиції інших народів. Безперечно, при цьому актуальним аспектом діяльності будь-якої кафедри, а кафедри мовної освіти особливо, є забезпечення навчального процесу висококваліфікованими кадрами. Саме тому кафедра приділяє увагу підготовці фахівців, спроможних не просто навчати мови, а під час навчання студентів-нефілологів формувати у них культуру фахового

спілкування. Протягом двох років аспірантами стали 3 викладачі кафедри: А.В. Воробйова, А.Ф. Соломахін, Н.В. Шевельова-Гаркуша.

За роки існування (2007 – 2009) членами кафедри надруковано 49 наукових і науково-методичних праць, кафедра представлена на 27 конференціях різного рівня. Наукові та методичні досягнення кафедри мовної освіти стали підставою для визнання її кращою кафедрою університету 2008 – 2009 н.р.

Створена для викладання української та іноземних мов на спеціальностях нефілологічного профілю кафедра мовної освіти як потужний осередок науки здійснює творчий підхід до розв'язання завдань мовних стратегій в освіті.

5.4. Міжнародна діяльність університету

Міжнародне співробітництво є стратегічним напрямом діяльності Херсонського державного університету, який на початку ХХІ століття спрямований на інтегрування закладу в цілому та студентів Херсонського державного університету у європейський та світовий освітній простір.

У пунктах 66, 67 Статуту Херсонського державного університету визначені основні напрями міжнародного співробітництва. Серед головних завдань щодо міжнародної співпраці є:

1. Співробітництво з закордонними вищими навчальними закладами.
2. Підготовка та реалізація міжнародних проектів у сфері науки та освіти, залучення коштів міжнародних фондів та організацій для фінансування проектів.
3. Співробітництво з міжнародними фондами та організаціями за програмами наукових обмінів і стажувань викладачів та студентів.
4. Організація та участь у міжнародних наукових та освітніх виставках, семінарах, конференціях.
5. Діяльність Євроклубу Херсонського державного університету, культурних Центрів інших країн, а саме Центру іспанської мови та культури, Центру польської мови та культури, Центру турецької мови та культури.

6. Надання послуг, пов'язаних із здобуттям вищої та післядипломної освіти іноземним громадянам.

7. Поліпшення матеріально-технічної бази університету.

Таким чином, розвиток міжнародних зв'язків у галузі освіти, науки та культури належить до пріоритетних завдань Херсонського державного університету.

На сьогоднішній день Херсонський державний університет має двосторонні угоди про академічне та культурне співробітництво й проводить спільні дослідження та академічні обміни з більш ніж 20 закордонними ВНЗ. Серед них: університет Ніцци Софія-Антиполіс (Франція), університет Глазго Каледонія (Великобританія), університет Альпен-Адрія (м. Клагенфурт, Австрія), Євангельський Фрьобельсемінар (м. Кассель, Німеччина), Академія ім. Яна Длугоша (м. Ченстохова, Польща), Поморська академія (м. Слупськ, Польща), Познанський університет ім. Міцкевича (Польща), Краківська педагогічна академія (Польща), Університет Марії Склодовської-Кюрі (Польща), Королівський технічний інститут (м. Стокгольм, Швеція), Державний університет штату Нью-Йорк в Кентоні та Потсдамі (США), Тракійський університет (м. Едірне, Туреччина), університет ім. Йосипа Юрая Штроссмаера (Хорватія), Московський міський психолого-педагогічний університет (РФ), Новосибірський державний педагогічний університет (РФ), Уфимська філія Московського державного гуманітарного університету ім. М. Шолохова (РФ, Башкортостан), Барановичський державний університет (м. Барановичі, Республіка Білорусь) та ін.

Аналіз статистичних даних щодо обсягів відряджень фахівців і студентів (в т.ч. за прямими договорами) з 2000 по 2009 роки дає змогу зробити висновок про постійне збільшення кількості закордонних відряджень у зв'язку з участю у міжнародних проектах Європейської комісії Tempus-Tacis, програмах Ради міжнародних наукових досліджень і обмінів IREX, програмах академічних обмінів ім. Фулбрайта, програмах німецької служби академічних обмінів

DAAD, з метою стажування, для підготовки та реалізації спільних проектів та програм.

Метою відряджень також є: наукова робота, наукове стажування, довгострокова педагогічна практика, навчання в аспірантурі, повний чи частковий курси навчання, мовні курси, участь у конференціях та з'їздах та ін.

Кількість країн, в які здійснювалися відрядження фахівців і студентів Херсонського державного університету, зростає з 7 (у 2000 р.) до 17 (у 2009 р.), що свідчить про постійне розширення міжнародних зв'язків університету та його підрозділів з освітніми організаціями та закладами. З року в рік зростає чисельність науково-педагогічних працівників, відряджених за кордон, студентів та аспірантів, направлених до закордонних установ, підприємств та організацій на навчання, або стажування. Збільшується кількість освітніх і наукових грантів, здобутих працівниками Херсонського державного університету від міжнародних фондів, чисельність міжнародних конференцій, в яких брали участь викладачі та науковці, доповідей, зроблених науково-педагогічними працівниками за кордоном, та обсяг наукових і науково-методичних робіт, опублікованих у фахових зарубіжних журналах.

Важливим показником міжнародного визнання високої якості освіти і науки в університеті є присвоєння почесних звань зарубіжних наукових і освітніх закладів науково-педагогічним працівникам Херсонського державного університету.

Таблиця 5.7

Міжнародні зв'язки Херсонського державного університету

№ п/п	Показник	Роки					
		2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Кількість зарубіжних навчальних закладів, асоціацій, з якими підтримуються ділові зв'язки	12	15	22	28	32	34
2	Кількість студентів, аспірантів, що навчалися або проходили стажування в зарубіжних вузах	43	15	14	13	17	33

3	Кількість викладачів, які пройшли стажування в зарубіжних країнах, перебували у ділових відрядженнях за кордоном	31	56	33	52	76	37
4	Кількість науково-педагогічних кадрів, що мають почесні звання зарубіжних наукових чи навчальних закладів, що є дійсними членами (членами-кореспондентами) зарубіжних академій наук	2	2	2	2	3	3
5	Кількість іноземних викладачів, які брали участь у навчальному процесі університету	5	2	2	3	3	2
6	Кількість міжнародних проектів, грантів, що виграли викладачі кафедр, або в яких беруть участь студенти спеціальності	5	7	7	6	10	5

5.4.1. Підготовка та реалізація міжнародних проектів у сфері науки та освіти

Одним із пріоритетних завдань Херсонського державного університету є підготовка та реалізація міжнародних проектів у сфері науки та освіти, залучення коштів міжнародних фондів та організацій. На сьогоднішній день у фокусі міжнародних зв'язків – довгострокові програми і проекти, покликані забезпечити підвищення ефективності освітньої і науково-дослідної діяльності та якості освіти до рівня світових стандартів.

Загалом, Херсонський державний університет брав участь у восьми проектах Європейської Комісії – Tempus TACIS та одному проекті Державного департаменту США.

У рамках міжнародних проектів університет отримав інвестиції у вигляді грантів Єврокомісії на суму більше півтора мільйона євро та грант Держдепартаменту США у розмірі понад двісті тисяч доларів США.

Більш ніж 70 викладачів, науковців та фахівців університету підвищили кваліфікацію у партнерських навчальних закладах та організаціях. Було проведено біля десяти міжнародних наукових конференцій, що фінансувалися

за кошти грантів і в яких узяли участь майже 30 науковців із ВНЗ Європи та США.

Серед таких проектів можна зазначити:

Tempus IV_JER-22045-2001 «Земельна реформа та розвиток ринку земельних ресурсів в Україні»

Координатор проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, професор Жан Поль Гішар (університет Ніцци Софія-Антиполіс).

Термін виконання проекту: 2002 – 2004 рр.

Фінансування проекту від Європейської Комісії складало 299 310 Євро. Європейським партнером проекту були університет Ніцци Софія-Антиполіс (Франція) та Політехнічний університет Туріну (Італія).

У рамках цього проекту було створено та обладнано Навчально-інформаційний центр з управління земельними ресурсами при Херсонському державному університеті, 10 викладачів пройшли підготовку у закордонних ВНЗ, розробили навчальні матеріали та програмні засоби і забезпечили перепідготовку 50 земельних адміністраторів.

Tempus TACIS MP JER 23010-2002 «Інформаційні технології в мережі управління університетами. UniT-Net»

Координатори проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, професор Жорж Малє (університет Ніцци Софія-Антиполіс).

Термін виконання проекту: 2003 – 2005 рр.

Фінансування проекту від Європейської Комісії складало 292 322 Євро. Європейськими партнерами проекту були університет Ніцци Софія-Антиполіс (Франція) та університет Глазго Каледонія (Великобританія). У рамках цього проекту 8 викладачів пройшли стажування в університетах Франції та Великобританії, було створено та обладнано тестову лабораторію програмних засобів, розроблено мережу UniT-NET та вдосконалено програмні засоби з управління ВНЗ.

**US Department of State Freedom Grant S-ECAAS-03-GR-214(DD)
«Північний Нью-Йорк та Південна Україна: Нове партнерство
університетів для розвитку бізнесу та економіки»**

Координатори проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, професор Джон Ніксон (Університет штату Нью-Йорк у м. Кентон).

Термін виконання проекту: 2003 – 2006 рр.

Загальний бюджет проекту складав 270 400 доларів США.

Партнерами цього проекту були Державний університет штату Нью-Йорк у м. Кентон та м. Потсдам.

У рамках цього проекту 11 викладачів та співробітників Херсонського державного університету пройшли стажування у Державному університеті штату Нью-Йорк у Кентоні та Потсдамі. Під час стажування вони розробили навчальну програму та матеріали з «Бізнес-управління». Результатом цієї роботи стало створення у Херсонському державному університеті Центру розвитку малого бізнесу, у якому на сьогоднішній день більше 50 тимчасово безробітних, за направленням Херсонського центру зайнятості пройшли підготовку за програмою «Бізнес-управління». Робота центру продовжується і після завершення фінансової підтримки проекту. Також визначним результатом цього проекту було створення Українського культурного центру у Державному університеті штату Нью-Йорк у Потсдамі та викладання курсу з історії та культури України для американських студентів.

Tempus TACIS CD JEP_25215_2004 «Географічні інформаційні системи в аграрних університетах»

Координатори проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, професор Едвін Грей (університет Глазго Каледонія), Андерс Остман (університет Евле).

Термін виконання проекту: 2005 – 2007 рр.

Фінансування проекту від Європейської Комісії складало 294 805 Євро.

Європейськими партнерами проекту були університет Глазго Каледонія (Великобританія) та університет Евле (Швеція).

У рамках цього проекту 8 науковців університету пройшли стажування в університетах Великобританії та Швеції, було розроблено магістерські курси по географічним інформаційним технологіям для українських аграрних ВНЗ із засобами дистанційного навчання та навчальним програмним забезпеченням, створено веб-сайт із дистанційного навчання.

У 2006 та 2007 роках було проведено дві міжнародні літні школи «Географічні системи. Сучасні технології навчання».

Tempus TACIS IB JER_26239_2005 «ECDL для Українських адміністраторів»

Координатори проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, професор Жорж Малє (університет Ніцци Софія-Антиполіс), Генріх Маєр (університет Альпен-Адрія)

Термін виконання проекту: 2006 – 2008 рр.

Фінансування проекту від Європейської Комісії склало 247 560 Євро. Європейськими партнерами проекту були університет Ніцци Софія-Антиполіс (Франція) та університет Альпен-Адрія (м. Клагенфурт, Австрія).

У рамках цього проекту було обладнано 2 комп'ютерних класи, 9 науковців університету пройшли стажування в університетах Франції та Австрії, було розроблено навчальну програму, модулі та навчальні матеріали з курсу «ECDL для Українських адміністраторів». Прямим завданням проекту було запровадження підготовки за стандартами ECDL для державних службовців Херсонської області. В рамках проекту підготовка і тестування за стандартами ECDL були запропоновані переважно державним службовцям Херсонської області. Протягом терміну реалізації проекту перепідготовку пройшли понад 250 державних службовців.

Tempus JER-27237-2006 «Програма з комп'ютерних наук для українських університетів»

Координатори проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, професор Г.М. Жолткевич (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна), професор Філіп Лаір (університет Ніцци Софія-Антиполіс).

Термін виконання проекту: 2007 – 2009 рр.

Загальний бюджет проекту складав 298 910 Євро від Європейської Комісії та 17 480 Євро співфінансування партнерів проекту.

Європейськими партнерами проекту були університет Ніцци Софія-Антиполіс (Франція) та університет Глазго Каледонія (Великобританія).

У рамках цього проекту було придбане обладнання та програмне забезпечення з метою оновлення програми підготовки бакалаврів та магістрів за напрямком підготовки «Інформатика» в українських університетах, 2 студенти Херсонського державного університету навчалися протягом семестру на магістерських програмах університету Глазго Каледонія (Великобританія) та 1 студент в університеті Ніцца Софія Антиполіс (Франція), 9 науковців Херсонського державного університету пройшли стажування в університетах-партнерах.

Tempus JER-27247-2006 «ІКТ сервіси для навчання та персонального розвитку студентів»

Координатори проекту: проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський, ректор Херсонського національного технічного університету професор Ю.М. Бардачов, професор Жорж Малє (університет Ніцци Софія-Антиполіс).

Термін виконання проекту: 2007 – 2009 рр.

Загальний бюджет проекту складав 299 040 Євро від Європейської Комісії та 33 320 Євро співфінансування партнерів проекту.

Європейськими партнерами проекту були університет Ніцци Софія Антиполіс (Франція) та Королівський технічний інститут (Швеція).

У рамках цього проекту було придбане обладнання та програмне забезпечення з метою створення об'єднаної інфраструктури сервісів

херсонських університетів для навчання та персонального розвитку студентів заснованих на інформаційно-комунікаційних технологіях, 12 науковців університету пройшли стажування в університетах Франції та Швеції.

З 2008 року було розпочато співробітництво з Науково-дослідним інститутом символічних обчислень університету імені Йохана Кеплера у місті Лінц (Австрія) щодо виконання спільного наукового проекту **«Розробка символічних методів та веб-технологій для віртуального центру обчислення нелінійних резонансів»**.

Координатори проекту: професор М.С. Львов (Херсонський державний університет), професор О. Карташова (університет імені Йохана Кеплера).

Термін виконання проекту: 2009 – 2010 рр.

У рамках проекту передбачається: проведення наукових досліджень та створення 1-ої версії веб-інфраструктури порталу CENREC підтримки змістовної частини порталу (енциклопедія, бібліографічна система); проведення наукових досліджень по розширенню системи програмування АПС для задач нелінійної динаміки та розробленню прототипу програми обчислень дискретних резонансів для гравітаційних хвиль; проведення наукових-досліджень по удосконаленню веб-інфраструктури порталу CENREC підтримки змістовної частини порталу (енциклопедія, бібліографічна система); проведення наукових-досліджень по створенню модулів статичного аналізу програм та програм символічних обчислень для задач нелінійного резонансу, мови побудування веб-інтерфейсу для математичного програмного забезпечення.

У рамках спільних міжнародних проектів науковці Херсонського державного університету мають змогу підвищити кваліфікацію в університетах-партнерах, за кошти проектів оновлюється матеріально-технічна база університету, на базі Херсонського державного університету проводяться міжнародні науково-практичні конференції, семінари, круглі столи та літні школи, у яких беруть участь науковці з Австрії (Університет Клагенфурт), Великобританії (університет Глазго Каледонія), Німеччини (Євангельський

Фрьобельсьсемінар, Фундація Санкт Елізабет-Ферайн), Франції (університет Ніцци Софія Антиполіс) та Швеції (Королівський технічний інститут (м. Стокгольм) та ін.

5.4.2. Співробітництво з закордонними вищими навчальними закладами

ПОЛЬЩА

Після першого травня 2004 року, коли до Євросоюзу приєдналися 10 нових членів, Україна за рахунок кордонів із Польщею стала його безпосередньою сусідкою. Протягом багатьох років наукове та культурне співробітництво з польськими вищими навчальними закладами є важливим аспектом у міжнародній діяльності Херсонського державного університету.

Партнерськими закладами Херсонського державного університету в Польщі є: Академія ім. Яна Длугоша (м. Ченстохов); Поморська академія (м. Слупськ), Краківська педагогічна академія, університет ім. Адама Міцкевича (м. Познань) та інші заклади.

1 вересня 2003 року в Херсонському державному університеті було відкрито Центр польської мови і культури. Створення Польського центру – це результат наукової та культурної співпраці між Херсонським державним університетом й Академією імені Яна Длугоша м. Ченстохова (до 2004 року – Вища педагогічна школа). Центр польської мови разом з учбовою діяльністю сприяє налагодженню наукових та культурних зв'язків із вищими навчальними закладами Польщі та підвищенню академічної мобільності викладачів та студентів Херсонського державного університету.

На основі «Угоди про співпрацю в області культури, науки та освіти», що була підписана між урядами Польщі та України 20 травня 1997 року в м. Києві, навчальні заклади домовились про підписання «Угоди про наукову і культурну співпрацю». Таким чином, стали академічні та культурні контакти з Академією імені Яна Длугоша (м. Ченстохов) вперше базуються на Угоді про наукову і культурну співпрацю між Херсонським державним педагогічним університетом

(від 28 листопада 2002р. Херсонський державний університет) та Вищою педагогічною школою (від 1 жовтня 2004р. Академія ім. Яна Длугоша), що була підписана ректором Херсонського державного університету професором Юрієм Беляєвим та ректором Академії ім. Яна Длугоша професором Янушем Бердовські.

У зв'язку із закінченням терміну дії Угоди, у 2008 році вступила в силу нова Угода про наукову і культурну співпрацю між Херсонським державним університетом (м. Херсон, Україна) та Академією ім. Яна Длугоша (м. Ченстохов, Польща), що була підписана ректором Херсонського державного університету професором Юрієм Беляєвим та ректором Академії ім. Яна Длугоша професором Зігмунтом Беком.

У розділі IV Угоди зазначено: «Виходячи з конкретних умов, навчальні заклади будуть здійснювати обмін студентами, докторантами, стипендіатами, з метою навчання, проведення досліджень, організацію студентських практик, підвищення рівня кваліфікації кадрів».

Крім того, в Угоді також зазначені наступні напрями діяльності: підготовка і реалізація спільних міжнародних проектів у сфері науки й освіти; обмін академічною інформацією та методичними здобутками; обмін науково-методичними виданнями; організація й проведення спільних науково-методичних конференцій, симпозіумів, семінарів.

У рамках Угоди про співпрацю між Херсонським державним університетом та Академією ім. Яна Длугоша (м. Ченстохов, Польща) обидві сторони узгодили детальний план співпраці та дійшли згоди започаткувати практичну реалізацію підписанням Додатку до Угоди, а саме: забезпечення двотижневого стажування чотирьох студентів Херсонського державного університету в Академії ім. Яна Длугоша і навпаки.

Кожного року Академія ім. Яна Длугоша приймає на стажування студентів факультету дошкільної та початкової освіти, інституту іноземної філології, факультету культури і мистецтв та інших факультетів Херсонського державного університету, що існують в Академії ім. Яна Длугоша.

За період дії Угоди здійснено близько 200 закордонних відряджень до Польщі: 2000 рік – 23 особи, 2001 рік – 36, 2002 – 2003 роки – 42, 2004 рік – 31, 2005 рік – 13, 2006 рік – 20, 2007 рік – 42, 2008 рік – 22, 2009 рік – 27 осіб.

Під час відряджень науковці Херсонського державного університету представляють свою роботу на конференціях та з'їздах, обмінюються досвідом з польськими колегами, студенти проходять стажування, навчаються, беруть участь у мистецьких і спортивних студентських заходах.

Слід також зазначити, що у 2007 році за багаторічний особистий внесок у розбудову наукового, освітнього і культурного співробітництва між Польщею і Україною, ректор університету, професор Юрій Беляєв, був удостоєний звання почесного професора Академії імені Яна Длугоша.

У 2007 році проректор із науково-педагогічної роботи, інформаційних технологій та міжнародних зв'язків Херсонського державного університету, професор Олександр Співаковський читав лекційний курс «Використання інформаційних технологій в навчанні вищої математики» для магістрантів Академії ім. Яна Длугоша. Професорсько-викладацький склад та студенти-магістранти Академії ім. Яна Длугоша високо оцінили рівень викладання та якість матеріалів і програмних продуктів, представлених під час лекцій.

З нагоди святкування початку нового 2008 – 2009 навчального року, проректор Херсонського державного університету, професор О.В. Співаковський отримав звання почесного професора Академії ім. Яна Длугоша за високі досягнення в сфері освіти і науки, наукову і культурну співпрацю між навчальними закладами Польщі і України.

Завдяки зусиллям ректорату Херсонського державного університету, з 2007-2008 навчального року в Інституті іноземної філології польську мову викладав Ярослав Єндрисяк, випускник Вищої педагогічної школи м. Ченстохова (нині Академія ім. Яна Длугоша).

Серед останніх заходів можна виділити наступні:

1. У травні 2009 року 5 студентів Херсонського державного університету проходили наукове стажування в Академії ім. Яна Длугоша (м. Ченстохов);

2. З 20 по 22 вересня 2009 року проходив візит делегації Академії імені Яна Длугоша (м. Ченстохов, Польща) до Херсонського державного університету, на чолі з проректором з навчальної роботи та студентської діяльності, професором Елігіушем Малолепши та начальником відділу міжнародних зв'язків Мирославом Скавронським, з метою обговорення подальших напрямів співробітництва Херсонського державного університету та Академії імені Яна Длугоша (м. Ченстохов, Польща).

3. На початку жовтня 2009 року відбувся візит делегації Херсонського державного університету до Академії імені Яна Длугоша (м. Ченстохов, Польща) для участі у святкуванні, присвяченому початку нового, 2009 – 2010 навчального року, у складі ректора Херсонського державного університету, професора Ю.І. Беляєва, проректора Херсонського державного університету, професора О.В. Співаковського та декана факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, професора Л.Є. Петухової.

Ці заходи свідчать про динамічність і насиченість партнерських відносин між університетами.

ФРАНЦІЯ

Починаючи з 1998 року, розвиваються плідні зв'язки з університетом Ніцци Софія Антиполіс, які виражені у спільній роботі за декількома проектами Tempus/Tacis, також свідчать про розвиток студентської мобільності. Зокрема, участь у проекті «Мережа мобільності Європа/Чорне море – стажування студентів економічних спеціальностей» дозволила у 2001 та 2002 роках аспірантці Світлані Євтуховій і студенту Віталію Кобцю стажуватися в університетах Франції (університет Ніцци Софія Антиполіс) і Португалії (Університет Коїмбри). Метою цих стажувань була науково-дослідна робота та підготовка магістерських дисертацій. Зараз ці особи є викладачами економіко-юридичного факультету, захистили кандидатські дисертації. Завдяки співпраці з французькою організацією «Міжнародна перспектива», з університетом Ніцци Софія Антиполіс у 2001 – 2002 академічному році була організована участь

студентського творчого колективу Херсонського державного університету (10 осіб) у Днях слов'янської культури у місті Ніцца.

Реалізація проектів Tempus/Tacis «Програма з комп'ютерних наук для українських університетів» та «ІКТ сервіси для навчання та персонального розвитку студентів» дозволила студентам Херсонського державного університету навчатися на магістерських програмах університету Глазго Каледонія (Велика Британія) та університету Ніцци Софія Антиполіс. Так, у рамках проекту «Програма з комп'ютерних наук для українських університетів» студенти п'ятого курсу факультету фізики, математики та інформатики Олена Надеева та Ігор Блінов навчалися протягом семестру на магістерських програмах університету Глазго Каледонія (Великобританія), а студент Василь Лютиков в університеті Ніцца Софія Антиполіс (Франція).

Наразі Херсонський державний університет і університет Ніцци Софія Антиполіс уже підписали Меморандум про взаємопорозуміння щодо академічної співпраці, що дозволить значно розширити академічну мобільність між університетами.

НІМЕЧЧИНА

З 2002 по 2009 роки в Херсонському державному університеті відбулося багато різномірних зустрічей, робочих нарад, конференцій, поїздок, присвячених співпраці Херсонського державного університету та Євангельського Фрьобельсемінару (м. Кассель).

Офіційною датою початку тісної та плідної роботи з Єв. Фрьобельсемінаром (м. Кассель) і фундацією Санкт Елізабет Ферайн (м. Марбург, Німеччина) є 6 березня 2002 року, коли була підписана Угода про взаємне співробітництво між провідними навчальними закладами України та Німеччини. Попередні домовленості щодо створення єдиного простору дошкільної освіти сприяли стажуванню студентів та викладачів університету в Євангельському Фрьобельсемінарі (м. Кассель).

Так, наприклад, у 2002 – 2003 році група з 14 студентів із чотирьох факультетів Херсонського державного університету проходила 3-х тижневе

стажування у Німеччині. Мета стажування – вивчення методики та здобуття практичного досвіду соціальної та виховної роботи у соціально-педагогічних закладах.

У 2002–2003 році в Херсонському державному університеті проходила практику студентка Єв. Фрьобельсемінару Сандра Фюльграбе. У 2004 році тритижневе стажування у Херсонському державному університеті та соціальних закладах м. Херсона проходили студенти Єв. Фрьобельсемінару Франциска Кас Парі, Крістін Кронір, Христина Нойманн, Марайке Рутт, Ян Зибрехт. Німецькі практиканти стажувалися у двох напрямках: соціальна робота (Дитячий будинок сімейного типу с. Антонівка) і дошкільна педагогіка (ДНЗ № 20 м. Херсона).

Наступним етапом розвитку співробітництва стала ділова поїздка делегації Херсонського державного університету до Німеччини, яка тривала з 16.11.2008 по 21.11.2008. Декан факультету дошкільної та початкової освіти Л.С. Петухова, заступник декана з навчальної роботи В.В. Денисенко, завідувач кафедри початкової освіти І.В. Гриценко та завідувач кафедри дошкільної освіти О.Б. Полєвікова пройшли наукове стажування в Євангельському Фрьобельсемінарі (м. Кассель). За період стажування викладачі мали змогу ознайомитись із науково-методичними засадами розвитку Фрьобель-педагогіки в Німеччині, а також із досвідом упровадження ідей видатного німецького педагога Фрідріха Фрьобеля в Японії, Данії, Великобританії, Марокко.

Українські колеги детально опрацювали відповідну науково-методичну документацію: навчальні плани викладачів Євангельського Фрьобельсемінару, робочі програми навчальних дисциплін, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.

Було проведено переговори щодо втілення нових проектів з питань обміну викладачами та студентами в аспекті дошкільної педагогіки.

Відбулися дискусії щодо створення нових спеціалізацій з превентивної педагогіки, політехнічного виховання та соціалізації особистості дитини дошкільного віку.

Інновацією для роботи факультету дошкільної та початкової освіти буде введення спецкурсу з питань концепції педагогіки Фрідріха Фрöбеля, мас-медіа в дошкільній освіті. Було заплановано створення освітнього центру ім. Фрідріха Фрöбеля на базі факультету дошкільної та початкової освіти, який на даний момент успішно розпочав свою діяльність.

Своєрідною відповіддю на візит українських колег до Німеччини став візит німецьких партнерів до Херсонського державного університету. З 19 по 22 жовтня 2009 року в Херсонському державному університеті перебувала делегація Єв. Фрöбельськемінару (м. Кассель) у складі професора доктора Карла Нойманна, президента німецької асоціації міжнародного Фрöбельтовариства, пані Емеріх-Нойманн, викладача університету м. Касселя, пані Андреа Матейс, керівника занять з вивчення Фрöбельпедагогіки Єв.Фрöбельськемінару, пані Констанц Фогруб, вихователя дитячого садка Єв.Фрöбельськемінару, пані Марини Франк, студентки Єв.Фрöбельськемінару.

Одним із основних результатів співпраці між Херсонським державним університетом та Євангельським Фрöбельськемінаром стало відкриття Освітнього центру Фрідріха Фрöбеля, яке відбулося в рамках візиту німецьких колег 20 жовтня 2009 на базі факультету дошкільної та початкової освіти. Цій знаковій події передувала реєстрація Херсонської обласної громадської організації «Фрöбельтовариство при Херсонському державному університеті».

Основна мета діяльності Освітнього центру Ф. Фрöбеля співзвучна з провідними завданнями Херсонської обласної громадської організації «Фрöбельтовариство», а саме: координація соціального та культурного розвитку дитинства, молоді та дорослого населення в Херсонській області; актуалізація потреб рефлексії історичного досвіду розвитку дошкільної педагогіки в контексті традицій та інновацій з метою збереження власної національної ідентичності, презентації на міжнародному рівні свого культурно-освітнього потенціалу; створення єдиного освітнього середовища в умовах інтеграції сучасних освітніх систем Європи та світу; впровадження, пошук та розробка оптимальних методик виховання та навчання дитини за системою

Ф.Фрьобеля; здійснення діяльності, спрямованої на допомогу дітям-сиротам та дітям із соціально слабких сімей, надання їм освітньої допомоги; організація співпраці з українським та закордонними громадськими об'єднаннями, цілі яких ідентичні зі статутними цілями «Фрьобельтовариства»; випуск і поширення періодичних і неперіодичних видань, відеоматеріалів, пов'язаних із діяльністю Центру.

Після урочистої церемонії відкриття Освітнього центру Ф. Фрьобеля професор доктор Карл Нойманн вручив науковцям Херсонського державного університету запрошення на VI Міжнародний конгрес, який буде проходити з 8 по 10 квітня 2010 року в університеті ім. Фрідріха Шіллера в м. Єна (Німеччина).

Значною подією під час перебування делегації в Херсонському державному університеті стали VI Міжнародні педагогічні читання «Педагогічні технології у процесі формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу», що відбулися 21 жовтня 2009 року на факультеті дошкільної та початкової освіти. Всі присутні мали змогу ознайомитися з доповіддю президента німецької секції міжнародного Фрьобельтовариства пана Карла Нойманна на тему: «Компетенції навчання як провідне поняття. Ігрова педагогіка Фрідріха Фрьобеля і сучасне трактування дошкільного виховання».

На офіційній зустрічі з проректором з науково-педагогічної роботи, інформаційних технологій, міжнародних зв'язків, професор О.В. Співаковським були визначені основні перспективи подальшої двосторонньої співпраці.

Серед основних напрямів подальшої співпраці між Херсонським державним університетом та Єв. Фрьобельським варто виділити такі:

1. Реалізація мети й завдань Фрьобельтовариства в Україні, створеного завдяки пропозиціям міжнародної світової асоціації, що розміщена в Лондонському університеті. Віце-президент асоціації професор К. Нойманн, який відвідав Херсонський державний університет цього року, чітко зазначив

перспективи розвитку наукового осередку Ф. Фрєобеля, у рамках якого буде працювати херсонська філія.

2. Здійснення основних напрямів діяльності «Освітнього центру Ф. Фрєобеля» за підтримки державних та освітніх установ м. Херсона.

3. Участь науковців Херсонського державного університету в міжнародному конгресі, присвяченому філософії дитинства Фрїдрїха Фрєобеля, в Єнському університеті ім. Ф. Шїллера, де буде представлена доповідь щодо реалізації педагогічних ідей Ф. Фрєобеля в сучасному освітньому просторі України.

Отже, в Херсонському державному університеті велика увага приділяється формуванню єдиного світового освітнього простору через зближення підходів Євангельського Фрєобельсемінару та факультету дошкільної та початкової освіти до організації освіти і процесів навчання своїх громадян. Саме відкритий освітній простір та поліпшення співпраці з партнерськими закладами Німеччини сприяє збільшенню мобільності студентів та професорсько-викладацького складу Херсонського державного університету.

ШВЕЦІЯ

Співпраця з провідними університетами Швеції – Королівським технічним інститутом та Університетом Евле, що розпочалася у рамках планування та втілення спільних європейських проектів, є прикладом стрімкого розвитку академічної мобільності та спільних досліджень із провідними науковцями (професор Андерш Остман, професор Віктор Кордас та ін.).

З 31.01.2006 по 27.02.2006 року в рамках проекту Tempus CD_JER 25215-2004 «Географічні інформаційні системи в аграрних університетах» проходили координаційні зустрічі керівництва та стажування співробітників Херсонського державного університету на базі університетів Евле (Швеція) та Глазго Каледонія (Великобританія). У склад делегації, що проходила стажування, входили проректор з науково-педагогічної роботи, інформаційних технологій, міжнародних зв'язків професор О.В. Співаковський, директор НДІ ІТ доцент М.С. Львов, завідувач лабораторії тестування програмних продуктів НДІ ІТ

В.С. Круглик, інженер-програміст НДІ ІТ К.В. Верещак, завідувач лабораторії інтегрованих середовищ навчання НДІ ІТ Н.В. Осипова.

Програма стажування включала тренінг з on-line дистанційного навчання, тренінг з мультимедіа дистанційного навчання, тренінг з розробки навчальних матеріалів для підтримки дистанційного навчання, тренінг з використання інформаційних технологій в управлінні освітою, курси з XML технологій та Enterprise Systems Design, тренінг з геоінформаційних систем, вивчення досвіду роботи лабораторії з розробки програмного забезпечення e-learning (лабораторія CALMAT), презентації з використання мультимедіа дистанційного навчання, презентації лабораторії E-motion та сервісного центру управління e-learning.

Стажування викладачів та науковців Херсонського державного університету в європейських партнерських університетах дозволило, опираючись на проблеми і потреби України, проаналізувати та узагальнити кращий досвід використання інформаційних технологій у сільськогосподарському секторі, технологічні і методичні аспекти розробки дистанційних навчальних курсів та впровадження технологій e-learning у навчальний процес університету.

Протягом останніх років групи викладачів із ВНЗ Херсона пройшли стажування у шведських університетах та створили учбові курси для українських студентів.

ІСПАНІЯ

Створений у 2000 році Центр Іспанської мови сприяє розвитку академічної мобільності між Херсонським державним університетом та вищими навчальними закладами Іспанії. За 2000 – 2002 роки 2 студенти, 1 викладач і 1 аспірант Інституту іноземної філології Херсонського державного університету та 2 студенти університету Гранади пройшли стажування відповідно в Іспанії та Україні.

США

Одним із яскравих результатів співпраці з Університетом штату Нью-Йорк є створення програми подвійних дипломів – бакалавра зі спеціальностей економічна теорія та економіка підприємства Херсонського державного університету та бакалавра бізнес-адміністрування з технологічного менеджменту Університету штату Нью-Йорк у Кентоні, що дозволяє студентам Херсонського державного університету дистанційно навчатися у Сполучених Штатах та отримати американський диплом. За умовами програми 86 кредитів, що студент отримує в Херсонського державного університету, визнаються та перезараховуються Університетом штату Нью-Йорк (Кентон) і 31 кредит студент дистанційно отримує в американському університеті, що свідчить як про визнання якості освіти Херсонського державного університету, так і про високу довіру з боку американських партнерів.

Науковці та студенти університету, фахівці інституту інформаційних технологій впроваджують такі форми співпраці з колегами з Університету штату Нью-Йорк у Кентоні, як семінари та відеоконференції у режимі реального часу. Завдячуючи високому рівню розвитку інформаційних технологій у Херсонському державному університеті та їх відповідності загальносвітовим стандартам, херсонські та кентонські студенти і викладачі отримали можливість для академічного спілкування не виходячи за межі університетського комплексу, кожний у своєму місті. У рамках проекту «Північний округ штату Нью-Йорк та південь України – нова співпраця між університетами у розвитку підприємництва та економіки» викладач кафедри іноземних мов факультету дошкільної та початкової освіти доцент Ірина Цоброва розробила та викладала курс «Історія та культура України» для студентів Коледжу технології Університету штату Нью-Йорк у Кентоні. Цей курс продовжується викладатись дистанційно, що дозволяє постійно знайомити американських студентів із історією та сьогоденням України.

Херсонський державний університет та Університет штату Нью-Йорк у Потсдамі також мають приклади академічної мобільності. Так, у 2006 році

студентка 4 курсу економіко-юридичного факультету Херсонського державного університету Катерина Синякова навчалася один семестр у коледжі бізнесу Університету штату Нью-Йорк у Потсдамі. Тепер колишня студентка є викладачем економіко-юридичного факультету.

У липні 2009 року Херсонський державний університет відвідала група з 10 студентів Університету штату Нью-Йорк у Потсдамі на чолі з професором Грегорі Гарднером. Американські студенти взяли участь у роботі міжнародної студентської конференції «Сучасні тенденції розвитку економічної науки та бізнесу в умовах глобалізації».

ТУРЕЧЧИНА

У 2003 році в Херсонському державному університеті було відкрито спеціальність «ПМСО. Мова та література (російська). Спеціалізація: турецька мова», а в 2004 році – спеціальність «ПМСО. Мова та література (англійська). Спеціалізація: турецька мова».

У період з 2003 по 2009 роки на зазначених спеціальностях навчалося 104 студенти. В 2008 році відбувся перший випуск і дипломи ОКР «Спеціаліст» та «Магістр» одержали 10 студентів спеціальності «ПМСО. Мова та література (російська). Спеціалізація: турецька мова».

19 вересня 2003 року між керівництвом Турецької Агенції Співробітництва й Розвитку (ТІКА) Прем'єр-міністерства Республіки Туреччина й Херсонським державним університетом було підписано протокол співробітництва. В рамках цього Протоколу та з метою розвитку існуючих відносин і співробітництва між Турецькою Республікою і Україною при підтримці Турецької Агенції ТІКА у 2003 році на базі Інституту іноземної філології Херсонського державного університету було створено Центр турецької мови та культури для занять та практики з турецької мови. Заняття з турецької мови, крім викладачів університету, проводять викладачі з Туреччини, які працюють у рамках договору між ТІКА та університетом.

Так, у 2003 – 2004 н. р. турецьку мову викладав Мехмет Терзі – доцент університету Иньоню; в 2004 – 2005 н. р. – Лютфі Шейбан, доцент університету

Сакарья; в 2006 – 2007 н. р. – Ашур Оздемір, викладач турецької мови та літератури; в 2008 – 2009 навчальному році заняття проводив доцент Стамбульського університету соціальних наук Хаджи Мурат Арабаджи.

Кожен рік у рамках програми «Тюркологічний проект» проводиться стажування найкращих студентів в університеті м. Анкари. З 2003 року в цьому проекті взяли участь 14 студентів: 2004 – Марків Юлія, Дудка Анна та Черняк Олена, 2005 – Гандзюк Катерина, Возна Олена, Сирчина Ганна, 2006 – Калініченко Єлизавета, Шахмарян Аліна та Сологуб Оксана. Іншим університетом, який був тимчасовою базою для проходження стажування з турецької мови, є університет м. Сакарья. В 2006 році на двотижневу мовну практику адміністрацією університету було запрошено 3-х студентів – Четінер Тетяну, Хованську Ірину та Вдович Ірину.

У 2007 році за підтримки Генерального Консульства Туреччини в м. Одеса старший викладач Ю.О. Оніщенко проходила стажування в університеті Хаджеттепе м. Анкари.

Щороку в університеті викладають та читають публічні лекції іноземні науковці.

Починаючи з 2000 року, в Херсонському державному університеті викладали 4 американських професори, які працювали за програмою ім. Фулбрайта.

Серед них, професор історії Девід Кент Робінсон з університету ім. Трумена, штат Міссурі та професор психології Джон Тімоті Ніксон з Державного університету штату Нью-Йорк, США. Вони читали лекції та проводили семінарські заняття на п'яти факультетах університету з вересня 2000 року по червень 2001 року. Професор Робінсон викладав курси: «Американська історія», «Історія технології і бізнесу США», «Американський вчений і війни 20-го століття» на факультетах іноземної філології, початкового навчання, історичному, інженерно-педагогічному та фізико-математичному.

Професор Ніксон викладав курси: «Дитячий розвиток», «Педагогічна психологія», «Проблеми людської виключності», «Розвиток людини протягом

життя», «Психологія юнацтва» на факультеті початкового навчання та психолого-природничому факультеті.

З вересня 2003 по січень 2004 на факультеті культури і мистецтв викладав професор музики Ярополк Ласовський з університету Кларіон, Пенсільванія (США). Професор Ласовський читав авторські лекції з теорії та практики музики.

З вересня 2007 по червень 2008 на економіко-юридичному факультеті викладав професор бізнесу Державного університету штату Нью-Йорк, США Грегорі Гарднер. Професор Гарднер викладав менеджмент, маркетинг та міжнародний бізнес.

З 2003 року в інституті іноземної філології на спеціальностях «ПМСО. Мова та література (російська). Спеціалізація: турецька мова» та «ПМСО. Мова та література (англійська). Спеціалізація: турецька мова» викладають турецькі фахівці, які працюють у рамках Протоколу про співробітництво між Турецькою Агенцією Співробітництва й Розвитку (ТІКА) Прем'єр-міністерства Республіки Туреччина та Херсонським державним університетом.

Протягом двох років з 2007 по 2009 в інституті іноземної філології польську мову викладав Ярослав Єндрисяк, випускник Вищої педагогічної школи м. Ченстохова та ін.

З великим успіхом у жовтні 2009 року пройшла відкрита лекція професора Роберта Брауна з університету Глазго Каледонія (Великобританія) на тему: «Міжнародна фінансово-економічна криза».

Зазвичай протягом навчального року університет відвідують більше п'ятдесяти іноземних гостей, серед них науковці та студенти з Академії ім. Яна Длугоша (м. Ченстохова, Польща), університету Глазго Каледонія (Великобританія), університету Ніцци Софія-Антиполіс (Франція), Центру Східноєвропейських досліджень Варшавського університету (Польща) та університету Регензбург (Німеччина), Університету штату Нью-Йорк (SUNY, Potsdam), університету Альпен Адрія (Клагенфурт, Австрія), Королівського технічного інституту (м. Стокгольм, Швеція) та ін.

**Інформація про обсяги закордонних відряджень фахівців і студентів
Херсонського державного університету, в тому числі за прямими
договорами за 2004 – 2009 роки**

Країна		Рік					
Код	Назва	2004	2005	2006	2007	2008	2009
АВ	Австрія	1			4	2	
АБ	Албанія					1	
БЯ	Бельгія		1		1	2	
БР	Білорусія	1				1	
БЛ	Болгарія		2		1		1
БР	Бразилія					1	
ВБ	Великобританія	7	1	7	6	4	5
ГЦ	Греція				1		
ДА	Данія		2	1			1
ЄТ	Єгипет					3	
ИН	Індія	1					
ИК	Ірак				1		
ИЛ	Ірландія	2					
ИП	Іспанія		2		3		
ИТ	Італія				1	4	7
КР	Катар					1	
КТ	Китай		1		1	1	1
КЛ	Колумбія					2	
ЛИ	Литва				1		
МЕ	Македонія					2	9
МО	Молдова	1				2	
НД	Нідерланди		1	1	1		
НМ	Німеччина	2	5	1	3	9	1
ПЛ	Польща	31	13	20	42	22	27
ПТ	Португалія						1
РО	Росія	6	2	10	30	14	2
РМ	Румунія					3	
СБ	Сербія і Чорногорія		1				
СЧ	Словаччина		1	1	3	5	1
СШ	США	6	4	3	3	2	1
ТА	Таїланд				3		
ТТ	Тринідад і Тобаго	2	2				
ТР	Туреччина	3	5	7	1	5	4
УГ	Угорщина					2	1
ФЛ	Фінляндія		2	2	2	1	2
ФР	Франція	12	5	6	2	5	5
ХР	Хорватія				3	1	
ЧЕ	Чехія		1	2	1	4	1
ШР	Швейцарія					1	
ШВ	Швеція		1	3	2	7	

ЯП	Японія			1	1		
----	--------	--	--	---	---	--	--

5.4.3. Співпраця з міжнародними освітніми організаціями

З метою більш ширшого залучення студентів, викладачів та науковців Херсонського державного університету до міжнародного співробітництва в університеті впроваджено систему роботи з помічниками керівників інститутів та деканів факультетів, яка полягає у щомісячному проведенні оперативних нарад відділом міжнародних зв'язків, під час яких надається інформація щодо поточних конкурсів та грантів міжнародних фондів та організацій, програм наукових обмінів і стажувань викладачів та студентів, а також допомога у заповненні необхідних документів та їх переклад.

Проводиться систематична робота щодо організації та проведення презентацій освітніх програм серед студентів Херсонського державного університету – на рівні академічної групи, факультету, інституту, надаються індивідуальні консультації. Співпраця з міжнародними установами, такими як Американська рада з міжнародної освіти, Програма академічних обмінів ім. Фулбрайта, Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів (IREX), Німецька служба академічних обмінів (DAAD), Британська Рада, Турецька Агенція ТІКА та іншими міжнародними організаціями дозволяє відділу міжнародних зв'язків своєчасно інформувати про програми і можливості мобільності та сприяти участі студентів у програмах академічних обмінів.

Наприклад, у 2002 році викладач Інституту іноземної філології Григорій Баран та студентка факультету філології та журналістики Наталя Парфьонова стали стипендіатами Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта, відповідно Програми розвитку молодих науковців ВНЗ та програми навчання на магістерському рівні. У 2001 та 2002 роках студенти Інституту іноземної філології Олексій Олексенко і Вадим Валл отримали стипендії Німецької Служби Академічних Обмінів для навчання у ФРН. З 2003 року 3 магістранти Херсонського державного університету були зараховані до навчання в аспірантурі Польсько-українського колегіуму університетів. У 2004–2008 роках

декілька студентів стали фіналістами освітніх програм уряду США та отримали стипендії на річне або дворічне навчання.

5.4.4. Євроклуб Херсонського державного університету

Євроклуб Херсонського державного університету було створено у 2000-му році.

Студентська організація має на меті виконання наступних завдань:

- сприяння розширенню культурних, наукових, ділових та гуманітарних зв'язків учнівської молоді Херсонщини й країн Європейського Союзу;
- поширення інформації про Європейський Союз, його історію, сучасний стан розвитку, завдання та досягнення;
- допомога навчальним закладам в одержанні та поширенні інформації про Європейський Союз;
- поширення у країнах-членах Європейського Союзу інформації про Україну, її історію, культуру, проблеми та досягнення;
- створення власної матеріально-технічної бази для реалізації освітніх, культурних, ділових ініціатив членів Євроклубу.

Діяльності Євроклубу Херсонського державного університету охоплює:

- проведення зборів, зустрічей, фестивалів та конференцій членів Євроклубу з метою обміну досвідом і обговорення актуальних проблем, пов'язаних з євроінтеграційною тематикою;
- пропагування власними силами наукових, культурних і гуманітарних досягнень України та Європейського Союзу;
- розробка проектів і рекомендацій щодо способу їх впровадження;
- допомога у вивченні іноземних мов;
- пошук і встановлення ділових контактів із зарубіжними партнерами.

З 2001 по 2009 роки більше 25 учасників Євроклубу представляли студентів України на «Міжнародних Студентських Днях» в університеті м. Лодзь, на конференції студентської організації Ягелонського університету «Студентські організації у 21 сторіччі», на «Молодіжному фестивалі університету м. Грайфсвальді на «Міжнародному студентському фестивалі в

Ильменау», у навчальних подорожах до Польщі, Німеччини, Словаччини та інших подіях.

У 2007 році молодіжна організація виграла грант у рамках конкурсу Представництва Європейської комісії в Україні на виконання проекту «Підтримка мережі Євроклубів України – Літній табір для учасників Євроклубів України», який успішно реалізувала.

Щороку в травні проводяться урочисті засідання та масштабні заходи з нагоди святкування Днів Європи в Україні.

У 2009 році Євроклуб Херсонського державного університету отримав підтримку Всеукраїнської мережі Євроклубів для організації святкового заходу «Парк креативності та інновацій», який було проведено в Херсонському парку ім. Ленінського комсомолу за участі активістів Євроклубу, студентів Херсонського державного університету, жителів та гостей міста.

Інформування щодо діяльності, волонтерства та можливості участі в заходах Євроклубу Херсонського державного університету проводиться у **відділі міжнародних зв'язків Херсонського державного університету.**

На напрямку розвитку академічної мобільності слід відзначити певні об'єктивні труднощі, що мають місце: стажування студентів за кордоном ще не відповідає можливостям нашого закладу, організаційні та фінансові перешкоди, візові перешкоди для вільного пересування за кордон, недостатній рівень володіння іноземними мовами для участі в міжнародних програмах та конкурсах.

Незважаючи на виклики часу та не завжди сприятливі умови, Херсонський державний університет сьогодні є одним із лідерів інтеграційних освітніх процесів на півдні України. Завдяки багаторічним ініціативам, зусиллям та сумлінній праці ректора Херсонського державного університету професора Юрія Івановича Беляєва, проректора з науково-педагогічної роботи, інформаційних технологій та міжнародних зв'язків професора Олександра Володимировича Співаковського щодо інтегрування Херсонського державного університету у європейський та світовий освітній простір, академічна

мобільність стала невід'ємною частиною життя університету. В університеті створена команда високого рівня, що складається з керівництва і науковців інститутів та факультетів, фахівців відділу міжнародних зв'язків, фахівців науково-дослідного інституту інформаційних технологій, та сумлінно працює задля поступового розвитку міжнародного співробітництва університету та підвищення академічної мобільності.

ПІСЛЯМОВА

Україна вступила у XXI сторіччя державою, яка динамічно розвивається і прагне більш активно включитися в суспільно-економічні процеси сучасного світу, інтегруватися в європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку вимагає від Херсонщини нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу області для досягнення якісно нового рівня життя населення, ефективності та конкурентоспроможності економіки.

Основою стратегії розвитку Херсонської області на довгострокову перспективу є ідеї сталого розвитку щодо нормалізації процесів відтворення населення регіону, його робочої сили, природно-ресурсного потенціалу, а також виробничого, науково-технічного, фінансового та соціального капіталів із поступовим переходом на якісно нову інноваційно-інвестиційну модель трансформаційних процесів розвитку з максимально можливою на даному етапі мобілізацією внутрішніх резервів території. Така траєкторія соціально-економічного розвитку передбачає активне розгортання інноваційно-інвестиційної діяльності як основи модернізації економіки регіону; розвиток нових прогресивних форм територіальної організації виробництва з метою розширення сфери продуктивної зайнятості населення, зниження рівня безробіття, підвищення життєвого рівня населення та створення моделі економічного розвитку регіону.

Освіта в XXI столітті набуває особливого стратегічного значення. Ми вступили в епоху науки та інформації. Саме вони стають основною продуктивною силою і гарантують конкурентоспроможність країни в глобалізованому світі, а інтелектуальна та духовна могутність визначає її місце й роль у міжнародній спільноті.

Тому наш головний пріоритет – забезпечити високу якість освіти відповідно до найкращих європейських стандартів.

Водночас ще багато необхідно зробити для модернізації національної освітньої галузі. Нам потрібна сучасна інфраструктура, постійний розвиток технологій навчання, новітня педагогічна філософія, спрямована на загальний розвиток людини. Ми маємо домогтися, щоб ставлення до знань та духовності як до найвищих цінностей заволоділо всім українським суспільством.

Система освіти в Херсонській області все більше відповідає нормам та вимогам міжнародних стандартів, сприяє залученню молоді, науковців на територію області. Якісна освіта в кожному населеному пункті сприятиме стабілізації демографічної ситуації. Інтегрована в європейський освітній простір система вищої освіти сприятиме прискоренню входження Херсонщини в міжнародне середовище.

Потужний науково-педагогічний потенціал Херсонських ВНЗ, широта і різноманітність напрямів підготовки фахівців визначають сьогодні їх роль як лідерів національної системи освіти і науки.

Вони виховують людей, які, досконало володіючи професійними знаннями і навичками, вміють, крім того, відповідально і стратегічно думати і дбати про майбутнє. ВНЗ допомагають людям жити, мислити і діяти в широкому просторі історії та культури, поєднуючи досвід минулого і проблеми та ризики сьогодення, загрози та перспективи майбутнього. Викладачі, співробітники та студенти Херсонщини віддають перевагу духовним цінностям, культурі і науці, вони згуртовані відданістю науці й усвідомленням її визначної ролі для історичного поступу нації і держави, своєю злагодженою творчою роботою забезпечують у ХХІ столітті інноваційний прорив на якісно новий рівень знань і досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асламов В.М. Утворення та діяльність природничо-історичного музею Херсонського земства (1897 – 1906) за матеріалами звітів губернського ентомолога Й.К. Пачоського // Музей і ХХІ сторіччя: Зб. наук. праць. – Херсон: Айлант, 2000. – С. 96-105.
2. Барановська Л.В. З історії індустріалізації на Херсонщині (1928 – 1940) // Музей і ХХІ сторіччя: Зб. наук. праць. – Херсон: Айлант, 2000. – С. 71-76.
3. Бачинський А.Д., Бачинська О.А. Козацтво на Півдні України (1775 – 1869). – Одеса: Маяк, 1995. – 55 с.
4. Белоусова Е., Кокостикова Г. Херсон: Путеводитель. – Симферополь: Таврия, 1988. – 128 с.
5. Беляєв Ю.І., Мішуков О.В. Навчальний процес у Херсонському державному університеті: Хрестоматія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – 256 с.
6. Беляєв Ю.І., Мішуков О.В., Федяєва В.Л., Самсакова І.В. Херсонський державний університет. Історичний нарис (1917 – 2007). – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – 347 с.
7. Берман В.П. Факультет фізики, математики и інформатики ХДУ. – В кн. Элита Херсонской области. – Херсон: «Слаж», 2009. – С. 67-68.
8. Былкова В.П. Нижнее Поднепровье в IV – II вв. до н.э. // Проблемы археологии Северного Причерноморья (к 100-летию основания Херсонского музея древностей). – Херсон, 1991. – С. 69-75.
9. Виноградова Л.В., Шинкаренко О.І. З історії розвитку промисловості міста Херсона ХІХ – початку ХХ століття (хроніка) // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 12. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 60-65.
10. Вирлич А.Э. Памятники природы Херсонской области. – Симферополь: «Таврия», 1984. – 110 с.

11. Водотика С.Г., Сінкевич Є.Г. Історія Херсонщини. – Херсон: Айлант, 2003. – 202 с.
12. Всемирная история: В 10-ти т. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1957 – 1958. – Т.3. – 896 с.; Т.5. – 782 с.; Т.6. – 830 с.
13. Голобуцкий В.А. Черноморское казачество. – К.: Госполитиздат УССР, 1956. – 414 с.
14. Горловский Д.Н. Итоги двадцатипятилетия Херсонского городского самоуправления. Краткий историко-экономический очерк города Херсона. – Херсон: Тип. О.Д. Ходушиной, 1896. – 188 с.
15. Горошкіна О.М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю: Монографія. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 362 с.
16. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. – К., 1992. – 544 с.
17. Давня історія України: В 3-х т. / За ред. П.П. Толочка. – К.: Інститут археології НАН України, 1998 – 2000. – Т.2. – 494 с.; Т.3. – 695 с.
18. Деникин А.И. Очерки русской смуты. – М.: Мысль, 1991. – 205 с.
19. Державний архів Херсонської області (ДАХО). – ф.192, оп. 1, спр. 28.
20. ДАХО. – ф.192, оп. 1, спр. 32.
21. ДАХО. – ф.192, оп. 1, спр. 49.
22. Дружинина Е.И. Северное Причерноморье в 1775 – 1800 гг. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – 354 с.
23. Дружинина Е.И. Южная Украина в 1800-1825 гг. – М.: Наука, 1970. – 384 с.
24. Дружинина Е.И. Южная Украина в период кризиса феодализма. 1825 – 1860 гг. – М.: Наука, 1981. – 214 с.
25. Дубинський І.В., Шевчук Г.М. Червоное казачество. – 5-е изд. – К.: Политиздат Украины, 1987. – 244 с.
26. З досвіду роботи Бериславського педагогічного училища // Рідна школа. – 2006. – № 11. – С. 43-79.

27. Історія міст і сіл УРСР. Херсонська область / Гол. редактор О.Є.Касьяненко. – К.: Укр. рад. енциклопедія, 1972. – 687 с.
28. Історія України: нове бачення: У 2-х т. – К.: «Україна», 1995. – Т. 1. – 494 с.
29. Історія Української РСР: У 8-ми т., 10-ти кн. – К.: Наукова думка, 1978 – 1979. – Т. 1, кн. 1, 2. – 343 с.
30. История городов и сел Украинской ССР: В 26-ти т. Херсонская обл. / АН УССР. Ин-т ист. – К.: Глав. ред-я УСЭ, 1983.
31. Кабузан В.М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губерний) в XVIII – первой половине XIX века (1719 – 1858 гг.). – М.: Наука, 1976. – 347 с.
32. Какурин Н.Е. Как уражалась революция. В 2-х т. – 2-е изд. уточн. – М.: Политиздат, 1990.
33. Коник Н.В. Директор Херсонського земського сільськогосподарського училища А.О. Ніколаєв: штрихи біографії // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 12. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 128-133.
34. Коротецкий А. Летопись Херсона. – Херсон, 2004. – 281 с.
35. Кто есть кто в Херсоне. Биографический справочник / Под ред. С.М. Сухопарова. – Херсон: Издательский дом «Слаж», 2004. – 360 с.
36. Кузовова Н.М. Основні етапи просвітницької діяльності земств у Херсонській губернії. 1865 – 1918 рр. // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 20. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 27 – 39.
37. Кулініч І.М. Як і коли з'явилися шведські колонії в Південній Україні // Український історичний журнал. – 1995. - №1. – С. 118-122.
38. Литвин М.Р., Науменко К.Є. Українські Січові Стрільці: До 500-річчя козацької слави. – К.: Вид-во т-ва «Знання» України, 1992. – 48 с.
39. Макієнко О.А. Земські статистики у громадівському русі 1880-х років на Півдні України // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 20. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 27-39.

40. Манштейн Э. Утерянные победы / Пер. с нем. – Смоленск: «Русич», 1999. – 672 с.
41. Маслійчук В., Мицик Ю. Кошовий отаман Іван Сірко. – К., 2007. – 76 с.
42. Махно Н.И. Воспоминания, материалы и документы. – К.: РИФ «Дзвін», 1991. – 191 с.
43. Мішуков О.В., Голобородько Є.П. Імена і постаті ХХІ століття (провідні вчені та фахівці Херсонського державного університету) – Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. – 91 с.
44. Назарова А.М., Стукалова О.І. «Место сие повелеваем наименовать Херсоном...» (Добірка унікальних документів держархіву Херсонської області) // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 12. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 6-16.
45. Назарова С.Н. О вкладе немецких колонистов в развитие сельского хозяйства и культуры юга Украины (XIX в.) // Константы. Альманах социальных исследований. – 1994. – Т. 1 – № 2. – С. 131-135.
46. Непомнящий Б.З., Горностаев Е.В. Синагоги города Херсона // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 12. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 110-127.
47. Ніцой А.І. Сімдесят п'ять років науково-педагогічної діяльності Херсонського педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської. – Херсон: ХМД, 1994. – 137 с.
48. Оленковський М.П. Вчені-археологи – учні та послідовники В.І. Гошкевича // Музей і ХХІ сторіччя: Зб. наук. праць. – Херсон: Айлант, 2000, – С. 88-95.
49. Орлова З.С., Ратнер И.Д. Из истории заселения Херсонщины: краткий справочник. – Херсон, 1993. – 128 с.
50. Павленко С.О. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 602 с.

51.Петухова Л.Є. Факультет дошкільної та початкової освіти // Печатное слово. – 2009. – № 3/33. – С.55-60.

52.Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів: Нам – 60 / Ред. колегія. – Херсон: РПО, 2004. – 130 с.

53.Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. – 3-тє вид. – Т. 1, 2. – К.: Либідь, 1995. – 608 с.

54.Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. – К.: Вид. дім «Альтернатива», 1998. – 320 с.

55.Рыбас С.Ю. Генерал Кутепов. – М.: ОЛМА_ПРЕСС, 2000. – 350 с.

56.Савенок Л.А. Соціальне обличчя Херсона наприкінці ХІХ ст. (за матеріалами Всеросійського перепису 1897 р.) // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 12. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 47-60.

57.Сінкевич Є. Ректори Херсонського державного педагогічного інституту (1945 – 1998 рр.). Нарис історії і діяльності. – Херсон: Вид-во ХДПУ, 2002. – 112 с.

58.Скальковський А.О. Історія Нової Січі або останнього Коша Запорізького / Пер. з рос. Т.С. Завгородньої. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – 678 с.

59.Скороход А. Херсон: вчера и сегодня. – Херсон: Наддніпряночка, 2008. – 252 с.

60.Статистико-экономические обзоры Херсонской губернии за 1894 – 1913 гг. / Издание Херсонской Губернской Земской Управы. – Херсон: Тип. О.Д. Ходушиной, 1896 – 1915. – 244 с.

61.Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року. Управління процесами розвитку регіону до 2020 року. – Херсон: ВидавництвоТОВ «ТФ «Тимекс», 2007. – 232 с.

62.Толочко П.П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. – К.: Абрис, 1999. –200 с.

- 63.Трус В.Д., Крамаренко Д.А. Заповідник «Асканія Нова». – К.: Вид «Урожай», 1968. – 52 с.
- 64.Федяєва В.Л., Стеценко Н.М. Наукова діяльність Херсонського державного університету. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – 23 с.
- 65.Херсон: Путівник / Г. Сергеева, Є. Архипов. – К.: «Мистецтво», 1968. – 47 с.
- 66.Херсон: Путеводитель / Е.М. Белоусова, М.Л. Качан, М.П. Кулик, Д.С. Самойлова. – Симферополь: «Таврия», 1977. – 95 с.
- 67.Херсон: Страницы истории / М.А. Емельянов, Е.С. Каминская, Е.Я. Дьяченко и др. – Симферополь: «Таврия», 1978. – 80 с.
- 68.Херсонський державний університет: перше десятиріччя нового століття: Хрестоматія – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – 178 с.
- 69.Хто є хто на Херсонщині: Довідково-бібліографічне видання / За ред. В.Болгова. – К., 2005. – 287 с.
- 70.Цибуленко Л.О. Органи самоврядування Одеси, Миколаєва, Херсона у розбудові муніципальної земельної та виробничої власності в кінці ХІХ – на початку ХХ століття: Монографія. – Херсон: Айлант, 2003. – 160 с.
- 71.Черемісін О.В. Взаємовідносини органів міського і станового самоврядування Півдня України кінця ХVІІІ – перша половина ХІХ ст. // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 26. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – С. 244-250.
- 72.Шилов Ю.А. Итоги 20-летних исследований курганов Херсонщины // Проблемы археологи Северного Причерноморья (к 100-летию основания Херсонского музея древностей). – Херсон, 1991. – С. 21-26.
- 73.Шляхов О.Б. Судновласники і моряки комерційного флоту Чорного моря наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. (на матеріалах Херсонської губернії) // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 12. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С. 168-173.
- 74.Шпитальов Г.Г. Запорозька флотилія в період російсько-турецької війни 1768 – 1774 років // Південна Україна ХVІІІ – ХІХ століття. Записки

науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Вип. 4. – Запоріжжя, 1999. – С. 134-143.

75.Шпитальов Г.Г. Запорозька кіннота в російсько-турецькій війні 1768 – 1774 років // Південна Україна XVIII – XIX століття. Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Вип. 5. – Запоріжжя, 2000. – С 71-83.

76.Шушляннікова Н.В. Розповіді з історії Херсонського краю: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 207 с.

77. Яворницький Д.І. Історія Запорізьких козаків: у 3-х т. / – пер. з рос., покажчики І.І. Сварника. – Львів: Світ, 1990-1992. Т. 1. – 1990. – 319. – Т. 2. – 1991. – 392 с. – Т. 3. – 1992. – 456 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

І НАУКА УКРАЇНИ:

ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ

ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

*За загальною редакцією
професора Ю.І.Беляєва*

Відповідальний за випуск – Самсакова І.В.

Коректори – Олексенко Н.М.

Технічний редактор – Пипенко О.Г.